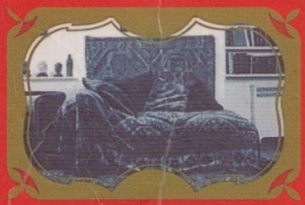
RUHUN GİZEMLERİ

PSİKANALİZİN SOSYAL VE KÜLTÜREL TARİHİ

ELI ZARETSKY

PEGASUS®

RUHUN GİZEMLERİ

PSİKANALİZİN SOSYAL VE KÜLTÜREL TARİHİ

Pegasus Yayınları: 86
Tarih: 8

RUHUN GİZEMLERİ
PSİKANALİZİN SOSYAL VE KÜLTÜREL TARİHİ
ELI ZARETSKY
Kitabın Özgün Adı: SECRETS OF THE SOUL

Yayın Yönetmeni: İbrahim Şener
İngilizce'den Çeviren: Enver Günsel
Bilgisayar Uygulama: Meral Gök
Kapak Tasarım: Nimet Durak
Film-Grafik: Mat Grafik
Baskı-Cilt: Kilim Matbaası

1. Baskı: Nisan 2007

ISBN: 978-9944-326-73-5

©PEGASUS YAYINLARI
Türkçe yayın hakkı Anatolialit Telif Hakları
aracılığıyla alınmıştır. (Vintage Books)

Kısa tanıtım alıntıları dışında yayınevinden
yazılı izin alınmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

PEGASUS YAYINLARI
Gümüşsuyu Mah. Osmanlı Sk. Alara Han
No: 27/9 Taksim / İSTANBUL
Tel: 0212 244 23 50 (pbx) Faks: 0212 244 23 46
www.pegasusyayinlari.com / info@pegasusyayinlari.com

ELI ZARETSKY

RUHUN GİZEMLERİ

PSİKANALİZİN SOSYAL VE KÜLTÜREL TARİHİ

İngilizce'den Çeviren:
ENVER GÜNSEL

PEGASUS YAYINLARI

Eli Zaretsky'ye Alkışlar

RUHUN GİZEMLERİ

"Tutkulu... Zaretsky psikanaliz teorilerinin dolambaçlı yollarını, bu teorilerin yansıtıp şekil verdiği sosyal ve ekonomik değişimleri bağlama konusunda çok usta."

—Celia Brickman, Chicago Tribune

"Önemli ve öncü bir kitap."

—Elisabeth Young-Bruehl
Anna Freud: A Biography'nin yazarı.

"Zorunlu... Yirminci yüzyıl sonlarında psikanaliz düşüncenin, enstitülerinin ve pratiklerinin kaderinin değişim konusunda harika bir anlatım."

—The Village Voice

"Büyük... Modernliğin kültürel özgürlükleri Sigmund Freud'a çok şey borçlu, Zaretsky bunu inandırıcı şekilde yazmış."

—Dissent

"Büyük psikanaliz fikirler tarihinin etkileyici ve kaleydoskop gibi bir görünümü... Okuduğum kitapların hiçbiri psikanalizi Zaretsky gibi zaman çerçevesinde anlatamamış."

—Robert - S. Wallerstein, International Psychoanalytic Association eski başkanı

"Büyüleyici ve müthiş bir kültürel tarih... açık, kolay okunur tarzda yazılmış... Zaretsky'nin bilgisi büyük ve psikanalizin karmaşıklığını çok iyi anlamış... Zarotsky'nin büyük başarısı tüm bu çelişkileri güçlü bir tartışma ortamında ve ikna edici tarzda oraya koyması."

—Publishers Weekly

"Sadece psikanalizin değil, yüzyılın kendisinin de kültürel bir tarihi."

—St. Louis Post-Dispatch

'Freud Yüzyılı'nın bitmesiyle psikanaliz artık bir tıbbi tedaviden ziyade bir kültürel inceleme konusu. Eli Zaretsky bunu iddia etmekle kalmıyor, aynı zamanda onun karmaşık tarihini de anlatıyor. Psikanalizi tarihsel ve sosyal çerçevesine oturtmak ve onun arkasındaki büyük önemi ve sürekli marjinalliği ortaya koymak beklediğimiz şeydi. Önemli bir kitap bu."

—Juliet Mitchell

"Kapsamlı ve yararlı."

—The New York Sun

"Zaretsky psikanalizi geniş açıdan, büyük ustalıkla ve dikkat çeken ilim ve irfanıyla ele almış... Başarısı - karmaşık, önemli bir konuda değeri sürekli, bilimsel, okunabilir bir entelektüel tarih - esaslı, temelli bir eser."

—Library Journal

"Zaretsky yeni ve önemli bir otonomi ve kendini yansıtma modeli sunuyor, insanın anlamına hareketli bir desteği sürdürüyor. Zaretsky bize nasıl büyük ve iyi düşüneceğimizi öğretiyor. Kapsamlı ve araştırıcı bir eser."

—Judith Butler, Maxine Elliot Profesör,
Berkeley, California Üniversitesi

"Muhteşem bir başarı... Psikanaliz ve tarihe etkisi üzerine en iyi kitap... Çok güzel yazılmış ve harika bir anlayış."

—Paul Robinson, Richard W. Lyman
Hümaniter Bilimler Profesörleri, Stanford Üniversitesi

"Freud'un psikanalizini kendi kültürüne uyduracak zekice yazılmış, çok şey anlatan bir eser, büyük ihtiyaçları karşılayacak tarihsel bir çalışma."

—Peter Gay, Sterling Emekli Tarih Profesörü,
Yale Üniversitesi

ELI ZARETSKY

Eli Zaretsky Brooklyn, New York'ta doğdu. Michigan Üniversitesinden mezun oldu ve doktorasını Maryland Üniversitesinde yaptı. *Capitalism, the Family and Personal Life* adlı kitabı on dört diye çevrildi. Aile tarihi, psikanaliz ve modern kültür tarihi konusundaki yazıları çeşitli bilimsel gazete ve dergilerde yayımlandı. Zaretsky halen New York'ta, New School Üniversitesinde Sosyal Araştırmalar Bölümünde Tarih öğretim üyesidir.

Zarafet, güzellik ve zekâyı
içinde birleştiren
Nancy için

Siyasi konuşmaların mantıklılığından oldukça uzaklaştırılmış olan aile, toplumlarımızın diğer kutbunu, daha karanlık yüzünü oluşturmuş gibi görünür, derinliklerine bakmak için tahminler yapılan şaşırtıcı bir şeydir ki o derinliklerde uygarlığımızın şifreli mesajı, bilinçsiz toplumun sesleri hareket eder duyulur.

—Jacques Donzelot

İçindekiler

Resimler Listesi • 13
Teşekkür • 17

Giriş: Psikanalizin Karmaşık Mirası • 21

Kısım Bir

KARİZMATİK ORİJİNLER: VİCTORİA AİLE SİSTEMİNİN ÇÖKÜŞÜ

Bölüm Bir: Kişisel Bilinçaltı • 33
Bölüm İki: Cinsiyet, Cinsellik ve Kişisel Yaşam • 59
Bölüm Üç: Emilme ve Şuur Dışı Kalma • 83
Bölüm Dört: Egonun Doğuşu • 111

Kısım İki

FORD'CULUK, FREUD'CULUK VE ÜÇLÜ YENİLİK UMUDU

Bölüm Beş: Büyük Savaş ve Bolşevik Devrimi • 137
Bölüm Altı: Fordculuk, Freudculuk ve Yenilik • 159
Bölüm Yedi: Özerklik ve Direniş • 185
Bölüm Sekiz: Anaya Doğru Dönüş • 213
Bölüm Dokuz: Faşizm ve Klasik Avrupa Analizinin Tahribi • 237

Kısım Üç

OTORİTE PSİKOLOJİSİNDEN
KİMLİK POLİTİKALARINA

Bölüm On: Ana-Çocuk İlişkisi ve Savaş Sonrası Refah Devleti • 267
Bölüm On Bir: Karizma mı, Rasyonelleşme mi? Soğuk Savaş Döneminde ABD Psikanalizi • 295
Bölüm On İki: 1960'lar, Fordculuk Sonrası ve Narsislik (Narsisizm) Kültürü • 327

Sonsöz: Günümüzde Psikanaliz • 353

Notlar • 367

Resimler Listesi

43 Jean-Martin Charcot (National Library of Medicine, Washington, D.C.)

45 Sigmund Freud'un Moravya kırsalındaki evi (S. Freud Copyrights/Mary Evans Picture Library)

49 Sigmund Freud'un 1885 kartviziti (Prints and Photographs Division, Library of Congress, Washington, D.C.)

51 Emma Eckstein, 1895. (Prints and Photographs Division, Library of Congress, Washington, D.C.)

52 Freud'un bilinçsizi ilk kavramlaştırma girişimi. (A. W. Freud et al./Paterson Marsh Ltd. Londra izniyle)

61 Emma Goldman, 1910. (Rare Book and Special Collections, Library of Congress, Washington, D.C.)

63 Edward Carpenter, 1910. (Prints and Photographs Division, Library of Congress, Washington, D.C.)

91 Carl Gustav Jung, 1910. (Prints and Photographs Division, Library of Congress, Washington, D.C.)

115 Alfred Adler, 1911. (A. W. Freud et al/ Paterson Marsh Ltd. Londra izniyle)

126 The Mannerbund, ya da "Commitee," 1922'de. (A.W. Freud et al/Paterson Marsh Ltd., Londra izniyle)

130 Lou Andreas-Salome, 1914. (Sigmund Freud Copyrights/Mary Evans Picture Library)

133 Freud'un çalışma odası. (Edmund Engelman)

138 Büyük Savaşta siperlerde muharebe. (Still Pictures Branch, National Archives and Record Administration, College Park, Md.)

142 Mermi şoku ve tedavisi. (Wellcome Library, Londra)

149 Sandor Ferenczi ve Sigmund Freud, 1918. (Sigmund Freud Copyrights/Mary Evans Picture Library)

160 Fordculuk ve montaj hattı, 1940. (Prints and Photographs Division, Library of Congress, Washington, D.C.)

167 Secrets of the Soul'dan sessiz kareler (1926). (Haklar: Friedrch-Wilhelm-Murnau-Stiftung. Dağıtımcı: Transit Film GmbH)

181 Max Ernst, The Robing of the Bride (1939) 2003 Artists Rights Society [ARS] NewYork-ADAGP, Paris. Foto: Cameraphoto Arte, Venedik/Art Resource, New York)

182 Antonio Gramsci'nin mezarı (International Gramsci Society izniyle)

189 Freud'un yapısal teorisi, onun New Introductory Lectures'inden alındı. (A. W. Freud et al/Paterson Marsh Ltd., Londra izniyle)

199 Sigmund Freud'un bir eşcinselin annesine mektubu, 1936. (The Kinsey Institute for Research in Sex, Gender, and Reproduction, Inc.)

210 Freud'un Kenji Otsuki'yi yazdığı mektup üstüne Japonca çevirisi (Iwasaki Shoten Publishing Co., Tokyo)

219 Edith Jackson, Melanie Klein ve Anna Freud, 1935. (Wellcome Library, Londra)

228 Karen Horney, 1952. (Bettmann/CORBIS)

248 Göring Enstitüsünün en önemli üyelerinin grup resmi, 1941. (Here Life Goes On in a Most Peculiar Way'den İngilizce baskı için alıntı, Kellner Verlag, Hamburg.)

253 Filistin Psikanaliz Enstitüsü Açılış Anonsu, 1934.

260 Freud, 1938. (Prints and Photographs Division, Library of Congress, Washington, D.C.)

273 Melanie Klein, 1902. (Wellcome Library, Londra)

284 Sheffield, İngiltere, 1941. (Still Pictures Branch, National Archives and Record Administration, College Park, Md.)

285 Blitz sırasında bir tünelde uyuyan Londralılar, 1940. (Prints and Photographs Division, Library of Congress, Washington, D.C.)

306 Psikanaliz kitle kültürüne yayılıyor, 1955. (William M. Gaines, Agent Inc., EC afişi William M. Gaines'e aittir)

315 Psikanaliz, kadınlar ve kitle tüketimi, 1953. (Tietgens/Mademoiselle Conde Nast Publications Inc.)

322 Freud Tom Lehrer'in halk müziğiyle kültüre karşı gidiyor, 1961. (Bu albüm Vickers Music, 7135 Hollywood Blvd. Suite 109, Hollywood, Calif., 90046'dan bulunabilir. Müzik Leon Pober [ASCAP], sözler Bud Freeman [ASCAP].)

325 Donald Reilly karikatürü. 2003 Donald Reilly cartoonbank.com. hak-

kı saklı)

339 Hermert Marcuse Berlin Free Üniversitede öğrencilerine ders verirken, 1968. (AP/Wide World Photos)

341 Jacques Lacan 1960'larda (Collection Corbis Kipa)

349 Kadınların kurtuluşu, 1970. (Prints and Photographs Division, Library of Congress)

350 William Steig karikatürü. The New York Collection, 1995, William Steig cartoonbank.com.

357 Psikiyatri ilaç reklamı, 1952. (Smith Kline Beecham'dan)

359 Freud kimlik politikaları altında eziliyor, 1998. (Der Spiegel, Das Deutsche Nachrichten-Magazin)

364 Time dergisi kapağı, 1993. (Matt Mahurin/Time Life Pictures/Getsy Images)

Teşekkür

Bu kitabın kaynağı, toplumumuzda 1960'ların sonlarında başlamış olan büyük değişimlerdir. Benim kuşağımdan olan Freud -ben 1940'ta doğdum- Leonardo, Goethe, Dostoyevsky gibi yazarların hayal güçleri konusunda çok şey kavramıştı. 1960'larda Yeni Sol harekete karışmam ve kadınların özgürlüğü hareketiyle ilgilenmem sonucunda, önce kapitalizmin aileye etkisini düşünmeye başladım. *Capitalism, the Family and Personal Life*'ı yazarken Freud'u incelemeden bu konuyu yazmanın olanaksız olacağını anladım. Yeni Sol parçalanıp dağıldığında ben yine psikanaliz dersleri vermeye başladım. Bir tarihçi ve politikayla ilgilenen bir insan olarak psikanalizden sadece bir şeyler öğrenmekle kalmadım, aynı zamanda onunla ve ona karşı mücadele ettim. Bu kitap uzun, ihtilaflı ama son derece verimli, büyük olasılıkla burada ayrıntılı olarak veremeyeceğim kadar derinlerine girdiğim bir karşılaşmayı özetliyor.

Bunlardan en önemlisi Nancy Fraser'dir. Psikanaliz sorununu altmışlı yıllardan beri düşünüyordum ama proje ancak onunla karşılaştıktan sonra şekillendi kafamda. Bu kitap yazılırken Nancy Fraser bana sürekli destek verdi, tavsiyelerde bulundu ve bunun için bazen kendi işini bile ihmal etti. Diğer katkıları yanında sezgi kavramına birçok kez açıklık getirdi ve "üçlü modernlik sözü" formülünün temel taşını oluşturdu.

Müsveddeleri okuyanların çoğu yakın dostlar ya da aile bireyleriydi. Bunların içinde Richard Bernstein, Alexander Etkind, Martin Fleischer, Jim Gilbert, Leonard Helfgott, John Judis, Doreen Rappaport, Jo-

nahthan Wiesen va Natasha Zaretsky (büyük bir bölümün editörlüğünü yaptı) de vardı. Ajansım Charlotte Sheedy proje konusundaki arzusunu hiç yitirmedi. Knopf ile yaşadığım deneyim, günümüz yayıncılarının sadece para kazanmakla ilgilendiği söylemini yalanlıyor. Editörüm Victoria Wilson bu kitabın pek çok müsveddesini sabırla ve isteyerek birkaç kez okudu. Diğer editörüm Lexy Bloom bazı bölümlerde değişiklikler yapmama yardımcı oldu.

Bu çapta hiçbir kitap sadece arşivlere dayanılarak yazılmaz. Umarım benden önce psikanaliz tarihiyle ilgilenmiş olan büyük bilim adamlarından yeterince söz etmişimdir bu kitapta. Kültür, sosyal ve kadın konuları tarihçilerine de yeterince saygı gösterip göstermediğimden ise emin değilim. Bu kitap yaşamım boyunca meydana gelmiş olan tarihsel düşünce devrimine çok şey borçludur.

Bu kitabı yazarken yeni arkadaşlar edindim, eskilerini yeniledim. Stuart Hall beni Antonio Gramsci'nin psikanaliz gözlemlerine yönlendirdi. Paul Roazen ve Robert Wallerstein kalan hatalarda sorumluluk almadılar ama beni pek çok hatadan kurtardılar. Mari Jo Buhle, Barbara Epstein, Jeff Escoffier, Rainer Forst, Mary Gluck, Ted Koditschek, Laura Kipnis, Rebecca Plant ve Lynne Segal değişik bölümlerde yardımcı oldular. Gittiğim yerlerde görüştüğü psikanalizciler arasında Almanya'da Werner Bohleber, Helmut Damher ve Lutz Rosenkutter; Viyana'da Ernst Federn; Montevideo'da Marcello Vinar; ve Buenos Aires'te Carlos Aslan, Jose Fischbein ve Susana Fischbein vardı. Carmen Ilizarbe ve Hanako Koyama araştırma asistanlığımı yaptılar. Athena Angelos resimleri buldu. Kayınpederim Ed Shapiro bana moral desteği verdi ama sonuçta onun tavsiye ettiği Impact (tesir, vuruş) adını kullanmadım.

Yıllar boyunca Chicago Newberry Kütüphanesi, American Council of Learned Societies, Columbia'da Missouri Üniversitesi ve New York Graduate Faculty of New School'dan (bana bir yıl izin ve ilham verdiler) büyük araştırma desteği aldım. Desteklerinden ve harika araştırma kolaylıklarından yararlandığı bilimsel kuruluşlar şunlar: Institut für die Wissenschaften vom Menschen, Viyana; Institut für Sozialforschung, Frankfurt; Wellcome Library for the History and Understanding of Medicine, Londra; Columbia Üniversitesi Oral History Collection; Kongre Kütüphanesi Freud Koleksiyonu, New York Halk Kütüphanesi, New York Üniversitesi Bobst Kütüphanesi; New York, Chicago, San Francisco, Londra, Berlin, Frankfurt ve Buenos Aires Psikanaliz Dernek-

leri arşiv ve kütüphaneleri; Londra ve Viyana'da Freud Müzeleri ve Berkeley, California'da Wright Enstitüsü.

Son olarak düşüncelerimi en çok etkileyen ebeveynime, David Zaretsky ve Pauline Silverman Zaretsky'ye teşekkürlerimi sunuyorum. Bu kitapla gururlanacaklardı elbette, ama onlar zaten kitap olmasa da benimle gurur duyuyorlardı. Kardeşlerim Allan ve Aaron Zaretsky ile aileleri de büyük destek verdiler bana. Torunum Daniel Zaretsky Wiesen'e henüz teşekkür edemedim ama o da kitabın tamamlanmasını hiç kuşkusuz zevkli hale getirdi.

Giriş

PSİKANALİZİN KARMAŞIK MİRASI

> Freud her zaman zihinde ne büyük güçler olduğunu, psikanaliz fikrine karşı ne kadar güçlü önyargılar olduğunu belirtir, bunun üzerinde ısrarla durur. Fakat bu fikrin, Freud'un kendisi için olduğu gibi insanlar için de ne kadar çekici olduğunu asla söylemez.
>
> —Ludwig Wittgenstein

Psikanaliz keşfinden yüzyıl sonra bize bir paradoks sunar. İnsan özgürlüğü konusunda hemen büyük bir güç olarak kabul edildikten sonra, psikanaliz 1920'lerin modernizasyonunda, 1940'ların İngiliz ve Amerikan refah devletlerinde, 1960'ların radikal ayaklanmalarında ve 1970'lerin feminist ve eşcinsel özgürlük hareketlerinde büyük rol oynadı. Aynı zamanda anti politika, feminizm karşıtı ve homofobik bir önyargı, alçaltılmış bir iş kolu ve varlığı kuşkulu bir "psödobilim" kaynağı oldu. Bu kitap bu paradoksun araştırılmasıdır; amacı, eleştirinin değerini inkâr etmeden ya da mirasını yeniden düşünme gereği duymadan, analitik düşüncenin özgürleştirici boyutunu tanımlamak ve doğrulamaktır.

Burada sunulan açıklama sosyal ve tarihseldir. Psikanaliz dünyada kadın ve erkeklerin kendilerini ve diğerlerini anlama yollarını sürekli olarak değiştirir. Fakat bu konuda yapılan sayısız çalışmalara rağmen psikanalize henüz tarihsel geçerlik kazandırmış değiliz; kendi yaratılışımız açısından merkezî bir fenomeni anlamak için gerekli olan sosyal, kültürel ve entelektüel çerçeveye henüz sahip değiliz. Psikanalizi tarihsel olarak bir yere koymak için Freud'un biyografisini, psikiyat-

ri ya da Viyana tarihini bilmek gerekiyor belki ama bunlar yetmiyor. Her tarih her şeyden önce onun etkisinin büyüklüğünden, cazibe gücünden bahsetmek zorunda. Fakat işte bu etki tarihsel perspektifi başarma görevini zorlaştırdı. Perspektif mesafe gerektirir. Son zamanlarda özellikle tıptaki psikanaliz rastlantılarının zayıflaması sonucu bu mesafe belirmeye başladı.

Psikanalizi tarihsel olarak yakalama konusunda büyük bir girişim oldu: Carl Schorske'nin Fin-de-siecle Vienna[1] girişimiydi bu. Analiz etkisinin gerilemeye başladığı 1980'de 1980'de basılan Schorske'nin kitabı, on dokuzuncu yüzyılda Viyana'da Parlamento önüne dikilen Athena heykelini hatırlatarak başladı. Schorske'ye göre bu anıt, o zamanki yeni orta-sınıf mantığı, otonomisi ve kendini-yönetmenin gerektirdiği cesaret ve iç psikolojik yapıya (Bildung) odaklanmayla, Aydınlanmayı simgeliyordu. Schorke bu kahramanca başlangıçla kitle politikaları, estetiklik ve mantıksızlıkla uğraşma gibi Aydınlanmadaki konuları izledi. Freud'un 1890'larda siyasi çalışmalarını bırakarak Yahudi düşmanlığına karşı çıktığını söyleyen Schorske psikanalizin politika karşıtı bir fenomen olduğunu söyledi: o yüzyıl sonu mantıktan ve kamu yaşamından geri çekilmeyi yansıttı. Schorske yorumunun imalarını açık bırakırken, Philip Rieff, Christopher Lasch gibi Frankfurt ekolü temsilcileri ve diğerleri, yirminci yüzyıl "psikolojik toplumu" konusunda ilgili yorumlar yaptılar ve biraz da psikanalizin etkisiyle otonominin Aydınlanma idealinin psikolojistik "narsisizm kültürüne" doğru gerilediğini söylediler.

Schorske'nin yorumu hem gerekli, hem de yetersizdir. Schorske bir yandan psikanalizin on dokuzuncu yüzyıl sonlarında burjuva sınıfının değişiminden, özellikle de (bunu söylememesine karşın) genç üyelerin deneylerinden ve kadınlardan kaynaklandığını doğru anlamıştır. Aile kurumunun gerilemesi, burjuva aile yapısındaki gevşemeler ve disiplin, toparlanma ve kendini-kontrol yerine tüketime ağırlık verilmesi bu yeni düşünce sistemini yarattı. Fakat Schorske psikanalizin çifte karakterini anlamakta başarılı olamadı. Freudculuğu mantık ve kamu yaşamından politika karşıtı bir geri çekilmeye indirgeyerek onun insan ruhunu özgürleştiren yanını kavrayamadı, özellikle de marjinal sınıflar ve kadınlarla ilgisini anlamadı.

Günümüzde ise tam tersine psikanalizi tam olarak görebiliyor, baskıcı ve özgürlükçü yanlarını doğrulayabiliyoruz. Burada anahtar, onu "kişisel yaşamın" ilk büyük teorisi ve uygulaması olarak görmek-

tir. Kişisel yaşam derken bir insanın aile dışında, toplumda ve çalışma hayatındaki kişiliğini kastediyorum. Kişisel yaşama sahip olmak bir anlamda insan olmanın evrensel bir yanıdır, ama benim demek istediğim bu değil. Ben daha çok tarihsel olarak belirgin özellikler ve maneviyattan, modern süreçten, sosyal, endüstriyel ve şehir yaşamından söz ediyorum.

Daha önceleri aile temel üretim ve üreme yeriydi.[2] Bunun sonucu olarak bireyin kimlik duygusu ailedeki yerine bağlıydı. Fakat on dokuzuncu yüzyılda insanların parayla çalışarak evden ayrılmaları (hem fiziksel ve hem de duygusal olarak), yani endüstriyel kapitalizmin gelişi yeni bir özel ve kişisel yaşamın başlamasına neden oldu. İlk zamanlar çalışma hayatı aile yaşamından ayrı bir yaşam tarzı oluşturdu, insanlar aile dışında da yaşamaya başladılar. Böylece yeni ve bağımsız yaşayan kadınlar, eşcinseller ortaya çıkmaya başladı, gençler değişik seks deneyimlerine, bohem yaşamına, artistik modern yaşama başladılar. Yaklaşık 1880'ler ve 1920'ler arasında tarihçilerin "ikinci endüstri devrimi" dedikleri dönemde çeşitli tiyatrolar, müzikholler ve sessiz sinema başlangıcı gibi eğlenceler insanları aile dışındaki yaşama çektiler. Bunun sonucunda insanlar aile içindeki durumları dışında başka bir yaşam tarzıyla tanıştılar. Psikanaliz bu tür kişisel yaşam arzusunun bir teorisi, bir uygulaması haline geldi. Psikanalizin orijinal tarihsel sloganı aileden çıkarma, insanları ailedeki bilinçsiz otoriter imajdan kurtarmaktı.

Psikanalizin kuruluş fikri, dinamik fikri ya da kişisel bilinçsiz, kişisel yaşamın bu yeni deneyimini yansıttı. Bu fikre göre kişiye toplumdan ya da kültürden gelen dürtü doğrudan alınmıyor, önce eritiliyor ve içerde onlara kişisel hatta özel mizaçlar verecek şekilde yeniden oluşuyordu. Böylece bireyin sosyal durumu ve öznelliği arasında doğrudan ya da gerekli bir bağlantı yoktu. Önemli olan bir başka konu da, Freud'un kültürel simgeler örnekleriyle bireylerin özel, iç simgeler dünyası arasındaki uyumun modern koşullarda bilinçsiz yokluk sinyali vermesiydi.[3] Bilinçsiz fikri toplum ve özel, dış ve iç, ve sosyokültürel ve kişisel arasında canlı bir bölünme meydana getirdi. Psikanaliz hiç kuşkusuz kültüre, ahlaka ve tarihe de genel bir yaklaşım geliştirdi. Oedipus kompleksi gibi fikirlerle insan yaşamının uyduğu evrensel örnekler olduğu belirtildi. Yine de bireylerin bu örnekleri yaşadığı kontenjan ve belirli yollara dönüldü. Sonuç olarak birey ve toplum arasındaki kopukluk, psikanalizin teorilerini inşa ettiği ve terapisini uyguladığı bir alandı.

Kişisel bilinçsiz fikri yeniydi. Geleneksel toplumlarda şifacılar aynı anda iç ve toplumsal olan simgeleri harekete geçirdikleri sürece etkiliydiler. Bir rahibin duayla cin kovması işe yarıyordu, çünkü çevrede herkes şeytana inanıyordu.[4] Halkı onda böyle bir güç olduğuna inandığı için Fransa kralı sıraca illetini dokunarak tedavi ederdi.[5] Bu tür iç ve dış, özel ve toplumsal direkt iletişimin tersine, kendini-bilinçlendirmenin ilk modern şekilleri bireysel vicdanın özelliğini belirtirdi.[6] Fakat vicdan kısıtlayıcı, etik-merkezli bir bireysel sanıydı ve ona atfedilen öncelik genelde bir tek doğru yaşama yolu olduğu tahminine dayanıyordu. Bunun tersine, on dokuzuncu yüzyıl sonlarında dikkat çeken bireysel insan ruhu ve kültürü arasındaki kopukluk, aşk, arkadaşlık ve günlük yaşam gibi, daha önce rastlanmamış konularda kişisel deneyimleri besledi, teşvik etti. Bu aynı zamanda sanat, felsefe ve politikaları da etkileyen yeni, derin insan duygularını ortaya koydu.

Freud'un temel katkısı bu ayrılığın teorisini ortaya koymak oldu. Psikanalizin konusunu, "zihin yaşamının en içteni, sosyal bağımsız bir insanın saklaması gereken her şey," şeklinde tanımlayarak özel ve kamu arasında gerekli ya da doğrudan bir bağlantı olmadığını ima etti.[7] Bireyin romantik ve Victoria dönemi fikirlerinden tamamen farklı olan Freud anlayışına göre, modern erkek ve kadınların iç yaşamları, özellikleri olan ve sosyal paylaşımlı anlamı olmayan simgeler ve anlatımlarla organize oluyorlardı. Ona göre, bu nedenle bireylerin iç dünyaları yorumlanabilir, anlaşılabilirdi ama daha önce varolmuş bir bütün haline getirilemezdi. Rahatsız bir insanı bir şaman, şifacı ya da rahip gibi iyileştirmek yerine, onu kendini keşfetmeye götürecek bir psikanaliz yöntemi koydu ortaya, psikanaliz bunu kolaylaştırabilir ama kontrol edemezdi. Bu yoldan giderek, kısa süre önce çıkmış olan bireysellik, gerçekçilik ve özgürlük ihtimallerini ifade etti ve yeni bir sosyal yaşam anlayışına yol açtı.

Sonuç iki yanlıydı. Schorske'nin argümanı gibi, psikanaliz gerçekten de kişisel yaşamın temelinde şaşkınlık yaratıp Aydınlanmanın özgürlükçü sözünü zayıflatabilir ve onun gelişmesi için gerekli politik, ekonomik ve kültürel gelişmeleri önleyebilirdi. Fakat bu eğilim bir olasılıktı, gerekli değildi. Daha da önemlisi, Aydınlatma (ilim, irfan) rekabet edilecek bir nokta değil, geliştirilmesi gereken eksik bir projeydi. Schorske tarafından hatırlatılan Athena heykeli, sanat, ahlâk, politika ve hatta bilim gibi tüm modern konuların merkezine yeni bir sübjek-

tif özgürlük prensibi koyan on sekizinci yüzyıl "Kopernik devrimini" simgeliyordu. Ama bu prensibin daha büyük imaları "ikinci yenilikte" açılmak üzere geride kaldı. Schorske'nin gerileme anlatımının tersine, yüzyıl sonu dönemi kitle üretimi, kitle demokrasisi, kadınların, eşcinsellerin, ırkçı ve ulusal azınlıkların başkaldırısına sahne olan ikinci yeniliği getirdi. Birinci yenilik —Aydınlatma— bireyi evrensel ve gerekli gerçekler anlamında mantığın yeri olarak görürken, ikinci yenilik belirli bir zamanda belirli bir yere yerleşmiş, tarihsel ihtimallere bağlı ve tek ruhsal yaşama sahip somut kişilik olarak gördü. Felsefe birinci yeniliğin işareti iken, psikanaliz, modern sanat ve edebiyatla beraber ikincinin işareti oldu.

Bu gözle bakılınca Schorske'nin övdüğü klasik liberalizm üç tarihsel kısıtlı fikre dayanır. Birincisi, on dokuzuncu yüzyıl ortası liberalleri otonomiyi kendini kontrol etmekle eşit tuttular. İkincisi, feminist hareketlere rağmen, insanların çoğunluğu kadın karakter ve psikolojisinin erkeklerinkinden çok farklı olduğuna inanıyordu. Üçüncüsü, liberallerin inancına göre, modern, demokratik toplumlar bile doğal ya da sosyal hiyerarşinin çalışmasını istiyorlardı. Bu üç inanca da yüzyıl sonu döneminde meydan okundu. Kendini kontrol kavramının karşısına kitle tüketimiyle birlikte gelişen "kurtarma" ve "rahatlama" ideolojileri çıktı. Kadınların kamu yaşamına girmesi ve cinsiyetlik konusundaki açıklık, cinsiyet farklılığı konusuna meydan okumaya başladı. Kitle demokrasisi, ticarette sendikacılık ve sosyalizm hiyerarşiye meydan okudu. Bu gelişmeler Aydınlanmanın ideallerini derinleştirdi, radikalleştirdi. Modern kişisel yaşamın ilk büyük teorisi olarak psikanaliz, yeniliğin özgürlükçü sözünü derinleştirme ve büyütme potansiyelini paylaştı. Göreceğimiz gibi, otonominin, kadın eşitliğinin ve demokrasinin değişmiş anlamlarına yakalandı.

O halde genel anlamda psikanaliz ikiz olasılıklar arasında asılı kaldı: bir yanda şaşırtan şeyler, diğer yanda yeniliğin anlamını derinleştirme. Dengeyi kararlaştıran şey, psikanalizin daha büyük tarihsel güçlerle ilgili oynadığı roldü. Kısaca söylendiğinde, psikanaliz ikinci endüstri devriminde Calvinizm görevi yaptı. Yani ilk kapitalizmde Calvinizmin oynadığı role benzer bir rol oynadı, endüstrileşmede ise Metodizmin rolünü yaptı. Açıklayalım.

Max Weber'e göre ilk Calvinizm, izleyenlerde kapitalizmin gelişini kolaylaştıran değişimler yaptı. Hıristiyanlık, Hz. İsa'nın insanları ru-

hani bir toplum halinde toplamak için ailelerini terk etmeye çağırmasıyla başlarken, on yedinci yüzyılın Protestan azizleri aileyi yeniden karizmatik anlamın yeri olarak tanımladılar, günlük ekonomik aktiviteleri kutsadılar, onlara etik bir karakter vererek "çağırış" ya da *Beruf* dediler. Birkaç yüzyıl sonra Metodizm ilgili uçlara hizmet verdi; İngiliz ve Amerikan endüstri işçileri tarafından kucaklandı, kişisel değişim aracı olarak perhizi, zaman disiplinini ve tasarrufu teşvik etti. Böylece ilk endüstri devrimini mümkün kıldı. Her iki halde de izleyenlerin kendiliklerinden yapamayacakları bir sosyoekonomik değişim için gereken dinsel bir hareket bunu başlattı.[8] Psikanaliz de ikinci endüstri devriminde benzer bir rol oynadı.

Birinci endüstri devrimi İngiltere'de başladı ve fabrika sistemini yarattı. ABD'de başlayan ikinci devrim ise sadece hammaddeleri değil, aynı zamanda reklamcılığı, pazarlamayı ve tüketimi organize eden dikey entegre şirketler sistemine öncülük etti. Birinci devrim el işçiliğinden fazlalık çıkardı; ikincisi ise yüksek eğitim, bilim ve zihin çalışmasına dayandı. Birincide çalışma ve yaşam tarzı büyük ölçüde birbirine yakındı; fabrikalar küçük, evlere yakındı ve tarım hâlâ egemen yaşam tarzıydı. İkincide çalışma ve özel yaşam birbirinden çok farklıydı, eğlence ve tüketim önem kazanmıştı. Birinci endüstri devriminde insanlar kaderlerini topluma bağlıyordu; ikincide yalnız yaşamlar arttı, aile yaşamında farklılıklar ortaya çıktı.[9] Bu kitabın organizasyonu ikinci endüstri devrimine ışık tutar; birinci kısım psikanalizin adeta bir mezhep olduğu ve kişisel yaşamdaki karizmatik formların anlatıldığı ilk kitle tüketim yıllarını (1890-1914); ikinci kısım, büyük şirketler döneminin yaşandığı iki dünya savaşı arasındaki yılları (1919-1939); üçüncü kısım ise analizlerin Keynes refah devletlerine entegre edildiği, "etik rasyonelliğin bu-dünyalı programı" denen, 2. Dünya Savaşı sonrası dönemi (1945-1976) anlatır.

Erkek ve kadınlar tarımdan endüstri kapitalizmine sadece alet kullanmak ya da ekonomik nedenlerle geçmediği gibi, yirminci yüzyılda da alışveriş merkezlerine para kazandırmak için tüketici olmadılar. Daha çok, geleneksel aile ahlakından ayrıldılar, kendilerini kontrolden ve tutumdan vazgeçtiler, yeni bir yaşam tarzını benimseyerek kitle tüketimine katıldılar. Psikanaliz bu değişimin Calvinizmi oldu. Hz. İsa'nın ilk Hıristiyanları, Cromwell'in Protestan "Azizlerini" topladığı gibi, Freud da kendisini izleyenleri karizmatik bir mezhebe topladı. Fakat Fre-

ud aileyi kutsayacak yerde insanlara ailelerini bırakmalarını öğütledi, bunu dua etmek için değil, daha gerçek, daha kişisel ilişkiler geliştirmek için yapmalıydılar. Freud taraftarları bir süre sonra idealleşme, başkaldırı, yayma, kurumlaşma ve rutinleşme sürecine girdiler. Daha sonra analitik karizma, kuralcı kültüre ve Keynesçi refah devletinin anne-merkezli ideolojilerine uyduruldu. Fakat güçlü dönemde insanlar onu karmaşık hale getirdiler, derinleştirdiler ve yeniliğin üç serbestçi vaadini radikalleştirdiler.

Bazıları otonomi vaadini yeniden yerine getirmek için psikanalize başvurdu. Başlangıçta otonomi, doğumla, âdetlerle ya da sınıfla takdir edilen yolu izlemek yerine, doğru ile yanlış arasındaki farkı kararlaştırma konusunda özgürlük anlamına geliyordu. Her uygarlığın büyük felsefi ve dinsel geleneklerinde önceden belirlenmiş olmasına karşın, otonomi projesi, Schorske'nin haklı olarak tavsiye ettiği gibi, Avrupa ve Amerika Aydınlanma süreçlerinde önce açıkça ifade edildi. Fakat ikinci endüstri devrimine bağlı olan değişiklikler anlamı aştılar. Artık ahlaki değerlerle sınırlı olmayan otonomi, yaratıcılık, aşk ve mutluluk gibi ahlâk üstü deneyimlere de uygulanmaya başladı. Psikanaliz -ahlâkın aksine- bu yeni, modern kişisel otonomi fikriyle ilişkilendirildi. Bu tür otonominin neden bu kadar güç sağlandığını anlamak isteyen analizciler kararsızlık, direnç ve savunma gibi kavramlar geliştirdiler. Fakat otonominin sadece kendi ilişkisini kuran ve sosyal açıdan terk edilmiş bir olanak olmadığı gibi yanlış bir fikre de kapıldılar.

Aynı şekilde, psikanaliz Aydınlığın ikinci büyük vaadinin yerine getirilmesinde, yani kadın özgürlüğünde etkili oldu. On sekizinci yüzyıl feministleri için özgürlük eşit haklar demekti, erkek ve kadınların insan olarak ortak bir doğaya sahip olduklarını söylüyorlardı. Fakat on dokuzuncu yüzyıl ortalarında kadın hakları savunucularının çoğu kadınların farklı olduklarını söyleyerek sosyal reform desteği istediler. Yüzyıl sonu döneminde cinsel aşk konusu ön plana çıkmaya başladı. Psikanaliz derinleşti ve bu arzuya anlam verdi. On dokuzuncu yüzyıl cinsiyet farklılığı reddedildi, cinsiyet tanımlaması tekrar yapıldı ve kadının özellikle annelik konumu ön plana çıkarıldı. Bu açıdan bakıldığında otonomi gibi onun mirası da kararsızlık içinde kaldı. Bazen feministlerin ve eşcinsellerin büyük düşmanı olmasına karşın, analizler kadınlık cinselliğini ve eşcinselliği kültürel anlayışla karşıladılar.

Son olarak psikanaliz, kişisel yaşamın bir ifadesi olarak, yeniliğin

üçüncü büyük vaadi olan demokrasiyi de karmaşık bir hale getirdi ve radikalleştirdi. Geleneksel otorite babaya ait, merkezcil, hiyerarşik ve aile merkezliydi. Liberaller onun yerine, kamu ve özel kesimler arasındaki farkı gözeterek kısıtlı, anlatılabilir siyasi otorite kurmayı düşündüler. On dokuzuncu yüzyıl liberalleri bu ayırımı aile ve ekonomi arasında kadar genişleterek daha keskin hale getirdiler. Fakat ikinci endüstri devrimi kamu/özel bölünmesini karmaşıklaştırdı. Kadınların kamu yaşamına girmesi ve cinsel kitle kültürünün yükselmesi sonucu, o zamana kadar özel olan konular kamuya mal olmaya başladı. Aynı zamanda, kamu sahnesinden silindiği sanılan aile otoritesi bireylerin ruhsal dünyasında kalmayı sürdürdü. Bunun sonucu olarak, biraz da otoriteye yeni, daha yansıtıcı ilişkilerin teklifiyle bu karmaşalar demokrasi fikrini derinleştirdi. Psikanaliz bu ilişkilerin araştırılmasını destekledi; esas konu hislerin başkasına transferiydi (transference, "transferans") ki Freud bunu kişinin otoriteyle ilişkisi olarak anladı, çocuğun ebeveyniyle yaşaması sonucu şekillenecek bir şeydi bu. Daha geniş bir kültürde de Freud düşüncesi, sosyal hareketleri ve kültürel alanları işgal eden gizli transferansları ön plana çıkararak kamu ve özel arasındaki etkileşimi açığa çıkardı. Aynı zamanda, demokratik toplum ve refah devleti yeni kısıtlamalar ve kontroller getirirken, bunlara ait teorilerin çoğunu da psikanaliz sağladı.

Aynı ironiler farklı alanlarda farklı etkiler yaptılar. Freudcu düşünce tarzı orta Avrupa'daki doğum yerinde daha eski, ataerkil düzene meydan okudu. Bazen rahatsız edici ittifak halinde, bazen estetik yenilikle, sürrealizmle, kadın özgürlüğüyle ve sosyalizmle çatışarak, karakter, cinsiyet ve cinsellik gibi yıpranmış olan Victoria ideolojilerinin ölümünü hızlandırdı. Bunun tam tersine, İngiltere ve ABD'de ise analizler farklı bir rol oynadılar; psikanalizin bir tedavi yöntemi olarak kullanılmasına, otoritenin psikolojik etkisine katkıda bulundular. Birinci durumda bu bir demokratlaşma gücü, ikincide ise sosyal kontrol rolü oldu.

O halde genelde ikinci endüstri devrimi kişilerin yaşamına, yeniliğin özgürlükçü yanını daha karmaşık hale getiren ve radikalleştiren yeni deneyimler getirdi. Ama aynı zamanda ruhsal çalışmayı, tüketimciliği ve aile yaşantısını da teşvik etti. Psikanaliz ikinci endüstri devriminin Calvinizmi olarak bu kararsızlığını merkezi oldu. Bir yandan bireyleri daha dolu, yansıtıcı yaşam sürmesi için serbest bıraktı, sanatı, edebiyatı ve bilimi zenginleştirdi ve siyasi gelişmelerin bağlı olduğu

güven ve birlik anlayışlarını derinleştirdi. Diğer yandan da emildi, şekil değiştirdi ve temelde kritik ifade verdiği kişisel yaşamın sosyoloji ve kültürü tarafından tüketildi.

Bu kitap bu karmaşık yolu anlatıyor. Psikanaliz tarihini ikinci endüstri devrimi içine koyarak psikanalizin altın çağı denebilecek bir süreci, onun klasik dönemini açıklıyor ve 1960'larda başlayan analizlerin gerilemesini anlatarak son buluyor. 1960'lar ve 1970'ler kitle üretiminden küreselleşmiş hizmet –ve bilgi– temelli ekonomiye geçişe tanıklık ettiler. Bu "üçüncü endüstri devrimi" Aydınlanmayı reddetme girişimleriyle birlikte kişisel yaşam anlayışını değiştirdi. Siyasileşmeye ve kültürel idareye açıldıkça intrapsişik –özel, içsel ve mizaçla ilgili– karakteri önemini kaybetmeye başladı. Alternatif olarak daha dar anlamda rasyonel ve ifade gücü daha fazla olan yeni birey kavramları ortaya çıktı. Psikanaliz karizmasının çoğu, kimlik politikaları, Lacani kültürel eleştiri ve ikinci-dalga feminizmi gibi yeni kültürel formasyonlara girdi. Psikanaliz içinde bastırılmış olan her şey -görüntüleme, narsisizm, beden- ön plana çıktı. Psikanaliz yaşamaya devam etti ama artık karizmatik bir güç değildi. Güçlü döneminde en azından üç farklı projeyi bir arada tuttu: güya tedavi hizmetleri, kültürel tefsir teorisi ve kendini araştırma etiği ki bu da bağlılık çağrışımıyla emdirilmişti. Bunlar birbirinden ayrıldı. Freud çağı sone erdi ama tüm büyük karışıklıklar gibi, günlük yaşamı ve hepimizin yaşadığı sezgi, rüyalar ve gölge anılar gibi kavramları etkilemeyi sürdürdü.

Kısım Bir

KARİZMATİK ORİJİNLER: VICTORIA AİLE SİSTEMİNİN ÇÖKÜŞÜ

Bölüm Bir

KİŞİSEL BİLİNÇALTI

> Analizin kirli gizemi, işbirliğinin başarılı olması için doktorun yetenekli olması gerektiğidir... Analizcinin hisleri de analiz edileninki kadar önemlidir. Bu nedenle bilimsel olarak takdim edilmiş vakaların hepsinde ölümcül bir hata vardır, çünkü onlar sadece hastanın yaşamı ve karakteriyle ilgilidir. Tedavinin gidiş tarzını anlayabilmek için doktorun da tanınması gerekir—zeka parlaklığı, hataları ve psikolojisi bilinmelidir. Terapi olayının gerçek hikayesi hastanın güncel sorunuyla değil, tedavicinin geçmişiyle başlar.
>
> —Rafael Yglesias, Dr. Neruda's Cure for Evil

Modern Batıda iki gerçek ve yaygın iç gözlem olayı vardır: Calvincilik ve Freudculuk. Her iki olayda da içe dönüşle birlikte büyük bir sosyal devrim görüldü: birincide kapitalizmin yükselişi, ikincide ise onun bir kitle tüketim makinesine dönüşü vardı. Her iki olayda da sonuçlar ironikti.

Calvinizm insanları kurtulup kurtulmadıklarını anlamak için içe bakmaya teşvik etti ama sonuçta yeni bir çalışma tasarruf ve aile yaşamı katkısı yaptı. Freudcu iç gözlem olayı bireyin gerçek kişisel yaşamını teşvik amacı güdüyordu ama o da sonuçta tüketici toplumunu takviye etti. Sonuçta her iki olayda da kendini-incelemeye doğru dönüş yeni bir dil yarattı. Calvincilik olayında dil ruhun Protestan fikrini merkez olarak aldı, bu fikir daha sonra karakter, dürüstlük ve otonomi gibi kavramların şekillenmesine yardım etti. Freudcu lügat ise bunun aksine, bilinçaltı fikrini, yirminci yüzyıl kişisel yaşamına belirgin analitik katkısını merkez seçti.

Bilinçaltı fikri hiç kuşkusuz Freud 1899'da *The Interpretation of Dreams*'i (Rüya Yorumları) yazmadan önce de çok iyi biliniyordu. Or-

taçağ simyacıları, Alman idealist filozoflar ve romantik şairler hep en son gerçeğin bilinçaltı olduğunu öğretiyorlardı. Freud'un öğretmeni Theodor Meynert üzerinde büyük etkisi olan filozof Schopenhauer, insanların kör, isimsiz bir gücün elinde oyuncak olduklarını söylerdi. On dokuzuncu yüzyılın sonlarına doğru bilinçaltı fikri iyice yaygınlaştı. Çoğu zaman "ikinci kişilik" denen, egodan büyük olan ve hipnoz ya da meditasyonla ulaşılabilen bilinçaltı, güncel gerçeklerin üstündeki bir yeteneği ima ediyordu. Kozmik güç, kişisel olmayan arzu ya da bilinçaltı denen bu deyim Freud öncesinde de isimsiz ve kişilik ötesi bir kavram olarak bilinirdi. Çoğu zaman okyanusa benzetilen bu kavram, egonun önemsiz ilgilerini geride bırakıyordu.

Freud da bilinçaltını, kişilikdışı, isimsiz ve bireyin çok dışında bir kavram olarak düşündü. Ama onun içinde bilince yakın bir şeyler, bireyin iç dünyasına ait özel bir motivasyon kaynağı olduğunu hissediyordu. Onun anlayışına göre, bazı koşullarda, özellikle çocuklukta bir y. ndan arzular ve dürtüler, bir yandan da deneyimler ve anılar arasında bağlantılar oluşuyordu. Bunun sonucu ortaya çıkan şey eşsiz, özel ve şartlara bağlı kişisel bilinçaltı idi. Freud'a göre "daha geniş" ya da kişilik ötesi gerçeğe kaçış olamazdı. Amaç daha ziyade insanın kendi özel mizacını anlayıp kabul etmekti ve bu görev prensip olarak asla tamamlanamazdı. Freud çocukluk, cinsiyet, cinsellik ve ölüm gibi insan yaşamındaki evrensel sorunlarla ilgilenirken, bireylerin bu sorunlarla yüzleşmesi konusuna odaklandı.

Schorske'nin dediğine göre, Freud kişisel bilinçaltı kavramını on dokuzuncu yüzyıl liberal dünya görüşündeki bir krize cevap olarak formüle etti. Bu kriz sanayileşmeyle başladı. İlk fabrika sistemiyle ilgili olarak, birinci sanayi devrimi insanı zalim ve dayanılmaz bir makinenin basit dişlileri haline getirmiş gibiydi. Victoria dönemi, çalışma yerinin "önemsiz üzüntüsü ve vahşi zulmü" dediklerine karşı ünlü "kalpsiz dünyada cennet"ini -on dokuzuncu yüzyıl orta sınıf ailesi- yarattı. Cinsini belirtirsek, Victoria dünya görüşü bir anlamda ilk Freudcu görüştü: özel ya da ailevi şartlarda "gerçek kendini" tayin ediyordu.[1] Bununla beraber bu şartlar ve çevreyi gizli ve gerçek bir kişisel alan olarak değil, ekonomi için bir bedel olarak gördü. Daha sonraki anlayış, ikinci sanayi devrimi sırasında, 1890'ların kitle üretim ve tüketiminin başlaması ile birlikte, Victoria ailesi fikrinin çökmesiyle ortaya çıktı.

Şurası muhakkak ki, kitle üretimi, örneğin montaj hattının kulla-

nıma açılmasıyla beraber liberal dünya görüşünde krizi derinleştirdi. Ama aynı zamanda kapitalizmin kitle kültürü, boş vakit ve kişisel yaşamdaki özgürlükçü potansiyelini açığa çıkardı. On dokuzuncu yüzyıl ortalarında Paris'te Baudelaire, Brooklyn'de Whitman ve St. Petersburg'da Dostoyevsky'nin söylediği gibi, kültür modernizmi Victoria döneminin ayrı-alanlar ideolojisini zayıflatmış ve isteriyi, çöküşü, sanat modernizmini, "yeni kadın" ve eşcinseli teşvik etmişti. Yüzyıl sonu kültürü krizi şiddetlendirdi. Kadınların kamu yaşamına girmesiyle birlikte çok dilli alanlar ve eğlence parkları, dans pistleri ve sinema gibi heyecan verici yeni eğlence türleri çıktı ortaya. Bunun sonucu Aydınlanmanın mirası üzerine gelen bir karmaşa oldu. İnsan konusu olan liberal anlayış pek çok insan için birden sorun oldu, elbette bireysel otonomi de.

Aydınlanma için otonomi, evrensel olarak geçerli rasyonel sonuçlara varmak için sadece özel, sezgili ve pasif, ya da kabul edici eğilimlerin üstüne yükselme anlamına geliyordu. Yüzyıl sonu kültürünün bu yeteneği çökerttiğine inanan gözlemciler "yozlaşma", "narsisizm" ve "çöküş" gibi yeni güçlerin matemini tuttular. Örneğin Freud'un Viyanalı yandaşı Otto Weininger kadınlar, eşcinseller ve Yahudiler üzerinde yoğunlaşan ve "W" faktörü denen otonomiye tehdit konusunda çevresini uyardı. İnsanları kendini kontrole, çok çalışmaya, perhize ve tutumlu olmaya geri çağırdı. Kitle tüketimi aynı zamanda "serbestiye" yol açtı. Özellikle orta sınıfta çoğu insan, çok çalışmanın ve tutumlu olmanın onları (William James'in sözleriyle) "iki kat daha fazla cehennem çocuğu" yaptığına inanıyordu. Modernliğin "bir ahlâk karşıtı yöntem" gerektirdiğini savunan James ve diğerleri, bireylerin kendini-kontrol konusunda rahatlamaları için "zihin kürü" ve hipnozu tavsiye ettiler.[2]

Freud işte buna dayanarak kişisel bilinçaltı fikrini geliştirdi. Özellikle on dokuzuncu yüzyıl sonları psikiyatrisini karakterize eden "kontrol" ve "serbest bırakma" arasındaki değişime cevap veriyordu. Aydınlanmadan gelen psikiyatri geleneği bir yandan arzuyu güçlendirerek ve "rahatsız" bireylere mantık süreci tavsiye ederek kontrolü sağlamamak istiyordu. Diğer yanda ise daha sonraki "dinamik" psikiyatr ve nörologlar kuşağı "serbestliği" hipnoz ve meditasyonla kolaylaştırmaya çalışıyorlardı. Freud'un kişisel bilinçaltı her iki pozisyonda da bir alternatif getirdi. Bu yöntem ne kendini-kontrolü, ne de serbestliği temel değer olarak değerlendirdi, yeni ve insanın kendine karşı bir "analitik" tavır almasını teşvik etti. Bunun sonucu insan konusunda Aydınlanmadaki

büyük bir değişim oldu. Modern birey artık evrensel mantık ve ahlâk ilminin yeri olmayacak, şartlara bağlı, özellikleri olan benzersiz bir kişi, yüklü ve dinamik içi psikanaliz düşünce ve uygulamanın konusu bir varlık olacaktı.

Freud'un yeniliğini takdir etmek için o dönem öncesi psikolojilere kısaca bakmamız gerek. Daha başlangıçta burjuva toplumu bireysel psikoloji konusuna büyük önem verdi. İlk toplumlar büyük bir varlık zinciri modeli üzerinde durdular; önemli soru, objektif hiyerarşide bireyin yeriydi. Fakat kapitalizmin yükselişiyle beraber soy sistemleri geriledi ve isnat edilen kimlikler de geri çekildi. İnsanın nerede durduğu değil, kim olduğu sorusu öne çıktı. Aydınlanma ve onunla beraber gelen demokratik devrimlerle birlikte bireysel psikoloji konusu hükümet, eğitim ve sosyal reform dahil her alanda merkeze yerleşti.

Bununla beraber konunun Aydınlanma fikri yirminci yüzyıldaki anlamıyla bireyle fazla ilgisi yoktu. O daha ziyade planlanmış, düzenli, rasyonel bireylerden meydana gelmiş bir dünyanın Aydınlanma projesine bağlıydı. Aydınlanmadaki kilit keşif, insanlığı esir eden kelepçelerin, William Blake'in yazdığı gibi, "zihin-işlemeli" olmasıydı. İlerleme basitçe despotlar, rahipler ve modası geçmiş kurumlara karşı çıkma meselesi değildi; iç engelleri de yıkmak gerekiyordu. Eğer rasyonel bir dünya isteniyorsa bireyin iç ya da zihinsel dünyası düzene sokulmalıydı.

Rasyonel düzenin nasıl sağlanacağını tanımlayan Aydınlanma psikolojisi kurumsallıktı. John Locke'un düşüncesinden alınan ve on yedinci yüzyıl fizik devrimiyle yakından bağlantısı olan kurumsallaşmaya göre, zihin dış çevreden gelen simgeler ya da duygulardan oluşmuş, bunlar benzerliklerine göre "bir araya gelmiş" ya da zihne aynı anda girmişlerdir. İngiltere, Fransa ve ABD'de kurumsallaşma tüm Aydınlanma projesini canlandırdı. Her şeyden önce çocukluğun önemini belirtti; küçük yaşlarda beyin çok yumuşaktı, "adeta sıvıydı" ve bu nedenle açılan izler yaşam boyu kalırdı.[3] Kurumsallaşma aynı zamanda okullar, cezaevleri, barınaklar, akıl hastaneleri gibi yapıların inşasını teşvik etti. İyi aileleri model alan bu kurumlar onlarda barınan öğrencilerin, mahkumların, akıl hastalarının ve bakıma ihtiyacı olanların bakımını, yetiştirilmesini kolaylaştırdılar. Günlük yaşamı hedef alan inşaatçılık, hekimlik gibi meslekler bile kurumsallaştı. Bunun etkisi o kadar yaygınlaştı ki, bir filozof kurumsallaşmayı "düşünenin çıkıp insan bilgisi-

nin çevresine gittiği merkez" olarak tanımladı.[4]

Psikanalizin başlangıçta bir parçası olduğu modern psikiyatri Aydınlanma kurumsallığından doğdu. Başlangıçta "moral" ya da psikolojik tedavi denen bu konu, mantık evrenseldir ve bu nedenle delinin zihninin sadece bir parçasına ulaşılamaz fikrine dayandırıldı. Buna göre moral tedavi yandaşları ulaşılabilir parçaya girmeye çalıştılar. Akıl hastasına deli gömleği giydirme ya da zincire vurma gibi korkunç yöntemleri reddederek onun mantığını yerine getirmek için psikolojik ya da "moral" yöntemler kullandılar. Bu yüzden modern psikiyatri kurucularının demokratik devrimlere katılmış kişiler olması doğaldır. Fransız psikiyatrisinin kurucusu Philippe Pinel Fransız Devrimi sırasında akıl hastalarından zincirleri çıkardı ve Amerikan psikiyatrisi kurucusu Benjamin Rush Bağımsızlık Beyannamesini imzaladı.[5]

Aydınlanma döneminin psikiyatrları mantıklı düşünme sürecindeki bozukluk dedikleri akıl hastalığını tedavi etmek istiyorlardı. Buna göre psikiyatrinin amacını birliklerin yeniden düzene sokulması olarak tanımladılar. Başlangıçta dış rejimlerle deneyler yapar ya da akıl hastaları üzerinde çalışırken, içten gelen bir emrin bir dış mimik yaratabileceğini umuyorlardı. Fakat çok geçmeden, kontrol dinamikleri konusunda bir emirle ortaya konacak fonksiyondan daha öte şeyler olduğunu anlamaya başladılar. On dokuzuncu yüzyıl psikiyatrlarının büyük keşfi moral tedaviyi çözmeye başladı—akıl hastasının zihninde düzen oluşturacak temel alet aslında doktorun kendisiydi.[6] Böylece Benjamin Rush akıl hastalarıyla uğraşan doktorlara bazı tavsiyelerde bulundu: "Hastanın Gözlerine, yüzüne bak... gözlerde anahtar var... güvenmenin ikinci bir anlamı... itaat... bu onun SESİYLE olmalı. [Daha sonra] yine YÜZ... hastanın zihin ve davranışına uygun olmalı."[7]

Aydınlanma psikiyatrları otoritenin psikolojik karakterini keşfetmiş olmalarına karşın, bir özellik konusu olarak bilinçaltı kavramını tanımıyorlardı. Onların tek amacı hastayı tüm diğer normal insanlar gibi mantıklı düşünme sürecine sokabilmekti. Fakat on dokuzuncu yüzyılın ilk yarısında Aydınlanma kurumsallaşmasını şekillendiren iki yeni gelişme çıktı ortaya; romantizm ve "bedensel model" ya da kalıtım vurgusuydu bunlar. Her ikisinin de üzerinde durduğu fikir, zihnin sadece çevre etkilerinin bir kaydı değil, şekillendiren bir güç olmasıydı.

Hayal gücünün romantik fikri, on dokuzuncu yüzyıl sonlarının bilinçaltı fikrinin habercisiydi. Romantikler Locke'nin "pasif" zihin kavra-

mını küçümserken, bu fikir psikolojiye bir tür serzeniş ya da kurumlaşma ilavesi gibi girdi. Tüm evrenin yaşayan bir organizma olduğunu öne süren Alman Naturphilisophie geleneğine ve genelde Alman idealizmine göre, romantikler hayal gücünü imajların iç deposu ve yaratıcı güçlerin kaynağı olarak tanımladılar. Onlara göre sanatçı bir "ayna"dan ziyade bir "lamba", olayları kaydeden bir cihazdan çok, bir orijinal değerler kaynağıydı.[8] Aydınlanma psikolojisi kurumsallaşmanın romantik eleştirisiyle derinleşti. Ama romantikler yine de hayal gücünü kişilikdışı ve üstün gördüler, okyanusa ya da gökyüzüne benzeterek kendi-dışı her şey olarak düşündüler.

Romantik etki psikiyatriye özellikle 1775'te "manyetizma"nın (hipnotizma) keşfi ve popüler bir gelenek haline gelen manyetizma şifacılarının hızlı gelişmesiyle girdi. Bilinçaltının gücüne dayanan bu şifacılar kurumsallaşmanın dışına çıktılar. Kurumsallaşma fikirlerin kullanımına doğru yönlenirken manyetizma duygular kanalıyla iletiliyordu. Manyetizma teorisini ilk kullananlardan biri olan Puysegur'a göre, transtan çıkan bir hastaya sorulacak ilk soru, "Kendini nasıl hissediyorsun?" olmalı, sonra da "Senin için iyi şeyler yaptığımı hissediyor musun?" sorusu sorulmalı. Ayrıca manyetik şifacılar belirli şifacı ile hastası arasındaki iyi ilişkinin önemini belirtiyorlardı.[9] Manyetizma kendini-kontroldeki cinsiyet etkisini de açıklıyordu. Alman romantik romancı E. T. A. Hoffman, "Manyetizmayla uyutulan hasta (pasif kadın taraf) uykusunda gezerken, kendisini uyutan şifacıya (aktif erkek taraf) sempati duyar," diye yazdı.[10]

Moral tedaviyi değişikliğe uğratan ikinci gelişme, kalıtımın zihindeki etkisini gösteren yeni "bedensel" model oldu. Charles Darwin'in 1859'da basılan Origin of Species (Türlerin Kökeni) kitabından önce bile psikiyatrların çoğu kalıtımın beyne, onun da zihne şekil verdiğini söylediler. Manyetizmanın romantik fikirlerin giriş noktası olması gibi, Franz-Joseph Gall'ın 1820'lerden 1850'lere kadar etkisini sürdüren frenolojisi de biyolojinin giriş noktası oldu. Beynin bölgelere ayrıldığını ve her bölgenin zeka ya da sevgi benzeri fonksiyonları kontrol ettiğini öne süren frenoloji, psikolojiyle biyolojik organizma teorisi arasındaki ilişkiyi başlattı. Çok geçmeden beyin ve sinir sisteminin kesilerek incelenmesi dikkat çekti. Freud zamanında, sinir sistemindeki yara ve değişikliklerin histeri ve diğer bozuklukları gösterdiği bedensel model psikiyatrlar arasında egemen teoriydi.

Romantizmin ve frenolojinin etkisine rağmen yüzyıl ortası psikiyatrisi moral tedavinin orijinal Aydınlatma amacını elinde tuttu: bireyi fikirlerin birleşmesini yöneten evrensel yasalara uydurmaktı bu amaç. Evrenseli özelin, mantıklıyı duygusalın, toplumsalı bireyselin ve sürekliyi geçicinin üstünde tutan ve Aydınlatmayı bu tarzda izleyen psikiyatrlar için bir bireyin ruhunun belirli özellikleri pek önemli sayılmıyordu. Baudelaire'in 1859'da modernizmin merkezi olarak tanımladığı anlık, geçici ve kaçak deneyimlerin Aydınlatma sonrası gelişen psikolojilerde ya hiç yeri yoktu, ya da çok az vardı. Manyetizma bile bu yönelişe meydan okumadı. Tam tersine, bireyleri konu yapmak için obje haline indirgeyerek, içindeki gerginlikleri açıklarken bile Aydınlatma psikolojisinin düzen idealini elinde tuttu.

İkinci sanayi devriminin olayları Freud'un çocukluk ve gençlik yılları olan 1860'lar ve 70'lerde yaşandı. Bu yıllar arasında büyük bilimsel ve teknolojik gelişmelerle (dinamo, çelik ve kimya endüstrisi gibi) birlikte büyük çapta ekonomik gelişmeler de (büyük bankalar, şirketler, uluslararası ticaret) görüldü. Ekonomik büyümeyle birlikte, örneğin İngiltere, Avusturya, ABD, Almanya ve Japonya gibi ülkelerde siyasi reformlar yaşandı. İngiltere uzun bir iniş dönemine girerken ABD yine uzun bir yükselişe geçti. Dünya çapında demir ve denizyollarının kullanıma girmesiyle birlikte standart ağırlıklar, ölçümler, zaman ayarları ve paralar ortaya çıktı. Eğitim dünyasında okullar, üniversiteler gelişirken üretim ve tüketim artmaya başladı.

İkinci sanayi devriminin başından itibaren psikoloji bilimi ve uygulamalarında büyük gelişmeler görüldü. Aydınlatma döneminde sadece psikiyatri bilinirken, on dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısında nöroloji (Freud'un esas mesleği), laboratuvar bazlı ya da akademik psikoloji, zeka araştırmaları, psikopatoloji ve suç alanları çıktı ortaya. Biraz da suç, alkolizm ve fahişelik gibi sosyal sorunlarla uğraşmak amacıyla Paris'te Salpetriere, Zürih'te Burghölzi ve New York'ta Bellevue gibi araştırma ve eğitim hastaneleri inşa edildi. Aydınlatma dönemi psikiyatrisi "akıl hastalığı" ile tanımlanırken, ikinci sanayi devrimi psikologları "nevroz", "sürekli endişe ya da sabit fikir", "isteri" ve "anormallik" gibi yeni terimler attılar ortaya. Akıl hastalıkları tedavisi popüler şifacıların elinden çıkarak bilim adamları, araştırıcılar ve profesyoneller tarafından yapılmaya başlandı.

Charles Darwin'in 1859'da yazdığı *Türlerin Kökeni* ve on iki yıl sonra çıkan İnsan Nesli, yeni doğan bilimsel psikolojileri etkiledi. Darwin'in bu kitaplarına göre, düşünme, heyecan ve moral duygular organizmanın yaşamı sürdürme mücadelesinden doğuyordu. Darwin etkisiyle kurumlaşmanın pasif duygusallaşması, düşünceyi belirli ortamlarda deneysel ve asılı hareket olarak gören pragmatik psikolojilere bıraktı yerini. Kıyaslamalı, geliştirmeli (çocuk ve yetişkin) ve hayvan psikolojileri gelişti. 1880'lerde Darwin etkisinde ortaya çıkan refleks, içgüdü ve heyecan gibi kavramlar kurumsallaşmanın sonunu getirdi ve psikolojiyi dinamik bir bilime, bir motivasyon bilimine çevirdi. William James 1890'da ilk modern psikoloji eserlerinden birini yazdığında eski psikolojiyi Danimarka prensinin olmadığı bir Hamlet'e benzetti.[11]

Psikolojik düşüncedeki bu devrimin etkisiyle bilinçaltı fikri de tıp bilimine girdi. Burada sinir sisteminin "alt" ya da daha ilkel, ilk olarak gelişen ve bu nedenle reflekse daha yakın ama bilince uzak alanlarına işaret etti. Katalepsi, uyurgezerlik, hipnotik trans ve otomatik yazma gibi, suç işleme duygusu, sarhoşluk ve düşünmeden hareketlerin de bilinçaltından kaynaklandığı farz ediliyordu. "İlkel" ya da mantıklı olmayan düşünceyi yakalamanın protopsikolojik bir çabası gibi, tıbbi düşünce kişilik ötesi bir alan olarak bilinçaltının popüler fikrine esastan bağlıydı ki ego da meditasyon ya da hipnozla giriyordu buraya. 1860'larda bedensel model de özellikle afazi gibi bazı ruhsal hastalıkların beyin ya da sinir sisteminde, kalıtsal ya da kazara oluşmuş yaraların sonucu olduğunu gösterdi.

Bedensel modelin nevroza ve bununla yakından ilgili değişimlere ya da eşcinselliğe uygulanması psikanalizin fidanlığı oldu. Nörologlar "nevroz" deyimini on sekizinci yüzyılda çok hassas sinir sistemini belirtmek için ortaya attılar ama bu deyim az kullanıldı. Fakat 1869 ve 1873 arasında kullanımda bir patlama görüldü. Nevrasteni, anoreksi nevroz ve agorafobi gibi hastalık adları gibi nostalji, "seyahat nevrozu" (çok dolaşan Yahudiler çıkardı), Bovarizm (kadınlarda rüyayla ilgili hastalık) ve cinnet geçirme gibi garip hastalık adları bu yıllarda çıktı.[12] Tüm nevrozların içinde en önemlisi histeriydi, çünkü yaygın olması bir yana, bunun felç ya da bayılma gibi fiziksel belirtileri ile bilinen anatomik ya da nörolojik hasarlar arasında bir ilişki kurulamıyordu. Bedensel model konusunda kuşku yaratırken psikolojik açıklama ister gibiydi.[13]

İkinci sanayi devriminde büyük sosyal ve aile değişiklikleri ile

nevroz konusundaki çalışmalar aynı zamana denk gelmeseydi, bu konu tıp tarihinde sadece bir dönem olarak kalabilirdi. Önceki dönemde aile üretim birimi olarak görev yaparken erkek ve kadının bir arada çalışması da dahil olmak üzere sosyal alanda gelişmeler gösterdi. Fakat üretimin evden ofise ve şirketlere geçmesi aile yaşamında değişim yaptı. Erkek ve kadın ilişkilerinde değişimler görülürken çocukluk dönemi hayatın tamamen ayrı bir aşaması olarak anlaşıldı. Aynı dönemde gençler ev hayatından uzaklaşmaya, daha özgür olmaya başladılar, kentlerde daha serbest, cinsellik ve heyecan dolu bir yaşam tarzı gelişti. Histeri, ters ve nevrotik gibi terimlerin yanında "züppe", "gevşek", "modacı" ve "genç Türk" gibi deyimler türedi. Bu yeni modern akımların tanımlanmasında esas geçerli deyim "asabiyet" idi.

1869'da ilk psikolojik asabiyet teorisini ortaya atan George Beard, bunun demiryolları, elektrik, kadınların eğitimi ve şehir sokaklarının heyecanı gibi modern yaşamın aşırı dürtüsüne bir cevap olduğunu söyledi. Paul Valery bunun, "çılgınlık meslekleri" büyümesinin bir belirtisi olduğunu öne sürdü, bunu derken, bu işlerde –öğretme, hukuk ya da yazmak– kişinin temel kaynağının, "başkalarının onun hakkındaki fikri" olduğunu söylemek istiyordu. Baudelaire Poe'nun ve Freud'un akıl hocası Josef Breuer'in yazılarındaki "asabiyeti" övdü, isterik zihnin "bol üretimi"ni anlattı.[14]

Asabiyetin en yaygın ifadesi olan histeri, otonomi ya da kendine-hakim olma konusunda Victoria dönemi çelişkilerine örnek oldu. Histerikler kendine hakim olmanın yararlarını görecekleri yerde kendilerini kontrol etme gayretlerinden bunaldılar. Örneğin Alice James histerikliğini, beş dakika rahat etmek için verdiği ömür boyu mücadele olarak tanımladı. Modern karmaşık mekanizmanın akıl sağlığını sürdürmek, kendisini sürekli gözetleyen bekçiden kısa süre de olsa kurtulabilmek için sadece hipnozdan yararlanabiliyordu.[15] Fazla heyecanı ve telâşı sakin olmakla birleştirmek için, Victoria döneminin otonomiye karşı çıkardığı "kadınlık" ile histeri bir noktada buluştu. Anoreksi (vücutla ilgili sabit fikir), agorafobi (dışarı yalnız çıkma korkusu) ve nevrasteni (zayıflık) gibi kadınsı belirtiler de asabiyet fenomeninde kendilerini gösterdiler. Bu hastalıklar aynı zamanda psikolojinin tıptaki öneminin arttığını da gösteriyordu. Böylece hastanın mide ağrıları iştahsızlığa yol açınca anoreksi otaya çıktı ve bir hastalık olarak kabul edilen melankolinin 1870'lerde hayali bir dert olduğu söylenmeye başladı.[16]

Histeri psikolojiye yönelik tek nevroz değildi ama yüzyıl sonrası döneminin kültürel gerginliklerini içine alıyordu. Bu adı konmuş histerikler tekliflere açıktı ve bu durumda kendilerini çevreleyen erken ve bilinçsiz kültürel akımlara uyumluydu. Bunlar sevgi arzularına, tiyatro benzeri ve bilinçsiz konuşma ve davranışlara başvururken, kişisel yaşamda yeni ortaya çıkan bazı zihin meşguliyetleri kaydettiler ki bunlar insanı köklerinden ayırma, beklenmedik olaylar, cinsel heyecan ve "kadınlıktı." Bunlar bilinçsiz, çarpıtılmış ve sosyal olmayan şekillerde olsa da kişisel yaşamda bazı olasılıkları açıkça anlattılar. Paris'te Salpetriere histeri araştırmalarında Avrupa'nın önde gelen merkeziydi. İkinci sanayi devriminin muhaceret, suç ve sosyal politikalar gibi önemli sorunlarıyla uğraşmak üzere büyütülmüş olan bu psikiyatri kurumunun başında Jean-Martin Charcot vardı. Freud bir yazısında şöyle diyordu, "Charcot açık konuşarak derdi ki, anatomi çalışması bitti ve sinir sisteminin organik hastalıklarının tamamlandığı söylenebilir; artık nevrozla uğraşmamız gerekiyor", özellikle de histeriyle.[17] Charcot'nun amacı histeriyi anatomiden ziyade fizyolojik ya da "dinamik-görevsel terimlerle açıklamaktı. Bunun için, sadece beyin otopsisi yapan Alman ve Avusturyalı nörologların aksine sağ hastaları inceledi.[18]

Charcok Aydınlatma geleneğinden geliyordu ve bu nedenle histeri araştırma yönteminde bir tür ızgara geliştirmek istedi. Böylece Salpetriere'in beş bin hastasını hastalıklarına göre sınıflara ayırdı ve "muazzam bir yaşayan patoloji müzesi" kurdu. Gözden düşmüş olan hipnotizmayı yeniden canlandırdı ve bir "histeri bölgeleri kartografisi" derlemek için isterik translar oluşturmak amacıyla kullandı onu. Hastaların fotoğraflarını çekti, resimlerini çizdi ve histerik hallerin "akıl hastaları" hallerine paralel olduğunu göstermek için aldığı sonuçları *Iconographie photographique dela Salpetriere* adlı eseriyle yayınladı. Böylece Paris akıl hastanesini ve başka hastaneleri seküler kontrol altına aldı ve "Bugün Salpetriere'de kilit altında duran hastalardan çoğu eskiden olsaydı yakılırdı," dedi.[19]

Charcot'nun sinir sistemi kavramı aynı zamanda hem küresel, hem görülebilir ve hem de hiyerarşiye aitti. İnsan ruhunun temel ya da ilk düzeyleri reflekslerdi; daha yukarıda içgüdüler, ondan sonra duygular, idrak ya da algılamalar ve en tepede ise bilinçli akıl ya da ego vardı. İsterinin nedeni, "aşağı düzey" zihnin "asi" bir parçasının zihnin üst parçası ya da bilinçle bir araya gelmesiydi. Charcot'nun öğretisinde

Jean-Martin Charcot aklı değil, beyni inceliyor

hipnotizmanın amacı, zihnin "aşağı" ya da "kadın" parçasına, bilincin dışında kalan ve bilinçli kontrol gidince ortaya çıkan kısma girmekti. Charcot bilinen bir görüşü de benimsemişti ve buna göre zihnin "üst düzeydeki" "zayıflığı" kalıtsaldı ve ırksal farklılıkla bağlantılıydı. B. H. Morel'in 1857 tarihli *Traite de degenerescences* adlı eseri ona isteriklerin "karmaşık bir patolojik miras ağında takılıp kaldıklarını" öğretmişti.[20] Morel'den sonra Charcot da asabiyeti, suç işleme ve intihar etme gibi kalıtımsal kabul edilen diğer sorunlara bağladı.

Charcot ikinci sanayi devriminin ilk yıllarını tanımlayan nörolojik düşünceye örnekler gösterdi. Çalışmasında psikolojik araştırmanın yeri mantıktan sinir sistemine ve akıl hastalığından bilinçaltına geçti. Charcot hipnoz kullanarak kendini-kontrolden serbestliğe dönüşü teşvik etti. Yine de bireylerin psikolojisiyle, moral tedavi taraftarlarından daha çok ilgileniyordu: sadece kişisel konular değil, tipler üzerinde odaklanıyordu; yöntemi dil ve kişilerarası anlayıştan değil, görerek düzenden ve planlamadan oluşuyordu.

Her şeye rağmen 1880'lerde Salpetriere modern kişisel yaşama bir pencere açtı, bu alanda yetişkinlerin isyanı, öfkeli cinsellik ve dişilik öfkesi gibi dramalar anlaşılmadan oynanıyordu. Bu durumuyla çok sayıda sanatçı ve entelektüelin ilgisini çekti. Bunları izleyenler arasında Emile Durkheim ve *Psiychology of Crowds*'ı yazan polis psikologu Gustave Le Bon, Henri Bergson, Guy de Maupassat, Sarah Bernadt ve Jane Avril (Toulouse-Lautrec'in poster konusu) gibi kültürlü insanlar ve Pierre Janet, Morton Prince ve Sigmund Freud gibi nörologlar da vardı.[21] Charcot'nun fikirlerini dinamik bir bilinçaltı teorisine, her şeye rağmen psikanaliz öncesi teoriye dönüştürenler de bu sonuncular oldu.

Freud 1856'da doğdu ve ikinci sanayi devriminin büyük kentlerinden biraz uzakta büyüdü. O bir ikinci kuşak doğu Avrupa Yahudi'siydi, ataları çardan kaçıp Avusturya imparatoruna sığınmışlardı. Yün satıcısı olan babası Jacob güney Polonya'da en fakir Yahudi bölgesi olan Galiçya'dan ayrılıp, çayırlar ve ormanlarla kaplı bir bölgede yaklaşık beş bin nüfuslu Freiberg'e yerleşti. Annesi Amalie Nathansohn Jacob'un üçüncü karısıydı ve işleri iyi gitmediği için 1859'da, Freud üç yaşındayken aile Viyana'ya gitti. Böylece Freud'un ailesi Avrupa'nın en çok farklı dil konuşulan ve Varşova dışında Yahudi nüfusunun en çok olduğu Viyana'ya giderek oradaki Bohemyalılar, Moravyalılar, Macarlar, Hırvatlar ve diğer bazı uluslara mensup insanların arasına karıştı.

Bir demiryolu kavşağı olan, insanların sağlıksız ve sıkışık evlerde yaşadığı, haftada yetmiş saat çalışılan ve fahişe dolu Viyana'da aynı zamanda Aydınlatma kurumları olan Parlamento, Belediye Sarayı ve üniversite gibi binalar da vardı. Freud 1873'te üniversitedeki Yahudi öğrencilerin arasına katıldı.[22] Zooloji ve felsefe dallarında doktora yapmak istiyordu ama psikolojiye de çok meraklıydı. Viyana'ya 1874'te gelmiş eski bir Katolik rahibi ve fenomen bilimi kurucusu olan Franz Brentano'dan dersler aldı. Freud Brentano ile arkadaşlığını üniversite dışında da sürdürdü ve tercüman olarak yardımını aldı ama dinsel amaçlarını benimsemedi ve sonunda ayrıldı ondan.[23]

Daha sonra laboratuvar çalışmalarını izleyen Ernst Brücke ve Viyana Merkez Hastanesinde onun denetçiliğini yapan Theodor Meynert gibi bilim adamı-öğretmenler de Freud'un eğitimine şekil verdiler. Kendileri de Hermann von Helmholtz'un etkisinde kalmış olan bu bilim adamları dış dünyadan bilgi toplama konusuyla ilgili deneysel ça-

lışmalar yaptılar. Fakat çoğu nörologların aksine, zihni fizyokimyasal terimlerle açıklama yoluna gitmediler (bu çalışma daha sonra psikofizik olarak adlandırıldı ve akademik psikolojinin entegre bir parçası oldu). Onlar daha ziyade Kant'ın söylediklerini gelişen ürünler, uygulama ve doğa içinde mücadele sonuçları olarak yeniden tanımlayan bilim adamlarıydı.[24]

Sigmund Freud'un 1856'da Moravia kırsalında doğduğu ev

Freud 1876'da çifte doktora planından vazgeçerek Ernst Brücke'nin psikoloji laboratuvarında çalışmaya başladı ve altı yıl araştırma yaparak kendi sözleriyle orada "huzur ve tatminkârlık" buldu.[25] Brücke onun parasal sıkıntıya düştüğünü görünce araştırmaları bırakıp doktor olmasını tavsiye etti Freud'a. 1879-80 yıllarında askerliğini yapan Freud terhis olduktan sonra Viyana Merkez Hastanesinde çalışmaya başladı. Baba evinden ancak tıp diplomasını aldıktan sonra ayrıldı. Freud Brücke'nin laboratuvarında çalışırken kulakta yarım daire kanalların çalışmasını keşfeden ve hayranlık duyduğu doktor ve psikolog Josef Breuer'le tanıştı. Breuer ona akıl hocalığı yaptı ve borç para verdi. Freud 1885'te üniversitede nöropatoloji dersi vermeye başladı ve Salpetriere'de Charcot ile birlikte çalışmak için burs kazandı. Orada "sinir hastalıkları" ve özellikle de histeri araştırmalarına başladı.

Freud ilk zamanlar Charcot'nun karizmasına kapıldı. Kasım 1885'te nişanlısı Martha Bernays'a yazdığı mektupta, "Beynim bir akşam tiyatroya gitmişim gibi doydu... beni hiç kimse böyle etkilememişti," diyordu.[26] Freud Paris'ten döndükten sonra sinir hastalıkları uzmanı olarak özellikle Yahudi ve göçmen hastalara bakıyor, Breuer'den yine destek alıyordu. Paskalya Yortusu Pazar günü ilk muayenehanesini açarak Fransız okuluna kendini bir dönme olarak takdim etti. Bir süre sonra Alman ve Avusturya tıbbını eleştirmek için Charcot'nun teorilerini kullandı ve Viyana Doktorlar Kurulu'na "Erkek Histerisi" başlıklı bir tebliğ verdi. Bir süre sonra akıl hocası ve aynı zamanda da rakibi olacak olan Berlin'li kulak, burun, boğaz uzmanı Wilhelm Fliess'e 1887'de hipnotizmayı çok çekici bulduğunu söyledi.[27] Freud'un bir doktor arkadaşının oğlu olan keman sanatçısı Fritz Kreisler daha sonra onu "ünlü bir adam gibi değil de uygulamacı bir manyetizmacı" olarak hatırladığını söyledi.[28]

Araştırmalar sonucu hipnotizma cazibesini kaybetmesine rağmen Freud bu uygulamadan tamamen vazgeçmek istemedi.[29] Standart uygulamalarını eleştirmesine karşın bedensel modelin de çerçevesi içinde kaldı. 1891'de yayınlanan *On Aphasia* adlı kitabında afazinin (söz yitimi) beyindeki belirli merkezlerde meydana gelen hasarlar nedeniyle ortaya çıktığını, ama sorunun konuşma merkezinde mi, yoksa merkezler arasındaki yollarda mı olduğunu kestirmenin mümkün olmadığını yazdı. Beyinle konuşma arasında, sebep olan bir bağlantı yerine bir "dil bölgesi" hipotezi öne sürdü.[30] Fakat yeni bir şey değildi bu. 1890'larda yapılan bir psikolojik açıklamalar araştırması en ciddi nörolojiyi tanımlamıştı.

Freud ve Breuer 1895'te *Studies in Hysteria* adıyla beş vaka incelemesini yayınladılar. Kitaptaki konuların çoğu bugün bile psikanaliz konusu -bastırılmış hafıza, konuşma kürü- olmasına karşın, o zaman geçerli olan dinamik psikiyatriden örnekler vardı ki buna göre bilinçaltı, bilinçli egodan ayrı, bilinmeyen ve hipnoz dışında girilmesi mümkün olmayan bölgelerde bir sabit fikir ya da bölünmüş fikirdi. William James bunu şöyle özetledi: "Histeri hastalarının bilinçaltıyla algılanan bilinçleri konusunda Binet, Janet, Breuer, Freud, Mason, Prince ve diğer bazılarının yaptıkları harika araştırmalar sonucunda tam bir yeraltı yaşam sistemini öğrendik ki, bu da bilincin esas alanı dışında gömülü parazit varlığı sürdüren, acı veren anılar şeklinde... Bu bilinçsiz anıları tek-

liflerle değiştirin ya da yok edin, hasta hemen iyileşir."[31]

Bununla beraber kitapta gerçekten yeni bir fikir vardı: savunma (Abwehr), travma üzerinde dinamik psikiyatrinin önemine bağlı olan bir fikirdi bu. Breuer ve Freud standart nörolojik düşünceyle uyum içinde olarak, histeriye bölünmüş bir bilinç, bir gerginlikten kurtuluş, sentezlerin bir başarısızlığı olarak baktılar.[32] Studies'in çalışma hipotezi bu bölünmenin bir dürtü fazlasını yansıttığıydı—bilinçle başa çıkılamayacak kadar çok dürtüydü bu. Travma dedikleri bilince entegre edilemeyecek bir olaydı bu. Fakat iki yazar travmanın histeriye neden olduğu konusunda hemfikirken, travma sonrası bir insanda bilinç bölünmesine ya da sentezler parçalanmasına neden olan şey konusunda aynı fikirde değillerdi. Breuer'in inancına göre, eğer bir olay bilince ulaşmamışsa, bunun nedeni histerik hastanın olay sırasında hassas ya da hipnoz durumunda (füg durumu) olmasıydı. Azaltılmış bir psikolojik gerginliğe doğru gösterilen eğilim kalıtımsaldı. Freud'un inancına göre ise, bölünme olmuş, çünkü hasta travma olayının farkına varma durumuna karşı savunmaya geçmişti; yani bölünme ya da parçalanma motive edilmiş, dürtü sonucu oluşmuştu.[33]

Freud'un savunma vurgusu kişisel bilinçaltı fikrine açılan yoldu. Uzun zaman Breuer'in desteğini almış olan Freud, kendisinden daha yaşlı olan bu bilim adamının ona karşı cephe aldığını düşünerek üzülüyordu, adam ona verdiği borçları da sildi. Freud için bir başka gerginlik kaynağı da, histerinin her zaman cinsellikten kaynaklandığına inanmasıydı; bu konu *Studies in Hysteria* kitabında yoktu ama Freud'un savunma fikrinde ısrar etmesinin nedeniydi. Ama aradaki gerginliğin azalmasında Freud'un Fliess ile arkadaşlığının büyük rolü oldu. Fliess Freud'dan iki yaş küçüktü ama iki bilim adamının arasındaki önemli kişiydi. Freud'un büyük hedeflerini hoşgörüyle karşılıyor, hatta teşvik ediyordu onu, Freud'un doktoru gibiydi, onun ölümden korktuğu ve sigarayı bırakmaya çalıştığı zamanlarda hep yanında oldu. Freud Fliess'e "hocam" ve "tek dostum, alter" gibi adlar takıyor, "Yazacaklarımı okuyacak insanlar olmazsa hiçbir şey yazamam, ama sadece senin için yazarak mutlu olabilirim," diyordu.[34]

Fliess sinir sisteminin cinsel enerji için bir kanal olduğunu söylüyor ve bir entelektüel olarak da etkiliyordu Freud'u. O dönemde nörologların çoğu cinsellik konularını sadece tenasül uzuvlarıyla ilgili sanıyorlardı. Fliess ise çocuk cinselliğinin nevrozla ilgili olduğunu savunu-

yordu ve Freud da çok geçmeden benimsedi bu görüşü. Freud'un bağlılığındaki değişim 1895'te yaşanmış bir olayda görülebilir. Breuer yaptığı bir bilimsel konuşmada Freud'un seksüel teorilerine dönüş yaptığını söyledi. Ama Freud yalnız kaldıklarında ona teşekkür edince Breuer bu kez, "Evet ama ben yine de inanmıyorum buna," dedi. Freud bunun üzerine Fliess'e bir mektup yazdı ve "Sen anlıyor musun bunu? Ben anlamadım," dedi.[35]

Freud 1895'e kadar beyin anatomisi, kokain araştırmaları, hipnoz, afazi ve çocuklarda beyin felci gibi çeşitli konularda araştırmalar yaptı, İngilizce ve Fransızca'dan bilimsel yazılar çevirdi ve psikoterapi uzmanı olarak çalıştı. Fakat *Studies in Hysteria*'yı tamamladıktan sonra savunma fikri kafasında ön plana çıkmaya başladı.[36] Bu konuda bir teori geliştirmeye çalışırken Fliess'e şöyle yazdı: "Tüm yapmaya çalıştığım şey, savunmayı açıklamaktı, ama gel de doğanın çekirdeğinden bir şey açıkla bakalım! Kalite, uyku, hafıza sorunları üzerinde çalışmak zorunda kaldım—yani bütün psikolojiyi çalıştım."[37] Savunmanın anlamı üzerinde odaklanırken tüm enerjisini oraya verdi. 1895'te yazdığı bir başka mektubunda Fliess'e, "bir tüketici tutku... bir zalim," olmadan yaşayamayacağını, karakterinin böyle olduğunu yazdı. "Ama ben zalimimi buldum; benim zalimim psikoloji."[38]

Freud Temmuz 1895'te ilk kez olarak kendi rüyasını yorumladı. Fliees'e yazarak, bu olayın bir gün bir plaketle anılabileceğini ve bu rüyayı yorumlamak amacıyla görmüş olabileceğini belirtti. Ondan sonraki bir buçuk yılda *Rüya Yorumları* adlı kitabının müsveddelerini yazdı.[39] Ama ondan sonra üç yıl geçtiği halde kitabı tamamlayamadı ve buna bahane olarak "kendini-analiz" çalışmasını ve babasının Ekim 1896'daki ölümünü öne sürdü. Neden ne olursa olsun, babasının ölümü onu çok etkiledi, geçmişini ve baba ölümünün bir insanın yaşamındaki en önemli olay olduğunu düşündü.[40] *Rüya Yorumları* kitabını bu halde, babasının ölümünün etkisinde tamamladı. Kitapta bir zihin teorisi ve Freud'un rüyalarından örneklerle teorinin meydana gelişi anlatılmıştır. Her parçada hem teori, hem de Freud'un onu formüle ederken çektiği zorluklar vardır. Teorinin temelini onun babasıyla olan ilişkileri oluşturmuştur. Kitabın zor bitirdiği kısımları, başkalarına olan borçlarını anlatan edebi bölümler ve en özgün fikirlerini ortaya koyduğu son bölümlerdir. Kitabı tamamlayabilmesi, fikirlerinin Fliess tarafından kabul edilmesine bağlıydı. Freud kitabını tamamladıktan sonra Fliess ile ilişkisini de kesti.[41]

Sigmund Freud'un 1885'teki kartviziti

Rüya Yorumları kitabındaki en büyük yenilik uyuyan bir insan olan konusuydu. Aydınlatmanın aktif, rasyonel konusunun aksine bu konunun dış dünya ile bağlantısı yoktur. Ego karanlıktadır, tüm dürtü, uyarı içerden gelir. Sadece arada bir idrak edilebilir dürtüler –ışık, renkler, şekiller, sesler, temsili parçalar– işe karışır. Kitabın 1898'e kadar formüle edilmeyen ve savunma vurgusunun varisi olan tezine göre, gündüz yaşanan olaylardan geriye kalan arzu ya da endişeler, uykuyu rahatsız edecek kadar güçlü olan çocukluk anılarıyla birleştiği zaman rüyalar meydana gelir. Her rüyanın arkasında bir tek, güçlü, biyolojik olarak kararlı bir arzu (Wunsch) vardır: uykuda kalma arzusudur bu. Rüya onu görenin arzusunu resmederek uykuyu korur ama bunu gizli, değişik bir şekilde yerine getirir. Böylece rüyada gelişmemiş bir çalışmayla modern kişisel yaşamın bir parçası, gerçeklerden geriye çekilme hali, düşüncenin büyük gücü, arzuyu yerine getirmenin içe dönük ve karışık durumu çıkar ortaya.

Freud Temmuz 1895'te gördüğü Irma'nın enjeksiyonu rüyasını kitabın merkezi yaptı. Bu rüyayı ailesiyle birlikte güney Almanya'da, Berchtesgaden'de yaz tatili yaparken gördü bir gece. Freud o sırada al-

tıncı çocuklarına hamile olan karısı Anna için bir doğum günü partisi vermeyi planladı, birçok doktor arkadaşını ve hastasını da davet etti partiye. Freud o yılın başında hastalarından biri olan Emma Eckstein'e (Irma) aslında pek de zorunlu olmayan bir ameliyat için Fliess'i görmesini söylemişti. Fliess hastanın burun boşluğunda tül sargı bezi unutarak onu az kalsın öldürecekti. Freud bundan sonra hastasında devam eden belirtilerin psikolojik olduğunu belirtti. Daha sonra yapılan ikinci bir ameliyatta gerçek çıktı ortaya. O gece gördüğü rüyasında bir doktor arkadaşı Freud'a Eckstein'ın tedaviye hâlâ cevap vermediğini söyledi. Bu rüya Freud'un suçluluk duygusu ve endişelerini artırdı ama aynı zamanda bazı zorluklara karşı mücadelesini de güçlendirdi.

Freud'un önünde hastalarla dolu geniş bir alan vardı ve Irma da onların arasındaydı. Freud bir gün Irma'ya, "Eğer hâlâ ağrıların varsa bu senin kendi hatan," dedi. Irma da ona, "Ne berbat ağrılar çektiğimi bilemezsin," diye cevap verdi. Freud o zaman organik bir sorunu gözden kaçırdığını düşündü. Kadının boğazına bakınca yara kabuğuna benzer kıvrımlı bir şeyler gördü, birkaç doktor arkadaşını çağırdı ve onlar da bunun enfeksiyon olduğunu söylediler. Kadına bir süre önce bir enjeksiyon yapılmıştı. Fliess kadının rüyalarında gördüğü cinsellik olaylarını bir kimyasala -trimetilamin- bağlamış ve ona bir iğne yapmıştı. Freud, "belki iğne temiz değildi," diye düşündü.

Rüya kişisel bilinçaltının örneklerinden biridir. Freud'un yaşadığı eski ve yeni olayları değiştirip, uyurken bilinçaltı arzularını tatmin etmek için anlamlı psişik bir yapıya dönüştürdüğünü gösterir. Hemen akla gelen ilk şey, bunun Freud'un suçluluk duygusu tarafından motive edilmiş olduğudur. Freud önce Irma'yı, sonra doktorları, daha sonra da trimetilamini suçlar. Kendisi dışında herkesi sorumlu tutar. Düşünce bağlantıları gevşektir, dinamiktir, tahmin edilemez. Böylece rüya gören adam Martha'nın istenmeyen hamileliğini ve on yıl önceki kokainle yaşadığı kötü deneyimleri "ahmakça enjeksiyona" bağlayarak endişe duyar. Daha derin düzeyde rüya Freud'un çocuksu hırslarını, her zaman haklı çıkma ihtiyacını yansıtır. Tıbbi figürlerin hepsi yetersizdir. Fliess, Eckstein'ın ameliyatını yüzüne gözüne bulaştırmış, sonra da saçma cinsellik teorilerine takmıştır kafasını. Bu beceriksizliğin aksine, rüya Freud'un o zamanki bilinçaltı teorisini formüle etme çabasını yansıtır. Bu teoride koridor, Irma'nın ağzı, trimetilamin olmak üzere üçlü bir yapı vardır ki bu yapı onun ilk zihin modelini bekler: bilinç öncesi, bi-

linçaltı, organik. Freud'un cinselliğin nevrozların kökünde olduğuna inanması konusundaki arzusu, rüyanın en derin arzusu olabilirdi.[42]

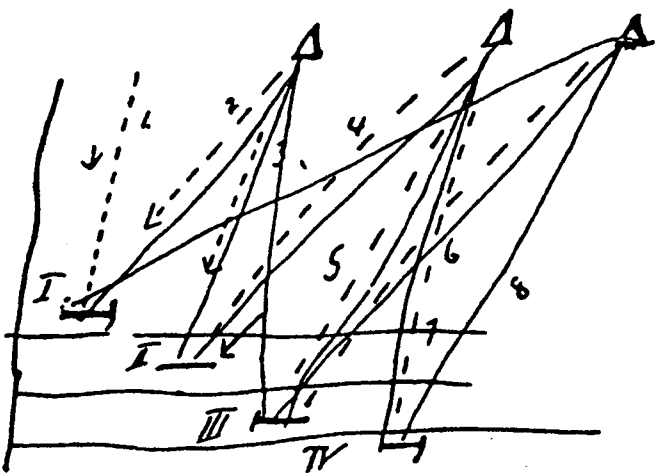

Emma Eckstein: Irma rüyasının "Irma"sı (1895)

Freud'un rüyayı yorumlama şekli, Salpetriere'in dışa doğru düzenli, aşırı rasyonel, görünen alanını, psikanalizin içe dönük, dinamik, psikolojik ve dile ait alanına nasıl dönüştürdüğünü gösterir. Bununla beraber, bir rüyayı yorumlamaktan bilinçaltı teorisini geliştirmeye giden yol henüz çok ilerdedir. Freud bunu izlemek için *Studies in Hysteria*'nın aslında olan fikri on dokuzuncu yüzyıl sonları psikiyatrisine terk etmek zorunda kaldı ki, belirli bir olay belirli bir "bilinç bölünmesi"ne neden oldu.

Freud 1896'da histerinin "istisnasız" olarak çocukluktaki cinsel tacize bağlı olduğunu söyledi.[43] Ama o zaman bile bilinçaltı düşüncenin dönüştürücü etkisi üzerinde durdu. Olay zamanında kurban üzerindeki etkisi ne olursa olsun, ergenlik çağında cinsel tacizin anısı yeniden

önem kazanıyordu.[44] Fakat bu durum iğfal teorisini kurtarmaya yetmedi. Freud formüle ettikten hemen sonra teoriyi değiştirdi ve şöyle dedi: "bilinçaltında gerçekle ilgili hiçbir belirti yoktur ve bu nedenle insan etkili gerçekle kurgu arasında ayırım yapamaz."[45] Freud teoriyi terk ederken dış olayların önemini reddetmedi ama özgü belirtiler her zaman belirli travmanın sonucudur fikrinden vazgeçti.

Freud'un bilinçaltını kavramsal hale getirme konusundaki ilk çalışması (1897)

Freud'un terk ettiği dinamik psikiyatri bilinçaltı fikirleri hâlâ "sabit fikirler" ya da "Ego denen bilinç"ten koparılmış ya da bastırılmış anılar olarak düşünüyordu.[46] Freud ise bunun tersini, bilinçaltının sonsuz bağlantılar, dallar ve yollar olduğunu ve bunların her yöne saptığını söylemeye başladı. Benzerlikler içinde uyumsuz alt dillerin de olduğu diller, özel sözlükler ve diyalektler vardır; şehirler mahallelere, sokaklara ayrılır; matematik karmaşıktır; kimya da öyledir; doğada nehirler, çayırlar ve ormanlar vardır; evrenin kendisi de karmaşıktır; yirmi birinci yüzyıl düşüncesinde algoritma alanları bulunur. Freud'un yeni görüşüne göre bilinçaltı bir tür sınıflandırma sistemi ya da sonsuz bir arşivdi; bilinç idrak yoluyla sadece içeriğinin bir kısmını ve anlık olarak odak noktasına getirebilirdi.[47]

Freud'un 1896 ve 1898 yılları arasında Fliess'e yazdığı mektuplar

bilinçaltının genelde nasıl çalıştığı konusundaki görüşünü ortaya koyar. Aralık 1896'da Fliess'e hafızanın kat kat meydana gelen bir süreçle geliştiğini tahmin ettiğini ve bunun üzerinde çalıştığını yazdı. Freud'un izler (Spur), kırmak (Bahnung), işaret (Umschrift)) gibi değişik terimler kullandığı anı izleri "taze koşullara göre yeniden oluşuma" konu oluyordu. Freud'un açıklamasına göre, onun teorisini öncekilerden ayıran şey, "anı bir kez değil, birçok kez canlanır" teziydi.[48] Diğer bir deyişle, anılar anlamlarını meydana geldikleri olaylardan değil, başka anılarla olan bağlantılarından alıyorlardı.

Freud 1897'de Fliess'e zihnin mimarisini gösteren bir diyagram ve bunu açıklayan bir mektup gönderdi. Küçük üçgenlerle gösterilen bilinç idrak ya da anlayıştı. Romen rakamları "sahneleri" gösteriyordu. Bunlardan bazılarına direkt olarak ulaşılabiliyor, "diğerlerine ise sadece önlerine konulan fantezilerle erişilebiliyordu." Büyüyen Romen rakamları ulaşılabilirlik düzeyinin azaldığını gösteriyordu. Daha az "bastırılmış" sahneler daha önce aydınlığa çıktı, ama "ciddi olarak baskı altında olanlarla bağlantılı oldukları için sadece eksik olarak" oldu bu. Analizler "ilmeklerle" sürmek zorundaydı (Arap rakamlarıyla gösterildi). "Fanteziler, bir kimyasal maddenin ayrışmasına benzer şekilde alaşım oluşturma ve çarpıklaşma şeklinde meydana geliyordu." Görüntülü bir sahnenin bir parçası sesli bir parçayla bir araya geliyor, geriye kalan parça da başka bir şeye bağlanıyordu. Bu nedenle –önemli bir gözle– "orijinal bir bağlantının izi bulunamıyordu."[49]

O halde burada bilinçaltıyla ilgili yeni bir teoriye doğru bir adım atılıyordu, bu ne mantığın karışıklığı, ne de sinir sisteminin alt katlarına bağlantılı bölünmüş bir fikirdi. Freud bu adımı atarken tarihi boyunca psikanalizin merkezinde kalacak olan bir şeye, direniş fikrine rastladı. Ona göre bir rüya, arzularla onları açığa çıkarmaya karşı olan direniş arasındaki uzlaşmaydı. Kitabı yazmak onun için kişisel bir serbest kalma girişimi olduğundan rüyalarının çoğu kendi direnişine odaklandı, örnek olarak babasıyla ya da onun yerini alan kişilerle olan ilişkileri gösterilebilir. Bir rüyasında ölmüş olan bir arkadaşına delici gözlerle baktı ve arkadaşı eriyip gitti. Bu rüya yaşadığı bir olayın tersiydi; bir gün işe geç kalmış ve amiri Brücke ona öfkeli gözlerle bakmıştı. Bir rüyada babasını Macarlar arasında siyasi bir kişilik olarak gördü; bu da ona babasının ölüm yatağında Garibaldi'ye benzediğini hatırlattı. Bir rüyada Brücke ona, "benim bedenimi, bacaklarımı ve kalçamı ke-

sip incele," dedi ki bu da onun kendini-inceleme projesinin bile dindarca bir hareket olduğunu gösteriyordu. Başka rüyalarında daha büyük, siyasi olaylar vardı. Bir rüyada Theodor Herzl'in bir Siyonist oyununu gördü ve gözyaşlarıyla uyandı: "bir kadın -hemşire ya da rahibe- iki oğlan çocuğu getirerek babalarına teslim etti, ama baba ben değildim."[50] Bu rüyasını Yahudi sorunlarıyla yorumladı, çocuklarına kendi ülkelerini veremeyecek, onlar yeterli eğitimi alamayarak istedikleri ülkelere giremeyeceklerdi.[51] Kitabını tamamlarken direnişi üzerinde de çalıştı Freud. Bir rüyayı yorumlamak bir yana, hatırlamak için bile insanın cevap vermeye hazır, maksatsız, serbest düşünceli olması gerekiyordu. Freud bu konuda şöyle yazdı: "Bu duruma gelmek normalde kendini-eleştirmeye adamış ve kendini-gözlemlemeye dönen fiziksel enerji alması anlamına gelir."[52]

Freud 8 ile 10 Mart 1898 tarihleri arasında, bilinçaltı teorisini formüle ederek kitabını tamamlayabileceğini gösteren bir rüya gördü—botanik konusunda bir monografi yazmıştı ve yazı açık olarak önünde duruyordu. Rüya bir çocukluk anısıyla da ilgiliydi, pahalı kitaplar aldığı için babası azarlıyordu onu. Bundan kısa süre sonra *Rüya Yorumları*'nın sonunu, teori bölümünü yazdı. Bilinçaltını çocuklukta ortaya çıkan dinamik, kişisel motivasyonların yeri olarak düşününce kitabını tamamlayabildi: çekirdek anlayışı modern kişisel yaşamın içindeydi.

Ön bilinçli düşünmenin aksine -doğrudan bilince açık olan düşünce- o şimdi bilinçaltının sonsuz alanını "temel süreç düşüncesi" olarak tanımladı. Freud'un anlayışına göre temel süreç kontrolsüz ve karmaşa halindeydi, enerjileri farklı akımlar arasında serbestçe akıp gidiyordu. Mantık yoktu, ama anı izlerinin toplandığı özetleme ve bir izle ilgili duygunun bir başkasına transferi demek olan yer değiştirme gibi mekanizmalar onun hareketini yönetiyordu. Bir rüyanın arkasında yatan temel-süreç düşüncesi, sadece görüntülü ya da sesli özelliğe büründüğü ve kendi üzerine belirli bir yoğunluk çektiğinde bilince girebiliyordu. Öyle bile olsa, "Bu sadece bir rüya işte" diye düşünüldüğü gibi, rüya bilinçli hale gelmeden önce düzeltilmek zorundadır.

Freud bilinçsiz düşünceyi "asıl" (ya da ana, birinci) diye adlandırarak, onun evrimsel koşullarda ikinci-süreç ya da bilinçli düşüncenin önünde olduğunu düşünüyordu. Ama onu bir başka anlamda da asıl olarak düşündü; çocukluktan başlayarak bireyin motivasyon merkeziyle ilgiliydi o. Freud'un formülüne göre, ilk deneyimler çocukluğun kar-

şılanmamış ihtiyaçlarını arzular haline getirip değiştirdiğinde kişisel bilinçaltının dinamikleri şekilleniyordu. Dahası, çocukluk arzuları ölümsüzdü; bir insanın üç yaşındayken yediği şiddetli tokadın acısı bilinçaltında hiç azalmadan elli yıl kalıyordu. Bilinçaltı arzular "varlığımızın özüydü." Onlar günlük yaşantıya pek çok gariplik ve beklenmeyen "ekstra" etkiler getiren ve zihinde aniden patlayan yaratıcılığın kaynağıydılar. Günlük "girişimcilik" endişeler rüya gibi düşünceleri kışkırtırken, o düşüncelerin bir rüya yaratmak için ihtiyaç duyduğu "kapitali" sadece çocukluk arzuları sağlayabilirdi. Örneğin Freud'un Irma rüyası, Eckstein'ın her günkü endişeleriyle üstün güç ve intikam isteyen çocukça arzular bir araya geldiğinde meydana çıktı.

On dokuzuncu yüzyılın sonlarında pek çok düşünür zihnin sadece gerçeği yansıtmadığını, anlamlarını başka işaretlerle olan ilişkilerinden çıkaran işaretleri organize ettiğini de kabul ettiler. Özellikle Stephane Mallarme ya da Ferdinand de Saussure gibi, kendilerine "dilbilime yönelenler" adıyla grup kuranlar böyle düşünüyorlardı. Fakat onlarda da motivasyon kavramı eksikti. Freud bu kavramı sağlayan tek bilim adamı gibiydi. Onun iddiasına göre, deneyimleri yeniden oluşturan, ona kişisel karakterini veren şey, insanın ebeveyni ve yakınları ile en iyi ilişkiler sonucu oluşan arzular ve anılardı.

Freud önce tam olarak anlayamadı bu fikrin ima ettiği durumu. Fliess'e kitabının teoriyle ilgili bölümüne "Rüyalar ve Nevrozlar" başlığı koymak istediğini bildirdiğinde, ilk gözlemini açıkladı ve aynı mekanizmanın -ana-süreç düşüncesiyle yönlendirilen çocukça arzular- her iki fenomeni de desteklediğini söyledi.[53] Daha sonra dil sürçmesi, şakalar, hayal görmeler ve sanat çalışmalarını açıklamak için bilinçaltı fikrini genişletti. Onun inancına göre tüm insan ürünleri bilinçaltında doğuyor ve kendilerini bilinçli hale getirirken de şekle giriyorlardı.

Tüm bunlara rağmen Freud kitabını bitirdiğinde pek sevinemedi. Fliess'e yazdığı mektupta, "İçten içe çok fakirleştim, tüm şatolarımı yıkmak zorunda kaldım," dedi.[54] Belki de öyleydi, ama kitabı bitirmek yine de çok değiştirdi onu. Daha önce kendini eşsiz bir bilim adamı olarak göreceğini düşünüyordu ama şimdi diğer insanlardan pek de farklı olmadığını anladığını söylüyordu.[55] Kitabı bitirirken yazı tarzını da değiştirdi, isimsiz profesyonel hitap tarzını bıraktı ve okuyucuya doğrudan hitap etmeye başladı.[56] Kitabın tamamlanmasıyla eski pozitivizmini bıraktı ama bilim aşkı yerinde duruyordu. Çoğu zaman deneme

kabilinden ve spekülatif olarak gördüğü ve sonradan psikanaliz olarak kabul edilen pek çok konunun aksine, *Rüya Yorumları* ona bilimde hep aradığı kesinlik duygusunu verdi. Yetmişli yaşlarında şöyle yazdı Freud: "Sallantılı sonuçlarımın doğruluğundan ne zaman kuşkulansam, anlamsız ve karmaşık bir rüyanın başarıyla mantıklı ve anlaşılabilir bir zihin sürecine dönüştürülmesi sonucunda doğru yolda olduğumu anlıyordum."[57]

Freud *Rüya Yorumları* kitabını 1899'da yayınladı ama tarih olarak 1900 koydu ona. Kitap insan olma konusuna psikolojik, kişiler arası ve hükümsüz yeni bir yorum getiriyordu. Yüzyıl sonunun tüm yeni eğilimleri -bireyin somut zaman ve yerden fiziksel ayırımı, içgüdüsel özgürlüğe verilen yeni teşvik, cinselliğin patlatıcı gücü, hiçbir şekilde bir dış gerçek üretmeyen karmaşık bir iç dünya inşa etmek- vardı kitapta. Çok geçmeden "yenilik" olarak adlandırılacak olan bu yeni insan olma yolu on dokuzuncu yüzyıl liberal geleneğini değiştirecekti.

Hiç kuşkusuz özellikle Aydınlatmadan sonra psikoloji burjuva ya da liberal dünyada merkezi bir yere yerleşti. Böylece psikanaliz de uzun bir tarihin sonucu oldu. Fakat beden ve zihin arasındaki sınırda varolan içgüdüler ya da dürtüleri, benliğimizde doğuştan varolan fiziksel arzuları tartışarak Freud yazdı bu tarihi. Otonom, rasyonel konu üzerindeki Aydınlatma (ilim, irfan) baskısı benzersiz bireyin yenilik fikrine yol açtı, oldukça belirgin ve sınırlanmış tarihin bir ürünüydü bu, sadece kopyası çıkarılamaz, gerçekten özel iç dünya dışında anlaşılamayan bir dizi karmaşık motivasyonla harekete geçirilebilen bir üründü.

Freud kişisel, bilinçaltı arzuları psikolojinin merkezine alarak, aynı zamanda sesini çıkarmadan ikinci bir düşünceler akımını ortaya koydu ki bunun etkisi de en azından Aydınlatma kadar büyük oldu. Bu ikinci akım on dokuzuncu yüzyıl psikolojisine moral özünü veren ve aynı zamanda Weber'in "kapitalizmin ruhu" dediği kavrama ilham kaynağı olan Calvincilikti. Sadece psikiyatri değil, otonominin oto-kontrollü tüm Aydınlatma kimliği, insan enerjisini dizginleme gayretleri bireyin pasif eğilimlerini tuttu, arzuları yay gibi gerdi; tüm bunlar Calvincilik fikrinden doğdu. Calvincilik gibi psikanaliz de iç gözlemi aletsiz uçlara yöneltti. Fakat birinci sanayi devriminin gizli felsefesi olan Calvincilik bireyin içindeki Şeytanı meydana çıkarmaya odaklanmışken, ikinci devrimin gizli felsefesi olan psikanaliz öz eleştiriyi kendini-gözleme

dönüştürmeyi hedef aldı.

Rüya Yorumları kitabı hem Aydınlatma ve hem de Protestan etiğiyle ilgili olarak, ikinci sanayi devrimiyle birlikte gelen iyimserliği yansıtıyordu. Kişisel yaşam yeni bir devrin ilerlemesi sonucuydu; on dokuzuncu yüzyılda sosyalleştirilen ürünler aileyi en görünür ekonomik fonksiyonlarından kurtardı. İnsanların daha rahat yaşamaları için kadınların, gençlerin ve eşcinsellerin aile çevresinden çıkarılması isteniyordu. Psikanaliz tüm bu hareketler arasında tarihinin büyük bölümünde ütopik kültüre olan bağlantısı nedeniyle hep izlenecekti. Bununla beraber Schorske'nin karşıtı olan Freud'un dinamik, kişisel bilinçaltı fikri Aydınlatmanın öz değerlerinden geriye çekilmedi. Göreceğimiz gibi, tam tersine, yüzyıl sonu gerçeğinin yeni koşullarında sadece yeni bir kişisel -moralin tersi- otonomi (özerklik) bireyin özgürlük ve mutluluk çabalarını geçerli kılabilirdi.

Fakat Schorske'nin perspektifinin doğru olarak yansıması açısından, yüzyıl sonu kişisel yaşam umutları için vakit henüz erkendi. Erkek ve kadınların büyük çoğunluğu için tarihsel görev kendini-anlamayı derinleştirmek değil, daha ziyade çalışan-sınıf aileyi ve toplumu dengelemekti. Sosyal bir olanak olarak kişisel yaşam, demokratik özellikler ve çocukluk dönemi için sağlam temeller de dahil olmak üzere siyasi ve ekonomik koşullara bağlıydı. Bu koşullar ancak 1. Dünya Savaşı sonrasında, büyük şirketler döneminde ortaya çıkmaya başladı ve bu da dünyanın ancak küçük bir bölümünde görüldü. O zamana kadar psikanaliz halkın küçük bir bölümüne hitap eden karizmatik bir öğreti ya da görüş olarak kaldı; eğitimli orta sınıflar, sanatçılar, bohem hayatı yaşayanlar ve kişisel hayatlarında rahat olanlar ilgilendi onunla. Bir anlamda psikanaliz ilk dönemlerinde kısıtlı bir çevre tarafından dikkate alındı.

H. Stuart Hughes'un "bilincin keşfi" dediği kavram, ikinci sanayi devriminin ilk yıllarında kurumlaştırıcı psikolojinin yerini kapmak için aktif, ancak rasyonel olmayan bir kavram formüle etme gayretleri, yani *Rüya Yorumları* yeni bir şey getirdi; çocukluk dönemindeki beklenmedik olayların motivasyonu şekillendirmesiydi bu; yani aslında kişilik karakteriydi.[58] Bu karakter nedeniyle Freud yandaşlarının bir süre sonra "intrapsişik yaşam" dedikleri kavram, modern öznelliğin yanında, onu daha karmaşıklaştıran bir ikinci dünya oluşturdu. Freudcu bilinçaltı insanların çevresinde kendisi de sosyal bir ürün olan bir fazlalık, ya da azaltılamazlık kavramının yerini aldı. Fakat bu fikir psikana-

lizi kendi başına karizmatik bir güç haline getiremeyecekti. Freudculuk tarihsel olarak güçlendi, çünkü kişisel bilinçaltı yeni cinsellik anlayışından ayrılamazdı. Cinsellik Max Weber'in yazdığı gibi, kitle üretim çağında "hayatın en mantıksız ve bu nedenle de gerçek özüne açılan bir kapı... herhangi bir mantıklı çabaya sonsuza kadar kapalı bir kapı," olarak önem kazandı.[59]

Bölüm İki

CİNSİYET, CİNSELLİK VE KİŞİSEL YAŞAM

> Fütüristler büyük sanayi, büyük emekçi kenti ve gürültülü yaşam çağı olan çağımızın yeni sanat, edebiyat dalları, davranış ve dillere ihtiyacı olduğunu çabuk anladılar. Bu keskin devrimsel ve kesinlikle Marksist fikir onlara Sosyalistlerin bu konuyla hiç ilgilenmedikleri bir zamanda geldi, Sosyalistler o dönemde politika ve ekonomi hakkında kesin fikir sahibi değillerdi... Emekçi sınıfın daha yaratıcı bir şeyler yapabilmesi için uzun zaman geçmesi gerekecekti.
>
> —Antonio Gramsci, "Marinetti the Revolutionary" (1921)

Aydınlatma düşünürleri tarafından yüceltilen mantık-merkezli konu cinsiyetle nakledildi; mantıklı, özerk, aktif konu erkek; pasif, duyusal, özel kişi ise kadındı. Freud da bilinçaltı fikrini formüle ederken bu cinsiyetle ilgili farz ve tahminleri dikkate aldı, meydan okudu onlara. Serbest bırakmanın karşısına oto-kontrolü çıkaran şema mirasını reddetmeyi gerekli görürken, cinsiyetler arasındaki fark için kabul edilmiş temeli reddetmeyi de gerekli gördü. Cinsellik arzularının doğrudan cinsiyet farkına uygun olduğu hakkındaki on dokuzuncu yüzyıl görüşünü bir kenara bırakan Freud cinsel yaşamda bireyselliği ön plana çıkardı. Sonuçta cinsellikte yeni bir kavram olarak ortaya çıktı ki burada, "aşk kapasitesi egzersizinde her kişinin özel bireyselliği" vurgulanıyordu.[1] Bu kavram da yeni kişisel yaşam akımlarında derin yankı yaptı.

Daha önce erkek ve kadınlar, görevleri ayrı olmasına karşın ortak bir aile ortamında çalışırlardı. Fakat insanlar on dokuzuncu yüzyıl orta sınıflarında genel ve özel, ekonomi ve aile olarak farklı dünyaları işgal ettiler. Bu bölünme Victoria devrinin kendi-anlama kavramında merke-

zi oluşturuyordu ama dengesiz ve çelişkiliydi. Kadınlar erkeklere bağımlı olarak görülüyordu ama ev kadını ve anne olarak çalışmaları erkek özerkliğini temelini oluşturuyordu. Cinsiyet farkı kültürel düzeni de etkiledi. Çalışma hayatında grev gibi özerklik kaybı olayları dişi olarak kodlandı. Emperyalistler dünyayı bir ırklar ve halklar ailesi tarafından işgal edilmiş olarak tanımlarken "aile" kavramı efsanevi bir şekil aldı, ama gerçek aile tarihten boşaltıldı.[2] Fakat yüzyılın sonunda Avrupa ve ABD'de dünyaya bakış açısı tamamen değişmeye, çökmeye başladı.

Cinsiyet düzeni üzerindeki baskının temel kaynağı, ticari toplumdan kitle üretim ve tüketim toplumuna geçişti. Birinci sanayi devrimi aile yaşamının maddesel gereksinmeleri için yüzyıl boyunca yapılan mücadeleyi başlattı; daha kısa çalışma saatleri, sağlıklı koşullar, evler ve sosyal sigorta isteniyordu. Hareket anneyi çalışan-sınıf ailenin merkezine getirirken bir gözlemci "ev monarşisinin zayıflaması" deyimini öne çıkardı.[3] Aslında çalışan sınıf kişisel yaşamla ilgili hemen tüm yeniliklere öncülük etti; doğum kontrolü, sokak ve kafe yaşamının cinselleştirilmesi, kadınların cinsellik konusunda açık konuşabilmesi bunların arasındaydı.[4] Fakat ikinci sanayi devrimiyle birlikte yeni bir orta sınıf çıktı ortaya. Ekonomik gelişme bebeklik yaşamını uzattı, çocuk yetiştirmeyi etkiledi, yetişkinlik dönemi de gelişme gösterdi. İşyerlerinde, dükkânlarda, okullarda çeşitli mesleklerden kadınlar çalışmaya başladı. Tutucular kadınlardaki bu serbestliği, küçülen aileyi ve şımarık çocukları eleştirirken aile eleştirileri arttı. Ibsen'in 1879'daki *Bir Bebek Evi* adlı oyununda Nora'nın kocası ona, "Sen her şeyden önce bir eş ve bir annesin," diye uyardığında Nora ona, "Artık inanmıyorum buna," diye yanıt verir.[5]

Yüzyıl sonundaki cinsiyet konulu değişimler özerklik konusunda olduğu gibi bölünmüş bir cevap çıkardı ortaya. Bazı kadınlar ekonomik gelişmenin etkilerine üzülüyorlardı. Viyanalı feminist yazar Marianne Nigg 1895'te Frauen-Werke adlı gazeteye yazdığı bir yazıda kadınların gücünü azaltan sanayileşmeden şikayetçi oldu. Sanayi öncesi toplumda kadının evden, mutfaktan, tarladan, bahçeden, temizlikten, çamaşırdan, özel ve toplum yaşamından sorumlu olduğunu yazdı. Kadın böylece erkekle birlikte ilerliyordu. "Altın çağda durum böyleydi işte."[6] Fakat pek çoğu da ikinci sanayi devriminde ortaya çıkan "yeniliği" benimsedi. Onlar teknolojik yenilikler sayesinde kadınların dışarıda çalışma fırsatlarının artacağını, kültürel özgürlükten yararlanacaklarını, özellikle

de ev hayatına bağlı kalmayacaklarını düşünüyorlardı.

Yeniliklerin cinsiyetler arasındaki ilişkilere etkileri tartışılırken, özellikle iki yeni kişilik olan "yeni kadın" ve erkek eşcinsellik konusu dikkat çekiyordu. Bu iki kişilik de aile yaşamı dışındaki yaşama öncülük ettiler. Her iki grup da oldukça azınlıktaydı ama psikanaliz konusunda önemli olarak göze çarpan kişilerdi. Göreceğimiz gibi Freud bu tartışmalara katıldı, kadın ve eşcinsellik eşitliği konusunda yeni bir anlayış getirdi.

Emma Goldman: seksüel radikal, yeni kadın, anarşist (1910)

Tarihçiler genelde yüzyıl değişiminde ortaya çıkan ve bekâr, orta-sınıf kadın anlamına gelen "yeni kadın" deyimini reddettiler. Sosyal reformcu Florence Kelly, gezgin Jane Dieulafoy, yazar Natalie Barney, fotoğrafçı Julia Margaret Cameron ve radikal Emma Goldman bu kadın tipinin örnekleridir. Farklı olmalarına karşın bu kadınların hepsi de bağımsız, iddiacı, kendilerine yeten kadınlardı, bazıları açıkça seksüeldi. Rousseau on sekizinci yüzyılda, "Kendini gösteren kadın şerefini lekeler," diye yazdı.[7] Yüzyıl sonra orta-sınıf kadının toplum yaşamına girmesi kent manzarasını yeniden tanımladı.

Yeni kadın, yöneten örneği bireysellik olan yeni bir cinsiyet bilinci getirdi. Kadınlar bunu önce aile ötesinde bir yaşam arzusu şeklinde

ifade ettiler. Elizabeth Cady Stanton 1892'de ABD Senatosu Kadınların Oy Hakları Komisyonu önünde konuşurken, kadınların sadece anne, eş, kız kardeş, kız evlat olarak kalmak istemediklerini, "her insan ruhunun erkinliğine" odaklanmak istediklerini belirtti.[8] Cinselliğe yakın erkinlik, evcimenliği ve kadın iffetini koruma konusunda hassas olan organize kadın hareketleri tarafından eleştiriliyordu. Stanton'un konuşmasından yirmi yıl sonra feminist Edna Kenton şöyle yazdı: "Bu yıllar içinde Kadın Hareketi denen şeye alıştık. Bu artık eskidi - geçmişte kaldı. Kadının atması gereken yeni, harika son adım, kendi içinde bir son olan, kişiliğinin serbest açılımına girmek olmalıdır."[9]

Erkek eşcinsel aile dışındaki erkin yaşama yeni kadından da daha fazla önem verdi, öncülük etti. O da cinsel boyutlarını açıkça koydu ortaya. Kadınsı davranışlarıyla eşcinsel erkeklere çeşitli ülkelerde çeşitli adlar verildi, onlarla ilgili hikayeler anlatıldı.[10] Eşcinsel kadın tipi birkaç açık istisna dışında yeni kadın tipinin içine girip kendini gizleme eğiliminde bulundu ama erkek eşcinsel tipi 1890'larda açıkça çıktı ortaya. Oscar Wilde'ın 1895'teki üç davası bu konuda bir dönüm noktasıdır. Birkaç genç erkek onunla cinsel ilişkide bulunduğunu söylemesine karşın Wilde taraftarları bunu kabul etmediler. Wilde gazeteci Frank Harris'e, "Sanki masummuşum gibi kendiden emin konuşuyorsun," deyince gazeteci ona, "Elbette masumsun!" diye cevap verdi. Wilde, "Sen benim durumumu biliyorsun sanıyordum," deyince gazeteci ona, "Bilmiyordum, suçlamaya bir an bile inanmadım!" dedi.[11]

Yeni kadının erkek ve kadın arasında kesin bölünmeyi kabul etmediği gibi, yeni eşcinsel de cinsel bölünmeyi kabul etmedi. 1896'da basılan *Love's Coming of Age'in* yazarı Edward Carpenter, Whitman'ı okuyup orada kendi yaşamına benzer bir yaşam görünce çok sevindi. Havelock Ellis'in eşcinselliği "spor" olarak savunmasını reddeden Carpenter, "eşcinsellik çok doğal bir şey. Doğanın sonsuz çeşitliliğinin bir parçası, toplumun çiğ ahlaki ve cinsel sınıflandırmasına meydan okuyan bir farklılık ve zenginlik," dedi. Aşk tanrısı Eros sınıf farklarını ortadan kaldıran bir ilahtı; eşcinsellik her sınıfta vardı. Bhagavadgita'dan etkilenen Carpenter Krishna'dan alıntı yaparak, "Erkekler beni sadece aşkla görebilir, tanıyabilir, bana gelebilir," dedi.[12]

Edward Carpenter: eşcinsel liberasyonun önderi (1910)

Yeni kadın ve erkek eşcinsel kişisel yaşamın yeni ufkunda en çok göze çarpan kişilerdi, kendilerini kolayca belli ediyorlardı. Bunun sonucunda kadınlara daha büyük bir özgürlük havası geldi ve 1920'lerde görülen yeni tanımlamaya yol açıldı. Aydınlatmanın feministleri erkek ve kadın eşitliğini savunuyorlardı. Ama on dokuzuncu yüzyıl orta sınıfları bu görüşü reddettiler, erkek ve kadın tamamen farklıdır dediler. Her iki görüş de kadının doğasıyla ilgili farz ve tahminlere dayanıyordu. Buna karşın yeni kadın ve eşcinselin kişisel yaşamın açılışıyla ilgili tahminleri vardı. Onlar yöneten normları aynılık ya da farklılık değil de daha çok erkinlik olan ilişkiler istiyorlardı. Psikanaliz bu normu ifade etti.

Fakat bu norm iki kat ütopikti. Burada erkinlik önce güvenli bir çocukluğa, paylaşılmış kültürel kurumlara, istediğini almaya ve kabaca sosyal eşitliğe bağlıdır. Fakat erkinlik arzusunu üreten aynı tarihsel güçler onun sosyal gereksinmelerinin de mahvını hazırlıyordu. Ayrıca kadınların oy hakkının olmadığı, yüksek eğitim alamadığı ve bir çok meslekten yasaklandığı bir dönemde aşk konusunda erkinlik rahatça gelişemezdi. Çalışan sınıfların özerklik fırsatlarını kısıtladığı gibi, erkin

yaşamla birlikte gelen cinsel özgürlük de kadınlar için hâlâ tehlikeli bir seçimdi. Mary Wollstonecraft cinsiyetler arasındaki farklılığın sadece cinsel aşk alanında kalmasını arzu ederken bunun farkındaydı; kendisi de sosyal eşitliğin olmadığı bir ortamda bir aşk ilişkisi yüzünden intihar girişiminde bulundu ve daha sonra da bir doğum sonrası hastalığı yüzünden öldü. Böylece romantik ve cinsel yaşamda erkinlik sözü yerine getirilemedi. Bunun sonucu olarak Freud'un modern kişisel yaşama ikinci katkısı, kişisel cinsellik kavramı da belirsiz bir miras bıraktı geriye.

Hep ilerlemek isteyen genç araştırmacı ve doktor Freud, cinsiyet konusunda tipik Victoria dönemi fikirlerine sahipti. 1883'te nişanlısına şöyle yazdı: "İnsanların iştahı kabardı ve biz de kendimizi her şeyden mahrum ediyoruz. Dürüstlüğümüzü sürdürmek için kendimizi mahrum ediyoruz, sağlığımızdan, eğlencemizden, duygularımızdan tasarruf ediyoruz; kendimizi bir şeyler için tutuyoruz ama ne için olduğunu bilmiyoruz. Ve bu sürekli doğal içgüdüleri bastırma âdeti bize saflık, nezaket özelliği kazandırıyor." Mektubunun daha sonraki satırlarında bu temizliğin kadının evde oturmasını gerektirdiğini yazdı. Sonra Harriet Taylor'un Almanca'ya çevirdiği "Kadınların Özgürlüğü" adlı yazısını küçümseyerek devam etti: "yasaların ve âdetlerin kadınlara vereceği çok şey var, ama kadınların pozisyonu hep aynı kalacak; gençlikte hayran olunan sevgili, olgunluk çağında da sevilen bir eş olmayı sürdürecekler."[13]

Freud yine de geleneksel durumlarına göre, bilmeyerek de olsa on dokuzuncu yüzyıl cinsiyet düzeninin parçalanmasını hızlandırdı. Temel özelliklerinden birini tersine çevirdi ve cinsel içgüdüleri cinsiyetler arasındaki farka bağlayan düğümü çözdü. Zamanının biyolojisine göre, bir erkeğin seksüel "içgüdüsü" kadınlara, kadınınki ise erkeklere yöneltilmişti. Cinselliği vurgulamak, kadın ve erkeğin birbirlerine karşı olan "doğal" çekiciliğini vurgulamak ve aynı zamanda erkeğin aktifliğini, kadının da pasifliğini kabul etmekti. Bu bölünmeler histeri tartışmaları da kapsadı. Fakat Freud'un yaşadığı ortamda içgüdülerle Heteroseksüellik (karşı cinse ilgi duymak) arasındaki bağlantı sorgulanıyordu.

Darwinizmin cinselliğe uygulanması konusu üzerinde çalışan seksologlar öncülük yapıyordu bu sorgulamaya. Bu alanda en tanınmış araştırmacılar Havelock Ellis, Iwan Bloch, Albert Moll ve Freud'un Vi-

yana üniversitesindeki meslektaşı Richard von Krafft-Ebing'di.[14] Bu bilim adamları 1870'ler ve 80'lerde doğuştan Heteroseksüellik tahminlerini zayıflatan üç yeni düşünce tarzı geliştirdiler.

Birincisi, çocukluk cinselliği, cinsellikle tenasül uzuvları arasındaki bağları gevşetiyor ve Heteroseksüelliğin içgüdüde bulunduğu fikrini zayıflatıyordu. 1880'lerde bu konuda yapılan çalışmalar sonucunda "libido", "unsur içgüdüleri", "erotojenik bölgeler", "otoerotizm", "ağızla ilgili" ve narsisizm gibi deyimler çıktı ortaya. Başparmağın emilmesi cinsel bir ifade kabul ediliyordu. Fliess'in 1897'de basılan *Burun ve Kadının Seks Organları Arasındaki İlişkiler* adlı kitapta, hıçkırarak ağlamak ve ishalle birlikte erkek bebek ereksiyonu da cinsel hareketler olarak belirtiliyordu. Gördüğümüz gibi, Fliess Freud'a bebek cinselliğiyle nevroz arasında bağlantı olduğunu öğretmişti.[15]

İkinci olarak, Havelock Ellis önderliğindeki dişi cinsellik çalışmaları üreme bağlantısını gevşetti. Ellis daha önce "bilinçsiz olarak cinsellikten nefreti doğuran" eski üretici içgüdü teorilerini bir yana bıraktı ve kadın cinselliğinin belirgin özelliklerini tanımlamak istedi. 1894 tarihli *Erkek ve Kadın: İnsanda İkinci Derece Cinsel Karakterler İncelemesi* adlı kitabında erkek cinselliğinin açık ve saldırgan, kadın cinselliğinin ise kolay ele geçmez olduğunu belirtti. Kadınlarda cinsel dürtü daha geniş ve ayrıntılıydı, zihin ve bedeni daha çok meşgul ederdi; erkekler ise cinsellik olarak daha ziyade vajinaya sperma atma hedefi güderdi.[16] Bu teoriler on dokuzuncu yüzyılda erkek ve kadınlarla ilgili tartışmalarda geçerliğini korudu. Bununla beraber kadın cinselliğinde sadece erkeğin arzusuna bağlı kalınmadığını gösteren yeni bir anlayış çıktı ortaya.

Daha sonra eşcinsellik ve cinsel sapıklıkla ilgili çalışmalar doğuştan gelen Heteroseksüellik düşüncesine meydan okudu. Erkek rollerini yeniden tanımlamak için Platon'u kullanmış İngiliz Hellenistleri ve eşcinselliği yeniliğe bağlayan Fransız yazarları bu konuda seksologlara öncülük ettiler. Fakat seksoloji eşcinsellik konusunu yeni bir düzeye taşıdı. 1869'da "homoseksüel" deyimini "kavanoz", "üçüncü seks", "Afroditçiler", "sevici" ve "arkadyan" gibi terimler izledi. Yasal terim "sodomit"in yerine "tersyüz" (Freud'un orijinal kullanımı) alındı.[17] Aslında Latince basılmış ince bir kitap olan Krafft-Ebing'in *Psychopatie Sexualis* (1886) adlı eseri, yazara gelen çok sayıda itiraf mektuplarından sonra 1903'te on ikinci baskısını yaptı ve 238 vaka ve 437 sayfaya ulaştı.

(18) Sadece Almanya'da 1895-1905 yılları arasında eşcinsellik hakkında yaklaşık 320 kitap yayınlandı.[19] Çoğu insan eşcinselliğin artışını şehirlerin büyümesine bağladı. *Büyük Şehirde Hayat Belgeleri* adlı kitapta bulunan "Berlins Drittes Geschlecht" te (1904) seksolog Magnus Hirschfeld eşcinsel erkeklerin kulüplerini, restoranlarını, otellerini ve hamamlarını yazdı. Iwan Bloch da 1906'da *Das Sexualleben unserer Zeit*'te balo salonlarından, dans pistlerinden, kabareler ve şehir sokaklarından yansıyan eşcinsel hikâyeleri anlattı.[20]

Homoseksüellik aslında normal olan Heteroseksüelliğe meydan okuyabilirdi ama yirminci yüzyılın eşcinsellik anlamı henüz ortada yoktu. Eşcinsellik hâlâ, daha çok cinsiyet farklılığı olarak görülüyordu. Eskiden gelen anlayışa göre, önemli olan bir erkeğin kadın ya da erkekle ilişkiye girmesi değil, bu ilişkide aktif ya da pasif rol oynamasıydı. İlişkide aktif olan kişi erkek, pasif olan ise "sissy", "pisi", "Mary Anne" ya da "dişi-adam" olarak anılıyordu. O dönemde lesbiyenlerden (kadın eşcinsel) söz edilmiyordu. Normal kadın görüntüsünden çıkmış olan bir kadına yeni kadın, çapraz-giyinen ya da yakın dost gibi isimler veriliyor ama bunların cinselliği pek dikkat çekmiyordu. Böylece cinsellik ortamında cinsiyetin rolü ve anlamı önemliydi. Cinsellik cinsiyetin bir fonksiyonuydu.

Seksologlar da cinsiyet ikiliğinin cinselliği analiz etmek için uygun bir çerçeve olduğunu düşünüyorlardı. Bu tür düşünce sonucunda eşcinsellik için biseksüel (iki cinsiyetli) kavramı çıktı ortaya. On dokuzuncu yüzyıl sonlarında biseksüel, günümüzde olduğu gibi, her iki cinsiyetle ilişkiye girebilen insan anlamını taşımıyordu. O zamanki anlamı her iki cinsiyetin özelliğini taşıyan insan demekti. Bu fikir Platon'un Sympsium'undan geldi. 1890'larda sanatçılar ve yazarlar yerleşmiş cinsiyet düzeninden sapmaları tanımlamak için canlandırdılar bunu. Bazılarına göre çifte cinsiyetliliği bir doğa sapıklığı olan hermafroditlikten ayırmak gerekiyordu. Örneğin Oscar Wilde'a göre bir çifte cinsiyetli Adonis'in zarafetiyle Helen'in güzelliğini üzerinde toplamıştı.[21] Otto Weininger için bunun aksine "M" ve "W" faktörlerinin karışımı dejenerasyonu getiriyordu; "W" faktörünün varlığı Platon, Hz. İsa ve Immanuel Kant'ta saflığı bozulmamış halde bulunan özerkliği bozuyordu.[22]

Biseksüellik seksologların düşüncesinde ön plandaydı.[23] Onlar tüm insanların erkek ve dişi olarak içten bölündüğünü düşünüyorlar-

dı. İç salgı sisteminin henüz bilinmediği dönemde Havelock Ellis her insanda erkek ve dişi tohum bulunduğunu söyledi. Krafft-Ebing sadizmi ve mazoşizmi erkek aktivitesi ve dişi pasifliği alanında inceledi; ona göre herkeste her iki akım da vardı.[24] James G. Kiernan primatların biseksüel olduklarını söyledi.[25] Bazı araştırmacılar göğüsleri dolgun erkekleri ve sakallı kadınları örnek gösterdiler. Seksologlar eşcinselliği incelerken de biseksüellik fikrini kullandılar. Karl Ulrich eşcinsel erkeği kadın beyinli, erkek bedenli insan olarak tanımladı. Kiernan erkek eşcinsel için, "kadın olarak çalışan beyin" deyimini kullandı. Bilim adamları eşcinselliğin bir üçüncü ya da ara cinsiyet olduğu konusunda hemfikirlerdi. Üçüncü cinsiyet imajı ilk yıllarında Magnus Hirschfeld'in Bilimsel İnsanlık Komisyonunu ve Havelock Ellis'in altı ciltlik *Cinsiyet Psikolojisi İncelemeleri* adlı eserini istila etti. Hirschfeld ve Ellis Almanya ve İngiltere'de eşcinselliğe karşı ağır ceza yasaları çıkarılırken bunun bir suç olmadığını söylediler.

Kullanımı gittikçe artmasına karşın biseksüellik kavramı cinsiyet ikiliğine meydan okumadı. Aslında seksologlar bireyin erkek ve dişi akımlara sahip olduğunu söylediler ve cinsel sapıklığa hoşgörü getirmeye çalışırken cinsiyet ikiliğini doğruladılar. Böylece seksologlara göre biseksüellik geçici ya da değişebilir bir kavramdı. Sabit cinsiyet farklılıkları konusundaki eski vurguyla, doğuştan gelen cinsellik ve aşkın farkına varılması arasında dengesiz bir uzlaşmayı temsil ediyordu.

Freud 1890'larda seksologların çifti cinsiyetlilik fikrini kabul etti. Onun yeniliği bunu eşcinselliğe değil de nevrozlara ve özellikle de histeriye uygulamak oldu. O başarısız olduğunda psikanaliz doğdu.

Freud biseksüellikle yaklaşık 1895'te ilgilenmeye başladı. Onun Fliess ile ilişkisini tanımlayan heyecanın bir kısmı, ikisinin de kavramın sırrı dedikleri bir şeyi paylaşmalarından geliyordu. Fliess bir gün Freud'a, "Bana rüyasında dev yılanlar gören kadını anlatırken ben hâlâ yataktaydım," diye hatırlattı. "Bu tür rüyalara bir kadının ruhunun erkek kısmı neden olabilirdi."[26] İki arkadaşın yazışmalarında çoğu zaman biseksüellikten söz ediliyordu. Freud bazen kendini genç bir kadın olarak resmediyordu. Bir araya gelip konuştukları toplantılara "kongre" diyorlardı ve Freud bir mektubunda ona, bilinçaltından itişler beklediğini yazdı ve "Bir sonraki itici gücün ne zaman geleceğini sadece Tanrı bilir," diyerek şikâyette bulundu.[27]

Fliess'in biseksüellikle ilgisi onun belirli aralıklarla oluşmasından, organik gelişmenin aralıklı karakterinden geliyordu. Onun inancına göre tüm yaşam erkek ve dişi unsurlarla ayarlanıyordu ki buna uygun belirli devreler vardı—erkek için yirmi üç, kadın için yirmi sekiz gündü bunlar. Bu devrelerin bir araya gelmesi yaşam devrini oluşturuyordu ki ölüm anı da bunun içindeydi. Fliess böylece biseksüelliği organik bir gerçek olarak görüyordu.

Freud önce Fliess'in teorisini kabul etti ve onu histeri açıklamasında kullanmayı düşündü. 1897'de Fliess'e söylediğine göre her iki cinsiyette de erkek ve dişi unsurlar olduğunu ve erkek unsurun (ya da madde) zevk ürettiğini tahmin ediyordu.[28] Fakat daha sonra daha psikolojik düşünmeye başladığında madde deyiminden vazgeçti. 1898 başlarında Freud, Fliess'in biseksüelliği sağ ve sol ele bağlama fikrini reddetti ve ikisi tartıştılar. Freud bu bağlantıyı reddederek organik ve psikolojik cinsellik denklemini sorguluyordu.[29] Fakat daha çok psikolojik olarak düşünmeye doğru giderken önce erkeklik ve dişiliği soyut psikolojik kavramlar olarak düşünmeyi sürdürdü.

Freud histeriyi erkeklik ve dişilik terimleriyle açıklamaya çalışarak, Victoria kültürü cinsiyet tahminlerini yeni bir açıklık düzeyine çıkardı. Ona göre libido erkek ve her iki cinsiyetteki bastırılmış eleman ise dişiydi. Erkeklerdeki erkeklik derecesinin daha yüksek olması, onların entelektüel durumunu ve aynı zamanda cinsel sapıklığa daha çok meyilli olduklarını gösteriyordu. Kadınlar baskı altında kalmaya daha çok meyilliydiler. Freud, "Kadınların cinsellikteki doğal pasifliği histeriye daha çok meyilli olduklarını açıklıyor," dedi.[30] Onun erkeklikle ilgili libido denklemi de kadınların eşcinselliğinin neden erkeklerden daha kolay kabul edildiğini açıklıyordu. Kadın için bir başka kadınla yaşadığı deney erkek bir deneydi ve onun için baskı altında kalma eğilimi azdı. Ama erkeğin başka bir erkekle yaşadığı deney dişilikle bağlantılıydı ve bu nedenle baskı altında kalma olasılığı daha yüksekti. Freud, "Erkeğin aslında baskı altında tuttuğu şey homoseksüellik öğesidir," dedi.[31]

Freud histeriyi ikiye bölünmüşlükle açıklamaya çalışırken bir süre sora bu açıklamanın yeterli olmadığını anladı. Baştan çıkarma teorisini reddettikten iki ay sonra Fliess'e, "Libidoyu erkek faktör, baskıyı da dişi faktör olarak açıklama fikrinden vazgeçtim," dedi.[32] Artık her cinsiyetin, kendi içindeki karşı cinsiyeti baskı altında tuttuğuna inanıyor-

du Freud. Sonra her iki cinsiyetin de libido anlamında erkekliği bastırdığını söyledi.[33] 1899'da Fliess'e yazdığı bir mektupta, "Sanırım biseksüellik konusunda haklısın. Ben de her cinsel hareketi, içinde dört bireyin bulunduğu bir süreç olarak görmeye alıştırıyorum kendimi," dedi.[34]

Freud'un daha sonraki yazışmalarında, 1890'ların sonlarındakilere yüzeysel olarak benzeyen formül şeklinde ifadeler görülür, ama 1899'dan sonra bunların açıklama gücü kalmadı. Çünkü Freud *Rüya Yorumları*'nı tamamlarken, on dokuzuncu yüzyıl biseksüellik kavramını ve bunun dayandığı, sabit cinsiyet farklılığı kehanetini konu dışı bıraktı. Fikir kişisel bilinçaltıydı.

Freud kişisel bilinçaltı teorisini formül haline getirdikten sonra, histeriyi bireyin erkek ve dişi yanları arasındaki çatışma olarak açıklama gayretinden vazgeçti. Biseksüellikten hep söz etti ama terimin anlamını değiştirdi. Erkeklik ve dişilik Freud için psikolojik akımlar değildi artık; ikiye bölünmüşlüğü de onlar arasında bir açıklama olarak kullanmadı bir daha. Freud'un biseksüelliği yeniden tanımlaması, cinselliği cinsiyetten ayrı olarak düşünmeye başlayınca ortaya çıktı.

1890'lı yılların büyük çoğunluğunda Freud Fliess ile cinsellik konusunda pek açık konuşmadı. Ama 1898'de Rüya Yorumları'nı tamamlarken Fliess'e, kitaptaki psikoloji tanımlamasını "organik temeli olmadan havada asılı bırakmayacağını" söyledi.[35] Bir yıl sonra, "Rüya kitabından sonra bir cinsellik teorisi gelebilir," diye yazdı.[36] Bu teori üzerinde çalışmaya başladığında kişisel bilinçaltı fikri henüz tam olarak netleşmemişti aklında. 1901'de Fliess'e, bir sonraki çalışmasına "İnsanda Biseksüellik" adını vereceğini söyledi. Bu onun sonuncu ve en derin çalışması olacaktı, çünkü baskı altına alma, "esas sorun sadece iki cinsel akım arasındaki reaksiyonla," yani erkeklik ve dişilik arasında mümkündü.[37] Bir ay sonra Fliess'e, bu konuda bildiklerini ona borçlu olduğunu söyledi ve onun da çalışmaya katılmasını istedi. Sonra tekrarladı: "Baskı altında tutma ve nevrozlar ve bunun sonucu bilinçaltının bağımsızlığı biseksüelliği önceden farz ettirir."[38]

Cinsellik Üzerine Üç Deneme, Freud'un daha önce "İnsanda Biseksüellik" adını vermeyi düşündüğü çalışmadır.[39] Fakat içinde biseksüellik konusunda fazla bir şey yoktur, çünkü görünürdeki nedene göre Freud, Fliess bu konuda daha önce yazmasını beklemişti. 1903'te Otto Weininger *Seks ve Karakter* adlı kitabında bu konudan geniş bir şekil-

de söz etti. Fliess, Weininger'in kendi fikrini çaldığını söyledi ve Freud'u ona bilgi sızdırmakla suçladı, çünkü Freud *Seks ve Karakter*'in müsveddesine yorum yapmış ve Weininger'in bir arkadaşı olan hastası Hermann Swoboda'ya da biseksüelliği anlatmıştı.[40] Freud Fliess'i yatıştırmak için nevrotiklerde homoseksüellik durumu dışında konuyu kimseye açmayacağını söyledi.[41] Aslında Freud'un da bir zamanlar kabul ettiği, Fliess ve Weininger biseksüellik kavramına herhangi bir benzerlik Üç Deneme'nin temel fikrine karşı çıkardı.

Üç Deneme'de cinsiyet artık bireyin biyolojik ya da psikolojik temelinin bir parçası değil, karmaşık, şüpheli, insan özelliğine bağlı fiziksel sürecin bir sonucudur. Karşı seksin tenasül uzvunu hedef almış bir iç doğrulum farz eden on dokuzuncu yüzyıl seksüel içgüdü kavramı yerine, Freud üç şeyi birbirinden ayırdı; birincisi, bir arzunun yayıldığı cinsel kaynak ya da beden bölgesi; ikincisi, tatminkârlık arayan seksüel amaç, ya da dürtü; ve üçüncüsü de bu dürtünün yönlendirildiği cinsel objeydi. Amaç farklı bedensel kaynaklarla bağlantılı olarak ortaya çıkabilirdi; aktif ya da pasif olabilirdi; bir erkek, kadın, hayvan ya da cansız objeye yöneltilebilirdi. Bu üçlü farktan sonra seksin çokluk oluşu çıktı ortaya. Bir bireyin cinselliği onun dürtülerinin, anılarının ve duygusal burçlarının çeşitli tarihleriyle yönleniyordu. Önceden kararlaştırılmış bir sürecin açılımı değildi bu. Freud'un yeni ve merkezi olmayan anlayışına göre cinsellik daha çok kişiseldi.

Üç Deneme, Victoria dönemi cinsiyet içgüdüsü fikrini yok etmekle kalmadı, değişik bir örnek getirdi ki birinin erkek ya da kadın sevme seçimini öne süren obje seçimi idi bu. Freud'un "cinsiyetler arasındaki büyük... çift olma muamması" dediği şey hiç kuşkusuz psikanalizin temeli olarak kaldı, ama bireyin daha önceki erkek ve dişi yanları arasındaki çatışması anlamında değildi bu.[42] Bunun yerine, cinsiyetler arasındaki antitez, kökleri Oedipus kompleksinde olan psikolojik ikiye bölme, yani çocuğun ebeveyni ile ilk ilişkileri haline geldi. Aslında Freud'un ilk yazılarında çok görülen "erkeklik" ve "dişilik" terimleri 1915'e kadar bir yana bırakıldı ve Freud o yıl Üç Deneme'de bir ek yaparak bu terimlerin ne kadar sorumlu olduğunu belirtti. Freud Üç Deneme'de yaptığı değişikliklerin hiç birinde Fliess'i gücendirmemek için biseksüellikten söz etmedi.

Biseksüelliğin anlamını erkeklik ve dişilik arasındaki çatışmadan, erkek ve kadın obje seçimi arasındaki çatışmaya getiren Freud karma-

şık, dengesiz ve intrapsişik bir alana girdi. 1900 sonrası yazılarında erkek ve kadın, ya da erkeklik ve dişilik arasındaki ikiye bölünmenin yerini karmaşık duygular aldı. Bir insan aktif ve pasif arzular, aşk ve nefret ya da Heteroseksüel ve Homoseksüel obje seçimleri arasında bocalayabilirdi. En önemlisi de, bu çeşitli ikiye bölünmeler artık bire-bir tarzda uyum içinde değildi. Örneğin Freud Üç Deneme'de, bir yanda sadist ve mazoşist amaçlar, diğer yanda erkek ve dişi obje seçimleri arasındaki çatışmaların birbiriyle bağlantılı olabileceğini belirtti.[43] Fakat bunlar on dokuzuncu yüzyıl düşüncesine göre olması gerektiği gibi uyum sağlamadılar.

Cinsiyette ikiye bölünme özelliği kaybolmaya başlarken, bu kez de Heteroseksüel ve Homoseksüel obje seçimleri arasında ikiye bölünme konusu ortaya çıktı. Böylece cinsel ortağını aynı cinsten seçen kişi anlamına gelen "homoseksüel" deyimi bir Freud-sonrası deyimi oldu. Bu değişimin sonucu göreceğimiz gibi karmaşık olmasına karşın, Üç Deneme olağanüstü bir etki yaptı. Freud biseksüelliği yeniden tanımlayarak Wollstonecraft'ın arzusunu yeniden ve etkili biçimde formüle etti. Bir yandan onun istediği gibi cinsiyetle ilişkileri cinsellik alanıyla sınırlandırdı. Cinsellik aynı zamanda, sonuçta obje seçimine götüren yeni ve geliştirilmiş anlamıyla, bilinçaltının motivasyon gücü ve şeklinin çoğunu ve böylece erkek kadın ilişkilerini sağladı. Sonuçlar Freud'un histeri sorununa çözümünü formüle ettiği "Bir Histeri Olayında Bir Analiz Parçası"nda, "Dora" olayınca açıkça görüldü.

Ida Bauer ("Dora") bir yeni kadındı. Freud on sekiz yaşında olan bu Yahudi kızını "bağımsızlık taraftarı bir kız" olarak tanımladı. Dora, Klint ve Hoffman'ın ayrılıkçı şovlarını seyreder, dersleri dışında feminist söylemleri dinlerdi. Avusturya Kadınlar Birliğinin etkisinde kalmıştı ve yaşı ilerlemeden evlenmeyeceğini söylerdi. Sekiz yaşında ve daha sonra tekrar depresyon geçirmiş (bugünkü siyasi metinlerin çoğu bunu görmezden gelme eğilimindedir) elektrik tedavisi görmüştü. Kızın Bohemya'dan gelen sanayi babası da tüberküloz ve sifilis (frengi) tedavisi için Freud'a gelmişti. Adam 1900'de karamsar, düşmanca tavırları ve öksürdüğü için kızını da Freud'a götürdü.

Sonuçta bilinen bir hikaye çıktı ortaya. Ida'nın babası, Herr K. adında bir adamın karısıyla ilişkiye girmek için kızının kendinden çok yaşlı olan bu adamla ilişkisini teşvik etmişti. Ida adamın bir hizmetçi

kıza, "Karım bana hiçbir şey vermiyor," dediğini duymuş ve aynı cümleyi kendisine de söyleyince çok sinirlenmişti. Freud Ida'ya, kızın Herr K.'dan hoşlandığını söyledi ama olayla ilgili raporunda, kızın Bayan K.'ya, yani babasının ilgi duyduğu kadına aşık olduğunu yazdı. Bu konuyu Ida ile tartışıp tartışmadığı bilinmiyor. Genç kız on bir hafta sonra tedaviyi bıraktı.

Bu olay kişisel bilinçaltı fikrinin on dokuzuncu yüzyıl cinsiyet kavramı üzerindeki etkisini açıkça gösterir. Freud'un asıl ilgilendiği konu Ida'nın çocukça cinsel arzularıdır. Genç kızın cinsel arzularını bir rüyayı inceler gibi incelemiştir. Örneğin Freud'un "Dora"sı Bayan K. ile babası arasındaki ilişkiyi sezince kendi hislerini baskı altına almaya çalışmış ve öksürmeye başlamıştı.[44] Freud Ida'ya karşı tam olarak seksüel bir kişilik gibi davrandı ve bu yüzden eleştirildi. Ama onun asıl belirtmek istediği şey, kızın kendi cinselliğini pekiştirememesiydi. Kız Bay ve Bayan K arasında kararsız kalmıştı. Freud'un fikrine göre erkek ve dişi obje seçimi arasındaki kararsızlık, burada egemen olan histeri karmaşasıydı. Freud işte bu duygu karmaşasına biseksüalite dedi.

Bu durumda "Dora"da önceden varolan erkek ve dişi akımlar yoktur. Freud burada cinsel amaçlarını, dürtülerini ve objelerini bir araya getirmek için mücadele eden bir kadın resmi çizer. Ida'nın mücadelesi erkeklik dişilik arasında değil, daha ziyade bir erkek ve bir kadın seçimi konusundaydı. Kızın histerisinin nedeni her iki yöne meyilli oluşu değil, bu karmaşayı çözemeyişidir. Freud'a göre, kız tedaviyi bırakırken bu sorunu çözebileceğini düşünüyordu. Freud'u babası, daha ziyade tüm erkeklerle bir araya getirirken, "Erkekler iğrenç yaratıklar ve ben evlenmemeyi yeğlerim. Bu benim intikamım," demek istiyordu.[45] Fakat Ida ne lesbiyen oldu, ne de erkeklerden hoşlandı.

Freud "Dora" olayından sonra histeriyi erkek ve dişi objeler arasında seçim yapamama hastalığı olarak kabul etti. Onun inancına göre histeri her iki cinsiyette de görülüyordu. Freud bir süre sonra histeri hastasını, egemen bir erkekle ona baş eğen bir kadın arasında kararsız kalırken kendini tatmin eden erkeğe, ya da elbisesini bir eliyle bedenine bastırırken diğeriyle yırtmaya uğraşan kadına benzetti. Histeriyi ayrıca hislerin başkasına yönelmesine dirence benzetti; hasta burada sürekli olarak, sanki ters anlam sahasına geçmek ister gibi dostlarını değiştiriyordu.[46] Fakat sonuç olarak biseksüelliğin kaynağı aile yapısındaydı. Freud daha sonra, "erkek ve dişi arasında kararsızlık herkesin

aşk objesi seçimini gösterir. Çocuğa sorulan, 'Anneni mi yoksa babanı mı daha çok seviyorsun?' sorusuyla bu konu onun dikkatine getirilir," diye yazdı.[47]

1900 yılına gelindiğinde Freud on dokuzuncu yüzyıl seksolojisinin kavramsal örneğini kırmıştı. Seksüel içgüdüler artık birbirinin aksi kabul edilen iki cinsiyete bağlı değildi. Erkeklik ve dişiliğin bağımsız psikolojik kavramlar olduğu fikri, bireysel, psişik cinsellik organizasyonu fikrine yol açtı. Aynı şekilde, amaç ve obje arasındaki farklılık, eşcinselliği davranış özellikleriyle tanımlama fikrini çürüttü.[48] Eşcinsel erkeğin kadınsı ya da eşcinsel kadının erkeksi olduğu fikrine karşı çıkan Freud seksologları geride bıraktı.[49] Eşcinsellik gibi bir obje seçiminin erkek ve kadın, Heteroseksüel ve Homoseksüel, Hıristiyan ve Yahudi gibi tipler arasındaki karşılıklı ilişkileri bozacağı fikrine karşıydı Freud. Bu durum kişisellik açısından yeni, dikkat çekici, sosyokültürel arzular ifade ediyordu.

Tüm bu potansiyel özgürlük imalarına karşın Ida Bauer Freud'u bıraktı. Genç kız muhtemelen sorununun cinsel kararsızlığından kaynaklandığının yüzüne açıkça söylenmesinden hoşlanmadı. Aslında Bauer gibi kadınların erkekler tarafından sürekli olarak sindirildiği, kullanıldığı bir dönemde onun sorunlarını sadece bu şekilde yorumlamak yanıltıcı ve haksızlık olurdu. Kadınlara oy verme ve rahat çalışma haklarının verilmediği bir dönemde Freud'un intrapsişik özgürlük üzerinde durması tek yanlıydı. Bu nedenle sadece Bauer'den değil, onun da dahil olduğu Viyanalı kadın hareketi mensuplarından tepki gördü Freud.

Ama bu konuyu abartmak doğru olmaz. Freud'un yazılarını okuyanların çoğu baştan itibaren kadınlar ve incelediği hastalarıydı. Onlar da erkeklerle aynı nedenden psikanalizi istiyorlardı: bu tedavi şekli yeni ve derin bir cinsellik ve erkinlik olanağı sağlamasa bile en azından acıları azaltıyordu. Freud'u doksanların ortasında Viyana'da ve 1909'da Clark Üniversitesi derslerinde dinleyen Emma Goldman buna bir örnek olarak gösterilebilir. Genç çalışan-sınıf kadınların cinsel özgürlüğünü devrime bağlayan Goldman, sadece feministlerin desteklediği dış görünüşlü özgürlüğün modern kadını yapay bir varlığa, bir "profesyonel robota" dönüştürdüğünü düşünüyordu. Fakat aynı dönemde pek çok "yeni kadın" da Charlotte Perkins Gilman'ın "Freud'un dünyayı zehirleyen felsefi seks manyaklığı" söylemini reddettiler.[50] Freud'u

1910'ların ortalarında üniversitede okumuş olan Amerikalı psikolog Phlyllis Blanchard, "kadınlar için normal bir seks hayatı gereksinmesi bilimsel bir gerçektir," cümlesini okuyunca şoke oldu. Ona göre modernliğin en rahatsız edici yeniliklerinden biri de "evlilikte seks öğesinin ortaya çıkmasıydı." [51]

Kadınların cinsellik konusundaki dikkatleri ekonomik açıdan erkeklere olan bağımlılıklarını ve aileye olan bağlarını yansıtıyordu. Bu durumda kadın eylemcilerin çoğu annelik için destek konusuyla meşguldü. Psikanalizi reddeden Katolik ve sosyalist kadın organizasyonları için önemli bir meseleydi bu. Psikanalize sempatiyle bakan eylemci kadınlar bile cinsellikte özgürlüğü kadınların anneliği için düzeltilmiş koşullara bağlamak istiyorlardı. Freud'un Viyana'daki eylemci yandaşlarından Grete Meisel-Hess buna güzel bir örnektir. Meisel-Hess'in 1909'da basılan *Die Sexuelle Krise* adlı kitabında Freud fikirleri kullanılmış, pederşahiliğin cinselliğin baskı altına alınması temeline dayandığı yazılmıştır.[52] Ama Freud'un tersine, Meisel-Hess cinsel özgürlüğün kadının ekonomik bağımsızlığı ve annelik için ekonomik desteğine dayandırılmasını istedi. Kadın ve erkeğin birbirinden hoşlanması temeline dayanan "yeni aşk" deyimini ortaya atan İsveçli eğitimci Ellen Key'nin Viyana'daki temsilcisi Auguste Fickert idi.[53] Ida Bauer'e evlenmeme fikrini aşılayan Avusturya Kadınlar Derneğinin kuruluşuna 1893'te Fickert de yardımcı oldu. Fickert ayrıca kadınların her koşulda çocuk sahibi olabileceği fikrini destekleyen Bund für Mutterschutz'un kuruluşunda da öncülük etti. Freud da Bund'un üyesiydi. Fakat Freud'un yazılarında buna dair siyasi ve maddesel konulardan pek söz edilmemiştir.

Psikanalizin kabulünde ayrıca daha somut cinsel tartışmalar görülür. Fickert'le birlikte Avusturya Kadınlar Birliğinin kuruluşunda yardımcı olan Rosa Mayreder Freud'u "olağanüstü bir mantık alimi ama bir monomanyak" olarak adlandırdı onun Oedipus teorilerini cinsel olmayan tarzda anlatan bir kitap yazdı. Kadının kocası Karl da yıllarca onunla birlikte orta-sınıf kadın hareketlerinde çalıştı.[54] Ama Karl 1912'den sonra depresyon geçirdi ve akıl hastası oldu. Karı koca elli dokuz doktora göründükten sonra Freud'a gittiler. Viyana'daki feminist hareketin tarihçilerinden Harriet Anderson'a göre, "Freud onlara Karl'ın depresyon nedeninin onun güçlü, entelektüel karısı karşısında duyduğu aşağılık duygusu olabileceğini," söyledi. Karl bir gün kahvaltıda ka-

rısına, "Ölüm yazımı hazırladım. Başlığı 'Rosa Mayreder'in karısı öldü,' olacak," dedi. Rosa daha sonra günlüğüne şöyle yazdı: "Önce güldüm Karl'a, ama daha sonra Freud'un doğru söylediğini anladım, Karl benim güçlü kişiliğimin gölgesinde kalmıştı... onun bu haline çok üzüldüm, birlikte çok mutlu olduğumuz yaşamımız mahvoldu." Anderson da, "Erkekler hep kadınlara üstün olduklarını isterler," diye yazdı.[55] Ama entelektüel düzeyde fikir birliği olmasına karşın Mayreder'in feminizmi ve Freud'un psikanalizi günlük yaşamda karşı karşıyaydı.

Freud bazen davranışlarıyla kadınlara karşı oluyordu. Fakat feminizm karşısında susmasının asıl nedeni intrapsişik yaşam özerkliği getirmesi ve aşkın azaltılamaz kişisel karakteriydi. Ama kadın hareketleri için biseksüellik de dahil olmak üzere tüm kadın talepleri yerine getirilmeden önce kadınları ailelere bağlayan bağların gevşetilmesi ve durumun düzeltilmesi gerekiyordu. Bu durumda feminizm ve psikanaliz safhadışı kalmıştı. Freud'un sosyolojik açıdan erken doğan aşkta erkinlik vurgusu hem çekici ve hem de sorunluydu. Yine de ona bu yetkiyi veren şey cinsel ve psişiğin sosyalden ayrılmasıydı.

Feminizm ve psikanalizin modası geçtiğine göre psikanalizin erkek ve kadın arasındaki ilişkiler konusunda söyleyeceği ne vardı? Bu soruya yanıt vermek için Calvinizm ile kıyaslamaya dönelim. Max Weber'in gösterdiği gibi, kadının aile içindeki çalışmasıyla kazandığı saygı sonucu, kapitalizm ile kadının yeniden devrimsel değerlendirilmesi arasında bir ilişki kuruldu. Buna karşı, ikinci sanayi devrimi ise aile dışı yaşamı güçlendirdi. Aslında incelemelerin kadınlar için önemli, anlamlı hale gelmesi, onların inceleme kapsamı içine alınmaları ve anne olarak değerlendirilmelerinden sonra ortaya çıktı. Aile dışı yaşam erkekler için hemen önem kazandı. Erkekler her şeyden önce babaları ve diğer erkeklerle olan ilişkilerinin farkına vardılar.

Freud *Rüya Yorumları*'nı bastırdıktan sonra kendi evinde toplanan Çarşamba Psikolojik Grubu adlı küçük bir grup kurdu ve bunlar daha sonra Viyana Psikanaliz Derneği haline geldiler. Alt-orta-sınıf Yahudi doktorlardan oluşan ve daha sonra Viyana dışından öğrencileri de bünyesine kabul eden bu dernek bir Mannerbund, yani geleneksel ev hayatına bir alternatif oluşturan ve kendilerini karizmatik aile babası gibi gören genç adamlardan oluşuyordu. Bu tür gruplarda sıkça görüldüğü gibi, psikanalizle ilgili Mannerbund, üyelerinin pasif, bağımlı ve

homoerotik duygularını harekete geçirdi. Freud bu ortamda, on dokuzuncu yüzyıl cinsiyet psikolojisini reddedişinin sonuçlarını incelemeyi sürdürdü. Bunun sonucunda bir dizi yeni vaka çıktı ortaya ve hepsinin konusu da erkeklerdi. Genel fiziksel süreçleri açıklamayı amaç edinen ama erkeği farkında olmadan örnek olarak alan bu incelemeler, kişisel yaşamın aydınlığında erkeğin biseksüelliği konusunda araştırmalar olarak okunabilir.

Schorske'nin değerlendirdiği türden klasik burjuva liberalizmi, aristokrasi karşısında erkeklik idealini ortaya koymuştu. Aristokrasi fiziksel ve cesaret değerlendirmeleri yaparken, liberaller erkekliği mantık, aile yaşamına sadakat ve oto-kontrolle kıyasladılar. Fakat on dokuzuncu yüzyıl sonlarında büyük şirketlerin kuruluşu ve küçük işletmelerin çöküşü, babayla oğul arasındaki ilişkileri zayıflatarak erkekliğin anlamını sarstı. Çoğu insan bunu kayıp olarak gördü. Basil Ransom, Henry James'in Bostonlular adlı eserinde, "erkeklik niteliği gidiyor bu dünyadan," diye şikâyet etti.[56] Charcot ilk erkek histeri hastasını gördüğünde onun "tıpkı bir kadın gibi" davrandığını not etti. "Bazı insanlar böyle bir şey olacağını asla düşünemez."[57] Nörologlar genç adamların "zayıflığından" söz ederken bunun nedeni olarak onların kendilerini mastürbasyondan alamamalarını gösterdiler ki bu da nevrasteninin bir belirtisiydi.[58] 1890'ların "kibirli züppe", "kız gibi", "hanım evladı" gibi deyimleri erkekliğin gittikçe zayıfladığına olan inancı gösteriyordu. Buna karşı erkeklerin izciliği, Olimpiyatlar ve üniversitelerde atletizm gibi çareler ortaya kondu.[59]

Son zamanlarda bazı yazarlar Freud'u zayıflayan erkek idealini koruyan kişilere benzettiler. Sander Gilmlan'a göre, Freud Yahudi olarak görülmekten öyle korkuyordu ki, o dönemde Yahudi karşıtı edebiyatın Yahudilere atfettiği sünnet, duygusallık ve mahcubiyet gibi özellikleri kadınların üzerine atıyordu.[60] Bu da Gilman'ın eski meslektaşı Eric Santner için "saldırgan bir Heteroseksüel psikanaliz teorisi", "pozitif Oedipus kompleksi denen kavramın... zorlayıcı bir özenle işlenmesi" oluyordu.[61] Bu tanımlamalarda biraz gerçek payı vardır ama çok değildir. Freud'un çalışmalarında temel nokta, erkek olmak, kontrolü elinde tutmaktır fikrini reddetmekti. Şurası kesindir ki, Freud'un konuları pasif ve boyun eğici arzularını reddettiler. Fakat Freud'un analiz ettiği sorun da zaten tavsiye ettiği yol değil, buydu.

Freud'un incelediği vakalar Heteroseksüelliği agresif olarak sa-

vunmak bir yana, erkek Biseksüelliğinin ilk incelemeleriydi, sadece konu seçimi konusundaki kararsızlığı değil, aynı zamanda erkek çocukların anneleriyle olan ilişkileri, pasiflikleri ve narsisizm eğilimlerini inceliyordu. Bunların arkasında mekanizasyon döneminde erkek hassasiyetlerinin farkına varmak yatıyordu. Freud'un "Dora" sonrası vaka araştırmalarıyla birlikte, Gustave Caillebotte'nin 1898'de yaptığı arkadan görünen, erkek bedeninin gücüyle birlikte anüsünü de gösteren çıplak adam resmini de incelemek gerekir. Franz Kafka'nın 1912'de yaptığı "Hüküm" tablosu da ilginçtir; burada kahraman ölürken babası onun nişanlısını taklit eder ve eteğini kaldırdığını göstermek için kendi geceliğinin eteğini çok yukarı kaldırarak kalçasındaki savaş yarasının izini gösterir.[62] Yirminci yüzyıl başlarında yapılmış bu ve benzeri resimler erkek zayıflığını gösterir ama eşcinsellikle ilgileri yoktur.

Freud erkek zayıflığının diğer erkeklerle ilgisini elbette biliyordu. *Rüya Yorumları*'nı bitirdikten sonra Fliess'e şöyle yazdı: "Özel bir tarafın -muhtemelen dişi taraf- istediği bir arkadaşla olan ilişkimin yerini hiç kimse alamaz." Fakat 1910'da öğrencisi Sandor Ferenczi'ye artık kişiliğini tamamen açma ihtiyacı duymadığını söyledi... Fliess olayından sonra... bu ihtiyaç yok olmuştu. "Homoseksüellik duygusunun bir parçası geri çekildi ve benim egomu büyütmekte kullanıldı," dedi.[63] Burada olduğu gibi, Freud erkeklerin diğer erkeklerle, özellikle de "baba figürü" olarak tanınanlarla ilgili olarak hissettiği pasif arzuları tanımlarken sık sık "homoseksüel" deyimini kullandı. Fakat yetişkin aynı-seks konu seçimi demek istemedi bunu yaparken, sadece Leonardo da Vinci vakasını incelerken açıkladı bunu. O daha ziyade, küçük bir çocuğun baba sevgisinin konusu olarak pasif, narsistik, biseksüel arzusunu anlatmak istedi.

Bu tür arzular, erkekler kendi içlerinde anladıklarında ortaya çıkan derinleşen erkinlik duygusuyla birlikte, "Fare Adam" (1909), "Küçük Hans" (1909), "Schreber" (1911) ve "Kurt Adam" (1915) vakalarının incelenmesinde odak noktasını oluşturdu. Freud her vakada, sonuçta "negatif Oedipus kompleksi" dediği kavramı inceledi: erkek çocuk annesiyle ilişkilerinde onunla rekabet halinde olmaktansa, babasına boyun eğerek onun sevgisini kazanmayı yeğliyordu.

Freud'un "Dora"dan sonraki ilk vaka incelemesi "Fare Adam"dı ve 1907'de yazdığı bu vaka aynı zamanda erkek psikolojisinde bu "homoseksüel" boyutunun ilk incelemesiydi. Hastası yıllarca kendi fikirleriy-

le mücadele ettiğini söyleyen Ernst Lanzer adında genç bir avukattı. Kafası karışıktı ve kendisine yanlışlıkla gönderilen bir gözlüğü iade edemediğini anlatmakta güçlük çekiyordu. Kıçını farelerin yediği mahkûm hikayesini okuyunca mahvolmuştu. Freud onu dinlerken, "Lanzer'in farkında bile olmadan kendi zevkinden dehşet duyduğunu" hissetti.[64]

Freud'a göre Lanzer'in aklının karışması ve kendine aykırılığı, iki çatışmanın sonucu oldukları anlaşıldığı zaman ortaya çıkacak, anlaşılacaktı. Bunlardan biri, Lanzer'in bir kadını ve babasını sevmesi arasındaki zıtlaşmaydı. Bu da Ida Bauer tarzı bir histeri ya da biseksüellik vakasıydı; erkek ve dişi objeler arasında bir kararsızlıktı. Ama daha derinde olan ikinci çatışmada Lanzer'in babasına karşı hissettiği pasif arzu ve ona karşı olan isyanı vardı. Freud, "Pasif ve aktif amaçlar arasındaki bu tür çatışma 'erkek' ya da 'dişi' olarak tanımlanamaz, ama hayat boyu sürebilir... cinsel aktivitenin büyük bir kısmını kendine çekebilir," dedi.[65] O halde Lanzer'in sorunu pasif arzuları olması değildi. Bu arzular onda daha ziyade bir "hadımlık" belirtisiydi. Onda nevroz oluşturan şey arzuları değil, onları reddetmek istemesiydi.

Freud'un 1911'de yazdığı Yargıç Daniel Schreber vakasında da bu mantık devam etti. Schreber 1902'de akıl hastanesinden çıkmak isterken anılarını yazdı. Bu çalışma Freud dahil olmak üzere psikiyatrlar arasında büyük ilgi uyandırdı. Anılara göre Schreber hastanedeki ilk birkaç yılında suskundu. Sonra kendisinin Tanrıdan hamile kalacak duygusal bir kadın olduğunu düşünüyordu. Yıllar geçerken erkeklik organının küçüldüğünü, sakal ve bıyığının yok olduğunu, boyunun kısaldığını hissetmeye ve psikiyatrının ona tecavüz ettiğini düşünmeye başladı. Sonunda tepeden tırnağa tam olarak olgun ve şehvetli bir kadın haline geldiğine inandı.[66]

Freud 1911'de Schreber vakasını inceleyerek yayınladı. Fare Adam vakasında olduğu gibi Schreber'in sorununu da bir "dişilik" meselesi olarak görmüyordu. Schreber'in, örneğin Leonardo da Vinci gibi bir eşcinsel olduğunu da düşünmedi. Shreber babasıyla ilk ilişkilerinde olduğu gibi bir narsisizm yanlısı, yani kendine aşık bir kişilik olarak görülebilirdi. Schreber iki kez hastalanmış, ikincide akıl hastanesine yatırılmıştı. Birincide gazeteler, "Schreber kimdir" diye onun kişiliğini sorgulamışlar, ikincide ise baba çocuk arasındaki anlaşmazlık açığa çıkmıştı. Schreber'in psikiyatrı ile yaptığı görüşmelerde çocukça ve babasıyla olan narsisizm ilişkileri ortaya çıktı. Paranoyası bu ilk anormalliklere

karşı bir savunma oldu; önceleri "Bir adam beni seviyor," derken daha sonra, "Bir adam benden nefret ediyor," demeye başladı. Freud'a göre Schreber'in kadın olduğuna inanması hastalığını ilerlemesini değil, iyileşmeye başladığını gösteriyordu, çünkü o babasının kendisini sevdiği günlere geri dönmek istiyordu.

Freud'un "negatif Oedipus kompleksi" ile ilgili çalışmalarının sonuncusu 1914 tarihli Sergei Pankejeff'in "Kurt Adam" hikâyesiydi. Bir Rus aristokratı olan Pankejeff belsoğukluğuna yakalandıktan sonra akıl hastası oldu ve ailesi birkaç psikiyatr ile görüştükten sonra 1910'da onu Freud'a götürdü. Pankejeff çocukluğunda entelektüel üstünlüğü nedeniyle ablasını kıskanmış ve bu yüzden yetişkinlik döneminde eğitim ve zekâ olarak kendisinden daha aşağı olan kadınları tercih etmişti. Freud onun "erkeklik" iddiasında bulunduğu görüşünü kabul etmedi. Ona göre Pankejeff'in temel arzuları pasif ve mazoşistti ve annesinin sert bir adam olan babasıyla sevişmesini görmüş olabilirdi, ya da bunu tahayyül ediyordu. Lanzer ve Schreber gibi Pankejeff de bu arzuları hoş göremezdi, çünkü bunlar ona hadımlık duygusu veriyordu. Freud'a göre bir erkeğin acı çekme ya da aşağılanma arzusu da en azından üstün olma arzusu kadar güçlü olabilirdi ve bilinçaltı olma ihtimali daha fazlaydı.[67]

Freud bu tür formüllerle on dokuzuncu yüzyıl liberal kültürünün cinsiyet kodunu etkin biçimde kırdı. On dokuzuncu yüzyıl psikolojisinin öne sürdüğü gibi, pasif ve uysal arzuların bir erkeği kadın haline getirmediğini bu vaka incelemeleri gösterdi. Bir erkeğin başka bir erkek hakkında bu tür arzular hissetmesi de onu eşcinsel yapmazdı. Victoria döneminin kadınlara, çalışan sınıflara ya da alt sınıf insanlara atfettiği histeri, pasiflik, bağımlılık gibi sorunlar evrenseldi ve aslında bunlar sorun değil, insan psikolojisinin zamansız özellikleriydi. Böylece kontrolü elinde tutanlarla (beyaz işadamları ve profesyoneller) kontrol altında olanlar (kadınlar, siyahlar, eşcinseller ve Yahudiler) arasındaki farklılık mantığı çözülmeye başladı. Bir anlamda Freud beyaz erkek profesyonelin pasif ve bağımlı arzularını dışlamış gibi görülebilir.

Burada Carl Schorske'nin psikanalizin iç gözlem köklerine verdiği önemi görüyoruz. Analizler yenilgi, kaybetme, yas tutma ve geri çekilme gibi deneyimler üzerindeki fikirlerden doğmuştu. Kahramanca bir etik değildi bu. Freud ve takipçileri arasındaki yazışmalara göre, bunda yeni olan şey, sadece bağımlılık ihtiyaçlarını değil, aynı zamanda kor-

ku ve yaralanma ihtimalinin evrenselliğini tanıyan bir dilin ortaya çıkmasıydı. Jung 1907'de Freud'a şöyle yazdı: "Bunu sana itiraf ederken mücadele içindeyim; inkâr edilemez erotik fısıltılar nedeniyle senin için saygı iğrenç ve saçma."[68] Freud birkaç yıl sonra Ferenczi'ye, "İsterdim ki çocukluk rolünü bırakıp eşit bir dost olarak yanıma gelesin," diye yazdı. "Ben bağımsız bir arkadaşı yeğlerdim, ama sen böyle zorluklar çıkaracaksan o zaman seni bir oğul olarak kabul etmek zorunda kalacağım."[69]

Psikanalizin en büyük katkısı fikirlerinde değil, sağladığı deneyimler dizisindedir. Erkeklik konusunda eski incelemeler pasiflik, yaralanma olasılığı ve hadımlık korkusu gibi evrensel konuları ortaya koydu. Bunlar mantığın ve kontrolün alternatifi değil, daha ziyade karanlık, ihmal edilmiş tamamlayıcısıydı. O halde psikanaliz özellikle orta sınıflara uygun olmaktan ziyade, marjinal olanlar ya da egemen güç kaynakları dışında bırakılan ve bu deneyimlere konu olanlar için büyük anlam taşıyordu: yani aile içinde kalanlar için; eşcinsel alt kültüründe yaşayanlar, Yahudi gettosunda oturanlar, eski köle mahalleleri; sürgünler, diaspora ve evsizler içindi. Ama bu grupların bundan en az yararlananlar olması da psikanaliz tarihinde bir ironidir. Göreceğimiz gibi, uzun vadede analizlerin kaderi güçsüzler ve itişmişlere bağlıydı ki bazen bunların içine analizciler de giriyordu.

Psikanalizin otonomiye olan yaklaşımı gibi, cinsiyetlere yaklaşımı da daha geniş bir görünüş ve hassasiyeti paylaştı, zamanla kadın eşitliği anlamının yeniden formüle edilişine götürecekti bu yol onu. Yirminci yüzyıl başlarında bu görünüş Freud dönemi Viyana'sında oldukça gelişmişti. Gelişmesini tam olarak ancak 1. Dünya Savaşı sonrasında tamamladı ama netlik, direkt oluş ve dürüstlük gibi erdemler, savaş öncesi giyim, mimari reformunda, felsefe çalışmalarında, estetik hareketlerde ve kişisel ve kolektif yaşamda görülüyordu. Filozof Rudolf Carnap'ın dediği gibi, yenilik her yerde açıklık istiyordu ama yaşam dokusunun hiçbir zaman tam olarak anlaşılmayacağını da idrak etmişti. Yenilik dönemi ayrıntılara çok dikkat ediyordu ama bütünün içinden geçen büyük hatları da tanımlamak istiyordu.[70]

Freud cinselliği insanların bilinçaltı arzularının özelliklerine bağlı bir kavram olarak açıkladı ve ortaya çıkan yenilikçi hassasiyeti paylaştı ama psikanalizi bundan ayırdı. Göreceğimiz gibi, Freud'un analizin merkezine koyduğu şey cinsellik -çocuğun ebeveyniyle temsil edilen otoriteyle ilk ilişkileri- değildi. Yine göreceğimiz gibi, hadımlık konu-

su üzerinde durmasının nedeni de buydu. Bu transfer aynı zamanda analitik yöntemin anahtarıydı, çünkü analizci hastasının "sevme gücündeki özel erkinliğini" sadece bu transfer sayesinde –yani sevmek için oluşturduğu koşullar içinde, onun dürtüleriyle ve onun amaçladığı şekilde– görebilirdi.[71]

Freud'un kişisel bilinçaltı fikri ve ilk önce çocuğun ebeveyni ile ilişkilerinde şekillenen bireysel cinsel arzular dizisi daha geniş akımlar halinde uslamlanıyordu. Freudcu bilinçaltı fikri daktilo, sinema filmi ve erkekler ve kadınlar tarafından okunan gazeteler gibi yeniliklerle birlikte çıktı ortaya. Medyada en önemli haber konuları İspanyol-Amerikan savaşı, Boer (Güney Afrika'da Hollandalılar) Savaşı, Fas Krizi ve seks skandallarıydı; 1907 Eulenberg skandalına göre kayserin etrafı eşcinsellerle sarılmıştı. İngiltere'deki 1889 Cleveland Sokağı skandalında da bazı lortların çalıştırdığı bir eşcinseller genelevinden söz edildi. Robert Musil Özellikleri Olmayan Adam'da Viyana'nın yüzyıl sonu şokunu anlattı; Moosbrugger adında bir marangoz bir genç kızı kesip parçalamış, tutuklanmıştı, yargılanıyordu. "Moosbrugger hangi üstün özellikleriyle bu şehirde yaşayan iki milyon insanın en az yarısını korkutup urpertti? Sonuç olarak tüm bu olaylar bir ipin boşta sallanan ucuna benziyor, birisi o ipin ucunu çekse tüm sosyete kumaşı sökülüp parçalanacak," diye yazdı.[72]

Bölüm Üç

EMİLME VE ŞUUR DIŞI KALMA

> Walter Lippman [1911] ilk kez olarak erkeklerin zihinlerinin bilinçsiz baskılarla çarpıtıldığı fikrini ileri sürdü... Mabel Dodge'da [salonunda] Freud ve imaları dışında, başka sıcak, sakin ve yoğun düşünce dolu konuşmalar yoktu.
>
> —Lincoln Steffens, *Otobiyografi*

Geleneksel aileden dışarı çıkan kişisel yaşamın toplumun geriye kalan bölümüyle belirsiz, karmaşık bir ilişkisi vardı. Kişisel yaşam fazladan çalışmanın bir ürünü olarak -toplum için yeterli olacak üretimin fazlası- siyasi-ekonomik gereksinmenin ötesini işaret ediyordu. Ekonomi, aktif ve işbirliği içinde çalışmayı teşvik ederken, kişisel yaşamda rahatlama, dinlenme, sevilmeyi bekleme gibi pasif ve geriletici arzular vardı. İnsan mizacıyla ilgili olmasına karşın kişisel yaşamın sosyal bir anlamı vardı. Ütopik ama gittikçe artan bir şekilde ekonomik düşünceleri insan arzularının gerisine atan bir toplum gerçeği olasılığını -ekonomi-sonrası toplumu- gösteriyordu.

Kişisel yaşamın ütopik karakteri onun potansiyelini idrak etmeye çabalayanlar için bir ikilem yarattı. Ya ütopik etkiye sadık kalarak azınlıkta, küçük seçkin bir grup olarak kalacaklar, ya da pragmatic, dışa-bakışlı bir tutum benimseyerek rutin, çalışan rejim tarafından yutulma riskini göze alacaklardı. Marjinallik ve emilme, kaçınılmaz bir seçimin müstesna kutuplarını temsil eder gibiydi. Bu seçimle karşılaşan sadece

psikanaliz değildi. İkinci sanayi devriminin diğer ana karizmatik gücü olan sanatsal yenilik de karşı karşıya geldi onunla. Sanatçı romantizmle başlayarak, topluma tahsis edilmiş bir fonksiyonu değil, kendi duygu ve ifadelerini getiren özgür bireyi temsil ediyordu. Fakat ikinci sanayi devrimiyle kültür endüstrileri, sanatçıları da kitle üretimi bazlı eğlence fabrikalarına entegre ettiler. Yenilikçi sanatçılar kendilerinin özel olduklarını söyleyerek bu akıma itiraz ettiler. Bu durumda sanatçılar emilme, yutulma ve marjinallik arasında kaldılar.

Psikanaliz de bu ikilem karşısında özel bir durumla karşılaştı. Bir yanda özellikle tıp gibi yerleşmiş mesleklerin normlarına uyma, bunları kabul etme konusunda baskılar vardı. (1950'lerin Amerikan ego psikolojisi bu baskıların bir sonucudur.) Diğer yandan emilmeye direnmek, bilinçaltı, cinsellik ve içgüdü gibi günlük gerçeklerden uzaklaştırılmış ruhsal kavramları vurgulamak anlamına geliyordu. Emilme ve marjinallik (şuur dışı kalma) tıpkı sanat olayında olduğu gibi aynı imkânsız ikilemin iki boynuzuydu. Psikanalizin kritik boyutu her iki halde de körleşecekti.

Psikanalizin ilk yıllarında Freud ve yandaşları da bu ikilemin biraz farkındaydılar. Freud'un fikirleri karizmatik bir patlamanın ürünü olarak onlara tedavi uygulaması ötesinde bir şeyler ima eder gibiydi ama bu konuda fikir birliği içinde değillerdi. Psikanaliz tıbbın bir dalı (psikiyatri, nöroloji), üniversitede bir ders konusu (psikoloji), bir reform organizasyonu, yenilikle gelmiş bir kültür, yeni bir meslek ya da bunların bir karışımı olarak mı kabul edilmeliydi? Emilmeye doğru çekiliş analizcinin saygınlık ve bilimsel kabul araştırmasında yansıyordu. Marjinalliğe doğru çekiliş ise tam tersine, analizcinin sonuçta analitik girişimi tanımlamada kullanacağı Bewergung (hareket) ve die Sache (sebep) gibi terimlerde kendini gösteriyordu.

Emilmeye karşı marjinallik ikilemi, psikanalize meşruiyet kazandıracak olan iki ana kurumun, yani yeni terapi mesleğinin ve araştırma üniversitesinin ikinci sanayi devrimiyle gelen şirketleşme ortamına yakın olmaları nedeniyle daha da arttı. Göç ve şehirleşmeye cevap olarak öjeni (insan ırkının kalıtımla ıslahı), hijyen, akıl sağlığı, psikoterapi, psikolojik testler, sosyal çalışmalar ve danışmanlık gibi yeni teoriler ve disiplinler çıktı ortaya. Bu disiplinler dejenerasyon, ırk stereotipi, suç ve akıl hastalıklarını önleme ve cinsiyet normlarını sürdürme gibi konuların üzerinde durarak kitleleri yeni sanayi düzenine sokmaya çalıştılar.

I Dünya Savaşı başlayana kadar silahlı kuvvetlerde, eğitim sisteminde ve sanayide büyük sınıflandırma ve düzene sokma görevleri yerine getirildi. Psikanalizin bu yeni disiplin ve mesleklerin içine girebilmesi için, kişisel özerklik konusuna verdiği önemden vazgeçmesi ve hedefini değiştirip sosyal kontrole doğru yönelmesi gerekiyordu.

Psikanalizin meşru bir disiplin haline gelmesinin bir başka yolu da üniversitelerde, özellikle de tıp fakültelerinde araştırma konusu yapılmasıydı. Ama burada da büyük sorunlar vardı. Sosyal organizasyonların yeni disiplinleri gibi araştırma üniversitesi de ikinci sanayi devrimine bir cevaptı. Bunun amacı sadece bilgi sağlamak değil, aynı zamanda toplumun yeniden organize edilmesini pratik açıdan sağlamaktı. Araştırma üniversitesi özellikle psikanalizin bilimsel statüsünü onaylama yetkisine sahipti. Tüm bilimsel araştırmalarda şarlatanlıklar da oluyordu ama yirminci yüzyıl başlarında araştırma üniversitesi bilimi pozitif anlamda tanımlamaya çalışıyordu. Bilgiyi gözlemlenebilir gerçeklerden ayırmak ve bunlar arasında yasal ilişkiler formüle etmek için, bilimin pozitif anlayışı, motivasyon yeri, dili ve deneyimleri gibi insan zihninin birçok yönünün incelenmesi konusunda güçlük çekiyordu. Tüm bilimsel keşiflerin doğasında olan spekülasyona da izin vermedi. Aydınlatmanın en sert filozofları bile Freud dönemi pozitivistlerinden daha açık, esnek mantık kavramına sahipti ve onun "hassasiyet" ve "tutku" ile ilişkilerine daha sempatik bakıyorlardı.[1] Bunun sonucu olarak Freud'un deneysel bazlı ama yorumlayıcı ve bazen spekülatif psikolojisi çoğu zaman üniversite ve zamanın bilim akışı dışında kaldı. Bunun etkisiyle de gösterişe, paranoya ve savunmaya doğru bir eğilim çıktı ortaya.

Emilme ve marjinalliğin diyalektiği aynı zamanda Avrupa ve ABD'de de eşik bir gelişme sağlamadı. On dokuzuncu yüzyıl sonlarında Avrupa'da genelde hâlâ toprak sahipleri ile kırsal alanlarda, küçük köylerde ve çiftlik köylerinde yaşayan köylülerden oluşan bir yaşam vardı. Daha eski bir düzen kiliseleri, orduları, devlet yönetimini, bankacılığı, ticareti, üniversiteleri, akademileri ve hukuk ve tıp alanlarını kontrol ediyordu. Çoğu ülkenin başında krallar, imparatorlar vardı.[2] Bunun sonucu olarak Avrupa'da psikanaliz aşağı yukarı doğal olarak kritik bir noktaya geldi; "modern" olan her şey gibi daha eski, geleneksel, ataerkil, 2. Dünya Savaşı sonuna kadar ısrarla kalan düzene karşı çıktı.

ABD'de ise feodal ve Katolik köklere dayanan geleneksel otorite

zayıftı. Psikanalize gösterilen ilgi demokratik toplumun kendini yönetme ve "yetki verme" karakteristiğinin ideallerini yansıtıyordu. Bunun sonucu olarak Amerikan analizi kritik bir tutumdan ziyade bir tedavi yöntemi ve kendini-geliştirme formu haline geldi. Bunun etkisiyle psikanaliz tarihine coğrafi bir eğim verildi; ABD'de emiliş, Avrupa'da marjinallik şeklinde görüldü bu. Ama bu bir genelleme olmadı; ABD'de marjinal ve kritik akımlar vardı ve Avrupa'nın bazı bölgelerinde de psikanaliz 1960'lardan önce yasallaştı. Ama Avrupa'da analizciler daha ziyade entelektüeller ve seçkinlerin desteğini alırken, ABD'de konu bir kitle olayı haline geldi ama kritik boyuttan yoksundu.

Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri (ABD) arasındaki farklar aynı zamanda Psikiyatri mesleğini de şekillendirdi. Avrupa'da akıl hastaneleri ilk zamanlar kiliseye bağlıydı ve psikiyatrların eski otoriteden ayrılmaları yavaş oldu.[3] Bunlar profesyonel olurken bile tutuculuklarını pek bırakmadılar. Moral (ahlaki) tedaviyle başlayan psikolojik tedavi geleneğinin etkisinde kaldılar ama "dejenerasyon" bedensel açıklamasına eğilimleri vardı ve genelde Freud'dan etkilenmediler. Heidelberg ve Münih'te psikiyatri profesörü ve Freud döneminin ünlü bir psikiyatrı olan Emil Kraepelin bunlardan biriydi. Kraepelin, dış nedenlerle gelen ve muhtemelen psikolojik yöntemle tedavi edilebilen demans prekos (erken bunama) ve kalıtımsal olup tedavisi mümkün olmayan beyin hastalıkları konusunda uzmandı. Psikanaliz biyolojik bazlı araştırma protokolü dışında bırakıldı ve psikolojik bir yaklaşım getirmesine rağmen Avrupa psikiyatrisi görüşünde marjinal kaldı.

ABD'de ise koşullar farklıydı. Orada psikanaliz, yerleşmiş bir psikiyatri mesleğiyle çekişmek durumunda kalmadı. ABD'de tıp fakülteleri ipnoz, "zihin tedavisi" ve homeopati (hastalığı benzeriyle tedavi) gibi tedavi şekillerine karşı tekellerini kurmak için çalışıyorlardı. Profesyoneller İngiltere'de olduğu gibi kendilerini popüler terapinin "dişi duygusallığından" uzak tutmanın gayreti içindeydiler. Böylece 1910'da Flexner Komisyonu profesyonelliğe ve yetki alınması konusuna öncelik verilmesinde ısrar etti. Amerikalı psikiyatrlar Avrupa fikirlerine açık olarak, psikanalizi akıl hastalıklarının popüler tedavi şekillerine bilimsel bir alternatif olarak gördüler. Onlar yeni tekniklerin yetkisiz amatörlerce değil, gerçek doktorlar tarafından uygulanmasını istiyorlardı. Bunun sonucu olarak Amerikan psikanalizi profesyonellik, bilimsellik akımını sürdürdü ve ikinci sanayi devriminin özelliği olan kitle kültü-

nunun gelişmesini sağladı.

ABD'de olduğu gibi, analizlerin kurumsal kabul gördüğü yerlerde orijinal ruh ve içeriğe bir yabancılaşma eğilimi görüldü. Avrupa'da olduğu gibi, marjinal kaldığı yerlerde mezhepçilik, gösteriş ve hizipçilik haline geldi. Psikanaliz böylece Scylla ve Charybdis arasında sıkışıp kaldı. Özerklik ve cinsiyette çift olma durumu etrafındaki karmaşa gibi, o da kendine bir çıkış yolu bulmalıydı. Emilme psikanaliz kimliğini mahvedebileceği için, pek çok insan açısından marjinallik daha iyi bir başlama noktası olarak görüldü.

1. Dünya Savaşı döneminde analizciler Freud fikirlerini benimsemiş küçük bir gruptu. Psikanalizi mahvetmek bir yana, disiplinin içe dönük karakteri, yetkililerdeki zihin meşguliyetini, uyanık olma durumunu, spekülasyonlara karşı hoşgörüsünü ve entelektüel cesareti şekillendirdi. Marjinallik aynı zamanda gösterişe, günah keçiliğine ve bölünmeye yol açtı. Fakat Freud analizin marjinal statüsünü asla kabul etmedi ve sürekli olarak analitik girişimin bilimsel boyutlarını anlatmaya çalıştı.

Birinci sanayi devrimine cevapların çoğu sanayi öncesi düzende ideal leşmeyi temel aldı, kötümser ve tepkisel oldu. Ama ikinci sanayi devriminin cevapları tam aksine, geleceğe yönelik bir iyimserlik içeriyordu. Yüzyılın değişimi ve 1. Dünya Savaşı arasındaki yıllarda, kralların hüküm sürdüğü eski düzenle, otomobil ve uçağın günlük yaşamın bir parçası olduğu yeni düzen arasında büyük bir çelişki yaşandı. Bunun sonucu olarak geçmiş reddedildi, ütopik düşünceler, kehanetler, ilan edilen devrim karmaşaları, Narodnikler, Bolşevikler, cinsel deneyciler ve toplumcular, yenilikçiler, manifestolar ve mezhepler artti.[4] Psikanaliz de bu ortamda doğdu.

Gördüğümüz gibi bunun ilk ifadesi olan Çarşamba Psikoloji Derneği bir Manerbund idi, karizmatik bir erkek etrafında organize olmuş, geleneksel aileye karşı kültürden olan bir alternatifti. Psikanaliz toplumu, Viyana'da başkanı karizmatik erkek olan Secession (Gustav Klimt), on iki tonlu müzik (Arnold Schoenberg), edebi yenilik (Arthur Schnitzler) Zionizm (Theodor Herz) ve Karl Krauss'un *Die Fackel* adlı gazetesinde toplanmış grup gibi topluluklara benziyordu. Edward Timms bu küçük toplumları "Yoğunlaştırılmış bir mikro-devreler sistemi"ne benzetti. Freud'un eski arkadaşlarından çoğu Die Fackel'e yazıyorlardı ve

Freud'un yayıncısı Hugo Heller, Schoenbert resimleri için ilk sergiyi açtı.[5] Bu grup üyelerinin çoğu üniversitede ya da kafelerde toplanıyorlardı. Fakat Freud psikanaliz grubunu daha rahat bir yer olan kendi evinde misafir ediyordu.

Analitik grubu Freud'un 1902'de dört doktor arkadaşına davetiye göndermesiyle oluştu. Haftalık toplantılar Freud'un, Yahudi bit pazarı Tandelmarkt ile Viyana üniversitesinin olduğu tepe arasındaki Berggasse sokağında, 19 numaradaki gösterişsiz, kalabalık orta-sınıf evinde yapılıyordu.[6] 1906'da grupta on yedi üye vardı ki, Paul Federn, Isidor Sadger, Max Graf, Viktor Tausk, David Bach, Eduard Hitschmann, Hugo Heller ve Fritz Wittels de bunların arasındaydı.[7] Freud dışındaki ünlüler arasında 1870 doğumlu göz doktoru Alfred Adler, Czernowitz, Bukovina'dan (bugünkü Romanya) siyaset yazan ve doktor Wilhelm Steker ve Otto Rank da vardı.[8] 1884'te Rosenfeld soyadlı olarak doğmuş olan Otto Rank gündüzleri makinistlik yapıyor, geceleri ise yazar oluyordu ve doktoru Alfred Adler ona Freud'dan bahsetti. Rank 1905'te Freud ile tanıştı, grubun maaşlı sekreteri oldu ve Freud'un teşviki ve parasal desteğiyle lise ve üniversiteye gitti.

Freud'un grubundaki oluşum orta sınıf insanlarının devlet maaşlı memurlardan, kendi işini kuran profesyonellere doğru değiştiğini gösteriyordu. Bu adamlar eski kilise, mahkeme ve üniversite mensupları gibi geleneksel entelektüeller değil, doktorlar ve yazarlardı. Prestijleri sosyal durumlarından değil, eğitim durumları ve uzmanlıklarından geliyordu. Çoğu kurumlara bağlı değildi, geleneksel yetki merkezlerini ve onlarla bağlantılı parasal çıkarları sevmiyorlardı. Freud'un ilk sekreteri Paul Federn doktorları "entelektüel proletarya" olarak tanımladı.[9] Viyana Yahudileri gelenekselden Antonio Gramsci'nin organik entelektüeller dediği gruba geçişin öncüleriydiler—ortaya çıkan birleşik üretim sistemine entegre olan entelektüeller oldular. 1890'larda Yahudiler hukuk, tıp ve gazetecilik alanlarında çoğunluktaydılar. Ticaret, üretim ve sanayi dallarında oransız olarak temsil edilirken, tarım ve temel ihtiyaç maddeleri üretiminde Yahudi sayısı fazla değildi ve şehir geliştirme, sanat ve diğer iş alanlarında da Yahudi sayısı az sayılmazdı.

Schorske'nin mantıklı olarak söylediği gibi, ikinci sanayi devrimi karşısında on dokuzuncu yüzyıl liberal geleneğin travmatik çözülüşü psikanalizin yükselişinin peşin koşuluydu. 1873 ekonomik krizinden sonra Avusturya'da liberalizm saldırıya uğradı. Çek ve Macar milliyet-

çiliği liberal prensiplere meydan okurken, kapitalizm ve Yahudi karşıtlığı arttı. İmparator Yahudi karşıtı Viyana belediye başkanı Karl Lueger'in koltuğunu ancak 1897'ye kadar koruyabildi.[10] Freud Lueger'in başkaldırısına ve Dreyfus olayına B'nai Brith'e katılarak karşılık verdi. Tıp ve akademik aydılar sınıfını bırakıp normal bir Yahudi doktor olduğunu ve bilimsel çalışmalarını desteklemeseler bile kendisini tehdit etmemelerini istedi.[11] Çarşamba Psikoloji Derneğini de işte o dönemde kurdu.

Freud'un tüm eski çalışma arkadaşları Yahudi olduğu için psikanalizin marjinal kalması doğaldı. O dönem Avrupa'sında Yahudiler "diğer" ırk olarak görülüyordu. Sander Gilman'ın ve diğer araştırmaların gösterdiği gibi, toplum değerleri açısından Yahudi burnu, Yahudi ayağı, Yahudi cinselliği, dili, ve saygısızlığı, Avrupa doktorları ve sosyal bilimcileri için tedirginlik veren konulardı. Nörolojide ırkçı teorileri inceleyen Charcot Yahudilerle nevroz arasında bir bağ olduğunu söyledi ve öğrencisi Henry Meige de Yahudilerin çok yer değiştirmelerinin nedeni olarak her zaman dikkat çekme arzularından söz etti.[12] Weininger'in "W" faktörünün kadınlara, eşcinsellere ve Yahudilere etkisinden söz eden çalışmasında Yahudi erkeğinin çoğu zaman kadınlaştığından bahsedilir. Muhtemelen sıkı disiplinli Yahudi ailesinin kıskacı altında kalan Yahudi erkek çocukların pasif, uysal ve eşcinselliğe meyilli olabileceği yazılmıştır ve Yahudi erkekleri de büyük olasılıkla erkek idealin arkasında gizli bu durumun farkındadır. Bu koşullar altında analizciler egemen kültüre iki yüzlülük gibi bakmışlardır—görünen nedenlerle baskı altında kalan ya da marjinal gruplar tarafından paylaşılan tahmin böyledir. Onların bakışına göre Avusturya politikasının çoğu bir dış görünüştür ve imparatorla bürokrasi onun arkasından yönetir ülkeyi.

Sosyal demokrasi psikanalizin sorunlu sosyal yerine muhtemel bir çözüm önermiştir. Avusturya sosyalizmi Yahudi düşmanlığına karşıydı, çoğu sosyalist geleneklerden daha az ekonomikti ve kültürel sorunlara onlardan daha çok yönelmişti.[13] Freud'un grubundaki adamların çoğu Sosyal Demokrattı. Alfred Adler'in ilk kitabı olan Terziler için Sağlık Kitabı'nda (1898) "sosyal hastalıklara" gereken önemin verilmemesi eleştirildi. Wittels çocuk düşürmeyle ilgili bir çalışma sırasında Freud'la tanıştı ve ekonomik nedenlerle Hıristiyanlığı kabul eden Yahudileri eleştirerek adını duyurdu.[14] Grup üyelerinden David Bach Viyana işçiler senfonilerini organize etti, sosyalist gazete Arbeiter Zeitung

için müzik eleştirmenliği yaptı ve Wagner tiyatrosunu savundu.[15] Gruptaki analiz hastalarından çoğu da sosyalistti. Bertha Pappenheim (Anna O.) Mary Wollstonecraft'ın *Kadın Haklarını Koruma* adlı eserini Almanca'ya çevirdi ve Yahudi Kadınlar Birliğini (Jüdischer Frauenbund) kurdu.[16] Emma Eckstein (Irma), Alman Sosyal Demokratların lideri Karl Kautsky'nin arkadaşı ve Parlamentonun ilk kadın üyelerinden biri olan Sosyal Demokrat Therese Schlesinger'in kardeşiydi.[17] Psikanaliz ve sosyal demokrasi arasındaki bu bağlar sadece sınıf politikasını değil, aynı zamanda anneliğe dayanan feminizme olan ilgiyi de gösteriyordu. Fakat uzun vadede orta Avrupa sosyalizmi, kişisel yaşamla ilgili analitik odak noktasını desteklemek için geleneksel çalışan-sınıf savunmasına çok fazla bağlandı.

Aslında otoöğretici ve kültür karşıtı uğraşılar ilk psikanaliz çalışmalarında sosyalist hassasiyetiyle bir araya geldi. Çarşamba gecesi toplantılarında konuşulan konular arasında Nietzche'nin Ecce Homo'su, kadın konuları, Marksizm psikolojisi ve çocukların cinsel eğitimi de vardı.[18] Freud üniversite derslerinde olduğu gibi herkesin konuşmasını istiyor ve konuşma sırasını bir vazodan çektiği kağıtlara göre veriyordu. Ortaya atılan fikirler herkes tarafından benimseniyordu. Buna "entelektüel komünizm" dediler.[19]

Analitik marjinallik sosyoekonomik olduğu kadar kültüreldi de. Viyana Avrupa psikiyatrisinin bir merkeziydi. Suçların engellenmesi çalışmaları, sapıklıkların bilimsel incelenmesi ve akıl hastalıklarının kimyasal tedavisi orada başladı.[20] Fakat Freud psikiyatri kurumunun dışındaydı ve sadece üniversitede maaş almadan bir ders veriyordu. Yapmak zorunda olduğu görevleri ve tedavi ettiği hastaları yoktu. Analiz çalışmalarının az olması da onun paraya önem vermemesiyle çakışıyordu. 1899'da Fleiss'e şöyle yazdı: "Para benim için güldürücü gaz gibi bir şey. Gençliğimden biliyorum ki, çayırlarda koşan yabani atlar kementle yakalandıklarında hayatlarından biraz endişe duyarlar. Fakirliğin çaresizliğini böyle öğrendim ben ve hep korktum ondan."[21] 1899'un son sekiz ayında sadece bir tek hastası oldu Freud'un. Mayıs 1900'de günlük ortalama kazancı üç buçuk saatlik ücretti.[22] Aynı yıl, kırk dördüncü doğum gününden bir gün ve *Rüya Yorumları*'nın basımından birkaç ay sonra kendisini "yaşlı, pejmürde bir Yahudi," olarak tanımladı.[23]

Freud'un fikirleri Viyana'da marjinal kalmasına karşın Zürih Üniversitesine bağlı ünlü akıl hastanesi Burghölzli'de büyük bir ciddiyetle inceleniyordu. 1860'ta kurulmuş olan Burghölzli'nin ilk direktörleri arasında Auguste Forel ve Wilhelm Griesinger gibi ünlü psikiyatrlar da vardı. 1898'de direktör olan Eugene Bleuer birkaç yıl içinde Burghölzli'yi dünyanın en ünlü psikiyatri eğitim hastanesi haline getirdi ve Kraepelin'in Münih Üniversitesindeki ünlü kliniğini geride bıraktı.[24] Bleuler de Kraepelin'in dementia praecox'un (demans prekos: erken bunama) hastalığının psikolojik olduğu yönündeki fikrini kabul etti. [25] Freud'la ilgilenmesinin nedeni de bu rekabet, çekişme oldu.

Carl Gustav Jung: Freud'un öğrencisi, rakibi ve analitik psikolojinin kurucusu (1910)

Freud'un 1904'te Bleuer'den duyduğuna göre, personeli Bleuer'in asistanı Carl Jung'dan etkilenmişti ve birkaç yıldan beri Freud'un yazılarını okuyorlardı. Seçkin bir aileden gelen Jung zeki ve yakışıklı bir adamdı, güçlü bir kişiliğe sahipti. Freud'dan daha gençti ama sosyal ve

profesyonel açıdan onun üstündeydi. 1902'de bilinçaltı kavrayış ya da tasavvur yeteneğiyle ilgili "kompleksler" hakkında deneyler yaparak genç yaşta ün yaptı. 1905'te Burghölzli'de klinik direktörü ve Zürich Üniversitesinde privat dozent oldu. 1908'de kendi istediği gibi bir ev inşa edecek kadar zengin olmuştu.[26] Ayrıca onu psikanalize çeken mistik bir yanı vardı. Jung'un babası aslında bir İbrani bilgini olmak isteyen bir rahipti. Annesi ise ispritizmaya inanan bir kadındı, kocası vaazlarını yazarken onu Şeytandan korumak için arkasında dururdu.[27] Freud ve Jung 1906'da yazışmaya başladılar ve Jung bir yıl sonra Freud'u ziyaret etti, iki adam birbirlerini sevdiler.

Freud 1905'te Günlük Yaşamın Psikopatalojisi, Akıl ve Bilinçaltı, "Dora" ve Cinsellik Üzerine Üç Deneme'yi yayınladı ve bunun üzerine bazı doktorlar onunla temasa geçtiler. Londra'da yaşayan kırsal kökenli, dindar ve Galli bir doktor olan Ernest Jones, Dora vakasını okudu ve hastasının her sözünü dinleyen doktor hikayesine şaşırdı.[28] Freud'a yakınlık duydu ve daha sonra, sosyal organizasyonun haksızlıkları, aptallıkları ve mantıksızları konusunda bir yazı yazdı.[29] Jones 1906'da Londra'da bir analitik tartışma grubu kurmaya başladı ama tıp otoriteleriyle tartışmalar ve bir hastasıyla cinsel ilişkiye girdiği konusunda suçlamalar nedeniyle Kanada'ya gitti.[30] Freud'un onun hakkındaki ilk izlenimi fanatik olduğuydu ve Jung'a, "Adam kalıtımı reddediyor, onun gözünde ben bile bir gericiyim," diye yazdı.[31]

Jones dışında Freud'a Viyana dışından gelen hemen tüm doktorlar Bürgholzli kanalıyla geldiler. Ciddi bir Berlin Yahudisi olan Karl Abraham, geri planda durmayı yeğleyen Rus Max Eitingon ve çekici bir Macar olan Sandor Ferenczi tıp öğrencileri olarak Freud'un yazılarını o klinikte okudular. Daha sonra Eitingon ve Abraham, Avrupa'da, eşcinselliğin suç sayılmaması fikrini savunanlardan Magnus Hirschfeld'e ve cinsellik töreleri hakkındaki incelemeleri 1905'te Berlin'deki bir analitik tartışma grubunda görüşülen Iwan Bloch'a katıldılar.[32] Freud 1907'de Abraham'a şöyle yazdı: "Almanya'da şöhretim artarsa bunun sana yararı olacaktır ve eğer seni öğrencim olarak gösterirsem -bundan utanacağını sanmıyorum- o zaman seni [profesyonelce desteklerim].[33] 1910 yılında psikanaliz Berlin'de iyice tanındı ve ünlü bir nörolog ona karşı boykot ilan etti; psikanaliz gazetelerine abone olanların sayısı Viyana'dakinden fazlaydı.[34]

Ferenczi 1900'de yerel bir gazete için *Rüya Yorumları* hakkında bir

yazı yazmayı reddetti ve, "Bunun için çalışmaya değmez," dedi. Jung ise ona Freud'u ciddiye almasını söyledi. Ferenczi Jung'dan iki yaş büyüktü, kültürlü bir Budapeşte ailesinden geliyordu ve hem doktor, hem de iyi bir deneme yazan ve şairdi.[35] Babası Polonya'dan göç etmişti, bir kitapçı dükkânı vardı ve 1848 Macar devriminin bıraktığı endişeyle Yahudiliği akla getiren (Fraenkel) adını değiştirmişti. Annesi Yahudi Kadınlar Birliğinin başkanıydı. İçlerinde Georg Lukacs, Macar şairi Endre Ady, kompozitörler Bela Bartok ve Zoltan Kodaly'nin de bulunduğu Nyugat (Batı) grubu üyesi olan Ferenczi hipnotizma, kendi kendine telkin ve erkek ve kadın eşcinselliği konularıyla ilgileniyordu. Freud'u okumadan önce Hirscheld'in Eşcinselleri Koruma Uluslararası Yardımseverler Komisyonu Budapeşte temsilciliği yapıyordu. İki dil bilen ve daha sonra Viyana Psikanaliz Derneği üyesi olan bu doktor 1910'da "propaganda yaptığı... ama organizasyon izleri bulamadığı," için kendini ayıpladı.[36]

Freud'un yazıları Burghoölzli'de sürekli okunuyordu. ABD analizcileri içinde önemli bir isim olan A. A. Brill Freud'un yazılarını 1908'de orada gördü. 1889'da on beş yaşında Avusturya'dan New York'a beş parasız göç eden Brill, tıp fakültesinde okurken para karşılığı satranç oynamıştı. Zeki ve mesleğini çok seven bir doktordu. Amerikalı psikiyatr Adolf Meyer'le çalıştı ve Kraepelin'i İngilizce'ye çevirdi. Freud'u Burghölzli'de okuyanlardan biri de Nietzsche'nin psikiyatrının yeğeni ve varlık analizlerinin kurucusu olan Ludwig Binswanger'di. Jung'un Zurich'ten bir arkadaşı ve bir Protestan rahibi olan Oskar Pfister, Freud'u okuduktan sonra eski önsezilerinin gerçekleştiğini hisseder gibi olduğunu söyledi. Freud da ona, "Bizim erotizmimiz sizin 'aşk' dediğiniz kavramı içerir," dedi.[37] Freud'un en radikal takipçilerinden Otto Gross da, Jung'un ona uyuşturucu bağımlılığı tedavisi uyguladığı Burghölzli'den geldi.

Karizmatik topluluklar, kurumlar kimliklerini pekiştiren ve tanınmalarını sağlayan, onlara yardımcı olan anları ve tarihsel dönüm noktalarını bulmakla öne çıkarlar. Psikanaliz için de yirminci yüzyılın ilk yılları böyle bir dönem sayılır. Bir yandan Freud etrafına, onun fikirlerinde yeni bir uygarlık düzeyine çıkış gören insanları topladı. Diğer yandan geriletici bir travma acısı, yenilgi ve dışlanma duygusu da analitik kimliğin desteklenmesinde etkili oldu. Her iki duygu da Freud'un

tanımlama temeline oturuyor ve psikanalizin Mannerbund karakteri tarafından destekleniyordu.

Grubu birleştiren çimento Freud'un bir "baba" olarak paylaşılan görüşleriydi. Çarşamba Psikoloji Derneğinden Max Graf, "Bu toplantı odasında dinsel bir hava var sanki... Freud'un öğrencileri onun müritleri gibi davranıyorlar," diye yazdı.[38] Ama bu ifade pek doğru sayılmazdı. Freud bu toplumun merkezi sayılıyordu ama etrafında bir çok güçlü bilim adamı vardı. Bizim gördüğümüz kadarıyla analitik grubun ortaya çıkmasında yeni olan şey, Freud'un babalık rolü değil, üyelerin bununla bilinçli bir biçimde bütünleşmeleriydi. Aslında öğretmenle kişisel temas bu tür gruplarda bir gereksinmeydi elbette. Freud ile birlikte tanımlanma düşünmeyi yeni bir yoldan öğrenmekti, analitik olmak, ya da kendini yansıtmaktı ve babalarla oğullar, öğretmenlerle öğrenciler arasındaki kusurlu bağlardan çok analitik teori üretilmişti. Freud ile birlikte tanımlanmak aynı zamanda fikirlerin hareket oluşturmasına yol açıyordu. Derneğe 1910'da üye olan Viyanalı avukat Hanns Sachs Rüya Yorumları'nı okuduktan sonra, "Yaşamama değer olan buydu, yıllar sonra bununla yaşayabileceğimi anladım," diye yazdı.[39] Jung, "Psikolojik düşüncelerimi ıslah etmek için gerilere, eski zamana gittim... O günlerde neler düşündüm... onlar bana şimdi kendime karşı dürüstlük dışı şeyler gibi görünüyor," diye konuştu.[40] Freud'un yanında bulunmak aynı zamanda analitik hareketin en derin ve ısrarcı tutkularından birini -yazma tutkusunu- canlandırdı.

Freud genelde babalık rolünden rahatsızdı. Ferenczi ile iyi arkadaştı ama onun çocuksu hallerinden memnun değildi. Ferenczi 1909'da Freud'a, "Ben bu halimden memnunum... En azından mutlu bir çocuğum. Ama siz Profesör Freud, siz o kadar (entelektüel olarak) yaşlısınız ki, tüm tutkularınızı düşünce haline getirdiğiniz için mutlu olamazsınız," dedi.[41] Bir yıl sonra iki adam birlikte yaz tatiline çıktılar ve Freud Jung'a şöyle yazdı: "Tatil arkadaşım iyi bir insan ama biraz fazla hayalci ve bana karşı da çocukça davranıyor. Bana hayranlığını belirtmekten hiç vazgeçmiyor ve bundan hoşlanmıyorum. Buna aldırmadığımı görünce de muhtemelen bilinçaltında beni eleştiriyor." Tatilden sonra Freud sanıldığı gibi bir psikanaliz Süpermeni olmadığını söyledi, hislerin transferine karşı değildi. "Üç oğluma yapamayacağım gibi bunu yapamam, çünkü onları seviyorum ve bu süreçte onlar için üzülüyorum," dedi.[42]

Freud çoğundan yaşlı, karizmatik bir erkek olarak iyi bir baba rolü oynamak istedi. Takipçilerine yazdığı mektuplarla onlara hırslarından, rekabetlerinden açıkça söz etti, onları ikna ediyordu. Abraham nevrozlu olmaktan söz ettiğinde Freud, "Bu kompleks hepimizde var, ama herkese nevrozlu dememiz doğru olmaz," dedi.[43] Jones Freud için, "Öyle bir adam ki otoritesine ve pozisyonuna rağmen herkesi anlıyor ve ayıplamıyor," diye konuştu. En iyi arkadaşına, "Freud bu mevkide olduğu halde böyle davranan tek adam, insanın gençliği kalpten hissetmesini anlıyor, gençliğin sorunlarını iyi biliyor," diye konuştu.[44]

Grubu bir arada tutan çimento anlaşmazlıklara da neden oldu. Adler Freud'a, gölgesinde kalmaktan hoşlanmadığını söyledi.[45] Çocukluğunda kötü davranışlarla karşılaşmış olan Jung bazen aşağılık duygusuna kapılıyordu. Freud'un fotoğrafını çekme talebini saçma olarak niteledi ve kendisinde bir "nefsini koruma kompleksi" olduğunu söyleyerek Freud'a şöyle yazdı: "Bunu zorla söylediğimi kabul ediyorum ama size bir insan ve araştırmacı olarak hayranlık duyuyorum... size karşı duyduğum saygı adeta dinsel bir duyguya benziyor. Altında inkâr edilemez erotik hisler olduğu için bunun iğrenç ve saçma olduğunu biliyorum."[46] On bir çocuğun sekizincisi olan Sandor Ferenczi birkaç kez "kardeşlik kompleksinden" söz etti ve Jones da Freud'a teorilerini ene iyi anlayanın kim olduğunu sordu. Hanns Sachs'a göre gruptaki çekişmenin temel nedeni, Freud'un alkışlanmasının ve onaylanmasının kıskanılmasıydı.[47]

Freud bazen yalnızlığını ve kolay yaralanabilirliğini belli ederek bazılarını kışkırtır gibi görünüyordu. Abraham onu görmek için Viyana'ya geldiğinde Freud genç adama armağanlar vermekle kalmadı, onun otel masrafını da ödedi. 1914'te Jung ile arkadaşlığına son verip aklını başına toplarken Abraham'a şöyle yazdı Freud: "Hayatım boyunca beni kullanmayan ve ihanet etmeyen arkadaşlar aradım ve sanırın şimdi buldum onları."[48] Freud'un çekiciliği biraz da zayıf yanlarını seçerek ortaya koyma yeteneğinden geliyordu. 1. Dünya Savaşı sırasında Abraham'a, "Şimdi güçsüzlüğüme çok üzülüyorum, acı duyuyorum," diye yazdı. Mektuplarında çoğu zaman para ve yaşlanmadan söz ediyordu. Bir mektupta muhatabına, "Son mektubuna cevap yazamadım, çünkü çok öfkeli ve de açtım," dedi.[49] Ellinci yaş gününde yakın hayranları ona üzerinde Oedipus Rex'ten, "Ünlü bulmacayı çözdü ve çok büyük adamdı," yazılı bir madalyon verdiler ve gerçek unvanı yardımcı profe-

sör olmasına karşın ona "Profesör" diye hitap ettiler. Freud'u zayıf, yaşlanan ya da yaralı bir baba gibi gören ama bunu asla seslendirmeyenler, onu korumak için ellerinden geleni yaparak grubun yasallık yolu arayışına destek çıktılar.

Psikanaliz tarihinin bir kutbunu Freud'un çevresi oluşturduysa, profesyonel kabul ediş ve kitle popülaritesi de diğer kutbunu oluşturdu. Daha sonra görüldüğü gibi, ikinci kutbun kaderi, disiplinin kaynağından beş bin mil uzak olan bir yerde kararlaştırılacaktı. Psikanaliz 2. Dünya Savaşı sonrasına kadar Avrupa'da marjinal kaldı, Amerikalılar onu o zaman Avrupa'ya geri getirdiler, ama Amerikan kültürüne hemen girdi o. Bunun nedeni ABD'de geleneksel otoritenin zayıf olması ve dış zorlukları yenme konusunda birey zihninin gücüne olan yaygın inançtı. Bu yüzden Amerikan psikanalizi çok popüler oldu. Bunun sonucu olarak kişisel yetki verme, kendini-yönetme ve bireysel karizmanın önemini vurgulayan bir süreç başladı. Göreceğimiz gibi, analizin gerçek uygulaması kültürel etkisinden daha önemsizdi. Sonuçta Amerikan analizi Avrupa karşıtını tanımlayan iç kısıtlamalarla kendini yansıtıcı araştırmaların hemen hemen tersi anlamına geldi.

Amerikan kültüründe uzun zamandan beri ahlak kurallarına karşı gelen geniş bir kitle vardı. Ralph Waldo Emerson kendisini tanımlarken, "Çıplak yerde duruyorum -başım neşeli havada ve sonsuz boşluğa kaldırılmış- her şey kayboluyor anlamına geliyor," diyerek bu ruhu akla getirdi.[50] Kitle demokrasisinin sınırları, kendini-geliştirme, iffet taslama ve ticari geleneklerle birlikte varolan bu sonsuzluk duygusunu destekledi. On dokuzuncu yüzyıl ortalarında Amerika'daki akıl hastalığı tedavisi fikri dünyanın hiçbir yerinde yoktu. İlk psikolojik nevroz, nevrasteni teorisi 1869'da orada uygulandı.

Psikanaliz yolunda birçok faktör birbirine yaklaşırken, Amerika'daki akıl hastalıkları tedavi inancı en büyük desteğini ikinci Büyük Uyanıştan, Amerikan Calvinci ya da Puritan köklerini canlandırmak isteyen on dokuzuncu yüzyıl büyük Protestan hareketinden aldı. Ilımlılığa ve çalışma etiğini güçlendirmeye yönelik olmasına rağmen bu canlandırma hareketlerinin yanında ipnotizma ve Swedenborg yanlıları ile söz tedavisi yanlısı Phineas Quimby gibi ilginç kişi taraftarları da vardı. Bunun sonucu olarak bilinçaltı, kişisellik dışı ya da süper kişilik zihni gibi Freud öncesi dinamik psikiyatriyle yaklaşan kavramlar çıktı or-

taya. Bu inanç tek yanlı olarak iyimserdi. 1890'larda pek çok Avrupalı kötümserliğe, sübjektifliğe ve hayal dünyasına yönelirken, Amerikalılar gelen göçmenlerin, kitle tüketiminin büyümesinin ve artan evrensel Amerikan hegemonyasının etkileriyle üstün zeka gücüne olan inançlarını doğruluyorlardı.

Freud'un yazıları ortaya çıktığında, bilinçaltının depresyon gibi bedensel hastalıkları da tedavi edeceği inancı Amerikan toplumu tarafından heyecanla kabule edildi. Amerikan din inancıyla yaklaşan zihin tedavisi fikri özellikle kadınları etkiledi. Christian Science (Hıristiyan Bilimi) kurucusu Mary Baker Eddy de Clara Barton (Amerikan hemşireliği kurucularından), Dorothea Dix (akıl hastaneleri reformcularından) ve Jane Addams (ABD sosyal çalışma öncülerinden) gibi gençliğinde hastalanmış ama daha sonra iyileşerek zengin ve sağlıklı bir yaşam sürmüştü. 1890'larda Amerika'da "zihinsel bilimler" ve "kutsal tedaviler" gibi çeşitli tedavi şekilleri ve "Ben bir beden değilim," gibi sloganlarla meditasyona teslim olan insanlar görülüyordu. Amaç kökleri Sonsuzda olan tükenmez bilinçaltı güçleri bulup kullanmayı kolaylaştırmak için "tamamen pasif" olmaktı.[51] 1899'da Clark Üniversitesinden bir tıp öğrencisi tüm bu akımları bir arada tutan şeyin telkin fikri olduğunu söyledi ve, "Zihindeki herhangi bir fikrin kendisini bedende maddeselleştirme eğiliminde olduğunu söyleyen yasa," dedi.[52]

Zihin-tedavisi uygulaması tedavinin de ötesine geçiyordu. 1895-1915 arasında popüler olan "Yeni Düşünce" hareketi finansal ödülün temelde "Başarıdan sonra arayıcının Kişisel Manyetizmasına" dayandığını öğretiyordu.[53] Zihin tedavisinin büyümesine neden olan ihtiyaçlar yeni kitle kültürünü de doğurdu. Zihin tedavisinin bedensel rahatsızlıklara şifa vermesi için zihin yeteneğine telkin yapması gibi, yeni kültür de pozitif düşünce yoluyla koşulların üstüne çıkması konusunda bireyin yeteneğini idealleştirdi ve burada çoğu zaman değişim kışkırtmasında bulundu. Ucuz romanlar, eğlence parkları, sinemalar ve sporlar önemli demokratik elemanlarla birlikte göçmenlerin ve çalışan sınıfların geleneklerini yansıtıyordu. Ama aynı zamanda, kitle üretiminde devrime refakat eden zihinsel çözümler üzerindeki baskıları da yansıtmaktaydı.[54]

Her şeye rağmen ABD ve Avrupa arasındaki tezada büyük önem vermek doğru olmaz. Amerikan iş yöntemleri gibi, kitle kültürü de örneğin ithal edilen Amerikan kovboy ve detektif hikâyeleri, ucuz dergiler, bisiklete binmek ve alışveriş merkezleri şeklinde Avrupa kentleri-

ne girmeye başladı. Yine de, Avrupalı hayal gücünü meşgul eden pederşahi otoritenin çelik çerçevesine tezat olarak -genelde iş başarısı, sporda kahramanlar ve ya da diğer ünlüler şeklinde- birey demokratik hayal gücünün merkezindeydi. Zihin tedavisi, psişik güç konusunda vurgusuyla demokrasi için çok uygundu. On dokuzuncu yüzyıl psikiyatrisi "deli" kabul edilenleri tecrit ederken, zihin tedavisi bilinç altının "evrensel olduğunu" vurguluyordu. Böyle olunca zihin tedavisinin dili, kodları ve açıklamaları yeni bir tüketici pazarı yarattı ve Freud'a duyulan ilgi de arttı.

Zihin tedavisi konusundaki yaygın inanış doktorların ve diğer profesyonellerin hemen ilgisini çekti. Göçmenlerin ve köklerinden kopan insanların artması sonucu yeni sınıflandırma, düzen ve bireylerin yeni koşullara uyum sağlamaları konuları çıktı ortaya. On dokuzuncu yüzyılda insanlar dertlerini doktorlar, avukatlar, rahipler, arkadaşlar ve aile bireyleriyle paylaşırlardı. Psikiyatrlar akıl hastaneleri açtılar, nörolojik vakalarında görülen artış üzerine sosyal düzenlemeler ve alkol ve uyuşturucu bağımlılarının tedavisiyle ilgili yeni teknikler üzerinde çalışmaya başladılar. Sinir bozukluklarının akıl hastalıklarına yol açacağını söyleyip halkı uyardılar çocuk suçlular konusuna dikkat çektiler. Akıl hastalıkları konusunda yeni araştırma çalışmaları başlatıldı. New York'lu bir doktor 1898'de sinir sistemi ve akıl hastalıklarının şarlatan şifacılar tarafından sözde tedavisi girişimlerine izin verilmeyeceğini açıkladı.[55]

Kiliseye giden dindarların azalmaya yüz tuttuğu bu dönemde rahipler de psikiyatri tartışmalarına karıştılar. Din adamları vaazlarında fakirlik, suç ve alkolizm konularını işlerken yeni tıbbi terminolojileri öğrenerek dinsel söylemlerine onları da kattılar. Freud'un Clark'ta ders vermeye başlamasından iki yıl önce, doktorları ve rahipleri yeni terapiler konusunda bir araya getiren Boston merkezli Emmanuel hareketi başladı.[56] Çok geçmeden aile doktorları da psikoterapiyi ve günlük sorunlara uygulanmasını savunmaya başladılar.

Boston merkezli bazı nörolog, psikiyatr ve psikologlar daha 1880'li yıllarda akıl hastalıklarının tedavisi konusunda çalışmalar yapmışlardı. Bunların içinde Amerikan psikanalizi üzerinde etkisi olan James Jackson Putnam, G. Stanley Hall, Freud'cu olmayan Morton Prince, Boris Sidis, Adolf Meyer de vardı. William James Freudcu fikirleri savunan bir Amerikalıydı. James doktorların akıl hastalıkları tedavisi

konusunda tekel yaratmak istemelerini eleştirdi, akıl hastalıkları tedavisinin gelecekte popüler hareketlere, özellikle de kadın hareketlerine bağlı olacağını söyledi.[57] 1890'da yayınlanan *Psikolojinin Prensipleri* adlı kitabı zihin-beden düalizmini eleştirdi ve böylece zihin tedavisini biraz daha yasalaştırdı. 1901 tarihli Dinsel Deneyimlerin Çeşitliliği adlı eseri zihin tedavisini Victoria dönemiyle ilgili olarak anlattı, rahatlığın, gevşemenin, sıkı dikkatin yerini alması gerektiğini söyledi.[58]

Bu aydınlatıcı bilgilerin desteğiyle psikiyatri zihin tedavisini hızla içine çekti, egemen oldu ona. Psikoterapinin ilk Amerikalı savunucularından olan Morton Prince ve Boris Sidis, Charcot'nun en önemli yandaşı olan Pierre Janet'nin takipçisiydiler.[59] Prince 1906'da Anormal Psikoloji Gazetesi'ni kurdu; aynı yıl "Psikoterapi" sözcüğü Index Medicus'a girdi. Bostonlu nörolog Richard Cabot şöyle yazdı: "Psikoterapi korkunç bir sözcük, ama onu kullanmak zorundayız, çünkü bizi Christian Science bilimcilerinden, Yeni Düşünce taraftarlarından, iman şifacılarından ve tıp bilimini ve geçmişin toplanmış bilgilerini dikkate almayan diğerlerinden ayıracak başka bir sözcük yok."[60] 1909'da Psikoterapi gazetesi yayımlandı ve, "Doğru psikoloji, doğru tıp ve doğru din," diye yazdı.[61] Aynı yıl Paul DuBois'nın Sinir Hastalıklarının Psişik Tedavisi çıktı, hastanın değerini düşürüyor diyerek hipnoza saldırdı ve İngilizce'ye çevrildi, böylece Freud'un psikoterapi hareketine kabulü desteklendi.

Amerikan profesyonelleri kendi çalışmalarını zihin tedavisinin popüler şekillerinden ayırma mücadelesi verirken onlara olan ilgilerini de istemeden açığa çıkardılar. Hugo Munsterberg'in 1909'da çıkan *Psikoterapi* adlı kitabı buna bir örnektir. Harvard'da felsefe profesörü olan Munsterberg kitabı zihin tedavisi amatörleriyle mücadele amacıyla yazdı. "Uygarlığın büyük piyasası" toplumsal bağları zayıflattı diyerek, profesyonellerin simge yaratan ve toplumsal birleşmeye öncülük yapacak bilinçli bir sosyal program yapmalarını istedi. Munsterberg bilinçli sosyal program" derken, göçmen çalışan sınıfı hedef alan yeni sosyal kontrol formlarını anlatmak istiyordu. Aynı zamanda psikoterapinin amacının acıyı tutmak, heyecanı bastırmak ve dengesini sağlayana kadar insanlara hoş fikirler vermek olduğunu söyledi.[62] Boris Sidis de her insanda teklife açık bir "ikinci kişilik" ya da "hipnoza açık hal" olduğuna inanıyordu. Ona göre, insan bu duruma geldiğinde hoş bir değişim olarak yeni enerjiler, yeni bir ışık, yeni bir yaşam hissederdi.[63] Max Weber'in yardımcı kontrolün "demir kafesi" dediği kavram bir rü-

yanın dürtüsüyle beraber gelirdi. Freud'un ABD'de kabulü sırasında durum buydu.

Freud'un 1909'da Clark Üniversitesinde vermeye başladığı dersler ilk gökdelenler, Charlie Chaplin filmleri ve Thomas Edison'un ampulü gibi, ikinci sanayi devriminin gelişini haber veren bir olay olarak hatırlanmalıdır. O gelişmeler gibi onun dersleri de yeni ve değişiklik getiren bir olaydı. Fakat Freud, Clark başkanı G. Stanley Hall'dan davet aldığında karışık duygular içindeydi. Hall için, "kral yaratan biri gibi" deyimini kullandı ve, "çalışmalarım biraz aksayabilir, ama Amerika para getirir," dedi.[64] Freud bilmiyordu elbette, ama Hall'ın ilk seçimi deneysel psikolojinin kurucusu Wilhelm Wundt idi, ama Wundt teklifi reddedince Hall de Jung'un tavsiyesiyle Freud'a döndü. Jung Freud'a teklifi kabul etmesini, kazanacağı prestijin yapacağı fedakârlığı karşılayacağını söyledi. Ona göre Freud da, California'da bir tek konsültasyon için elli bin Mark alan Kraepelin gibi yapmalıydı.[65]

Freud ABD'ye gitmeyi hem istiyor, hem de sevmiyordu o ülkeyi. Davet üzerinde düşünürken Jung'a şöyle yazdı: "1886'da çalışmaya başladığımda Viyana'da deneme için iki ay kalacağımı düşünüyordum. orada başarılı olamasaydım Amerika'ya gidecek ve çalışmalarımı orada sürdürecektim ve bunu Hamburg'daki nişanlıma da söyleyecektim.. Şimdi ise, yirmi üç yıl sonra, tekrar Amerika'ya gitme fırsatı çıktı önüme ve bunu para kazanmak için değil de şerefli bir davet üzerine yapacağım."[66] Daveti kabul ederek gitme hazırlığına başlarken Jung'a tekrar yazdı Freud: "Amerika hakkında söylenecek çok şey var, ama bizim psikoloji teorilerimizin cinsel özünü öğrendiklerinde bizi istemezler. Onlar biraz fazla iffet taslayan, faziletli olduklarını söyleyen fazla maddi insanlar."[67] Ferenczi'ye daha açık yazdı mektubunu ve "Amerikalılar cinsel bazlı fikirlerimizi öğrenince bizi pislik deresine atarlar," dedi.[68]

Clark'ta verdiği dersler Freud'un karizmasında patlamaya neden oldu. Profesyonellik ve popüler kültür arasındaki sıkı bağlantıyı temsil eden öğrenci ve dinleyicileri arasında William James (felsefe), Edward Titchener (psikoloji), Franz Boas (antropoloji), Adolf Meyer (psikiyatri) ve James Jackson Putnam (nöroloji) gibi Amerikan tıbbının ve akademik yaşamının ünlüleri de vardı.[69] Jones Freud'a, "Önce ortalama hal ka seslen, çok hızlı koşma şöhrete. Burada çok adilik vardır, insanların kullanılması yaygındır, bilimsel alanda kalmakta ısrar edersen kazanır

sın," tavsiyesinde bulundu. Aynı zamanda analizlerin önünde Anglo-Sakson ırkına özel bazı sorunlar olduğunu da söyledi Jones. Onlara karşı başarılı bir savaş vermek için insanın bu akımları ve önyargıları bilmesi gerekirdi... hep aynı konuda yazan birine Amerika'da garip ve sabit fikirli bir insan olarak bakabilirlerdi... eğer bu konu cinsellikse o kişi tabu olabilirdi. Freud, "Bu nedenle cinsellikle ilgili yazılarımın arasına başka konular da katacağım," dedi.[70]

Freud Amerika'ya gemiyle giderken bir gün genç kamarotun *Günlük Yaşam Psikopatolojisi* adlı kitabı okuduğunu gördü ve o anda dünya çapında bir şöhret olmaya başladığını anladı. Rüya Yorumları kitabının ikincisinde daha çok eğitimli ve meraklı okuyuculara hitap etmişti.[71] Şimdi Jones'un tavsiyesi üzerine büyük bir kitleye hitap etmeye başladı. Pratiklik, iyimserlik, psikanalizin kıyaslamalı basitliği gibi konuları anlatırken bazen teorilerini iyice basitleştirerek konuşuyordu.[72]

Verdiği dersler Freud'un bilimsel meşruluğunu onaylamakla kalmıyor, aynı zamanda onun analizleri ve kitle tüketimi dünyasını birleştiriyordu. Birkaç yıl içinde analizlerin kapsamı popüler dergilerdeki, özellikle kadınlara yönelik tüm diğer terapi şekillerini gölgede bıraktı.[73] Freud'un Amerika konusundaki kararsızlığı kendisine gösterilen ilgi karşısında yok oldu. Bir süre sonra bu durumu "inanılmaz bir rüyanın gerçekleşmesi," olarak değerlendirdi ve "Avrupa'da kendimi aforoz edilmiş biri gibi hissediyordum, ama burada en iyilerle eşit davranıyorlar bana," dedi. "Psikanaliz konusunda ilk kez halk karşısında rahatça konuştum burada."[74]

İngilizce konuşulan ülkelerde psikanalizin doğuracağı fırsatları en iyi ve ilk idrak edenlerden biri de Jones oldu. Freud'a önce pek güvenmemişti ama derslerini dinledikten sonra inandı ona. Freud ona yazdığı mektupta, "Benim hakkımda kararsız olarak Worchester'den [Massachusetts] ayrılıyordun... Bize bir yabancı olarak kalacağını düşündüm... Ama bunun böyle olmaması gerekiyordu ve bunu sana göstermek için sen giderken tren istasyonuna gelerek elini sıktım ve seni yolcu ettim," diye yazdı.[75] Jones da daha önce, "Orijinallik kompleksi güçlü değil bende; benim arzum daha ziyade bilmek, 'sahne arkasında olmak' ve arayıp bulmaktan ziyade 'biliyor olmak.'" diye yazdı.[76]

Morton Prince'in 1909 yazında organize ettiği Amerikan Terapi Derneği toplantısına katılan Jones özgür birleşmeyi "hemen her alanda fikir vererek tedavinin tersi" ya da zihin tedavisi olarak tanımladı.[77]

Ona göre tüm tedaviler, hastanın zihin fonksiyonlarıyla aktif olarak değişiklik yapacak duruma getirilmesine bağlıydı.[78] Bunun Freud versiyonu hiç kuşkusuz krizdi. Jones'un etkisiyle 1911'de iki analiz derneği, başında A.A. Brill'in bulunduğu New York Psikanaliz Derneği ve Adolf Meyer ve James Jackson Putnam başkanlığındaki Amerikan Psikanaliz Derneği kuruldu. Amerikan dernekleri işin başından beri Avrupa'dakilerden farklıydı. Her iki dernek de tekniğe bağlı, psikanaliz teorisiyle ilgisi zayıf kuruluşlardı ve sadece tıp doktorlarından oluşuyorlardı; üye olmak için doktor olmak gerekiyordu.[79]

Bu dernekler dışında daha sonra Freud kuşağının hastane psikiyatrları çıktı ortaya. Smith Ely Jelliffe ve William Alanson White gibi, akıl hastalıklarının bedensel hastalıklara benzemediğini söyleyen genç doktorlar bu akımın önderleri oldular. White ve Jelliffe 1912'de ABD'nin ilk psikanaliz dergisi olan *The Psychoanalytic Review*'yu çıkardılar. Onlar nevroz teorisini psikozların tedavisi için tek çıkar yol olarak görüyorlardı.[80] White'ın Amerikan psikiyatri tarihinin en popüler yazılarını içeren *Outlines of Psychiatry* yayınları Freud'dan izler taşıyordu. White 1907'de histeriyi bilinç alanının daralması olarak tanımladı. 1911'de telkinle terapinin kusurlarını açıkladı ve Janet'inkiyle birlikte Freud teorisini destekledi. 1915'te White ve Jelliffe'nin Sinir Sistemi Hastalıkları kitabı çıktığında White analizi "daha yüksek psikolojik düzeylerde" tedavi seçimi olarak tavsiye etti. Ona göre bu tedavi psikozlu hastalar için yeterli olamazdı ama belirtilerini azaltıp onları rahatlatabilirdi.[81]

Psikiyatrlar özellikle Freud'un çevresel yaklaşımını takdir ediyorlardı.[82] Analizi insan ırkının soyaçekimle geliştirilmesine benzeten White ve Jelliffe'e göre bu yöntem suç işlemeyi ve bağımlılığı önleyebilirdi.[83] J. B. Watson'un 1914'te çıkan *Behaviorism* adlı kitabından sonra Freud'un Amerikan versiyonu olarak bu dille yazılan yazılar bilimsel psikoloji olarak kabul edildi. Watson Freud psikolojisi öğretirken "ham dirilik ve psikoloji terminolojisini" bir yana bırakıp biyolojik faktörlere önem verdi; "Freud kendisi de bunun mümkün olduğunu kabul eder," dedi.[84] Bununla beraber Freud'un fikirleri Amerikan psikiyatrisine dahil edilirken, psikiyatrlar davranışların ötesine geçen her şeyden şüphe ettiler. Adolf Meyer, "Esas olan şu ki, senin referans noktan her zaman, bilinçaltının hayal edilen çöplüğü değil, hayatın kendisi olmalıdır," dedi.[85]

Amerikan analizi Avrupa analizinin yanında marjinal kalmasına karşın hiçbir zaman Freud ve arkadaşlarının bilincinden uzak olmadı.

1. Dünya Savaşı döneminde dünyada en fazla analizci sayısı ABD'deydi. Freud bazen bunu bilmiyormuş gibi davrandı ama Jones inandı buna. 1908'de ikisi Brill ile buluştular ve üç adam Freud'un çalışmalarını İngilizce'ye çevirme konusunu görüştüler. Brill 1909'da Histeri İncelemeleri'nin bir kısmını çevirdi, 1913'te *Rüya Yorumları*'nı, 1918'de de Üç Deneme'yi tercüme etti İngilizce'ye.[86] Freud telif hakları konusunda centilmenlik yaptı ama bazı sözcükleri düzeltti ve önemli kararlarda söz hakkı istedi.[87] Çeviri çalışmalarına katılan çevirmenler de Almanca gibi İngilizce'de de bu tür eserlerde çok dikkatli olmak gerektiğini kabul ediyorlardı. Bu nedenle Latince ve Yunanca'dan alınmış psikiyatri terminolojisi kullanıldı. Günlük Almanca Lust sözcüğü "libido" oldu. Almanca Trieb (itki) sözcüğü "içgüdü" oldu. Schaulus'a (bakma zevki) "skopofili" olarak çevrildi.[88] Yine günlük bir sözcük olan Angst "endişe". Ich (ben) "ego" şeklinde çevrildi. Analizin profesyonel meşruluğu vurgulamak için Brill'in *Rüya Yorumları* çevirisinin ancak Tıp, Bilim Dünyası, Hukuk ve yazı profesyonellerine yapılabileceği belirtildi. Çeviriler yayınlanırken Jones, James Strachey de dahil olmak üzere yeni çevirmenlerin rahat etmeleri açısından sözlükler çıkardı.[89] Başka faktörler kadar bu çeviriler de psikanaliz üzerinde daha sonraki Anglo-Amerikan egemenliğinin temelini oluşturdular.

Psikanalizin marjinal kimliğiyle, popüler hayal gücündeki şişirilmiş yeri arasındaki çatışma Clark derslerinden sonra şiddetlendi. İnsanların kafası karıştı. Normal olarak gerçekçi olan Freud, "Bütün mitoloji alanını fethetmeliyiz... biyografiyi de ele geçirmeliyiz," diye yazdı.[90] Aynı zamanda analiz için hemen kurumsal bir form bulma sorununu gördü ve bu konunun 1910'da Nuremberg'de yapılacak analitik konferansında tartışılmasını istedi.

Açıkça görülen çözüm yolu analizin tıbbın bir dalı olarak tanınmasıydı. Freud tıbbı psikanalizin anavatanı olarak tanımladı, tüm bilimleri insan organizması hakkında bilgilendiren "kız kardeşti" o.[91] Ferenczi ona psikanaliz konusunda ilgi çekmek için ne yapmaları gerektiğini sorunca, Freud ona doktorlar ve diğerleri için bir kurs açılacağını ilan etmesini söyledi.[92] Ama Freud aynı zamanda analizin psikiyatriden bağımsız olması gerektiğine inanıyordu, bu konuda arkadaşlarından daha radikaldi. Ferenczi 1909'da Macaristan'da kendi yazılarına Freud'un yazdığı önsözü okurken "eğitimli insanlar" deyimini "doktorlar

ve eğitimli insanlar" olarak değiştirdi ve "Kitabın 'popüler bilim' olarak tanımlanmasını istemiyorum," dedi.[93] Uluslararası Psikanaliz Derneği 1910'da kurulduktan sonra Jung, "sadece akademik unvanı olanlar üye olabilir," şeklindeki Zurich kuralının tüm analitik toplumlar olarak değiştirilmesini istedi. Ama Freud buna karşı çıktı ve "Uluslararası dernek kurallarının ruhu bunu zorunlu kılmasa bile bizi bu konuda özgür bırakıyor," dedi. "Bu tür geriletici önlemler Viyana'da kabul görmezdi ve benim de hoşuma gitmiyor."[94]

Aslında Freudcu fikirlerin açtığı ufuklar tıbbın ötesine uzanıyordu. Göreceğimiz gibi, Freud ve arkadaşları psikiyatri kategorilerini, ilk çocukluk yıllarından "Oedipus kompleksi" diye anılan noktaya kadar uzanan gelişme sürecinde ikinci plana atmışlardı. Bu çalışmalar nevrozu, bireyin otoriteyle olan ilişkilerine bağlı temel felsefi, gelişimci ve antropolojik kavrama oturttu. Freud onların geniş sosyal imalarından çoğu zaman bahsediyordu ama açıkça söylemekten çekiniyordu. 1907'de Viyana Psikanaliz Derneğindeki bir konuşmasında analitik çalışmalardan dünyada gerçekten neler olduğunu öğrendiklerini söyledi ve "Analizler çok önemli kültürel tarihsel belgelerdir," dedi.[95] Birkaç yıl sonra nevrozları, toplumda kolektif gayretle ulaşılan yerlere özel yollardan ulaşmanın "egoistçe" yolları olarak tanımladı.[96] Kurumsal form sorunu bu tür dürtülerle oluşan anlayışlarla orada kalıyordu.

İkinci sanayi devrimiyle birlikte gelen sosyal organizasyona doğru güçlü ivmeyi yansıtan Freud'un birçok arkadaşı psikanaliz ve sosyal demokrasi arasında daha yakın ilişki aradılar. Bunların içinde en çok göze çarpan kişi Alfred Adler oldu. Nuremberg Konferansı hazırlıkları sırasında Freud Adler'e, Viyana Psikanaliz Derneğiyle konuşmasını söyledi; psikanaliz tüm dünya görüşlerine uygun muydu, yoksa belirli bir siyasi görüşe mi daha yakındı?[97] Ferenczi de konferansta analizlerinin sosyolojik öneminden söz edilmesini istiyordu.[98] ABD'de James Jackson Putnam analizleri sosyal ve ahlaki reformlarla birleştirme arayışındaydı. İsviçre'de Auguste-Henri Forel, sifilis, alkolizm ve diğer sosyal sorunların yok edilmesi çalışmalarında Freud'un desteğini istedi.[99]

Freud önce Forel'in talebine heyecanla cevap verdi, Jung'a yazarak Forel'in açık haksızlık yapan Devlet ve Kilise otoritelerine karşı mücadele teklifine sıcak baktığını belirtti.[100] Fakat kongre zamanı geldiğinde nedense bu desteğini geri çekti. Görünürdeki nedeni analiz çalışmalarını korumaktı. Aslında Freudcu fikirler hem tutucu ve hem sol kanat

politikasına karşıydı. Analizcilerin "baba kompleksi" dedikleri ataerkil, monarşi ve dinsel gelenekleri korumak üzere tutucu siyasi partiler kurulmuştu. Ama popülist alternatiflerin en önemlisi yabancı ve Yahudi karşıtlığıydı. Freud kişisel olarak Avrupalı anlamında liberalizmi destekliyor, konuşma özgürlüğü, laiklik istiyordu ama Viyana'da yaşadığı deneyimler onu bu konuda şüpheci yaptı. O sıralarda sosyal demokrasi toplumsal prensipleri destekledi ve ekonomik organizasyonda haksızlıkları azaltma eğilimi gösterdi.

Freud'un psikanalizi belirli politikalara yaklaştırma tekliflerin reddetmesi, onun teorilerini ve kişisel yaşamını yansıtıyordu. Ona göre bir analizcinin, hastasının ahlaki ya da siyasi görüşlerini eleştirmesi ya da desteklemesi sadece yetkiyi kötüye kullanmak olmaz, aynı zamanda hastanın durumunu analiz etmeye de engel oluştururdu. Freud Viyana toplumuna analitik vaka incelemelerinin dünyada neler olup bittiğini öğrettiğini söylerken, bunu politikalar düzeyinde değil, motivasyonlar ve anlamlar düzeyinde anlatmak istiyordu. Onun görüşüne göre, analizlerin amacı bireysel ve kültürel kendini-yansıtmayı desteklemekti; burada belirli bir politik görüş söz konusu değildi.[101] Aslında kişisel bilinçaltı fikrinin içinde kişisel özgürlük idealinin yeni bir yorumu vardı. Bu fikre sadakat, analizi bir zamanlar politik vaatlerin dışına çıkarıldığı eski yerine getirmişti. Modern toplumla doğrudan politik ve sosyal egemenlik formlarına odaklanmak yerine, analiz, egemenlik için psişik koşullara odaklanıyordu. Bu anlamda, o zaman analizciler tarafından kullanılan Kantçı bir deyim olan metapolitik ya da "doğaüstü" olma yolunu arıyordu.[102] Fakat uzun vadede analizin politik olarak ayakta kalması zordu.

Analiz çalışmalarının Sosyal Demokratların reform gayretlerine katılmasını isteyenler yanında onu yenilikçilere doğru çekmek isteyenler de vardı ki bunlar özellikle demokrasileri henüz yerleşmemiş Almanya ve Rusya gibi ülkelerdeydi. Bu gayretlerden biri, Thomas Mann, Frank Wedekind, Stefan George ve Richard Strauss gibi ünlülerin yaşadığı Munich'in yenilikçi Schwabing bölgesinde Otto Gross önderliğinde yürütülüyordu. Gross karizmatik bir analizciydi, cinsel özgürlük istiyor, ataerkil aileye itiraz ve devrimci bir felsefeyi destekliyordu. Wilhelm Reich ve Herbert Marcuse'ün selefi olan Gros'a göre, psikanalizin hudutsuz geleceği yarının devrimsel hareketi gibi anlaşılabilirdi.[103]

Gross 1907'de bilimsel bir Alman gazetesine psikanaliz konusun-

da bir yazı yazdı. Fakat gazetenin editörlerinden Max Weber yazıyı reddetti ve yazdığı mektupla psikanaliz ve ütopik devrim arasındaki çatlağı ortaya koydu. Weber önce Freud'u Gross'tan ayırdı. Ona göre Gross sadece "İnsan bunu yiyebilir mi? teorisini soruyor—yani, insan bundan pratik bir dünya görüşü çıkarabilir mi?" diyordu. Freud ise bir bilim adamıydı ama fikirleri zaman içinde henüz kanıtlanmamıştı. Ayrıca Gross'a göre, bastırılan her heyecan ve arzu insanı baskı altında bırakır ve isyana sürüklerdi. Ama Weber'e göre etik yaşam her zaman baskıya neden olurdu. Gross'un fark etmediği gerçek sorun, etik ve etik olmayan baskıları birbirinden ayırabilmekti. Gross aslında psikiyatri etiğini benimsemişti: "Neye benziyorsun ve ne istiyorsun sorularını kabul et," diyordu. Weber'e göre bu "sinir-züppesi" idealiydi. "Özel dilin arkasında tüm yazı son derece gürültülü bir değer-yargılaması," dedi.[104]

Rusya'da da psikanalizi yenilikçi dünya görüşüne entegre etme gayretleri vardı. Dostoyevsky çevirileri, Sergey Diaghilev'in Rus Balesi'nin Paris prömiyeri ve Wassily Kandinsky'nin *On the Spiritual* in Art'ı Rusya'yı yirminci yüzyıl başlarında yeniliğin ön sıralarına koydu. Rus entelektüelleri heyecanla Batıya yönelmeye başladılar. Hegel'i, Schopenhauer ve Nietzsche'yi sorgularken Freud'un 1909-14 arasında yazdıklarını diğer ülkelerden önce çevirdiler.[105] Odessa'da (Freud burada bir psikanaliz salgını gördü) Moshe Wulff, St. Petersburg'da Tatania Rosenthal ve Moskova'da Nikolai Osipov analitik gruplar ve dernekler kurdular.

Bu grupların yanında simgeci Rus şairler ve filozoflar psikanalizi destekliyorlardı. Psikanaliz gibi simgecilikte de görünen ve görünmeyen olarak iki gerçeklik düzeyi vardı. Ayrıca açıkça görülen pek çok temas noktası bulunuyordu. Rusya'nın özel misyon fikrine uygun olarak simgeciler egonun ve özellikle de cinsiyet ayırımının yok olmasını istiyorlardı. Filozof Vladimir Solovyov bunu "dişi" bütün-tek olma şeklinde tanımlarken, simgeci şair Vyacheslav Ivanov, "biseksüel, dişi-erkek Dionysius" adını verdi. Nikolai Bedyaev cinselliği çifte cinsiyetliyi zorla aramaya benzetti, diğer simgeciler cinsel deneyimlerle insanın Dionysian üstünlüğünü benimsediler. Simgeci şair Sergei Solovyov, Alexander Blok'a Hıristiyanlığın özünde cinsiyetin ötesinde olduğunu ve ancak cinsellikte özgür kalınarak ulaşılabileceğini açıkladı. Aslında bu idealler de siyasi devrim kadar uzaktı psikanalize ama iki hareket bir süre aynı alanı paylaştılar.[106]

Psikanalizin siyasi ya da estetik açıdan yapılan yorumlarından kaçınan Freud, profesyonelce kabul edilme mücadelesi veren analizcilere, topluma olan görevlerini yaptıkları konusunda destek verdi, ikna etmeye çalıştı onları: bu adamlar hastalarına yardım etmekle kalmıyor, aynı zamanda toplumu sinir hastalıkları konusunda uyarıyor, aydınlatıyorlardı.[107] Her şeye rağmen psikanalizi sosyal reformla aynı hizaya getirme çabaları devam etti. Şubat 1913'te Freud Ferenczi'ye, gelecek uluslararası toplantıda "nevrozların sosyal rolü" konusunda konuşmalarını teklif etti.[108] Fakat James Jackson Putnam, analizcilerin diğer sosyal güçlerin desteğini almaları gerektiğini söylediğinde, Freud, "Nevroz hastalarımıza hastalıklarından kurtulmaları konusunda bir şey yapamadığımız konusundaki şikâyetinde haklısın," dedi. "Fakat bu terapinin değil, sosyal kurumların suçu... terapi limitlerimizin tanınması diğer sosyal faktörleri değiştirme konusundaki kararlılığımızı güçlendiriyor, böylece artık erkek ya da kadınlar bundan böyle umutsuz durumlara düşmeyecekler. Bizim terapide etkisiz kalmamızın sonucu olarak nevrozlardan korunma çareleri çıkmalı."[109]

Analizlerin, eşsiz katkılarını mahvedecek kurumsal entegrasyonla, etkisini mahvedecek marjinallik arasında asılı kalması konusu Nuremberg kongresinde konuşuldu. Halbuki 1908'deki ilk analitik kongresi gayriresmi bir toplantı olmuş ve orada bağımsız bir kuruluş olan Uluslararası Psikanaliz Derneği çıkmıştı ortaya. Amaç profesyonel meşruluk kazanmaktı ama sonuçta uzun süre marjinal kalındı.

Freud'un sürekli organizasyon umutları Jung üzerinde odaklanmıştı. Ama ellili yaşlarının ortalarında ve sağlıklı olmasına karşın kendine bir halef arıyordu Freud. Ferenczi ile yazışarak psikanaliz dünya görüşü demokratik eşitliğe götürmez konusunda fikir birliğine vardılar: Platon'un filozoflar kurallarının bir yerinde bir seçkin olmalıydı.[110] Kongrede Jung'un ömür boyu başkan seçilmesi, tüm konuşma ve yazıların konuşulup yayınlanmadan önce onun tarafından onaylanması ve dernek merkezinin Zurich'e taşınması için uğraştılar. Viyana'lılar onların bu baskısı karşısında çekileceklerini söyleyince Freud bir ara yol buldu: Jung derneği yönetecek, Freud Jahrbuch'un editörlüğünü yapacak, Viyana Psikanaliz Derneğinin başkanlığını Freud'dan Adler alacak ve yeni *Zentralblaat* adlı derginin editörlüğüne de Adler ve Stekel getirilecekti.

Freud profesyonel kabul gördükten hemen sonra analizin marjinalliğini kabul etmişti. Konferans sırasında Viyana'lıların onsuz toplandığı otel odasına gitti ve eski arkadaşlarına gördüğü ikilemi açıkladı: "Çoğunuz Yahudi'siniz ve yeni öğreti için arkadaş bulacak durumda değilsiniz. Yahudiler zemin hazırlama gibi mütevazı bir role razı olmalılar. Benim büyük bilim dünyasında bağlantılar, destek bulmam çok önemli," dedi.[111] "Hastalarıma, onları çektikleri acılardan kurtaracağımı söylediğim zaman benim mütevazı yerime, halime bakıyor ve içlerinden hiç kuşkusuz, 'Bu adam söylediği kadar güçlü olsa önce kendine bakar,' diyorlardı. Bana yardım edecek olan asistanların da hallerinden hiç memnun olmadıkları her zaman belliydi."[112] Ceketini dramatik bir tavırla çıkarıp devam etti: "Düşmanlarım benim açlıktan ölmemi görmekten memnun olacaklardır, ellerinden gelse üzerimdekileri bile parçalarlar."[113]

Freud bazen Yahudi olmasının getirdiği kendine acıma duygusunun etkisinde kalıyordu. Nuremberg kongresinden bir yıl önce Clark dersleri için Amerika'ya giden Jung, Amerikan zencileri konusunda bir "Zenci kompleksi" teorisi geliştirmişti ve onu şimdi Nuremberg'de anlattı. Ona göre Zenci örneği, beyaz ırkın çalışkanlıkla ilgili boyun eğici içgüdüleri için bir tehdit oluşturuyordu.[114] Sorunlu bir konuydu bu ama çok geçmeden başka bir amaca hizmet etti. Ferenczi Freud'a şöyle yazdı: "Siyahlar Amerika'da zulme uğruyorlar, çünkü onlar Amerikalıların bilinçaltını temsil ediyorlar. Onun için de beyazlar kendi hataları için onları suçluyorlar, nefret ediyorlar onlardan. Bu mekanizma sünnet/hadımlık kompleksi gibi Yahudi düşmanlığının da temelinde olabilir. Yahudilerin rahat tavırları, hiç çekinmeden paraya olan ilgilerini göstermeleri, mantıklı nedenlerle değil, baskı altında oldukları için etik olan Hıristiyanların nefretine neden oluyor. Ben bu analizi yaptıktan sonra Macarca 'Günahlarım kadar nefret ediyorum ondan,' deyişini iyi anladım."[115] Freud'un bu konuda ikna edilmesi zaten gerekmiyordu. Nuremberg konferansından sonra, Viyana'daki çöküşe bir örnek olarak bir gazetenin onun anal (anüsle ilgili) erotizm teorisinden söz etmesine çok kızdı ve Ferenczi'ye, "Viyana'daki duyarlık başka yerde yoktur! Biz Viyanalılar sadece domuz değil, aynı zamanda Yahudi'yiz. Ama bunu yazmamışlar," diye söylendi.[116]

Analitik gruptaki Yahudi karakteri konusu Mannerbund'u da etkiledi. Abraham ve Jung birbirlerini hiç sevmediler ve Nuremberg kon-

feransından sonra bu çatışma iyice ortaya çıktı.[117] Freud soydaşı Abraham'a şöyle yazdı: "Irksal ilişkimiz seni benim entelektüel yapıma daha yakın getiriyor, halbuki o bir Hıristiyan ve bir rahip çocuğu olarak bana kolay yaklaşamıyor, direniş görüyor. Onun için onun bize yakın olması daha önemli." Bir süre sonra Abraham'a yazdığı bir başka mektupta Freud ona "Biraz mazoşizm geliştir ve bir parça haksızlığa katlanmaya hazırlan... Emin ol ki adım Oberhüber olsaydı yeni fikirlerim... daha az dirençle karşılaşırdı," diye yazdı.[118]

Uluslararası bir organizasyonun kuruluşu, Jung'un başkan seçilişi, Adler'in Viyana şubesinin başına getirilişi Freud için önemli başarılar sayılmazdı. Kongreden dönerken baskı altında hissediyordu kendini Freud. Ferenczi'ye, "Kuşku yok ki başarılı olduk," diye yazdı ama içinde garip bir his vardı, pek mutlu değildi. "İkimiz de biraz hatalı davrandık," dedi. Viyana teşkilatından tiksinmek ve Ferenczi'nin "kardeş kompleksi" onların görüşünü kısmıştı sanki.[119] Birkaç ay sonra Jung'a, "Duruma objektif olarak baktığımda çok hızlı gittiğimi anlıyorum," diye yazdı. "Halkın psikanalizin önemini anlaması konusunda fazla tahminde bulundum. Uluslararası derneğin kuruluşu için bu kadar acele etmemeliydim. Seni doğru yerde görmek için sabırsızlandım... bunun da etkisi var elbette. Aslında hiçbir şey yapmamalıydık."[120]

Freud kongreyle birlikte Avrupa psikiyatrisine girme konusunda son şansını da yitirdi. Nuremberg'de Münih Kraepelin kliniğinden bir asistanla, Max Isserlin'le fikir ayrılığına düştü. Bu yüzden Kraepelin de Freud'la ilişkisi nedeniyle Bleuler'e saldırdı.[121] Birkaç yıl kararsız durumda beklemiş olan Bleuler derneğe girmeyeceğini söyledi. Ona göre dernek dar kapsamlıydı ve insan istediğiyle konuşamazdı. Bleuler daha sonra Freud'a da fikrini yazdı ve kişiliğini koruyacağını söyledi. Ona göre "Bizimle olmayan bize karşıdır" ya da "Ya hep ya da hiç" gibi söylemler dinsel mezhepler ya da siyasi partiler için geçerliydi... ama bilim için zararlıydı bu konuşmalar.[122] Freud gibi Jung da üzüldü bu olaya ve Freud'a yazdığı mektupta, "Bleuler'in bu davranışı yaraladı beni. Bir kez daha baba kompleksimi iyi değerlendiremedim," dedi.[123]

Gerçekten de Uluslararası Psikanaliz Derneği kurulduktan kısa bir süre sonra aksamaya başladı. Jung Freud'un ondan istediği görevi yapmadı ve kongreden sonra anlaşmazlıklar çıktı ortaya. 1910'da psikanalizin marjinalliği iyice çıktı ortaya ve ilk yılların izleri asla silinmedi. Derneğin yaşamında üç büyük anlaşmazlık çıktı; birincisi 1910'larda

Freud, Jung ve Adler; ikincisi 1920'lerde Ferenczi ve Rank; ve üçüncüsü de 1930'lar ve 40'larda Anna Freud ile Melanie Klein arasında yaşandı. 2. Dünya Savaşı sonrasında da iyice söndü, adı pek duyulmaz oldu.

Bölüm Dört

EGONUN DOĞUŞU

Karizmatik arzunun kökleri varlığın özüyle temasa geçme girişimine, varlığın en derin kozmik, sosyal ve kültürel düzenine gitmeye, kutsal ve temel ve olarak görünenin köklerine iner.

—Shmuel Eisenstadt, Max Weber on Charisma and Institution Building

Aydınlatma dönemi düşünenleri evrensel yasalar ve ahlâkî prensipler çıkarmayı amaçladıkları için, hiçbir zaman birey yaşamının özelliklerini açıklayacak bir psikoloji geliştirmeye çalışmadılar. Bunun yerine Newton'un parçacık ile ilgili teorisini model olarak aldılar ve fizikçilerle kimyacıların inorganik dünyanın analizcileri olmaları gibi, "ruhun analizcileri" olmayı arzulayarak genelde zihindeki temel yapı bloklarını izole etmeye çalıştılar.[1] Fakat bunun aksine, yirminci yüzyıl yenilikleri baştan itibaren içe ve sübjektifliğe yönelmişti. Zihnin temel duygulardan inşa edilmiş birleşik fikirlerden yapıldığını kabul etmeyen yenilikçi sanatçılar ve yazarlar gibi, felsefe ve sosyal bilimlerde de yenilikçi düşünürler, sadece içerden girilebilecek derin yapıları uyandırmaya çalıştılar.

1. Dünya Savaşı öncesinde, onu reddeden entelektüeller arasında bile, psikanaliz sübjektifliğe doğru bu yenilikçi yönelişe rehberlik etmeye başladı. Aydınlatmanın rasyonel bireyinden yenilikçi bireye değişimi temsil eden Freudcu düşüncenin öne sürdüğüne göre bireysel bilinçaltı, deneysel, mite ait ve yenilikçilerin tanımladığı kolektif temsil önbilinç yapılarının ötesindeydi. Psikanalizin bir de kitleye hitap eden

bir durumu vardı. İkinci sanayi devriminin yenilikleri olan elektrik, film ve otomobil gibi, Freudcu bilinç bireyin yer ve zamandan özgürlüğünü simgeliyordu. Bununla beraber psikanaliz 1920'lere kadar Aydınlatmanın rasyonel birey nosyonuna gerçek bir alternatif getiremedi. Gerçekten de psikanalizin elinde bulunmuş bir birey psikolojisi kavramı yoktu.

Clark derslerinden hemen sonra böyle bir kavramın geliştirilmesi konusunda bazı hizipleşmeler yaşandı. Bunlardan bazıları analitik harekette, Freud'un yerindeydi ve onun görüşlerine alternatif görüşler konusundaydı. Hiziplerin ayrıca önemli bir entelektüel içeriği vardı; sübjektifliğin yeri, kişisel deneyimlerin arenası ve iç dünyaya girişin tek yolu olan ego ya da "ben"e karşı alınacak tavır ne olmalıydı? Hiziplerin sonucu olarak ego ya da "ben" sorunu analizin merkezine oturdu ve şimdi üçüncü kavram olan demokrasiyi de içine alan üçlü bir yenilik vaadi çıktı ortaya.

Freud'un ilk eleştirmeni olan Viyanalı doktor Alfred Adler için ego ya da "ben" psikolojinin bütünüydü. Bunun temel kaygısı statü, sosyal kıyaslama ve rekabetti. Freud'un cinsellik üzerinde durmasına karşı, Adler saldırının önemini, insanın dünyadaki önemini artırma arzusunu vurguluyordu. Ona göre bir rakip tarafından yerinden olma ya da hakarete uğrama endişesi ego için cinsel arzulardan daha önemliydi. Bir sosyal demokrat ve feminist olan Adler, egonun saldırganlık, kızma, gücenme ve güvensizlik gibi sosyal kökleri üzerinde ısrarla duruyordu. Bireylerde doğuştan bir saygınlık ve onur duygusuna sahip olduğunu düşünerek, nevrozların fakirlik ve ayırımcılık da dahil bazı konularda hakaret görme sonucu olduğunu ileri sürdü. Onun öğretilerini benimseyen birçok Amerikalı düşünür gibi o da yeniliklere demokratikleşmenin uzun vadeli bir açılma süreci olarak bakıyor ve psikanalizi reformlaşma, sosyal demokrat politika ve sonuca-yönelik psikoterapinin içine dahil etmek istiyordu.

Zurich'te Carl Jung ise egoyu önemsemiyordu. Bu kavramın önemsiz yaralarını, aşırı hassasiyetini, küseğenliğini, dünyadaki durumunu hiç sevmiyor, bunların psikanalizin Yahudi karakterinin bir sonucu olduğunu söylüyordu. Aristokrat bir mizaca sahip olan Jung'a göre, toplum bilinçaltı, ilk örnekleri koruyan kozmik oluşumlar dediği -Büyük Anne, hayat kaynağı ve Gölge- gölgeli vadilerde yaşanan bir hayat değerli bir hayattı. Yeniliğe kayıp ve çöküş prizmasından baka-

rak, onun anlam fakirliğini kutsallarla temas kurarak durdurmaya çalıştı. O da aynı şekilde psikanalizi mit ve din içine entegre etmeye çabaladı ama o zamanki dinlerden birini düşünmedi.

Freud her iki yaklaşımı da reddetti. Adler gibi o da egonun saldırganlığını, yaralarını ve öfkelerini ciddiye aldı ama bazen egonun "ikinci revizyonu" ya da "rasyonelliğini" ruhla eşit tutmadı. Jung gibi Freud da egonun sadece karanlık iç gözleme açık olan geniş alanın gölgelerinde ikamet ettiğine inanıyordu ama bu alana kozmos değil de id (alt ben, ilkel arzular) adını verdi. Adler egonun çabalarını doğrular, Jung ise onun zayıf yanlarını hor görerek bir yana bırakırken, Freud sempatik bir tavırla onun, çocuğun temel bir objeye bağımlılığı ile ilgili gördüğü incinebilirliğini yakaladı. Onları ihtiyaçlarına götüren önceden belirli bir içgüdüyle doğan hayvanların aksine, insanların yaşama devam etmeleri daha uzun bir süre için başka insanların ilgisine bağlıydı. Freud'a göre, bu uzun süreli biyolojik çaresizlik nedeniyle "çocuğu tek başına koruyabilecek olan objenin değeri," büyük ölçüde artmıştı.[2] Yani Freud her iki eleştiricisinin aksine, "objeler" için yoğun kişisel ihtiyacı ego kavramının merkezine yerleştirdi. [3]

Freud Adler ve Jung'a cevap verme ihtiyacı içinde psikanalizin temelini tekrar düşündü, bilinçaltı, çocukça arzular, cinsellik ve temel-süreç düşünme hipotezlerini sistematik, dinamik, gelişmeli teoriye dönüştürdü. 1912'de Oedipus kompleksinin "nevrozların özü" olduğuna hükmetti. 1913'te oral ve anal cinsellik konularına ait ilk modelini ortaya koydu. 1914'te ilk "ben" teorisi girişiminde bulundu; ego teorisinin habercisi olan narsisizm konusundaki denemesi çok geçmeden psikanaliz için en önemli kavram olarak bilinçaltının yerini alacaktı. Göreceğimiz gibi, Freud'un bir ego teorisi formüle etme girişimi, psikanalizi iki cinsiyetin varlığı temeline oturmuş bir teoriye dönüştürme girişiminden kolay ayrılamaz ki bu girişim analizcileri 1. Dünya Savaşı döneminde meşgul etmeye başladı.

Fakat Adler ve Jung ile yaşanan çatışmalar teorik yenilikleri fazlasıyla tahrik etti. Psikanaliz hareketini de değiştirdi. Hizipleşmelere kadar psikanaliz etkin bir Mannerbund idi. Küresel proje ve ideallerin objesi olan Freud imkânsız bir ikilemin kavşağındaydı: analiz edeceğini söylediği otoriteyi kendisi temsil ediyordu. Hizipler bu ikilemi meydana koydu ve Freud'un, şaşırtıcı aslî baba ve öldürülüşü portresiyle Totem ve Tabu'yu yazmasına yol açtı. Mannerbund'un baba-oğul ve kar-

dey çatışmalarıyla süslenmiş olan bu kitap çıktığında gizli bir "Komisyon"un oluşumu ve Jung'un kovuluşu da açığa çıktı. Daha sonra hizipleşmelerin yönü değişti. Narsisizm teorisi cinsel farklılığı anlama çabalarını ortaya koyarken, etkisi psikanalizin kadınlara açılması şeklinde görüldü. Yani hizipleşmeler sadece ego teorisinin geleceğini haber vermekle kalmadı, aynı zamanda mezhepsel analitik Mannerbund'un 1. Dünya Savaşı sonrasında göreceğimiz oldukça demokratik ve karmacinsiyetli bir harekete dönüşmesini hızlandırdı.

Orta sınıf bir Yahudi ailenin çocuğu olàn Alfred Adler Freud'un yaşadığı ortamdan geliyordu ve hatta onunla aynı liseye gitmişti. Sonradan Hıristiyan olmuş bir göz doktoru ve Çarşamba Psikoloji Derneğinin 1902'den beri üyesiydi; fikirlerini ilk olarak "organ aşağılığı" teorisi olarak ortaya koydu. Tıpta "organ aşağılığı" örneğin miyopluk, ya da kekemelik gibi belirli organların zayıflığına verilen isimdi. Adler'e göre bu tür zayıflığı olan bir insan bunun üzerinde duruyor, bu da fazladan beyin aktivitesi, yani bir psişik (ruhsal) süper yapı oluşturuyordu. Kısa boyluların "Napolyon kompleksi" buna bir örnek olabilirdi.

Adler Rusya'da doğmuş olan sosyalist Raisa Epstein ile evliydi. O dönemde Viyana'da sürgünde olan Leon Trotsky'yi tanıyan ve önemli bir diğer Bolşevik olan Adolf Ioffe'nin terapisti olan Adler, Viyana'daki sosyalist Arbeiter-Zeitung'a sürekli yazı yazıyordu. Gördüğümüz gibi ilk kitabı fiziksel hastalıkların sosyal ve ekonomik nedenleri konusundaydı. Adler'in saygı kazanmak amacıyla ego çatışmalarına katılmasının siyasi bir etki oldu. 1909'da psikanalizin Marksizme içgüdüsel destek verdiğini söyledi Adler. Ona göre hassasiyetleri önemsememek sınıf bilinci için gerçek temeli oluşturuyordu.[4] Adler aynı zamanda aşağılık psikolojisini kadın hakları mücadelesine de bağladı. Karısının etkisinde kalarak ve sosyal demokrasiyle kadın hareketi arasındaki yakın ilişkiler nedeniyle, eski organ aşağılığı fikrini Freud öncesi biseksüellik kavramına göre yeniden formüle etti. "Sinir hastaları dişi sözcüğüyle hep kötü ve hiç kuşkusuz aşağılık bir şey anlıyorlar," diye yazdı. Pasif ya da dişi olana patolojik olarak bakmamak için sinir hastaları kendini empoze etmeye benzeyen "erkek protestosu" denen yola yöneliyorlardı. Adler'e göre her doktor transferans (hislerin başkasına yönelmesi sırasında erkek protestosu görebilirdi. Bir sinir hastası sevdiği ya da ihtiyaç hissettiği zaman "Ben bir köleyim" hissi duyardı. Bunun sonu-

ıı olarak bir nevroz hastası doktoruna karşı her zaman isyan halindeydi. Tüm nevrozlar dişi temeli ve erkek protestosu arasındaki savaştan çıkmıştır, güçlerini oradan alırlar. Adler'e göre tüm kadınlarda erkek protestosu olduğunu kabul etmek gerekirdi, çünkü "kadının değerinin düşmesi uygarlığımızda itici güçtü." Adler Haziran 1911'de görüşünü tekrarladı: "Tüm insan ilişkilerinde 'üzerinde' ve 'altında' prensibinden daha geçerli bir prensip yoktur."[5]

Alfred Adler: "erkek protestosu" teorisini ortaya koyan adam (1911)

Freud Adler'in organ aşağılığı teorisini ve özellikle de telafi edici gayretler konusuna önem vermesini sevdi ve ilk zamanlar ikisi iyi anlaştılar. Ama Adler baskı için değişmez motivasyon aşağılık duygusuna karşı koymak için bir ihtiyaçtır diyerek bunda ısrar edince aralarında ilk anlaşmazlık çıktı. Freud aşağılık ya da pasif pozisyonu reddetme arzusunun insan yaşamında itici güç olduğunu farz eden fikri kabul etmedi. 1914'te yazdığı bir denemede karşı argüman geliştirmek için bir grafik imaj kulandı. Okuyucularından çocuklukta arzu uyandıran temel durumlardan birini düşünmelerini istedi; ebeveyninin cinsel ilişkisini gören bir çocuğun durumuydu bu. Çocuk burada kendisini ya aktif erkek yerine, ya da pasif kadın yerine koymak isteyecekti. Freud, "Bu iki durtü arasında, durumdaki zevk verici olanakları ayrıntılı olarak inceleyin," diye yazdı. Fakat Adler'in "erkek protestosu" sadece birinciyi tanımladı.[6] Bunun la beraber, boyun eğme, pasif ya da (altta) olma arzusu en azından çocuğun "üstte" olma arzusu kadar güçlü bir motivasyon

kaynağıydı ve büyük olasılıkla da bilinçaltıydı.

Freud ayrıca Adler'i "baskıyı cinselleştirdiği" için de eleştirdi. Freud bunu söylerken Adler'in erkek olarak bastırıcı güç ve kadın olarak da bastırılmış arzu attığını söylemek istiyordu. Aslında Freud da 1890'larda böyle düşünüyordu ama şimdi Adler'i uyarıyordu. Freud, "Erkek ve dişi kavramları psikolojide bir işe yaramaz, çünkü neye erkek, neye dişi diyeceğimizi bilmiyoruz," diye yazdı. Esas ikiye bölme erkek ve dişi arasında değil, libido ve baskı arasındaydı ona göre. Bir erkekte sinir hastalığı bazen onun "dişi" olarak idrak ettiği akımları üzerinden atmak istemesinin sonucuydu ama her zaman böyle olmazdı. Freud buna karşı örnek olarak 1914 narsisizm teorisini önceden sezen bir vakayı anlattı. Bu olayın kahramanı olan genç adam çekici olduğundan emindi (çocukluğunda onu buna inandırmışlardı) ve şimdi herkesin onu memnun etmesini bekliyordu. Aşağılık duygusunu telafi etmek isteyen bir megaloman değildi o. Tam aksine, hiçbir zaman aşağılık duygusu hissetmemişti.[7]

Freud ondan sonraki yıllarda Adler'in erkek protestosunun kadınlarla ilişkisini kabul etmedi ve onun kişilerarası yönlendirmesine de önem vermedi. Bununla beraber onun eleştirilerinin psikanalizin gelişmesini teşvik ettiğini kabul etti. 1909'da Jung'a yazdığı bir mektupta şimdiye kadar sadece "yeni ve bilinmeyen" diye tanımladığı baskı altındakileri tanımladığını söyledi. Adler ise baskı altındaki failin varlığına dikkat çekerek güven kazanmayı hak ediyordu. Ama Freud'a göre Adler baskı altındaki failin "öz saygı" ve "bağımsızlık" arzusunun hayalî değerini almıştı, fakat aslında ego çoğu zaman bir erdem etkisi yapıyor, kumandı havasına sahip gibi dururken çocukça arzuları uzlaştırıyordu.[8]

Aslında psikanaliz konusunda ikisi anlaşabilmeliydi. Ama Clark derslerinin getirdiği yoğun fanteziler, Freud'un güvensiz tavırları ve Adler'in hırsı aralarının açılmasına neden oldu. Ocak 1911 Viyana Psikanaliz Derneği büyük bir salonda toplandı, katılım yüksek oldu ve burada iki adamın görüşleri tartışıldı. Adler Haziran'da dernekten ayrıldı ve Özgün Psikanaliz Derneği adıyla yeni bir grup kurdu ki onlar Perşembe akşamları toplanmaya başladılar.[9] Hanns Sachs'ın karısı, "Yıllardır süren dostlukları bozuldu, eşleri bile birbirleriyle konuşmaz oldular," dedi.[10] Lou Andreas-Salome 1902'de Adler'in toplantılarına gitmeye başlayınca Freud ona ikisi hakkında başka yerlerde konuşmamasını söyledi.

İkisi arasındaki anlaşmazlık psikanalizi bilim ve tıp toplumundan izole etmesine karşın aynı zamanda onun kimliğini pekiştirdi. Freud Jung'a, "Adler psikolojinin harika çeşitliliğini, sanki bir çocuk 'üstte olup erkek rolü oynamak ister gibi', tek saldırgan 'erkek ego-akımı' dar kanalına itiyor," diye yazdı.[11] Adler'i "küçük bir paranoya vakası" olarak adlandırıp, "Böyle bir teoriyle gerçek nevroz acıları, onların mutsuzluk ve çatışma duygularının açıklanamayacağını şimdiye kadar anlayamadı Adler," dedi.[12]

Freud'un bu tür önyargılı söylemleri bir tartışma zemini oluşturmadı elbette. Fakat onun ve çevresinin düşünce tarzını aydınlattı. Freudculara göre Adler onun altında kalmaya dayanamıyordu. Freud toplantılarda hep Adler'in herkesin üstünde olmak istediğini söylerdi.[13] Ferenczi bu konuda, "Adler'in nefret teorisini anlıyorum, adam sevmek istemiyor, nefret etmek ve sonra da kendisinden nefret edildiğini düşünmek istiyor ve bunu bir teori haline getiriyor. Fliess ve Adler'in biseksüellik üzerinde bu şekilde durmaları garip ve rastlantı değil; orada onların karakterlerinin [analiz edilmemiş] eşcinsellik orijini ifade ediliyor," diye konuştu.[14] Psikanalizin kararsız haldeki mirası bu tür formüllerle önceden ima edilmişti. Freud'un çevresi on dokuzuncu yüzyıl kültürünün keskin cinsiyet ikiye bölme konusunu sorgularken, istemeden yeni bir Heteroseksüel/Homoseksüel ikiye bölme olayının temelinin atılmasına yardımcı oluyordu.

Adler Freud'dan ayrıldıktan sonra dünyaca ünlü bir bilim adamı oldu ve 1938'de öldüğü zaman Freud Stefan Zweig'a, "Psikanalizin karşına çıktığı için dünya ona gerçekten cömert davrandı, ödüllendirdi onu," diye yazdı.[15] Fakat Freud'un bu kindar söylemleri pek de yerinde sayılamazdı. Adler'in aşağılık belirtileri olarak tüm bağımlılık formlarına ve zayıflık ifadelerine bakıp statü ve tanınma mücadelesi veren ego kavramını ortaya koyması, yeni demokrasilerde filizlenen derin akımları açıkladı; tek yanlı güç ve kazanma ve kontrol arzusuydu bu. Tarihçi Warren Susman da 1920'ler ve 30'larda ABD'deki Fordculuk ve kitle kültürünün egemen tonunu tanımlamaya çalışırken, buna uygun olarak "Adler Çağı" başlığı attı.[16] Psikanaliz de Adler'in birçok fikrini benimsedi, özellikle de onun, "egonun savunma fonksiyonları" kavramını keşfeden saldırganlık üzerindeki vurgusunu kabul etti.

Adler anlaşmazlığı sona ererken bu kez Jung çatışması çıktı ortaya. Freud ikisi arasında yazışmalarla başlayan dostluğun başından itibaren Jung'u idealleştirmişti. Jung Freud'la olan anlaşmazlıklarına "nevrozlu nankörlük" adını veriyor ve onun düzensiz ama sevilen çocuğu rolü oynuyordu.[17] Clark derslerinden sonra Jung, Virginia Üniversitesinden Trigand Burrow gibi Freud'u eleştiren Amerikalı doktorlarla temasa geçti.[18] Jung ABD'de iyi para kazandı ve daha sonra da sık sık gitti oraya. Nuremberg konferansı öncesinde Freud onun ABD'den dönerek konferansa yetişemeyeceğinden korkmuştu. Pfister'e, "Zurich taraftarlarım beni terk ederse ne yaparım?" dedi.[19] Kongreden sonra Jung gerçekten de Freud'u hayal kırıklığına uğratmaya başladı.

Adler psikanalizi sosyal demokrasiye bağlamaya çalışırken, Jung dinsel ayinlere ve mite, özellikle de organize dinin altında yatan büyük simgeler sistemine bağlamaya çalıştı. Freud'un açıklamalarında her zaman yoğunlaştırma ve yerinden çıkarma gibi anlam-yaratan mekanizmalar aradı. Ona göre, bilinçli zihin, yer, zaman ve nedensellik gibi Kant kategorileriyle çalışırken, bilinçaltı sembolik olarak, benzerlikler ve kıyaslamalarla çalışıyordu. Freud'un katkısı, zihin işaretlerini organize etmenin simgesel ya da "benzetmeli" yöntemini keşfetmek olmuştu, o böyle düşünüyordu.

İnsan psikolojisinin simge-yaratma karakterine duyulan ilgi aslında yeniliğin kendi içinde vardı ve analizciler arasında doğaldı. Jung'un sembolizm konusundaki görüşünü paylaşan James Jackson Putnam Mart 1911 Weimar kongresinde bu konuda bir konuşma yaptı. Putnam'a göre, psikoseksüel çatışmalar insanın sonsuzluğa katılımıyla, cismanî ve faniliğe kapanışı arasındaki çelişkiyi ifade ediyordu. Böylece analizlerin idealist felsefe içine konması gerekiyordu. Freud Putnam'ın konuşması için "herkesin baktığı ama dokunmadığı dekoratif bir parça," dedi ama yanılıyordu.[20] Putnam'ın fikirleri bilinçaltıyla ilgili bir teoriyi onaylayan Amerikalı ve Fransız psikopataloglar dahil pek çok kimse tarafından paylaşıldı; bunların içinde Londra Psişik Araştırmalar Derneğinden Frederic Myers ve arkadaşları; Jung'un beğendiği Cenevreli psikolog Theodore Flournoy ve kuzeni de vardı. Adler'in 1912'de yayınlanan *The Nervous Character* (Sinirli Karakter) adlı eseri de nevroz belirtilerinin simgesel fonksiyonlarından söz ediyordu. Herbert Silberer'in *Problems of Mysticism* adlı kitabı da yorumun çifte hatlı tartışmasına

-psikoanalitik ve "anagojik"- konularına yer vermişti ki bu sonuncusu muhtemel, ileri-bakışlı ya da ruhsal anlamına geliyordu.[21]

Jung psikanalizin amacının insanı kozmostaki yerine yerleştirmek olduğunu düşündüğü için Freud'un cinsellikle ilgili fikrini hiç kabul etmedi. Freud'un libidoyla ilgili söylediklerini dinlediğini ama şimdiye kadar tatmin edici bir şey duymadığını söyledi.[22] Onun 1906'da Freud'a da söylediği kendi görüşü, "İnsanoğlu doğada sadece sürekli bir yaşam-dürtüsü, yaşama arzusu görür," şeklindeydi.[23]

Jung 1912'de "Libido'nun Değişim ve Simgeleri" adlı iki bölümlük denemesini yayınladı ve annenin önemini vurgulayarak bölünmez, cinsellik dışı yaşam gücü ve insan karakterinin simge-yaratan psikolojisiyle ilgili fikirlerini bir araya topladı. Aryan güneş mitlerinden esinlenerek çocuğun annesine karşı duyduğu ilk sevgi gelişmelerinden söz etti. Freud'a, akrabayla zinanın, baba rolünün tesadüfi olduğu kültürsüz anaerkil dönemini tanımladığını söyledi.[24] Bu anormal cinsel arzunun ötesinde anne üzerinde odaklanmış "daha yüce" motivasyonlar vardı. Bunların arasında, yeniden doğma mitinde ifade edildiği gibi tekrar çocuk olma arzusu da vardı. Freud'un cinselliği vurgulaması, dikkati insanların gerçekten yaşadıkları simge dünyasının dışına çekiyordu.[25]

Adler gibi Jung da, Freud'un dinamik ya da kişisel bilinçaltı vurgusu yerine keskin cinsiyet farklılığına dikkat çekti. Ama Adler'in aksine Jung, kadın haklarına doğru yönelen yenilik eğilimlerinden korktu. Clark derslerinden sonra Freud'a, "Amerikan kültürü gerçekten dipsiz bir kuyu, aile ortamında erkekler koyun sürüsü, kadınlarsa aç kurtlar gibi davranıyorlar. Dünyada daha önce bu tür şeyler olduğunu bilmiyorum. Sanırım olmadı."[26]

Bu görüşlerine rağmen Jung ABD'de büyük destek gördü. 1912'de oraya gidişi Freud ile anlaşmazlığını artırdı. Smith Ely Jelliffe onu ders vermesi için Fordham Üniversitesine davet etti. Freud o zaman Ferenczi'ye, "Jung'un ABD'ye davet edilmesi önemli bir şey değil. Orası küçük bir Katolik üniversitesi, Jones onlann davetini kabul etmemişti," diye yazdı.[27] Jung derslerinde, "Zevk duymak cinselliğe benzemez," dedi. [28] Ona göre libido kavramı "cinsel tanımlamada değil, onun enerjik görüşündeydi.) [29]

Adler psikolojinin sosyal demokrasi ve feminizme bağlanması gerektiğine inanırken, Jung da benzer bir görüşle onun köklerinin Halkı oluşturan derin etik akımlara bağlanması gerektiğini söyledi. Auguste Forel, Etik ve Kültür için Uluslararası Kardeşlik organizasyona

Jung'un desteğini istediğinde, Jung Freud'a sosyal reformun yapay olduğunu düşündüğünü söyledi. Ona göre bir koalisyonun etik açıdan önemli olması için ırkın derin içgüdüsüyle beslenmesi gerekirdi... mitçi "hiçbir şeyi" ile etik bir kardeşlik, artık kullanılmayan eski-çocuk güdüm gücüyle aşılanmadığı takdirde bir anlam taşımazdı... kardeşlik konusunda büyük ve güçlü bir birlik gerekiyordu... entelektüeller arasında bir simge ve mit duygusunun yeniden canlandırılması için buna biraz zaman tanımak gerekiyordu. Buna karşın Forel'inki gibi "ilgi çeken sendika" on yıl sonra sönerdi. Freud, "Beni bir din kurucusu gibi görme," diye cevap verdi.[30]

İki adam arasındaki çatışma 1912'de büyürken Freud ve yandaşları olanları Adler çatışması gibi görüyorlardı; Freud'un iki rakibi de cinsiyet farklılığını çocuk cinselliğini ve bilinçaltını görmezden gelmenin bir yolu olarak ele alıyorlardı. İkisi de erkek incinebilirliğinin ve kadın saldırganlığının doğal olduğunu açığa vuran Freud'un biseksüellik tanımlamasının önemini anlamadılar. Grubun farkına varmadığı ikinci bir benzerlik daha vardı; her iki adam da egonun sosyal temelini vurgularken bireysel ruh ve tüm grup oluşumları arasındaki devamsızlığı göremediler ki tarihsel bir üründü bu devamsızlık. Her iki olayda iki adam Freudcu düşüncenin tanımlama özelliğini reddettiler.

Freud'un eleştirmenlerine cevapları yıllarca sürdü. Psikolojinin, sadece Freud'un seksolojiden miras aldığı biyolojik gelişme teorisini değil, dinsel ayinler ve mitler antropolojisini de temel aldığını söyleyen Jung iddialarını sessizce kabul eder görünen *Totem ve Tabu* (1912) kitabıyla cevaplamaya başladı Freud. Fakat Jung'un mit kavramı dinsel ve kutsal olmasına karşın *Totem ve Tabu* modern kişisel yaşamın beklenmeyen ve bozulmuş olaylarla ilgili özelliklerini ön plana çıkardı. Eğer bu kitap Jung'un mit vurgusuna bir alternatif getirdiyse, "Narsisizm Üzerine" (1914) Adler'in statüye verdiği öneme bir alternatif oluşturdu. "Narsisizm Üzerine" adlı kitap egonun tanınma talebini ele aldı ve "ben"i, bilinçaltı güçlerin karmaşık yelpazesinde bir eleman olarak tanımladı. Freud her iki olayda da rakiplerinin kilit elemanlarını ele alarak görüşlerini çürütmeye çalıştı. Bunun sonucu analitik düşünce sahasının büyük çapta genişlemesi oldu. Jones analizin en sonunda yerini bulacağını yazdı ve "hipnotizmanın yerini alacak bir terapi yöntemi olmakla kalmayacak, aynı zamanda... uygarlığın en derin sorunlarına bir çare olacak," dedi.[31]

Freud 1890'lardan beri bir "baba kompleksi" terimiyle düşünüyordu. 1897'de ortaçağın ünlü cadılık el kitabı Malleus maleficarium'u satın aldı, çünkü cadılıkla histeri arasında bir benzerlik gördüğünü düşündü; her ikisinde de "peder" fikri ön plandaydı.[32] Onun arkeolojiye olan ilgisi de otoritenin derin ve karmaşık bir tarihi olduğuna inancından geliyordu. Rüya Yorumları'nı yazarken "Oedipus kompleksi" deyimini çok sık kullandı. Jung ve Adler'le olan çekişmelerinde bunları çok düşündü Freud. 1908'de Jung'a, mit ve nevrozun ortak bir özü olduğuna inandığını yazdı.[33] Çok geçmeden nükleer kompleks fikrini kafasından atamadığını kabul etti.[34] Bir süre sonra *Totem ve Tabu*'yu yazarken şaşırtıcı bir şey keşfettiğini açıkladı Freud; sosyal psikoloji aslında bir tek temele, erkeğin babasıyla olan ilişkisine dayanıyor olabilirdi. [35] Birkaç yıl sonra bekâr baba fikrinden vazgeçti ve yaklaşık Buz Çağında tarihsel bir dönem yaşandığını ve bu dönemde "Zalim esas babalar" hüküm sürdüğünü söyledi. Yazdığına göre, bu babalar bir kadın konusunda kendileriyle rekabet eden oğullarının tenasül uzuvlarını kesiyorlardı.[36] Oğullar buna karşı çıkarak birleşmiş ve babalarını öldürmüşlerdi. Freud'a göre, daha sonra oğullar yaptıklarına pişman olmuşlar ve akrabayla zina tabu olmuş, baba merkezli aile kabul edilmişti.

Frued'un baba otoritesi fikri yeni bir şey değildi. İlk burjuva toplumlarının gelişmesinde de pederşahi aile tartışmaları yaşanmış, "erkek" eşitliği siyasette ve anlaşmalarda öne çıkarılmıştı. On yedinci yüzyılda John Locke'nin Sir Robert Filmer'e cevabı buna güzel bir örnektir. Kralların kutsal haklarını savunan Filmer pederşahi güce inanıyor ve bu gücün hadım etme gücü de içerdiğini söylüyordu. Locke ise aile içinde anneler ve babaların "doğal otoritesini" savunuyor ama Filmer'in "Baba gücüne" itiraz ediyor, ona, "bir tür hükmeden garip Hayalet... bu Yeni Hiçlik" diyordu.[37] Fakat Locke'ni itiraz ettiği bu baba otoritesinin gölgesi Freud döneminde de her yerde hissediliyordu. Bu ortamda erkek kadın ilişkilerinde sorunlar çıkıyor, kadınlık baş eğmekle karıştırılıyordu; bu düşünce tarzı modern ekonomik ve siyasi otoriteyi destekliyor, patronlar çalışanlarına, beyazlar özgür bıraktıklarını eski kölelerine, yöneticiler altlarındaki insanlara zulüm yapıyorlardı.

Fakat Freud'un otorite kavramı Filmer'den de, Locke'den de farklıydı. Geleneksel anlamda otorite, kuruluş anlarından, sosyal anlaşmalardan ya da kutsal açıklamalardan geliyordu. Freud ise buna karşı ola-

rak otorite ya da yetkinin köklerini travmalı olaylara kadar izledi; zaman içinde bilinçaltına itilen ve erkek ve kadınların kolayca hatırlayamadıkları önemli olaylardı bunlar. Bir atanın öldürülmesi miti bu tür bir olaydı. Freud otoritenin mantıksız boyutunu anlatmak için bunu hatırlattı—örnek olarak Lanzer, Schreber ve Pankejeff'in garip davranışlarını anlattı. Bu boyutun tarih öncesi orijininden nasıl geldiğini tam olarak açıklayamadı ve sadece aile dinamiklerine işaret etti. Her çocuk Oedipus kompleksindeki tedavisi güç baba öldürülmesi olayını yaşardı, çünkü her çocuk zina yapmak ve ebeveyn öldürmek isterdi. Ayrıca her çocuk gelişme döneminden önce Oedipus kompleksinin çözülümünü, zina tabusunun kabulünü özetlerdi. Analizcilerin nevrozlu bilinçaltında gözlemledikleri şey -pasiflik, hadımlık, suçluluk korkusu- patojeninin sonraki etkileri ve bu çözülüm eksik kaldığında meydana çıkan dönüşler ve tekrarlardı.

Filmer ve Locke için baba tam olarak otoritenin temsilcisiydi. Freud ise babanın aynı zamanda tüm çocukların bağımlı oldukları aslî objeydi. Yani otoritenin arkasında itaat yatıyordu. Freud'un travmalı otorite anlayışıyla yakından ilgili olan korku, korunma ihtiyacı ve sevme duygusu vardı ki bunlar baba ilişkisinden geçiyordu ve Locke'den gelen siyasi düşünceyi -ve de sosyal reformu- büyük ölçüde değiştirdi. Freud daha sonra annenin rolünün daha çok farkına vardı, onun merkezdeki yerini idrak etti. Fakat babanın, çocukluğun ilk dönemlerinin koruyucusu olduğu konusundaki görüşü hiç değişmedi. Fakat bu görüş Lanzer, Schreber ve Pankejeff'in iç çatışmalarını ve kararsızlıklarını mantıklı yapıyor. Onlar babalarından sadece korkmuyor, onu seviyorlardı da ve bu sevgileri korkularını derinleştirdi ve karmaşıklaştırdı. Evet, Freud bu noktayı kendi olağanüstü ve spekülatif ata cinayeti mitiyle birlikte benimsedi. Fakat onun, babalarına duydukları sevgi ve ondan korkuları yüzünden hayatları sarsılmış bireyler hakkında yazdığı hikayelerini okumak ve dinlemek ilginçtir. Ayrıca Freud'a göre, o çocuklar babalarını sevmemiş olsalardı, cinayetlerini hiçbir zaman yaratıcı, uygarlaştırıcı bir harekete çevirmeyi başaramazlardı.

Totem ve Tabu aynı zamanda Freud ve Jung'un, psikolojinin mit ve dinle ilişkisi konusundaki fikir ayrılıklarını da ortaya çıkardı. Jung bir mezhebin bağnaz üyesi olan bir Hıristiyan değildi. Hizipleşme sırasında Töton mitolojisine yöneldi ve çok geçmeden de mandala gibi batılı olmayan dinler ve mitoloji simgeleriyle ilgilenmeye başladı, ama

her şeye rağmen bir Yahudi karşıtıydı. 1912'de yazdığı bir yazıya göre Yahudiler farkında olmadan akrabayla zina eğiliminde olan bir ırktı ve zamanın bazı doktorları bilinçaltına itilmiş bu tür yasak güdüleri toplumca kabul edilebilir hale getirme peşindeydiler.[38] O halde Freud'un *Totem ve Tabu*'yu Jung'u ayıplama aleti olarak görmesini makul karşılamak gerekir. Freud Abraham'a yazdığı mektupta, "Şu totem işi... bizi tüm Aryan (Ari: Hint Avrupa) dindarlığından koparacak," dedi.[39]

Aslında etnik dinsel hassasiyetlerden daha başka şeyler de vardı tehlikede olan. Ferenczi Jung'un Jahrbuch (yıllık kitap) yazıları hakkında bir inceleme yazısı yazarken çatışmanın önemini anladı. Freud'a söylediğine göre, Jung'un yazılarında en çok önem verdiği konu bireyin toplumda bir yere yerleştirilmesiydi. Ferenczi'ye göre Jung psikanalizi günah çıkarmayla bir tutuyor ve günah çıkarmanın psikoterapi için kolay olduğunu bilmiyordu; zor olan, günah çıkarmada hiç sözü edilmeyen baba imajının yıkılmasıydı." Ferenczi'nin inancına göre, Jung'un analizci kavramı Freud'unkinden farklıydı. Jung kendisinin analiz edilmesini istemiyor, hastaları karşısında kurtarıcı, adeta Tanrı gibi görünmek istiyordu! Ferenczi, "Analiz edilirse Jung'un gizli eşcinselliği açığa çıkar ki 'Hıristiyan toplumu' ya da 'kardeşlik' yazılarında görülür bu," diye yazdı. Ferenczi kendi eşcinselliğini kendine bile açıklamaktan çekinirken, "Jung eşcinsellikten nefret ediyor ve [bilinçaltının] 'ilerleyen fonksiyonunu' övüyor," dedi.[40] Birkaç ay sonra da Ferenczi, "Babanın hemen hiç rolü yok... Hıristiyan kardeşler toplumu çok daha fazla yer tutuyor," diye yazdı.[41]

Freud Ferenczi'ye yazdığı mektupta Aydınlatmanın evrenselliği ve laikliğinin önemini hatırlattı ve şöyle dedi: "Yahudilik konusunda hiç kuşkusuz Aryan (Ari) ruhundan büyük farklılıklar var, bunu günlük yaşamda görüyoruz. Bu yüzden orada burada hiç kuşkusuz farklı dünya görüşleri ortaya çıkacak. Fakat özel bir Ari (Hint-Avrupalı) ya da Yahudi bilimi olmamalı. Sonuçlar benzemeli ve sadece bunların takdim şekilleri değişebilir... Eğer bu farklılıklar bilim içinde objektif ilişkilerin kavramlaşmasında ortaya çıkarsa yanlış bir şeyler var demektir." Freud daha sonra Hıristiyanlık hamlesinin bütünletici, halbuki Yahudi dininin analitik olduğunu ileri sürdü. "Bizim [Yahudi olarak] arzumuz onların Hıristiyan dinine ve dünya görüşüne karışmamak, ama biz kendi dinimizin bilimsel çalışmalar için daha uygun olduğunu düşünüyoruz. Jung'un ABD'de psikanalizin bir bilim dalı değil, bir din olduğunu söy-

lediğini duydun. Bu hiç kuşkusuz tüm farklılığı aydınlatacaktır. Fakat Yahudi ruhu orada buna katılmayı reddetti.[42] Freud bilimsel sonuçların kültürel olarak tarafsız olduğunu, fakat bilim üreten ve anlamını yorumlayan kültürlerin çeşitli olduğunu söyledi. Psikoloji bilimi içinde insanın kendini tanıması, sıkılganlığı vardı. Baba çocuk ilişkisini bastıran bir noktadan (evrensel kardeşlik ve "toplum duygusu") işe başlayan bir Hıristiyan için bu bilimle ilgilenmek, babaya bağımlılık konusunda kendini daha iyi tanıyan bir Yahudi kadar kolay olamazdı.

Jung ile analitik grup arasındaki bastırıcı, mezhepsel ve akrabayla zina özelliğini güçlendiren fikir ayrılığı aynı zamanda onun Mannedbund ya da erkek-toplum yanını da aydınlattı. Bu konuda en hassas gözlem, bir kadın olduğu için olayın dışında kalmış olan Emma Jung'dan geldi. 1911 sonlarında Freud'a mektup yazan kadın kocasıyla onun arasındaki ilişkilerin bozulduğuna üzüldüğünü yazdı ve şöyle dedi: "Carl'a gösterdiğiniz güven beni sevindiriyor, onurlandırıyor, ama bazen çok fazla şey verdiğinizi düşünüyorum—onu ihtiyacınızdan fazla bir takipçi ve icracı olarak görmüyor musunuz? İnsan bazen çok gizlemek istediğinde çok vermez mi? Hakkıyla kazandığınız şöhret ve başarıyla mutlu olmak yerine neden ondan vazgeçmeyi düşünüyorsunuz... henüz o kadar yaşlı değilsiniz." Freud elli beş yaşındaydı. "Bu kadar uzun mücadele verdikten sonra başarınızın şerefine içerek mutlu olmalısınız. Carl için de bir baba gibi hissetmeyin; o da yaşlanacak ve ben önemimi kaybedeceğim, ama bir insanın bir diğeri hakkında düşünmesi gibi düşünmeliyim. Sakın bana kızmayın."[43]

Freud Emma Jung'un mektubunu önemsemedi. Carl Jung onlardan uzaklaştıkça Freud ve yandaşları gizli bir topluluk oluşturmayı düşündüler. Freud'un Jones ile ilişkisi Clark konferansından sonra gelişti. Freud 1911'de onu Amerika'yı iki yılda fethettiği için kutladı.[44] Jones bir yıl sonra ona yazdığı mektupta analizin geleceği için kötümser olduğunu belirtti; Jung geri çekilmişti, Stekel çekilmez olmuş, Rank güçten düşmüş, Ferenczi düşüncesiz, saldırgan bir adam olmuştu.[45] Ona göre, Freud kişisel komplekslerden arınmış arkadaşlar seçmeli ve gayriresmi, küçük bir grup oluşturmalıydılar. Freud bu fikri beğendi, kendisi öldükten sonra amaçlarını koruyacak bir grup oluşturma fikri harikaydı.[46] Grup içinde çekirdek grup olarak kurulan ve "Komite" diye adlandırılan bu grupta Jones, Rank, Ferenczi, Abraham, Max Eitingon ve Hanns Sachs vardı. Freud kuruluşu onaylamak için herkese üzerinde

bir Yunan simgesi olan bir yüzük verdi.

Jung hâlâ Uluslararası Psikanaliz Derneğinin başkanıydı. Bu nedenle Freud Mayıs 1913'te Abraham'a politik açıdan sakatlandığını söyledi. Ağustos ayında Uluslararası Dernek Münih'te toplandı ve üyeler arasındaki anlaşmazlıklar nedeniyle adeta kapanma aşamasına geldi. Freud ondan sonra etkili motivasyonlar yüzünden pozisyon yitirmemek için hiçbir şey yapmadı. En yakınındaki dört beş arkadaşının tavsiyelerine uyacağını söyle ve "Jung'a inandığımdan beri politik açıdan hüküm verme konusunda kendime güvenim azaldı," dedi.[47] Jung Jahrbuch'dan Ekim ayında istifa edince Freud da bir oyundan kuşkulandı ve kendi kontrolündeki derneklerin Uluslararası Dernekten ayrılmasını düşündü. Fakat Jones Amerikalıların bunu anlamayacağını söyleyerek caydırdı onu. Nisan 1914'te Jung hiç beklenmedik bir anda bazı İsviçreli analizcilerle birlikte Uluslararasından istifa etti.[48] Freud bilmiyordu ama Jung araları açıldıktan sonra akıl hastası olmuştu. Fakat 1. Dünya Savaşı başlamadan önce kendini toparlamaya, iyileşmeye başladı ve dünyanın felâkete doğru sürüklendiğini gördüğü için hastalandığını söyledi. Freud ise Abraham'a sevincini gösterdi ve "Sonunda asi, kutsal Jung'dan ve onun dindar papağanlarından kurtulduk," dedi.[49]

Komite yirmili yılların sonuna kadar analiz hareketi içindeki karizmatik otoritenin ikonası olarak çeşitli şekillerde kendini gösterdi. Daha sonra Freud'u merkez alan bir dizi kuruluş ve gayriresmi gruba dönüştü. Bunların en önemlisi eğitim analizleriydi. Tüm eğitim analizlerinde ilk analiz eğitimi olarak Freud'un 1909'da Max Eitingon'la yürüyüşleri saygı göstermek için yer aldı (bu devam ediyor).[50] Ondan sonraki kuşaklarda kuruluş kuşağının Freud fikir transferleri hep dikkate alındı. Analizler tüm değişim süreçlerinde, profesyonel bir görünümle, Freud'a yönelik gizli, fantezi ve karmaşık bir sevgi duygusu arasında bölünmüş olarak kaldı.

İronik olarak, Freud'un Oedipus kompleksini açıkça ifade ettiği dönemde (1912), babalık otoritesi hukuk, ekonomik ilişkiler ve devlet yönetiminde yeni bir sosyal organizasyon sistemine yol açıyordu. O dönemde erkek yönetiminin cansızlar yönetimine geçtiği söyleniyordu ama kontrol merkezinin bilim, teknoloji ve bürokrasiye geçtiğini söylemek daha doğru olur. "Dora"dan sonraki vaka incelemelerinin durumu bile yeni yönetimin önemi konusunda bir fikir veriyordu. "Fare

Adam" bir subaydı. Schreber bir akıl hastanesi kurmaya çalışıyordu. Eğer Dora Victoria ailesinden bir kaçışsa, Lanzer ve Schreber de sadece dış baskılara değil, içsel kendini-kontrole de dayanan kitlesel, bürokratik organizasyonlardan kaçıyorlardı.

Yer değiştirme Freud'un savaş öncesi yazılarının hem gücünü ve hem de limitlerini açıklar. Onun hadım eden baba imajı yirminci yüzyıl başlarında kitle demokrasilerinde Platon'un eski zamanlardaki kaba, hoyrat adamına ya da Dante'nin Orta Çağlardaki cehennemine benzetildi. Bir anlamda hâlâ geçerli olsa da, geçmişten referans vermek insanların hayal gücünü meşgul etti. Raymond Williams'a göre "hadım eden baba" imajı eski bir tarih döneminden arta kalmış bir imajdı. Freud onu sosyal organizasyonda kaybolmak üzereyken bulmuştu. Bu koşullarda analizciler onun teorilerini yeni demokratik alana taşımalıydılar. Bu gayret için hiçbir mesele cinsiyet kadar önemli olamazdı.

1922 yılında Mannerbund ya da "Komite": soldan sağa ayaktakiler; Rank, Abraham, Eitingon, Jones; oturanlar Freud, Ferenczi ve Sachs

Psikanaliz otoritenin hâlâ babalar ve oğullar arasında gidip geldiği bir ortama doğduğu halde, ortaya çıkan kitle üretim ve tüketim dünyasında karma-cinsiyet hüküm sürüyordu. Göreceğimiz gibi yenilik, er-

kek ve kadın arasında üniversitede gelişen ilişkileri çalışma hayatında güçlendirirken aile içi mahrem ilişkileri de destekledi. Çocuk yetiştirmede yeni yöntemler, genç kız ve erkek çocukların birbirlerini daha erken ve yakından tanımalarına yol açtı, ortak eğitim gelişti. Kız ve erkek çocuk kıyafetleri arasında büyük fark kalmadı. İş yerlerinde personel, sosyal çalışma ve psikolojik ayarlamalar yapılırken, kadınlar karşı cinsi anlamayı destekleyen terapi yaklaşımlarında öncülük etmeye başladılar. Freud'un çalışmaları hiç kimsenin basitçe erkek ya da kadın olmadığını gösteriyor, kendini-tanıma her iki cinsin de anlaşılmasını gerektiriyordu. Psikanalizde hadımlık, eşcinsellik ve cinsel farklılık gibi kavramlar sadece erkekler tarafından tartışılamazdı.[51] Psikanaliz şimdiye kadar Mannerbund içinde kaldığı haliyle ona gücünü veren aile değişimlerini asla kavrayamazdı. Bu yüzden analizcilerin arasına kadınların da karışması psikanaliz tarihinin en kararlı değişikliği oldu.

Fakat ilk başlarda bu gayretler pek hayırlı olmadı. Kadınların Viyana Tıp fakültesine kabulünden on yıl sonra, 1907'de Viyana Psikanaliz Derneği hâlâ kadınların doktorluğunu tartışıyordu. Fritz Wittels'in, kadınların eğitim arzusunun ardında bastırılmış cinsellik olduğunu tartışan "Kadın Doktorlar" başlıklı tebliği, analitik ortamın karışık karakterini ortaya koydu. Bir sosyalist olan Paul Federn, kadınların eğitimi konusunda, hayat için çok önemli olan tıp mesleği açısından buna çok önem verilmesi gerektiğini söyledi. Ama Wittel ile bir konuda hemfikirdi, "kadın doktorlar erkek tenasül uzuvlarının tedavisiyle uğraşamazdı." Max Graf kadın doktorların büyük kişisel etkiye sahip olmadıklarını söyledi, uzman bir doktor için gerekliydi bu. Freud Wittels'in konuşmalarının ahmakça olduğunu, yazısında adalet duygusu olmadığını ve adamın bastırılmış cinsellikle süblimleşmeyi birbirinden ayıramadığını söyledi. Fakat kadınların eğitimi konusunda bazen Freud da bazı sorular soruyordu.[52]

Her şeye rağmen kadınlar bir süre sonra analiz alanında çalışmaya başladılar. İlk aktif kadın analizci, Rudolph Hilferding'in (Lenin'in Imperialism'inde sözü edilen Finance Capital'in yazarı) karısı olan Dr. Margarete Hilferding idi. Margarete Hilferding 1910'da Viyana Psikanaliz Derneğine başvurdu ve konu tartışıldıktan sonra üyeliği kabul edildi. Freud ve Alfred Adler kadının lehine konuştular ve iki karşı oya karşı on iki kabul oyu aldı Hilferding ve 1911'de, Freud'un Adler'le anlaşmazlığından sonra istifa etti. Dernek kayıtlarında onun üç konuşması

vardır. Bir konuşmasında bir çocuğun mavi-yeşil renklerden korktuğunu ve bunun mutfak aletlerinden gelmiş olabileceğini açıkladı, çünkü işçi evlerinin mutfaklarında çoğu zaman bakır mutfak malzemesi kullanılıyordu. Hilferding'in ikinci çalışması kadınların mastürbasyonuyla, üçüncüsü da annelerin çocuklarına karşı besledikleri karışık hislerle ilgiliydi.[53]

Hilferding'in çalışmaları bir yana, analizlerde kadına çoğu zaman erkeğin cinsel objesi gözüyle bakılıyordu. Erkeğin baba otoritesine bilinçaltı boyun eğmesi konusunda Freud'un eski analizlerinin ana noktası çoğu zaman, erkeklerin cinsel ilişkilerindeki yasakları incelemekti. Böylece cinsel farklılık, özellikle hislerin psikolojik olarak başkasına yönelmesiyle ilgili çalışmalarda öne çıktı. Aslında ilk analizcilerin çoğunun kadın hastası vardı. Gross ve Stekel'in çok sayıda kadın hastası oldu. Jones İngiltere ve Kanada'da kadın hastalarına cinsel tacizden (bir olayda çocuğa) suçlanmıştı ve şantaj ödemeleri yapıyordu. Jung Burghölzlide şizofreni hastası Sabina Spielrein'le ilişkiye girmişti. Ferenczi sonunda evlendiği Gizella Palos ve kızı Elma ile yıllarca ilişki yaşadı. Ferenczi Freud'a yazdığı bir mektupta, "İnsanın hasta muayene ettiği yatakla seviştiği yatağı ayrı tutması gerektiğini sanıyorum... burnu iyi koku alan bir insan orada neler olduğunu anlayabilir," diyordu.[54]

Bu ilişkiler başlangıçta klasik kadın dedikodularını andırıyordu. Freud bir süre sonra Ferenczi'nin isteği üzerine Elma Palos'u inceledi ve Ferenci de Freud'un talebiyle Jones'u incelemeye aldı. Bir süre sonra Jones'un talebi üzerine Freud bu kez de Jones'un sevgilisi olan Loe Kann'ı analiz etti. Jones daha sonra Freud'a şöyle yazdı: "Bu kadın önünde artık kendimi eskisi kadar alçalmış hissetmiyorum, zaten dost Adler'e rağmen hiçbir kadın kalpten isteyemez bunu bir erkekten."[55] Fakat klasik Mannerbund'a karşın erkekler ve kadınlar arasında sadık dostluklar kuruldu. Loe Kann Freud'un analizinden sonra Jones'dan ayrıldı ve Jones da Freud ile ilişkisini en alt düzeye indirdi. Freud tepkisinden korkan Jung'a teminat verdi, Spielrein'e bir baba gibi davrandı ve Jung'a yazarak, "Bu deneyimler hislerin transferi konusunda bilgimizi artırmamız için bize yardımcı oluyor ki bu bizim için her zaman sorun oldu... Bu kadınların amaçlarına ulaşana kadar tüm güzelliklerini sergileyerek bizi kendilerine çekmeleri doğanın en büyük olaylarından biri," dedi.[56]

Analizciler toplumunda kadının eksikliği yüzünden analiz düşüncesi tek yanlı kaldı. Yine de kadın doktor sayısının artışından önce, er-

kek analizciler farkı cinsiyetler arasına sokmak için psikanaliz teorisini yeniden tanımlama gayreti içindeydiler. 1909'da Karl Abraham Freud'a, babanın psikolojik gelişmede her zaman büyük etkisi olup olmadığını sordu. Abraham'a göre bazı incelemelerinde anne, bazılarında ise baba anahtar rolü oynuyor; bireysel koşullara göre değişiyordu bu. Freud onunla hemfikir olduğunu söyledi ve "Ben eskiden ilgili şahıs için aynı cinsiyetten ebeveynin daha önemli olduğuna inanırdım, ama bireysel değişimlere şimdi daha çok inanıyorum," dedi.[57]

Her iki cinsi de içeren dünya görüşüne geçişin ve aynı zamanda ego teorisinin başlaması, narsisizm teorisinin formüle edilmesiyle ortaya çıktı. Freud narsisizm kavramını 1909 başlarında eşcinsellik için eşanlamlı bir sözcük olarak kullanmıştı, fakat Adler ve Jung'la olan anlaşmazlıkları azalırken bunu kadın cinselliğine de uygulamaya başladı. Kadınlarla iki yeni ilişkisi katalizör rolü oynadı. Bunlardan biri Freud'un 1912'de analiz ettiği ve (etik dışı) Ferencz ile tartıştığı Elma Palos'tu. Ferenczi'ye kadınlarda cinsel gelişmeyle ilgili olarak yazdığı bir mektupta, Elma'nın babasında uğradığı hayal kırıklığını, kendisine duyduğu samimiyeti ve babası yüzünden yaşadıklarını başkalarından çıkarma arzusunu açıkladı. Ama onda baskıya neden bir başka "yüzeysel akım"a dikkat etmişti. Kızın annesiyle bağlantılı olan ve "gerçek dişi" olup erkeklere yönelik olan bu akım analize direnç göstermişti. Freud iki hafta sonra Ferenczi'ye tekrar yazdı ve "Elma ile her şey durma noktasına geldi ve bunun nedenini biliyorum, bu narsisizm," dedi. (58)

Freud bir süre sonra narsisizm ve kadın psikolojisi bağlantısı üzerinde çalışmaya başladı. Ona bu fikri veren kaynaklardan biri de Ekim 1912 ile Nisan 1913 tarihleri arasında yapılan Viyana Psikanaliz Derneği toplantılarına katılan ellili yaşlardaki Rus yazarı Lou Andreas-Salome oldu. Andreas-Salome Freudcu analizleri Helen Stöcker'in Viyana feministleri grubuna getirdi, ama kadın aynı zamanda Nietzsche ve Rilke ile olan ilişkileri ve 1910 yılında yazdığı *Die Erotik* başlıklı bilimsel incelemesiyle tanınıyordu.[59] Beş ağabeyi ile ailenin tek kızı olan Andreas-Salome anılarında, "Açık fikirli, herkese güvenen ve beş ağabeyi olan bir kız olarak aile içinde erkeklere bağımlılığım o kadar açıktı ki dünyanın tüm erkekleri farkına vardı bunun," diye yazdı.[60] Andreas-Salome narsisizmi yazmakla kalmadı, söylentilere göre Freud'un Roma seyahatinde on yedi günde yazdığı "On Narcissism" adlı kitabına da modellik yaptı.[61]

Freud bu konuda Ferenczi'ye, "Bu kitap Adler'le anlaşmazlığımı halletti bir yerde," diye yazdı. (62) "Adler sisteminde yansıtılan yaşam görüşü sadece saldırgan dürtü üzerine inşa edilmişti; onda sevgiye yer yoktu." Halbuki narsisizm teorisi kişisel bilinçaltının libido ve etkili ilişkilerden oluştuğu fikrine dayanıyordu. Freud ilk zamanlar zihni kendini-koruma ve cinsellik arasında çatışma terimiyle tanımlarken şimdi "narsisizm ve egoizm... uyum içinde; narsisizm sözcüğü sadece egoizmin de libidoyla ilgili olduğunu göstermek için söylenir," diye yazdı. [63] Freud narsisizmin (kendini hayran olma) cinselliğin gelişmesinde bir aşama olduğuna inanıyordu. Eski cinsel amaçlar parçalı ve dağınık iken, bebeğin "ben"i kendi sevgi objesi yerine aldığı narsisizm, obje seçimini sezinleyen bir ilk ve geçici sentezi temsil ediyordu. Freud böyle bir aşamanın varlığını kanıtlamak için otoerotizm, paranoya, megalomani, hipokondri (hastalık kuruntusu, melankoli), uyku ve acıyla birlikte aktörlerin, suçluların, kedilerin, güzel kadınların ve özellikle de "majesteleri bebek"in kendine yeterliliği gibi pek çok örnek verdi. Freud'un yazdığına göre, bu fenomenler arasındaki fark ne olursa olsun, birlikte alındıklarında insanoğlunun, objesinin kendisi olduğu bir sevgi gelişmesinin bir aşamasını gösteriyorlardı. [64]

Lou Andreas-Salome: kadın narsisizmi teorisinin bir prototipi (1914)

"Narsisizm Üzerine" adlı kitap savaş sonrası dünyada psikanalizin merkezinde olacak bir süreci başlattı; vaatlerin ilki ve en temeli olan otonomiyle başlayan, yeniliğin üç katlı vaadinin karmaşıklığı ve radikalliğiydi bu. Hatırlarsak, Aydınlatma dönemi için otonomi, evrensel mantık yoluyla dış otoriteden liberasyon anlamına geliyordu. Halbuki hizipleşme sürecinde otonomi daha kişisel ve psikolojik oyuncular buldu. Jung bu değişimi yenilik yüzeyselliğinin bir işareti, Adler de otonomiyi sadece statü endişelenmesi olarak görürken, Freud'un narsisizm teorisi ilk kişisel yaşamın göründüğü pasif, gerileyen ve ütopik yelpazeyi gösteriyordu. Sevilme ihtiyacına odaklanan bu teori pasif çabaların önemini gördü ve onları eleştiriye açtı. "Ben"i daha geniş, bilinçsiz bir psikolojik alana koyan narsisizm teorisi 1920'lerde psikanalizin önderlik ettiği yeni bir kişisel otonomi kavramına yol açtı.

Narsisizm teorisi ayrıca Freud'u, psikolojiyi "erkek" ve "dişi" akımlar üzerine inşa etme fikrini reddedişini geliştirmeye sevk etti. Freud'un "Kurt Adam" vakasından söz ederken gördüğümüz gibi, Pankejeff'in kadınları aşağıladığı dönemde Freud, onun gerçek duygularının pasif ve mazoşist olduğunu söylemişti. Fakat Freud "erkekliğin" ya da erkek protestosunun hasta için neden önemli olduğunu açıklayamamıştı. Narsisizm deneme yazısında bir açıklama vardı. Pankejeff'in, erkekliği konusunda ısrarla durmasının nedeni, sadece hadım olma korkusu değil, aynı zamanda narsisizmini muhafaza etme arzusuydu. Freud'a göre egonun cinsel akımları yoktu ama kendini koruma ve narsisizmini muhafaza etme konusuna ilgi duyuyordu.[65] Erkeklik asla libidolu bir güç değil, deneysel ve geleneksel kültürel bir idealdi.[66] Göreceğimiz gibi 1920'lerde psikanaliz cinsiyet eşitliğine, cinsiyet farkını kişiselliğin altına iten yeni bir yaklaşıma doğru ilerledi.

Sonunda narsisizm teorisi, modern demokratik topluma doğru kritik yaklaşıma katkıda bulundu. Narsisizm aşamasında Freud, insanın kendini idealleştiren bir imaj geliştirdiklerini söyledi. Ama bu imajın aynı zamanda sosyal bir yanı vardı; bu bir ailenin, sınıf ya da ulusun ortak idealiydi. Bireyin ideali olarak kendi önünden ileri sürdüğü şey sadece... kendi ideali olduğu zamanın bedeliydi.[67] Duyguların başkasına iletişimi kavramının, hiyerarşi otoritesinin incelenmesini ima etmesi gibi, narsisizm kavramı da demokratik toplumlarda gelişen grup kimliği formunun incelenmesini ima ediyordu; diğerleriyle idealleşmiş kimlik bazına oturan grupların, yani aynı liderin peşinden giden, aynı

ulusa ya da dine bağlı, aynı cinsiyet ya da cinselliğe sahip, hatta aynı kültürü ve tutkuları paylaşan insanların grupları anlamındaydı bu. Bu tür gruplarda herkes birbirine eşit sayılırdı. Bunun dışında kalanlar diğerlerinin altına düşerdi. Böylece narsisizm teorisi aynı zamanda Yahudi karşıtlığı, kitle kültürü ve 1. Dünya Savaşı sonrası ortaya çıkan faşizmin psikanaliz incelemelerine yol açtı.

Freud deneme yazısını tamamladıktan birkaç ay sonra Andreas-Salome'ye bir mektup yazarak narsisizm tanımlamasının ilerde bir gün metapsikolojik olarak adlandırılacağını söyledi, kendisi de bu sözcüğü daha sonra (bilinç, önbilinç ve bilinçaltı) yerine aldığı (id, ego ve süper ego) deyimlerinin tanımlamasında kullandı.[68] Aslında deneme, düzeltilmiş ya da yapısal teoriye götüren düşünceyi başlattı. Hislerin başkasına yönelmesi ve narsisizm, biri "kişilerarası" diğeri "psişik içinde" olmak üzere iki farklı fenomen gibi görülebilir. Ama Freud'a göre ikisi içten ilişkiliydi. Hislerin başkasına yönelmesi bir ebeveyn figürüne bilinçsiz bağlantı, narsisizm ise benliğin libidolu kateksisiydi. Fakat narsisizm ayrıca ebeveynin kimliğiyle de gelişiyordu ki Freud daha sonra bunun, ebeveynin idealleşmiş kendi imajlarıyla olduğunu yazdı. Buna göre, narsisizm teorisi bir yandan kimliğin, egonun gelişmesi için temel yol olduğu gerçeğini anlamaya götürürken, diğer yandan daha obje-ilişkili bir görüş noktasını teşvik ediyordu. Freud denemeyi bitirdikten bir yıl sonra Abraham'ın bir yazısını, "bilinçaltı obje kateksisini" söz konusu etmeden içgüdüleri (sadistlik ve anal erotizm) vurguladığı için eleştirdi.[69] Freud "Kederlenme ve Melankoli" adlı kitabında kederlenmeyi "egonun üstüne düşen obje gölgesi" şeklinde tanımladı ve bu süreçte egonun kayıp ya da terk edilmiş sevgi objelerinden meydana geleceğini ileri sürdü. Bu tür formüller Freud'un daha sonraki düzeltmelerinin habercisi oldu.

Freud "Narsisizm Üzerine" adlı kitabını çalkantılı bir döneminde yazdı ama çok geçmeden 1. Dünya Savaşı başladı. Alman ordusunun harekatlarını gazetelerden izleyen Freud, çocukluğundaki Franco-Prusya Savaşından etkilendiği gibi etkilendi bu savaştan da. Aralık 1914'te Ferenczi'ye, kendisini yaşayan "ilkel bir siper" gibi hissettiğini söyledi.[70] Daha sonra Jones'a, "Jung ve Adler'in bozulmadan bıraktıkları hareket şimdi ulusların çatışmasıyla mahvoluyor," diye yazdı.[71] Aynı ay içinde Andreas-Salome'ye yazdığı mektupta, "Ben ve çağdaşlarım artık neşeli bir dünya göremeyeceğiz... işin en kötü yanı da şu; bu durum

hayal etmemiz gerektiği gibi, bizim psikanaliz beklentilerimizden çıktı."[72] Freud bir gece rüyasında oğlunun cephede ve başının sarılı olduğunu gördü.[73] 1917'de çevresine, kendisini Müttefikler ve İtilaf kuvvetleri arasında tarafsız gördüğünü söyledi. Hoşuna giden tek şey Kudüs'ün ele geçirilmesi ve İngilizlerin seçilmiş halkla yaşadıklarıydı.[74] Freud "Kederlenme ve Melankoli"yi yazarken, 1. Dünya Savaşının zorladığı boş zamanlardan yararlanarak bazı metapsikolojik denemeler de yazdı ama daha sonra bunların çoğunu yırtıp attı. "Savaş ve Ölüm Hakkında Düşünceler" başlıklı notlarında, dünyadaki mantıksız olaylar karşısındaki şaşkınlığını dile getirdi. Ona göre savaş, analizin verebileceğinden daha büyük ve çok açıklama istiyordu.

Freud'un çalışma odası

O zamanki adıyla Büyük Savaş, on dokuzuncu yüzyıl sonu liberal mantık rüyasının, Bildung, ve Schorske'nin Athena heykeliyle hissettirdiği iç gelişmelerin sonunu getirdi. Tüm Batıyı, uygarlıkta bilinçsiz patojenik elemanlar ve bireyler olduğu ve insan ruhunun yeni bir kavrama ihtiyaç duyduğu konusunda ikna etti. Savaş öncesi Stravinsky'nin *Rites of Spring* (Bahar Ayinleri) adlı eseri Paris'te ayaklanmalara neden oldu. Savaşın başlamasından iki yıl sonra, 1916'da Zurich'te Cafe Voltaire'de ilk kez olarak, dışarıda sirenler çalar patlamalar duyulurken, ko-

nuşmalar yapıldı, şarkılar söylendi, insanlar eğlendiler. Hugo Ball daha sonra şöyle yazdı: "İnsan sesi ruhu temsil ediyor, erkinlik macera dolu yolculuğunda şeytani rehberlerle birlikte. Gürültüler fonu oluşturuyor– istediğini ifade edemeyen, ölümcül, tahditli... hızından ve gürültüsünden kaçılamayan, tehditkar, boğan ve mahveden bir dünya bu."[75] Aynı yıl sonu gelmeyecek gibi görünen Somme Muharebesi, Batı uygarlığını mahvedecek gibi göründü. Fakat gerçek bir kültür gelişmesi başlamıştı ve psikanaliz onun merkezinde olacaktı.

Kısım İki

FORD'CULUK, FREUD'CULUK VE ÜÇLÜ YENİLİK UMUDU

Bölüm Beş

BÜYÜK SAVAŞ VE BOLŞEVİK DEVRİMİ

Okuluna atlı arabalarla gitmiş olan bir kuşak şimdi bulutlardan başka hiçbir şeyin değişmediği kırlarda, açık havada duruyordu ve bulutların altında, yıkıcı akıntılar ve patlamaların ortasında, küçük, kırılgan bir insan bedeni vardı.

—Walter Benjamin, Reflections

Büyük Savaş ilk kapsamlı savaştı, Avrupa'da başladı ama küresel bir savaştı bu. Kırsalda olduğu kadar şehir sokaklarında da çatışmalar oluyor, askerlerle birlikte siviller de ölüyor, erkeklerle birlikte kadınlar da savaşıyor, koloni halkları da karışıyordu savaşa. Toprak, hava ve deniz, her yer kirlendi. Emperyalistlerin koloniler üzerindeki emelleri ve aynı zamanda eski imparatorlukların çözülüşüyle ortaya çıkan parçalanmalar başlattı ve teşvik etti, hızlandırdı savaşı, kanlı çatışmalar yıllarca sürdü ve psikanalizin kaderini de etkiledi.

Savaş sürecinde Batı uygarlığı öldü ve yeniden dirildi. Hiç kimse onun altında yatan öfkeden kuşku duymuyordu. Beş yıl süren savaşta on milyon insan öldü ya da yaralandı, sakat kaldı; günde altı bin, yılda iki milyon insan mahvoldu. 1916'da dört ay süren Somme Muharebesinde yarım milyon, on ay süren Verdun Muharebesinde yedi yüz bin kayıp verildi. Kitle halinde katliamlar bitmiyordu, bunu anlamak mümkün değildi. İnsanlar felaketlerin boyutları kadar, siperlerde bazen yaşanan hareketsizliğe de şaşıyorlardı. Toprakların coğrafyasıyla birlikte insanların ruh halleri de değişti; hendekler, siperler, patlayan mayınlar, ölmeden toprak altında kalıp gömülme korkusu, kulakları sağır

eden patlamalar ve sarsıntılar, sinsice yayılan zehirli gazlar, bombaların parça etkileri, geceyle gündüzün birbirinden ayrılamaması, düşmanın nerden çıkacağını belli olmaması gibi sayısız korku nedeni insanları çılgına çeviriyordu. Bazen iki tarafın da hareketsiz kaldığı zamanlarda hava bombardımanı korkusu geliyordu.

Büyük Savaşta siperde yaralı tedavisi

Savaş sadece on dokuzuncu yüzyıl liberal dünya görüşünü parçalamakla kalmadı, aynı zamanda onu yaşayanların kimliklerini de değiştirdi. Bir asker, "Bu savaştan hiç kimse farklı bir insan olmadan çıkamayacak," diye yazdı. "Savaştan geri dönen insan her haliyle farklı bir insan olacak."[1] Picasso 1914'te Braque'ı savaşa gönderdikten sonra, "Birbirimizi bir daha hiç görmedik," derken, savaş sonrasında ikisinin de çok değiştiğini belirtmek istiyordu. Bir Fransız sanat eleştirmeni olan

Camille Mauclair, "Savaş dünün fikirleriyle bugününkiler arasında derin bir hendek kazdı. Hepimiz müthiş bir şokun etkisiyle dışarı fırlatıldık," dedi.[2] İngiliz askeri Peter McGregor karısına yazdığı mektupta şöyle diyordu: "Merak etme ben iyiyim -eskiden olduğu gibi- ama hayır--hiçbir zaman eskisi gibi olamayacağım." Fransız askeri Marc Boasson da karısına, "Çok değiştim. Savaşın bende yarattığı korkunç değişikliği sana anlatmak istemiyordum, ama sen zorladın beni. Kendimi paramparça olmuş, ezilmiş hissediyorum," dedi.[3]

Savaş kadınların kimliğini de değiştirdi. Şehirlerde gazeteler şiddet, vahşet, kadınlara tecavüz haberleriyle doluydu. Kadınların savaş hedeflerinden biri de oy hakkı kazanmaktı.[4] Vera Brittain 1915'te cephede hemşireliğe başlamadan önce çıplak yetişkin erkek vücudu görmemişti, ama yaralı askerleri tedavi ederken onların kaslı vücutlarına alıştı ve onlardan hoşlanmaya, onları eskisi gibi barbar, içgüdülerini kontrol edemeyen vahşi yaratıklar olarak değil de acı çeken, yaralı, hassas ve çocuk gibi adamlar olarak görmeye başladı.[5] Ernst Jünger, "Savaş bize babalık yaptı. Bizden önce hiçbir kuşak bu savaş kadar büyük ve karanlık bir kapıdan ışığa çıkmamıştır," dedi.[6]

Savaş 1920'lere damgasını vuran psikanaliz modasını da tetikledi, ama zemin zaten ikinci sanayi devrimiyle hazırlanmıştı. On dokuzuncu yüzyıl Avrupa'sında kişilik kimliği duygusunun kökleri sınıf üyeliğiydi. Aristokrasi için sınıf ve aile ilişkileri bir araya geldi. Burjuvazi için kimlik etik ideale tekabül ediyordu, bir Fransız, "bireysel gayret (kültür, ahlaki mizaç), aile gayreti (yarar, baba mirası), sosyal gayret (adap, kişisel erdem), politik gayret (otorite, yetenek)," diye yazdı.[7] İşçi sınıfı için kimlik ise çalışma yerinden ve boş zaman, aile ve halk merkezi aktiviteleri ile Sosyal Demokrat partiden geliyordu. Her sınıf insanlara kendine göre bir yaşam yolu gösteriyordu. Ama Büyük Savaş her şeyi değiştirdi. Savaş yüzünden Avrupa devletleri ekonomilerini dengelemek, planlar yapmak ve çalışma hayatına bir düzen getirmek zorunda kaldılar. Dağınıklık toparlanmaya, şirketleşmeye yol açtı. Erkekler ve kadınlar kendilerini ahlaki kimlikleriyle sınıf üyeleri olmak yerine, çıkarlarını düşünen insanlar olarak görmeye başladılar. Fakat çıkarlar ve ilgi çeken şeyler kimliği sınıf gibi bağlayamazdı. Bunun sonucu olarak sınıf bazlı olanların yerini yeni kişisel ve kendini düşünen bilinçli formlar aldı.

Savaş aynı zamanda, analizin merkezinde olan, onu kişisel yaşamın ihtimallerine bağlayan ve kökleri çocuklukta olan incinebilirlik

duygusunun da önemini ortaya çıkardı. Freud'un aile yaşamının karanlık kaynaklarına kadar izlediği tehlikelere, içgüdülere dikkat çekti. Savaşın dehşeti ve şiddetin bağlı olduğu kriz duygusu aynı zamanda, tarihi psikanalizle bir araya gelen iki derin, mantıkdışı politik akımın ortaya çıkmasına neden oldu. Bunlardan birincisi, psikanalizin bireye öncelik konusunda ısrar ettiği gibi, tarih ve kolektif uygulamaya öncelik konusunda ısrar eden Bolşevik rejimiydi. İkincisi de faşizmdi ki bu rejim işçi sınıfından ziyade tüketicilere, paralı insanlara ya da milliyetçilere önem veriyordu. Faşizm şiddetin modern toplumdaki rolünü hatırlatmakla kalmadı, aynı zamanda Yahudi karşıtlığıyla bir araya gelerek Avrupa'da analizin mahvına da yol açtı.

Savaş bitince analiz "yenilikle", Ernst Jünger'in, daha genç kuşağın ilgilendiğini söylediği "ışıkla" iç içe girdi. Yirmili yılların başlarında her yerde sözü edilen "yenilik", artistik modernlikten daha fazlasını içeriyordu. 1920'lerin yeniliği kişisel yaşamın genişlemesine bağlı olarak, özellikle gençler arasında yeni beklentilere, sübjektifliğin etik olarak fark edilmesine yol açtı. İnsanın cesur ve dürüst olması büyük övgü alıyor, ikiyüzlülük kınanıyordu. Bu ortamda önemli olan insanın sınıfı, ırkı ya da cinsiyeti değil, kendisiydi. Fakat bu durum W.E.B. DuBodis'nın, Booker T. Washington'a serzenişinde olduğu gibi politikayı derinden etkiliyordu: "Gerçeğe ve doğruya giden yol gelişigüzel dalkavukluktan değil, doğruca dürüstlükten geçer." Burada egemen ton ruh olarak analitik ama antiromantikti. Savaştan beri "onur" ve "övgü" gibi sözcükler müstehcen sayılır olmuştu ve Ernest Hemingway şöyle yazdı: "Bundan böyle sanatçının kullanacağı uygun konular köylerin, nehirlerin adları ve yolların numaraları olmalı."[8] Her şeye rağmen sanatçı kişisel yaşam için örnek olarak kaldı. Proust sosyolojik ilk romanı Jean Santeuil'den sonra günlüğüne şöyle yazdı: "Çok iyi biliyorum ki beynim çok zengin maden yataklarının bulunduğu geniş bir havzadır. Fakat o madenleri işletecek zamanım olacak mı? Bunu yapabilecek tek insan bendim."[9]

Freudculuk pek çok insan için yeni, modern kişisel yaşamı simgeliyordu. Freud hiç kuşkusuz, "Kendi içlerinde gerçeğe olan direnişin üstesinden gelebilen herkes kendisini benim takipçim saymak isteyecek ve düşüncelerindeki son korkaklık kalıntısını atacaktır," gibi söylemlerle Zeitgeist'ı özetlemek ister gibi göründü.[10] Analiz süslerini yavaşça etrafa saçarak psikiyatriyi, reklâm ve film endüstrilerini de etkileyen bir meslek ve sosyal organizasyonun başlıca desteği haline gel-

di. Analiz uygulamalarında de değişiklikler oldu. Dikkatler bilinçaltının oldukça coşkulu keşfinden, dirence, ölüm bilincine ve suçluluk duygusuna yöneldi. Böylece massetme (emme) ve marjinallik diyalektiği yeni bir döneme girdi.

Büyük Savaş yeniliğin doğasında olan felâket potansiyelini ilk açığa çıkaran olay oldu. Onun tehlikelerini karşılamak için insan psikolojisinde, sanatta, politik düşüncede ve sivil toplumda yeniden düşünmek gerekiyordu. Bu yeniden düşünmede psikanalizin önemi ilk önce, "savaş nevrozlarının" ortaya çıkması, eski savaşçı etiğinin çöküşünü belirtmesi, cinsellik ve cinsiyet rollerindeki devrim ve psikolojik düşünceye doğru değişimle anlaşıldı.

Savaştan dönen askerlerde görülen ve "Mermi şoku" denen ruhsal bozukluklar 1915'te herkesin dikkatini çekmeye başladı.[11] Birkaç ay içinde her iki taraftan yüz binlerce hasta çıktı ortaya. Mermi şokunun savaştaki bomba patlamaları sonucu ortaya çıkan sinir hastalıkları olduğu düşünülüyordu ama hasta sayısı artınca bu düşünce tarzı değişmeye başladı.[12] 1915'te Hamburg'da yapılan bir tıp toplantısında mermi şoku belirtileri hipnozla yok edildi. O yılın sonunda bu hastalığa yakalanan İngiliz askerlerinin yüzde kırkının aslında psikoloji hastası olduğu belirlendi.[13] Fakat ordu psikiyatrlarının çoğu psikolojiye dönmeyi reddettiler. Mermi şokunu arzunun zayıflığı ya da hastalığı olarak tanımlayıp eskilerin histeri tedavisini uyguladılar ve hastalığı küçümsemek için ona "hırs nevrozu" ve "emeklilik mücadelesi nevrozu" gibi adlar verdiler. Onlara göre elektrik şoku ya da hastayı çıplak bırakmak hastada görülmemiş aktivitelere neden olabilirdi.[14]

Mermi şoku savaşın getirdiği psikolojik bir çöküşü gösteriyordu, yaşlı psikiyatrların anlamayacağı bir şeydi bu. Bir asker şöyle yazdı: "O siperlerde bizim piyade kadar uzun süre kalanlar pek çok şey hakkındaki hislerini kaybetmiş olmalı. Zavallı arkadaşlarımızın üstüne çok fazla korkunç şey, inanılmaz mermi ve bombalar yağdırıldı... Zavallı beynimiz bu kadar şeyi kaldıramaz."[15] Freud'un genç Alman öğrencilerinden Ernst Simmel'in değerlendirmesi şöyleydi: "Bu kadar yıkıcı izler bırakan şey sadece bu kanlı savaş değil... kişiliğin içindeki zor çatışmalar da körüklüyor bunları. Kişiliğin yaşadığı deneyimler bilincinin kabul edemeyeceği kadar korkunç ve güçlüyse bilinçaltına da süzülüyor ve orada patlamaya hazır bir mayın gibi bekliyor."[16] Majino Hattı geri-

sinde görev yapan Fransız tıp öğrencisi Andre Breton'a göre, tedavi ettiği bir asker savaşın uydurma olduğunu söylüyor, askerlerin boyalarla yaralı gibi gösterildiğine, cesetlerin tıp fakültelerinden getirildiğine inanıyordu, sürrealizm dediği bir deneyim yaşamaya başlamıştı adam. [17]

Mermi şoku ve tedavisi: "Önce" ve "Sonra" (1919)
İYİLEŞME ODASI — Kuşku & korkuyu bırak — Sadece buraya gel

Durum psikanaliz için uygundu. Psikolojik boyutu tam olarak kabul ettiği için, kendisini eski psikiyatrinin insancıl, zorlamasız yapıları bir alternatifi olarak takdim edebilirdi. Freud'un tüm yakın arkadaşları mermi şoku hastalarıyla çalıştılar. Abraham doğu cephesinde psikiyatri hastaları için bir hastanenin başındaydı. Ferenczi Budapeşte'de bir askeri hastanede psikiyatri bölümü kurdu. Ernst Simmel Posen'deki bir psikiyatri sahra hastanesinin şefiydi. Viktor Tausk Lublin'de bir asker hastanesinde psikiyatri uzmanıydı ve aynı zamanda kaçak olarak askeri mahkemeye verilen askerlerin avukatlığını yapıyordu.[18] Abraham tedavi yöntemlerini anlatırken, "Ben tüm sert terapi ve hipnoz yöntemlerini bir kenara bıraktım, sadece bir tür basitleştirilmiş psikanaliz yöntemi kullandım burada," dedi.[19] Simmel ise analitik olmayan psikiyatrların terapiyi işkenceye çevirdiklerinden şikâyet etti.[20] İngiliz doktor W.H.R. Rivers da, "Sanırım kader bize Freud'un bilinçaltı teorisinin gerçekliğini test etmemiz için eşi görülmemiş bir fırsat tanıdı," diye konuştu.[21]

Psikanalizin kabul görmesinin nedeni sadece psikolojik teorileri değildi, cinsiyet konusuna yaklaşımı da aynı derecede önemliydi.

1916'da psikiyatrlar mermi şoku nedeni olarak askerin zorlanmış "pasifliği" fikrini kabul ettiler. Rivers'e göre siperlerde askerler bazen uzun süreler pasif ve çaresiz olarak bekliyorlardı ve mermi şokunun nedeni buydu.[22] W.M. Maxwell, "Etraflarında bombalar patlarken siperlerde çaresiz bekleyen askerlerde sinir gerginliği çok doğaldır... bu insanlar bir süre sonra her bomba patlayışını beklemek ve yakınlığını tahmin etmek durumunda kalırlar... böyle bir duruma bir ya da iki saatten fazla dayanabilen adam sayısı çok değildir," diye konuştu.[23] İngiliz Savaş Bakanlığı da mermi şokunun kaynağı olarak siperlerde çaresiz beklemeyi gösterdi. 1918 Alman taarruzlarından sonra nevroz vakalarının azalması da bu açıklamaları doğruladı.[24]

Pasiflik hiç kuşkusuz bir dişilik koduydu. Eski psikiyatrların histeriyi bir kadınlık başarısızlığı olarak görmeleri gibi, çağdaş askeri psikiyatrlar da mermi şokunu bir erkeklik başarısızlığı olarak gördüler. Günce tutan İngiliz askeri Garfield Power, Somme taarruzu sırasında, "Mermi şoku! Bunun anlamını biliyorlar mı? Koca adamlar çocuklar gibi ağlayıp sızlıyor, yanındaki arkadaşına sarılıp kendisini yalnız bırakmaması için yalvarıyor ona," diye yazdı.[25] Madox Ford'un *Parade's End* adlı kitabında Yüzbaşı McKechnie, "Bağırıp çığlık atma ayrıcalığı neden sadece kadınlara veriliyor?" diyordu. Freud bile erkekliğin bağımsız bir psikolojik faktör olduğunu düşünürken, analizciler arasında da aynı dili kullananlar vardı. Abraham 1918 Budapeşte psikanaliz kongresinde, cephedeki askerlerin hareketsiz kaldıklarında hastalanabileceklerini dile getirdi. Ona göre, askerler bu yüzden kadınların pasifliğini gösteriyor ve kendilerini acılarına terk ediyorlardı. Belirtilerinde nevroza neden olan durumu tekrar tekrar yaşıyor ve başkalarının sempatisini kazanmaya çalışıyorlardı.[26]

Savaş çıkmıştı, çünkü erkeklik onuru, kendini kurban etme duygusu ve fizik gücüne dayanan eski, aristokratik, savaşçı etiği 1914 yılında hâlâ canlı görünüyordu. Ama savaş bireysel kahramanlık olmaktan çıkıp kitle halinde ölümlere neden olmaya başladığında eski etik zayıfladı. Mermi şoku bu yıpranmanın bir belirtisiydi.[27] Abraham'ın diline rağmen psikanaliz, kendini-kontrol değerlendirmesi ve cinsiyetler arasındaki kesin farklılığıyla, eski etiğin belini kırma yolunu açtı. Romancı Pat Barker değişimin önemini iyi kavradı ve analitik yöntemler uygulamaya başlayan W.H.R. Rivers'ın fikirlerini yansıttı:

> Hastalarını sinir krizlerinin utanılacak bir şey olmadığına, dehşet ve korkunun savaş travmasına verilen kaçınılmaz yanıtlar olduğuna, baskı altına almak yerine onların kabul edilmelerinin daha uygun olacağına, diğer erkeklere karşı duyulan şefkat hissinin doğal ve doğru olduğuna ve ağlamanın bunların doğal bir sonucu olduğuna inandırmaya çalışırken, [Rivers] kendini onların yetişme tarzlarına, mizaçlarına karşı hazırlıyordu. Onlar duygusal baskıları erkekliğin özü olarak tanımlamak üzere eğitilmişti. Siniri bozulan, ağlayan ya da korkusunu itiraf eden erkek, erkek sayılmazdı. Fakat o kendisi de aynı sistemin bir ürünüydü... Genç hastalarına baskıdan kurtulmalarını ve savaş korkularını göstermekten çekinmemelerini söylerken aslında durduğu yeri kazıyordu. [28]

Freud'un ölüm içgüdüsünün Büyük Savaşa bir cevap olduğu çok söylendi. Bunda bir anlamda gerçek payı vardır ama çoğu zaman niyetlenildiği gibi basit, düşünce ürünü bir gerçek değildir bu. Aslında mermi şoku eski teoriyle ilgili olarak birçok sorun çıkarmış, onun yeniden formüle edilmesini gerektirmiştir.

Her şeyden önce nevrozun nedeni olarak bir dış, çevresel faktörün bulunması gerekir. Sorun askerin bastırılmış ya da çocukluk geçmişinde değil, o zaman yaşadığı deneyimlerdedir. Bilinçaltı teorisiyle nasıl açıklanabilir bu? Ayrıca savaş nevrozları eski baskı modeliyle açıklanamaz. Mermi şoku hastaları deneyimlerini bastırmak bir yana, bu korkuyu rüyalarında bile yaşamaktadırlar. Tekrarlanan acı bir deneyim, gerginliği azaltmak için gerçeği bile bypas yaptığı, her yola saptığı düşünülen ruhla ilgili Freud'un zevk prensibiyle nasıl uzlaştırılabilir?

Cinsiyet anlamının yeniden formüle edilmesinin bilinçaltının keşfine yol açtığı gibi, tersi teoriyi de mümkün kıldı. Freud mermi şokunu açıklamaya çalışırken, cinsiyeti ne olursa olsun, tüm hastalarının travma deneyimlerini tekrar tekrar yaşadıklarını düşündü, çünkü bu deneyimi bastırmaya çalışıyorlardı. Mermi şoku korkusu içinde olan bir asker her zaman yeni bir patlama beklediği için bir önceki patlamayı sürekli olarak düşünüyordu. Fakat bu "aktif rol tercihinin" daha genel bir ilişkisi vardı. Çocuklukta ego zayıfken, mikro-düzensizlikler bile travma yaratabilirdi. Freud'un torunu annesinin kendisini terk etmesi deneyimini bir oyun haline getirmişti; eline bir top alarak bir yere saklanıyor ve kendi kendine burada/gitti sözcüklerini tekrarlıyordu. Çocuk

bu sözcükleri tekrarlayarak acısını kontrol altına almak istiyordu. Freud önce onun pasif durumda olduğuna dikkat etti—deneyimin etkisi altındaydı; fakat hoş olmasa bile, oyunu tekrarlayarak aktif hale gelmişti.[29]

Freud'un tekrarlara hassasiyeti analitik durumun güçlüklerinden doğmuştu. Hastalar travmalı çocuk modeline dayanan pasif, incinebilir bir durumda olmaktan korkuyorlardı. Analize dirençlerini göstermek için çocukluk deneyimlerini hatırlamayı reddediyor, ama onları tekrarlıyorlardı. Tekrarlama orijinal travmayı kontrol altına almak için yanlış yönlendirilen bir girişimdi, daha önce yaşanmış bir olayı engelleme amacı güdüyordu. Aynı tekrarlama zorlaması erişkin yaşamda da görülebilir. Freud üç kez evlenen ve üç kocası da evlendikten kısa süre sonra ölen bir kadından söz etti. Burada tekrarlama zorlamasında şeytani bir şey vardı. Her şeye rağmen aynı zamanda genel bir durumdu bu, örneğin çocuk oyunlarında da görülürdü.

Freud daha sonra tekrarlama zorlamasının onu ölüm içgüdüsü konusuna götürdüğünü yazdı.[30] Ona göre, hoş olmayan deneyimleri tekrar zorunda kalmak ve bu deneyimler için bilinçaltı prototipi hatırlama zorluğu dinamik çekişmeyle tam olarak açıklanamazdı. Bu daha ziyade içgüdüsel yaşamın doğasında olan bir şeyi yansıtıyordu, daha doğrusu "tutucu" karakteri; egonun tamamlamaya çalıştığını bozma eğilimini yani. Ölüm-içgüdüsü hipotezi bu eğilimi açıklama girişimiydi. Freud daha önce zevk prensibi -zihindeki gerginliği yok etme girişimi- olarak tanımladığı şeye şimdi ölüm içgüdüsü diyordu ki bu deyim çürüyüp bozulma, düzensizlik ve inorganik duruma dönüş anlamına geliyordu. Daha önce cinsel ve kendini-koruma içgüdüleri olarak anladıklarına şimdi "yaşam içgüdüleri" ya da eros, ölümle iç ilişkileri nedeniyle yine çürümeye doğru çeken içgüdüler diyordu.

Travma ya da tekrarlamalar konularında düşünme girişimleri Freud'u değiştirilmiş ya da yapısal teoriye götürdü. Bilinç ve bilinçaltı arasındaki farklılık yerine id, ego ve süperego arasında bölünme öne sürdü. Freud'un savaş döneminde düşündüğü gibi ego (ben) hâlâ narsisizmin "ben"i idi, içgüdüler için bir sevgi objesiydi. Ama Freud onu gittikçe artan bir şekilde, zihinde içgüdülerle dış dünya arasında aracılık yapan bir vasıta olarak düşünüyordu. Her iki anlamda da ego, kendi dışındaki "şokların" tehdidi altındaydı. Bu şoklar dış dünyadan da gelebilirdi, ego dışından, ama içerden de. Freud'un yazdığına göre, savaşta tehlike bir dış şok ise, barışta egonun kendisini koruyacağı düşman

normalde eros ya da libido idi ki onun talepleri tehdit olarak görülecekti.[31] Freud eskiden bastırılmış cinsellik olarak tanımladığı endişeyi (kuruntu, vesvese) şimdi gelen bir şok sinyali olarak görüyordu. Endişe sinyali başarısız olduğunda travma oluşuyordu.[32] Onun tahminine göre, daha sonra travma üzerine odaklanma ciddi nevrozun ve kişilikarası oluşmuş psikozun, yani paranoyanın açıklanmasında yardımcı olur.

Böylece savaş psikanalizi yeni bir yola soktu. Travma ve tekrarlamayı cinsel ve duygusal yaşamın merkezine oturtarak, aileyi "kalpsiz dünyada bir cennet" gibi gören Victoria dönemi görüşünü bitirdi. Narsisizm teorisiyle ortadan kalkan nefsini-koruma çok geçmeden merkezi bir yere gelecekti ama farklı bir eğilimle –savunmaya yönelik– olacaktı bu. Analiz uygulaması bilinçaltı yorumlamasından direncin açığa çıkarılmasına doğru değişecekti. Pasiflik korkusu güçlü olduğu için kadın sevgisindeki pasif, "dişi" elemanları anlamak güç olacaktı. Sosyal demokrasi ve sosyal reformlarla bir arada varlığını kolayca sürdüren psikanaliz, en derin uygulamalarını faşizmi anlama konusunda bulacaktı.

Savaş bittikten iki yıl sonra Freud'un *Beyond the Pleasure Principle* (Zevk Prensibi Ötesi) kitabıyla ilgili bir yazıyı gazetede okuyan Thomass Mann, güncesine bu kitap, "Romantizmin, kendisiyle aynı olan cinsel sembolizmin zayıflaması ve ölmesi de dahil olmak üzere sonunun geldiğini gösteriyor," diye yazdı.[33] Mann'ın bu notu meselenin özüne işaret ediyordu. Romantizm, özellikle Alman modelinde insanın eski heyecanının, yüceliğinin örneğini oluşturuyordu. Mann'ın sözünü ettiği cinsel sembolizm, üstünlüğün, benliğin büyük, her şeyi kapsayan savaş gibi bir olayla birleşmesinin amacıydı. Mann aslında Freud düşüncesi konusunda hâlâ karasız gibiydi ama yirmili yıllarda Almanya'da, yine bir savaş ürünü olan Nasyonal Sosyalizmin yeniden doğuşu karşısında bir engel olarak görmeye başladı.

Büyük Savaş, arasında ütopik akımların görüldüğü bir başkaldırıydı. Fakat Bolşevik devrimi bunun karşıtı, içinde felâket barındıran bir ayaklanmaydı. Savaş ve devrim de birbirine dayanıyordu ki bir ironiydi bu. Avrupalılar yıllarca zafer ya da geri çekilme umudu olmadan evlatlarını, birbirlerini öldürsünler diye cephelere göndermişlerdi.[34] Yıllar boyunca onların gökyüzünden alevler içinde düşmelerini, karanlık sularda boğulmalarını izlemişlerdi.[35] Rus Devrimi sadece Lenin'in, krizi-

nin derinliğini anlamasından değil, aynı zamanda o konuda bir şeyler yapabileceğini düşündüğünden geldi. Bolşevikler yıkıcıydı ve Robert Musil güncesine, "Onların bir konuda yaptıklarını anlıyorum, bu adamlar uçuruma baktılar," diye yazdı.[36]

Marksizmin ve psikanalizin yolları daha önce de kesişmişti -örneğin Nuremberg konferansı öncesi- ama Bolşevik devrimi yeni bir ilişkiler alanı açtı. Bunun nedeni gizli benzerlik durumuydu. Psikanaliz gibi Bolşevizm de ikinci sanayi devriminin bir ürünüydü ve onun teknolojik başarıları komünizme atlamayı kolaylaştırır gibi göründü. Savaşın komünizm umutlarını yeşertmesi gibi, o da psikanalize güvenme duygusu sağladı. Uçurumun en derin olduğu yer de iki akımın ilk kez temaslarıydı. Bolşevikler 1917'de Moskova'daki Kış Sarayını ele geçirdiklerinde Viyana, Prag gibi şehirlerde, Almanya ve Bulgaristan'da ayaklanmalar oldu. Komünistler Macaristan'da bir süre yönetimi ele geçirdiler. Bunun sonucu olarak, 1913'ten beri ilk analitik kongre Eylül 1918'de Bela Kun Komünist rejiminin daveti üzerine toplandı. Savaş nevrozlarını dikkate alan yeni Macar hükümeti bunun için yeni bir klinik inşa etmeyi planladı, gelen analizciler için yeni Gellert oteli ayrıldı ve doktorlar Tuna'da gemiyle gezdirildi.[37]

Budapeşte kongresinde savaş sonrası analiz tarihini etkileyecek olan iki karar alındı: birincisi terapinin kamusal finansmanı, ikincisi de her analizcinin analiz edilmesi zorunluluğuydu.[38] Her iki kararın nedeni de savaşın neden olduğu krizlerdi. Birincisi kararın nedeni, psikoterapinin bir hak olarak tanınması gerektiğiydi. Macaristan'da Komünist hükümet hastaneleri, sanatoryumları ve ilaç firmalarını millileştirdi, çocukların tedavisine destek verdi, öğretmenlerin maaşlarını ve yaşam koşullarını artırdı, okullara cinsellik dersi koydu ve üzerinde İsa resmi ya da heykeli olan haçları kaldırdı.[39] Freud'a psikoloji klinikleri konusunda garanti verdiler. Kongrede terapinin kamusal desteği kararı alındığında Freud şöyle konuştu: "Fakirlere sağlık konusunda ameliyat desteği bile verildiğine göre, akıl sağlığı konusunda da destek verilmeli... nevroz de halkın sağlığını tüberküloz kadar tehdit ediyor."[40] Özel hastanelere verecek parası olmayanlar için Londra'da Tavistock, New York'ta Bellevue gibi akıl hastaneleri inşa edildi.[41]

Avrupa'da yirmili ve otuzlu yıllarda kitle analizlerini yansıtacak çalışmalar yapıldı. Berlin'de Şubat 1920'de, Freud'un oğlu Ernst tarafından Postdamerstrasse'de restore edilen bir binada Eitingon'un finansal

desteğiyle açılan Poliklinikte devlet desteğiyle ucuz psikoterapi yapılacaktı.[42] Berlin Sosyalist Doktorlar Birliği başkanı Simmel, "Toplum fakirlerini sinir hastası yapıyor, sinir hastalarını da fakir bırakıyor," dedi.[43] Üç yıl sonra Freud, ucuz analizin bir gereksinme olduğunu, çünkü özellikle nevroza meyilli olan entelektüel sınıfın fakirleştiğini söyledi.[44] 1920'yi yıllarda Berlin'de hastaların yüzde 14'ü mavi yakalı işçilerdi. Viyana'da bu sayı yüzde 24 oldu ve Budapeşte'de 20'lerin sonlarında hasta olan herkese tedavi sağlanıyordu.[45]

Kitle analizlerinde analizciler aynı zamanda, o dönemin sosyal-demokrat kültürü gereği hastalarına eğitim de veriyorlardı. Berlin Poliklinikte "Psikoanalitik Suç Teorisi" ve "İnsan İlişkisinde Psikoanalitik Yanlar" adıyla kurslar verildi.[46] Viyana'da hastalara Psikanaliz kitapları dağıtıldı ve yönetim hastane yapımı için arazi tahsis etti.[47] Ünlü Viyana analizcilerinden Siegfried Bernfeld, Savaş Yetimi Çocuklar Evinde yöneticiyken Filistin'e, sosyalist Hashomer Hatzair'in organizasyonu için gönderildi.[48] İngiltere ve Avusturya'da ana okullarında, çocuk rehberliği kliniklerinde, yirmi yaş altı gençlik danışmanlıklarında ve sosyal yardım kuruluşlarında analitik çalışmaları tanımlamak için "uygulamalı analiz" deyimi çıktı ortaya.[49] Analizciler bedensel cezaya (dayak gibi) karşı olarak çocuk bakıcılarına yumuşak davranmalarını öğütlüyorlardı ve August Aichhorn'un Dik Başlı Gençlik ve Hans Zulliger'in Okul Gençliğimizin Bilinçsiz Yaşamından gibi çok okunan eserler yayınlandı.[50]

Budapeşte kongresinde halk klinikleri onaylanırken, her analizci için bir de eğitim analizi gerektiği açıklandı.[51] Bu kararın amacı, eğitim ve diploma verme konusunda kontrolü ele alarak psikanalizin bağımsızlığını korumaktı. Amaç analizi, eğitim gerektirmeyen popüler tekniklerden ve tıp diploması gerektiren psikiyatriden ayırmaktı. Freud'a göre bir analizcinin psikolojik eğitim alması ve özgür insan görünümünde olması gerekiyordu.[52] 1918'de Avrupalı analizcilerin çoğu doktordu ama ABD'deki meslektaşları kadar üst düzey bir yaşamları yoktu. Çoğu tıp diplomasına sahip değildi, örneğin Oskar Pfister bir rahip, Hermine Hug-Hellmuth, Anna Freud ve Barbara Low öğretmen, Lou Andreas-Salome ve Otto Rank yazar, Hanns Sachs avukat, Ella Freeman Sharpe edebiyat profesörü, Agust Aichhorn ve Siegfried Bernfeld sosyal kurum çalışanı ve Ernst Kris bir sanat tarihçisiydi. Bir süre sonra kurulacak olan Moskova Analiz Derneğinin sekiz üyesinden sadece üçü doktordu.[53] Savaş sonrası tıpla bağlantı konusu gündeme geldi ama Avru-

palı analizciler çoğunlukla Freud'un, psikanaliz hareketinin varlığını üniversite dışı kalmaya atfettiği bir dönemde eğitilmişlerdi.[54]

Sandor Ferenczi ve Sigmund Freud, 1918

Kitle analizi ve eğitim konusundaki karar, analize savaş sonrası ortamda bir yer bulma girişimiydi. Kongre aynı zamanda psikanalizin kişisel yaşam konusundaki sert ama yüceltilmiş görüşünü tekrar doğruladı. Freud bir konuşmasında James Jackson Putnam'ın, "psikanalizi dünyaya belirli bir felsefi bakışın hizmetine vermek ve bunu, zihnini yüceltmek için hastaya aktarmak," şeklindeki arzusunu dile getirdi. Sonra da, "Bana göre bu, en onurlu motivasyona dayansa da sadece şiddet kullanmak," dedi. Konuşmasında Jung ve Adler'in savaş öncesi fikirlerini tekrar yalanladı ve "psiko-sentez" ve "boş cümleler" diyerek şöyle devam etti: "Biz reddettik... yardım almak için kendini bizim ellemimize teslim eden bir hastanın kaderini belirlemeyi, kendi fikirlerimi-

zi ona kabul ettirmeyi, Yaratan gibi onu kendi imajımıza uygun biri haline getirmeyi reddettik. Irk, eğitim, sosyal durum ya da dünya görüşü olarak ortak hiçbir yanım olmayan insanlara, onların bireyselliğini de etkilemeden yardım ettim ben."[55]

Analizin çevresindeki devrimsel özellikler kitle iletişimi girişimlerini cesaretlendirdi, fakat iletişimin içeriği bireysel özerkliğe saygıydı. Freud bir Budapeşte dergisine yazdığı bir yazıda analizin popüler çekiciliğini anlatmaya çalıştı. Onun anahtar teklifleri ona has şeyler değildir diye yazdı. Örneğin Schopenhauer'in "arzusu" aslında "psikanalizin zihinsel içgüdülerine eşitti." Psikanalizi ayırt eden şey, onun tekliflerinin soyut doğrulanması değil, "her bireye kişisel olarak dokunma ve onu bu sorunlara karşı durum almaya zorlama" konusundaki ısrardı.[56] Onun çekici olmasının en büyük nedeni, Freud fikirlerinin, yazılarının ve görüşlerinin doğrudan bireylerin analizleri çalışmalarından alınmış olmasıydı.

Savaş sonrası Bolşevik ve sosyal-demokrat bölgelerde psikanaliz farklı bir yol izledi. Sovyetler Birliği'nde onun kaderi sadece komünizmin önceden tahminini yansıtmadı, aynı zamanda Rus ve doğu Avrupalı ailelerin egemen köylü karakterini ortaya koydu. Halbuki Batıda sosyal demokrasi ve psikanaliz birbirlerini izleyerek geliştiler ve 2. Dünya Savaşı sırasında Keynes'in refah devletinin yaratılışında çakıştılar.

Bolşevik devriminde pederşahi aileye eski rejimin pisliklerine karşı tutucu bir kale gibi bakıldı, ama 1921'de başlayan Yeni Ekonomi Politikası orta-sınıf aile yaşamını liberalleştirme girişimlerine sahne oldu. Bunun sonucunda Rus psikanalizi yeniden doğdu. Moskova, Petrograd, Kiev, Odessa, Kazan ve Rostov'da analiz grupları çıktı ortaya.[57] Kazan'da Analiz Derneği "işçi sınıfının psikofizyolojisi" adıyla bir gazete çıkardı, Moskova'da deneysel çocuk evi açıldı.[58] Sovyet analizcileri 1922'de dünyanın ikinci analiz enstitüsünü açtılar ve Uluslararası Psikanaliz Derneği (IPA) ve Sovyet Hükümetinin onayını aldılar.[59] Aynı yıl IPA üyelerinin sekizde biri Sovyetler Birliğindeydi. Devlet yönetimindeki Psikoloji Psikanaliz Kütüphanesi çeşitli analiz çalışmalarının çevirilerini yaparak ucuz yayınlar olarak dağıttı. Lenin Freudculuğun aşırı bir merak, adeta bir salgın haline geldiğini söyledi.[60]

Heyecanlı ortam Bolşeviklerin, psikanalizin komünizme bağlanabilme umudunu yansıtıyordu. Böylece Nadezhda Mandelstam'ın anıla-

n. Nikolai Yevreinov'un Freud etkisi taşıyan "tiyatro terapisi" ve Mikhail Bulgakov'un Efendi ve Margarita karşılaştırmalı psikanaliz-hipnotizma konusundaki, eski rejim despotluğunu ve Rasputin'in çar ailesi üzerindeki etkisini simgeleyen eseri gibi ürünler çıktı ortaya. Fyodor Stepun'a göre, "Sanki bir psikanaliz kurumuymuş gibi her ofise girdik," cümlesi yukarıdan kontrol edilmeyen yeni bir sözcükler ve davranışlar dünyası anlamına geliyordu. Mikhail Bakhtin ve Sergei Eisenstein Freud düşüncesiyle ilgili uzun konuşmalar yaptılar.[61] Bernard Bykhovskii 1923'te "Freudcu Marksizm" deyimini ortaya attı ve yeni bir tartışma başlattı. Alexander Luria ve Lev Vygotsky gibi genç nöropsikologlar, "Psikanaliz hiç kuşkusuz eski psikoloji ideali ve metafiziğine uymuyor ve bütünüyle alınan insan organizması içinde açılan yeni bir süreç... bir perspektif veriyor," dediler.[62]

Bununla beraber Yeni Ekonomi Politikasının en güçlü döneminde bile Bolşevizm ve psikanaliz arasında bir çelişki vardı. Aradaki fark sadece özgür konuşma konusu değildi; Bolşeviklerde kişisel yaşam kavramı yoktu. Leon Trotsky sorunu örnek olarak gösterdi. Tüm analiz tarihinde analizle bu kadar ciddi olarak ilgilenmiş o düzeyde başka bir politik şahıs yoktur. Trotsky 1909-11 yılları arasında Viyana'da Alfred Adler ve diğer analizcilerle buluştu. Analiz toplantılarına katıldı ve Adler'in Rus hastası Bolşevik Adolf Ioffe ile birlikte analiz yazılarını inceledi. Stalin'in artan düşmanlığına rağmen analiz derneklerini gizlice destekledi, onlara yapılan saldırıları önledi ve para desteği sağladı. Ama kişisel otonomi fikrini reddetti Trotsky.[63] Bolşevik darbesinden sonra, "Devrim Ioffe'nin sinirlerine psikanalizden daha iyi geldi... Onu tedavi etti, ayaklandırdı," dedi. Trotsky'nin analize karşı ilgisi hiç beklenmedik bir sorunla birlikte arttı; Rus halkı Bolşevikliğe karşı direnç gösterdi. Ona göre Marksizm sadece sosyal bilince baş eğdirmişti; psikanalizin psikolojik bilinçaltına boyun eğdirmesi gerekiyordu.[64] Trotsky'ye göre bilinçaltının sosyalleştirilmesi ve kontrol altına alınması gerekiyordu.

Batıda devrim konseylerinin deneyimleri faklı bir mantık yürütmeye neden oldu, psikanalizin sosyalist dünya görüşünü karıştırması istenir gibi bir durum söz konusu oldu. Böylece, konseyler tarafından ortaya konan toplum duygularından söz eden Otto Gross, anne sevgisine dayanan bir toplumda saldırganlığın yok olacağını söyledi.[65] Paul Federn'in 1919 Viyana Psikanaliz Derneği toplantısına konuşma olarak

sunulan "Babasız Toplum" yazısı, Viyana politik mücadelelerini babayla ilgili olarak inceledi. "Temel oğul tavrına sıkıca bağlı olan" Sosyal Demokratların çoğu korunma arzusuyla burjuva askerlerle ittifak yaparken, devrimciler babaya olan bağları içgüdüsel nefrete dönüştürdüler.[66] İngiltere'de devrim konseyleri olmadan savaş yavaşlarken, İngiliz İşçi Partisinde bir eylemci ve Siyonist olan psikanaliz uzmanı M. David Eder Milletler Cemiyetini eşit otorite yaratma girişimi olarak tanımladı. "Baba olmadan erkek kardeşler takımı kolayca ayakta kalamaz," diyerek yetki sorununun kadınların gittikçe artan siyasi aktiviteleri dikkate alınarak yapılandırılmasını istedi ki bu da anneyi siyasi arenaya getirecekti. Eder'in söylemleri zaman içinde güç kazandı. Ufukta savaş bulutları tekrar görünmeye başlayınca, Milletler Cemiyeti Albert Einstein ve Sigmund Freud'un savaş nedenleri konusunda yazışmalarını istedi ve Edward Glover gibi analizcileri savaşın içgüdüsel kökleri konusunda ders vermeye davet etti.[67] Analizciler 2. Dünya savaşı sırasında demokrat, antifaşist bilincin merkezine hareket ettiler.

Sonunda Marksizm ve psikanaliz arasındaki yakın bağlar, onların ütopik arzular konusundaki ortak orijinlerini yansıttı. Fakat onların ütopilerinde farklılık vardı. Marksistler için kişisel yaşam bir hayaldi, sadece hiçbir şeyin özel olamayacağı, her şeyin paylaşılması gerektiği ortak bir toplu yaşam rüyasından sapmaydı. Psikanaliz ise tam aksine, kişisel yaşam konusunda daha önce ortaya konmamış anlayışının değerini gösteriyordu. Psikanaliz ütopik kaynaklardan bir şeyler alıyordu ama iç karakteri tamamen anti-ütopikti, hiç durmadan gerçekleri öne sürerek kişisel yaşamı mayalamaya çalışıyordu. Ailenin artık bir üretim birimi olmadığı gelişmiş toplumlarda kişisel yaşamın kendisi bir sosyal üründü ki bu gerçek her iki akım tarafından da anlaşılamadı. Marksistler bireyin özerkliğine saygı göstermeden ikna edici bir sosyalizm kavramı geliştiremeyeceklerini idrak edemediler ve analizciler de "sadece dış" politik ortamın projelerini kısa zamanda etkileyebileceğini ve mahvedeceğini göremediler.

Freud psikanalizdeki çifte dürtülerle, ütopya ve gerçekle uğraşıyor, içgüdülerin gücüne saygı ve mantık olanaklarına inanış arasında bir şeyler yapmaya çalışıyordu. En güçlü müttefiki hiçbir zaman kaybetmediği, bir yabancı olduğu duygusuydu. Hiç kuşkusuz 1926'da "uygarlıkta büyük deneyim... şimdi Asya ve Avrupa arasında uzanan bü-

yük ülkede yaşanıyor," dediği kavram için sempatisi sürüyordu.[68] Bir Komünist ona yedi yıl savaş, açlık ve fakirlikten sonra yedi yıl barış, bolluk ve uyum yaşanacak dediği için kehanetin yarısına inandığını söyledi. Fakat Amerikalıların 1917'de başlayan Avrupa'yı istilasından da hoşlanmadı. John Dos Passo'nun 1919'unda J. Ward Moorehouse, "Merhametli Amerika savaş mağduru Avrupa'nın yaralarını sarıyor. Ve bu doğru," derken sanki alay ediyor, Avrupa'yı küçümsüyordu.[69]

Paris Barış Konferansı ile birlikte Freud politikadan iyice soğudu. Woodrow Wilson savaşın psikolojide yeni bir anlayışla birlikte yeni iletişim ve bilgi formları gerektirdiği söylerken, Freud ona aptal gözüyle bakıyordu ve hikayesini ruhsal çöküntü yaşayan ve hastası olan William Bullitt'den dinledi; Versailles'da Lenin barış masasına oturmak için Komünizmi sadece Moskova ve St. Petersburg ile sınırlı tutabileceğini söylemiş, Wilson bu teklifi reddedince Amerikan delegasyonunda bulunan Bullitt de oradan ayrılmıştı.[70]

Analiz Freud'un tek çalışma alanıydı. Dünya savaşın bitişini kutlarken o Ferenczi'ye yazdığı mektupta mermi şoku olaylarını hatırlattı ve "Şansımız yok, dünya analizle ilgilenmeye başlamıştı ama savaş bitti," dedi. Ferenczi de ona, "Şimdilik bizim dışarıdaki yabancılar pozisyonumuz devam edecek," diye cevap verdi.[71] Kötümser olmak için başka nedenler de vardı elbette. Pek çok Avusturyalı gibi Freud da parasızdı, hastalarından para alamadığı için patates alıyordu ve parasızlıktan göç etme ihtimaline karşı İngilizce'sini ilerletiyordu.[72] Kızı Sophie 1920 grip salgınında öldü, dostu ve hastası Anton von Freund'u kanser sonucu kaybetti ve bir de Viktor Tausk'un intihar haberini alınca Freud Jones'a, "Böyle ölüm dolu başka bir zaman hatırlıyor musun?" diye sordu.[73]

Freud savaş sonrasında Komiteyi –Abraham, Ferenczi, Rank, Jones, Eitingon ve Sachs– toplamaya çalıştı ama başaramadı; rekabet sonucu dağılmıştı Komite. Rank Cracow'a giderek Avusturya ordusu yayınının editörlüğünü almış, evlenmiş ve Freud'da iyice kopmuştu. Daha sonra Freud'un çok önemli bir analiz kurumu olarak gördüğü Internationaler Psychoanalytischer Verlag adlı yayınevini yönetti.[74] Komünist hükümetin çalışmadığı Mayıs 1919'da Ferenczi profesör oldu ve Batizfalvy sanatoryumu müdürlüğüne getirildi. Üç ay sonra Komünistler kovuldu ve Ferenczi'nin lisansı işbirliği yaptığı için iptal edildi.[75] Ondan sonra yirmili yılların sonlarına kadar belirsiz bir yaşamı oldu Ferenczi'nin. Freud onu Viyana'ya getirip Jones'un yerine uluslararası

analiz temsilcisi yapmak istedi ama başaramadı bunu. O dönemde Jones ve Rank Verlag konusunda birbirlerine saldırıp duruyorlardı.

Bu tür gerilimlerle sarsılan ve savaş öncesi hizipleşmeleri tekrar yaşamaktan kaçınan Mannerbund iç yazışmalarla haberleşme kararı aldı.[76] Hepsinin onayını almadan hiçbiri Komiteden ayrılmayacaktı ve bu konuda yemin ettiler. Yedi adam son kez olarak Eylül 1921'de bir araya geldiler, bir hafta doğu Almanya'da Harz Dağlarındaki otellerde kaldılar ve antikacıları gezdiler. Freud onlara telepati konusunda yazdığı bir yazıyı okudu. Söylediğine göre analizciler resmi bilim tarafından kaba muamele görmüşlerdi. Ama şaşılacak bir şey değildi bu, çünkü analizler geleneksel olarak kısıtlı, yerleşmiş ve kabul edilmiş her şeye karşıydı.[77] Arkadaşları ona yazının basılamayacak kadar tartışmalı olduğunu söylediler o da onları dinledi ve bastırmadı yazıyı.[78]

Analitik kötümserlik bir yana, 1921 yılı geldiğinde tüm Batı başkentlerinde ekonomik gelişmenin getirdiği bir iyimserlik yaşanıyordu. Savaş dehşetinin sonunu ve devlet tarafından organize edilen kitle üretimleriyle ortaya çıkan yeni olanakları aynı zamanda aksettiren olaylar sonucu "yenilik" sözcüğü her yerde duyulmaya başlandı. İngiltere'de İşçi Partisinin kurulması, Fransa'da merkez-Sol koalisyonunun ortaya çıkması ve Almanya'da Sosyal Demokratların güçlenmesi yeni ruh halini gösteriyordu. 1880'ler ve 90'larda doğan yeni bir kuşak savaş karşıtı olarak kendini göstermeye başladı; tarafsız Zürih ve sonra Paris, New York ve Münih'te dadaistler; Rusya, Almanya, orta Avrupa ve ABD'de sosyalistler; Londra ve Berlin'de cinsellik reformcuları ve dürüst muhalefet ve Londra ve New York'ta barışçı oy hakkı taraftarları ortaya çıktı. Bu kuşak psikanaliz konusunda çok arzuluydu.

Yirmili yıllar başladığında psikanalize başvuranların bazıları emeklilerdi. Bunların içinde Freud'un tanıdığı kişiler ve savaştan dönerek yeni bir edebiyat ve resim akımının doğacağına inanan Andre Breton ve Max Ernst gibi sanatçılar da vardı. Bir kolunu kaybeden Blaise Cendrars ve bir ambulans görevlisi olan John Dos Passos psikoloji edebiyatıyla uğraşıyorlardı. Siegfried Sassoon anılarını yazmaya başladı ve W.H.R. Rivers'dan mermi şoku tedavisi gördüğünü anlattı. "Yaralıydım, aklım karışıktı ve intiharı bile düşünüyordum ki Rivers hastane odama girdi ve yatağımın kenarına oturup takdis eder gibi gülümseyerek yüzüme baktı. 'Ah, Rivers, seni son gördüğümden bu yana çok garip şeyler yaşadım!' diye bağırdım. Ve beklediğim şeyin bu olduğunu anladım," diye yazdı.[79]

Diğerleri savaş sırasında öğrenciydi. Virginia Woolf'un Cambridge'de orta çağ tarihi eğitimi alan erkek kardeşi olan Adrian Stephen, "elindeki Orta Çağ kitabını birden pencereden dışarı fırlattı." O ve karısı Karin analizci olmak için Viyana'ya gittiler.[80] Diploması için Descartes'ın "düşünüyorum, o halde varım" deyişini inceleyen on yedi yaşındaki Jean-Paul Sartre, Freud'un Günlük Yaşamın Psikopatolojisi kitabını da okudu ve daha sonra, "Bu kitap nefesimi mesti," diye yazdı.[81] Yine felsefe öğrencisi olan Theodor Adorno Frankfurt'ta Kant ve Freud'u bir araya getiren bir tez yazmaya başladı.[82] Yeni psikiyatrlar Wilhelm Reich ve Helene Deutsch eğitim almak için Viyana Psikanaliz Derneğine gittiler. Cambridge'de daha önce Freud'un "seksüel pisliğinden" tiksinmiş olan klasikçi Jane Harrison daha sonra ondan aydınlandığını söyledi. Ona göre burada büyük bir yapıcı hayal gücü vardı; Yunan dramasının orijinlerini hiçbir klasik bilim adamının yapamadığı gibi ortaya koyan bir doktor vardı.[83]

Pek çok insan için savaşın sona ermesi yeni bir özgürlük havası getirdi. Andre Gide güncesine, "Freud. Freudculuk... on ya da on beş yıldan beri farkında olmadan onun müptelâsı olmuşum," diye yazdı. Daha sonra çıkan Corydon'da Gide'in eşcinselliği söz konusu edildi.[84] Sol-kanat Weimar gazetesinin editörü Kurt Tucholsky ikiyüzlülüğü Weimar Almanya'sının baş sorunu olarak gördü ve "Dürüstlük yoksa reformların hiçbir yararı olmaz," diye yazdı. Çalışma odasında Freud'un bir resmi asılıydı.[85] D. H. Lawrence'in Gökkuşağı'nın savaş zamanı yasaklanmasını söz konusu eden George Bernard Shaw, Freud'u özgür konuşmanın bayraktarı olarak tanımladı.[86] Romain Rolland savaşın, "uygarlığımızdan çok şey alıp götürecek felaket dolu bir dönemin başlangıcını" gösterdiğine inanıyordu. Rabindranath Tagore, Swami Vivekananda, Swami Ramakrishna ve Mahatma Gandhi'nin çevirileri ve biyografilerini de göndererek, şiddet olmayan bir dünya konusunda Freud ile yazışmaya başladı. O dönemde Roland'ın beyaz egemenliğinin sonuyla ilgili kehanetleri tercüme edilerek ABD'de NAACP gazetesi The Crisis'de yayımlandı.[87]

Savaş sonrasında analizle yakından ve yoğun olarak ilgili bir kitap olarak Lytton Strachey'nin 1918 Eminent Victorians'ı (Seçkin Victoria Dönemi İnsanlar) gösterebiliriz. Cyril Connolly'ye göre bu kitap yirmili yılların bu konuda ilk kitabıydı. Victoria dönemine karşı savaş sonrası isyanı anlatarak savaş yorgunu kuşakların duymak istedikleri-

ni yazdı... Bayle, Voltaire ve Gibbon silahını Kızıl Haç ve halk okulu sistemini yaratanlara karşı bir silah olarak kullandı, savaş sonrası gençler için "tünelin sonundaki ışık" etkisi yaptı.[88] Leon Edel daha sonra bu kitabın "yeni bir tür mürekkeple, Sigmund Freud'un Viyana mürekkebiyle" yazıldığını söyledi.[89] Birkaç yıl sonra Polonya'dan İngiltere'ye göç eden Lewis Namier, Freud çevirileri yaptı ve özgürlük gibi politik ideolojilerin daha derin çıkarlar ve tutkuların rasyonelleştirmesi olduğunu göstererek, siyasi tarihe yeni bir yaklaşım getirdi.[90] Londra edebiyat çevreleri de Freud'u 1920'lerde keşfetti. Şair Bryher (Annie Ellerman) onun hakkında, "İnsanlar her zaman onunla aynı fikirde değildi, ama yine de her zaman ciddiye alındı," dedi.[91]

ABD Freud analizinin ruhuna yakın değildi ama dünyada en çok sayıda analizcinin bulunduğu ülkeydi. Savaştan sonra bir çok Amerikalı yazar ya da ressam olmak için Paris'e giderken, birçoğu da analizci olmak için Viyana ve Berlin'e gitti ki bunların içinde Abram Kardiner, Clarence Oberndorf, Joseph Wortis, Roy Grinker ve Ruth Mack Brunswick gibi isimler de vardı. Amerika'da ortaya çıkan yeniliklerin merkezinde Freud'a duyulan ilgi vardı. Max Eastman Freud'un yazdığı ve onun hakkında yazılıp İngilizce'ye çevrilen tüm yazıları okudu ve doktrinleri benimseyerek o konuda bir amatör uzman oldu.[92] Floyd Dell kendine "konuyla ilgili bir tür misyoner" adını verdi.[93] Susan Glaspell, "İnsan birinin kompleksini duymadan bir ekmek bile alamıyor," diye şikâyette bulundu. Sherwood Anderson, "Tüm genç entelektüeller birbirlerini analiz ediyorlar... Psikolog gibi beni incelediler. Sokaktan geçen adamları da analiz ediyorlar," diye yazdı.[94] Lincoln Steffens,1911'de Greenwich'de Mabel Dodge Luhan'ın salonundaki bir tartışmayı, "Walter Lippman önderliğindeki tartışmada bize erkeklerin zihinlerinde bilinçsiz baskılar sonucu oluşmuş çarpılmış fikirler olduğu söylendi... Orada Freud ve fikirlerinden daha sıcak, sakin ve düşünce yoğun konu yoktu," diye anlattı.[95]

Daha sonraki kuşağın psikanaliz konusundaki hayal kırıklığını yansıtan Paul Johnson bu savaş sonrası patlamayı şöyle tanımladı: "İlk kez değil, ellili yaşlarında bir kahin, el değmemiş bölgelerde... karşısında birden, kendinden geçmiş parlak, genç bir dinleyici kitlesi buluyor."[96] Fakat bu parlak gençlik bize Freud'un savaş sonrası okurlarından daha çok Johnson'u anlatır. Onların ilgi alanları savaş arka planına bakılarak anlaşılmalı. Bu hayal edilemeyecek kadar iğrenç felâket

aynı zamanda küresel düzenin yeniden kurulduğu derinlikleri de aydınlattı. Savaş bir yandan tamamen yeni bir tehdit düzeyini işaret ederken, bir yandan da daha önce görülmemiş olanaklara yol açtı. Psikanaliz her iki dürtüyü yakalarken onlar tarafından da yakalandı. İkinci sanayi devriminin muazzam üretim kapasitesi yeni bir vaat edilmiş topraklara açılırken savaş insanların akıllarında kaldı. Carl Jung'un anıları bunları gözler önüne serer. Jung 1926'da gördüğü rüyada, ufak tefek bir köylünün at arabasında cepheden dönüyordu. "Etrafta silahlar, bombalar patlıyordu ve oradan uzaklaşmamız gerektiğini biliyordum... çok tehlikeli bir yerdi orası," diye anlattı ve rüyasını şöyle yorumladı: "Havadan düşen bombalar... 'diğer yandan' gelen füzelerdi. O nedenle bilinçaltından yayılan etkilerdi, zihnin gölgeli yanından geliyorlardı." Uyandığı zaman şöyle yazdı: "Dış dünyada birkaç yıl önce bitmiş olan savaş aslında bitmemişti, insan ruhunda hâlâ devam ediyordu."[97]

Bölüm Altı

FORDCULUK, FREUDCULUK VE YENİLİK

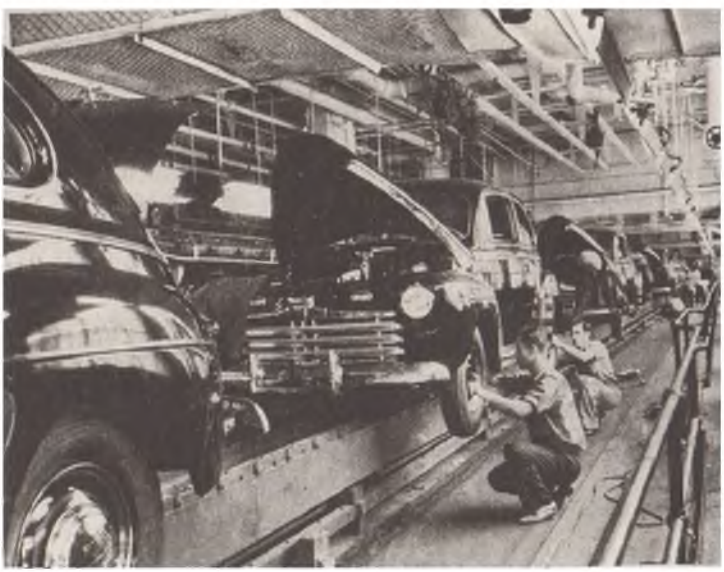
Bizim Ford'umuz -ya da bizim Freud'umuz- nedendir bilinmez, ne zaman psikolojik konulardan söz etse kendine sesleniyor.

—Aldous Huxley, Brave New World

Savaş sonrası dönemin büyük simgesini Woodrow Wilson ya da Vladimir Lenin değil, Henry Ford çıkardı ortaya. Ford'un yenilikleri sayesinde kapitalizm yumuşadı, makineleşme sayesinde üretim arttı, fabrikalarda işçi çıkarmaya son verildi ve ayrıca insanların alım gücü yükseldi. Bir İngiliz yorumcusu, "Amerikalılar temel sorunu çözdüler... Amerika'yı sarsmaya devam ediyorlar," dedi. ABD'de sınıflar arasındaki çatışmalar durdurulmuş, yaşam koşulları geliştirilmiş ve kitle üretim ekonomisi sağlanmıştı.[1] İnsanların çoğu Fordculuğu planlama ve rasyonelleşmeye doğru teşvik olarak görüyor, uygunluk, standartlaşma ve makinelerin gücü olarak kabul ediyordu. Fakat bu durum diğer yandan kişisel yaşamı da bir kitle fenomenini dönüştürdü. Bunun sonucu Fordculuk ve Freudculuk arasında mahvedici bir yaklaşma başladı.

Henry Ford'un adını yeni döneme vermesi aslında ironikti, çünkü o eski düzenin ve planlamanın mükemmel bir temsilcisiydi. Ford maliyetleri düşürmek için 1914'te işçilerinin aile yaşamını düzene sokmaya çalıştı, onların işe geç kalmalarını, gelmemelerini ya da tembelleşip çeşitli bahanelerle işi yavaşlatmalarını istemiyordu. Danışmanı John R. Lee, "Bay Ford ve ben inanıyoruz ki, işçilere sadece çalışırken dikkat etmek yerine, aile yaşamlarına da dikkat edersek gelecek kuşak-

lar için iyi örnekler yetiştireceğiz," dedi.[2] Fakat Fordculuk sadece planlama ve düzene sokma anlamına gelmiyordu tabii. Ford yöneticileri her şeyden önce, işçileri birer çark dişlisi haline getiren eski Taylor sistemini kınayarak personele önem verdiler.[3] Ayrıca rasyonelleşmenin demir yumruğunun yerini kitle tüketiminin kadife eldivenli eli aldı. Ford'un "beş dolar gündelik ücret" sistemi, işçilerin kendi ürettikleri T modeli arabalardan satın alabilmelerine olanak tanıdı ve yeni rejimin simgesi oldu bu.

Fordculuk ve montaj hattı (1940)

Kitle tüketimi ikinci sanayi devriminin geleceğini haber veriyordu. Birinci sanayi devriminde tüketim düzeyini üretim talepleri belirliyordu. Bu durumda tüketim ürünleri sadece hammadde, makine ve fabrika üreten işgücünü yaratmak için üretiliyordu. İkinci sanayi devrimi bu durumu tersine çevirdi; tüketici talepleri yönetmeye başladı ekonomiyi. Bu durumda hedef tüketimi kısmak değil, artırmak olacaktı. Tüketimin artması yönetici sınıfın, teknisyenlerin ve eğitimli işçi sınıfının da artışını gerektirdi.

Bunun sonucu olarak psikoloji üzerinde yeni bir odaklanma başladı. Çalışma yerlerinde yöneticiler elemanların, işçilerin memnun

olup olmadıklarını ve arzularını soruyorlardı.[4] Piyasada tüketicileri tatmin edecek reklamcılık, film gösterileri ve araştırma çalışmalarına başlandı. Radyolar evleri birer müzikhole, tiyatroya döndürdü. Tüketici ekonomisinin eğitici pek çok tekniği hiç kuşkusuz sosyal psikolojisi, davranış ve test çalışmalarından geliyordu. Her şeye rağmen Freudculuk psikolojik düşünceyi teşvik etti ve bazen imalı da olsa egemen zihin kavramını sağladı.

Kitle tüketimi aynı zamanda ütopik hayal kurmaları da serbest bıraktı. Savaş öncesi yenilikçiler zaten artık kıtlığın olmadığı bir toplum öngörüyorlardı. Fütüristler otomobili, ikinci sanayi devriminin teknolojik yeniliklerini tanımlamışlardı, yenilikle beraber bunlar da gelecekti, çünkü yer ve zaman kısıtlamasını yok ediyorlardı.[5] Savaştan sonra dinamizmin ütopik kutlaması yeni bir şekil aldı. Reklâmcılık, kredi kurumları ve pazarlamada patlamalar yaşandı. Caz, nüdizm, havacılık, profesyonel sporlar ve organize suçlarda artışlar görüldü. Picasso gibi sanatçılar ve Josephine Baker gibi yıldızlar görülmemiş üne kavuştular. Hapiste olan İtalyan Komünisti Antonio Gramsci bile Fordculuğun etkisini, büyük şehirlerin genişlediğini, Milano'nun yeniden planlanıp büyüdüğünü öğrendi... kapitalizm yeni başlıyordu ve gelişmelere hazır olmak gerekiyordu.[6] Bolşevik devrimi yaklaşırken fütürist ressamlar Mikhail Larionov ve Natalya Goncharova şöyle yazdılar: "Modern zamanların tüm parlak yenilikleri -pantolonlarımız, ceketlerimiz, ayakkabılarımız, tramvaylar, otomobiller, uçaklar, demiryolları, koca gemiler- şaşırtıcı şeyler, büyük bir dönem yaşıyoruz, dünya tarihinde daha önce böyle bir dönem yaşanmadı."[7]

Fordculuk bir paradoksu da ortaya çıkardı: işçilerin hem çalışma ve hem de aile düzenini sağlamaya yönelik gayretler, insan yaşamının artık üretim zorluklarına boyun eğmeyeceği gibi ütopik bir düşünce doğurdu. Gramsci 1928'de hapishane hücresinden yazarak psikanalizin bu paradoksla ilişkisini yakaladı. Campanella'nın *City of the Sun*'ında, "Planlı toplumlardaki tüm girişimler gibi, Fordculuk cinsellik sorununu projesinin ortasına yerleştirdi," diye yazdı. "Böylece doğal içgüdülerini (hayvansal ya da ilkel) yeni, daha karmaşık ve sert normların ve âdetlerin etkisinde bırakacak yeni bir işçi tipi yaratmak istiyor. Ford endüstrisi devlet yönetiminin uyguladığı artırılmış ahlâkî baskıya güveniyor." Fakat sadece baskı başarılı olamayacaktı. Fordculuğun Freudculuğa ihtiyacı vardı, çünkü Freudculuk işçinin iç özlemlerini açığa çıkarı-

yor, anlatıyordu. Freud Aydınlatma döneminde ilkel fantezilerin oynadığı rolü özetleyerek cinsel bazda yeni bir "[asil] 'vahşi' miti" yaratmıştı (ebeveynler ve çocuklar arasında ilişkiler de dahil) ki tüketici toplumu için uygun bir mitti bu.

Gramsci'ye göre, savaş sırasında cinsel kısıtlamaların gevşemesi bu mitin filizlenmesi için gereken toprağı sağlamıştı. Savaştan sonra kitle tüketimi insanları daha da cesaretlendirdi. Tutucular "soğuk", "ruhsuz" ev yaşamı için Fordculuğa saldırdılar; Amerikalı kadın artık ev işini görev kabul etmiyordu. Gramsci ise bunun aksine Amerikan karşıtlığını küçümsedi, yeni bir feminist kişilik, hem erkeğe ve hem de çalışma hayatına uygun bir kadın tipi, yeni bir cinsel birlik formu yarattığı için Fordculuğu övdü. Fakat o da kapitalizmin kendi özgürlükçü potansiyelini bloke ettiğini söyledi. Freudculuğun anlamı, önemi buradaydı. Freudculuk erkek ve kadınlara Fordculuğun kapitalist kabuğunu kırmalarını söylüyordu, ama sadece düşünce olarak.[8]

Ohalde Fordculuk paradoksun yeriydi. Standartlaşma tutkusunun dürtüsüyle erkinlik ilhamı veriyordu; şekil olarak maddeseldi, bir özgürlük vizyonuyla canlanıyordu. Paradoks King Vidor'un 1928 *The Crowd* (Kalabalık) filminde daha çok anlaşıldı. Filmin 4 Temmuz 1900'de doğan kahramanı John Sims büyük adam, özel adam olma hayalleri kurar, işte ve sokakta rastladığı zayıf kişilere tepeden bakar. Sonunda bu hayalinden vazgeçer ve kalabalığın bir bireyi olduğunu kabul eder. Son sahnede ailesini bir tiyatroya götürür ve kamera loş ışıkta fark edilmeyen izleyicilerin üzerine döner. Filmin parıltısı Sims'in rüyasını sorguladığı kompleks yoldadır. Kalabalığın arasında bir birey olmayı kabul etmesi Sims için bir zafer olduğu kadar berbat bir yenilgidir de.

Savaş sonrası psikanaliz kendini bu paradoksun içine dolanmış buldu. Sonuçta toplumu bir fabrikaya dönüştürme girişimi olan Fordculuk sonunda hünerini gösterdi ve bireyin gerçek kimliğini iş dışında bulmasına neden oldu. Psikanaliz Fordculuğun el çabukluğu, hüneriydi. Marjinal, karizmatik ve ekstra-ekonomik güç olan psikanaliz, yenileşme mantığını hem koz olarak kullandı, hem de derinleştirdi. Bazen söylendiği gibi bir uygunluk amili olmaktan çok uzak olan psikanaliz, erkinliği teşvik ettiği için bu kadar önem kazandı. Bir yandan iç dünyaya yol açtı ve temel-süreç düşüncesini serbest bıraktı ki onsuz rasyonelleşme dışta kalırdı. Diğer yandan sosyal organizasyonun dengeli bir

parçası oldu, kişisel yaşamın ve cinselliğin planlama ve düzeniyle birleşmesine yardım etti.

Psikanalizin aileyle olan ilişkisi bu paradoksun tam ortasındaydı. Kitle tüketiminin ortaya çıkmasıyla birlikte aile, mülk sahipliği temeline dayanan üretici kimliğini kaybetmeye devam etti. Aynı zamanda bireyin kendisi için anlaşılmayı ve değerlenmeyi beklediği toplumda kişisel yaşam alanı olarak yeni bir anlam kazandı. Bireyler entegre bir sosyal çalışma sisteminde ait olma duygusunu yitirirken, Freudculuk onlara yeni bir duygu verdi ki, buna göre erkinlik bireyin bilinçaltına, arzularına ve özellikle de çocukluğuna bağlanıyordu. Böylece geleneksel evliliğin ekonomik ve sosyal koordinatları yeni bir ufka açıldı; şevk, gizem ve romantizmle kaplanmıştı bu ufuk. Orijinde aileden uzaklaştıran bir amil gibi görünen psikanaliz aileyi birleştirme rolünü yeniden oynamaya başladı.

Psikanalizin kapitalist sosyal organizasyon yapısına entegre olması düz ve eşit bir biçimde yürümedi. Sanayi işçileri sınıfında sinema, alışveriş merkezleri ve radyo gibi toplum dayanışmasını kıracağı düşünülen yenilikler aslında yerel kültürleri canlı tutmak için aileler ve toplumlar tarafından benimsendi. Çalışan sınıfta kişinin yaşamı, Lizabeth Cohen'in yazdığı gibi, "toplumun mahremiyetinde" filizlendi.[9] Freudculuk da doğrudan Fordculuğun geniş orta sınıfına hitap etti ki onların arasında da genellikle onun etkisinde olan işlerde çalışanlar çoktu.

Bu yeni profesyonellerin içinde sosyal kurum çalışanları, evlilik danışmanları, cinsellik-eğitimi uzmanları, çocuk mahkemeleri danışmanları ve psikoterapistlerden başka yeni kitle kültürü alanında çalışanlar da vardı. Calvinizm kapitalizmin ilk öncüleri için nasıl önemli olduysa, Freudculuk da bu yeni meslek sahipleri için o kadar önemliydi. Freudculuk onlara yeni bir sosyal sınıf olarak bakmaktan ziyade kendi öz anlayışlarını "kayıp kuşak" olarak niteledi ve aile görüşlerini kişisel icra alanı olarak onayladı. Onların çocuk yetiştirme ve eğitim konusundaki fikirlerini teslim etti ki bunlar yaratıcılık ve çeşitliliği öngörüyordu. Onların iş hayatı kültürünü etkiledi, nüfuz etti ona. Onların grup-bazlı otorite ve organizasyon modellerini garanti etti, biyolojistik ırkçılığı küçümsemelerini destekledi. "Maske düşürme" özellikleri yüzünden onların kitle kültürü ve kitle demokrasisi konusundaki Menckenesque ayıbına şekil verdi ki bu ayıp hemen her yerde duyuluyordu.

İkinci sanayi devriminin kontrol gayreti insan-ilişkileri meslekle-

rinin arkasında durdu. Modeli Salpetriere sağladı. Çoğu zaman çalışan sınıflara ve fakirlere yöneltilen psikolojik düzen teknikleri akıl hastalarına, okullarda karmaşa çıkaranlara ya da askerliğe uygun olmayanlara kullanıldı. Yasalar ve din gibi eski kriz yönetimi teknikleri ağır ve zorlama sayılıyordu. Buna karşı analizciler, çoğu zaman övündükleri gibi, hiçbir zorlamaya başvurmadılar ve hastalarının arzularına cevap verdiler. Bu da hiç kuşkusuz analiz tekniklerini çok daha etkili yaptı. İlişkili yapıların artırılmış esnekliğini, aile baskısını gevşetmeyi teşvik ederek, psikanaliz pek çok mesleği ilişki normlarına göre şekillendirdi.[10]

Psikanaliz aynı zamanda, kişisel yaşam kendi uzmanlarını isteyen özerk bir alandır fikrine göre, modern ofis psikoterapisini başlattı. ABD'de Morton Prince 1. Dünya Savaşı sonrası Freud terapisinin her yeri kapladığını, diğer yaklaşımları gölgede bıraktığını söyledi.[11] İngiltere'de savaş-nevrozu dönemi Tavistock Enstitüsünü sosyo-Freudculuğun öncü kolu haline getirdi. Fransa'da devlet akıl hastanesi Freud yöntemlerini uygulamaya başladı. Analitik etki altında kalan terapistler ise "derlemecilik"le övünüyorlardı. Freud onun yöntemlerini kullanan ama misafirperverliklerinden hoşlanmayan terapistlerden şikâyet ediyordu.[12]

Psikanalizin terapistler üzerindeki etkisi devlette de görülürken, aynı zamanda yeni bir psikolojik düşünme yolunu da teşvik etti. Psikolojik düşünme deyimi olarak Freudculuk sadece yansıtmakla kalmadı, yeni bir objenin, kişisel deneyimin oluşmasında da yardımcı oldu. Yeni bir kendini-tanımlama dili icat ederek, "oral", "anal", "falik" (erkeklik uzvuna ait), "tenasül uzvu", "bilinçsiz", "psişik", "hamle", "çatışma", "nevroz", "histerik", "baba kompleksi", "aşağılık kompleksi", "ego-ideial," "narsisist", "teşhirci", "çekingenlik", "ego", "id" ve "süperego" gibi sözcükler yarattı. Bunu yaparken insanlara da içlerinden yükselen duygulara bakmalarını tavsiye etti, böylece onlar da iç gelişmelerinde kendilerine yardımcı olabilirlerdi.

Eğer insan-ilişkileri meslekleri kontrole doğru hamleyi yansıtıyorsa, kitle kültürü de kontrolden kaçışa eşlik eden ütopik dürtüyü yansıtıyordu. Fakat psikanaliz insan-ilişkileri mesleklerine doğrudan girdiyse, kitle kültürüne katkıları dolaylıydı. Bunlardan ikisi göz önündedir. Birincisi, bireyleri asla tatmin olmayan, hep arzulu varlıklar olarak resmeder, kitle tüketiminin artması için vazgeçilmez bir imajdır bu. İkincisi, kültüre esas sahne ve Oedipus kompleksi gibi mitolojik karakter-

ler ve senaryolar vermiştir ki bunlarda birey tarihle değil de doğa ile savaş halinde gösterilmiştir.

Bilinçaltının doymak bilmez ama idare edilebilir arzu kuyusu olması fikri tüketici kültürünün gelişmesi açısından önemliydi. Walter Dill Scott'un Reklâm Psikolojisi (1908) ile başlayarak, bu konuyla ilgili kitaplarda "sürü içgüdüsü", "hipnotizma", "teklif" gibi özel sözcükler vardır. Bir uzman, "Tüketici hemen her zaman, danışılmış ve saygın bir otoritenin istediğine inanılan bir şeyi bilinçsiz bir itaat duygusuyla satın alır," demiştir.[13] Freud'un yeğeni ve kendini yetiştirmiş "ABD halkla ilişkiler uzmanlığının babası" olan Edward Bernays, "Etkili reklâm tüketici direncini kırar," demiştir.[14] Reklâmcıların dergisi Pritnter's Ink 1938'de mesleğin tarihini anlatırken, onun yeni psikolojiyle ilişkisini şöyle açıkladı: "İlk reklâm ürünün adını sattı. İkinci aşamada ürünün özellikleri açıklandı. Sonra sıra ürünün kullanımını anlatmaya geldi. Reklâm her adımda fabrika görüşünden uzaklaştı ve tüketicinin zihnine biraz daha yaklaştı."[15]

Psikanalizin mit yapma fonksiyonu en büyük katkısını -Nathanael West bu yüzden Freud'a modern Bulfinch dedi- film endüstrisine yaptı.[16] İkinci sanayi devriminin teknoloji bazlı sanat formlarından birincisi olan sinema filmi 1. Dünya Savaşı sonrasında tüketici toplumunun gözdesi oldu.[17] Savaş öncesi filmler ahlaki konulu olmasına karşın, yirmili yıllarda Freudculuk sinemayı adeta fethetti. Cecil B. DeMille'in bazı filmlerinde evli çiftlerden biri diğerinin Victoria dönemi tavırlarından bıkar ve kendini eğlence dünyasına atardı ki, güzel örneklerdi bunlar. 1923'te çevrilen ve büyük izleyici kitlesi toplayan Ateşli Gençlik filminin bir sahnesinde yıldız Coleen Moore Freud'un yanında bir kitap okur. Menajeri onun gerçek hayatında da Freud'u okuduğunu söylemiştir. John Barrymore bir Hamlet oyununda analizci Smith Ely Jelliffe'ye muayene olur.[18] Avrupa'da Freudculuk yüzünden pederşahi otoritenin belirtildiği Mavi Melek gibi sürrealist ve ekspresyonist filmler yapıldı. Fakat klasik Hollywood filmlerinde analiz evcilleştirildi ve ironi konusu oldu. Kaygısız (1938) filminde Fred Astaire isteksiz hastası Ginger Rogers'a, "Ben sadece senin kendini bulmana yardım etmeye çalışıyorum," deyince Rogers da ona, "Eğer kaybolursam seni arama,"der.[19]

Pek çok film yapımcısı psikanaliz ve sinemanın ilişkisini kabul edince, analiz konusunu kullanmaya kalktılar. D. W. Griffith'in *Suçlu*

Hipnozcu (1908) filmi ilk sinema psikiyatrını seyirciye sundu. Leonce Perret'nin 1912 yapımı Kador Kayalıklarının Gizemi filminde "zihin tedavisi" olarak sinemanın psikoterapiye uygulanması vardı. Fritz Lang'ın 1922'de yaptığı *Dr. Mabuse* filminde psikanaliz uzmanı olağanüstü güçleriyle borsayı, kumar masalarını ve kalpazanları yönlendiriyor ve bir hastasını intihara sürüklüyordu. Bu film üzerine Paul Federn, Viyana Psikanaliz Derneğinden analizin halk üzerindeki olumsuz etkilerini silmek için önlem almalarını istedi ama analizci arkadaşları bunda bir tehlike görmediklerini söylediler. 1924'te Sam Goldwyn gemiyle Avrupa'ya gitti ve büyük bir aşk hikâyesi yazılmasına yardımcı olması için Freud'a yüz bin dolar teklif edeceğini söyledi, bu olmazsa Amerikalılara yardımcı olması için onu ABD'ye davet edecekti. Bunu duygusal motivasyonları ve bastırılmış arzuları çok iyi bilen Freud'dan daha iyi kim yapabilirdi? Bir yıl sonra Karl Abraham, Hanns Sachs ve Siegfried Bernfeld, psikanaliz konulu filmler yapmak için Goldwyn ve Alman film yapımcısı UFA'dan teklifler aldılar.

Freud onları bu konuya katılmamaları için uyardı ve Abraham'a soyutlamaların ve zihinsel çalışmaların plastik temsilinin mümkün olmadığını söyledi. "Sönük, tatsız konuları kabul edemeyiz," dedi.[20] Fakat Lou Andreas-Salome, "Filmler zihinsel aktivitemize yaklaşan seri halinde resimler veren tek tekniktir, hatta onun buharlaşma özelliğini de taklit ederler," diye konuştu. Otto Rank, filmin, konuşmacının anlatamadığı olayları resimlerle açıklayabildiğini, Hanns Sachs da bu olanağı reddetmenin canavarlık olacağını söyledi ve Freud'un uyarısını dinlemediler. Goldwyn'in finanse ettiği ve G.W. Pabst'ın çevirdiği Ruhun Sırları filminin yapımında Abraham ve Sachs da bilimsel danışmanlık yaptılar.[21] Abraham, "Sanırım prensipte en soyut kavramları bile takdim etme konusunda başarılı olduk," dedi.[22] Freud film çalışmalarına katılmayı reddettiği halde, plastik olarak, yani sevgiyle temsil edilebilen ruhsal konuları yansıtma niyeti için Goldwyn'i övdü[23] ve Jones'a, "Galiba bu konuda hepimiz biraz fazla tutucuyuz," diye yazdı.[24]

Freud tutucu olabilirdi ama psikanaliz öyle değildi. Son söz sahipleri kültürün yüceltici olduğunu, iç, bedensel ve özel kapasitelerden ziyade dış, etik ve sosyal kapasiteleri teşvik ettiği konusunda ısrar ediyorlardı ama psikanaliz zihnin bedenden ayrı olarak anlaşılabileceği ya da ahlâk duygusunun ruhun yönlendirme mekanizmasını oluşturduğu fikrini reddetti. Gramsci'ye göre, psikanaliz yeni bir asil vahşi sağlaya-

rak, kökü 1920'lere giden kitle kültürü demokratikleşmesini kolaylaştırmıştı. Aynı zamanda analizin kendisi de değerinden bir şeyler kaybetti. 1917'de Hearst yayınları, Greenwich Köyü salonlarında ABD'deki ilk analiz grupları tartışmalarına ev sahipliği yapmış olan Mabel Dodge Luhan'ın analizlerini dizi halinde yayımlamıştı.[25] On yıl sonra William Randolph Hearst, Freud'un "neye mal olursa olsun", Chicago'ya gelerek Leopold ve Loes adlı genç katilleri incelemesini istedi.[26]

Ruhun Sırları adlı sessiz filmden kareler (1926)

Freud Clark derslerinden sonra ABD'ye dönmedi ama karşı yönde hareketler sürüyordu. On dokuzuncu yüzyılda bankacılık, uluslararası hukuk ve sigorta alanlarında İngilizlerin dünya hegemonyası gibi, yirminci yüzyılda da sinema, otomobil ve ucuz, standart ev eşyaları konusunda Amerikan hegemonyası sürüyordu. Freudculuk Ford kültürünün mistik yapısını derinden etkilediği için ikisi birbirine girmişti. Analiz bu fikri örnekler gibiydi ve bir Amerikalı, "Günümüzde ortalama genç bir insan eski kuşakların sıkı geleneklerine pek bağlanmıyor," dedi.[27] Freudculuk Amerikalılaşmayı yeniliğe bağladı. O Avrupa'da doğan ama ABD'de değiştikten sonra yeniden ithal edilen bir çok fenomenden biri oldu; diğerleri içinde sosyal bilimler, analitik felsefe ve pizza vardı.

O halde psikanaliz Fordculuğa vazgeçilmez ütopik bir boyut kazandırdı ve o olmadan başarılması çok daha güç ve farklı karakterde olacak bir rasyonelleşme dalgasını kolaylaştırdı. Fakat psikanaliz 1920'lerin tek ütopik akımı değildi. Kültür o dönemin yenilik akımının etkisindeydi, Aydınlatma liberalizminin "konu" tanımlaması değişti, evrensel mantıktan şartlara bağlı bireye döndü, somut yer ve zamana bağlandı ve derin bir bireyselleşmiş bilinç özelliği kazandı. Freudculuğun yardımıyla Fordculuk bu birey kavramını özellikle ABD'de bir kitle fenomenine çevirdi. Bunu yaparken onu adileştirdi, genelleştirdi ve aynı zamanda siyasileştirdi, Aydınlatma konusunun kadın, göçmen ya da eski bir köle oluşunun neyi değiştireceği sorusunu attı ortaya. Yeni sosyal hareketler patlarken –"yeni kadın", "yeni eşcinsel", "yeni Zenci"– bunların analizle ilişkileri önem kazandı. İki alan özellikle ilgiliydi.

Birincisi o dönemin ailesiydi ki orada sosyal hareket farklı bir cinsel gerginlik ve kişisel mahremiyet haline geldi. İkincisi halka ait, evrensel ve çok kültürlü özelliklere dayanan ve "ilkele" büyük yatırım yapan yeni kitle kültürüydü. Her iki tarafta da psikanalizin etkisi oldu. Psikanalizin ailenin derinliklerine ve kültürüne girmesi elbette onun karizmasını destekledi ve bir kitle, ütopik dış görünüm kazanmasını kolaylaştırdı. Fordculuğun yirmili yıllardaki yeni sosyal hareketleri aynı zamanda psikanaliz konusunda kararsızdı. Ne de olsa moda düşkünleri, eşcinseller, radikal entelektüeller ve ırkçı yenilikçiler Freud gibi üretime katkısı olmayan aynı yer altı kaynaklarından içiyorlardı. Psikanalizin gerçek keşfin, bilinçaltının taşıyıcısı, bireysel ruhun Calvinci

keşfi kadar belirgin olduğuna inandılar. Freud'un mesajını çok iyi anladıklarını söylediler.

Önce kadınların aile değişimiyle birlikte ortaya çıkan, analizle aşk/nefret ilişkisini düşünün. Gördüğümüz gibi,1. Dünya Savaşı öncesinde bile pek çok kadın, aile içinde üretime katkıda bulunan anneleri ve büyükanneleriyle kıyaslandığında rollerinin ve durumlarının küçüldüğünü, alçaldığını görmüşlerdi. Bu nedenle Charlotte Gilman, Jane Addams'a yazdığı bir mektupta modern kadının yaşamının ikinci dereceye düştüğünü ve kendisini deneylere hazır bulmadığını, onlardan korktuğunu belirtti. Sosyolog Mary Roberts Coolidge de, ailenin küçük bir fabrika olduğu dönemlerde kendisine büyük bir çalışma alanı bulan faal büyükannenin durumunu düşünüp üzüldüğünü yazdı. Bu duyguyu paylaşan feministler kadınların cinsellikte değil, iş hayatındaki sorunlarına çare arıyorlardı. Bu nedenle Freudcu görüşe karşı birlik oluşturdular. Örneğin yirminci yüzyıl başlarında feminizm hareket içinde Freud'a karşı olanların başında gelen Charlotte Gilman, kadınların iş hayatından uzak tutulmasının nedeni olarak histeriyi gösteriyordu ve üretici olmayan ve parazit ev kadınlarının sekse fazla düşkün olduklarını söyledi.[28]

Savaştan sonra yeni bir kadın kuşağı, psikanalizi durumlarının kötüleşmesinde bir diğer neden olarak gördü. Ev kadınları ve özellikle anneler olarak, Fordculuk tarafından, kişisel mutluluk için cinsellikten, aile yaşamının duygusal yanından ve çocuk yetiştirmeden sorumlu odak noktası olarak görüldüler. Aile kadınlar için bir sığınak yeri değil, bir çalışma alanıydı. Fakat Freudculuk kadınların egemen maddesel sürecin ve sınıf ilişkilerinin dışında oldukları gibi yanlış bir görüşü destekledi. Doğal sevgiye dönüş maskesi altında, kadının kişisel yaşam sorumluluğu eski sezgi ve cinsellik eşitliğine dayandı, analiz de bu eşitliği doğruluyor gibi göründü. Havelock Ellis 1922'de, "Yeni anne, anneliğe sevgi ve doğal mahremiyetin bir ilişkisi olarak bakıyor," diye yazdı. "Fazla eskimiş geleneklere itaat ederek çocuklarıyla nasıl arkadaş olacağını öğrendi."[29]

Her şeye rağmen 1. Dünya Savaşı sonrasında çok sayıda kadın kendi durumlarıyla ilgili olarak analize yaklaştı. Bu biraz da kadınların ürünü ev dışına transfer arzusunu yansıtıyordu. Buzdolabı, elektrik süpürgesi, radyo, çamaşır makinesi ve su tesisatlarıyla birlikte psikanaliz de artış gösterdi. Kadınlar kısa saç modası, Kotex (1920'de icat edildi)

ve havacılık nedenleri gibi aynı nedenle yaklaştılar ona; psikanaliz aile yaşamının maddesel ağırlığından serbest kalmayı vaat ediyordu. Fakat psikanaliz diğer yandan, savaş sonrası kadınların sorunu olan ve 1920'lerde kadın cinselliğine dayanan "kadın farklılığı" sorunundan da söz ediyordu.

Savaş öncesi kadınlar oy hakkı konusuna ağırlık verdiklerinden, "kadın farklılığı" sorununa önem vermediler. Bunun altında hareket cinsellikle ilgileniyordu ama bunu cinsel olarak kullanılma şeklinde anlıyorlardı. Oy hakkı peşinde olan İngiliz ve Amerikalı kadınlar "cinsellik savaşı"ndan söz ediyor, evliliğe "yasal fahişelik" diyor, hayatlarını kazanma hakları olmadığını, bunun için erkeklere bağımlı kaldıklarını söyleyerek seslerini duyurmaya çalışıyorlardı. Cicely Hamilton adlı İngiliz militanı kadın cinsel tecavüze uğradıktan sonra intihar eden Romalı kadın olayını öğrendikten sonra kadın hakları savunucularına katıldı. Kendilerine erkeklerden ayrı, çifte standart uygulandığını söyleyen kadınlar savaş öncesinde kadınları ahlâktan sorumlu tutan on dokuzuncu yüzyıl düşüncesini desteklediler. ABD ve İngiltere'de kadınlara oy hakkı isteme kampanyaları, fahişeliğe karşı, içki yasağını, film sansürlerini destekleme ve alt sınıf oy verme haklarını kısıtlamaya karşı kampanyalarla beraber yürütüldü.[30]

Savaş kadın hareketlerine darbe vurdu ve bunun nedenlerinden biri savaş nedeniyle bazı yeni deneyimlerin beslenmesi, diğeri de oy hakkı zaferleriydi; bunlar çeşitli taleplerin oy mücadelesiyle bir araya gelemeyeceği anlamına geliyordu. Birçok kadın tarihçisi savaş sonrası psikanalizi "karşı devrim" olarak tanımladıysa da, gerçek şuydu: savaş ve onu izleyen ekonomik durgunluk eski hareketlerle karanlıkta kalmış olan kadın taleplerini öne çıkarmıştı.[31] Kadın hakları eylemcilerinin başarıları, özellikle kadınların çalışma hayatını vurgulamaları unutulmadı, ama 1920'lerin çok sayıda "yeni kadını" erkek-kadın ilişkilerinin bir "Seks savaşı" olarak tanımlanmasına karşı çıktılar. Kadın hakları savunucuları insan davranışlarının çoğunun cinsiyete bağlanamayacağını söylerken, yeni kuşağın pek çok kadını da cinselliğin insan yaşamındaki rolünün Freud'un dediği kadar önemli olduğunu belirttiler.

Cinselliğin önemini vurgulayanlar, erkeklerle birlikte yeni bir aile fikrine inanıyorlardı ki burada aile, derin deneyimleri olan, gerçek kişisel cinsel ilişkiye dayanıyordu. Ev dışında çalışan kadın sayısı arttıkça ailenin boyutları küçülüyor, gebelik önlemleri artıyordu. Neith

Boyce ve Hutchins Hapgood ya da Louise Bryant ve John Reed gibi yakından izlenen ortaklıklar heteroseksüelliğin öncüleri oldular. Psikanaliz yeni ideali billurlaştırdı. Yeni olan şey, heteroseksüellikle birlikte gelen iyi belgelenmiş cinsel çatışmalar değil, daha ziyade bu çatışmaların psikoseksüel kökleriyle ilgili Freudculuk ilhamlı bilinç ve kadınların cinsel icra beklentileriydi.[32]

Kadınların kişisel yaşam ve cinsel özgürlük fikirlerini benimsemeleri, onları annelerinin kuşağıyla, özellikle de annenin ahlâk bekçisi rolüyle anlaşmazlığa düşürdü. Savaş öncesi feministlerin, erkeklerin kendilerini sekse zorlayacaklarını düşünerek kaçındıkları doğum kontrolü temel talep haline geldi.[33] Popüler 1925 filmi Stella Dallas'ta özgür kızıyla birlikte acı çekerek yaşayan anne portresi vardır. *New York Times*, "Yeni moda giyinen kızlar bir erkeğin bakışlarını, annelerinin asla yapamadığı biçimde çeker," diye yazdı.[34] Sonuçta yeni kadınla Freudculuk arasındaki tınlama analizi değiştirecek kadar güçlü oldu. Bununla beraber Freudcu etki belirsizdi. Göreceğimiz gibi, popüler Freudculuğun soyut ve ütopik karakteri, onun daha somut cinsel ideolojilere yaklaşmasını kolaylaştırdı. Susan Kent bu konuda şunu yazdı: "Radikal yeni -ve güya özgürlükçü- kadın görüşlerini cinsel kimlikli insanlar olarak kabul eden birçok feminist... erkek ve kadınlar için ayrı alan fikrinin ortaya atılmasına neden olan cinsel farklılık teorilerini kabul etti."[35]

Psikanaliz aynı zamanda "yeni eşcinsel"e de hitap etti. Paris, Schwabing ve Chelsea bir yana, Harlem ve Greenwich Village kafelerinde Freud kültürüyle birlikte eşcinsellik alt kültürü de boy gösterdi. Freud'un yazılarının titizlikle okunup incelendiği Weimar Berlin'inde, Cinsel Bilimler için Magnus Hirschfeld Enstitüsü ve Berlin Psikanaliz Enstitüsü ortak seminerler yaptılar. Auguste Forel'in Seksüel Mesele ve Iwan Bloch'un Zamanımızın Seksüel Yaşamı ile birlikte Zevk Prensibi Ötesi de okundu ve eşcinsellikle ilgili *Anders als die Andern* (1919) ve *Madchen in Uniform* (1931) ile birlikte *Ruhun Sırları* filmi de izlendi. Christopher Isherwood Londra'daki W. H. Auden'e, "Berlin'e gel. Berlin oğlan çocuğu demek," diye telgraf çekerken, psikanalizin merkezi olan Bloomsbury'de üçlü, dörtlü, beşli aile yaşamları sürüyordu.[36]

Psikanaliz kadınlar gibi eşcinsellere de aynı nedenle çekici geldi; üremeden cinselliği yaşama özgürlüğü getiriyordu. Aynı zamanda eşcinseller Judith Butler'ın daha sonra "heteroseksüellik sempatisi uyandırma" dediği şeye değil de aynı-cinsiyet toplumu fikrine yöneldiler.

T.E. Lawrence, Zekanın Yedi Direği adlı 1. Dünya Savaşı anılarında, "Arkadaşların kolları sıcak kumlarda birbirine dolanmış, titriyorlardı ve bu da bana Freud'un arkasındaki gerçeği öğretti," diye yazdı.[37] Lawrence bunu yazarken Freud'un her yerde eşcinsellik gördüğünü söylemek istiyordu ama doğru değildi bu. Weimar'ın eşcinsel gazetesi Der Eigene'in bir editörü olan Hans Blüher, "erkek ve dişinin Eros'unu besleyen aile sosyal prensibinin, erkek toplumun ötesinde... ikinci bir prensip vardır ki... anlamını erkek-bağlarında bulur," diye yazdı. Fakat Blüher daha sonra Freud'u reddetti, onu aile konusunda fazla hoşgörülü ve "erkek bağları" açısından zayıf buldu ki bunu Yahudilikle bağdaştırıyordu.[38]

Yirmili yılların pek çok eşcinsel kadını da aynı nedenle psikanalizi reddettiler. Gertrude Stein analiz edilmeye razı olan erkek kardeşi Leo'ya kızdı ve konuşmadı onunla. Erkeklerin baba olmayı unutacağı ve herkesin baba aramaktan vazgeçeceği, Freudsuz bir yirmi birinci yüzyıl özlemi çektiğini söyledi ve "Eğer kendin hakkında yazarsan mutsuzmuş gibi görünürsün, ama genelde herkesin yaşamında neşeli zamanlar vardır," diye yazdı.[39] Cambridge klasikçilerinden Jane Harrison Freud'dan etkilenmişti ama ana tanrıçayla ilgili arkeoloji çalışmaları ve James Frazer'in *Altın Dal*'ı konusunda yazarken, Freud'un yirmili yıllar modasını Homer öncesi Yunanistan'ın Dorik istilasına benzetti. Ona göre iki olayda da "baş pederşahi burjuva" -Zeus ve Freud- heteroseksüel aileyi anaerkil, kadın-merkezli düzene oturtmuştu.[40]

Yeni modacılar ve eşcinsellerin kafa karışıklığı, kararsızlığı Fordculuk döneminin ahlâk kuralları karşıtlığını yansıtıyordu. Psikanaliz eşcinsellikle ilgili değildi; her iki cinsiyetin cinsel ilişkileriyle değil, onların tanımlamaları ve obje ilişkileriyle ilgileniyordu. Ama psikanaliz meslek olarak da tamamen biseksüel sayılamazdı; birçok meslekten daha ilerideydi ama erkek egemenliğindeydi ve eşcinselleri kabul etmiyordu. Bunun sonucu olarak kadınlar ve eşcinseller bu yeni asil vahşi miti konusunda kararsız kaldılar.

Fordculuk aileyi kişisel yaşam alanına döndürürken kültürün anlamını da değiştirdi. Amerikalı editör Henry Seidel Canby kırsaldaki çocukluğunu anlatırken, küçük kasabalarının bir Atina olmadığını, ama "zengin ve mutlu" bir hayat yaşadığını yazdı. On dört yaşına geldiğinde antropologların kültür dediği ama farklı olan bir kültür almıştı. Kolay ve doğal deneyimlerle kendini bilinçli, organize ve birlik halinde

bir toplumun parçası yapmıştı.[41] Canby'nin "kültür" sözcüğünü kullanması onun on dokuzuncu yüzyıl anlamını, bütün bir yaşam şeklini akla getiriyordu. Fakat yirmili yıllarda yeni bir kitle kültürü ortaya çıkarken sözcüğün anlamı nostaljik bir şeyler hatırlatıyordu. Kadınlar nasıl doğa, içgüdü ve cinsellikle tanımlanıyorsa, küçük kasaba, etnik toplum ya da doğum yeri de kökler, derinlik ve gerçeklik anlamına geliyordu. Erkek ve kadınların Afrika heykelleri, İrlanda tiyatrosu ve Meksika Devrimi ile ilgilenmeye başlamaları sonucu, çocuk, rüya ve bilinçaltı gibi ilkel alanlarla birlikte nostalji de ilkelliğin gölgesinde kaldı.

Psikanaliz modern aile yaşamını araştırma aracı olarak görev yaparken, modern kültür araştırmasında da kullanıldı. İlkellikle bazı eşitleyici analizler asil vahşi mitini güçlendirdi ama sürrealistlerin etnografik deneyimleri, koloni dışı dünyada analitik teorinin yeniden yazılması ve sosyal bilimlerde "kültür ve kişilik" okulunun artışı gibi yenilikler bu araştırmaların ciddiyetine tanıklık etti. Nasyonal Sosyalizmin başlattığı ve Frankfurt Okulu kritik teorisiyle birleşen yeni düşünce tarzından önce psikanaliz ve modern kültür arasındaki en güçlü ilişki New York'ta görüldü. Yeriyle, çeşitli ülke göçmenleriyle ve yayınlar, müzik ve sinema endüstrisi gibi yenilikleri barındıran bir kültür merkezi olmakla, New York aynı zamanda ilkel estetiklerin, cinselliğin ve müziğin anası olan Siyahların da Amerika'sıydı. Greenwich Village ve Harlem Renaissance aydınlarının yaşadığı yer olan bu şehir aynı zamanda dünyada en fazla analizciyi barındıran yerdi. Freudculuk onun kimliğinin merkeziydi ve öyle de kalacaktı.

1920'lerin New York entelektüellerinin hedefi, Avrupa ve Yeni İngiltere'nin etkisinde kalmamış gerçek bir Amerikan kültürü geliştirmekti. Böylece onlar Calvinizmi, ya da onun Anglo-Amerikan türü Püritenliği dengelemek üzere psikanalizden yararlandılar ki bu akım sadece beyaz, New England Protestan kültür hakemlerini değil, aynı zamanda onların soyundan gelen ve Güney ve Batıda yaşayan insanları da simgeliyordu. 1950'lerde anti-Püritenliğin itibarı düştü ve bunun en büyük nedeni Püriten dinsel düşüncenin derinliği ve karmaşıklığını gösteren Perry Miller öğretisi oldu. Fakat yirmili yıllarda tehlikede olan din değil, kültürdü, özellikle de ülke ruhunu söndürme pahasına uygulanan ilk kapitalist kültürdü. Pek çok insan Fordculuğun yeni, ifade gücü daha büyük bir kültür getirdiğini sanıyordu, ama özellikle aile düzeyinde eski âdetler geçerliklerini sürdürüyorlardı.

Entelektüeller bu âdetleri tartışmak için Freudculuktan yaranıp psikanalize önce Püritenliğin bir tür eleştirisi olarak baktılar, içgüdüsel vazgeçmede Calvinci vurguyu muhafaza ettiler ama Calvinciliğin dinci, zorunlu ve iki yüzlü karakterini bıraktılar. Ne de olsa psikanaliz durumunda sadece ulaşılamaz, analitik "Tanrı"nın varlığı kabul ediliyordu, onun diktasına cevap verilemez, en iyi ihtimalle iç dünyada yaşanabilirdi. Freud'un her zaman tekrarladığı bir söz vardı; ona göre analizin anahtar sözcüğü, "kendini geri tutma, perhiz"di. Öğütlere, analık etmeye, intersübjektif anlayış girişimlerine hiç gerek yoktu. Önemli olan sadece bir tek şey vardı; dünya başarısı, sezgi tatminkârlığı, öz saygı, kendini beğenme yoktu; sadece Calvincilikte olduğu gibi insan ruhunun durumu söz konusuydu.

Entelektüeller ayrıca tarihsel ve kültürel durumunu ortaya koymak için daha önce sözü edilen "Heteroseksüelliğin keşfini" yeniden tanımladılar. Analizle çok yakından ilgilenen New York'lu düşünür Floyd Dell'e göre, Püritenliğin esnekliği eski, kendine yeterli, ekonomik bazlı aileye kadar izlenebilirdi. Kadınlar ve gençler ekonomik açıdan aileye bağımlı oldukları sürece baba otoritesi devam edecekti. Kitle üretimi Püritenlikte aile temelini bertaraf ettiğinde "sosyal olarak kabul edilebilir âdetler nevrozlara dönüşüyordu.[42] Dell mülk düşüncelerinin olmadığı zaman ve yerde, eski pederşahi aile kavramına karşı aşk evliliğinin ortaya çıktığını ve bunu desteklediğini açıkladı. Dell aşk evliliğini bohem yaşamıyla ilişkilendirdi ki Ford dönemi yeniliklerinden biri olan bu kavramı polis, "radikallerin, Freudcuların, çifte cinsiyetlilerin ve narsisizmin hortlaması" olarak görüp kınamıştı, ama Dell bunu baba otoritesinin gerilediği ve ekonomik yaşam düzeyinin düştüğü bir dönem olarak tanımladı. Dell aslında "özgür aşkı" desteklemedi, daha ziyade evliliği de kültür reformunun bir parçası olarak düzeltmek istedi.[43]

New York entelektüelleri aynı zamanda yeni kitle kültürü içinde bütünlüğü, dürüstlüğü teşvik etmek için psikanalize başvurdular. Küçük dükkanlar ve ciddi yayıncıların çoğaldığı dönemde Van Wyck Brooks, görüşleri Freud'u önceden tahmin eden Püritenlik kurbanları Herman Melville ve Mark Twain ilgisini canlandırdı. Daha önce sadece melodram, müzikal komedi ve maskaralık gösteren Amerikan tiyatrosuna trajedi de girdi. İnsanlar Eugene O'Neill'in Freudcu dramalarını alkışlarken, sahne gerisindeki rezaletlerden habersiz olarak düzeysel oyunları yeğlediler.[44] Provincetown Players deneysel tiyatroyu başlattı,

Susan Glaspell'in 1916 *Bastırılmış Arzu* oyunuyla Broadway'de "psikanaliz dönemi" başladı.

Yirmili yılların Püritenlik eleştirilerinin büyük bölümü Yahudiler, İtalyanlar ve diğer göçmenlere yer açmaya yönelikti, fakat Harlem Rönesansı entelektüellere -beyaz ve siyah- Afrika-Amerika deneyine çok önem verdiler.[45] Her şeyden önce Amerika gerçek bir kültürü oturtacak bir "köylü toprağına", başka "halk kitlesine" sahip değildi. W.E.B. Du Bois, "Siyah Amerika dolarlar ve açıkgözlerin tozlu çölünde ruhun tek vahasıdır," dedi.[46] Ayrıca Püritenliğin şimdiye kadar karanlık, bilinçsiz Amerikan geçmişini belirttiği ülkede köleliğin ürettiğinden başka karanlık akım da yoktu. En kararlı Afrika-Amerika gayretleri aileyi korumaya çalışır, ama psikanaliz aileye aykırı bir mantık yürütürken, doğrudan ve dış baskılar altında olan bir halkla psikanalizin ne ilgili olabilirdi.[47]

Psikanalizin Harlem Rönesansında rol almasının iki nedeni vardı. Birincisi, Harlem entelektüelleri de Püritenliği Booker T. Washington'un kendi kendine yetme ve saygınlık ideolojisi şeklinde yakaladılar. Önemli Afrika-Amerika yenilikçilerinden Jean Toomer, "Damarlarında Zenci kanı taşıyan ve kültürel ve duygusal olarak Püriten geleneklerinden en uzak olan bizler onun en güçlü destekçileriyiz," dedi.[48] Ayrıca, Afrika-Amerika toplumuna iyice girmiş olan siyah aileler, travma, şiddet ve ihanet arka planı da dahil olmak üzere, Amerikan kültürünün bilinçsiz köklerini anlama girişimlerini teşvik ettiler. Zora Neale Hurston buna iyi bir örnektir.

Babası ortakçı çiftçi, annesi öğretmen olan ve 1891'de Florida'da doğan Hurston, Freud'u ilk kez 1925'te Columbia Üniversitesinde, Franz Boas'ın psikanaliz seminerinde okudu. Boas psikanalizi on dokuzuncu yüzyıl ırk bilimine tezat olarak öğretiyordu. Hurston ayrıca etnografik yöntemin de etkisinde kaldı; diyaloga açık ve yorumlayıcı ama bilimsel amacı olan bir yöntemdi bu ve bu nedenle psikanalize paralellik gösteriyordu. Genç kız, Boas'ın meslektaşı olan ve analizin, antropolojinin çok değerli esaslarını sağladığına inanan ve kültürü "ulusal özellikleri içeren" bilinçsiz bir kaynak olarak tanımlayan Edward Sapir'in de etkisindeydi.[49]

Hurston Columbia'dan ayrıldıktan sonra analizci bir etnograf olarak Afrikalı-Amerikalıların yoğun olarak yaşadıkları Güneyi dolaştı. Ona göre, Siyah Güneyin diyalekti, hikâyeleri, esprileri ve âdetleri bir

"ırksal bilinçaltı" oluşturuyordu ki bu da geçmişe ait kolektif, duyulabilen, varlığını hâlâ ısrarla sürdüren bir geçmişin katalogu anlamına geliyordu. Irksal bilinçaltının kendine özgü bir dili vardı. Böylece, "Beyazlar yazılı dille, Siyahlar hiyeroglifle düşünür," dendi. Hurston'un *Gözleri Tanrıya Bakıyordu* adlı en ünlü eseri, dikkatleri Güneyin dili, halk yaşamı ve kolektif anıları üzerine çekerek siyah kadının travmalı deneyimlerini anlatır. Freud'un Hz. Musa'yı bir Mısırlı olarak tanımlayarak ortaya attığı karmaşaya Hurston 1939'da karşılık verdi; Yahudilerin Mısır'dan çıkışını Siyahların kölelikten çıkışına benzeterek anlattı. Hurston (Freud gibi) ırkçılığa karşı çıkmakla kalmadı, Freudcu görüşlerin Siyahların önüne kölelikten daha çok zorluk çıkardığını söyledi. Onun kitabında Musa, halkını Mısır'dan çıkardıktan sonra her zaman özgürlüğün "ızgara et değil" bir ruh hali olduğunu söyler.[50]

Hurston'un çağdaşı olan Jean Toomer da ırkçı bilinçaltı kavramını kullandı. New Orleans ve Washington, D.C.'de yaşayan Afrikalı-Amerikalı aristokrat bir ailenin çocuğu olan Toomer kendisine Siyah ya da Zenci demekten ısrarla kaçındı ki bu da ona göre kimliğindeki Amerikalı kökeni görmezden gelmekti. Her şeye rağmen Eugene O'Neill'in 1920'deki *İmparator Jones* adlı oyunuyla ilgili yazısında şöyle yazdı Toomer: "Bilinçaltının içerikleri bireylerle değişmekle kalmıyor; ırk yüzünden de farklılık gösteriyor... Jones Zenciye özel bilinçaltı bölümlerinde yaşadı. Köle gemileri, kırbaçlama kazıkları v.b... Onun korkusu bir Negro korkusu haline geliyor, benzer duygudan oldukça farklı bir duygu bu, diğer ırksal deneyimlerle değişikliğe uğramış." Toomer'a göre bu oyun, belirgin bir dramatik formda takdim edilmiş Zenci psikolojisinden bir bölümdü.[51]

Harlem Rönesansı 1930'ların Büyük Kriziyle son buldu ama siyah entelektüellerin psikanalizle ilgileri devam etti. St. Clair Drake'le birlikte Siyah Metropol'ü yazmış olan sosyolog Horace Cayton hayatı boyunca bireysellik, erkinlik ve ırkçılık arasındaki çelişkilerle uğraştı. Sonuçta beş yıl süreyle Chicago'lu analizci Helen V. McLean tarafından tedavi edildi, onun sakat kolu ve kadın olmasıyla kendisini anlayacağını düşünüyordu. Analizlerin ilk günlerinde Cayton ırkı "uygun bir sepet", kişisel yetersizlik için rasyonelleşme, "derin araştırmayı önleyen bir yol" olarak görüyordu. Daha sonra ırkın kendi kişiliğinin özüne indiğini... kendi güvensizliğinin odak noktasını oluşturduğu anladı ve "Bunu annemin sütüyle birlikte almış olmalıyım," dedi. Psikanaliz onun sos-

yoloji teorilerini değiştirdi, ırkçı nefretin ve kendinden nefret etmenin modern toplumun ne kadar merkezinde olduğunu anlamasında yardımcı oldu.[52]

Harlem'de Laforgue Akıl Hastanesinin kuruluşunda psikiyatr Frederick Wertham'la birlikte çalışmış olan Richard Wright, psikanalizi ırkın anlamını zorlaştırmak için kullanmış bir başka siyah yenilikçiydi. Wright'a göre kültürler, insanların korktukları parçalarını, muhafaza etmek istedikleri parçalarından ayırmak için kullandıkları "bölmelerdi". Wright'ın biseksüelliği ve kararsızlığı saldırganlığa bağlayan romanları James Baldwin'in görüşünü yansıtıyordu; yani siyah edebiyatta genelde cinselliğin doldurduğu yerini şiddetle alma eğilimi vardı. Wright'ın *Uzun Rüya* adlı romanında bir linç olayını izleyen biri arkadaşına, "Bir insanı bunun gibi parçalamak için onu çok fazla sevmen, ona adeta aşık olman gerekir. Onlar bizden nefret ediyor Tyre, ama aynı zamanda da sapıkça bir şekilde seviyorlar."[53] Bu kadar korkunç bir anlayış karşısında, ırk önyargısını önce yaygın cehalete bağlayan W. E. B. DuBois bile insan davranışlarının mantığa ne kadar az dayandığını anlayacak kadar Freud bilmediğini kabul etti.[54]

Yirmili yılların kültürel deneyleri Büyük Krizden sonra boşa çıktı. Buna rağmen sözcüğün modern anlamıyla kültür fikri doğdu. Lionel Trilling daha sonra, "Bu fikir bireyin kendisini idrak etmesinin bazı yeni yollarıyla birlikte, aynı zamanda gelişti," dedi. Toplumun bilinçli, istençli aktiviteleri, mimarisi, felsefesi gibi usulleri, tarzlarıyla ilgiliydi bu, ama bilinçaltı aktivitelerle de ilgileniyordu... ifade edilmemiş tahminleri toplumun bilinçaltıyla ilgiliydi. Büyük sosyal değişimler içinde gelişen psikanaliz kültürün bu nosyonunu yaratma açısından önemliydi. Zihin içinde kültürün yerini alacak kavramlar yerleşse bile, zihnin onların ötesine geçtiğini öğretiyordu.

Sonuçta "yeni kadın", "yeni eşcinsel" ve "yeni Zenci" gibi kavramlarla birlikte Caz Çağı psikanalizi sanatçı yenilikle bir araya geldi. Bu karşılaşma hepsinden daha karmaşıktı, çünkü yenilik ve psikanaliz ortak kaynaktan geliyorlardı ve anlatacak ortak hikâyeleri vardı.

On dokuzuncu yüzyılda, kısa süre önce özgürlüğünü kazanıp yeteneklerini kullanmak isteyen romantik sanatçı iş hayatında kişisel duygularını ve deneyimlerini şekillendirdi.[55] 1890'larda çeşitli alanlarda yenilikçiler ortak bir hedef belirlediler: "bilinçaltının masumca açı-

ğa vurulması... bilinçaltı duygunun ifşa edilmesi için maddeyle özgür oynama," kavramıydı bu. İlk analizciler gibi ilk yenilikçiler de çalışmalarını ekonomi-dışı, ya da sonrası gördüler. Paul Gauguin bir ressam olarak şöyle dedi: "İnsanın sanatçı bir çalışmayla sağladığı öz-saygı ve gurur sadece bir tesellidir... Para kazanmak ise her hayvanın yapabileceği bir şeydir." Yenilikçi sanatçı ve psikanalizci kimlik kaynağı olarak "ilkele" doğru yönelmeyi de paylaştılar. Gauguin resimleriyle ilgili olarak, "Uygarlaşmış duygularımdan geriye kalanlar mahvolup gitti," diye yazdı.[56] Bilinçaltının açıklanmasının obje dünyasından geri çekilmeyi gerektirdiği konusundaki analitik görüş, soyutun keşfiyle zirveye çıkan bir dizi artistik yeniliklerle paralellik sağladı. Rus ressamı Kazimir Malevich 1913'te sanatı objektif dünyanın safrasından kurtarma mücadelesini anlattı. "Sergilediğim boş bir kare değildi, daha ziyade objesizliğin deneyimiydi," diye yazdı.[57] Bu adımların her biri yeni üretici güçler tarafından serbest bırakılmış yeni olanakları yansıtıyordu—artık Newtoncu limitlerle kısıtlanmayan, maddesel gereksinmelerle zorlamayan düşünce şekilleri olanaklarıydı bunlar.

1920'lerin ikinci yeniliği, modern sanat ve psikanaliz arasındaki yankılanmayı derinleştirdi. 1921 ve 1924 arasında yayınlanan kitapların arasında Pirandello'nun Yazar Arayan Altı Karakter (belirsizlik, kimlik); Proust'un Geçmiş Zaman İzinde (benliğin anıyla eşitliği); Mann'ın Büyülü Dağ'ı (hastalık, uygarlığın mahvoluşu); Woolf'un Bn. *Dalloway*'i (içerilik, bilinç akışı); ve Joyce'un Ulysses (dilde bilinçaltı, mit ve günlük karşılıklı etkileşim, kültürel yabancı) gibi büyük edebi eserleri vardı. T. S. Eliot'un *Terk Edilmiş Topraklar*'ında yenilik, "güneşin yaktığı, ölü ağacın gölge yapmadığı kırık imajlar yığını" olarak tanımlanıyordu. Bir sürü çeşitli dış görüntülerde her yeniliğin merkezinde bazı bilinçaltı kavramlar vardı.

Ama psikanaliz ve modern sanat aynı yerden doğmuş ve pek çok aynı zihin meşguliyetlerini paylaşmalarına karşın Fordculuk onların arasına açtı. Kitle üretimi sanatçıyı yüceltmekle kalmadı, onu radyo, sinema, kitap kulüpleri, gazetecilik ve tasarım gibi kitle üretiminin teknik gereksinmeleriyle bir iş yeri elemanı haline getirdi. Gördüğümüz gibi sanatçılar çoğu zaman yaratıcılığı mistikleştirip, yetenek fikri üzerinde ısrarla durarak karşılık verdiler buna. Narsisizmle ilgili bir düşünce tarzı olan gösteriş, tecrit edici acılı dramalar ve yanlış anlamalar analizcilerin bilmediği şeyler değildi elbette. Bununla beraber aynı ebevey-

nin çocukları olan psikanalizciler ve modern sanatçılar kendilerini kendileri yaratmış gibi gördüler. Analizciler daha da ileri giderek sanatı açıklamak isteyince sanatçılar doğal olarak isyan ettiler. Yirmili yılların başları isyan zamanıydı.

Psikanaliz hakkındaki ilk roman olan Italo Svevo'nun *Zenon'un İtirafları*'nda (1923) analizle edebiyat arasındaki ilişkiler vardı, bilim sanata boyun eğdirmek istiyordu.[58] Virginia Woolf'un "Freud Kurgusu" Freud'un karakterleri vakalara dönüştürmesini ve zorlaştırmaktan ziyade basitleştiren kuramsal "anahtarını" eleştirdi.[59] Joyce'un *Finnegan'in Uyanışı*'nda bir akraba zinasına "freudcu hata" deniyor, Freud "travma iletici", bir başka karakter "kolayca freudlaşıyor," şeklinde tanımlanıyordu.[60] Thomas Mann Büyülü Dağ'ı yazarken Freud'u henüz okumamıştı, ama Berghof Sanatoryumunda psikanaliz uygulandığını duyunca Hans Castorp'u güldürdü. Mann *Venedik'te Ölüm* adlı homoerotik kitabını yazarken Freud'dan cesaret aldığını ve sanatçıların analizle sessizleşip ezildiğini söyledi. "Freudcu fikirlerle sanatçının röntgeni öylesine çekiliyor ki, onun yaratıcı sanat gizemine tecavüz ediliyor," dedi.[61] Roger Fry'ın 1924 yılında yazdığı "Sanatçı ve Psikanaliz" denemesinde sanatın belirgin bir parçası için, "ilgisiz... temsille uyandırılmış duygulardan koparılmış resmi ilişkilerin düşünülmesi," dendi.[62] Freud ise bunun tam tersini, resmi ilişkilerin bir tür "önzevk" sağladığını düşünüyordu, sanat içeriğinin sağladığı arzunun yerine getirilmesini kolaylaştırıyordu bu. Bu açıdan bakıldığında Fry'ın pozisyonu bir tür baskı olarak görüldü.[63]

D. H. Lawrence psikanalizle yakından ilgilenen ama yine de onun tarafından geri itilen, reddedilen bir sanatçı örneği verir. Savaş sırasında yazdığı *Aşık Kadın*'da Lawrence, Ford dönemi kitle üretiminin müthiş etkisini anlattı: "Her bölümde uzman mühendisler vardı... Amerika'dan yeni makineler getirildi, madenciler mekanik aletlere dönüştürüldü."[64] Lawrence'e göre kitle üretimi, eski dengeli karakter egosu temeline dayanan realist romanı modası geçmiş hale getirmişti. Lawrence yine de aksiyonu bireyi etkileyecek başka bir ego tanımlaması arayarak psikanalizi bilimsel yönetimle eşit hale getirdi. 1924'te Mabel Luhan'a, "Psikanalizin büyülü etkisinin arkasında ne yattığını biliyorum," dedi. "Her şeyin arzuda ve kafada olmasını isteyen aynı çirkin arzu bu. Aslında hayat başka yerden geliyor. Ben terapiden nefret ediyorum. Hastalar iyileştiklerinde normal bilinç ve otomatik kontrole kavuştuk-

larını düşünüyorlar... ben nevrozluların ölmesini yeğlerim.[65] Sonunda beni eleştirenlerin seksten aldığım zevki kötüye kullanmak istediklerini anladım. Onlar sadece sinirli, kişisel, dağıtıcı, 'beyaz' seksi biliyorlar... ben geçerli olan seksten söz etmiyorum burada."[66]

Lawrence'in analizden nefreti sadece sanat özerkliğini savunmasını yansıtmıyordu; kişisel yaşam konusunda tamamen farklı bir kavram vardı onun kafasında. Lawrence için cinsellik varlığın temeliydi; rasyonellik değişken olarak savunmaya yönelikti, bir tür entelektüel olmaktı. Onun psikanalizi reddetmesinin temelinde, düşünen bir kadını cinsel bir varlık olarak tanımaktaki güçlüğü yatıyordu. Freud'u kadınlara erkek erdemlerini mahvedecek kadar özgürlük tanıyan adam olarak tanımlayan bir başka yazar da Wyndham Lewis idi. Sherwood Anderson'u zavallı, Freud düşkünü, şaşkın bir Beyaz, aşağılık duygusu olan bir adam olarak tanımlayan Lewis de Lawrence gibi zavallı erkek çocuğa acıyordu. "Feminist annesi tarafından babasına karşı kışkırtılan erkek çocuk onu öldürüp yemeyi bile düşünebiliyordu," diye yazdı.[67]

Psikanalizle en çok ilgilenen modern sanatçılar sürrealistlerdi. Modern kültüre sınırsız bir alan, sahte-bireysellik arzusu olarak bakıp, içinde insan ve insan olmayan objelerin bulunduğu, idrakle ilgili Rönesans tablolarının yerine, sonsuz ve hayalî bir alan, sonuçta arzu alanı koydular. Sürrealistler ayrıca, arzuyu içeren ve yönlendiren bir kurum olarak gördükleri sanat çalışmalarının özel rolünü minimuma indirgediler ve eleştirdiler.[68] Fütüristlerin muhteşem elektrik ve radyo dünyasını açtıklarını, sanat ve kitle kültürüyle ilgili gelişmeleri ve Rus yenilikçilerin sanatın demokratik ve sanayileşmiş topluma katkılarını görüyorlardı. Fakat 1920'lerde yenilikçilerin çalışmaları müzelerde asıldı ve saldırganlıkları geriledi. Breton tabloların heyecan uyandırdığını kabul ederek, "Bu dönemde sorgulanması gereken şey gerçeğin kendisidir," dedi. Onun yaratmak istediği şey sanat çalışmaları değil, gerçeğin kendisinin bilinçsiz içeriklerle yüklü olduğu duygusuydu.[69]

O dönemde geçerli olan fikirlere göre sürrealistlerin temel ilgi alanı cinsellik değil, bilinçsiz zihindi: onun garip mantığı ve bağlantılı prensipleriydi; gramer eksikliğiydi; çelişkileri kabul etmesiydi; zaman, ölüm ya da noksanlar konusunda cehaletiydi; ve imaja dayanan bir sözlüğü kabulüydü.

Max Ernst, Gelinin Giydirilişi: sürrealist resim, 1939

Dadaistler (sanat çalışmasını onlardan önce reddedenler) bu şansı nedenselliğe üstün gelen sihirli bir prosedür olarak görürken, sürrealistler ona "Freud'un 'bilinçaltı fikri'" dediler. [70] Freud'un rüya çalışması analizlerinde "bazı birleşmelerin şimdiye kadar ihmal edilmiş üstün gerçekliğini" gördüler. Otomatik yazma, bulunmuş objeler, fotoğrafçılık gibi medya olanaklarının tercihi, ilgisiz imajların (şemsiye, dikiş makinesi, ameliyat masaları gibi) bağlantısı hep bilinçaltı mantığının süperrasyonel ya da rasyonel olmayan tanımlama girişimleriydi. [71] Hiç kuşkusuz savaş onların gayretlerine ilham verdi. Freud'dan çok etkilenmiş olan sürrealist Max Ernst otobiyografisini, "1 Ağustos 1914'te öldü, 11 Kasım 1918'de (mütareke) dirildi ve elemanları yoruma ve uyuma direnen, böylece sürekli 'kimlik krizi'ne neden olan düşsel resimler yaptı." şeklinde yazdı. [72]

İtalyan Komünist Partisinin kurucusu ve psikanalizin asil vahşiyle ilgili yeni bir teori olduğu fikrini ortaya atan Antonio Gramsci'nin mezarı.

Profesyonel tıbbın kısıtlamalarından kurtulup özgürleşen sürrealistler çoğu zaman psikanalizle gelişme gösterdiler. Analizciler penisle ilgili tartışmalar yaparken onlar burjuva ailesiyle alay ettiler, yarattıkları alt kültür analizcilerinkinden daha homofobik ve seksi kalırken kadın canileri, mistikleri ve fahişeleri yücelttiler.[73] Andre Breton akıl hastanelerinde sanat eserlerinin yapılmasın sağlayan kör ve hoşgörüsüz önyargıya saldırdı.[74]

Fakat psikanalizle sürrealizm arasında büyük bir fark vardı. Freud'a göre sözcükler ve imajlar yorum gerektiriyordu, ama sürrealistler onları sihirli güçleri olan büyüler olarak görüyorlardı.[75] Freud rüyaları canlı yaşam diline çevirmek istedi; sürrealistler ise onu, rüya ve gerçeği mutlak gerçek ya da sürrealizm olarak birleştirmek yerine birbirinden ayırmakla eleştirdiler. Louis Aragon ve Breton 1928'de Charcot'nun vakalarından birini "histerinin ellinci yıldönümü, on dokuzuncu yüzyıl sonlarının en büyük şiirsel keşfi" olarak kutladılar.[76] Burada konu his-

teriyi analiz etmek değil, kutlamaktı.

Freudcular gibi sürrealistler de içe çekme, zihin meşguliyeti ya da marjinallik diyalektiğinden kaçamadılar. Sürrealistler sanatı jestlere ve günlük deneyimlere bağlayarak sanat kurumlarına saldırışlarını artırdıkça, kitle kültürüne, reklâm ve sinemaya entegrasyona karşı daha hassas hale geldiler. Şehir sokaklarını ve alışveriş merkezlerini hayal aleminin resimleriyle süslemek isterken Cola ve sonuçta TV reklâmlarına daha çok önem vermeye başladılar. Etkileri o kadar güçlüydü ki, modern kültürü anlamak için insanlar sürrealistlerden değil, onların moda, mimari, müzik ve dans dünyasındaki etkilerinden söz eder oldular. Freud, Breton ve Dali ile tanıştı ama projelerinden pek bir şey anlamadı ve bir mektubunda onlardan, "bu adamlar tamamen aptal, ya da % 95 salak diyebiliriz," şeklinde söz etti.[77]

Psikanaliz ve modern sanatın karşılaşması yirmili yılların en çok konuşulan rastlantısı oldu. Aydınlatmadan beri sanatçıların gerçeğe giriş için eşit, bilimsel bilgiye indirilemeyen tek girişi olduğu düşünülürdü. Freud'un sanatı analiz etme konusundaki ısrarı analizin büyük bir kısıtlamasını ortaya çıkardı; bir şeyi bırakma zamanını bilmeme güçlüğüydü bu. Sanatçıların savunma durumları da yenilikçi kişide, zamanla daha çok açığa çıkacak olan beklenmeyen bir hassasiyeti gösteriyordu.

Hapisteki Gramsci gibi yeni moda düşkünleri, eşcinseller ve sanatçılar da Ford döneminin gerçeğini gördüler; Fordculuk, hareketlendirdiği, çarpıttığı, saptırdığı ve onlara ihanet ettiği halde, kitlelerin her günkü arzularına güveniyordu. Bu gerçeği görünce, onlar da analiz konusunda kararsızlık içine düştüler. Daha sonra göreceğimiz gibi, 1960'ların sonlarında bu kararsızlık olumsuz yönde sonuçlandı. Feminizm kişisel yaşamın bir uygulaması ve teorisi olarak analizin yerini aldı; analiz bir bilim değil de bir sanat olarak yeniden tanımlandı ve radikal politikalar, Freudculuğu "özel olan politikadır" sloganıyla benimsedikten sonra düşüşe geçtiler. Her şeye rağmen, bu hareketler sürerken, bilinçsizce de olsa analiz mesleğine ruhunun bir parçasını verdiler, uygulanmasını etkilediler ve onun üçlü yenilik vaadinin formüle edilmesine katkıda bulundular.

Bölüm Yedi

ÖZERKLİK VE DİRENİŞ

> Zamanımızın büyüklüğü, zihnin, vasıtasıyla kendisini evinde hissettiği özelliği olan özgürlüğün tanınması gerçeğine dayanır.
>
> —G. W. F. Hegel, Philosophy of History (1837)

Immanuel Kant 1783'te "Aydınlatma nedir?" sorusuna, "özerklik" ya da "kendiliğinden konmuş hamlıktan kurtuluş," diye cevap verdi. Kant özerklik derken entelektüel ya da ahlâkî özerklik demek istiyordu. Bir yandan bireylerin rahiplerin ve lortların vesayetinden kurtulup kendi düşüncelerine göre, bir yandan da arzularını aşarak mantıklarıyla formüle ettikleri ahlak normlarına göre davranmalarını istiyordu. Kant'a göre bu şekilde formüle edilmiş normlar evrensel olarak uygulanabilirdi; insanın ırkı, cinsiyeti, sosyal durumu, özellikle de kişisel yaşamının özellikleri konu dışıydı. Bu tür özellikleri ahlâkî kararlarla ilgilendirmek sadece özerkliğin aranmasını zorlaştırırdı.

Fakat on dokuzuncu yüzyılda John Stuart Mill gibi bazı düşünürler kişisel özerklik adıyla alternatif bir kavram getirdiler. Onlara göre otonom birey, istediği gibi yaşayan, bu yaşamın sorumluluğunu taşıyan ve ona yaşanmaya değer bir hayat olarak bakan kişiydi. Modernliğin merkezinde olarak, kişisel otonomi ideali çoğu zaman, birey yaşamına kişinin kendi yarattığı bir hikâye ya da sanat eseri olarak bakılabilir fikriyle bağdaştırıldı. Ahlâkî meseleler bu perspektiften çıkıp kaybolmadı, ama uygun olarak evrensel normlarla yönlendirilen meselelerle sınırlı kaldı. Onların ötesinde de kişisel seçimler alanı vardı. Bu

seçimler ahlâkî fikirle dikte ettirilemezdi ama bir başkasının, daha kişisel birinin oto-incelemesini gerektiriyordu.

İkinci sanayi devriminin ortaya koyduğu değişimler kisisel özerkliği bir felsefe sorusundan öteye taşıdı. Ahlâkî özerklik on dokuzuncu yüzyılın mülk sistemine, bazı kişilerin (Batılı, beyaz erkek, mülk sahibi) kendi çıkarlarını bir yana bırakarak toplum çıkarlarını düşünmesi liberal fikrine bağlandı. 1. Dünya Savaşı eski liberal düzeni bitirdi. Yeniliğinin kökünde, on dokuzuncu yüzyıl liberalizminin yerini alacak yeni bir uygarlık ideali araması vardı. Bu arama sürecinde özerklik, mülk ya da aile temeline oturmayacak şekilde yeniden tanımlandı; artık bireyin içiyle ilgili yeni bir ilişki olarak anlaşılıyordu. Bunun sonucunda savaş yıllarında otonominin anlamı sorgulandı ve bunda da psikanalizin rolü oldu.

Bu sorgulamanın açıldığı üç alan vardı. Birincisi, özerklik (otonomi) demokrasinin psikolojik gereksinmelerinden biri sayılıyordu. Gördüğümüz gibi, liberal düzenin zayıflaması dengeli demokratik rejimler getirmedi. On dokuzuncu yüzyıl liberalizminden sonra daha çok insan doğasını etkileyecek Fordculuk ve komünist girişimleri geldi; örneğin Macaristan'da olduğu gibi geleneksel tutucu değerler temeline oturan otoriter rejimler görüldü; Portekiz, İspanya ve Avusturya'da Katolik kilisesinin etkisi başladı; otorite amaçlı kitle demokrasisi teknikleri uygulayan faşizm geldi. Bu durumda pek çok insan demokrasinin geleceğinin, otoriteye karşı sosyalleşmiş özerk vatandaşlara bağlı olduğuna inandı. Freud da bu konuda çok şey yazdı. 2. Dünya Savaşı yaklaşırken Freud fikirleri aile, eğitim, kültür ve politika üzerinde etkili oldu, demokratik vatandaşlık için psikolojik gereksinmeler belirlendi.

İkincisi, kitle demokrasisiyle birlikte gelen yeni toplum tipini anlamak için psikanalizin uygun olduğu kanıtlandı. Tüketici toplumu -ya da o zaman kitle toplumu da deniyordu- piyasa seçimi olan kişisel özerkliğe eşitti. Psikanaliz ise bunun aksine, seçim düzeyinin altını, bilinçsiz içgüdü ve arzuların köklerini araştırıyordu. Analize karşı ilginin büyük kısmı Walter Lippmann ve Frankfurt Okulu teoricilerinden geldi; onlar tüketiciliği ve kitle kültürünü modern uygarlığın ahlâkî temeli olarak reddettiler, ya on dokuzuncu yüzyıl otonomisine geri dönmek, ya da kitle demokrasisi açısından bu fikirleri yeniden tanımlamak istediler.

Sonunda analiz, kendini-düşünme uygulamasının, ahlak tarafından dikte edilmemiş tüm bireysel seçeneklere kadar genişlemesi gayretlerini etkiledi. Yer, soy ve ayinler bağı zayıflarken, özgür seçilmiş, ai-

le dışı yaşam alanları arttı; insanlar yeni, seküler bir yaşama alışırken bireylerin derin değerler ve uzun vadeli hedefler ışığında arzularını ve güdülerini düşünecekleri, saptayabilecekleri fikirlere, kurumlara ve uygulamalara gereksinmeleri olduğu anlaşıldı. Psikoterapinin gelişmesi bu tür uygulamalara olan ihtiyacı yansıtıyordu. Fakat psikoterapi tüketici toplumunun hizmetinde olabilirdi ve yansıtılmayan arzuları çekmek için sistematik olarak organize edilmişti. Psikanaliz ise bunun aksine, o kadar kolay geri kazanılamayacak olan bir tür düşünce tarzı verir gibiydi.

Freud'un düzeltilmiş ya da yapısal teorisi, bilinçaltı teorisinden daha çok ilgi merkezindeydi otonominin. Freud bu teoriyi dizi yazılarla yorumladı -Zevk Prensibinin Ötesinde (1921), Grup Psikolojisi ve Egonun Analizi (1921), Ego ve İd (1923)- ve kadın cinsiyetiyle ilgili daha sonraki yazıları ile de bu konuda çalışmayı sürdürdü. 1. Dünya Savaşı sonrası zor yıllarda yazılmış bu yazılar, ruhu bilinç, bilinç öncesi ve bilinçaltı gibi bölgeler yerine id, ego ve süperego gibi terimlerle açıklar. Bunlar aynı zamanda, gerginliği azaltma itkisi, "ölüm içgüdüsü" ve daha yüksek ve karmaşık organizasyon düzeyleri yaratma itkisi arasında oluşan yeni içgüdü teorisini, "yaşam içgüdüsünü" ya da erosu incelediler. Sadece analizcilere değil, aynı zamanda insan zihni bilimini takdir eden eğitimli insanlara da hitap eden bu çalışmalar, kişisel özerkliğe duyulan yeni ilgiyi de yansıtıyorlardı.[1]

Freud'un değiştirilmiş teorisinin merkezinde, onun narsisizm teorisinin halefi olan ego ya da "ben" teorisi vardı. Freud'un anladığı gibi ego, içgüdülerin dış dünya ile karşılaştığı ortamda görünüyor; idrak, bilinç ve aynı zamanda bilinç öncesi düşünce ve anılarla ilgili olarak, gerginliği ayarlama ya da bastırma gayreti gösteriyordu. Freud mermi şoku dönemini hatırlatarak, egonun karşısındaki en büyük tehlikenin, toplanan tahrikler karşısındaki çaresizliği olduğunu belirtti.[2]

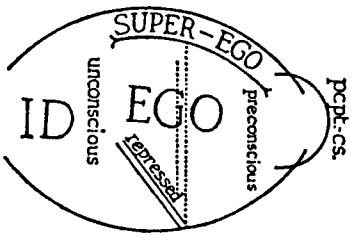
Ego gerginliği destekleyecek kapasiteyi geliştirdi ve böylece farklı yollardan otonomiyi güçlendirdi. Dıştan geliyormuş gibi görünen, ama içten kaynaklanan türlü dürtü ve mesajlara, heyecanlara karşı en ilkel düzeyde kendisini savundu. Daha sonra bu süreçleri yenmenin bir yolu olarak, yutmak ya da çıkarmak gibi bedensel süreçleri model aldı kendine. Sonra da id'i, onlarla olan ilişkisi konusunda ikna ederek ebeveyn ve kardeşlerle olan bağlantısından vazgeçirdi; ego tanımlama yoluyla id üzerinde etki yaptı, onu yatıştırırken aynı zamanda ilişkisini

geliştirdi ve şöyle dedi: "Bak beni sevebilirsin de—Ben objeye çok benzerim."[3] Sonuçta ego kesin iç talepler üzerinde etki yapmak için ebeveynden başlayarak dış dünyaya güvendi.

Egonun gelişmesinde önemli an Ödip (Oedipus) kriziydi; yani insanoğlunun otoriteyle eşsiz karşılaşmasıydı. Çocuklukta davranışlar sevgi kaybı ya da korunma kaybı korkusuyla motive oluyordu. Fakat Ödip krizi sırasında birey arzularını yönlendirerek kontrolü alıyor, bunu ebeveynin süperegosunu tanımlayarak yapıyor, egoyu yöneten bir iç güce, süperegoya atıyor. Süperego ise egonun aksine, dış etkilere kapılmıyor, cevap vermiyordu. Bu daha ziyade, çocukluktaki sadistçe arzuların egoya karşı dönüşüydü ki Freud bunu 1919'da "Bir Çocuk Dövülüyor" adlı kitabında anlattı. Süperego teorisi Süperego teorisi intrapsişik ve sosyokültürel gerçek arasındaki ayırımı yansıtıyordu. Ödip krizinden sonra sadece davranışlar değil, düşünceler ve arzular da sansürlendi; yasak davranışlardan vazgeçilmesi suçu azaltmadı, tam aksine artırma eğilimine yardımcı oldu.

Ego resminin bireyin özerkliği konusunda derin etkisi oldu. Kant'a göre özerklik, insanın sadece görev gereği davranmak için bazı eğilimlerden ve sosyal şartlardan uzaklaşması anlamına geliyordu. Freud içinse tam tersine, ego sadece mantıklı düşünmenin faili değil, aynı zamanda eğilimlerin, itkilerin, sevgi objelerinin ve kimliklerin tortusuydu. Böylece mantık sonuçta şarta bağlı deneyimlerden ayrılamazdı ve daha çok onlarla birlikte duyulabilen "yumuşak" ve "kalıcı" bir sesti. Arzulardan, kimliklerden ve bazı ojelerden kritik noktaya varmak, evrensel görüşe ulaşmak anlamına gelmezdi. Bu aslında hiçbir zaman tamamlanamayacak olan bir oto-inceleme yorumu gerektiriyordu.

Kant'ın ahlâkî otonomiye ulaşmak için savunduğu fikir resmî ve mantıklıydı; bir ahlak kuralının test edilmesi onun yalanlanmadan evrenselleştirilmesi kapasitesiydi. Freud içinse tam tersine, iç gözlem somut düşünce gerektiriyordu. Kişisel yaşamda otonomiye ulaşmak bireyin yaşamıyla ilgili özel bilgiler toplamak gerekiyordu. Freud'un teorisi, egonun id içine girmesini ve onu kaynak olarak almasını göstererek, rasyonelleşmenin, planlama ve kontrolün yaygın yenilikçi sorgulamasını yansıtıyordu. R. P. Blackmur bu konuda, "Mantıkta her şeyin üstünde... deneysel olarak ayrılmış olduğuna inanılan hassas elemanları birleştirme çalışması vardı," diye yazdı. Yenilikçi projede, "delilikte mantık, delilikten çekme ve operasyon; mantık kontrollü delilik," vardı.[4]

Freud'un New Introductory Lectures adlı eserinden alınmış yapısal teori

Freud'un ego ve süperego arasındaki farkı ve süperegonun mantıksız kökleriyle ilgili argümanları da kitle tüketimiyle birlikte gelen genel ahlâk gevşemesine uyuyordu. Freud süperegoyu ide bağlayarak ahlâkî sayılan pek çok şeyin sert, zorunlu ve ceza gerektiren özelliklerini gösterdi. Weber de zaten sadece Benjamin Franklin'in faydacılığını değil, Kant'ın dindarlığını da Calvinci köklerine kadar izlemişti. Şimdi de Freud, süperegonun hadım etme kompleksinin mirasçısı olduğunu söyleyerek Kant'ın "kategorik zorunlusu"nu -onun evrensel ahlak prensibi- süperegoya eşitledi; "Ahlâkın bize o kadar muazzam, gizemli, mistik ve açıkça görünen yanı, bu özellikleri dinle bağlantısına, babanın arzusundan gelen orijinine borçlu olmasıdır."[5] Freud'a göre süperegodan gelen ahlâk, id yakınındaki kimlikler ve egonun gerçekçiliği, danışma kapasiteleri ve yargı arzusu ile yumuşatılmalıydı.

Freud'un düzeltilmiş teorisi, otonomiye yer vermeyen geleneksel toplum ve ahlâkî otonomi konusundaki kişisellik dışı fikriyle klasik liberallik ötesine uzanan yeni bir sosyal zeminin ortaya çıkışını yansıtıyordu. Otonomi artık Kant'ta olduğu gibi bireyin kendini kontrolü anlamına gelmiyordu; daha çok farklı ve çatışmalı talepler arasında denge demekti. Bazı talepler evrensel ve ahlâkî olup diğerlerini geride bırakıyordu. Aslında özerk bir yaşam aynı anda birçok yöne, kişisel yaşama, kişinin otonomisine, aileye, topluma, dine ve bilime bakan yaşamdı. Egonun görevi farklı ruhsal çevrelerde aracılık yapmak, aynı zamanda şiddetli arzularla, iç taleplerle, öz eleştiriyle ve sosyal dünya temsilciliğiyle başa çıkmaktı. Bu çevreler sadece farklı değildi, aynı zamanda uyuşma olanakları yoktu. Bazıları reflekse yakın, bazıları kişilerarası, ba-

zıları da kültür ve kolektif hareket ürünleriydi.

Freud bu kavramlara bakarak gittikçe daha karmaşık hale gelen bir psikoloji formüle etmeye başladı. Zihni "süper düzenli ve boyun eğen failler hiyerarşisi, birbirlerinden bağımsız olarak harekete geçen, içgüdülerin çokluğuyla ve çoğu birbirine karşı olan dış dünya ilişkileriyle iletişim kuran bir dürtüler labirenti," olarak tanımladı. Ruhsal bölgeleri modern resimlerdeki sınırları belirsiz renkli bölgelere benzetti.[6] Yeni kavram belki bilinçaltından bile belirsizdi. Anna Freud'un yazdığına göre, ruhu "her biri elinden geldiğince hedefine varmaya çalışan fonksiyonlar, id, ego ve süperego" terimleriyle düşünmek uzun zamanını almıştı. Ama sonuçta bu ona gerçek bir yaşam amacı duygusu verdi, ya da kişilikte daha yüksek bir gelişmeye ulaşıldığında insan yaşamındaki kaçınılmaz çatışmaları iyi anladı. Anna Freud, "Zihnin bazı bölümlerinin çoğu zaman neden böyle karmaşa içinde olduğunu, sanki farklı amaçları varmış, farklı diller konuşmak istiyorlarmış, farklı ortamlardaymış gibi davranışlarını açıklamak için böyle bir teoriye gerek vardı," dedi.[7]

Savaştan önce psikanalize zihin tedavisi, Jung yöntemi, Adler yöntemi ve zihin hijyeni de denen psikiyatri gibi çeşitli psikoterapi yöntemleri eklendi. Freud'un düzeltilmiş teorisi psikanaliz ve diğerleri arasındaki farkı gösteriyordu. Bu ayırımı belirleyecek birçok hat olmasına karşın Freud, direncin yeri egoydu iddiasıyla kendi hattını çekti. Kökleri onun bu düşüncesinde olan bu fikir otonominin yeni tanımlanmasına ve psikanalizin uygulanmasına temel oluşturdu.

Freud'un başlama noktası nevroz bulmacası, "münasebetsiz, yaşam akışına karşı koşan," dediği bir güçtü. Freud'a göre hastalar analize iyileşmek için değil de nevroz amaçlarına hizmet etmek için geliyorlardı. Bunun için kendini geri tutma, perhiz konusunda ısrarlıydı. Analizci hastanın durumunu yumuşatmadığı takdirde nevroz durumu artıyor, hasta iyice sinirleniyordu. Sinirlenme durumu duygu transferini iyice ortaya koyuyordu ama özellikle negatif duygu akışında nevroz belirginleşiyordu. Freud'a 1915'te bunun neden böyle olduğunu sordular. Ona göre sinir hastalığı iyice ortaya çıkarken hasta aynı zamanda hem bunun altındaki arzuyu, hem de arzuya karşı olan direnci tatmin etmeye çalışıyordu. Analitik olmayan terapiler pozitif duygu transferine dayanıyor ve bu da onlara bir tedavi aracı hizmeti veriyordu. Fakat sade-

ce psikanaliz negatif duygu transferini ya da tedaviye engel olan direnci gösteriyordu. Gerçek analizden söz etmek için psikolojik negatif duygu transferinin bir anlayış haline gelmesi gerekiyordu.

Savaş nevrozlarının incelenmesi sonucu bu düşünceyi derinleştirdi. Savaş nevrozlarında öne çıkan gerçek, sinirlendirici ya da tatmin etmeyen davranışların tekrarlanmasıydı. Fakat hastalar sona erdirmek için analize geldikleri sinirlendirici, çocukça senaryoları tekrarlayınca tam olarak olan buydu. Freud bu fenomeni açıklayabilmek için ölüm içgüdüsüne başvurdu. Süperegoyla birleşen ölüm içgüdüsü nevroz savunmasında bir kısırdöngü oluşturdu. Hasta iyileşirken süperego gelişmelere saldırdı, çünkü analize hükmeden şey suçtan kurtulma arzusu değil, çocukça tatminkârlıklardı.[8] Freud'un zihindeki temel çatışma bilinçle bastırılmış bilinçaltı arasındadır şeklindeki eski görüşüne göre, baskı altında olan keşfedilmekten korkuyordu. Fakat tekrarlama gerçeği, baskı altındakinin hep bilince ulaşmaya çalıştığını gösteriyordu. Bunu engelleyen baskı altında olan değil, egoydu. Sonuç bir paradokstu; bilinçaltının bilgi kazanmasına direnç egodan geliyordu, ama ego aynı zamanda mantık ve öz-düşüncenin yeriydi, derinlik psikolojisinin karanlığında tek deniz feneriydi.[9]

Psikanalizin "çokluluk" içeren ya da "çok merkezli" olduğu, üzerinde karara varılmış bir çekirdek teorisi olmadığı bugün çokça söylenir. Fakat altmışlı yılların sonlarına kadar bir öz teorisi vardı; direncin analiziydi bu. Obje ilişkileri, Kuzey Amerika ego psikolojisi ve Lacan'ın narsisizm teorisi hep bu amaca bağlı kaldılar. Zamanla teorik diller değişti ama pratikte tüm analizler negatif transferans (hislerin psikolojik yönelişi) ya da direnç üzerinde yoğunlaştı. Hiçbir terapi, en azından sistematik olarak yapmadı bunu. Bu nedenle sadece psikoterapi değil, psikanaliz de vardı.

Freud analiz dünyasında karışıklığın yaşandığı bir dönemde psikanalizi bu şekilde ayırmaya, anlamaya çalıştı. Analizlerin sayısı ve süresi uzadıkça analizci sayısı, teknik rehberlik ve prosedür talepleri ve birçok analizin sonuçsuz kaldığı inancı da arttı.[10] Freud, analizcinin işinin bilinçaltını yorumlamak şeklindeki eski fikrinden vazgeçti ve görevin, direnci analiz etmek olduğunu söyledi. Max Eitingon bunun üzerine Melanie Klein'a, "Eve dinamit koymak bu," diye yazdı.[11] Yine de Freud'un yapısal teorisi bir dizi yeni terimlerle ifade edilen yeni klinik olanaklar getirecekti ki, "direnç analizi", "karakter analizi", "metapsiko-

lojik yaklaşım", "savunma analizi" ve "ego psikolojisi" idi bunlar.

Direnç üzerine odaklanan ego psikolojisi, Freud'un Adler ile eski tartışması ve narsisizm teorisinin formüle edilişinin sonucuydu. Karl Abraham 1919'da bunu görünce, "Narsisizmin hastaları etkilemiyor, bu da uzun, sıkıcı ve sonuçsuz analiziere neden oluyor," dedi. Ona göre uyum sağlar görünen hastaların davranışı savunmaydı, çünkü analiz hastanın narsisizmine saldırıydı... terapi gayretlerinin kolayca harabeye dönüştüğü içgüdüsel güçtü o.[12] Psikanaliz, ego psikolojisini diğer terapi türlerinden ayırdı ve alternatifine "zihin tedavisi" dedi. Negatif transferansı bastıran ve bu anlamda iç çatışmayı reddeden terapiye zihin tedavisi deniyordu. Zihin tedavisi en basit anlamda pozitif düşünceydi ve Annie Payson Call, 1918'de *Sinirler ve Savaş* adlı eserinde mermi şokuna "negatif düşüncenin ürünü" diyerek bunu örnekledi ve askerlere savaşı değil, sağlıklı konuları düşünmelerini öğütledi.[13]

Abraham 1924'te Fransız radyoterapisti Emile Coue'nin ABD'de en çok satan kitaplar arasındaki Bilinçli Öz-Telkinle Kendine Hakim olma adlı eserini zihin tedavisine örnek gösterdi. Coue kendisini izleyenlere "Her gün, her şekilde, sürekli daha iyi oluyorum," sözünü tavsiye etti. Abraham'a göre Coue, Adler'in erkek protestosunu başarıyla pazarlamıştı; takipçilerine dua gibi bir deyim sunmuştu, iyi bir babaydı o, hiçbirini diğerinden ayırmıyor, hepsini bir tutuyordu. Böylece onlar birbirlerini iyi tanıyor, narsisizmle ya da Coue'nin dediği gibi, iyimser ret... gerçek ya da hayali "kendine hâkim olma" ile övünüyorlardı.[14] Psikanaliz ise hastalarını övmüyordu, daha çok onların aşağılık duygularını artırıyor, narsisizmlerine meydan okuyor, hastalar kıskançlığın farkına varıyorlardı.

Psikanaliz fikirlerinin en şiddetlisi, öz-yansıtıcı egonun direncin yuvası olduğu fikri, analizcinin hem kendini hem insanları anlamasını değiştiriyordu. Analizciyi "yardımcı" durumundan alıp, günlük çalışmalarında derin paranoya, savunma ve öfkenin hedefi olarak hizmet veren biri haline getiriyordu. Bazı analizler sadomazoşist çifte bağlantılar olarak çözülüyor ve analizcinin basit bir doktor olduğu zamanlara dönüş talebi oluşturuyordu. Freud 1930'da analizin bir psikoza neden olabileceğini bile kabul etti.[15] Direnç üzerindeki odaklanma, analizcilerin "her şeyi bilir" ve "hastaların anlayışlarının değerini düşürür" tavırlarını teyit ederek insanları analize düşman etti.[16] Uzun vadede, direnç konusunun serbest bıraktığı etkiler, psikanalizin durumunu kararlaştırma

konusunda en azından Freud'un kişiliği kadar önemli olduklarını gösterdiler. Yine de, analizin yeniliğe katkısının merkezinde direnç odaklanmasının olduğu kesindi.

Freud kavramının inceliği, zihnin öz-yansımaya ayrılmış parçasının, egonun aynı zamanda direncin yeri olduğu fikrinden geliyordu. Bunun hemen ardından iki alternatif yaklaşım geldi. Wilhelm Reich'ın fikrine göre, ego sadece direnç alanıydı ve amaç, hastayla yüzleşerek egoyu hastalık belirtisine çevirip analizle yok etmekti. Otto Rank ve Sandor Ferenczi'den gelen diğer yaklaşımda, egonun entelektüelliği bypass edilecek ve doğrudan gerçek kişiye -id'e- hitap edilecekti. İki yaklaşım da Freud'un, egonun iki yanlı olduğu vurgusu terk edildi, ama farklı yönlere gittiler. Reich'ın yaklaşımı düzeltilerek psikolojinin ana görüşü oldu, Rank ve Ferenczi'nin yaklaşımı ise klasik psikanalizin ısrarlı alternatifi oldu ve sonuçta büyük ölçüde onun yerini aldı.

Karakter analizinin kurucusu Wilhelm Reich 1897'de bir Yahudi ailenin çocuğu olarak Galiçya'da doğdu ve Freud kendisini sevmemesine rağmen, yirmili yaşlarının başında Viyana Enstitüsünün en genç öğretmeni oldu.[17] Reich hastalarının çoğu işçi olan Viyana Psikanaliz Kliniğinde çalışırken nevrozların fakirlik ve onunla beraber gelen özel yaşam, sağlık bakım ve doğum kontrolünün eksikliğinden meydana geldiğine inandı. Bunlara sadece bireysel terapi olarak değil, politik değişim açısından da bakmak gerekiyordu. Ona göre, Berlin gibi ruhsal açıdan çökmüş milyonlarca insanın yaşadığı bir şehirde bireysel terapinin etkisini kabul etmek güçtü.[18]

Reich analizi, sosyal gereksinim olan baskıları delip geçecek bir yöntem olarak görüyordu. Bunu açıklamak için Viyana Enstitüsündeki dersleri önce 1923'te Teşvikçi Karakter ve sonra da Karakter Analizleri olarak yayınlandı, belirtileri karakterden ayırdı. Ona göre tik ya da asabi öksürük gibi belirtiler id'den geliyordu. Hastalar belirtileri yabancı olarak gördüler ve onlara karşı yardımı iyi karşıladılar. Buna karşın, ironi, katılık ya da üstünlük taslama gibi karakter özellikleri egonun parçasıydı. Hastalar bunları kendi parçaları olarak kabul ediyor ve onların analizine direniyorlardı.[19] Reich'a göre, "negatif terapi reaksiyon"nun direnç sorunu, karakterin analizi sorunuydu, yani onu belirtiye çevirmekti. Freud Reich'ın yazısını okuduktan sonra beğendi ve "Bu yazı, ego ve süperegonun ilişkileri bizim için önceki araştırmalarımız gibi

araştırmalara temel oluşturacaktır fikrini destekliyor," dedi. "Yani bireyle (ego ve süperego) obje arasındaki ilişkiler."[20]

Reich'in karakter fikri, daha sonraki, psikolojiyi Marksizme bağlama girişimlerinin tahmini gibiydi, ama aynı zamanda psikanalize bağımsız bir katkı da yaptı. Reich, karakteri içgüdüsel hamlelere karşı bir savunma olarak görüp "karakter zırhı" ve "karakter direnci"ni tanımladı ki bunun içinde temeli oluşturan çatışma dondurulmuştu.[21] Karakter Analizleri önce savunma ya da karakter analizleri, sonra da ego psikolojisi denen çalışmanın ilk teknik kuralını saptadı: "Herhangi bir maddeye ilk yaklaşımı ego yanından yap... Diğer bir deyişle, hastaya bilinçaltı içerik söylenmeden önce, savunma ya da dirençle ilgili olan yapılmalıdır."[22]

Reich'ın formülleri direnci anlama konusunda bir atılım oluşturdu. Fakat Freudcu gözle bakılınca tek yanlı görünüyorlardı. Freud'a göre ego sadece direncin değil, mantığın, kendini-tanımanın ve içgüdüsel değişimin de kaynağıydı. Reich'a göre ise ego sadece direncin yeriydi; içgüdü tam tersine yumuşaktı. Her şeye rağmen, değişik formunda karakter analizi ilk sistematik, klinik bazlı analitik teorinin temelini oluşturdu. Berlin Kinderseminar'da üzerinde çalışılan ve düzeltilen teori, direnç formları çocuk cinselliği aşamalarına bağlanarak kodlandı.[23] Karakter analizleri 1924'te yapılan ilk Salzburg teknik ve terapi teorisi uluslararası sempozyumunda da tartışıldı. Hanns Sachs daha sonra, üç ruhsal failin dirence katkısını ortaya koyarak karakter analizini bir "metapsikolojik" yaklaşıma entegre etmek istedi.[24] Freud bu değişimlerden memnun olmadığını 1922'de Abraham'a yazdığı mektupta belirtti ve "Bana göre karakter analizi eski tekniklerden daha zor," dedi.[25]

Freud'un yapısal teorisine diğer alternatif Budapeşte ve Viyana'dan geldi, Ferenczi ve Rank Berlin'den geldiğini söyledikleri "soğuk" ve "entelektüel" teorilere itiraz ettiler. Muhalefetleri iki noktaya dayanıyordu. Birincisi, birlikte yazdıkları Psikanalizin Gelişmesi'nde (1923), onlara göre, analizcilerin "davranış diliyle" travma tekrarını kolaylaştırdıkları "aktif terapiyle" direnç bypass edilebilirdi.[26] Çünkü travma bilinçli olarak yaşanmıyordu ve bu nedenle asla hatırlanamazdı. Ferenczi'ye göre, analizci mastürbasyon ve hayal kurma gibi aktiviteleri yasaklayarak, ya da hastaların fantezilerine katılarak, hatta bunların içeriğini tavsiye ederek aktif rol almalıydı.[27] Hasta ve analizci işbirliğine dayanan aktif terapi, hatırlamayla kazanılan anlayıştan farklıydı. Bilgi elbette iyileştirici faktörden tamamen farklı bir şeydi. Rank'a göre aktif te-

rapi hızlı tedaviyi desteklerdi: "Normalde yıllarca eğitim gerektiren yücelme süreci gözlerin önünde gerçekleşir," dedi.[28]

Aktif terapi taraftarları ilk gelişmelerde annenin önemini de vurguladılar. Ferenczi 1918'de tutma ve yakalamayla ilgili olarak yaptığı bir açıklamada Moro refleksinden söz etti; üç aylıktan küçük bebekler minik elleriyle her şeyi tutmaya çalışırken, bebek maymunlar da ağaca tırmanan annelerinin tüylerine yapışırlardı.[29] Rank 1919'da karısının hamileliğinden etkilendi ve Ernest Jones'a, "Erkekler önemli değil... hayatın özü anneyle çocuğun ilişkisinde," diye yazdı.[30] 1923'te Rank, Doğum Travması kitabında anneyi dirençle, daha doğrusu tüm direncin doğduğu tek travmalı çocukluk deneyimi olan doğumla ilişkilendirdi. Rank'e göre tüm nevrozlar, daha sonraki endişelerin prototipi olan "temel hadım etmeyi" kontrol altına alma girişimleriydi, tek düşkünlük noktası anne bedeniydi. Rank, "Bu nedenle patojenik sarsıntıyı uzun analitik araştırmalarla aramaya gerek yok... çünkü başından beri bilinçaltının tüm içeriğini biliyoruz... Analiz artık kendini araştırmadan kurtarabilecek durumda."[31]

Freud'un düzeltilmiş teorisi bireyi dürtülerden, sosyal baskılardan ve içe ait otoritenin kişisel olmayan simgelerinden kurtarmak istiyordu. Eleştirileri bu programı hem ilerletti, hem de geciktirdi. Bir yandan uzun vadeli gelişmeleri harekete geçirdiler ki bunlar Reich'ın savunmalar teorisi ile Rank ve Ferenczi'nin görüşleriydi; buna göre terapi ilişkisi, anlayış değil, analizde iyileştirici faktördü. Reich'in egoyu sadece savunucu olarak görüşü, kendini-yansıtmayı kısa devre yapmakla tehdit ediyor, Rank ve Ferenczi de negatif transferansı bypass etme ve analizi bir tür zihin tedavisine çevirme riski taşıyorlardı.

Nisan 1923'te Freud'a kanser tanısı kondu. Ondan sonra on altı yıl daha yaşadı ama yakında öleceği korkusu yüzünden eski gruplar dağıldı. Bir analizcinin, "id güçlerinin ve onlara karşı olan tepki-oluşumlarının leveranlarıyla yüklü" dediği bir süreçte psikanalizin bir Mannerbund'dan bir meslek haline dönüşmesi, ego konusundaki tartışmalarla karıştı.[32]

Freud Rank'in doğum travması hakkındaki fikrini ilk duyduğunda, "psikanalizin keşfinden sonra en önemli gelişme," dedi. Jones'a da, "Başka biri olsaydı bu keşfi kendi bağımsızlığı için kullanırdı," diye konuştu.[33] Ama Şubat 1924'te Berlin'den gelen bir eleştiriye cevap olarak uzun bir sirküler yazdı, onayladıklarını ve onaylamadıklarını açıkladı Freud. Rank'in pasif ya da gerileyen özlemler gücü konusundaki vurgu-

sunu övdü, "Oedipus kompleksinin biyolojik arka planı" sorusu için iltifat etti ona Freud, ama anneye yöneltilen kararsızlığın babaya ve diğer objelere nasıl aktarıldığını açıklamadığını söyledi. Freud'a göre Rank'in doğumu vurgulaması, cinselliği biyolojik açıdan kararsızlığa sürüklüyordu. Halbuki onun açısından kararsızlığın temel nedenleri ilk çocukluk koşullarında, özellikle de akraba ile zina tabusunda yatıyordu. Tabunun orijinleri insan ailesinin ilkel tarihinde yatmasına rağmen, her bireyde yeniden yaratılmalıydı. Freud'a göre bu durumda gerçek baba, her yeni bireyde zina engelini tekrar yaratan gerçek engeldi."[34]

Freud aynı sirküler mektubunda analizi hızlandırıcı yenilikleri de sorguladı. Hastalığı sırasında sakalının altı haftada eskisi kadar uzadığını görünce, bilinçaltının derin tabakalarının altı ayda değişeceğinden kuşku duydu. Rank'e, "Tüm libidoyu anneye götüren sihirli formül nasıl bir terapi etkisi yapabilir," diye yazdı.[35] Daha sonra zamanlarının Doğum Travması ve Psikanalizin Gelişmesi çocuklarına, "Avrupa'nın savaş sonrası rezaletiyle ABD'nin zenginliği arasındaki çelişki dünyasına doğan ve analitik terapi temposunu Amerikan yaşamının hızına uydurmaya çalışanlar," diye isim taktı.[36] Ona göre analizciler kısa-görüşlü terapi arzularından vazgeçiyorlardı ve Freud sinirlenmeye hoşgörüyle bakacak ve memnuniyetini erteleyecek bir analitik konu öngörüyordu.[37] Rank ve Ferenczi ise yeni kitle tüketimi dünyasında tipik terapi alıcı hayal etmeye başladılar.

Freud'un Ferenczi çalışmalarına eleştirileri arttı ve Freud'un onu analiz etmemesi üzerine üzülerek geri çekildi Ferenczi. Bir süre ABD'ye göç etmeyi düşündü, en azından para kazanana kadar kalabilirdi orada. 1926'da Yeni Okul'da ders verirken Harry Stack Sullivan ona, "Psikanaliz hareketinin dâhisi" adını taktı.[38] Sonuçta Ferenczi Budapeşte'de kalmayı yeğledi ve Freud'u eleştirmeye başladı.

Rank de Freud'un büyülü çevresinden kurtulmakta güçlük çekti. Doğum Travması'nı yazdıktan sonra Paris ve New York arasında gidip geldi, Freud'dan uzaklaştı, sonra yine onun çevresine döndü. 1924'te ABD'ye giderken övgülerden etkilendi ve "Im Gegenteil, die Mutter! Tam aksine, Anne!" diye bağırdı.[39] Ama 1926'da Freud'dan özür diledi ve "Hastaydım ama kendime geldim," dedi.[40] Abraham 1925'te aniden öldü, Eitingon Filistin'e gitti ve orada kaldı ve Sachs marjinalleşti.

Freud bir süre Komitenin onun yerine birini getirmesini bekledi. 1920'de Abraham'a, "Bir dene, bensiz yönetebileceğini göreceksin," di-

ye yazdı.[41] Kanser olduğunu öğrenince Komiteye onsuz yapmaları gerektiğini bildirdi. Kendisi için, "Bir despot, hep uyanık bir sansürcü olmak için uygun değilim," dedi. Değişik karakterde yarım düzine adamın tüm konularda hemfikir olması mümkün değildi ve gerekmiyordu da. Zaten yeni fikirler üretmesi için artık geçti ve adamlar her konuda onun onayını beklerlerse hepsi yaşlanacaktı.[42]

Bu tür teşviklere karşın Mannerbund dağıldı. Jones ve Rank savaştan beri Verlag'ın (Yayınevi) kontrolü konusunda çekişiyorlardı. Rank, Jones'un Anglo-Sakson dünyasını kendi egemenliğinde birleştirmesinden korkuyordu. Jones da Abraham'a, Freud'un Rank konusunda objektif olmadığını söyledi.[43] 1924'te, doğum-travması tartışmasından sonra Anna Freud Eitingon'a şöyle yazdı: "Rank'in kontrol altına alınabilmesi konusu yayınevi ve dergilerin varlıklarının devamına bağlı." Rank ise analitik harekete "kurgu" dedi.[44] 1924'te Komite dağıldı ve yeniden oluşturuldu. Yeni üyeler hareketin Mannerbund'un ötesine geçeceğini gösterecek biçimde kadınlardı; Anna Freud, Lou Andreas-Salome, Marie Bonaparte (Napolyon'un torununun yeğeni ve yeni kurulan Fransız Psikanaliz Derneğinin başkanı) ve Leo Kann'dı (Ernest Jones'un eski ortağı). Ama yeni kurulan Komite de 1926'da dağıldı.[45] Freud Ferenczi'ye şöyle yazdı: "Benim halefim olacak şekilde yaşattım Komiteyi. Belki Uluslararası Birliği de kurtarırım. Tek umudum psikanalizin benden sonra da yaşaması."[46]

Mannerbund'un yerini alan "psikanaliz hareketi" çeşitli ulusal derneklerden oluşuyordu ve hepsi de Freud'un çevresini bir disiplin ya da meslek haline getirmek istiyorlardı. Eylül 1920'de The Hague'da toplanan kongre katılımcıların sayı ve çeşitliliğini belirledi. Avusturya ve Macaristan'dan altmış iki, Hollanda'dan on altı, İngiltere'den on beş, Almanya'dan on bir, İsviçre'den yedi ve Polonya'dan bir kişi olmak üzere yüz on iki kişi katıldı kongreye.[47] Dört yıl sonra Uluslararası Psikanaliz Derneğinin üye sayısı 263'e yükseldi. 2. Dünya Savaşına kadar üye sayısı azdı ve üyelerin adresleri Uluslararası Psikanaliz Gazetesi'nin arka sayfasına sığıyordu. 1920 kongresinde Amerikalılar yoktu ama psikanalizin ağırlık merkezi İngiltere'den ABD'ye geçmişti bile. 1919'da Londra'daki analiz derneğinde kırkın üzerinde, ABD derneğinde ise elli üç üye vardı. Freud alaycı bir tonla, yenilen Almanya şansölyesinin, "Batıya doğru yeni yönelişimiz," sözünü hatırlattı.[48]

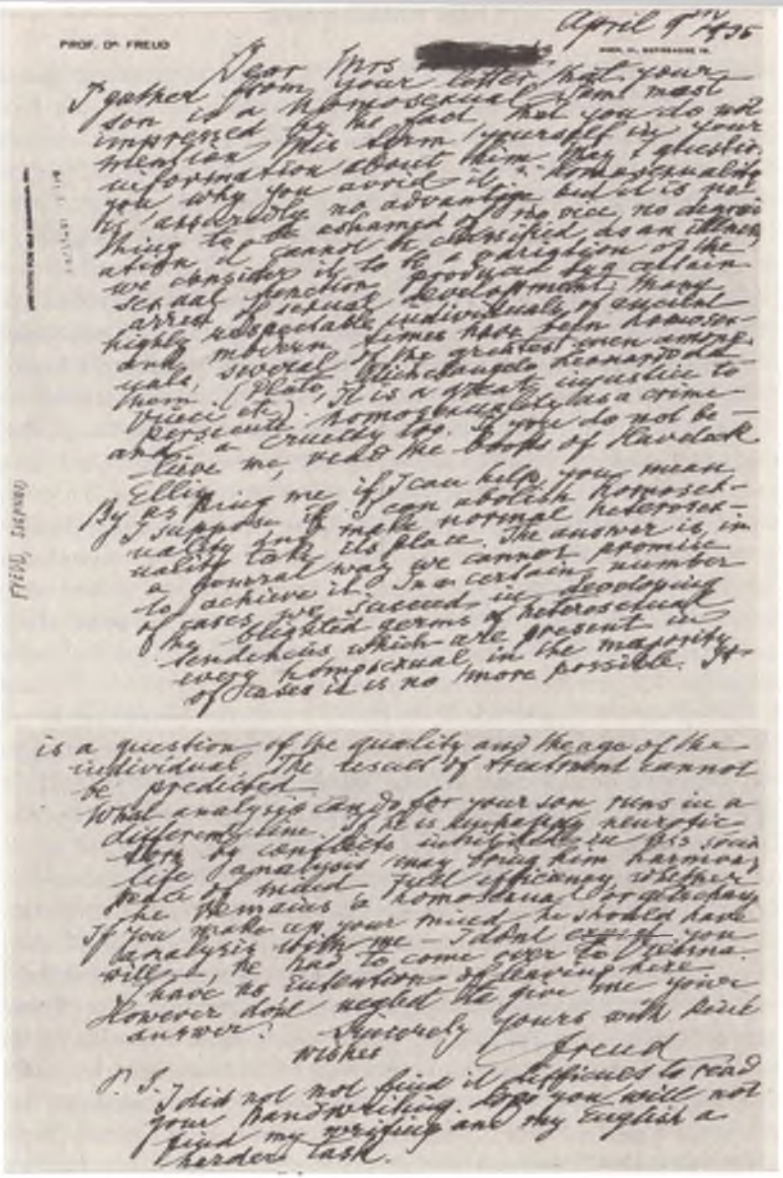
Analitik hareketin görevi Freud'un karizmasını rutin hale getirmek, yani Freud'un kişisel otoritesinden çıkıp mantıklı, üniversite benzeri yönetime geçmekti. Savaşlar arasındaki yıllarda Budapeşte Üniversitesinde Sandor Ferenczi, Berlin Üniversitesinde Karl Abraham, Chicago Üniversitesinde Franz Alexander ve Kudüs Musevi Üniversitesinde de Max Eitingon psikanalizi üniversitelere yerleştirmek için çabaladılar. Freud bu gayretleri destekledi ama psikanalizin özerkliğini korumaya da özen gösterdi, ona göre psikanaliz genel bilim protokollerine konu olabilirdi ama organik psikiyatri ya da deneysel psikoloji gibi varolan paradigmalara indirgenemezdi. Ama bu konuda endişelenmesi gerekmedi. Üniversitelerdeki yerleştirme çalışmaları başarısız oldu.[49]

Üniversitelerde başarılı olamayan ve analiz uygulamalarının popüleritesinden yararlanmak isteyen analizciler ayrı bir meslek oluşturdular, program yaparak uygulamaya standart getirdiler ve Komitenin yerini alacak bir sistem geliştirdiler. Enstitüler, klinikler kurdular ve uygulamalı eğitimlere başladılar. Profesyonelleşme sürecinin merkezinde, sistemleşmeye ve eğitime açık olan ego psikolojisi vardı.

Mannerbund'un dağılmasından sonra Viyana, Berin ve Londra'da -Freud çevresinde- bir iç grup oluştu ama onlar da gittikçe profesyonelleşme çevresinden uzaklaşma eğilimi gösterdiler. Büyük bir kontrol gücü bu gruptan, yaş, cinsiyet, cinsellik ve siyasi yöneliş açılarından Mannerbund'dan farklı olan yeni kuşağa geçti.

Yeni kuşakla eskiler arasında büyük yaş farkı vardı. Freud 1856'da doğmuştu ama Melanie Klein'ın doğumu 1882, Otto Rank ve Helene Deutsch'un 1884, Karen Horney'nin 1885, Franz Alexander'in 1891 ve William Recih'ın 1897 idi. Bunlar 1920'lerde genç ve yenilikçi insanlardı. Freud ise yeniliğin getirdiği radyo, telefon, sinema, feminizm, soyut sanat ve ABD kültürü gibi şeylerden hoşlanmıyordu. Viyana'da *Ruhun Sırları* kitabının "Profesör Freud'un danışmanlığında" psikanaliz filmi yapılacağını öğrenince Ferenczi'ye bu işe kanşmayacağını söyledi.[50] Genç ve yaşlı kuşaklar arasındaki görüş farklılığı, kısa terapi, kadın cinselliği ve ABD'nin analitik hareketteki yeri de dahil olmak üzere bir çok konuda tartışma yarattı.

Cinsiyet oluşumu da büyük ölçüde değişti. 1. Dünya Savaşı'nda iki olan kadın analizci sayısı savaş sonrası yaklaşık elli kişiye yükseldi. 1929'da eğitim alanların çoğu kadındı, çoğu öğretmen ve anneydi. Hareketteki kadın sayısının artması anne/çocuk ve kadın cinselliği ilişkilerini de büyük ölçüde etkiledi.

Sigmund Freud'un bir eşcinsel annesine mektubu (1936), daha sonra Kinsey Enstitüsüne hibe edildi.

Cinsellikteki değişimi izlemek daha zordur ama savaş sonrası yaşanan iki olay açık gösterge oldu. 1920'de eşcinsel bir doktor Hollanda Psikanaliz Derneğine üye olmak istedi. Üyeler Jones'a danıştılar ve o da onun üyeliğini kabul etmedi. Sachs, Abraham ve Eitingon Berlin'den bu konuda kararın derneğe ait olduğunu ama eşcinsellerin nevrozlu oldukları konusunda bir kanı olduğunu belirttiler, sağlıklı oldukları ancak analizle belli olurdu.[51] Eşcinselliğin yasallaşmasını savunan Ferenczi bile, "Bu adamlar analizci olamayacak kadar anormal," dedi. [52] Freud üyenin alınmasını ama kararın yine de yerel dernek tarafından verilmesi gerektiğini söyledi. 1921'de bir başka olayda Ernest Jones, Freud'a yazarak bir eşcinsele psikanaliz eğitimi vermek istemediğini bildirdi. Freud ona, "Bu insanlara baskı yapamayacağımız gibi, yeterli neden olmadan onları dışlayamayız. Böyle bir durumda adayın diğer özelliklerine de bakmak gerekir," diye cevap verdi.[53]

Analitik hareketin özellikleri politik açıdan daha demokratik oldu. Freud 1910'da seçkinleri savunurken yirmili yıllarda yerel özerkliği savunur oldu. Ferenczi 1919'da Eitingon'u Komiteye kabul ettiğinde ona, "Freud'un çalışmalarını mümkün olduğunca değiştirmeyeceğiz, her şey bir tür dogmatizmle yapılmalı... Birinin merkezî fikir için kendi fikrinden vazgeçmesi yeteneği üyelik için temel şarttır," dedi.[54] Ama genç kuşak bu görüşleri benimsemedi ve bir süre sonra Ferenczi de vazgeçti bundan. 1. Dünya Savaşından sonra fikir ayrılıkları hizipleşme yaratmadı. Rank ve Ferenczi hareketten kendi arzularıyla ayrıldılar. 1927'de Uluslararası Eğitim Komisyonu, New York Psikanaliz Derneğine baskı yapınca Anan Freud buna karşı çıktı, haksızlık olduğunu söyledi.

Ama savaş sonrasında antidemokratik olaylar da yaşandı. Freud lidersiz dediği Amerikan analizinin başına Horace Frink'in gelmesini istedi. Frink Freud'un Yahudi olmayan yakışıklı bir hastasıydı. Analiz sırasında Freud ona, karısını ve çocuklarını bırakıp, sevdiğini bildiği zengin ve evli bir kadınla evlenmesi konusunda baskı yaptı. Freud ona 1921'de şöyle dedi: "Eşcinselliğini anlamama konusundaki şikâyetin gösteriyor ki, beni zengin yapma konusundaki fantezinin henüz farkında değilsin. Eğer her şey yolunda giderse bu hayalî armağanı Psikanaliz Fonuna hibe edelim." Freud'un ne demek istediği kesin olarak belli olmasa da, hastasının hassasiyetini kullandığı görülüyordu. Frink hayatının sonuna kadar akıl hastalığı dönemleri yaşadı ve analizin nevrozlarla kısıtlanması gerektiğini anlamadığı için Freud'u suçladı. [55] Fre-

ud'un, analizin psikozu hızlandıracağını Abram Kardiner'e söylemesine neden olan olay buydu. Bu olayı tüm Amerikalı analizciler öğrendi ve bazen "Viyana'daki Papa" dedikleri adamdan uzaklaştılar. Bir diğer antidemokratik olay da Wilhelm Reich'ın 1934'te analitik hareketten çıkarılması oldu ki bu olay antikomünizm gücünün liberal değerleri çürüttüğünü gösterir.

Analiz derneklerinin 1920'lerdeki görevi dengeli, yasal, profesyonel kurumlar oluşturmaktı. 1918 Budapeşte kuralları kitle terapisi ve didaktik ya da eğitim analizi gibi yolları belirtti. Ego psikolojisi -direnç analizi- eğitim ve sertifika konusunu kolaylaştıran uygulama yönelikli teori getirdi. Budapeşte kurallarını yürüten Berlin Enstitüsü aynı zamanda savaş sonrası teorilerin merkezi oldu.

Devlet desteğinde olan ve tıp dünyasınca tanınan Berlin Psikanaliz Enstitüsü hareketin amiral gemisiydi. Enstitünün başında Viyana'ya yakın olan Karl Abraham, Max Eitingon ve Ernst Simmel vardı, etkin Kinderseminar destekleniyordu ve tartışma grubunda Otto Fenichel, Kathe Friedlander, Edith Jacobson ve George Gerö gibi genç analizciler vardı—enstitü ego psikolojisinin öncüsüydü.[56] Orada eğitim görenler arasında Erich Fromm, Franz Alexander, Karen Horney, Sandor Rado, Melanie Klein, Theodor Reik, Therese Benedek, Helene Deutsch ile Edward ve James Strachey de vardı. 1928 sonbaharında altmış altı analizci mezun oldu, eğitimde otuz dört kişi vardı.[57] Rado yönetimindeki Verlag ve Internationale Zeitschrift de Berlin'deydi. Dresden, Hamburg, Heidelberg ve güneybatı Almanya'da dernekler kuruldu ama Nazilerin iktidara gelmesiyle Alman psikanalizi zarar gördü.

Berlin'le birlikte Londra ve Viyana'da uluslararası analitik politikalar şekillendi. Yaklaşık elli beş üyeli Londra Psikanaliz Derneği üyeleri arasında IPA'nın önemli ismi Ernest Jones da vardı ve Jones, Sigmund ve Anna Freud'dan başka eski İngiliz İmparatorluğunun uzak köşeleri ve ABD ile de temastaydı. *International Journal of Psychoalysis*, Freud ve Uluslararası Psikoloji Kütüphanesinin çevirilerini yayınlayan, Leonard ve Virginia Woolf yönetimindeki Hogarth Press'le de ilişkiler sürüyordu.[58] Berlin ve Londra gibi Viyana Psikanaliz Derneği de bir eğitim merkeziydi. Otuzlu yılların başında aday sayısı otuz beşe çıktı. Diğer derneklerin protestosu üzerine Freud diplomaları imzalamaktan vazgeçti.[59] Psikanaliz tarihindeki öncülüğü belli olan Viyana da ego psi-

kolojisinin kesin formülünü üretti. Anna Freud'un 1936'da babasına sekseninci yaş günü hediyesi olarak yazdığı Ego Psikolojisi ve Savunma Mekanizmaları, Reich'ın savunma teorisi olarak karakter fikrini yeniden düzenledi. Anna Freud'a göre, id üzerindeki tek yanlı yoğunlaşma "hipnozun modası geçmiş durumunu" tanımlarken, sadece analizciler egonun savunmalarıyla id'den kaynaklanan özgür kurumlar arasında gidip geldikleri zaman psikanalizden söz edilebilirdi.[60] Nazi iktidarından sonra ego psikolojisinin bu değişik şekli İngiltere ve ABD'de yaygınlaştı.

Ego psikolojisinin ana fikriyle birlikte Londra, Paris ve Budapeşte'de üç önemli değişiklik çıktı ortaya. Her birinde de kişisel özerklik değişikliğe uğradı. İlk değişiklik ego için obje-ilişkili görüş öne süren Melanie Klein'la ilgiliydi. Klein'a göre birey, yükümlülüklerini Kant ve Freud'da olduğu gibi insan olduğu için değil, yaşamın getirdiği koşullarla başkalarına bağlandığı için alıyordu. Bu bağlantıların en önemlisi ve gelecekle ilgili tüm ilişkileri şekillendireni anne ile olandı. Adalet etiği yerine sorumluluk etiği geliştiren, bazılarının Freud'a dişi alternatif olarak gösterdikleri Klein'ın düşünceleri, kişisel ilişkileri oluşturup destekleme sorununa, Oedipus kompleksi teorisindeki otonomi sorunu yerine, yeni, orta-sınıf yönlendirme getiriyordu. Klein 1926'da Londra'ya yerleşti ve açılış konuşmasını Virginia Woolf'un erkek kardeşinin evinde yaptı. Düşünceleri filozof G. E. Moore'un etkisini gösteriyordu ki buna göre yakın ilişkiler -arkadaş, aile ya da toplumla- soyut ideallerden önce geliyordu.

1936'da Jacques Lacan ünlü "ayna aşaması" yazısıyla ego psikolojisine ikinci alternatifi getirdi. Ona göre ego ya da "ben", travmalı boşluk keşfine bir savunma yanıtıydı, bireyin başkalarınca yansıtılan kendi beden imajları hakkındaki hayalî bir kristalleşme ya da tortuydu. [61] Freud'un içgüdüler dediği kavramda temeli olmayan ego bir failden ziyade bir obje olarak düşünülmeliydi. Freud'a göre "ego id'in olduğu yerde olacaktır" sözü analizi tanımlıyordu, ama Lacan'a göre analizin amacı egoyu güçlendirmek değil, rahatlatmaktı, savunmalarını çözmek ve kendi narsisizmine karşı yeni bir tavır almaya teşvik etmekti. Eğer Klein otonomi konusunda sorumluluğa karşı çıktıysa, Lacan bireyin bölünmüş doğasının, bilinçaltı orijinal fikrine geri giden ironik kabulünü destekledi. 1926'da yirmi üyeyle kurulan Paris Psikanaliz Derneği ve iki gazeteyle (Psikiyatri Gelişmesi ve Fransız psikanaliz dergisi) ortaya çıkan Lacan

alternatifi, eski Fransız ahlâk düşüncesini, Heideggerian felsefesini ve sürrealizmine dayanan Fransız psikanalizinin farkını yansıtıyordu.

Ferenczi Budapeşte'de kafe bazlı özgür, entelektüel çevrelerde sevilen doktor oldu. Freud otonomi sağlamanın zorluğunu vurgularken, Ferenczi yeni doğanın hiçbir şey vermeden almaya meyilli olduğunu söyledi.[62] Gelişmenin itici gücü vasıta değil, pasif alırlıktı. Argümanı mantıklı olmasa da etik açıdan güçlüydü. İnsanın orijinal psikolojik durumu ne olursa olsun, hayata başlarken temel ihtiyaçlarının karşılanmasını hak ediyordu. Macar analizcilerin çoğu ülkeden gittiği için Freud'un geri durma, perhiz ısrarının Ferenczi üzerindeki etkisi büyük oldu. Ferenczi etkisinde kalan Istvan Hollos ve Imre Hermann tutunma ihtiyacını teorileştirmek için primatolojiye döndüler; anne/çocuk ilişkisini araştıran Alice ve Michael Balint de etki altında kalanlardandı.[63] Heinz Kohut'un narsisizm teorisinin gerisinde de Ferenczi düşüncesi yatar. Ferenczi'ye borçlu olanlar analizin anlayış değil, "düzeltici duygusal deneyim" kazandırması gerektiğine inandılar.[64]

Egonun incinebilirliğini vurgulaması, onun kendi sevgi ilişkilerinden doğduğunu söylemesi, hepsinden önemlisi, egoyu direnç ve savunmanın yeri olarak görmesiyle, Freud'un yapısal teorisi 1920'lerde görülen otonomiyle ilgili yeni düşüncenin merkezindeydi. Obje ilişkileri, ayna aşaması ve pasif obje aşkı gibi ilerde göreceğimiz değişimler de bu yenilikçi yeni tanımlamaya katkı yaptılar. Klein otonomi idealini sorumluluğa, diğer somutlara bağlayarak karmaşıklaştırdı. Lacan otonomi arzusunun bilinçaltına karşı bir savunma olup olmadığını sorguladı. Ferenczi'ye göre otonomi, sorumluluk ve sübjektiflik çok geçmeden tanıma denecek kavram için temel, içten gelen bir talebe bağlıydı. Bunun sonucu yeniliğin önemli fikirlerinden birinin derin sorgulaması oldu.

Bu arada psikanaliz hareketi büyüdü. Freud 1935'te övünerek şöyle dedi: "Eski gruplara (Viyana, Berlin, Budapeşte, Londra, Hollanda, İsviçre ve Rusya) ek olarak Paris'te, Kalküta'da, iki tane Japonya'da, birkaç tane ABD'de, Kudüs, Güney Afrika ve iki tane de İskandinavya'da olmak üzere yeni dernekler kuruldu."[65] Fakat psikanaliz yayılırken yeni sorunlar da çıktı. "Direnç" bir psikoloji kavramıydı; bireylerin içindeki bir şeyi tanımlıyordu. Fakat sosyal kurumlarda, kültürel önyargılarda ve bilgi kuruluşlarında da direnç vardı. Savaşlar arası dönemde psi-

kanalize saldırılar tutuculardan, faşistlerden, Bolşeviklerden, ama bilim dünyasının liberal savunucularından da geldi.

Analizin Fransa, İtalya, İspanya, Portekiz, Latin Amerika ve 2. Dünya Savaşı sonrasına kadar doğu Avrupa'nın bazı bölgelerine girmesini erteleyen Katolik kilisesi çok önemliydi. Analizciler Viyana'da bile kiliseden korkuyorlardı. Katolik/faşist işbirliğinin mimarlarından Milano'lu Peder Agostino Gemelli ve Roma'daki Lateran Etnoloji Müzesi müdürü Peder Wilhelm Schmidt gibi kilise yetkilileri Freud karşıtıydılar. Schmidt Viyana akademik yaşamında önemli bir insandı.[66] Wilhelm Reich'ın politikaya girerek kiliseyi kızdıracağını söyleyenler ona karşı çıktılar. Freud aynı korku yüzünden Musa ve Monoteizm kitabının basımını erteledi. Kilisenin gölgesi Viyana Psikanaliz Derneğinin hiyerarşik, doğru ve nazik havasının nedeniydi.[67] Fransa'nın Freud'un ırkdaşı olan Yahudilere karşı tutumu da yine aynı kaynağa bağlıydı. [68] Katoliklik ve Yahudi karşıtlığı Ludwig Jekels'in Polonya'da dernek kurma gayretini de geciktirdi.[69] İrlanda'da kilise psikanalizi yasakladı.[70]

Fakat Katoliklerin karşıtlığı aynı zamanda bir avantaj getirdi analize. 1922'de Madrid'de Jose Ortega y Gasset'in girişimiyle Freud'un çeşitli dillerde eserleri ilk kez toplanarak yayınlandı.[71] Salvador Dali ve Luis Buñuel'in eserleri ve filmler Freud'un İspanya'daki etkisini gösterir. Yirmili yılların sonunda Meksika, Brezilya ve Peru'da analitik okuma grupları oluştu. Berlin'de eğitim alan ve Arjantin'e giden Angel Garma 2. Dünya Savaşı sonrasında büyük gelişme sağladı.[72] Trieste'de 1931'de Edoardo Weiss'ın yazıları basıldıktan sonra İtalya'da analiz gelişmeye başladı.[73] İngiltere'de Samuel Beckett analizcisi Wilfred Bion'u etkilemek için Cizvit metafiziği ile ilgilendi. Her şeye rağmen kilisenin kişisel otonomiye ve evlilik dışı cinselliğe karşı çıkması analizi geciktirdi.

Psikanalizin karşısındaki ikinci direnç kaynağı kurumsallaşmış Marksizm'di. Analizi benimseyen Bolşevikler bile kişisel otonomiyi reddediyordu. Yirmili yılların sonunda Stalin'e yenilen Trotsky, Vera Schmidt ve diğer analizcilere gizlice yaptığı yardımı kesti. Stalin rejimi burjuva psikolojisine bir alternatif oldu: "Freud için insan sadece geçmişte var... Freud için bilinç, bilinçaltına boyun eğiyor. Freud için insan iç, temel güçlerin rehinesidir."[74] Freud'un Rusça'ya son çevirisi 1930'da çıktı.[75] Freud Prag'da yaşayan Rus çevirmeni Nikolai Osipov'a şöyle yazdı: "Bolşevikler psikanalizin sistemlerine düşman olduğunu sanıyorlar. Sen bizim bilimimizin bir parti hizmetine girmeyeceğini, ama be-

lirli bir liberal fikre ihtiyacı olduğunu biliyorsun."[76]

Bir diğer direnç kaynağı da bilim ve tıbbın rasyonelleşmesinin artışıydı. 1. Dünya Savaşından önce Newton'un nedensellik, miktar belirtme ve kehanet nosyonlarının alternatifleri vardı. Fizik bölünmüş ve izafet, belirsizlik, atom - altı ve kozmolojiyle birleşmek için yeniden oluşturulmuştu. Biyoloji ihtimal ve ayrıntıları da bünyesine alarak olgunlaşmış bir bilim dalı olmuştu. Pozitivizm Viyana ve Cambridge'deki yeniden inşa çalışmalarına karşın geriliyordu. Bu ortamda Freud'un, psikanalizin bilimsel karakteri konusundaki ısrarı büyük kabul gördü. Albert Einstein da psikanalizin kurucusuyla yazışmaya başladı.

Fakat ikinci sanayi devrimi, kehanet ve kontrole prim veren kurum-sponsorlu "büyük bilim"in yükselmesini teşvik etti. Davranış bilimi psikoloji de dahil sosyal bilimleri süpürdü. Rockefeller Fonu Londra ve Viyana dahil, birçok Avrupa kentinde davranışçı çocuk eğitimi araştırmasını finanse etti. Psikanaliz başlangıçta deneysel araştırma patlamasından yararlandı. Örneğin Charlotte Bühler Viyana Üniversitesindeki Rockefeller fonu araştırma merkezini yönetti.[77] Bühler psikanalizden hoşlanmadığı ve sınıfında bu konuyu yasakladığı halde, aralarında Rene Spitz, Else Fraenkel, Marie Jahoda, Rudolf Ekstein, Bruno Bettelheim ve Edith Weisskopf gibi ünlü isimlerin bulunduğu birçok analizci onunla birlikte eğitim alarak başladı kariyerine. Analizciler Cenevre'deki deneysel çocuk araştırmalarının kurumsallaşmasından da yararlandılar. Orada iki analiz derneği kuruldu ki biri dünyanın önde gelen pedagoji laboratuvarlarından biri olan Cenevre Üniversitesi Rousseau Enstitüsüydü.[78] Bir Cenevre derneğinin üyesi olan Jean Piaget psikanalize idrake ait bir teori katmak istedi. Fakat iki dünya aynı zamanda gergindi. Sabina Spielrein ile didaktik analize giren Piaget birden transferansın ne olduğunu anladı ve, "J'ai compris," (anladım) diyerek çıkıp gitti.[79]

"Büyük Bilim" psikanalizin ölçülebilir değişkenlere ve test edilebilir hipotezlere çevrilmesi gerektiği anlamına geliyordu. Viyana'lı mantık pozititivisti Richard von Mises'e göre analiz "bilinen gözlemlere" dayanıyordu ama kurallarının istatistik terimleriyle tanımlanması daha iyi olurdu.[80] John Dollard'ın 1939'da basılan Asabiyet ve Saldırganlık adlı eserinde "saldırganlık her zaman asabiyetin sonucudur" söylemi farelerin laboratuvar testleriyle anlatıldı.[81] Sempatik davranışçılar bile tenezzüllerini gizleyemediler. Clark Hull, "Psikanaliz teorisinde önemli bir şey var," diye tekrarlamaktan asla vazgeçmedi. Lewis Madison Ter-

man Freud kavramları için, "Yüzde doksan indirimli bile söylense, onlar modern psikolojiye yapılmış en önemli iki katkıdan biridir, diğeri de zihin testidir," dedi.[82] Analizciler bu iltifatlar karşısında kararsızdılar. Saul Rosenzweig teorilerini teyit etmek için Freud'a bilgi gönderdiği zaman Freud, analizin deney testine ihtiyacı olmadığını ama yapılsa da ziyanı dokunmayacağını bildirdi.[83] Ama göreceğimiz gibi yanılıyordu Freud.

1. Dünya Savaşından sonra tıp bilimi de gelişti, profesyonelleşti, hastane ve laboratuvar çalışmaları arttı. Dine ve teoriye bağlı tedavilerin yerini bilimsel yöntemler aldı. Bakteriyoloji model getirdi. Yeni Sağlık Bakanlıklarında aile müdahalesi, cinsel politika ve doğumla ilgili çalışmalar artırıldı. Bu tür değişimler sonucu analizcilerin doktor olması gerektiği ortaya çıktı, baskılar arttı; onlar teorilerini laboratuvar bazlı bilimle birleştirmeliydiler.

Bunun sonucunda Avrupa'da psikanaliz tıbbın içine girdi. 1917'de Johann H. W. Ophuijsen ve Westerman Holstijn tarafından on iki üyeyle kurulan Hollanda Psikanaliz Derneği sadece tıp doktorlarına açıktı.[84] Sovyetlerin yirmili yılların başında IPA'ya kabul edilmeleri sorunlu oldu, çünkü üyelerinden çok azı tıp doktoruydu. Moskova Psikanaliz derneği ikinci başkanı Otto Schmidt matematikçi olduğu için büyük sorun yaşandı.[85] Tıp doktorlarının egemenliğine itirazlar geldi. Bu konudaki tartışmalar üzerine Leyden'de yeni bir Hollanda derneği kuruldu. Belçika derneği de ikiye bölündü.[86] Fakat tıp eğilimi tutarlıydı ve ABD'nin bu alandaki ağırlığı koymasıyla doktorların egemenliği arttı.

Doktorlar statü ve kazanç açısından en büyük desteği ABD'de gördüler. Flexner Raporunda belirtildiği gibi, doktor sayısının sınırlı kalması için lisans alma olayını kullanan doktorlar pozisyonlarını güçlendirdiler. Amerikalı psikanalistler de onları izledi. Amerika Psikanaliz Derneği 1925'te analizciler için tıp doktoru olma zorunluluğu getirdi.[87] Freud bu zorunluluğun psikanalize karşı son direniş olduğunu söyleyerek buna itiraz etti, ona göre tehlikeli bir olaydı bu; analiz kendine tıp alanı dışında bir yer bulamazsa geleceği karanlıktı.[88]

Avrupa analizinin finansal açıdan ABD'ye bağımlı olması tartışmaları şiddetlendirdi. 1919'da Freud'un hastalarının yüzde 60'ı Amerikalıydı ve analizler çoğu zaman İngilizce olarak yapılıyordu.[89] Muayenehanesine dolarlar için bir kasa koyan Freud, Rank'e de "vahşilerden" yüksek vizite ücreti almasını söyledi.[90] 1920'de Abraham'a, Berlin'de analiz kongresine Amerikan itirazına uymasını söyledi ve "Amerikan

desteği olmazsa Alman yayınlarını bir yıldan fazla ayakta tutamayız," dedi.[91] 1932'de Verlag'ın Amerikalı abonelere bağımlılığı o kadar arttı ki yöneticiler İngilizce Psikanaliz Üç Aylık dergisini çıkarmak istemediler.[92] Amerikalıların tıp doktorluğu ısrarından söz eden analizci Hermann Nunberg, "Başka yerde olduğu gibi, aramızda da ekonomik mücadele ideolojisini buldu," dedi.[93]

Freud'un itirazlarına rağmen analizde tıp doktorluğu talebi sürüyordu. Uluslararası Psikanaliz Gazetesi 1927'de tıp doktoru olmayan analizciler hakkında yüz sayfalık bir sempozyum yayınlayınca analizcilerin çoğu Freud'a karşı çıktı. Ferenczi ABD'de analizcilerden bir grup oluşturup deneme için Uluslararası Derneğe başvurdu ama grup dağıldı.[94] 1929'da Jones'un talebiyle İngiliz Tıp Birliği Freudcu analizin tek yasal analiz türü olduğunu açıkladı ve tıp doktorluğu konusundaki kuralı destekledi. Freud da kendine, "Ordusuz Komutan" adını verdi ve tıp doktorluğu konusunun "Amerikalılarla dostça bir ayrılık" getirmesini umduğunu söyledi.[95]

Ama onun umduğunun tersi oldu. 1930'da Amerika'da doğmuş bir grup genç analizci daha "profesyonel" bir yaklaşım arayarak, yaşlı doğu Avrupalı Yahudilere, özellikle de Brill'e isyan ettiler.[96] Berlin Psikanaliz Enstitüsünü model olarak alan bu gençler, modern yaklaşımlı revizyoncu bir ego psikologu olan Franz Alexander'e yaklaştılar.[97] Bir yıl sonra Hans Sachs Boston'a, Hermann Nunberg de Philadelphia'ya gittiler. 1932'de Alexander Chicago Psikanaliz Derneği başkanı olunca Karen Horney de onun yardımcılığına seçildi. Sandor Rado Berlin modeline göre bir enstitü kurmak için New York'a gitti. Avrupa analizcileri Rado girişimi için toplanan kırk bin dolardan haberdar olmadılar.[98] Böylece ikinci sanayi devriminin vatanı, Nazi zaferinden önce müsrif çocuğunu geri çağırmaya başladı.

ABD'nin psikanaliz dünyasında güçlendiğini gören Freud Amerikan karşıtlarına katıldı ama fazla da ileri gidemedi. Amerika'ya dudak bükerken bir yandan da Rank'e, "Analiz Amerikalılara beyaz gömlek kadar yakışıyor," dedi.[99] ABD kültürüyle analiz ilişkileri konusundaki en kapsamlı tartışması 1925'te Tıp Mesleği Dışındaki Analiz Sorunu adlı, kendini savunduğu çalışmasından çıkarıldı, çünkü Jones ve Sachs Amerikalıların Uluslararası Dernekten çekilmesinden korktular. Daha sonra yayınlanan bu bölümde, Amerika ve Calvinizm eşitliğinden, zihin tedavisinden ve Freud sözcüğü kullanmadığı halde, Fordculuktan

söz edilir.

Freud, özellikle psişik sorunları için bir yardımcı tayin ederken, en yüksek ideali "etkinlik, yaşama uygunluk," olan bir ulus konusunda şüpheci olduğunu yazdı. "Zaman gerçekten para, ama zamanın paraya çevrilmesi konusunda neden bu kadar aceleci davranılıyor belli değil... Biz Alpler diyarında yaşayanlar, karşılaşma ya da ayrılma anlarında birbirimize, 'Acele etme, rahat ol,' deriz. Bu konuyu küçümsedik ama sonunda Amerikan aceleciliğinin akıllıca olduğunu anladık. Ama Amerikalının zamanı yok. O her şeyin büyüğünü istiyor ama yatırım yaparken, aceleyle, kısa zamanda yapıyor bunu," dedi. "Amerikan süperegosu şiddetini para kazanma konusuyla ilgilenen egosu üzerinde yumuşatıyor gibi. Okuyucularım şimdi belki de, son on yıldır karşısında boyun eğdiğimiz bir ülke hakkında yeterince kötü şeyler söylediğimi düşünecekler."[100]

Psikanaliz tarihinde kadınların girişinden sonraki en önemli olay tıp konusuydu ve tartışma sonuçta psikanalizin bilimsel statüsünü de kapsadı. Bugün bazen, psikanaliz taleplerinin bilimsel süreç içindeki durumunun kanıtlanmadığı söylenirken, bilimselin anlamı da sorulur. Kant'ı Bakon felsefesine karşıt olarak düşünen Freud bilime, insan arzularını yerine getirecek bir sorun çözücü olarak bakmadı. O daha çok, bilimdeki değişimlerin insan doğasını değiştireceğine inanıyordu, ya da mantıkla arzuların değişimine. Bu anlamda, bilimin davranış parametrelerine ve psikanalizin psikiyatriye indirgenmesi, seçme, öz-yansıtma elemanının kaybını, seçimde otonominin küçülmesini ima ediyordu. Bu süreci gözlemleyen Freud, "İnsanlar bilimsel düşüncenin sonuçlarını kabule hazır, ama bilimsel düşüncenin yaptığı gibi, bunun kendi içlerinde olmasını istemiyorlar," diye şikâyet etti.[101]

Psikanaliz yaygınlaşırken, bîrçoğu da onu Afrika, Asya ve Ortadoğu halklarıyla ilgisi olmayan bir Batı teorisi olarak reddetti. Bu direniş, Hıristiyanlık gibi psikanalizin de önce emperyalizmin bir parçası olarak Batıda yayıldığı gerçeğini yansıttı. Filipinlerde analizden etkilenmiş koloni doktorları, askerlere ve yöneticilere "tropik nevrasteni", "beyin yorgunluğu" ve "Filipinitis" gibi bölgeye özgü sinir hastalıkları konusunda ders verdiler.[102] Yeni Zelandalı psikolog Claud Dangar Daly'nin "Devrimci Eğilimlerin Psikolojisi" adlı eserinde koloni yöneticilerine, İngiliz karşıtı hareketlerin İrlanda ya da oy hakkı isteyenlerin düşmanlığına benzediği anlatıldı.[103] Geza Roheim'in psikanalizi Avustralya'ya getirme

girişimi de emperyalizmle mümkün oldu. Sonuçta analizi Batılı olmayan topraklara getiren öncülerin kafaları karışıktı.

1886'da doğan mihrace oğlu ve kendine, "psikanaliz tarihinde kendini analiz eden ikinci adam" diyen T. Girindrasekhar Bose bunun bir örneğidir. Bose Hindistan Psikanaliz Derneğini 1922'de Kalküta'da kurdu.[104] İlk on beş üyenin dokuzu akademisyen, beşi doktordu. Bose analizlerini Bengali'de yapıyor ve geleneksel kıyafetler giyiyordu. Bose için otonomi Avrupa'da olduğu kadar değerli değildi. Analizci için aktif bir didaktik tutum tavsiye etmek için, o daha çok Hindu iç gözlem teknikleri, yogi ve tantrik gözde canlandırma yöntemi kullanıyordu. Tekniğini analizciden daha çok guru modeline dayandırıyor, Ferenczi'yi bile yol gösterici bulmuyordu. Uluslararası Psikanaliz Gazetesi'neki açiklamasına ve Freud'la yazışmalarına göre tutumunun nedeni, ruh, beden ve toplumun kültürlerde hiç değişmemesi, sabit kalmasıydı. Batının psikolojik devrimini yaşamamış uluslarda ve ruh hastalıklarının nedenini kara büyü, karma ya da denge bozukluklarında arayan insanlarda iç yönlendirme için bir dış yön gösterme gerekiyordu.[105]

Bose psikanalizin emperyalist kullanımına da karşıydı. Owen Berkeley-Hill, Ernest Jones'un analiz ettiği bir psikiyatr ve Kalküta derneğinin üyesiydi. Derneğin IPA'ya kabulünde etkili olan Berkeley-Hill bir yogi sfinkter kontrol öğrencisiydi ve Hinduların anal konu hoşnutsuzluğunu izledi. Bose bu teoriyi hakir görerek reddetti, annenin babaya, obje ilişkilerinin cinselliğe ve Hint kültürüne pozitif yaklaşımın tenezzül edene üstünlüğünü vurguladı. Bunu yapmak için Hindistan'ın "bölünmüş anne öz fantezisini" öne sürdü, yoğun ama durdurulmuş bir anne birleştirmesinin Hint erkeklerini annenin dişi unsurunu daha çok kabule yönlendirdiğini söyledi, hadım konusu eğilimi azdı ve Oedipus krizi konusunda bir negatif/uysal çözüme daha yakın duruyorlardı.[106]

Batılı olmayan her ülke analiz konusunda kendi yolunu izledi. Bose'un kendi kendini yetiştirmesine karşı, Japon analizinin önemli adı Heisaku Kosawa 1929-33 yılları arasında Viyana Psikanaliz Enstitüsünde eğitim gördü ve Freud tarafından analiz edildi. Bose çoğu zaman İngiliz tıbbına tepki gösterirken, Japon psikanalizi daha çok kendini yönlendirdi. Kosawa kuzeydoğuda, Sendai'de Tohoku Üniversitesinde ders verdi ve ilk Japon analiz derneği de orada kuruldu. Psikolog Yaekichi Yabe ve yazar Kenji Otsuki 1932'de Tokyo'da ikinci derneği kurdular ve Japonca Freud gazetesi Seishin-Bunseki'yi çıkardılar. Bu iki dernek Do-

ğu Asya analizinin merkeziydi, bunların çevirileri Kore'de Seul Üniversitesinde ve Çin kıyı şehirlerinde okundu. Bose gibi Kosawa da, Oedipus teorisine alternatif olan ve erkek çocuğun annesiyle ilişkilerini inceleyen "Ajase kompleksi"ni geliştirdi.[107]

Batı psikiyatrisinin misyoner derneklerce getirildiği Çin üçüncü bir varyasyon çıkardı. Burada yerli ve Freud düşüncelerin sentezi çok azdı. Analiz Çin'e, Dört Mayıs hareketi yeniliğinin Batılı ithalinin parçası olarak girdi. 1919'dan sonra Yeni Dönemde Zhang Shenfu, Çin Aydınlanmasının en önemli gazetesi olan New Tide'da davranışçılık kuramına karşı Freud çevirileri yaptı.[108] "Freud" sözcüğü Bir Genç Kızın Güncesi gibi romanların tanıtılmasında cinsellik için şifre olarak kullanıldı.[109] En önemlisi, psikanaliz devrim ihtiyacıyla birleştirildi. 1936'da bir gazete, "Modern zamanlarda insan içgüdüsüne ana engel sosyal sistemin kendisidir,"diye yazdı. "Sosyal mülk bir avuç insanın ellerinde." Bu insanlar ayrıcalıklarını korumak için "dinsel doktrinler ve ahlâkî kurallar" getiriyordu. Bu arada içgüdüler tatmin olmak için haykırıyordu... Bu durumlar özellikle biz kadınlarda çok görülür."[110]

Freud'un Kenji Otsuki'ye yazdığı mektup üzerinde Japonca çevirisi

Psikanaliz İslam dünyasında pek gelişmedi. Burada Atatürk Türkiye'si büyük istisnaydı ve otuzlu yılların sonunda psikanalist Edith Vowinckel-Weigert iş-ekonomisti olan kocasıyla birlikte oraya gitti. Weigert'in ilk hastaları Almanya'dan kaçan Yahudilerdi, ama Türkiye bir süre sonra kendi analitik geleneğini geliştirdi. İlk çeviri, Hans Zulliger'in *Okul Gençliğimizin Bilinçsiz Yaşamından* adlı eseri eğitim reformunu etkiledi. Tunus, Fas, Cezayir ve Senegal'da çalışan Fransız psikiyatrları Lübnan'da dernek kurdular. Lacan takipçisi Mustafa Safuan 1958'de Tafsir el ahlam adıyla *Rüya Yorumları*'nın ilk Arapça çevirisini yayınladı.[111] Frantz Fanon Cezayir devrimini anlatan yazısında Efrika ve Ortadoğu psikanalizi üzerindeki Fransız etkisini anlattı ve koloniciliğin ruhsal hasarını sadece şiddetin tedavi edeceğini söyledi.

Batılı psikanalistlerin Batılı olmayan psikanalize karşı tutumları karmaşıktı. Wulf Sachs'ın 1937'de yazdığı *Siyah Hamlet* adlı eserinde bir Yahudi göçmen psikanalist ve babasının geleneksel şifa yöntemlerine artık inanmayan bir Rodezyalı şifacının ilişkileri vardı; siyah ve beyaz ruhlar arasındaki psikiyatri ayırımının kökeninde bu yatıyordu. [112] Freud Asyalı muhataplarıyla ciddi olarak ilgilendi. Psikanalizi Çin'e getirmeye çalışan devlet görevlisi Zhang Shizhao'ya, "dillerinin malzemesini eski ifade formlarına karşı test etmesini" söyledi. [113] Hintli takipçilerinin vatanından kaçmış beyazlar, koloni yöneticileri ya da yerli amatörler değil, "eğitimli Hindular" olduğunu Andreas-Salome'ye söyleyerek övündü. Bose'un psikanaliz itirazlarına cevap verirken, psikanalizin üç kaynaktan gelen ters arzuların birlikteliğini -biseksüellik (erkek/kadın), kararsızlık (aşk/nefret) ve aktiflik/pasiflik- ihmal etiğini söyledi. [114] Ama Romain Rolland'a da, "Yunan orantı aşkının, Yahudi itidalinin ve Filistin endişesinin" onu Asya düşüncesinden uzak tuttuğunu söyledi. Kalkütalı bir felsefe profesörü 1926'da onunla görüşmek isteyince de, "Hintliler konusunda şu anda tatmin olmuş durumdayım," dedi.[115]

Freud'un Asya düşüncesinden kuşkulanmasının nedeni kültürel çokluk değildi. Tam tersine, ırk değişikliklerinin ve kültürel farklılıkların ekonomiyle nasıl etkileştiğini anlamayan Marksizmi eleştiriyordu.[116] Freud'un tutumu kişisel otonomi idealine verdiği önceliği yansıtıyordu, bu ideal Batılı anlayış dışında yeniden formüle edilmeliydi. 1930 tarihli *Uygarlık ve Hoşnutsuzları* adlı eseri mutluluğa bir yol olarak yogada ego bilincinden söz etse de, Freud Romain Rolland'a "okyanus" duygusunu hissetmediğini söyledi -dış dünya ile sabit bağlılık

duygusu- ki Rolland bunu Hint mistisizmi ile bağdaştırıyor ve "dinsel duyguların gerçek kaynağı" diyordu. Freud'a göre okyanus duygusu sadece asıl narsisizmin bir kalıntısı olabilirdi.[117]

1920 ve 30'ların analitik toplumlarının çeşitliliği ve büyüklüğü, psikanalizin etkilediği otonomi ve direnişin, yeniliğin ilk kitle ve halindeki ve utangaç deneyimi için ne kadar önemli olduğunu gösterir. Analizin girdiği her yerde analitik bir ortam doğdu; egemen kültüre karşı değilse bile en azından ondan farklıydı. Bu ortamlarda meslek ya da tedavi arayarak analize giden küçük gruplar kendilerini değerlendiriyor, mutlu oluyorlardı. Psikanalizin büyük destekçilerinden Anton von Freund 1920'de kırk yaşında kanserden ölmek üzereyken Freud onu her gün ziyaret etti ve sonra Eitingon'a, "Freund umutsuzluğa kahramanca dayandı, analizi rezil etmedi," diye yazdı.[118] Psikanaliz profesyonelliğe rağmen hâlâ bir mezhep karakteri taşıyordu, belirgin bir kimliği vardı, stoacılık ve gerçekçilik gibi diğer kimliklerin ve öz değerlerin üzerine çıkıyordu. D. W. Winnicort'un "kolaylaştıran çevre" dediği bu değerler sosyal değişimlerin daha büyük süreçlerine katkıda bulundular. Almanya ve doğu Avrupa gibi çevrenin daha az kolaylaştırıcı olduğu yerlerde psikanalizciler, sanki uygulayıcıları gelen felaketi hissetmiş gibi, Caz müziği çağının kaydını geciktiren karanlık, kötümser bir karşı- ya da ultramodernizm getirdiler.

Bölüm Sekiz

ANAYA DOĞRU DÖNÜŞ

> Tanımlanan süreç açıkça ifade edildiği gibi, erkek çocukla ilgili. Ama bu süreç küçük kızlarda nasıl gelişti?.. Burada cinsiyetler arasında eşit haklar isteyen feminist talebi bizi çok uzağa götürmüyor.
>
> —Sigmund Freud, 1924

İkinci sanayi devrimi ahlâkî açıdan kişisel otonomiye değişiklik getirirken kadınların özgürlük anlamını da değiştirdi. Kadınların Aydınlanma ile ortaya çıkan klasik liberal anlayışı eşit haklar istiyordu. Ortak insan mantığına dayanan fikir kamu alanında özgürlüğe odaklanmıştı. Fakat 1920'lerde kadın hakları savunucuları eşit haklar konusundaki mücadelenin büyük ölçüde tamamlandığını düşündüler. Ortak insan mantığı söylemiyle memnun olmadılar, cinsiyet farkını araştırdılar -o zaman "kadın farklılığı" deniyordu- ve özellikle annelik ve cinsellik üzerinde durdular.

Kadınları aileyle olan yeni ilişkileri bu değişikliği destekliyordu. Üretim evden çıkıp, savaş ekonomileri kadınları harekete geçirince ve kadınlar oy hakkını alınca kamu yaşamına karıştılar. Kendilerini aynı zamanda yeni, aile-bazlı tüketici ekonomisinin duygusal merkezinde buldular. Böylece aile bağları aynı anda sosyolojik olarak gevşedi ve psikolojik düzeyde yeniden inşa edildi. Böylece, kişisel yaşam alanında cinsiyet farkını araştırmak için psikanalize yönelirken, kamu alanında eşitlik mücadelesini tamamlamak istediler.

İki değişiklik özellikle önemliydi. Birincisi, kadının annelik görevleri önceleri onun aile çevresinde kalmasını öngörüyordu ama şimdi anne olmanın sadece özel değil, sosyal görevlerinin de olduğu söyle-

niyordu. Örneğin Robert Briffault'un Anneler (1927) adlı eserinde tüm sosyal organizasyon şekillerinin uzun annelik ilgisi ihtiyacından kaynaklandığı belirtilirken, Lewis Mumford'un Teknikler ve Uygarlık (1934) kitabında anne köyünün baba kasabasının temeli olduğu yazıyordu.[1] Sonuçta kadınların anneliği konusu çoğu zaman özelleşme değil de özgürlük ima etti. H. G. Wells'in "işbirliği disiplini" deyimi kadının "ev hücresinden çıkışını" ima ediyor ve yeni bir kültürü işaret ediyordu ki burada erkek "daha sosyal ve işbirlikçi", kadın ise "daha az kapalı" oluyordu.[2]

İkincisi, Victoria döneminde annelik nosyonu cinsellik dışı "evdeki melek" gibi algılanırken, yirmili yılların evli kadını cinsel tatminkârlık istiyordu. Jungcu analizci Beatrice Hinkle'a göre, savaş sonrası kadını oy hakkı arayanlardan farklıydı, onun feminizminin temelinde kişisel yaşamın gereksinmeleri vardı.[3] Yeni Freudcu Modern Quarterly'ye göre çağın yeni keşfi, "kadınlar da erkekler gibi umutsuzca seks aşkı istiyor" söylemiydi.[4] Kadınların cinselliği aileyle de sınırlı değildi. 1890'larda kadın eşcinselliği ortalarda pek görünmüyordu ama yirmi yıllarda lezbiyen kimliği Radclyffe Hall'ın *Yalnızlık Kuyusu* (1928) gibi eserlerde açıkça anlatılıyordu. Lesbiyen alt kültürü kadınların tenasül uzuvlarını tıp ve psikoloji bilimlerinden çok önce hayal ve resmetti. Bazılarına göre ne erkek, ne de kadın olan ama özel, eşcinsel bir yeni kültür doğuyordu.[5]

Böylece kadınların psikanalizle bir araya geleceği yeni bir ortam doğdu. Ida Bauer 1900'de Freud'un muayenehanesinden çıkarken ne oy hakkı, ne işi, ne de kadınca ihtiyaçlarını karşılayabileceği bir kültür vardı. 1920'lerde analize giden kadınlar elbette fakir sayılmazlardı. Suzanne LaFolette Freud denemelerini *Özgür Adam*'da yayınladı, çünkü "boş özgürlük" kadınları "düşünce zekâsından" uzak, fikrini, ideallerini söyleyemeyen ve ayrıca duygusuz kadınlar haline getirebilirdi.[6] Salt Lake City'de yaklaşık yirmi beş lesbiyenden oluşan bir grup Freud'un yazılarını okuyup tartışarak yaşamlarının rezaletini yok etmeye çalıştılar. Paris'te Madeleine Pelletier adlı feminist psikiyatr kadınların cinsel özgürlüğü için her zaman Freud'dan söz ediyordu.[7] Sadece baba değil, anne baskısından da kurtulmak isteyen pek çok kadın psikanalize gidiyordu. Örneğin psikanalizci Helene Deutsch anne baskısından kurtulmak için Freud'a gidiyordu.[8] Tüm bu olaylarda psikanaliz kadın özgürlüğünün kişisel yaşamda yeni bir anlam kazanmasında yardımcı oldu.

1. Dünya Savaşından sonra çok sayıda kadın psikanalizci oldu. Freud tartışmalarının karakterini ve analitik ilgi alanlarının odak noktasını değiştirdiler. Freud kız ve erkek çocuklar için fark gözetmeyen, tek psişik gelişme öngörürken, kadınların bu alana girmesi cinsel fark konusunu ön plana çıkardı. Freud bazen norm olarak erkek çocukların durumunu ele alıyordu ama analitik dikkatler şimdi kıza, kadın cinselliğine ve lesbiyenliğe yöneldi. Kişisel otonomi analizlerinde olduğu gibi, kadın cinselliği analizi, özellikle kadınların feminizme direnişine yöneldi ki bu da erkek için cinsel aşk demekti. Ama bu engelleri açıklamak sanıldığından daha zor oldu. Gayretlerin sonunda, 1930'larda analitik paradigmada büyük değişiklik oluştu; babadan anneye, hadımlıktan ayrılığa, otoriteden bağımlılığa değişimler görüldü. Aynı zamanda Freudcu keşfin merkezi -yani kadın ve erkeklerin ortak pasiflik, korku ve "hadım etme" deneyimleri ve bu deneyimlere cinselliğin önemi- yeni "kadın psikolojisi"nin ortaya çıkmasıyla kaybolma tehlikesiyle karşılaştı.

1920'lerde kadın farklılıklarının incelenmesi daha geniş bir sosyal sürecin parçasıydı; yani kadınların iş hayatına atılmasıydı bu. Psikanaliz bu sürecin özellikle dramatik bir örneğini sundu. Analiz tarihinin ilk on yılında, 1902 ile 1909 arasında 80 erkek, 2 kadın analizci vardı. 1910-19 arasında 221 erkek, 39 kadın, 1929'da 219 erkek, 92 kadın oldu.[9] 1920'lerde artışı kadınlar gerçekleştirdi. On yılın sonunda genç analizcilerin çoğu kadındı.[10]

Yirmili yaşların başında psikanaliz, kıyaslanabilir meslekler için kadınlara en açık olan alandı. Almanya'da kadın avukatların yüzdesi 1925'te % 0.4'ten, 1933'te % 1.3'e yükseldi.[11] Bir yıl sonra kadın doktorların yüzdesi 6.5 idi.[12] Analizciler arasında ise rakam yaklaşık % 40 idi ve artıyordu. Helene Deutsch'un Viyana Üniversitesindeki iç hastalıklar hocası daha sonra onun derslere girmesini istemedi ve sonunda ona, "Bay Deutsch" adını taktı. Ama Deutsch analizci olunca kısa sürede Viyana Psikanaliz Enstitüsünün eğitim müdürü oldu. Kadınlar ancak "yardımcı mesleklerde" ve birkaç sosyal bilim alanında bu kadar yükselebiliyorlardı.

Değişim sadece sayılarda değildi; 1930'da Fransa'da Marie Bonaparte, Hollanda'da Jeanne Lampl-de Groot, İsveç'te Alfhild Tamm, Rusya'da Sabina Spielrein ve İngiltere'de Melanie Klein gibi ünlü kadın analizciler yaşıyordu. Karen Horney Almanya'da ünlü bir isimdi ama

ABD'ye gitti. Freud 1923'te kanser olduktan sonra Anna Freud babasının adını devam ettirdi. 1920'lerde diğer ünlü kadın analizciler olarak Alice Balint, Clara Thompson, Frieda Fromm-Reichmann, Ruth Mack Brunswick ve Barbara Low sayılabilir.

Ama bazı kadınlar Freud, Jones ya da Abraham gibi ünlülerden destek alıyorlardı ve çocuk analizi ya da eğitim veya sosyal çalışma alanına yönelmişlerdi. Teorik çalışmaları genelde kadın gelişmesine ve anne rolüne odaklanmıştı. Örneğin Anna Freud ve Melanie Klein çocuk deneyimleriyle öne çıktılar; biri anne, diğeri de öğretmendi. İkisi de çocuk uzmanıydı ama doktor değillerdi.

Freud'un yazıları hareketin değişen niteliğini yansıtıyordu; 1925'te kadın cinselliği konusundaki yazısı görünüşte dinleyicilerinin cinsiyetiyle ilgili olarak yazılmamıştı. Ama 1933'teki "Kadınlık" konulu dersine Sarah Kofman biraz abartılı olarak, "kendini anti-feminizm kuşkusundan kurtarmak için kadın analizcilerle suç ortaklığı girişimi" olarak adlandırdı.[13] Freud burada yenilikleri için kadın analizcileri övdü; Oedipus-öncesi aşamada düşkünlük konusunda Ruth Mack ön plandaydı; Jeanne Lampl-de Groot kızların anneye karşı inanılmaz erkekçe tavırlarını saptadı; Helene Deutsch eşcinsel kadın ilişkilerinin anne bebek ilişkilerini kopya ettiğini gösterdi. Freud analizci kadınları överken, bazı kıyaslamaların onların cinselliğine ters düşer gibi göründüğünü söyleyerek nerdeyse özür diledi.[14]

Her şeye rağmen kadın analizcilerin artışı, sonraki kuşağın, analize dişi hassasiyeti diyebileceği bir şeyi getirmedi. Nancy Chodorow 1980'lerde kadın analizcilere cinsiyetlerinin 1920'ler ve 30'larda deneyimlerini nasıl etkilediğini sorduğunda çoğu soruyu anlamadılar. Çoğu, "Dünyada pek çok meslek kadını var, neden analizci de olmasınlar?" dedi. Chodorow'un, "Kadınlar ne yaptılar?" sorusuna bir kadın, "Bilmiyorum, kadınlar ne yediler?" diye cevap verdi. "Ünlü analizciler içinde çok kadın olması bir fark yarattı mı?" sorusuna bir kadın şöyle cevap verdi: "Kadınları bir araya toplamak zor... ben özel kadınlar düşünebiliyorum; onlar olmasaydı her şey farklı olurdu. Ama onları bir araya toplarsanız ne olur bilmem." Bir diğeri, "Feminist hareketi diye bir şey bilmiyorum... bir kadın olarak istediğimi yapmak kolay geliyor bana," diye yanıt verdi. "Hepimiz analizciydik," "Eğitim kolaydı; insanlar psikanalizle ilgiliydiler," ve "İşin bana en zor gelen yanı çalışmamı Almanca olarak yapmamdı, çünkü Almanca bilmiyordum," gibi yanıtlar da gel-

di.[15] Chodorow'un bu çalışması başka kaynaklardan da desteklenebilir. Berlinli psikiyatr Charlotte Wolff, "Biz kadınlar kendimizi asla ikinci sınıf vatandaş olarak görmedik. Biz sadece kendimizdik ki esas olan kurtuluş da budur," dedi.[16]

Chodorow ve konularının görünüşü arasındaki farkı görmek psikanaliz tarihini anlamak açısından önemlidir. Chodorow için cinsiyet bir sosyal ayırımdır; ona göre kadınların görünüşü onların toplu kimliğini yansıtır. Konuları ise cinsiyeti kendi kişisel projelerinin, öz-yaratıcılıklarının altında görmüşlerdir. İki dış görünüş farklı teorik yönlendirmelere neden olmuştur. Chodorow cinsiyetler arasındaki farkla olduğu gibi ilgilenmiş, konuları ise bireylerin zihnindeki cinsel farkın fiziksel anlamıyla ilgilenmişlerdir. Biseksüellik, yeni Freud anlamında onları bu ilgiye yoğunlaştırabilmiştir. Böylece ilk erkek analizcilerin "baba figürleri" ve diğer erkeklerle ilişkileri konusunda sıkılgan olmaları gibi, bu kadınlar da erkek ve dişi kimlikler dedikleri konuda sıkılgandılar. Başarılı bir kişisel yaşam için bireyin erkek ve dişi yanlarını kabul etmesi ve tatmin edici cinsel ilişki kurması gerekiyordu. Bu sorun kadınların 1920'lerde karşılaştığı pratik sorunun ruhsal karşılığıydı; kariyer ve anneliği birleştirme ihtiyacıydı.

Analitik literatür bu sorunu önce profesyonel kadının "anomalisi" tartışmalarında ele aldı; bir kadının, açıkça olmasa da erkek egemenliğindeki bir iş dünyasında çalışırken, bir erkekle cinsel ilişkiye girmesi ve belki çocuk sahibi olması konusuydu bu. Freud'un Toplu Belgeleri'nin çevirmenlerinden biri olan Joan Riviere 1929'da sorunu "Sahte Tavır Olarak Kadınca Davranış" adıyla tanımladı. Riviere geçmişte, kadında entelektüelliğin hemen tümüyle "açıkça erkek tipi" ile ilişkili olduğunu söylemişti. Ama bugün kadınlığın gerektirdiği her şeyi yerine getiren kadınların iş hayatında başarılı olduğu görülüyor. Bunlar tam dişi görünüşleriyle aynı zamanda mükemmel eş, anne ve iş kadını olabiliyorlar. Yakınları ve dostları arasında bir anne gibi davranırken, mesleklerinde de en azından ortalama bir erkek kadar başarılı oluyorlar. Riviere, "Bu kadın tipini psikolojik olarak sınıflandırmak zor," diye yazdı.[17]

İlk kadın analizciler olarak profesyonel dünyada cinsiyetlerine bakmadan başarılı olan kadınlar kişisel ilişkilerinde de kadın olarak yaşamlarını sürdürüyorlardı. Helene Deutsch bunlara iyi bir örnektir. 1884'te Helene Rosenbach adıyla bir Polonya Yahudisi olarak doğan Deutsch hukukçu babasının gözdesiydi ama otoriter annesinin baskısı

altında kaldı ve ağabeyi de zulmetti ona. 1920'de The Hague'da sunduğu ilk tebliği, "ev kadını ve anne olarak üstlendiği kadınlık rolüyle, güçlü erkekçe arzuları arasında kalıp mücadele eden hırslı ve entelektüel kadın" konusundaydı. Tebliği kabul edildi ama Deutsch oradan çıkıp bir parka giderek, oğluna annelik görevini iyi yapmadığını düşündüğü için ağladı.[18] Bir başka konuşmasında George Sand'ın feminizmini , kadınlık arzularına göre yaşayamadığı için bir tepki olarak gördüğünü anlattı. Deutsch otobiyografisinde, yaşamındaki üç büyük özgürlüğü -annesinden, kapitalizmden ve bilinçaltından- güçlü adamlara, yani babasına, ilk sevgilisine ve Freud'a borçlu olduğunu yazdı.[19]

Pek çok başka kadın analizci de anneyle zor ilişkilerden kurtulmak için bir baba figürüyle ilişkiyi kullandılar. 1882'de Viyana'da doğan Melanie Klein da daha sonraki rakibi Anna Freud gibi, sevilen ablalarından sonra istenmeyen bir çocuk gibi büyüdü. Annesinin ölümünden sonra kocasıyla birlikte gittiği Budapeşte'de Ferenczi tarafından analiz edildi. Kocasından ayrıldıktan sonra üç çocuğunu alarak Berlin'e gitti ve Karl Abraham'dan eğitim alarak analizci oldu. Alix Strachey onu süslü kıyafetler içinde bir tür ultra heteroseksüel Semiramis olarak tanımladı.[20] Önceleri Ferenczi ve Abraham desteğine muhtaç olan Klein, Londra'ya gidince tutkulu bir entelektüel oldu ve kendini Freud'un varisi gibi görmeye başladı. Ama Jones'un himayesinde yaşamayı da sürdürdü.

1895'te doğan Anna Freud hem babaya sadık bir kız çocuğu, hem de başka kadınların çocuklarına karşı sorumluluk duyan bir kadın oldu. Freud'un Irma rüyasında Martha'nın hamileliği konusundaki endişeleri Anna'nın çocukluğundaki üzüntüyü önceden ima etmişti. Elisabeth Young-Bruehl'e göre, Anna ve psikanaliz, baba dikkati çekmek için rekabet eden ikizlerdi. Onun annesi Martha ile olan ilişkileri konusunda bilinen çok şey yok, ama ilişkileri karmaşıktı. Anna 1920'de babasıyla birlikte kongrelere gitmeye başladı, birkaç yıl sonra babası tarafında analiz edildi ve kendini Lou Andreas-Salome'ye, "parçalandım, analiz edildim, yayınlandım ve her anlamda kötü muamele gördüm," diye tanımladı.[21] Anna Freud 1925'te Hamburg kongresinde kanser hastası babası adına "Bazı Ruhsal Sonuçlar"ı okudu. Bu yazıda, "Bir kadın narsisizm yarasının farkına vardığında aşağılık duygusuna kapılır," gibi cümleler vardı.

Bazı kadın analizciler annelerine sıkıca bağlandılar. 1885'te Berlin'de doğan Karen Horney'nin babası Norveçli bir kaptandı ve Karen sert babasından korkar ve nefret ederdi. Kocasından yirmi yaş genç

olan dinamik annesi Horney'nin doktor olmasını istiyordu. Horney gençliğinde İsveçli feminist ve annelik simgesi olan Ellen Key'i okudu ve onu "ruhunun gösterdiği parlak bir yıldıza" benzetti.[22] Ama ebeveyni boşanınca Horney annesinin kendisiyle rekabet ettiğini düşündü. Boşandıktan sonra üç kızını yalnız başına büyüten Horney 1907'de Abraham'la tanıştı ve 1. Dünya Savaşında erkek analizcilerin çoğu savaşta olduğu için Berlin Psikanaliz Derneğinde etkili oldu.[23]

Bazı vakalarda anneye olan düşkünlük feminizme bağlandı. Berlin Psikanaliz Derneği üyesi Helene Stöcker kadınlar için "daha yüksek düzeyde sentez", annelik ve meslek yaşamının birleşmesi için uğraştı.[24] Charlotte Gilman'ın takipçisi ve tutkulu bir anne yanlısı olan Stöcker, Freud'un saldırganlık fikrine karşı çıktı ve 1928'deki bir deneyle, iyi beslenmiş karıncaların savaşmadığını anladı.[25] Joan Riviere de yine bir kadının, Melanie Klein'ın üstünlüğünü kabul ederek kendini buldu. 1918'de belki de sevgilisi olan analizcisi Ernest Jones'a, "seninle ilişkimin uzun trajedisi," diye yazdı ve Jones da onu, "en büyük başarısızlığım," olarak adlandırdı.[26]

Analitik çocuk doktoru Edith Jackson (solda), Melanie Klein (ortada), Anna Freud (sağda) ve Ernest Jones (en sağda) 1935.

Bazı kadın analizciler kadınları bir araya toplama fikrinden hoşlanmadıysa da, analiz dernekleri gayriresmi kadın merkezli oluşumlar gerçekleştirdiler. Berlin'de bir grup, Magnus Hirschfeld'in biyografi yazarı Charlotte Wolff gibi analizci olmayan doktorları da bünyesine aldı.[27] İngiliz toplumunda Melanie Klein merkezli bir kadın ağı oluştu. Sylvia Payne'in Klein'a, "Edward Glover'la tanıştığım ilk gün onun başarılı, entelektüel bir rakip kadından korktuğunu, sakındığını ve onu kıskandığını anladım," dediği bilinir.[28] Cinsiyet bilincinin bir göstergesi de analizcinin seçimiydi. Freud 1920'de incelediği bir kadın eşcinsel hastasına bir kadın analizciye gitmesini söyledi, çünkü kadın erkeklere güvenmiyordu.[29] Bir kadın hastası da 1941'de Klein'a, bir kadına gitmesinin kocasının savunmasını artıracağını söyledi, çünkü kocası, kadınların bir araya gelip kendisine komplo kurduğunu düşünüyordu, ama hasta kadın kendisi de kadınlara güvenmiyordu. Klein ise ona kadın analizciye gitmesinin daha iyi olacağını söyledi, çünkü onun başka kadınlara güvenmemesi de analiz gerektiren bir vakaydı.[30]

Cinsiyet sadakatinin kişisel otonomi kontrolü altına sokulması mücadelesi düşünülürse, Chodorow'un hastalarının cinsellik farkını düşüncelerinin temeli yapan feminizm formları hakkında karmaşık fikirlere sahip olmaları şaşırtıcı olmaz. Günümüz standartlarına göre en koyu feminist olan Horney bile terimi kendisine uygulamayı reddetti. Ama Helene Deutsch, analizcilerin feminist ilişkileri konusunda şöyle konuştu: "Eğer 'pasifliğe dönüş' ifadesini 'içe yönlendirilmiş aktivite' ile değiştirirsek 'kadın pasifliği' daha canlı bir içerik edinir... 'İçe yönlendirilmiş aktivite' deyimi bir fonksiyonu, pozitif bir şeyi belirtir ve 'kadın pasifliği' deyimini küçültücü bulan feministleri tatmin eder."[31] Sonuçta feminist olmak için kadın olmak gerekmiyordu. Freud 1931 tarihli "Kadın Cinselliği" adlı denemesinde sadece kadınların değil, feminist görüşlü olan erkek analizcilerin de kendisine karşı çıkacaklarını kabul etti.[32]

Savaş sonrası psikanalizinde kadın sayısı artınca, kadın cinselliği ve psişik gelişmede annenin rolü rahatça tartışılmaya başladı. Sonuç Freud'un "bilinçaltının keşfi"nden sonra, psikanaliz tarihinin ikinci en çok konuşulan konusu oldu. Betty Friedan, Julia Kristeva, Juliet Mitchell, Luce Irigaray ve Judith Butler da tartışmaları ikinci-dalga feminizm gözlüğüyle okuyan Simone de Beauvoir'ın izinden gittiler ki bunlar ka-

dınlığın doğuştan mı geldiği yoksa sonradan mı oluştuğu, Freud'un cinselliğe düşkün olup olmadığı gibi konuları tartışıyordu. Freud Victoria dönemi önyargılarını yeni bir bilime mi taşıyordu, başarısız bir feminist miydi, istemeden pederşahi teorisi mi getiriyordu, bilinmiyordu. Bu sorular 1920'lerin ve 30'ların metinlerinde görüldü ama çevresel kaldı. Tartışılan başka konular vardı. Analizciler, ego, direniş ve travma gibi kavramlarla başlayarak, analizi erkek-merkezli bir teori olmaktan çıkarıp her iki cinsi de içerecek şekle sokmak istiyorlardı. Özellikle kadınların özel yaşamlarını araştırma konusu önemliydi; kadın cinselliğini heteroseksüel teleolojiden gevşetmek, anne-çocuk ilişkilerini tüm karmaşıklığıyla araştırmak, ruhsal yaşamın normal parçaları olarak saldırganlığı ve kıskançlığı yeniden yorumlamak gerekiyordu.

Tartışmanın temelinde 1. Dünya Savaşının kışkırttığı "seks rolleri" krizi vardı. Savaş sırasında psikanaliz erkek psikolojisine yeni bir anlayış getirmişti ama o da kadın hareketlerinin başarısı sonucu büyük bir kültürel ters etkiye karşı hassastı; Freud'un özgür kadının erkeğe karşı düşmanca hareketinin kaynağını düşündüğü zamanı andırıyordu durum.[33] Savaşın son yıllarında "erkeklik kompleksi" deyimi analiz edebiyatında daha çok duyuluyordu. Karen Horney bunu, "kadının, kendine yasaklanan konulara karşı duyduğu hisler ve fanteziler kompleksi, erkek kıskançlığı, kadın rolünü bırakıp erkek olma arzusu," olarak tanımladı.[34] Savaş öncesi hareketin bunaltıcı erkek karakterini yansıtan bu bunaltıcı önyargı, daha sonraki tartışmayı gölgeledi, böylece erkek ve kadın analizciler eski anlaşmazlıklar için birbirlerinden özür dilediler.

Tartışma bir tek soruyla başladı; anne orijinal obje olduğuna göre, erkek çocukların bu objeyi Oedipus kompleksinde tutmalarına şaşmak yersizdi. Fakat kızlar nasıl bunu bırakıp obje olarak babalarını alıyorlardı?[35] Karl Abraham'ın 1920 tarihli "Kadın Hadım Etme Kompleksinin Tezahürleri" adlı çalışması buna bir cevap verdi. Abraham'a göre, genç kızın sevgisini annesinden babasına yöneltmesinin nedeni, penise sahip olmadığını anlamasıydı ve bu da onu bedel olarak bir çocuk aramaya itiyordu.[36] Erkeği kıskanmak ve ona öfkelenmek şeklinde ortaya çıkan erkeklik kompleksi, bu sürecin geri tepmesiyle oluşuyordu.

Göreceğimiz gibi, Helen Deutsch ve Karen Horney de dahil olmak üzere birçok kadın alternatif teoriler geliştirdiler. Freud ise alternatifini Abraham fikri üzerine hem inşa etti, hem de onu değiştirdi. Freud'un kadın cinselliğiyle ilgili ilk yazısı, "Cinsiyetler Arası Anatomi Farkının

Ruhsal Sonuçları" (1925) iki noktada Abraham düşüncesinden farklıydı. Birincisi, Abraham'a göre, kız çocuğu babasına dönerek annesini reddediyordu. Freud ise babaya dönüşün anne ilişkisini bitirmediğini savunuyordu.[37] Böylece Freud kadının heteroseksüelliği ile değil, biseksüelliğiyle ilgilendi. Abraham'a göre kızlar erkeklerin penisini kıskanıyordu, çünkü onların teşhir ve mastürbasyon gibi avantajları vardı. Ama Freud için hadım etme anatomik penisle değil, onun psişik temsiliyle ilgiliydi.[38] En önemlisi, Abraham'a göre, kızın anatomi farkını keşfiydi kıskançlığın arkasındaki motivasyon. Freud ise keşfin "motivasyon" değil, "tetik" olduğunu söyledi.

Şurası muhakkak ki, Freud hadımlık kompleksi ısrarından hiç vazgeçmedi. Ona göre kızlarını hadım eden baba korkusu, kızları da, hadımlık sinyali verdiği için erkek çocukların reddettiği "yumuşak-obje kateksisi"ne yöneltiyordu. Yani kızlar kendilerini baba arzusuyla pasif hale getirirken erkek çocuklar baba korkusuyla bundan kaçınıyordu. Fakat Freud kadın analizcilerle birlikte yazmaya başlayınca, hadım olayının kızlarda erkekler kadar güçlü etki yapmayacağını gördü.[39] Kadın gelişmesinde belirgin olanı anlamaya çalışırken kızın annesiyle ilk ilişkilerini araştırdı. Ona göre kızların korkusu hadım korkusundan çok anne sevgisini kaybetmek ya da ondan ayrılmaktı.

Bir süre sonra anlaşıldı ki, ayrılma sorunu, ona ilhamını veren kadın cinselliğinden daha büyüktü. Freud 1925 yazısından sonra ayrılma konusunu daha da çok önemsedi. 1926 tarihli Yasaklar, Belirtiler ve Kuruntular ile Rank'in Doğum Travması'na karşılık verdi ve ayrılığın, çocuk kuruntusunun nedeni olduğunu söyledi. Bu nedenle Oedipus kompleksinin ekseni olan hadımlık konusunu doğum, sütten kesme ve izolasyonun da içinde bulunduğu bir tür ayrılık formuna indirgedi. Bunun bir sonucu onun kuruntu teorisinin tekrar revizyonu oldu. Freud daha önce kuruntu ya da endişeyi hadım korkusuna bağlamıştı. Ama 1926'da kuruntu ya da endişenin bebeklik döneminde annenin yokluğuyla ortaya çıktığını yazdı. Çünkü bebek bir dış objenin "doğumu hatırlatan tehlikeye son verebileceğine" inanıyordu, bu objenin kaybolması endişe nedeniydi.[40]

Freud kadın cinselliğini anlamaya çalışırken, annenin sadece çocuğun cinsel objesi olarak değil, ruhsal yaşamının dayanağı olarak da önemli olduğunu düşündü. Psikanaliz odaklanmasını, otoriteden ustaca bağımlılığa kaydırdı. Freud böylece biseksüellik, hadımlık konusun-

daki ısrarından vazgeçmedi ama çalışması yeni bir kadın analiziyle birleşti. Ama o yine de kadın cinselliği konusunda altı yıl boyunca sessiz kaldı.

Freud erkeklik uzvu aşaması, hadımlık kompleksi ve Oedipus krizi teorilerini biraz da kadın cinselliğini açıklamak için geliştirdi, ama bunları uygulamaya başladığında kadın cinselliğini çok az açıkladıklarını gördü. Konuyu iyi anlamak için kızların anneyle ilk ilişkilerini incelemek gerekiyordu ki kadın analizciler bu konuyu ele aldılar. Çalışmaların sağladığı bilgiler o kadar yoğundu ki psikanalizi o tarafa yöneltti. Bir Urvater, temel suç egemenliğindeki manzara ve akraba zinası tabusu şimdi eski ve temeli anaerkil olan bir aşama olarak ortaya çıktı.

Örneğin annenin önemiyle ilgili olarak Rank ve Reich tarafından ileri sürülen ilk tartışmalar yeni bir keşif ya şematik olarak görülüyordu. Rank'e göre anneden ayrılış her şeydi; gelişmeyi başka hiçbir şey etkilemezdi. Ama tartışmaya kadın analizciler karışınca durum değişti. Onların çalışmaları sadece deneyimden kaynaklanan bir iç gözlem değildi, konuşmalar yerine çocukların oyunlarını da yorumlayan yeni bir çocuk analizi disipliniyle toplanan bilgilere dayanıyordu. Bu araştırmalar o kadar yaygındı ki, Freud çocuk analizlerinin psikanalizde nevrozluları geçtiğini yazdı. Çocuk analizi yapan kadınlara örnek olarak Berlin'de Hermine Hug-Hellmuth ve Melanie Klein, Paris'te Sophie Morgenstern söylenebilir. Susan Isaacs Cambridge'de Malting House çocuk bakımı okulunda ders veriyor; Vera Schmidt Moskova'da bir okulu yönetiyor; Edith Sterba da Viyana'da bir çocuk eğitim merkezinin müdürlüğünü yapıyordu.[41]

Bu çalışmalar Freud'un ilk fikirlerini etkileyecekti; bebeklerin yaşamında egemen figür olarak babanın yerini anne almıştı artık. Bebeği doğurup büyüten, onun ilk ve en güçlü sevgi kaynağı olan anne sahnede ön plana çıktı. Oedipus kompleksi ise ikinci planda kaldı. Böylece kadın cinselliği araştırmaları ki onunla -histeri şeklinde- psikanaliz bir kez daha analiz devrimi yaptı, tarihindeki en önemli paradigma değişimini gerçekleştirdi.

Değişimi hızlandıran şey, annelerine bağlılıkları düşünülürse, kadınların erkeklere karşı duyduğu cinsel arzuyu anlama girişimiydi. Helene Deutsch'a göre kızın erkeğe karşı cinselliğinin nedeni, anne ile olan kimliğiydi. Ona göre anneyle kızın paylaştıkları -aybaşı, kızlığın

bozulması, cinsel ilişki, hamilelik, kısırlık, doğum, emzirme, menopoz-kadın heteroseksüelliğinin temelini oluşturuyordu.[42] Melanie Klein alternatif bir mantığın öncülüğünü yaptı. Ona göre kadın heteroseksüelliği kız çocuğunun vajinasının farkına varmasından doğuyordu; kadınlar erkeklerle ilgileniyordu, çünkü bebek istiyorlardı. Karen Horney çeşitli görüşlerdeki ortak noktayı açıkladı Freud'a; psikanaliz "cinsiyetler arasındaki tenasül uzuvları farklılığı" yerine, "üremede kadın ve erkeğin oynadığı farklı rollere" bakmalıydı. Ona göre bu farkı keşfetmek erkekte "rahme gıpta hissi", doğum yaptırma arzusu uyandırıyordu. Kadınlar için Horney, Ferenczi'nin "kadınlarda gerçek temel cinsel ilişki dürtüsü eksikliği var" sözünü hatırlattı ve "Ben de buna karşı bir kadın olarak şaşkınlıkla, 'Annelik ne oluyor peki?' diyorum," dedi.[43]

Kızın annesiyle ilk ilişkilerinde kadın cinselliğinin köklerini arama girişimi, Mannerbund döneminde cinselliği yöneten üç ikona meydan okudu ki bunlar, erkeklik uzvu konusunun önemi, nefsini koruma ve tanıma gibi cinsellik ve cinsel olmayan ihtiyaçlar arasındaki ayırım ve heteroseksüellik ipuçlarıydı.

Erkeklik uzvu konusunun önceliği, babanın hem koruyucu, hem de otorite olduğunu farz etmeye dayanıyordu. Ama 1920'lerin çalışmaları her iki rolü de anneye vermişti. Klein 1926'da, "Her iki cinsiyette de bilinçaltının en derin tabakalarında en çok korkulan varlık annedir," diye yazdı.[44] Freud'un hadım eden baba vizyonu yerine, Klein anne egemenliğini tanımladı ve İbrani ve Hıristiyan kutsal kitaplarında adları geçen Hint yıkım tanrıçası Kali'yi ve Lilith'i hatırlattı. Aynı zamanda anneyi, süt, çocuk, dışkı, baba ve aşk gibi kavramların kaynağı olarak kabul etti. Bu sonuçla annenin rolü ve dişiliği de artıyordu. 1920'lerin kadın analizcileri yazmaya başlayana kadar, kadın cinselliği, penis kıskançlığı, vajinanın önemsenmemesi, klitorisi arka plana atma ihtiyacı, anneden uzaklaşma, kadınlık gelişmesine verilen önlem ve benzeri bir dizi eksiklikle tanımlandı.[45] Ama yirmili yıllardan itibaren Klein gibi analizciler klitoris, vajina ve rahim gibi kavramları açıkça anlatırken, sanat çevrelerinde de aynı şeyi George O'Keeffe, Josephine Baker ve Anais Nin gibi isimler yaptı.[46]

Çocuklukta annelik imajının yaygınlaşması aynı zamanda, psikanalizin cinsellik görüşünü, Freud'un öncelik verdiği erkeklik uzvu konusunun dışına çekti. Şimdi bebeklerin mama ve kucağa alınma gibi ihtiyaçları ön plana çıktı. Bunun sonucunda, analizcilere göre, duygusal

yaşam cinsel ihtiyaçların erotik olmayanlardan ayırt edilemediği bir ruhsal dönemde ortaya çıkıyordu. Elle tutulmak, tanınmak, beslenmek, beden imajının güvenliğinin devamı–tüm bunlar cinsellikte tenasül uzuvlarına yoğunlaşma konusundan daha çok rol oynar gibiydi. Analizcilere göre özellikle kadın için doğruydu bu, çünkü kızlarda anneyle ilk ilişkiler daha uzun sürüyor, Oedipus aşaması daha sonra geliyordu ve daha az önemliydi. Onlara göre tenasül uzuvları konusu kızlar için, erkeklerde olduğu kadar önemli değildi. Aynı şekilde, çocukluk endişeleri de Oedipus aşamasından ortaya çıkanlardan farklıydı. "İnsan yiyen kurt, alev fışkırtan ejderha ve canavarlarla ilgili masalları yeniden okumak anneyi simgeleyen şeyler olarak görüldü, analizcilere göre çocuk hadım edilmekten önce yerini kardeşlere kaptırmaktan, terk edilmekten, beslenememekten korkuyordu.[47]

Sonuçta anneyle ilgili yeni çalışmalar tüm sevgi ilişkilerinde biseksüel elemanları vurgulayarak heteroseksüelliği merkez olmaktan çıkardı. Bu da bugünkü anlama göre ilk analitik eşcinsellik teorisinin formüle edilmesine yol açtı. Deuthch'a göre lesbiyen bağı anne-kız bağını kopyalıyordu, Freud ise erkek eşcinselin anneyle tanımlandığını ve onun sevgi objelerine, yani kendisine benzer objelere yöneldiğini söyledi. Ayrıca kadının annesiyle olan ilişkisi -yani biseksüelliği- kafa karışıklığını, hatta bazen heteroseksül aşkla gelen eziyetleri de aydınlattı.

Melanie Klein'ın 1932'de altı yaşındaki müşterisi "Erna" hakkındaki tanımlaması örnek olabilir. Kendisini annesine benzeten Erna herkesin önünde eğileceği bir kraliçe olmak istiyordu... Çocuk her zaman kötülüklere açıktı. Anne rolü oynayan Erna'nın yaptığı her şey -kocasına gösterdiği şefkat, giydiği kıyafetler ve kendisine hayranlık duyulması arzusu- onun çocukluk arzularını, duygularını ortaya koyuyordu. Annesiyle olan acılı ilişkisi için teselli arayan Erna, analizcisi Klein'ı da kral yaptı. Bir gün Klein ile evliliğini kutladı ve ona yanına yatmasını söyledi. Klein bunu yapmayınca bu kez de yanındaki sandalyeye oturmasını istedi ondan. Klein'ın elini tutup yumruk yaparak koltuğa vurdu, buna "çalkalama" dedi ve bu çiftleşme anlamına geliyordu.[48] Freud bu konuda şöyle konuştu: "Baba modeline dayanarak koca seçen, ya da onları baba yerine koyan kadınlar evlilik hayatında anneyle olan kötü ilişkilerini ona yansıtırlar. Böyle bir kadının kocası onun babasıyla olan ilişkilerinin varisi olmalıdır ama öyle olmaz, anne ilişkilerinin varisi olur."[49]

Freud'un Oedipus kompleksine etkisini yanlış, Batı merkezli bir hayal olarak eleştiren çağdaş Asyalı analizcilerle kıyaslandığında, Avrupalı kadın analizcilerin katkıları belirgin olarak ortaya çıkar. Örneğin 1929'da Girindrasekhar Bose, "Avrupa vakalarında hadım tehdidinin önemini inkâr etmediğini," söyledi ama Hindistan'da gerçek mücadele erkeğin erkek olma arzusuyla... kadın olma arzusu arasındaydı.[50] Freud'un Oedipus'a dönmesi gibi, Bose da Sudhir Kakar'ın "Hint kültürünün üstünlük miti" dediğine, yani bölünmüş anne mitine döndü. Bu mite göre, korkunç, seksüel anne bir dizi değişimden sonra erkeğin karşısında eğilen, yumuşak bir kadın olur."[51]

Japonya'da da Heisaki Kosawa, Oedipus kompleksine alternatif olarak "Ajase kompleksini" getirdi. Kosawa'nın anlattığı hikâyeye göre, yaşlanan bir kraliçe aslında kahin olarak doğacak olan oğlu Ajase'yi düşürmek ister. Ajase yetişkin olunca bunun intikamını almak ister ama hastalanır ve Buda tarafından kurtarılır. Hem Bose ve hem de Kosawa, ocuğun tehlikeli bir annenin korkusundan kurtulma yeteneğiyle ilgilendiler. Fakat Asya teorileri kadın gelişmesine önem vermiyordu. Onlar daha ziyade erkeğin çok güçlü anne korkusundan kurtulmasına yardım eğilimindeydiler ve böylece geleneksel Asya ailesinde erkek otoritesini desteklemek istediler.

Kadın analizciler, erkek ve kadın ilişkilerine verdikleri yüksek değerle, Asyalı benzerlerinden ve modern erkek ve kadın eşcinsel toplumlardan farklıydılar. Bu değer belirgin olarak moderndi; aynı zamanda psikanaliz egemenliğindeki dönem olan kişisel yaşam dönemini tanımlıyordu. Kadın analizciler anneyi daha önce görülmemiş bir mahremiyet arka planına göre incelediler.[52] Kadın biseksüelliği konusundaki takdirleri, kadın gayretinin zenginliği ve karmaşıklığı üzerine odaklanmaları ve kadınların erkek ilişkilerinde anne etkisinin olduğuna inanmaları, modern kişisel yaşam araştırmalarına dahildi. Ayrıca kızların anneyle ilişkilerini incelerken, Freud'un, sürekli tehlike durumları ve her iki cinsiyette de görülen sevilme ihtiyacı yaratma konusundaki çaresizlikleriyle ilgili çalışmasıyla çakıştı.

Bu kazanımlara rağmen, tartışmaları başlatan "kadının feminizme direnmesi" sorunu ortadaydı. Bu sorun başından beri tartışmaların ortasında bir kördüğüm gibi kaldı. Çünkü kadınların erkeklere karşı öfkesi, yok edilmesi gereken olumsuz bir konu olarak tanımlanmıştı.

Ama psikanalize kadınların deneyimleri de katılınca soru ortaya çıktı: kadın neden erkeğe öfkelenmeyecekti? Eğer bir görüşe göre kadının öfkesi sosyal nedenleri aşar, onu babayla, erkek kardeşle, kocasıyla ve özellikle kendisiyle karşı karşıya getirirse, bir başka görüşe göre, tüm analitik girişim pederşahi kontrolde karmaşık bir atılım olarak görünür, dikkatleri kadın öfkesinin sosyal temelinden başka yöne çekebilirdi.

Kadın psikolojisinin sosyal ve ruhsal boyutlarına yeterince ağırlık verme konusu ancak 1920'li yıllarda ön plana çıktı. Bunun nedeni, o zamana kadar kişisel yaşamın hâlâ ütopik karakterini muhafaza etmiş olmasıydı. Sonuçta Freud'un, "Ruh içindeki gerçek asla sosyalizm ya da feminizm gibi varolan bir politik programa indirgenemez," sözü, onun niyeti bu olmamasına karşın ütopik düşünceyi güçlendirdi. Böylece hem Freudculuk, hem de radikalizm güçlendi. Fakat 1920'lerin sonlarında kişisel yaşam pro-natalizme ve çoğu zaman ırkçılık ve milliyetçiliğe bağlanan tutucu aile yaşamına bağlanmaya başladı. İntrapsişik gerçek otonomisi siyasete yakın ya da karşıt bir görüntü vermeye başladı. Büyük Buhrandan ve özellikle de Alman faşizminin yükselişinden sonra Wilhelm Reich'a hak veren analizci sayısı arttı; çalışmalarına sosyal ve politik perspektif getirmeleri gerekiyordu.

1930'larda Karen Horney bu programı kadın sorununa taşıdı. Ona göre kadınların hayatında politik bir harekete ve perspektife ihtiyaç vardı. Horney yıllarca cinsiyet sorunu konusunda çalıştıktan sonra vardı bu sonuca. 1920'de Karl Abraham penis kıskançlığı teorisini onda denemeye kalkınca Horney onunla analiz çalışmasına son verdi. 1922'de onun teorisine ilk saldırısını yayınladı ve kadınlığın kendi iç gelişmesine sahip olduğunu anlattı. 1926'da erkek narsisizminin Freud'un anlattığı gibi erkek uzvuyla ilgili değil, rahim özlemine karşı savunma olduğunu söyledi. Ona göre erkekler kadınları yüceltmek değil, onların değerini düşürmek ihtiyacı duyuyorlardı; aksi takdirde erkek analizcinin, "İnsan ırkının yarısı cinsiyetinden memnun değil," sözü nasıl açıklanırdı?[53] Otuzlu yılların başında faşizm tehlikesi büyürken Reich'in Horney üzerinde uzun zamandır süren etkisi yoğunlaştı. Reich tutucu psikanalizi antifaşist amaçla uygulamaya çalışırken, Horney de kadın özgürlüğü için yaptı aynı şeyi.

Horney kültürel tutuculuğu da artırmak istiyordu. Yirmili yıllarda cinsel ve ailevi deneyimlerle birlikte pro-natalist (doğum oranının artışını destekleyenler) talepler de arttı, çünkü savaştaki nüfus kayıplarının

dengelenmesi isteniyordu. Fransız politikacılar "göğüssüz kadınları" ve "cinsellik olmadan uygarlığı" eleştirirken çok çocuklu anneleri övüyorlardı. Weimar anayasası çocuk aldırmayı ve gebeliği önleyici önlemleri yasakladı. İngiliz kadınlarına oy hakkı yandaşları devletin tüm kadınları her zaman hamileymiş gibi gördüğünü, öyle davrandığını söyleyip şikâyete başladılar. Buhranla birlikte doğum oranı artışı taraftarları çoğaldı. Papalık 1930'da evliliklerde doğum kontrolünü yasakladı. ABD'de çalışan kadın sayısı daha azdı; evlenip evden ayrılan gençler de fazla değildi. İtalya ve Almanya'da çocuk doğuran kadınlar takdir ediliyordu. Virginia Woolf yirmili yıllarda kendisini heyecanlandıran annelik rolü araştırmalarının Sağ tarafından dikkate alınmamasından korktu.[54]

Karen Horney: Freud'un önde gelen feminist eleştirmenlerinden (1952)

Horney 1932'de ABD'ye yerleşti ve bunun nedeni olarak sosyal ve dış etkileri gösterdi. Berlin'deki öğrencisi Franz Alexander Chicago'da onun denetçisi olarak çalışıyordu. Bir yıl sonra Erich Fromm da ona katıldı ve ikisi birlikte New York'a giderek Columbia Üniversitesinde sosyal bilimciler ve analizcilerle birlikte çalışmaya başladılar. O dönemde Amerikalı sosyal bilimciler aile gibi temel kurumlarla ve psikanalizle yakından ilgileniyorlardı. Psikanaliz ise kişisellik dışına çıkarılması ve dış değişimlere ihtiyacı olan karizmatik bir sektör ve gizli bir doktrin

gibiydi. "Neo Freudculuk" ve "Kültür ve Kişisellik" antropoloji okulunun bir araya gelmesiydi.[55] Neo-Freudculuk etkisini yansıtan dönemin çalışmaları olarak şunlar sayılabilir: Horney'nin *Zamanımızın Nevrozlu Kişiliği* (1937), Fromm'un *Özgürlükten Kaçış* (1941), Harry Stack Sullivan'ın Modern Psikiyatri Anlayışları (1940), Abram Kardiner'in Birey ve Toplumu (1939), Ruth Benedict'in *Krizantem ve Kılıç* adlı çalışması, Margaret Mead'ın *Erkek ve Dişi*'si (1949), ve Erik Erikson'un *Çocukluk ve Toplum*'u (1950).[56]

Gördüğümüz gibi, Amerikan düşüncesinde kültür vurgusu ırka ve etnik ayırıma bağlıydı. Horney neo-Freudcu ortamda bunu kadınların psikanaliz teorisine göre derin bir hamle olarak yeniden düzenledi. Freud gibi o da kültürün baskı kaynağı olduğunu söyledi ama kültürlerin değişeceği görüşünü de ekledi. Farklı kültürler cinsel arzu, korku ya da saldırganlık gibi farklı duyguları bastırıyordu. Endişe ya da kuruntu bastırılmış bir dürtünün farkına varmaktı ki bunun ifade edilmesi bir dış tehlike içerirdi. Endişe sadece cinsellik değil, herhangi bir temel gereksinmenin doğurduğu asabiyet sonucu oluşurdu, bastırılmış bir dürtünün neden olduğu asabiyetin derecesi de "çoğu zaman varolan kültür durumuna" bağlıydı. O halde nevrozlu kişi kültürel bir üründü, kültürün "üvey çocuğuydu" ve onun sorunlarındaki "fantastik ve muğlak özellikler" tecrit edilebilirdi ki bunun için birey, kültürel bazı ihtiyaçlarının bastırıldığını normal insanlar dışında bir tarzda görmeliydi.[57]

Horney ülkesini değiştirmeden önce de kadınların patolojik olduklarını görerek şu deneme yazılarını yazdı: "Monogami İdeali Sorunu" (1928), Cinsiyetler Arasında Güvensizlik" (1931), "Evlilik Sorunları" (1932). 1926'daki bir denemesinde cinsel soğukluğu "dişilik rolünün kararlılıkla reddi" olarak tanımladı ama bunun "bireysellik-dışı, kültürel faktörlerle" açıklanması gerektiğini söyledi. Cinsel soğukluk, işçinin işverene karşı gizli düşmanlığı gibi, kadının ayrıcalıklı erkeğe karşı içinde duyduğu acıyı ifade eden bir silahtı. İş hayatında çalışanla patronu arasındaki gerilla savaşı gibi, bu da evlilikte görülen bir savaştı. Horney'ye göre kadın seksi değil, dişilik rolünü reddediyordu.[58]

ABD'ye geldikten sonra Horney'nin sosyal perspektifi derinleşti. 1934'te yazdığı "Aşkın Bakımı, Onarımı" adlı denemesinde, modern kadının bağımsız olmak isterken, dişiliğinden vazgeçmek istemediğini anlattı. Riviere de aynı sorunu anlatmıştı ama Horney bunu tarihsel olarak yansıttı. "Tek arzusu bir erkeği sevmek ve onun tarafından se-

vilmek olan kadının" ataerkil ideali tarla tarımının başlaması ve kadının ev hayatına mahkum edilmesiyle ortaya çıktı. Artık kadın evden çıkıyordu ama geleneksel ideal değişmedi. Analizcilerin heteroseksüel deneyim vurgusu onların gözlerini gereğinden fazla değerlenme [özellikle cinsel açıdan] konusunda kör edebilirdi.[59]

Horney feminist hassasiyetini Popüler Cephe solculuğuyla birleştirerek, kadınların feminizme direnişinin sorun olarak görülmesi gibi bir analitik tanımlamayı reddetti. Zamanımızın Nevrozlu Kişiliği adlı çalışmasında, kapitalizmin rekabeti ve bireyler arasında düşmanca ilişkileri yaygın hale getirdiğini söyledi. İşbirliği ve özellikle sevgi ihtiyacı bastırılmış ve bu nedenle de şiddetlenmişti. Kadın biyolojik değil de kültürel nedenlerle sevgiyi temsil ettiğinden tüketici kültürün dayanak noktası oldu. Kadının gerçek sorunu penis özlemi değil, bağımlılıktı. Onlara sadece sevgi vererek ve kendi ihtiyaçlarını minimuma indirgeyerek mutluluk, güvenlik ve prestij kazanabilecekleri öğretilmişti. Freud'a karşın, mazoşizm cinsel değildi; önemsiz görünerek hayatta tatmin olmaya çalışma girişimiydi. Horney, "Kültürümüzde bir kadının bir dereceye kadar mazoşist olmaktan nasıl kaçabileceğini görmek kolay değil," dedi.[60]

Horney böylece kadın cinselliği konusunda Freud sonrası perspektif olarak gördüğü anlayışı öne sürdü. Ona göre cinsel ihtiyaçlar güvenlik, tanınma ve dünya başarıları kadar önemli değildi. Kadının sorunları çocukluğunda değil, daha çok yetişkinliğinde, kültürel çifte bağlarla karşılaştığında ortaya çıkıyordu. Çatışma Freud'da olduğu gibi içgüdüler ve kültür arasında değil, işbirliği ve rekabet arasındaydı. Sevgi, bakıp büyütme ve destek gibi geniş kültürel ortama verilmeyen görevler sadece kadına verilmişti. Freud'un cinsellik üzerinde odaklanması dikkatleri bu sorundan çekip almıştı. Örneğin Mazoşizm, Freud'un inandığı gibi ilk bedensel dürtülerden kaynaklanmıyordu; dış kaynakları anlaşıldığında direnilmesi mümkün olan kültürel bir mesajdı o. Cinsiyetler arası ilişkilere nüfuz eden faktörler Freud'un dediği gibi sadece cinsel arzu, düşmanlık ve yanlış anlama değildi. Güç de vardı bunların içinde. Kadınlar dişilikleri konusundaki ısrardan vazgeçmek ve rekabet güçleriyle güvenlik arzularını değerlendirmek durumundaydılar.

Bunlar güçlü tezlerdi ama klasik psikanalize ters düştükleri söylenemezdi. Freud tartışmaların, kadınların tüm psikolojileriyle değil, sadece kadın cinselliğiyle ilgili olduğunu çok kez söyledi. Daha doğrusu,

kadınlara baskı yapan kültürel engelleri ve baskıyı oluşturan bilinçaltı mekanizmaları anlamak için tamamlayıcı çalışmalar yapılabilirdi. Horney bu konudaki uyuşmazlıkları vurguladı. Amerikan sosyal psikolojisinin etkisiyle, başkalarıyla ilişkiler konusunda belirgin olarak anlaşılabilecek bir intrapsişik dünya olduğu fikrini reddetti. Fromm ile birlikte ve Popüler Cephe terimleriyle şöyle dedi: "Bizim için insan artık içgüdüsüne bağımlı bir yaratık değil, seçim yapabilen ve sorumluluk alan bir yaratık. Düşmanlık artık doğuştan gelen bir şey değil, tepkisel... İnsan doğası değiştirilebilir."[61]

Horney'nin psikanalizden kopmasının nedeni, psikanalizle feminizm arasındaki karmaşık ilişkilerin büyük dönüş noktasının bir parçasıydı. 1930'larda "farka" doğru dönüşü kabul etmeyen ve annelik fikrine dehşetle bakan pek çok kadın psikanalizi açıkça eleştirdiler. Balkan kültürünü incelerken psikanalizden etkilenen Rebecca West 1933'te Freud'un kadınlardan söz ederken anılardan söz eder gibi konuştuğunu söyledi ve "kadınları sevmekten çok sevilmeye ihtiyacı olan pasif varlıklar olarak gösteriyor," dedi.[62] Erkeklere karşı düşmanca davranan kadın arkadaşlarını gözlemlerken, "seks karşıtlığı gibi bir şey olduğunu söylemenin modern utangaçlığından" şikâyet etti. İki yıl sonra şunları yazdı:

> Ben eski moda bir feministim. Seks savaşına inanıyorum... Ordumuz askerlerinden seks karşıtlığının bittiğini ve artık erkeklerle el ele dolaşacağımızı duysam bile inanmam... Bir savaş sonrası feministi, "kadınlar erkeklerle birlikte çalışmayı öğrenmeli," derse itiraz ederim. Korunması gereken cinsiyetten, yani kadın iş arkadaşlarına karşı kaba davranmadan onlarla birlikte nasıl çalışması gerektiğini bilen erkek sayısı çok değildir. Bunu unutan, cinsiyeti yüzünden kuşatılmış bir şehirde yaşadığını fark etmeyen kadın, güçlü kız kardeşi tarafından kazanılıp ona verilmiş tüm ayrıcalıkları kaybetmeyi hak eden (kuşkusuz kaybedecektir) bir aptaldır. [63]

Yirmili yıllarda erotizmle tüketim temeline oturtulan psikanalizin otuzlu yıllarda annelik konusuna doğru eğilim gösterdiğini, bunun tehlikesini hisseden sadece West değildi. Kadınlara oy hakkı yanlısı Winifred Holtby, savaş sonrasında "mantığı tahtından indirip" onun yerine "metanet ve anıları" seçen Freud'u suçladı.[64] 1. Dünya Savaşından

beri psikanaliz yazıları yazan ama başkalarını okumayan Virginia Woolf otuzlu yıllarda nihayet Freud okudu.[65] Amacının bilgilerini artırmak, objektif olmak, dışa açılmak olduğunu yazdı. Faşist propagandada annelik imajının yaygın oluşuna bakarak, Freud'un baba imajını desteklediğini görünce şaşırdı. Freud'u "insanın komşu sevmesi sahteliği" konusundaki ısrarı için övdü ama onun erkek saldırganlığını ihmal ettiğini de söyledi. Woolf'a göre saldırganlık Freud anlamında evrensel bir içgüdü değil, "her zaman başkalarının mallarında gözü olmak... sınırlar, bayraklar, savaş gemileri ve zehirli gaz üretmek... kendilerinin ve çocuklarının yaşamlarını sunmak," gibi erkeklere özgü bir özellikti.[66]

Psikanalizciler uzun yıllar boyunca "kadın farklılığı" konusunda üç yaklaşım ürettiler. Önce Freud kadını genç, incinebilir ve bir erkek aşk objesine dönmeye başlayan bir varlık olarak gösterdi. Daha sonra kadın analizciler anne, özellikle de seksüel ve kendi güçlerinin farkına varan kadın psikolojisini ortaya koydular. Daha sonra Horney'nin "Freud sonrası" işçi ya da ev kadını portresi çıktı, bu kadın için seks kısıtlı bir ilgi alanıydı, onun kendi ilgilendiği şeyler vardı ve onları korumaya hazırdı. Freud bu konuda yazdığı ilk yazıdan altı yıl sonra kadınlık tartışmalarına tekrar katıldı.[67]

Kendi annesinin 1931'de ölümünden sonra yazdığı "Kadın Cinselliği" ve 1933'te yazdığı "Kadınlık" adlı çalışmasıyla Freud, çocuğun anneye karşı duyduğu ilk sevgiyi ve bağlılığı anlattı. Bu döneme "Oedipus öncesi" adını verdi ve onu Minos-Miken uygarlığına benzetti. Bebekliğin ilk dönemlerine ait çocuk anne ilişkilerini analiz etmek çok zordu, sanki baskı altında bir dönemdi o.[68] O dönemin etkileri özellikle kızlarda daha önce sanıldığından çok daha uzun süre kalıyordu. Fakat dinamikleri her iki cinsiyette de benzerdi.

Freud çocuğun anneye olan bağını o kadar önemsedi ki Jones onu, "Babayı önemsemiyorsun... tek yanlı davranıyorsun," diye uyardı. Freud ona, "Genelde babayı unuttuğum, önemsemediğim söylenemez," diye cevap verdi. Ama ona göre bebeklik döneminde babanın rolü yoktu, ya da çok azdı. Ama Oedipus öncesi dönemi hatırlattı ve cinsel farklılığın anlaşıldığı Oedipus aşamasının ondan farklı olduğunu söyledi. Freud modelinde birey kronolojik olarak ayrılma ve bağımlılık aşamalarından otorite ve cinsel farklılık aşamalarına geçiyordu. Jo-

nes'a, "Klein çevrelerinde bu kronolojik düzen ihmal ediliyor... çok farklı elemanlar aynı alana atılıyor," diye şikâyet etti.[69]

Freud'un otuzlu yılların başında kadınların gelişmesi konusunda yazdıkları, kız çocuğun anneyle ilişkilerinin bozulması ve babaya yaklaşmasındaki motivasyonlardan söz ediyordu. Bu motivasyonlar arasında kardeşlere kızmak, yeterince beslenememe duygusu ve zehirlenme korkusu bile vardı.:Bebeklerin ilk ihtiyaçları öyle yoğundu ki, insan onların yeterince meme emmediğini, hep aç kaldıklarını sanabilirdi.[70] Anne istemeden kızında cinsel duygular uyandırıyor, sonra da yasaklıyordu ve Freud'a göre, kız çocuğu histeriğin fantezisinin gerisinde kalan ve 1890'larda keşfedilen baştan çıkarıcıya dönüyordu.[71] Freud bu güçlüklere karşın cinsiyetler arasında farkların keşfedildiği travmalı an konusunda ısrarlıydı; erkek çocuklarda hadım edilme korkusu, kızlarda ise penis kıskançlığı vardı. "Penisin görünüşü ve işeme fonksiyonu bir motivasyon olamaz, sadece çocuğun özlemini tetikler," dedi.[72]

O halde güdü neydi? Bu soruyu cevaplamak için cinsiyetlerin birbirini tanımadığı, egonun oluşması için çocukça travmaların, tekrarların ve direnişin rolünü düşündükleri döneme gitmek gerekir. Freud'a göre her iki cinsiyetin ilk yıllarında da "pasifliğe karşı kesin bir isyan ve... aktif rol tercihi," vardı. Kız çocuğunun baştan itibaren "dişi" ve "alıcı" olduğu görüşüne Freud, küçük kızların annelerini obje yaptığını ve ona karşı aktif konu gibi davrandığını düşünüyordu. Buna göre kızlar ve oğlanlar benzerdi; ikisi de pasif izlenim edindiğinde kendini ona uyduruyordu. Örneğin bir çocuk kendinden küçük birini, kendisi gibi muayene etmek için doktorculuk oynuyordu. Kızın bebeklerle oynamasının dişiliğini uyandırması olduğu söylenirdi ama Freud'a göre ifadesini orada bulan dişiliğin aktif yanıydı bu.[73]

Freud her iki cinsiyetin aktif ve pasif tercihlerini vurgularken cinsiyetlerin en son ortak yanlarını öne sürüyordu. Ama ona göre ortak tercih Oedipus döneminde iki farklı yol buluyordu. Aktiflik ve pasiflik, hadımlık belirtisi altında erkeklik ve dişilik çağrışımını bu dönemde yapıyordu. Erkek çocukta aktiflik tercihi normalde erkekliğe götürürken, kızda aynı tercih baskı altındaydı. O halde içindeki eski fikirlerin -aktiflik/pasiflik bölünmesinin azaltılamayacağı, egonun biyolojik olgunluk öncesi, pasifliğe karşı isyan- cinsiyetler arasındaki farklılıkla bir araya geldiği kritik an buydu.

Oedipus döneminden sonra erkeklerin pasif, gerileyen, çocukça

özlemleri konusunda riyakârlık yapmaları isteniyordu. Freud 1929 tarihli fetişizm denemesinde bunun başarısız olabileceğini gösterdi. Orada konu erkek hadım edilme korkusundan korunmak için bir kürk ya da ayakkabı, yani "kadın olmayı" kullanıyordu. Freud kadın ayağının kesilerek fetiş olarak kullanıldığı Çin âdetinden söz ederek "Çinli erkek sanki bunu kabullendiği için kadına teşekkür eder gibi görünüyor," dedi.[74] Kadınlardan da aktif çabaları konusunda ikiyüzlülük yapmaları isteniyordu. "Penis kıskançlığı" -kadınlığından tatmin olmayan kadının durumu- muhtemel bir sonuçtu. Joan Riviere'in mesleğinde başarılı kadının "kadınlık maskesi" takması örneği bir başka sonuç olabilirdi. Onun anlatımında başarılı meslek kadınları biraz gizli flört ya da aşk ilişkisiyle durumlarını tehlikeye atabilirlerdi. Riviere'e göre bunlar aktif arzularını "bir oyun" ya da gerçek olmayan bir şey" gibi göstermek durumundaydılar.[75]

Freud kadın cinselliği konusuna son kez olarak 1937'de "Analiz, Sınırlanabilir ve Sonsuz" adlı çalışmasıyla girdi. O bunu yazdığında Alman analizi çökmüş, Amerikalılar büyük güç kazanmış, annenin doğumla ilgisi konusu ön plana çıkmıştı ve Viyana psikanalizi kilisenin göz yummasıyla yaşıyordu. Denemenin konusu direniş, analizlerin güçlüğü ve hataların çokluğuydu. Arka planda Freud'un, kendisine karşı çıkan Ferenczi'yi analizi de dahil bir çok hayal kırıcı deneyim vardı. Ferenczi'nin analizle ilgili düşünceleri üzerine Freud kadın cinselliği konusuna geri döndü.

Ütopik bir analizci olan Ferenczi'ye göre, "Her erkek hadımlık korkusundan kurtulduğunu göstermek için doktoruyla ilişkisinde bir eşitlik düzeyine ulaştığı duygusuna erişmelidir; her kadın hasta... hiç gücenmeden, duygusal olarak kadınlık rolünün sonuçlarına katlanmalıdır." Freud'un denemesinde bu hedeflere varmanın olanaksız olduğuna dair bir sürü neden vardı; içgüdülerin gücü, eski travmaların kalıcılığı, halen aktif olarak var olmayan arazların tedavisinin olanaksızlığı, direncin yaygınlığı bunlardandı. Fakat Freud özellikle bir noktanın üzerinde durdu. Erkekte görülen "kendini bir baba yerine koyma" durumunu reddetme hali ve kadında depresyon gibi görülen "analizin yararı yok" konusunda ikna olmak, aynı nedenden kaynaklanıyordu. Bu konuda, "Her iki cinsiyetin ortak olduğu bir şey zorla... farklı ifade şekillerine dönüştürüldü," diye yazdı.

Bu "bir şey", küçük yaşların travmalarından aktiviteyle kurtulmak

için zorlayıcı girişimdi. Erkekte bu girişim, hadım olmaya karşı koyma ve erkek olma gayreti şekline dönüştü. Bu çabanın nedeninin hadımlık korkusu olduğunun göstergesi, erkeğin reddettiğinin genel pasiflik değil, başka erkeklere göre pasif olmasıydı. Başka bir erkeğe boyun eğme konusunda direnen bir erkek kadınlara karşı mazoşist tavır takınabilirdi. Kadınların tüm gelişmesi -anneden ayrılma, babaya yönelme, cinselliğin erkek objelere yönelmesi- onların "erkek yanlarının", aktif rol tercihlerinin bir "anlık baskı sürecine" yenik düşmesini amaçlıyordu. "Erkeklik kompleksi", "penis kıskançlığı", "cinsel soğukluk" -tüm kadınlık hastalıkları- bu bir anlık sürecin çoğu zaman hedefi kaçırdığının kanıtıydı.

Freud birkaç ay önce ölen Adler'le de tartıştı. Adler'in "erkek protestosu" terimi şimdi Freud'a göre "erkekler vakasına çok uyuyordu", çünkü erkekler için hadım olayını reddetmek erkeklik iddiasıyla aynı zamana denk gelmişti. Bu terim kadınların gelişmesini ise iyi tanımlamıyordu, çünkü kadınlar aktif ya da "erkekçe" çabalarını bastırıyor, gizliyorlardı. Freud'a göre en iyi terim "kadınlığı ret" idi, çünkü bu deyim iki cinsiyeti de kapsıyordu.[76] Bu formül tatmin edici olmayabilirdi ama kadın eşitliğinin anlamını derinleştirme ve karmaşıklaştırma konusundaki sürekli girişime onun son katkısı oldu. Freud bunu yazarken olaylar psikanalizi yeni bir faşizm ve savaş dönemine sürüklüyordu.

Bölüm Dokuz

FAŞİZM VE KLASİK AVRUPA ANALİZİNİN TAHRİBİ

Bu konu üzerinde yıllarca düşündükten sonra anladım ki eleştirmenlerimiz 1930'larda ikilemimizi asla anlamamışlar.

—Peter Gay, My German Question: Growing Up in Nazi Berlin

Savaşlar arası yıllarda erkekler ve kadınlar psikanalizi otonomi idealini ve kadın özgürlüğünü geliştirmek için kullanırken, aynı zamanda demokrasi idealini geliştirmede de kullandılar. Özellikle demokratik toplum için önemli olan, kamu ve özel arasındaki liberal temayüzü, farklılığı düzeltmek için de kullanıldı analiz. John Stuart Mill gibi on dokuzuncu yüzyıl liberalleri kamu ve özel alanlar arasında net bir ayırımı sürdürmek isterken, Freud'dan etkilenen modern entelektüeller onlar arasındaki trafikte takıldılar. Onlar çoğu zaman çağdaş anlamda "kamu" ve "özel" sözcükleri yerine "kitle toplumu" ve "birey" sözcüklerini kullandılar. Her şeye rağmen, özellikle kamu ve özel arasındaki psikolojik farklılık aşınmasının yenilik vaadini tehdit ettiğine inanıyorlardı.[1] Ayrıca faşizmin yükselişiyle birlikte onların çalışmaları da politik bir şekil aldı.

Büyük değişiklikler karşısında ortaya çıkan yeni ilgi alanları ikinci sanayi devrimini harekete geçirdi. Kitle üretimi kamu ve özel arasındaki farklılığı altüst ederken Freudcular ikisi arasındaki geçişlere dikkat çektiler. Şirket kuruluşlarının özel yaşamı etkilemesi bir yana, iş hayatı konusunda çıkarılan devlet yasa ve kuralları özel ve devlet ekonomi-

si arasındaki liberal ayırımın önüne geçti. Devletin çocuk yetiştirme, sağlık ve eğitim gibi konularda müdahalesi, ailenin devletten bağımsızlığını yalanlıyordu. Cinsellikte kitle kültürünün yükselişi kamu ve özel arasındaki ayırımı karıştırdı ve kadın da kamu yaşamına girdi. Daha önce aile-bazlı üretici mülk desteklerdi kimliği. Şimdi bireyler kimliklerini sivil toplumlarda kişisel ilişkiler ve gruplara girerek bulmak zorundaydılar. Böylece psikanaliz fikirleri, özel ve kamu sektörlerinde, kurumsallaşmış ve insanların deneyim kazandığı ortamlarda tartışmaları etkilemeye başladı.

Bu tartışmaların çoğunda komünizm, faşizm gibi sosyal organizasyonların ve hatta Fordcu planlamanın bireysel özgürlükleri aşındırabileceği korkusu vardı. Özellikle faşizm, ikinci sanayi devriminin parçaladığı toplumsal simgeleri ve bireylerin ruhsal yaşamlarını yeniden toplayıp düzene sokmayı vaat ediyordu. Biyolojik kararlılık tabanına oturmuş bir milliyetçilik; içgüdü, canlılık ve kahramanlık temelli bir hareket felsefesi; ulusal toplumun çalışan sınıfların yerini aldığı yeni sosyalizm gibi yeniliklerin hedefi buydu.[2] Mussolini'nin ünlü filozofu Giovanni Gentile faşizmin yeni bir otorite hedeflediğini anlattı: "ruha nüfuz edecek ve orada itirazsız hüküm sürecekti," bu otorite. 1. Dünya Savaşı büyük kamu organizasyonlarının özel yaşama müdahalesini ortaya koymuştu ama Büyük Buhran, kurtulmak için toplu harekete geçmenin zorunlu olduğunu gösterdi. Bazıları halkı uyandıracak büyük bir lider gerektiğini söylüyordu; meşaleli yürüyüşler, kitle hareketleri ve gençlerin başkaldırıları başladı.

Freud 1. Dünya Savaşı sonrasında (1921) daha önce yazılmış tüm analitik tartışmaların bir özeti sayılabilecek olan *Grup Psikolojisi ve Egonun Analizi* adlı kitabını yazdı.[3] Bu kitabında grup psikolojisi örnekleri olarak ordu ve kiliseyi kullandı. Daha sonra "bilinçaltı fikrini grup psikolojisine sokmak kolay olmadı," diye yazdı ama narsisizm teorisindeki kökleri ve daha önceki aile konusundaki odaklanması sonucu hizmet, ego psikolojisinden mantıklı olarak aktı.[4] Freud, "Bireyin akıl yaşamında model, obje, yardımcı ya da rakip olarak her zaman biri vardır; bu nedenle bireysel psikoloji başından itibaren aynı zamanda sosyal psikolojidir," dedi.[5]

Psikanaliz çalışmalarının çoğu gibi Aydınlanma öncesi Grup Psikolojisi ve Egonun Analizi kitabının da düzeltilmiş bir baskısı yapıldı; bunda birey yüceltiliyor, sosyalizm, ticaret birlikleri ve hatta kitle kül-

türü "toplu" düşünceye örnek olarak veriliyordu. Salpetriere'de Hippolyte Taine'in 1789 Fransız İhtilalinde kitlelerin başı olarak suçlanması bir klasik olarak kabul edildi, büyücülük, dans çılgınlığı ve kadınların kolayca etkilenmeleri grup histerisine örnekler olarak verildi. Freud bir öğrenci olarak bu düşünce tarzını iyi öğrendi ve baldızı Minna'ya, "Fransızlar ruh hastası, kitle halinde kıvranıp çırpınıyorlar," diye yazdı.[6] *Grup Psikolojisi ve Egonun Analizi*'nde Salpetriere'in grup psikolojisinden örnek verdi, şehir kitleleri ve asi işçilerden "çok saf ve etkiye açık" olarak söz eden polis psikologu Gustave LeBon'u anlattı.[7] Selefleri gibi Freud da grupların bıraktığı baskıcı süreçleri açıklamayı hedefledi.

Fakat orada büyük bir fark vardı. Salpetriere teoricileri grup psikolojisini taklit açısından açıklarken, Freud bunu kimliğe dayanarak yaptı. Taklit derin-psikoloji kavramı değil, sadece insan doğasının arzu ve eğilimiydi. Kimlik ise çocukluk psikolojisine dayanıyor ve böylece karmaşık ve nüanslı bir analize yol açıyordu. Freud'a göre özellikle ebeveynle kimlik egonun geliştiği temel mekanizmaydı. Grup Psikolojisi adlı çalışmasında anlattığına göre, gruplar olgun egodan narsisizm haline gerilemeyi kolaylaştırıyordu. Bunun nedeni grupların lidere verdikleri güçtü. Kendi özelliklerini lidere geçiren üyeler, kendi özerkliklerini terk ediyor ve aralarında fark gözetmiyor, kendilerini birbirlerine göre tanımlıyorlardı. Abraham'ın Coue analizinde olduğu gibi, bu da onların iç çatışmalarına son veriyor, narsisizmi artırıyor ama bu da öz saygıya mal oluyordu.

Freud kitabında, komünizm, faşizm ve Ford dönemi plancılığı gibi büyük sosyal organizasyonların bireyin özgür düşünme yeteneğini törpülediğini ve demokrasi temelini yıprattığını açıkladı. 2. Dünya Savaşı öncesinde psikoloji içinde üç büyük kamu/özel alternatif psikoloji bölümü oluştu; biri Wilhelm Reich, biri Frankfurt Okulu düşünürleri ve biri de ölümünden hemen önce Freud tarafından geliştirildi. (Daha sonra göreceğimiz gibi, İngiliz obje-ilişkileri teoricileri bir dördüncü alternatif geliştirdiler.)

1930'larda ters yönlerden de olsa, faşizm ve komünizm kamu özel arasında liberal ayırımına meydan okudular. 1 Dünya Savaşı İtalya ve Macaristan'da faşist hükümetler çıkarırken, Almanya, Avusturya, Fransa ve doğu Avrupa'da güçlü sağ kanat hareketler başladı. 1933-34'te Almanya ve Avusturya'da faşistler güç kazandı, devlet üst kade-

melerinden doğum, cinsellik ve ölüme kadar her alanda kamu ve özel senkronizasyonu başladı. Avrupa kültüründe karizmatik-düzen ilham eden birey tipi hayranlık yarattı. Freud'un yazılarında, Bulgakov'un Efendi ve Margarita ve Thomas Mann'ın, kumsalda çıplak koşan bebeğin faşizm başlangıcı belirtisi olduğunu ima eden "Mario ve Sihirbaz" kitabında olduğu gibi, model çoğu zaman hipnotize ediciydi.

Sol da farklı bir ruhla kamu ve özel arasındaki liberal bölünmeye meydan okuyordu. Ulustan ziyade çalışan kesimi yücelten çoğu Marksist, uzun zamandır kamu/özel ayırımını ideolojik, sosyal adaletsizlik maskesi olarak görüyordu. Psikanalizde Marksist görüşün en önemli örneği Wilhelm Reich idi. Viyana Psikanaliz Kliniğinde nevrozları sosyal hastalık olarak gören Reich, Freud'un yazılarında sosyal baskıların nevrozlara neden olduğunun anlatıldığını, ama Freud'un yaşlandığını, kendini konuya fazla kaptırdığını ve organizasyonların yaşamı konusunda çok endişeli olduğunu söyledi.[8]

Reich cinsellik, sağlık, çocuk düşürme, annelik, ev hayatı, seks terapisi ve psikiyatri reformu gibi konuları merkez kabul eden politik fikirler açıklamadı. Bu konular on dokuzuncu yüzyıl sonlarından beri Avrupa politikasında vardı; ve bunlar 1. Dünya Savaşı sonrasında doktorlar, temiz ahlâk yanlıları, doğum taraftarları, cinsel reformcular ve feministler arasında tartışmalar başlattılar.[9] Reich'ın yenilikleri psikanalizin bu konulara yeni bir yaklaşım getirmesin amaçlıyordu. Ona göre liberalizm bilincin yüzeyini yansıtıyor, faşizm ise sadistlik, kıskançlık ve hırs gibi ikincil itkileri harekete geçiriyordu. Buna karşın psikanalizle aydınlanan devrim en derine, içgüdülere nüfuz edebilirdi.

Reich'ın radikalliği onu zamanının sosyal-demokrat hareketleriyle çatışmaya itti. Sanayileşmenin ilk adımlarını yansıtan bu hareketler, işçi blok apartmanları (birine Freud adı verildi), kütüphaneler, okullar, halk merkezleri, sosyal sigorta ve yüzme havuzları gibi, "Kızıl Viyana" denen yeniliklerle neue Menschen'i (yeni Halk) hedefliyordu.[10] Ama Reich amacı işçi sınıfı ailesini güçlendirmek ve genç kadınları sanayileşmenin etkilerinden korumak olan bu girişimi eleştirdi. Ona göre işçi ailesi "otoriter ideolojiler ve tutucu karakter yapısı için bir fabrikaydı." Sosyalizmin "cinsel perhiz" edebiyatına saldıran Reich gençler ve kadınlar için cinsel özgürlük istedi.[11]

Freud Reich'la aynı fikirde değildi ve aktif sağ kanatın ortaya çıkışı aralarındaki rekabeti netleştirdi. Nisan 1927'de Avusturya Sosyal

Demokratları seçimi kazandı ve hükümetteki tutucu Katoliklerin çe ğunluğu kalmadı. Ama bir Sosyal Demokrat taraftarıyla sekiz yaşında bir çocuğu öldüren üç sağcı katilin mahkemede beraat etmesiyle birlikte iyimserlik havası dağıldı. Halk ayaklandı, polis Adalet Sarayını sardı, yangın çıktı ama açılan ateş itfaiyenin görevini engelledi; isyanda seksen beş işçi öldü, yüzlercesi yaralandı. Sağ bu olayı bir güç gösterisi olarak görürken, sosyalistler çatışmaların seçmen desteğini tehdit etmesinden korktular.[12]

Reich polisin işçilere ateş açtığını çalıştığı hastaneden gördü. Ona göre kalabalığın davranışı Freud'un grup psikolojisini çürütüyordu. Onun gördüğü şey, otoriter birini arayan kalabalık değil, adalet arayan lidersiz bir topluluktu; kalabalık öfkeyle davranıyor, polis ise mekanik hareket ediyordu. Olayla ilgili görüşmek için Freud'a gitti ve sonra, "Freud isyanı anlayamadı ve bunu suların yükselmesi gibi bir felâkete benzetti," diye yazdı. Bir alternatif arayan Reich, Engels'in *Ailenin Kökeni, Özel Mülk ve Devlet* adlı eserini okudu.[13]

1920'lerin sonları 30'larda kolektif hareketlenmeler karşısında Freud'a karşı çıkan tek kişi Reich değildi. Viyana'daki Adalet Sarayı yangınını elli beş yıl sonra Elias Canetti de hatırladı ve şöyle yazdı: "Ayaklanmayı iyi hatırlıyorum. Gözlerimle gördüğüm bir isyan hareketine çok benziyordu... Ben de kalabalığın içinde kaldım ve onların yaptıklarına en küçük bir direniş göstermedim." Canetti evine gitti ve Freud'un Grup Psikolojisi'ni okudu. Kitap ona o zaman itici gelmişti ve şimdi de hoşlanmadı ondan. "Freud ve onu izleyenler kendilerini kitlelere kapamışlardı, onlardan uzaklaşmış, ya da korkmuşlardı ve inceleme yaparken de pek yaklaşmamışlardı onlara. Kalabalıklar onlara cüzamlı gibi gelmişti... Kalabalık arasında kaldıkları zaman onların arasında erimemek, onlara kanmamak için akıllı davranmak zorundaydılar." Canetti Freud'un aksine şöyle devam etti: "Ben kalabalığı içinden tanıyordum... Onları etrafımda, ama aynı zamanda içimde gördüm... Freud'da en garibime giden şey ise onun bu olayı tanımaması oldu."[14]

Canetti de Reich gibi, kalabalıkların lidere ihtiyaçları olmadığını düşündü. Tam aksine, kalabalıkta eşitlik duygusunu vurguladı ve "Kalabalığa tamamen eşit bir topluluk olarak bakılabilir," dedi.[15] Kalabalıklar ritim, atılım ve tahrip etme dürtüsüyle hareket eden bir fenomendi. Freud bunu anlamadı, "İnsan sadece kalabalıkta özgürleşir," dedi, onun temel korkusuydu bu, bilinmeyenden gelen temasın korkusuy-

du. Canetti paranoyayı bir kalabalık fenomeni olarak tanımladı, Paul Schreber'in *Nöropatın Anıları*'nı tekrar okudu, Freud'un önemsemediği, Almanların Tanrının seçtiği halk olduğu konusunda, Schreber'in fikirlerine dikkat çekti.[16] Freud'un otorite arayan topluluk, Reich'ın ise adalet arayan lidersiz kalabalık gördüğü yerde, Canetti de yoluna çıkacak her şeyi yutan, kalp gibi atan bir insan topluluğu gördü. Ama üçü de o zaman batı Avrupa ve ABD'de oluşan disiplinli işçi sendikalarının toplu demokratik hareketlerini bilmiyordu.

Kalabalıklarla ilgili düşüncelerin arkasında 1929 ekonomik çöküşünün şiddetli sonuçları yatıyordu. Avusturya'da 1928-32 arasında işsizlik oranı yaklaşık ikiye katlandı ve işsizlerin çoğu yirmi beş yaş altı gençlerdi. Gençlerin antidemokratik oluşumlara karşı hassasiyetini bilen Reich ve diğerleri, işçi bölgelerinde analizci ve ebelerin çalıştığı cinsellik-danışma klinikleri açtılar. Kliniklerde ücretsiz çocuk aldırma desteği veriliyor, seks eğitimi ve çocuk yetiştirme danışmanlığı yapılıyordu.[17] Reich'ın popüler fikirleri karşısında Freud, *Uygarlık ve Hoşnutsuzluklar* adlı çalışmasında kendini savundu: "Fakirliğin acısını tadan ve zenginliğin ilgisizliğini ve saldırganlığını yaşayan herkes, zenginlik eşitsizliğiyle savaş gayretlerine karşı anlayışsızlık ya da kötü niyetli olmakla suçlanmamalı."[18]

Reich cinsel danışmanlık kliniklerine karşılık olarak Engels'in aile kökeni teorisine döndü. Ona göre ilkel toplumlarla aile içinde cinsellik gibi olaylar ve iş hayatı gibi aktiviteler arasında belli bir ayrılık yoktu. Anaerkil sisteme "doğal toplumun" aile sistemi diyen Reich, Malinowski'nin fikrini anlattı; buna göre Trobriand Adası çocukları cinsel yaşamlarında özgürdü, ebeveynler otoriter değildi, kadınlar cinsellik konusunda aktif ve rahattı ve nevroz ya da sapıklık yoktu. Reich'a göre anaerkil ailede doğal cinsellik kendini ayarlıyordu, özel mülkün feshedilmesiyle insanlık bu tür cinsel yaşama dönebilirdi.[19]

Reich 1928'de Komünist Parti'ye girdi ve bir yıl sonra Sovyetler Birliği'ne giderek hemşire okullarını ve pedagoji merkezlerini gezdi.[20] Moskova'da verdiği derslerde psikanalizi psikolojinin bir teorisi olarak Freud görüşünden ayırdı (ona göre Sovyetler tutacaktı bu fikri). Trotsky ile yazıştı, Sergei Einstein'la tanıştı ve bir çalışması parti yetkilileri tarafından yayınlandı.[21] Ziyaretle ilgili *Cinsel Devrim* adlı raporunda, Sovyet kolektif çiftliklerinde ataerkil otoritenin ayağını kaydırma gayretini övdü, ama onları da uyardı; eşcinsellik ve çocuk düşürmeyi yasaklama

tehditleri devrimin çöküşünü haber verir gibiydi.[22] Deneyimlerine dayanarak, psikoterapiden önce sosyal değişimin geleceğine inandı ve "Bozulmamış protoplazmaya geri dönün," dedi.[23] Reich'ın yayınlanan raporlarına cevap olarak psikanalizciler ve Rus göçmeni Moshe Wulff girişimi, "psikanalizin Marksistlerce kabul edilebilir olacağının kanıtı" olarak eleştirdiler. Wullf, "Konuşma özgürlüğünün olmadığı yerde psikanaliz de olmaz," dedi. [24]

Reich Viyana'ya döndükten sonra, silahlı mücadeleye hazırlanan bir parti grubu olan Devrimci Sosyal-Demokratların organizasyonuna yardımcı oldu.[25] 1930'da Berlin'e gitti ve en önemli kitabı olan *Faşizmin Kitle Psikolojisi*'ni yayımladı. O yıl Naziler Almanya'nın ikinci en büyük partisi oldular. Bu felaketin arkasından sosyalist ve komünist tartışmalar başladı; orta sınıf faşizmi mi destekleyecekti, yoksa Nazi karşıtlığıyla proletaryaya mı katılacaktı?[26] 1920'lerde doğmuş, tüketime yönelik orta sınıfları değil de, devlet memurlarını, beyaz yakalı çalışanları ve on dokuzuncu yüzyıl kapitalizminin yarı-bağımsız profesyonellerini düşünen Reich orta sınıfın burjuvaziyle birleşeceğini tahmin etti. Oedipus teorisini düşünerek beyaz yakalı çalışanı güçlü bir babanın en büyük oğluna benzetti ve "En tepedekinin altında olmasına karşın, altındakiler için otorite temsilcisi ve bu nedenle (maddesel değil) ahlâkî pozisyon ayrıcalığının zevkini çıkarıyor. Bu tipin benzerini ordu çavuşunda görebiliriz," dedi.[27]

Berlin'de aile ve seks politikaları karşısında yoğun muhalefet oluştu. Sosyalist ve feministler bedava tedavi olanakları, annelik desteği ve çalışan kadınlar için çocuk yardımı isterken, bir Luteryen rahip "Seksüel Bolşevikliği" suçladı.[28] Reich'ın seks reformcularını, seks danışmanlarını ve Komünistleri birleştiren Proleteryan Seksüel Politikalar Birliği (bazen SEXPOL deniyordu) bir ara kırk bin üye topladı.[29] Fakat Alman Komünistleri antifaşist popüler cephe kurmaya başlayınca Reich yayınlarını yaymayı reddettiler. Reich Mart 1933'te Alman Komünist Partisinden çıkarıldı ve Viyana'ya geri döndü.

Nasyonal Sosyalizmin güçlendiği gören Reich yandaşları analiz dünyasında kriz yarattılar. Reich 1932'de Uluslararası Psikanaliz Gazetesi'nde "Mazoşist Karakter" başlıklı bir tebliğ yayınladı ve cinsel baskının, nötr üstünlük dürtüsünü saldırganlığa dönüştürdüğünü söyledi. Freud onu yayınlamayı kabul etti ama onun, "bizim ölüm içgüdüsü dediğimiz şey kapitalist sistemin bir ürünüdür şeklindeki duygusuz ifade-

sini" eleştirdi. Yazıya bir yorum yaparak psikanalizi politik çıkarlardan ayırmak ve Reich'ı Bolşevik olarak tanımlamak istedi ama editör arkadaşları "böyle bir ifade Sovyetlere savaş ilan etmek olur," diyerek onu vazgeçirdiler.[30] Siegfried Benfeld Freud'u yumuşatmak için bir eleştiri yazısı yazdı.

Ernest Jones ve Anna Freud arasındaki yazışmalar karmaşanın ayrıntılarını gösterir. Jones Reich'ın Freud'un ilk görüşlerine, özellikle de "gerçek nevroz" fikrine, geri tutulan libidonun neden olduğu nevroza geri döndüğünü gördü. Jones'a göre Reich'ın Komünizmi, seks reformuna daha iyi şans tanımak açısından o kadar ekonomik sayılmazdı. Anna Freud onunla aynı fikirdeydi; Reich dürüsttü ve analizi iyi biliyordu ama aynı zamanda mutsuz ve psikolojik olarak hastaydı, genelde Otto Fenichel ve Reich'ın karısı Annie ile sınırlı olan analizciler desteğini daha çok sanıyordu. Anna'ya göre, babası analizlerin sadece analiz oldukları için suçlanmasına katlanabilirdi ama paylaşmadığı bir politika yüzünden suçlanmasına dayanamazdı. Reich barut fıçısını patlatacak kibrit olabilirdi.[31]

Babasının arzusu da buydu zaten. Hitler Ocak 1933'te şansölye olduktan sonra Max Eitingon Reich'a Berlin Psikoloji Derneğini yaşakladı ki bunda Freud'un parmağı var gibiydi. O yılın sonunda Reich'ı adı üyelik kaydından silindi.[32] Belgelerde yazmıyor ama 1934'te Reich'ın IPA üyesi olamayacağını öğrendiğini biliyoruz; Ağustos Lucerne kongresinde üyeliği tartışıldı ve çok geçmeden uzaklaştırıldı. Kongre kayıtları bulunmadı ama Reich'ın suçlanması, psikanalizin ne kadar korku içinde ve baskı altında olduğunu gösteriyordu.[33]

Reich'ın dengesizliği de gittikçe arttı. On iki yaşındayken annesinin bir ilişki yaşadığını öğrendi. Babası bunu muhtemelen Reich'dan öğrendi ve annesi intihar etti. Reich bu olayın karakterini şekillendirdiğine inandı ve onu hayatı boyunca unutamadı. Macar analizci Eidith Gyömröi 1933'te Reich ve Fenichel'le birlikte yaptığı bir yürüyüşü anlattı. "Reich yeni teorisini anlattı, ben bir kadın olarak Fenichel'in yüzüne bakamadım, soğuk ter döktüm. Reich bir ara durdu ve 'Çocuklar, çalışmam konusunda tamamen emin olmasaydım bu bana şizofrenik bir fantezi gibi gelirdi,' dedi. Biz geri dönerken bile konuşmadık. İkimiz için de büyük kayıp ve üzüntü kaynağı oldu bu."[34] Reich Danimarka ve Norveç'e gitti, Oslo Üniversitesi öğrencileri onu iyi karşıladılar ama birkaç yıl sonra tutucu muhalifler tarafından uzaklaştırıldı. 1939'da

ABD'ye gitti. Gıda ve İlaç Dairesi sahte bilimsel iddiaları yüzünden onu hapse gönderdi ve Reich hapiste öldü.[35] Böylece trajik bir yaşamdan sonra öldü Reich. Kamu ve özelin birbirinden tamamen ayrı kalabileceği konusundaki fikrini çoğu analizciler doğru bulmadılar ve ona inanan çok azdı.

Hitler 31 Ocak 1933'te Almanya şansölyesi oldu. 1 Şubat'ta Komünistler sindirildiler ve 27 Şubat'ta Reichstag yandı. Hitler 1 Nisan'da Yahudi dükkânlarına boykot emri verdi. Bir ay sonra ticaret birlikleri iptal edildi. Mayıs ayında Freud'un kitapları Berlin'de bir meydanda yakıldı. Mayıs sonunda doğum kontrolü ve seks danışmanlığı klinikleri kapatıldı, oralarda çalışan doktorlar sürgüne gönderildi. O dönemde Almanya'da yarım düzine analitik enstitüsü vardı. Ekim ayında analize bir Yahudi bilimi denerek saldırıldı ve Leipzig'deki psikoloji kongresinde konuşulması yasaklandı. Sansürcülere göre Freud, Novalis, Goethe ve Nietzsche gibi ünlülerin fikirlerini çarpıtmış, psikolojiyi zengin histeri amaçlı bir işe çevirmişti. Freud kuzey ırkının en hassas noktasına, seks yaşamına temas etmişti.[36]

Bir kristal kırılırken, önceden varolan zayıf hatlar boyunca çatlar. Berlin Psikanaliz Derneği faşizme analitik cevabın önemli bir zayıf noktasıydı. Karl Abraham'ın 1925'te ölümünden sonra dernek gücünden bir şeyler yitirdi. Ondan sonra Horney, Rneich, Klein ve Alexander'in olayları yaşandı. Hükümet Nisan 1933'te Yahudilerin hastanelerde yönetici olarak çalışmalarını yasakladı. Derneğin iki direktörü Max Eitingon ve Ernst Simmel ile üyelerin yüzde sekseni Yahudi idi. Yahudi olmayan analizci Felix Boehm, Eitingon ve Simmel'in istifa etmelerini istedi ve desteğini almak için Freud'a gitti. Freud bunu yapsalar bile derneğin yaşatılmayacağım söyledi ama yine de teklifi kabul etti.[37] Boehm'den gelen bir rapora cevap olarak iki talepte bulundu: 2. Dünya Savaşından sonra önemli rol oynayacak olan revizyoncu analizci Harald Schultz-Hencke yeni lider kadroya girmeyecekti ve Freud kendisi de "Reich'dan (imparatorluk) [Wilhelm] özgür kalmak istiyordu".[38] Boehm ve yine Yahudi olmayan Karl Müller-Braunschweig dernek yönetimine geldiler. Yahudi analizciler Almanya'dan ayrılmaya başladılar ve bunların arasında Hanns Sachs, Otto Fenichel, Siegfried Bernfeld, Karl Landauer ve Ernst Simmel de vardı. 1934'te kadar enstitünün eski üyelerinin yarısından çoğu ülkeden kaçtı. Üye sayısı 65'ten 15'in altına,

1931'de 222 olan öğrenci sayısı 1934'te 34'te düştü. Boehm Jones'a yazarken "hara kiri"den söz ediyordu.[39]

Bu gelişmeleri yaşamamış birinin onlara verilecek analitik cevapları anlaması zordu. Anna Freud 1934'te uluslararası toplantıda, özellikle Ferenczi ve Reich'tan söz ederek "analitik ve politik aktivitelerin birleşimine" karşı çıktığı için Jones'u övdü. Almanya'da yaşananları anlatıp Nazilerin analize saldırmadığını ve çalışmasını engellemediğini söyledi. Giden 25 üye analizci oldukları için değil, Yahudi oldukları için gitmişlerdi.[40] Müller-Braunschweig o zaman IPA'nın başkanı olan Jones'dan, göç eden Yahudi analizcilerin öğrenci-kredi fonuna olan borçlarını toplamasını istedi. İnsanlar gücenerek borçtan kurtulamazdı.[41] Jones da ona yazarak Alman-Yahudi analizciler arasındaki "ultra-Yahudi tutumunu" suçladı.[42]

Bu karşılıklı yazışmaların merkezinde ihtiyatlı olmanın ötesine geçen bir politik korku vardı. 1935'te üç Alman analizcinin hastaları şüpheli Komünistler olarak tutuklandılar. Alman Psikanaliz Derneği siyasi bağları olan hastalara bakılmamasını kararlaştırdı. O yıl içinde Berlin'deki son Yahudi analizcilerden biri olan Edith Jacobson tutuklandı. Bunun nedeni onun bir Komünisti tedavi etmesiydi ve bazı raporlara göre kadın bu yüzden dernekten çıkarıldı. Boehm, Jones ve Anna Freud'a, o kadın yüzünden uluslararası karmaşa çıkarmamalarını söyledi. Anna Freud siyasi ilişkileri olan tüm analizcilere çattı ve "Organizasyonun iyiliği için davranmak onlara yabancı," dedi. Jacobson evinde siyasi aktiviteye izin vermekle suçlanınca hiçbir analizci inanmadı buna. Jones Anna Freud'a, "O kadın deli değilse böyle bir şey yapmış olamaz," diye yazdı.[43] Aslında Jacobson'un bir direniş grubuyla iki yıllık ilişkisi olmuştu. Evinde siyasi toplantı ve konuşma yapmıştı. Suçlandı ama bir ameliyat için izin verilince 1937'de Almanya'dan kaçtı. On dört yıl sonra, Kadın Siyasi Mahkumlar Üzerinde Hapsin Psikolojik Etkileri ve Gözlemler adlı kitabı yayınlandıktan sonra bile, analizcilerden çoğu onun bir hastası yüzünden suçlandığını sanıyorlardı.

1935'te Gleichschaltung (senkronizasyon) gelişmiş ve varolan organizasyonlar devlet ve parti kurumlarıyla birleşmişti. Alman psikoterapistler organizasyonunun adı Alman Psikoterapi için Tıp Derneği olarak değiştirildi ve başına Alfred Adler'in öğrencisi ve Mareşal Göring'in yeğeni olan Matthias Heinrich Göring getirildi. Jung Zurich'te Alman Psikanaliz Derneği kontrolündeki uluslararası bir organizasyonun başı-

na geçti. Orada Alman ve Yahudi psikolojisi arasındaki farkın gizlenmesine artık gerek kalmadığını, Freud'un "Yahudi kategorilerini Hıristiyan Almanlara ya da Slavlara" uyguladığını söyledi.[44] "Yahudilerin kadınlarla ortak bir özelliği var; fiziksel olarak hasımlarından daha zayıf olduklarından onun zırhındaki çatlaklara saldırmak zorunda kalırlar," dedi.[45]

Alman Psikanaliz Derneği üyeleri Göring Enstitüsüne üyelik konusunu asla sorgulamadılar. Talep gelince kayıtlarını hemen açtılar ve içerde kalan Yahudileri açığa çıkardılar. Jones Kasım 1935'te Anna Freud'a, "Tüm Yahudiler Berlin Derneğinden istifa etmek zorunda. Korkunç bir şey bu ama ben yine de hiç yapılmaması yerine, psikanalizin Almanya'da Yahudi olmayanlarca uygulanmasını yeğlerim, umarım bana hak verirsin," diye yazdı.[46] Derneğin entegrasyonunu kolaylaştırmak için Jones, Brill, Boehm ve Müller-Braunschweig, Göring'le görüştüler. Jones Göring'e psikanalizin Nazizme düşman olmadığını anlattı. Sadece Berlin değil, tüm analitik dünyası korku içindeydi. Jones göçmen analizcilere IPA üyeliğini açtı ama diğer dernekler onları istemiyordu, Hollanda Psikanaliz Derneği göçmenleri reddetti. Van Ophuijsen Jones'a, "Üyeler finansal ve narsistik olarak korkuyorlar," diye yazdı.[47] Amerikalılar "yüzer-gezer üyelik istemeyiz," dediler.[48] New York analizcileri yazışmalarda "Alman-Yahudi" analizciler yerine "Alman" analizciler yazılmasını istediler.[49] Fenichel Jones'a, Alman Psikanaliz Derneğinin gereğinden fazla ileri gittiğini yazdı ve "Görev gereği yapılan bu gösteri onları kurtarmayacak," dedi.[50]

Alman Psikanaliz Derneği 1936'da Göring Enstitüsüne katıldı. Freudcu fikirler "ruh tedavisi" denen yönteme karıştı ve terapinin amacı yeniden tanımlanarak, "zayıflar" tedavisi adını aldı. Dernek başlangıçta özerkliğini sürdürdü. Kasım 1936'da Anna Freud Ernest Jones'a şöyle yazdı: "İşlerin yolunda gittiğini söylemek garip. Yeni üyeler geliyor, kurslar izleniyor, hastanelerden hastalar geliyor. Yetkililer bile analize ve terapinin etkisine inanıyorlar. Bu başarı karşısında her şeyi bırakıp gitmek Boehm'e zor geliyor tabii."[51] Boehm'in uzmanlık alanı eşcinsellikti ve ordu danışmanı olarak 1944'te kadar hapis gibi cezaları önledi.[52] Müller-Braunschweig birçok deneme yazarak analizin Alman karşıtı olmadığını ama enerjik insanları biraz yumuşatabileceğini belirtti. Alman Psitanaliz Derneği 1938'de kapandı, ama Göring Enstitüsünde bir grup Freud fikirlerine sadık kaldı.[53]

Freud'un tutumunun bu ortama uygun olduğu söylenebilirdi. Boehm 1936'da ona gelip psikanalizin Göring Enstitüsüne sokulması konusunu söylediğinde Freud ona, "Her fedakârlığı yap ama ayrıcalık verme," dedi.[54] Boehm 1938'de Viyana'ya yine geldi ve Viyana Psikanaliz Derneğinin yeni kurulan Alman Enstitüsüne katılmasını istedi; Freud bu konuda tarafsız kalacağını belirtti.[55] Freud-Boehm yazışmaları açıklanmadığı için bu konuda fazla bilgi yoktur. O dönemde ırk ayırımının özgür ve açık araştırmayı da engellediği biliniyordu. Otuzlu yıllarda Yahudileri istemeyen Hollanda Psikanaliz Derneği Nazi işgalinden sonra kapandı. Harald Schjelderup'un başkan olduğu Norveç derneği de dağıldı. Ama Freud 1939'da ölene kadar, Almanya'da psikanalizi temsil ederlermiş gibi, Berlin grubuyla teması sürdürdü, psikanalizin faşist rejimde yaşayacağına inanır gibiydi.

1941'de Göring Enstitüsünün 1941'de en önemli üyeleri. Werner Kemper soldan ikinci, Matthias Göring soldan dokuzuncu, Felix Boehm on ikinci, Karl Müller Braunschweig en sağda.

Faşizm gelişirken psikanaliz çöküyordu. Fransız Yahudi karşıtlarından, sağ kanat kralcıların üyesi ve militanı Edouard Pichon 1935'te Fransız Psikanaliz Derneği başkanı oldu ve Fransız tarzı analiz yaygınlaştı. İkisi de Yahudi olan Rudolph Loewenstein ve Heinz Hartmann

ABD'ye kaçtılar ve orada Amerikan ego psikolojisinin liderleri oldular. Ama Naziler Paris'e girince Fransız derneği de kapandı.[56] Analizin en kötü durumda olduğu ülke Almanya oldu ama Fransa'da bu konuda kendi sorunlarını yaşadı. Paris Psikanaliz Derneği kurucularından Rene Laforgue, 1. Dünya Savaşı'nda Alman tarafından savaşmış ve 1918'de Fransız vatandaşı olmuş bir Alsaslıydı. 1939-40 arasındaki Alman zaferlerinin etkisi altında, eski vatandaşlığına dönmek istedi ve Göring'e yaklaşıp Paris'te bir "üstün ırk" enstitüsü kurmak istediğini söyledi ama Almanlar ona güvenmediği için başarılı olamadı. 1930'larda Yahudi Düşmanlarına Karşı Birlik üyesi olduğu için bir süre sonra Yahudileri savunmaya başladı.[57]

Herkes yaşamını sürdürmeye çalışıyordu. Giovacchino Forzano İtalya'da bakandı ve Mussolini ile birlikte bazı oyunlar yazmıştı. Forzano'nun kızını tedavi eden ünlü İtalyan terapisti Edoardo Weiss, kızı ve babasını Viyana'ya, Freud'a götürdü ve o zaman Mussolini için imzalı bir kitap istedi Freud'dan. Freud ona, içinde Albert Einstein'la yazışmalarının da olduğu *Neden Savaş?* adlı kitabını verdi. Mussolini'nin İtalya'daki arkeoloji kazılarındaki rolünden bahseden Freud, kitaba, "Benito Mussolini'ye, ülke yöneticisini kültür şampiyonu olarak tanıyan yaşlı bir adamdan saygılarla," diye yazarak imzaladı. İki ay sonra Mussolini Komünistlerden şikâyetçi oldu ve "Onları anlamak için insanın şu psikanaliz denen yeni bilim ya da sahtekarlıkta uzman olması gerekir," dedi.[58] İtalyan analizi 1938'de Yahudi karşıtı yasalarla sona erdi. Fakat ilk baharda Mussolini Freud için Hitler'le görüştü ve ona İtalya'ya sığınma hakkı tanıdı.[59]

1932'de Ferenczi'nin günah keçiliği ve ölümü de psikanalizin ahlâkî çöküntüsü kapsamında görülebilir. Ferenczi yandaşlarından Michael Balint, 1920'lerin sonlarında gittikçe yalnız kalan Ferenczi için, "Gururluydu ama acı bir gururdu onunki. En sevdiği hikâye... beşiğinde düşünebilen ve tüm aile bireylerinden daha akıllı olan 'zeki bebek' hikâyesiydi," diye yazdı.[60] Freud Ferenczi'yi eleştirirken arkadaşlığını kaybetmek istemiyordu ve 1931'de ona şöyle yazdı: "Başkalarına karşı müşfik anne rolü oynamak isterken bunu belki de kendin için yapıyorsun. O halde acımasız baba tarafından bir hatırlatma duymalısın... Analitik öncesi döneminde hastalarınla cinsel oyunlara yabancı değildin."[61] Eitingon'a karşı daha açık konuştu: "Önce biri, sonra diğeri kullanılamaz ya da yönlendirilemez oldu. Ferenczi'nin kuşkulu tekniğinde-

ki inatçılığı, Reich ve Fenichel'in yayınları Bolşevik propagandası için kullanma girişimleri... Her şey gösteriyor ki, zamanımızın çürütücü etkisiyle karakterler de çürüyor."[62]

Reich gibi Ferenczi'nin psikanaliz eleştirileri de kolayca gözardı edilmedi. Dönemin bir çok analizcisi gibi o da ruhsal konulardan gerçeğe, sosyale döndü. Ona göre, perhize vurgusuyla analitik durum, mahrumiyet ve travmayla ilgili çocukça deneyim yaratıyordu. Analizin uzunluğuyla ilgili şikâyette bulundu ve analizcilerin fazla para kazanmak için uzun seanslar yaptıklarını söyledi.[63] Analiz eğitimi alanları, "en büyük kişisel özgürlüğü, aile organizasyonu avantajlarıyla birleştirecek bir dernek bulmaları" konusunda uyardı. Freud'un 1890'lardaki terk edilmiş baştan çıkarma teorisine döndü.[64] Michael Balint onun son hastalık dönemindeki ruh halini, "ciddi bir depresyon... başta hocası olmak üzere kimse onu sevmiyor duygusu içinde, arzularının kurbanı olduğunu... ve meslektaşlarının sevgi ve saygısını tamamen kaybettiğini düşünüyor," şeklinde anlattı.[65] 1932'de öldüğü zaman pek çok analizci onun deli olduğunu sanıyordu. Freud, ölümü hakkındaki nazik olmayan yazısında, "Tedaviye ihtiyacı vardı, bu kaçınılmazdı," dedi.[66]

Analitik çalışmalar -kongreler, teori üretmeler, özellikle Viyana ve Londra'da demekler arası ziyaretler- devam ediyordu ama her şey Alman gölgesinde yapılıyordu. Sovyetler Birliğinde Stalin analizi 1927'de suçladı ama çalışmaların yasallığı devam etti. 1933 Nazi zaferinden sonra Sovyet baskısı arttı, Moskova Psikanaliz Derneği kapandı ve 1936'da psikanaliz yasaklandı. Almanya Avrupa'yı kontrol ederken, 1939 sonrası Macar derneği Yahudi olmayan ellere geçti; toplantıların polise önceden haber verilmesi gerekiyordu. Hollanda'da eğitim gizliydi, sadece tarafsız İsviçre'de çalışmalar rahatça yapılabiliyordu. Orada Fransızca konuşan Henri Flournoy ve Raymond de Saussure gibi analizciler Paris'e yönelik çalışırken, Ludwig Binswanger ve Medard Boss gibi Almanca konuşanlar varoluşçu analizi geliştirmeye başladılar.[67]

Reich yanlısı radikalizm devam etti. 1933'ten sonra analitik Solun liderliği, Nazilerin Berlin'e gelmesiyle Prag'a giden Otto Fenichel'e geçti. Onun çevresinde toplanan bir grup analizci, Alman analizinin Nazileşmesine direndiler ve analitik yayınlarda Marksist psikanalize karşı ayırımcılığa isyan ettiler.[68] Fenichel bir haber bülteni yayınladı, bunun genel konusu içgüdüsel yaşamın tarihsel değişimiydi. Yahudi karşıtlığı, ulusal karakter, para psikolojisi konulu yazılarla birlikte Ferenczi,

Amerikan psikanalizi, Klein ("bir biyoloji abartısı") ve Reich'a saldırılar yayınlandı. Prag'a kaçan Fenichel'e 1938'de analitik araştırmada en acil sorunun ne olduğu soruldu. Onun cevabı, Nazilerin Viyana'da iktidara gelip gelmeyeceğiydi. Fenichel daha sonra ABD'de *Rundbriefe* denen haber bültenini yayınlamaya devam etti. Bültenin 14 Temmuz 1945 tarihli son ve en kısa sayısında, mücadelenin sosyal psikanaliz için değil, "Freudcu psikanalizin varlığı için" olduğu yazıyordu. Fenichel bir yıl sonra, kırk sekiz yaşında anevrizmadan öldü.[69]

Hiç kuşkusuz en acı veren şey, toplama kamplarındaki analizci ve analiz hastalarının durumuydu. Bazıları ruhsal durumlarını güçlendirmek için esir kamplarındaki koşullara pek aldırmadan analiz çalışmalarına devam etmeye kalktılar. Analizciler hastalarını gizli terapiyle iyileştirmeye çalıştılar. Frankfurt Enstitüsü kurucusu Karl Landauer ölene kadar Bergen-Belsen'de çalışmayı sürdürdü. Paul Federn'in 1938-45 yılları arasında Buchenwald'da kalan oğlu Ernst Federn, kamp sakinlerine eşcinsellik gibi konularda dersler verdi.[70] Aynı kampta bir yıl kalan Bruno Bettelheim iç gözlem çalışmasıyla, kendisini üne kavuşturan kamp psikolojisi analizi geliştirdi.

Almanların 1944'te Macaristan'ı işgalleriyle, Jozsef Mihaly Eisler (1919'dan beri Macar Psikanaliz Derneği üyesi), Miklos Gimes, Zsigmond Pfeifer ve Geza Dukes dahil birçok analizci kamplarda öldü. Budapeşte derneği üyesi Yugoslav analizci Nikola Sugar Theresienstadt'ta öldü. Freud'un ilk folklor yazısını onunla birlikte yazan ve sonra Adler tartışması yüzünden ondan ayrılan öğretmen David Oppenheim bir kampta öldürüldü.[71] Auguste Watermann 1933'te Hamburg'dan kaçtı ama Hollanda derneğince tam olarak kabul edilmedi. Almanlar Hollanda'yı işgal ettikten sonra karısı ve çocuğuyla birlikte yakalandı, en son Auscwitz'e gönderildiler ve orada öldürüldüler. Viyanalı Yahudi Ernst Hoffman 1933'te Anvers'e kaçtı, Belçika Psikanaliz Derneği kurucularını eğitti, ama 1942'de Fransa'ya Gurs kampına gönderildi ve orada öldü.[72] Sabina Spielrein iki kızıyla birlikte Rostov dışında zorunlu bir yürüyüşte kurşunlanıp öldürüldüler. Norveç'te Leo Eitinger ve Hollanda'da Hans Keilson da Alman işgalinden kaçtılar. Kamplardan kurtulup yaşayanlar arasında Eddy de Wind, Elie Cohen ve Viktor Frankl da vardı.[73] "Kader analizi" deyimini bulan Leopold Szondi Belsen'den kurtuldu ve 1986'ya kadar yaşadı.[74] Raoul Wallenberg'in müdahalesi Macar Yahudisi analizci Istvan Hollos'u kurtardı. Çek analizci Gottfried R.

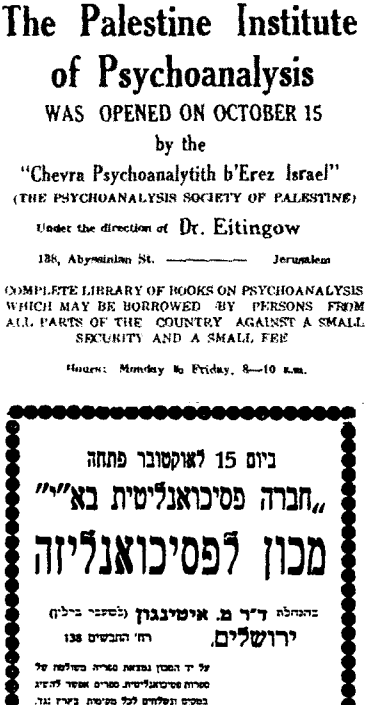
Bloch Auschwitz'den kurtuldu ve bu kitap yazılırken Los Angeles'te yaşıyordu.[75] Gestapo tarafından 1943'te Berlin'de idam edilen Komünist psikanalizci John Rittmeister, Doğu Almanlar tarafından bir kahraman, Batı Alman analizciler tarafından da Bolşevik casus olarak anılır.[76]

Nazi rejimi birçok analiz derneğini mahvetti ama kurbanlar yenilerini kurdular. Eitingon 1933'te Berlin'den Filistin'e gitti ve Moshe Wulff ile birlikte Kudüs'te bir dernek kurdu.[77] Chaim Weizmann, parçalanmış kıyafetleriyle ama ellerinde *Das Kapital* ve *Die Traumdeutung* (Rüya Yorumları) kitaplarıyla gelen mültecileri hatırladı.[78] Gestalt terapisi kurucusu Fritz Perls, analizcisi Wilhelm Reich'ın etkisiyle 1935'te Wulf Sachs ile birlikte Güney Afrika Psikanaliz Enstitüsünü kurdu ve 1945'te ABD'ye gitti.[79] Sachs, Reich'in etkisiyle *Kara Hamlet'i Kara Öfke* adıyla düzeltti ve "Chavafambria'nın ihtiyacı baskılı bilinçaltını değil, içinde yaşadığı toplumu, onun hastalıklarını ve tedavilerini bilmektir," diye yazdı.[80] Adolf Josef Storfer 1925'ten beri *Verlag* direktörü ve *Imago, Psychoanalytische Bewegung* ve *Almanach der Psychoanalyse*'in editörüydü. Shanghai'ya göç eden on sekiz bin Almanca konuşan insandan biri olarak *Gelbe Post*'u kurdu ve Çin'de analitik fikirleri tanıtmak için kullandı onu.[81]

Franco rejiminden kaçan İspanyol analizcilerden Miguel Prados Kanada'ya, Gonzalo Lafora da Meksika'ya gittiler. Berlin Psikanaliz Enstitüsünde yetişmiş İspanyolca konuşan analizci Angel Garma Buenos Aires'e 1938'de vardı.[82] Komünist Parti üyesi olan iki Viyanalı analizci Max Langer ve Marie Langer İspanya İç Savaşında Uluslararası Tugaya katıldılar. Franco'nun zaferinden sonra kaçtılar ve Garma ile birlikte 1942'de Arjantin Psiknaliz Derneğini kurdular. Sivil havacılığın gelişmesiyle birlikte Arjantin tüm Latin Amerika'ya psikanalizci ihraç etti. Marie Langer 1980'lerin Sandinista devrimine kadar bir analizci, feminist ve Marksist eylemci olarak kaldı.[83]

ABD'de Büyük Buhran'la birlikte Freud ilgisi başlangıçta söner gibi göründü. Gazetelerde "Freud'a elveda" ve "Psikanalizin Alacakaranlığı" gibi başlıklar görüldü. Fortune dergisinde "Seks artık haber değil. Aslında artık onun haber olmaması haber," deniyordu.[84] Analitik psikiyatride patlama oldu ve Franz Alexander öne çıkan isimlerdendi. Psikosomatik tıpla ilişki kurdu, modern bir muayenehane açtı, tanıtımını yaptı ve analiz uygulamalarına başladı. 1938'de Amerikan Psikanaliz Derneği başkanlığı için yaptığı konuşma Amerika'ya ters düştü, orada

"psikanalize karşı duygusal direniş" Avrupalı analizcilerin fildişi kulesinde açıkça görülmüyordu. Alexander psikanaliz için "hareket" deyimini beğenmedi, "daha kesin, daha doyurucu bilgiler... daha doğru deneysel kanıtlar" istedi.[85] Kurt Eissel'e göre Alexander "analizi sağduyulu bir bilim yaptı, onu tıp adamının ufkuna uyguladı."[86]

The Palestine Institute
of Psychoanalysis
WAS OPENED ON OCTOBER 15
by the
"Chevra Psychoanalytith b'Erez Israel"
(THE PSYCHOANALYSIS SOCIETY OF PALESTINE)
Under the direction of Dr. Eitingow
138, Abyssinian St. ———— Jerusalem
COMPLETE LIBRARY OF BOOKS ON PSYCHOANALYSIS WHICH MAY BE BORROWED BY PERSONS FROM ALL PARTS OF THE COUNTRY AGAINST A SMALL SECURITY AND A SMALL FEE
Hours: Monday to Friday, 8—10 a.m.

ביום 15 לאוקטובר פתחה
„חברה פסיכואנליטית בא"י"
מכון לפסיכואנליזה
בהנהלה ד"ר מ. איטינגון (מפריז ברלין)
ירושלים, רח' החבשים 138
על יד המכון נמצאת ספריה מלאה של ספרות פסיכואנליטית, ספרים אשר להשיג בשום השלחים לכל מקומות בארץ וגו.
בשעות השלום מ-8 עד 10 בבוקר
בכל ימי השבוע מלבד שבת וראשון

Internationale Zeitschrift für Psychoanalyse'de Filistin Psikanaliz Enstitüsünün açılışını bildiren İngilizce ve İbranice ilan, 1934

Göçmenlerin çoğu ABD'ye gittiği için analizin psikiyatri içine karışması konusu çıktı ortaya. Amerikalılar otuzlu yılların başlarından beri çok bağımsız çalışıyorlardı.[87] Otuzların sonlarında Uluslararası çalışmalara hemen hiç katılmamışlardı. Uluslararası Eğitim Komitesinin kaldırılmasını istediler ve eğitim için kendi standartlarını saptadılar. Sa-

vaş çıkmasaydı bu arzularına kavuşacaklardı.[88]

ABD'de psikiyatrinin sürekli olarak analizi içine alması, Avrupa'daki tahribinin karşıtıydı. Analiz kaybolmadı ama tamamen değişti. Freud, "Psikanaliz ABD'de derinlemesine değil, genişlemesine yayıldı," diyen Jelliffe ile aynı fikirdeydi.[89] Franz Alexander'ın Amerikan "açık fikirliliği" dediğini Freud, kültürün "gerçek anlayışta duygusal yatırım eksikliği"ne atfetti; "*geniş fikirli*" olmakla gururlanmaları sadece "karar verme eksikliğini gösteriyor," dedi.[90] Freud'un, analiz meslek olarak başarılı olurken bile analitik ruhun kaybolacağına inancı birçok konuşmada (bunlar genelde ABD'ye yönelik değildi) vardı. Birinde, "Benim keşiflerim temelde herkese şifa değil, onlar ciddi bir felsefenin temeli. Bunu anlayacak kişi sayısı çok azdır," dedi.[91] Yine de Freud 19349'da Arnold Zweig'a İngiltere'ye değil de ABD'ye göç etmesini tavsiye etti. "Amerika'yı pek sevmiyorum ama burada olanaklar çok ve insan sonunda alışıyor buraya," dedi. Einstein da bir arkadaşına, Amerika'yı önce bir ülke karikatürü gibi gördüğünü, ama artık orada kendisini evinde hissettiğini söyledi.[92]

Psikanaliz parçalanırken, parçalar bazen başka akımlarla bir araya geldi. Almanya'da Sosyal Araştırma Enstitüsü -Frankfurt Okulu- psikanalizi kritik sosyal teoriyle bir araya getirse de, Alman psikanalizi için Göring Enstitüsünden daha sadık bir halef oldu. Sonuçta faşizmin ve kitle demokrasisinin sorunlarını anlamak için yine psikanaliz uygulaması girişimi başladı.

Frankfurt 1848'de liberal başkaldırının merkezi olmuştu ve en çok Yahudi'nin yaşadığı Alman kentiydi. Naziler Frankfurt Üniversitesinde solcuları ya da Yahudi öğrencileri kışkırtırlarsa başlarının ağrıyacağını biliyorlardı.[93] Marksist bir milyoner olan Felix Weil 1923'te Sosyal Araştırma Enstitüsünü orada kurdu. Onunla ilk işbirliği yapanlar arasında, babaları zengin işadamı olan Yahudi entelektüelleri Max Horkheimer ve Theodor Adorno da vardı. Enstitünün psikanalizle yakın ilişkisi vardı. Karl Landauer ve Heinrich Meng önderliğindeki Frankfurt Psikanaliz Enstitüsü 1929'dan itibaren oradaydı. Frankfurt Psikanaliz Enstitüsü bu ilişki nedeniyle Almanya'da üniversite dersleri veren tek kurum oldu. Frankfurt belediyesi analize verdiği önemi göstermek için 1930'da Freud'a Goethe Edebiyat Ödülünü verdi.[94]

Frankfurt Okulu ilk zamanlar faşizmin köklerini çökmüş aile ya-

pısında arayan Reich'ın izinden gitti. 1930 seçimlerinden sonra, enstitude sosyal psikoloji bölümü müdürü olan eski hahamlık öğrencisi Erich Fromm, Nazi zaferlerini açıklamak için aile yaşamını araştırdı.[95] Reich gibi Fromm da bireyin, baba otoritesine boyun eğme ve kesin süper ego şeklinde tanımlanan faşizme eğilimini, annenin kayıtsız şartsız sevgisine iyimser güven" şeklinde tanımlanan, direnebilecek bireyle karşılaştırdı. Fromm'a göre, pederşahi aile, görevi hayatın merkezî ilgi alanı olarak tanımlıyordu.[96] Sınıf toplumu aile durumunu yeniden oluşturuyordu. Çünkü işçiler yöneticilerini güçlü görüyorlardı, başkaldırı gereksizdi ve iyi olmak için baş eğmeliydiler. Büyük Buhran gerilemeyi artırdı, görev duygusunu ve "kahramanca eylem için talebi" güçlendirdi.[97]

Hitler'in 1933'te şansölye olmasından sonra Frankfurt Enstitüsü New York'a, Columbia Üniversitesine taşındı. Reich ve Fromm gibi, Horkheimer ve Adorno da orta sınıf ailede çöküş anlayışı nedeniyle Freud'la ilgilendiler. Ama ABD'de onu aynı zamanda Aydınlanmanın "kara düşünürlerinden" biri gibi görüyorlardı. Aydınlanmanın totaliter eğilimlerini aydınlatmıştı o. Faşizm, komünizm ve Fordculuk arasındaki farklılıkların altında ortak bir eleman var gibiydi; planlama ve kontrolle bir kitle ütopyası yaratmak için Aydınlanma ilhamlı bir arzuydu bu. Almanya'da toplumu düzene sokma görevini devlet alırken, ABD'de Horkheimer ve Adorno medyanın etkisindeydiler ve fenomeni aydınlatması için Freud'a döndüler.

Alman sosyal teoricisi Siegfried Kracauer, kitle iletişimi araştırması için psikanaliz uygulama girişiminin öncülüğünü yaptı. 1927'de yazdığı "Kitle Süsü" adlı denemesinde açıkladığı gibi, koro hattı "Amerikan dalgınlık fabrikasının" montaj hattı tamamlayıcısıydı. Montaj hattı işçinin çalışmasını büyük ölçüde etkiliyor, zamanı kısaltıyordu. Koro hattı aynı zamanda Amerikan üretiminin büyüklüğünü gösteriyordu... montaj hattı kayışının erdemleri açıkça görülüyordu; işçiler ayaklarını yere vururken sanki *çalışma, çalışma* diye ses çıkıyordu.[98] Koro hattının estetikleri "toplumun hayalini" oluşturdu. Onun uyumlu ritimleri kapitalist kontrolün "gizli mekanizması"na ayna tuttu, orada alet-mal ilişkileri bilinçaltı bolluk ve güç fantezileri beslerken derinliği aşındırıyordu.[99]

Horkheimer ve Adorno New York'a gittikten sonra Kracauer'in girişimi üzerinde çalıştılar. Buhran sırasında bile filmlerin, dergilerin ve reklam endüstrisinin etkisi sürüyor, gerçekler bilinçaltı içeriklerle karışıyordu. Alışveriş merkezleri müşterileri çekmek için çeşitli yöntemler

kullanıyor, malları olduğundan değerli ve süslü gösteriyorlardı. Mağazalar insanların görüşlerini etkileyecek şekilde düzenleniyor, akıl karıştırıyorlardı.[100] Reklamlarda sigara paketleri bile otonom varlıklar gibi gösteriliyordu.[101] King Kong ve Tarzan filmleri ters psikanaliz uyguluyor, ekranda görülen ama zihinde iz bırakmayan yeni mitler sergiliyorlardı. Göçmenlere göre, aile değil de kitle kültürü bireyle modern toplum arasında önemli bağlantıyı sağlıyordu; ileri kapitalizmi anlamak için gereken anahtarı Oedipus kompleksi değil, mal fetişizmi veriyordu. 1935'te Oxford'da eğitimini sürdüren Adorno Columbia'daki Horkheimer'a yazarken değişime işaret etti ve "Toplumla psikoloji arasındaki aracının aile değil de mal karakteri olduğunu düşünüyorum," dedi.[102]

Sonuçta Horkheimer ve Adorno kitle kültürü analizini psikanalize uyguladılar. Freud'un teorisinde ego, gücünü baba otoritesine karşı çıkarak ve aynı zamanda kendini onunla bir tutarak kazanıyordu. Ama Ford dönemi kitle üretiminde sosyalleşme kültür endüstrisiyle ortaya çıkıyordu. Adorno'nun 1942 yılı denemesine göre sonuç, baskıyla değil de kitle kültürünün sağladığı zevkle ortaya çıkan yeni bir psikolojik tipti.[103] "Kitle sevgisinin" idealleşmesi "narsisizmin gerilemesini" teşvik etti ve güçsüz bireylerin şöhretini sağladı. Sonuçta ego kimliğini kaybetti ve id'le birleşti. ABD'de tüketici gücün yaptığı gibi, faşizme kitle desteği "eski liberal anlamda psikolojik motivasyon"un yok olmaya yakın olduğunu gösterdi. Freud'un *Grup Psikolojisi ve Egonun Analizi* kitabı, psikolojinin geri çekildiği bu dönüm noktasını, bireyleşmenin dümdüz edilişini anlattı.[104]

2. Dünya Savaşı sonrasında Adorno ve Horkheimer psikanalizin çöküşünü ailedeki değişimlere bağladılar. Onlara göre küçük mülk sahibi, ilk kapitalist sistemin "psikolojik köşe dükkânını", "ekonomik aktivitenin dinamik hücresini" oluşturmuştu. Psikanaliz bu küçük işadamını somutlaştırdı. "Sürtünme yüzeyleri geniş ve içgüdüsel ekonominin rasgele maliyetleri kaçınılmaz olsa bile, egonun özgürlükten zevk aldığı görülüyordu. Halbuki tüketim döneminde ekonomik kararları yönetim veriyordu ve özel sektör kitle kültürüne entegre olmuştu. İki bilim adam, "Kitleler tahditlerle asla yapamayacaklarını yaptılar, güdüleriyle [kitle kültürüyle] daha iyi şekillendiler," diye yazdılar.[105] Adorno ve Horkheimer'a göre psikanalizin ve Freud görüşlerinin modası geçiyordu.

Adorno ve Horkheimer'in çalışmaları kehanet gibiydi ama tek yanlıydı. Onlar ikinci sanayi devriminin getirdiği olanakları ele aldılar

ama yenilik vaadini yeniden tanımlamak için yarattığı açılımları görmediler. Herbert Marcuse 1960'larda yazana kadar Frankfurt Okulundan bunu gören tek kişi Walter Benjamin oldu ve onun *Passagen Werk* adlı çalışması da 1942'de ölmesiyle yarım kaldı; buna göre ailenin birey ve toplum arasında önemli aracılık yerini mal formu almıştı.

Benjamin de Frankfurt Okulu arkadaşları gibi, yirminci yüzyıl kapitalist toplumun "hayal dünyasını" analiz etmek istedi ve bunu yapmak için, onun on dokuzuncu yüzyıl ortaları orijini olan Paris'e döndü. Kracauer'in aksine, Benjamin Paris tüketici kültürünün kolektif bilinçaltının, koro hattında olduğu gibi, bir tek kontrol imajıyla anlaşılabileceğine inanmadı. Bu nedenle, tezat ve sürekli olmayan özelliğini muhafaza edebilmek için, dönemin "küçük, yüzeysel belirtilerini" kolaj şeklinde ayarlamayı umdu. Amacının grafik yapmaya benzediğini açıklayan Benjamin lüks merakı, iç dekorlar, moda, reklâmcılık, fahişelik, kumar ve can sıkıntısı gibi konuları araştırdı. Sürrealistlerle de ilgilendi, çünkü onlar hayal peşindeydi ve uyuşturucu da kullanıyorlardı. Ona göre politika yüzde yüz imajlara dayanan bir alandı.[106]

Benjamin, Marksizm kadar Hasidci (gizemli bir Yahudi tarikatı) ve Mesih mitlerinin etkisiyle, yirminci yüzyıl kitle ütopyası "arzu imajlarını" dünyayı hayal kurmaktan kurtaracak olan "diyalektik imajlara" çevirmek istedi. Sürrealistler konusundaki gayretlerine rağmen, onların uyanmak istemediğine, hayal dünyasında kalmayı yeğlediklerine inandı. Adorno'ya, "Yakında Freud'un görüşlerine başvuracağım. Onun yandaşları arasında uyandırma psikanalizini düşününler oldu mu acaba?" diye yazdı. Freud'a göre bir olay iyi anlaşılmadığında, onun zihinde bıraktığı anı parçaları daha güçlü oluyordu ki bu paradoks anlayış Benjamin'i şaşırttı. Bu konuda, "Bilinç bu [bilinçsiz] şokları ne kadar çok kaydederse, onların travma etkisi yapması olasılığı o kadar azdır," diye yazdı. Benjamin'e göre bu şoklar yeniliği tanımlıyordu. Uyanışın yansıtıcı anlayıştan daha anlamlı olmasını, bir görüntü oluşturmasını istiyordu o; açıklayıcı gücü olan bir sihirdi onun istediği. Ama sürrealistler gibi Benjamin de Freud'da bunu bulamadı.[107]

Almanya ve orta Avrupa'dan çok insan kaçarken, Freud Nazilerin Avusturya'ya girmeyeceğini düşündü. 1934'te Avusturya anayasası iptal edildi, Sosyalist Parti kapatıldı ve Avusturya şansölyesi Engelbert Dollfuss yerel Naziler tarafından ofisinde öldürüldü. Freud yine de

kaçmayı düşünmedi. Ama 1935'te Lou Andreas-Salome'ye, *Musa ve Tek Tanrıcılık*'ı yayınlama riskini göze alamayacağını açıkladı ve "Bizi Nazilerden koruyan sadece Katoliklik," dedi.[108] Kasım 1937'de Stefan Zweig'a geleceğin umutsuz olduğunu yazdı ve "Üzerine dalgalar vuran bir kaya gibi hayranlık uyandırmaktansa sana insancıl bir yoldan yaklaşmak isterdim," dedi.[109] Bir yıl sonra Marie Bonaparte'a, Viyana'dan kaçışıyla psikanalizin öleceğini söyledi.[110]

Savaşlar arasında uzun süren güçlükler döneminde Freud klasik liberalizmin çöküşünü izleyen krizlere kayıtsız kalmadı. Reich ve Frankfurt teoricilerinin psikanalizin merkezine koydukları Marksizmi birçok kez düşündü. 1932'de şöyle yazdı: "Unutmamalıyız ki, ekonomik gereksinmeleri olan insan kitleleri aynı zamanda kültürel gelişme de yaşıyorlar -bazıları buna uygarlık diyor- ve hiç kuşkusuz diğer faktörlerin de etkisinde olan bu gelişmeler orijinde onlardan bağımsızdır... Bu farklı faktörlerin durumunu ayrıntılı olarak gösterecek birisi olsaydı genel insanî düzen mirası, ırksal ve kültürel değişimleri- sosyal durum, meslek ve kazanma kapasitesi şartlarına göre birbirlerini tutmayı ya da güç vermeyi gösterebilseydi, Marksizmin gerçek bir sosyal bilim yapılmasına katkıda bulunabilirdi.[111]

Otuzlu yılların büyük anti-ütopik çalışmalarından biri olan *Uygarlık ve Hoşnutsuzluklar*'ın temel konusu, kamu ve özel arasında uyum sağlama girişimlerinin kaçınılmaz kısıtlamasıydı. Hıristiyan ve Marksizm örneklerine odaklanmıştı. Hıristiyanlığın altın kuralı "Komşunu kendin gibi sev" söyleminin amacı bencilliğin aşılmasını ve bireylerin barışmasını sağlamaktı. Ama bir sorun vardı. Freud'a göre, komşu yardımcı ya da seksüel bir birey olabilirken, aynı zamanda potansiyel bir istismarcı, hırsız, tecavüzcü, hatta katil de olabilirdi. Freud, "Son Dünya Savaşının korkunçluğunu düşünen herkes bu görüşün gerçekliği karşısında eğilecektir," dedi.[112] Aydınlanma-ilhamlı düzen, planlama ve uyum girişimleriyle Marksizm, Hıristiyanlıktan daha hırslıydı. Mal mülk sahibi olmakla bazıları yoldan çıkan insanların şimdiye kadar merhametli olduğunu söyleyen Marksist görüşe Freud, "Mülk saldırı nedeni değil, aletidir," dedi. "Saldırganlığı mülk sahipliğinin en basit şeklinin olmadığı ana okulunda bile görürüz."[113]

Freud'a göre saldırganlık ne çocukluk asabiyetinin, ne de hatalı ama çaresi bulunabilir sosyal kurumların sonucuydu. Suçun ölümcül kaçınılmazlığı tüm saldırıların merkeziydi ve nedeni ondan asla kurtu

lamayışımızdı. Suç babanın öldürülüşüyle ortaya çıkıyordu ama suçu açıklamak için cinayetten önce bir şey olması gerekirdi. Önceki koşul içgüdüsel yaşamın karmaşıklığıydı. Böylece oğul babasını hem seviyor, hem de nefret ediyordu ondan ve cinayetten sonra da her iki içgüdüyü suça çeviriyordu. Saldırganlıktan vazgeçmeler, onların kendi içlerine dönmeleri, suçluluk duyguları her çocuklukta görülürdü. Freud analizcilerle yaptığı bir özel toplantıda *Uygarlık ve Hoşnutsuzluklar*'ın çoğu kişi tarafından yanlış anlaşıldığını söyledi. "Benim analize ölüm içgüdüsü sokmaya çalıştığımı söyleyenler var," dedi. "Bu kitabı tamamen analitik amaçlarla yazdım, analitik yazar olarak deneyimlerimi aktardım, suçluluk duygusunu aynı amaçla inceledim. Suçluluk duygusu saldırganlıktan vazgeçmeyle ortaya çıkar... Bu fikrin analizde en önemli gelişme olduğunu düşünüyorum."[114]

Uzun süreli Alman gölgesinde teknik çalışmalar bile siyasi bir görünüm aldı. Anna Freud'un 1936 tarihli *Ego Psikolojisi ve Savunma Mekanizması*, itkilerde sadece pozitif ve sevecen amaçlar ve durumlar vardır, nefret ve tahrip etme duygusu asabiyetin sonucudur diyen Ferenczi ve Reich'a örtülü siyasi eleştiriler içeriyordu. Bir yıl sonra Heinz Hartmann'ın *Ego Psikolojisi ve Uyum Sorunu* adlı kitabı da benzer bir çalışmaydı, Hartmann burada "zamanımızın kırıklığı"nı reddetti ve "istihbarat ve bilgi aşırılığının, insanın dünya ille ilişkilerini azaltacak, doğasını bozacak olması korkusu," diye tanımladı. "Tarihin hiçbir döneminde zarar verici istihbarat ya da bilgi fazlalığı yaşanmadı," dedi.[115]

Freud hasta, yaşlı ve baltalayıcı güçlerle sarılmış olarak, parlak, bölünmüş parçalar ve "analizde yapılaşma" çalışmalarıyla ego teorisini geliştirmeyi sürdürdü. Ama büyük baba otoritesi temasına da döndü. 1936'da Romain Rolland'a yazdığı bir açık doğum günü mektubunda, 1904'te Acropolis'e ilk gittiğinde hissettiği garip üzüntüyü hatırlattı. Çocukluğunda tarih ve mitoloji okuduğu için Yunanistan ziyaretini hayal etmişti. Ama bu hayali gerçekleştiğinde anlaşılmaz şekilde depresyona girdi. Şimdi anladığına göre bu depresyonun nedeni "*anaya babaya evlat saygısıydı*"; bir tür suçluluk duygusuydu... uzun yol almış olmanın tatminkârlığına bağlıydı bu. Roland'a, "Babam işadamıydı, yüksek eğitimi yoktu ve Atina fazla bir şey ifade etmezdi onun için," diye yazdı. Şimdi yaşlandığı için hatırlamıştı bu olayı, çünkü artık seyahat edemezdi ve sabırlı olması gerekiyordu. [116]

Freud, 1938

Musa ve Tek Tanrıcılık Freud'un tamamlanmış son kitabı oldu, klasik ve gerçekten kutsal kitapla ilgili bir çalışmaydı. Gelenekler doğası ve karizmada bir aracı, geleneklerin "özel gücünün" temeli olan kitaba göre, "büyük adamların tarihiyle ilgili olarak kişisel etkinin tartışmasını yapmak" mümkün değildi. Ama Freud yine de ekonomi ve demografi gibi objektif güçlerin önemini kabul ediyor, Mısır tek tanrıcılığından kaçan Musa'nın Yahudileri yarattığını söylüyordu. Yahudilerin kendilerini seçilmiş kabul etmelerinin nedeni, Musa'nın onları seçmiş olmasıydı.[117] Musa gibi karizmatik kişilikler çoğu zaman, insanın kendisinde en büyük itici gücü bulduğu kişiliklerdi. Bu tür kişiler insanlara ya da bir döneme onun kültürel süperegosunu verirdi.[118] Freud sansürcülerden gizli yazdığı kitapta temel fikrini şöyle açıkladı: "Biliyoruz ki insanlar hayran olacakları, önünde eğilecekleri, onları yönetecek hatta gerektiğinde kendilerine kötü davranabilecek bir otorite bulma arzusu duyarlar. Kitlelerin bu ihtiyacının orijini nedir, bunu bireyin psikolojisinden öğrendik. Herkesin çocukluğundan itibaren duyduğu baba özlemidir bu."[119]

Fakat Freud baba otoritesi konusuna dönerken, grup kimliğinin travmalı köklerini vurgulayan yeni bir anlayış getirdi. Freud'un grup

psikolojisindeki bu üçüncü düzeltmesinin nedeni, onun Yahudi dinini ve özellikle de kendi Yahudiliğini anlama girişimiydi. 1935'te Thornton Wilder'a, "Şimdiye kadar dinin bir hayal ürünü olduğunu söyledim, ama şimdi onda bir tarihi gerçeklik olduğunu söylüyorum," dedi.[120] Dinin gerçekliği, arkasında yatan zorlayıcı duygusal güç anlamında, gerçek ama unutulmuş olaylara bağlıdır demek istiyordu. Freud'a göre, Yahudiler Musa'nın güçlü, talep edici etnik prensipleri altında yıpranmışlardı. Sonunda onu öldürdüler. Ama gerçek şuydu ki, Musa, Yahudiliğin daha sonraki tarihlerine, örneğin peygamberler çağına göre, Ikhnaton sarayında öğrendiği tek tanrılı din fikrini onlar için somutlaştırmıştı. Freud Andreas Salome'ye şöyle yazdı: "Dinler zorlayıcı güçlerini *baskı altındakinin geri dönüşüne* borçludur; onlar insanlık tarihinin çok eski, unutulmuş, çok duygusal, yeniden uyandırılmış anılarıdır... dinin gücü onun *maddesel* değil, *tarihsel* gerçeğinde yatar."[121]

O halde Yahudilerin paylaştığı gibi bir bilinçaltı grup kimliği sadece ortak tarih ya da ideal birliğine dayanmıyordu; grup kimliği de travmalı grup deneyimlerinde tekrarlama ve çalışma zorunluluğu yansıtıyordu. Bu anlayış dinsel ya da ulusal kimliği derinleştirebilir ve kanıştırırken, aynı zamanda sadakati ve dindarlığı da zayıflatıyordu. Freud'un 1936'da Jones'a yazdığına göre, Yahudilikte Musa'nın Mısırlı olduğunu ve Yahudilerin onu öldürdüğünü söylemek, Yahudi ulusal mitini inkâr etmek olurdu.[122] Freud'a göre Yahudi kimliğinin merkezinde bu mitin yerine diğerkâmlık ve kin vardı. Freud Tevrat'taki Yahudi tarihini kabul etmedi ve çarpıklıkları kıyaslayarak, "Zorluk işi yapmakta değil, onun izlerinden kurtulmakta," dedi.[123] İbrani halkını etkileyen o kadar çok travma vardı ki -kurucularının Mısırlı olması, onu öldürmüş olmaları gerçeği, farklı insanlarla karışmış olmaları v.b.- arkalarında bir sürü hastalıklı bağlar, zorunluluklar, savunma reaksiyonları, kaçınılacak olaylar, yasaklar ve fobiler kalmıştı ve Yahudi olma gerçeğinde pozitif bir içerik bulmak zordu.

Geriye bir tek soru kalıyordu. Freud 1934'te Arnold Zweig'a, "Yenilenen suçlamalar karşısında kendime tekrar ... Yahudi bu ölmeyen nefreti kendine nasıl çekti diye soruyorum," diye yazdı.[124] Psikanalizde her şey gibi Freud'un cevabı, insan psikolojisi üstündeki kararlı etkisiyle ailenin gelişmesine döndü. "Annelerimizi direkt olarak algılayıp biliyoruz, ama babalarımızla aramızda bir ilişki kurmak idrak etmeyi gerektiriyor," dedi Freud. Mısır-İbrani tek tanrılı dini, baba merkezli aile-

yi vurgulamasıyla, entelektüelliğin şehvete galebesini belirtti. "Ruhsallıkta bu tür gelişmeler kendine-güveni artırıyor, insanlar gururlanıyor ve duygularına köle olarak kalanlara üstünlüklerini hissediyorlar." *Gurur* Yahudileri, Hıristiyanların "babayla ilgili eski kararsızlığı" çözümünden, yani erkek çocuğun yeni bir Tanrı gibi yüceltilmesinden kaçınmaya sevk etti. Fakat Yahudiler bu aşamaya katılmayı reddederek "kendileri üzerine ağır bir suçlama yükü" getirdiler.[125] Yahudi entelektüelliği, gururu ve sonra da suçluluk duygusu onları Hıristiyanların nankörlük, kıskançlık ve saygısızlık hedefi yaptı.

O sırada, yirminci yüzyıl politikalarında Yahudi karşıtlığının güçlendiği Avusturya'da Naziler iktidara geldiler. Şubat 1938'de Hitler, Avusturya şansölyesi Kurt von Schuscnigg'i, *Rüya Yorumları*'nın büyük kısmının yazılmış olduğu Berchtesgaden'e çağırdı. Birkaç hafta sonra, Almanya ile birleşmeyi ilan eden Avusturya Nazi Partisi başkanı yeni şansölye oldu. Yeni hükümetle birlikte Avusturya'da Yahudi karşıtlığı o kadar arttı ki, çağdaş tarihçilere göre Almanlar bile şoke oldular.[126] Almanlar 11 Mart'ta Avusturya'nın kuzey sınırından girip Viyana'ya geldiler ve Alman işgaline inanmayan Freud'un fantezini çürüttüler. İki gün sonra Viyana Psikanaliz Derneği toplandı ve tüm üyeler kaçmaya karar verdiler; derneği Freud'un istediği başka bir yerde kuracaklardı. Gestapo 22 Mart günü Freud'un evine geldi ve Anna Freud'u götürüp yedi saat sorguladılar. Anna eve geri döndüğünde babası ağlıyordu.[127]

Freud'un Yahudi kimliğinin merkezindeki didişmesi ya da garip düşünceleri onu kendi Yahudi dinini kabul etmekten alıkoymadı. 1926'da dilini, kültürünü ve becerilerini Alman olarak tanımladıktan sonra, Almanya'daki Yahudi karşıtlığını gördükten sonra kendine artık Yahudi demeye karar verdi.[128] 1930'da *Totem ve Tabu*'nun İbranice çevirisine önsöz olarak şunları yazdı:

> Bu kitabı [İbranice versiyonunu] okuyan hiç kimse, kendini kolayca, kutsal kitabın dilini bilmeyen, atalarının dinine –ve tüm diğer dinlere– tamamen yabancı olan, ulusal idealleri paylaşamayan, ama halkını hiçbir zaman reddetmemiş, Yahudi olduğunu içinde hisseden ve bunu asla değiştirmek istemeyen birinin yerine koyamayacaktır. Eğer ona, "Irkdaşlarının tüm bu özelliklerini terk ettiğine göre, Yahudilik olarak geriye ne kaldı sana?" sorusu sorulursa, şu cevabı verecektir: "Çok şey ve muhtemelen de onun özü kaldı." O şimdi bu özü

sözcüklerle açıkça ifade edemez; ama günün birinde hiç kuşkusuz bilimsel zihin bunu da başaracaktır.[129]

Bir ara Siyonizm karşıtı olan ve göçmenleri "temelsiz fanatikliğe" karşı uyaran Freud, ebeveyni Avusturya Galiçya'sından gelmiş Moravia'lı bir Yahudi olduğunu inkâr etmediğini 1935'te açıkladı.[130] İngiltere'ye geldiğinde bir gazetecinin Yahudi karşıtlığı konusundaki sorusuna şöyle cevap verdi Freud: "78 yıllık bir çabadan sonra evimi terk etmek zorunda kaldım, kurduğum Bilim Kuruluşu kapatıldı, kurumlarımız dağıtıldı, yayınevimiz elimizden alındı, yayınladığım kitaplar toplatıldı, yakıldı, çocuklarım işlerinden kovuldu. Gazetenizin bu sütunlarını benden daha az kişisel olarak konuşacak Yahudi olmayanların konuşmalarına ayırsanız daha iyi olmaz mı dersiniz?"[131]

Nazilerin iktidara gelmesi 1920'lerin ve 30'ların modernizmini tanımlayan Aydınlanmanın yeniden tanımlanmasına son verir gibi göründü. Ama aslında yeniliğin üçüncü büyük ideali olan demokrasinin kıvılcımları çakmaya başlamıştı. Kamu ve özel yaşamın klasik liberal ayırımını ileri sürenlerin aksine, 1930'ların düşünürleri, modern politikanın kaçınılmaz psikolojik ve kültürel özelliğini, böylece demokrasi sorunlarını kişisel otonomiden, cinsiyet ve cinsellik, grup kimliği ve günlük yaşam sorunlarından ayırmanın mümkün olmadığını anladılar. Freud'un grup oluşumu teorilerinden, Reich'ın aile rolü araştırmalarından, Frankfurt Okulunun kitle kültürü çalışmalarından ve Freud'un kimliğin travmalı temeli anlayışından gördüğümüze göre psikanaliz bu kabulün merkezini oluşturdu. Bu başarılar geriye büyük bir miras bıraktı.

Hem savaş öncesi ve hem de sonrası yenilikle ilgili analitik çalışmaları yürütmek bir sorundu; ailenin yeri, ikinci sanayi devriminin getirdiği büyük çapta planlama koşullarında kişisel yaşamın yeni fenomeni ortadaydı. Siyasi başkaldırılar, göçmen sorunları ve hatta savaş ve tahribatlar dünya tarihinde değişimler oluşturmaktaydı. Eskiden toplumun en acılı, zorlayıcı ve gerileyen maddesel süreçlerinin yeri olan aile şimdi toplumun en üstün umutlarını yükseltiyordu. Psikanaliz bu umutları ideolojik bir biçimde ifadeyle, insanları sadece gerçek sosyal yaşam koşullarından soyutlanmış olarak takdim etmiş olabilirdi, ama sadece onları ifade etmiş olması gerçeği bile onu yirminci yüzyılda yeniliğin tekrar tanımlanmasında merkez yaptı.

Bu arada psikanaliz orta Avrupa'daki doğum yerinde öldü. Hit-

ler'in Viyana'ya girişinden kısa süre sonra Ernest Jones ve Marie Bonaparte, otuz sekiz Viyanalı analizciyle birlikte Sigmund ve Anna Freud'un Londra'ya gelmesine yardım ettiler.[132] Yaşlı Freud bu hareketliliği kaldıramadı. Bir yıl sonra öldüğünde W. H. Auden, Freudculuğun artık sadece bir tek kişinin fikirleri olmadığını ve geniş bir alana yayılan fikirler olduğunu söyledi. Bu "fikirler havası" faşizmi yenilgiye uğratan büyük koalisyonun da bir parçasıydı. Böylece o çöküş döneminde analitik hareket, "obje ilişkileri" ve "ego psikolojisi" formları içinde olağanüstü bir analiz gelişmesinin eşiğinde dengelenmişti.

Kısım Üç

OTORİTE PSİKOLOJİSİNDEN KİMLİK POLİTİKALARINA

Bölüm On

ANNE-ÇOCUK İLİŞKİSİ VE SAVAŞ SONRASI REFAH DEVLETİ

Minik kız annesine göre, her çocuk gibi düşmüştü erkek çocuk annesinin rahmine, küçük ve incinebilir olarak değil, hayatta büyük, güvenli, sağlam bir zeminle.

—Walter Hussey

Birincisi gibi, İkinci Dünya Savaşı da, modern konuların doğasını yeniliğin getirdiği tehlikelerin ışığında yeniden düşünmek için bir dizi çaba getirdi. Ama ikinci savaş, birincisi gibi moral olarak kıyaslanabilir devletler arasında değil de canavar bir devlete karşı verildi. Arkasından Hiroşima ve Yahudi katliamı gibi korkunç kitle ölümleriyle, soğuk savaşı da getirdi. Fotoğraf, film ve TV gibi yeni ve güçlü medya olanakları korkunç olayları dünyanın gözleri önüne serdi. Böylece birinci savaş sonrası kuşaklar ölüm sorununu düşünürken, 2. Dünya Savaşı kuşakları kötülük sorunuyla uğraştılar. Daha önce olduğu gibi, psikanaliz bu düşüncelerin ortasındaydı.

Fakat bu psikanaliz daha çok anneye odaklanmış, farklı bir psikanalizdi. Freud'un yapısal değişiklikleriyle takdim edilen, analizi her iki cinsiyetle ilgili bir teoriye dönüştürecek girişimle ilham alan, Avrupa, İngiltere ve ABD tarafından desteklenen bu psikanalizde önemli olan Oedipus-öncesi çocuktu. Bu açıdan bakıldığında, psikanaliz kültürde en derin akımlarla yankılandı. Freud 1. Dünya Savaşı'nda annesinin bedenine, "tüm insanlığın eski *Heim'i (Yuvası)*" adını vermiş, "Bir insan bir yer ya da ülke hayal ederken, 'bu yeri tanıyorum, daha önce de gel-

dim buraya,' derse bu yeri annesinin rahmi ya da bedeni olarak yorumlayabiliriz," dedi.[1] Aynı şekilde Büyük Buhran da yuva özlemini güçlendirdi -John Steinbeck'in *Gazap Üzümleri*'nde genç bir anne açlıktan ölmek üzere olan bir sokak çocuğuna meme vererek doyurur- ve anne, zamanın umutsuzlukları, tehlikeleri arasında gıda, barış ve güvence arzusunu simgeleştirdi.

2. Dünya Savaşı, annenin demokrasi hayallerinin merkezine yerleştiği süreci tamamladı. Freud'un 1916'da yaptığı yorum esrarengiz, hayali bir varlık çağrıştırırken, 1943'te Henry Luce'un "Yirminci yüzyıl Amerikan yüzyılı" demesi üzerine, okuyucuları Nazi canavarını yenecek vatandaşların anne *varlığına* ihtiyaç duyacağını düşündüler. O dönemde Erik Erikson, Margaret Mead, Ruth Bnedict ve Geoffrey Gorer gibi entelektüeller, ilk annelik dönemi yetersizliklerinde faşizm ve militarizm etkisini izliyorlardı. Liberal sosyal reform -sadece suç ve sapıklıkları azaltma girişimi değil, ırksal adaletsizlik konusunda odaklanma da- gittikçe daha çok psikolojik alana kayıyordu. Philip Wylie'nin 1942'de "Annecilik" dediği yeni, anne-merkezli rejim, Wylie'nin zayıflık kaynağı olmasından korkmasına rağmen, demokrasi gücünün temeliydi.

Bu proje bir süre başarılı oldu. Yeni kurulan refah devletleri sayesinde artan bolluk nedeniyle tarihçiler 1940'lı ve 1970'li yılları "Altın Çağ" olarak adlandırdılar.[2] Wilhelm Reich programının çoğu -mesken, özel haklar, sosyal ve psikolojik hizmetlerin yaygınlaşması, doğum kontrolü ve yasal çocuk aldırma- İngiltere'de Beveridge refah devleti, ABD'de Yeni Akım ve Avrupa'nın yeni sosyal-demokrat refah devletlerinde (genelde Yeni Akım etkisinde) uygulandı. Yeni, refah devletlerinde yetişen genç analizciler güven ve işbirliği olanaklarına bakarak savaş öncesi seleflerine, İngiliz analizci Charles Rycroft'un dediği gibi, "eski zaman Freudcuları" dediler. İlk zamanların baskı altında kalmış ya da yenik düşmüş elemanları -Adler'in eşitlik vurgusu, Ferenczi'nin tanıma konusu, Reich'ın grup vurgusu- şimdi onlara geldi.

Her şeye rağmen, klasik psikanaliz tarihinin bu son aşamasında çok önemli bir tezat vardır. Mücadele yüzyılının ortaya çıkışı, ikinci sanayi devriminin sonucu, refah devleti, insanların birbirine bağımlı ve birbirinden sorumlu olduğu fikrine dayanıyordu.[3] Bu fikir aynı zamanda sınırlı, özelleşmiş bir halde kaldı. "Aile mücadelesi" modeli -ekmek parası kazanan erkek ve tam gün annelik- 1940'larda eskimişti zaten, çünkü iş hayatında çalışan çok kadın vardı, refah devleti onlara ekono-

mik özgürlük getirirken aileye bağımlılığı da ortadan kaldırdı. Psikanaliz refah devletine entegre olurken onun da modası geçti. Bu iki yanlı süreç 1930'larda birçok analizcinin kaçtığı İngiltere'de başladı.

Birinci sanayi devriminin merkezi olan İngiltere aynı zamanda, işçi ailelerini, işçi toplumunu ve işçi annesini değerlendiren sosyal demokrat kültürün de merkezi oldu. Böylece, özellikle 1930'ların Halk Cephesi döneminde İngiliz obje-ilişkileri psikanaliz ve Beveridge refah devleti ortak bir kaynaktan geliştiler. Halk Cephesi kültürü kişilerarası bağlantı ve sosyal dayanışma vurguluyordu. George Orwell'in çalışan sınıf kültürü hakkında yazdıkları buna örnektir; bir mektubun gideceği yere varana kadar kaç kişinin elinden geçtiğini gösteren belgesel film ve Halk Cephesi fikrinin kendisi de iyi örneklerdir. 2. Dünya Savaşı deneyimi, bozulan ilişkiler ve bunların onarımının önemini gösterdi. Gazeteler ailelerinden uzaklaştırılan Londralı çocukların endişe verici haberleriyle doluydu. Annelik kodlu ev ve yuva imajlarıyla beraber "kültür" ve "organik" kavramları çoğaldı. İşçi ailesi resimlerinde anne imajı ön plandaydı.

Bu ortamda anne ilişkileri analitik teoriye egemen oldu. "Ego", "cinsellik" ve "birey" kavramları yerlerini "obje", "anne" ve "grup"a bıraktılar. İngiliz analizciler anneden kopuş ve yeniden ona dönüş konusuna vurgu yaparken, egonun etik olarak sorumluğuyla ilgili yeni bir ilişki görüşü geliştirdiler. Evrensel ahlak normlarının gözleminde, etik sorumluluk, belirgin başka normlara somut yükümlülükleri yerine getirmek kadar önemli değildi. Başlangıçta, ilişki egosu aile ötesinde kişisel yaşama, yani arkadaşlara, iş arkadaşlarına ve komşulara bağlandı. Bloomsbury'nin aileler arası sosyallik etiğiyle obje-ilişkili düşünme aşamasında önemli rol oynaması rastlantı değildir. Fakat daha sonra analizcilerin İngiliz toplumuna daha çok entegre olmasıyla beraber, odak noktası "grup" ve ulusal "aile" gibi daha büyük kompleksleri de içine alacak şekilde kaydı.

İngiltere şartlarında birçok özellik, obje-ilişkili perspektifin ortaya çıkışını şekillendirdi. Önce temelde demokratik kontrolü vurgulayan sosyal-demokratik, pragmatik ve Fabian gelenekleri, Leninci partinin desteklediği farklı bir siyasi kültür getirdi. "Kitle-Gözlemi" –"savaş anmalarında insanların davranışları", "tuvalet davranışları", "sakallar, koltuk altları ve kaşlar" ve "yemekle ilgili kadın tabuları" gibi konulara yo-

ğunlaşmış kolektif, katılımcı öz-gözlem projeleri- otuzlu yıllarda İngiliz sosyal-demokrat kültürü konusunda bir fikir verir, dayanışmayı ve insan bilgisini artırmayı uman bir kültürdür bu. Bir gözlemci, "Kitle-Gözlemi Darwin, Marx, Freud ve Breuer geleneklerine uygundur," diye yazdı.[4] Avrupalı Marksistlerin aksine, İngiliz yazarlarda ekonomik konuları ahlâkî ya da psikolojik açılardan düşünme eğilimi vardı. Örneğin John Maynard Keynes'e göre, "tehlikeli insan eğilimleri para-kazanma yoluyla oldukça zararsız kanallara yönlendirilebilirdi."[5]

1. Dünya Savaşı sonrasında İngiltere'de, güçlü kolektif gelenekleriyle ortaya çıkan güçlü işçi sınıfıyla birlikte ikinci sanayi devriminde yeni bir orta sınıf doğdu.[6] Teknik, bilimsel ve ticaret alanlarında ücretle çalışan bu sınıf, otuzlu yıllarda nüfusun yaklaşık yüzde 25'ini oluşturuyordu ve 2. Dünya Savaşından sonra daha da artacaktı. Aynı zamanda hareketli ve bir ev sahibi olan bu sınıf, işle ev hayatı arasında yeni bir ayırım ve o da daha büyük mahremiyet, ama daha az sosyal yaşam getirdi. Tarihçi Ross McKibbin'e göre işçi mahallelerinde iyi komşuluklar vardı ama sosyal mahremiyet konusu zayıftı. Orta sınıfta ise arkadaşlıklar az ama daha yakındı ve coğrafi bölgelere bağlı değildi.[7] İşçi sınıfı dostlukları sınıf ilişkilerine bağlıyken, orta sınıf kişisel ilişkileri siyaset dışı bıraktı. Orta sınıf halk İşçi Partisinin her şeye siyaset karıştırmasından şikâyetçiydi.

Bloomsbury çevresi yeni orta sınıf öz anlayışının ifadesini keskinleştirdi. Boomsbury toplumun da ihtiyacını hissettiği yeni bir kişilerarası etik kavramını temsil ediyordu. Referans noktası Kant ve Freud'da olduğu gibi "genelleştirilmiş diğeri" değil, somut, belirli diğeriydi. Bu alanda kilit düşünür G. E. Moore idi, ona göre arkadaşlık, aile ve toplum ilişkileri soyut ideallerden hemen önce gelirdi. Leonard Woolf, "Biz her şeyden önce bir arkadaş grubuyuz ve hep öyle kalacağız," dedi.[8] E. M. Forster, "Ülkem ya da arkadaşımdan birine ihanet etmek zorunda kalsam, umarım ülkeme ihanet etme cesaretini bulurum," diye konuştu.[9] Keynes, "Genel kurallara uymak için üzerimizdeki sorumluluk duygusunu tamamen reddettik," dedi. "Her bireysel olayı yararlarına göre yargılama hakkına sahip ve bunu başarıyla yapacak kadar akıllı olduğumuzu söyledik... Yani açıkçası ahlâksızdık... Zihin durumu dışında hiçbir şeyin önemi yoktu... başta bizimki olmak üzere tabii."[10]

Dayanışma konusundaki Halk Cephesi vurgusu ve kişisel ilişkilerde orta-sınıf vurgusu ülkenin güçlü feminist geleneğine doğru aktı ki,

bu da sadece oy hakkı konusunu değil, maddesel sosyal reformu, lesbiyenliği ve kültürel deneyimleri de içeriyordu. "Büyük anne" bu geleneğe yabancı değildi. Bronislaw Malinowski'nin antropolojisi, Jane Harrison'un klasik trajediyle ilgili anne merkezli çalışması ve James Frazer'in on iki ciltlik üreme mitleri konulu eseri *Altın Dal*, Freud'un baba-merkezli Oedipus teorisine meydan okuyarak tartışmalar yarattılar.[11] Melanie Klein ve destekçileri psikanaliz içinde güçlü bir "farklılık feminizmi" ifadesi öne sürdüler; kadının üretken rolünü vurgulayan bir akımdı bu. İngiliz Psikanaliz Derneğinin toplumsam kurum özellikleri kadınlar için birçok fırsat yarattı. 1930'da üyelerin yüzde 40'ı kadın ve bunların çoğu da anneydi. Geçmişlerinde İngiliz romantik şairleri ve Victoria dönemi romancıları olan pek çok kadın analizci bebeklik dönemiyle yakından ilgilendiler. Bunların içinde M. N. Seal, Barbara Low, Cambridge'deki Malting House anaokulu müdürü Susan Isaac ve daha önce öğretmen eğitim merkezi yönetmiş olan Ella Freeman Sharpe da vardı.[12]

Sonuçta anneye yöneliş İngiltere'nin güçlü deneysel ve ıslahçı geleneklerini etkiledi. Dikkatli ve direkt gözlem mirası vardı ama teori konusunda hoşgörü azdı. 2. Dünya Savaşı sırasında analitik yeniliklerin merkezi olan Tavistock Enstitüsü kendisini Freud, yönetim yeniliği ve sosyoloji karışımı olarak tanımladı. Doktrini değil, sadece hedefleri olduğunu söylüyordu, yeni psikolojisi "tüm şahsı" vurguluyordu. Laura Hutton gibi Tavistock psikologları seks kitapları yazarak Freud fikirlerini işçi sınıfına soktular ve seksin varlık için önemli olduğunu söylediler. Din de önemli rol oynadı. Gayriresmi olarak "rahipler kliniği" olarak bilinen Tavistock, Ian Suttie'nin 1935'te yayınlanan *Aşk ve Nefretin Kaynakları* adlı kitabını destekledi ki bu kitapta Hıristiyanlığın, annelik elemanlarının merkezde olduğu bir "psikoterapi sistemi" olduğu yazıyordu. Suttie sosyalin bireysele, dışın içe, diğerkamın bencile üstünlüğünü anlattı. Ona göre Freud'un babaya üstünlük tanıması bir hastalıktı. 1938 göçüne kadar İngiliz Psikanaliz Derneğinde hiç Yahudi yoktu.[13] Ama göçten sonra durum değişti. Charles Rycroft 1975'te rahatladığını söyledi, ona göre yaşlı analizciler öldükten sonra, Yahudi olmayan bir analizci, Yahudi karşıtlığıyla suçlanmadan klasik psikanalizi eleştirebiliyordu.[14]

Anneye yönlendirme yapan faktörlerin içinde en önemli olan feminizmdi. O dönemin önemli olaylarından biri de Melanie Klein ve Anna Freud arasındaki çatışmaydı. Her iki kadın da çocuklarla olan de-

neyimleriyle kendilerini Sigmund Freud'dan ayırmakla beraber, ortak baba figürüne karşı farklı kız evlat ilişkileri gösterdiler. Klein parlak, hırslı, asi bir kadındı ve gerçek rakibi Anna değil, Sigmund Freud'du. Anna Freud ise babasına karşı saygılı ve bazen de ona karşı sorumluluğu konusunda adeta bunalan bir kız evlâttı. İkisi arasındaki anlaşmazlık analiz tarihini 1960'lara kadar meşgul etti.

Melanie Klein 1882'de Viyana'da doğdu, Budapeşte'de Ferenczi tarafından analiz edildi, Berlin'de Abraham ile çalıştı, eğitim aldı ve ilginç ve geleneklere karşı gelen davranışlarıyla pek çok genç analizcinin ilgisini çekti. Klein Berlin Psikanaliz Enstitüsünde, İngiliz analizci ve Freud'un çevirmeninin karısı olan Alix Strachey ile tanıştı ve onun teşvikiyle 1926'da Londra'ya gitti. Phyllis Grosskurth'un, "kısa boylu, kalın bir Yahudi" olarak tanımladığı Klein ilk dersini Virginia Woolf'un erkek kardeşinin Russell Meydanındaki evinde verdi. Kısa bir süre sonra da, "Bu kadar güçlü bir sempati duygusunu ve garip ve bilinmeyene uyum sağlama yeteneğimi başka hiçbir yerde hissetmedim," diye yazdı.[15]

Klein Berlin'de çocuk analizini ilk yapanlardan biriydi ve "takdim belirtileri" tipik okul sorunlarıydı. İlk öğrenilenlerin anneye yöneltildiğini düşünerek, öğrenmedeki engellerin çocuğun misilleme korkusundan kaynaklandığını düşündü ve öyle yorumladı, çocuk bunu bu korkunun düşmanca arzusu olarak görüyordu.[16] Klein bunun sonucunda esas otoritenin baba değil de anne olduğuna karar verdi. "İnsan yiyen kurt, alev püskürten canavar ve tüm mit yaratıklarının çoğu zaman anne figürleri olduğunu söyledi ve Freud'a karşı çıktı; ona göre kadın gelişmesinin nedeni, kızların anneyle olan rekabetçi ve çoğu zaman acılı ilişkileriydi.

Klein ancak İngiltere'ye yerleştikten sonra ve yirmili yılların sonlarına doğru Freudcu örneğe alternatif geliştirmeye başladı. Bugün bu değişiklik çoğu zaman "içgüdü" teorisinden "obje ilişkilerine" doğru bir hareket olarak tanımlanır ama çeşitli nedenlerle yanlış yönlendirmedir bu. Her şeyden önce, transferans (hisleri psikolojik olarak başkasına yönelmesi) üzerine odaklanması nedeniyle, Freud'un teorisi her zaman obje-ilişkili oldu. Ayrıca hem Freud ve hem de Klein için "obje" terimi daha sonraki obje-ilişkili teorilerin çoğunda olduğu gibi kişilerarası ya da öznel arası değil de, *dahilî* bir temsili ima ediyordu.[17]

Melanie Klein, 1902

Freud ve Klein arasındaki en önemli fark, ego teorilerinde yansıtıldığı gibi, ifade edilmiş kişisel yaşam anlayışlarındaydı. Freud'a göre ego, süperegodan çok önce varoluyor ve onun zorunluluklarından kritik ve yansıtıcı bir mesafede kalıyordu. Klein'a göre ise iki ruhsal kavram arasında bir mesafe, ayırım yoktu. Onun süperego dediği kavram Freud'un ego dediğiyle çakışıyordu. Klein'ın süperegosu, ahlâkî zorunlulukların mesafeli bir vasıtası olmaktan çok öte, etik ilgi alanlarının süslenmiş merkeziydi. Burada "moral" sözcüğü yerine "etik" sözcüğü kullandım, çünkü Klein evrensel moral normlara odaklanmadı. O daha ziyade Bloomsbury arkadaşları gibi, sorumluluğu anneyle başlayarak belirli toplumlara kadar yaydı, dağıttı.

Klein'ın anahtar hareketi Freud'a karşı ısrarıydı; ona göre, süperego annenin ilk temsillerinde, Oedipus kompleksinden çok önce çıkmıştı ortaya.[18] Bu yeniliğin geniş kapsamlı imaları vardı. Önce bireyin

şekil veren çatışmalarının çoğu zaman ilkel olduğunu ima ediyordu, biyolojik yaşam sürdürmeye bağlıydı. Klein'a göre saldırganlık, suç ve sorumluluk ilk bağımlılığın parçalarıydı. Temel maddesel ihtiyaçların tatmininin reddedilmesi duygusuyla birlikte egonun öz-eleştirisine konu değillerdi. Bu da Freud'un anlayışına göre büyük bir farktı, ona göre maddesel asabiyet daha sonra, ahlâkî zorunluluk olarak yeniden şekillendikten sonra anlam kazanıyordu.[19]

İkincisi, Klein'ın iç obje dünya görüşü Freud'unkinden tamamen farklıydı. Freud egonun bağımsız ya da kişisel olmayan bakış açısına ulaşma yeteneğini güçlendirmek istedi; id'i (ve süperegoyu) egoya çevirme vurgulamasının nedeni buydu. Halbuki Klein için tam tersine, tüm ilişkiler etik ve moral içerikle doymuştu, ama bağımsız ya da kişilik dışı bakış açısı yoktu. Klein'a göre iç dünya, karmaşık, üç boyutlu, tatmin eden ve kızdıran, rakip ve destekçi, "parça" ve "bütün" objelerdi. Ona göre sonuç, bilinçaltı ve iç ilişkilerin yeni bir anlayışı olacaktı, şimdiye kadar ancak şairlerin anlayabildiği bir anlayıştı bu."[20]

Sonuç olarak Klein'ın görüşü, modern kadın ve erkeğin karşısındaki temel sorun için farklı bir tanı ima ediyordu. Freud için temel sorun, bireye süperegodan, id taleplerinden ve toplumdan biraz özgürlük vermek için egoyu güçlendirmek olmuştu. Klein'ın sorunu ise tüm objelerin iç dünyasını inşa etmek, yani kişisel bağlantıları işleyip desteklemek oldu.

Klein iç objeler konusundaki vurgusunu her zaman, Freud'un süperego teorisini geliştirmek olarak tanımladı. 1942'de düşüncesinin başlangıç noktasının *Ego ve Id* başlıklı çalışmadan bir pasaj olduğunu açıkladı; buna göre süperego ebeveyne yansıtılan sadizimden kaynaklanıyor, onlar böylece zulmeden kişiler olarak görülüyorlardı. Klein, "Süperegonun obje-ilişkili düşünceye yeni bir başlangıç olduğundan kim kuşkulanabilirdi?" diye sordu.[21] Ama bu ifadeler doğru değildi. Freud süperegoyu bir şahıslandırma olarak değil, bir yapı içindeki yeri gibi anlaşılabilecek bir psişik kavram olarak ortaya koymuştu. Klein ise ta tersine, psişik yapıyı -id, ego ve süperego- tamamen diğer obje simgeleri olarak gördü.

İngiltere'deki obje-ilişkiler düşünce tamamen Klein'ın "depresif (kasvet verici) pozisyon" nosyonundan doğdu. Klein bu fikri psikanaliz tarihinin en heyecan verici sunumlarından birinde, 1934'te açıkladı. Da-

dağ tırmanırken ölen oğluyla ilgili yaptığı bir çalışmada yas tutma deneyimini ele aldı ki orada bunu kayıp objelerle bir tuttu ve bir iç dünyanın nasıl kurulduğunu açıklamak için başlangıç noktası olarak kullandı Klein.[22] Bu iç dünyayı kavramsallaştırmak için "pozisyon" kavramını getirdi ki onu da "endişe ve savunmaların belirgin gruplanması" olarak tanımladı. Bir pozisyon bir nevrozlu fikir ayrılığıyla tezat oluşturabilir. Nevrozlu bir fikir ayrılığı etkileri kapsamlı olsa bile sınırlanmıştır; halbuki bir pozisyon tam tersine, zihnin bir bütün olarak tutumunu, ya da davranışını tanımlar.

Klein ilk gelişmeyi -aslında tüm yaşamı- iki pozisyon arasındaki değişim olarak tanımladı; bunlar paranoya pozisyonu ve depresyon pozisyonuydu. Bunlar da sırasıyla bir entersübjektife bağlı olmama durumuna uyuyordu, yani bir yandan etik olarak anlamlı dünyaya, diğer yandan bu tür bir dünyayla ilişkili olma durumuna. Klein'a göre ruh ilk aşamada paranoya pozisyonundaydı, deneyim parçalıydı, devamlı değildi; düşünceler ve duygular geliyordu faile; zulmedici endişe üstündü. Büyük insan başarısı, zulmedici endişenin yeri tamamen alınmasa bile, "depresyonlu pozisyonu" tamamlamaya bağlıydı. Yaşamın ilk yılında normal olarak başarıldığında, depresyonlu pozisyon anneyi bir iç obje olarak görmeden ibarettir. Annenin ayrı olduğu bazına oturtulursa, sübjektifliğin başlangıcını oluşturur. Klein'a göre sübjektiflik kayıp, yas tutma ve keder içerdiğinden, o buna aynı zamanda "bağlayıcı" pozisyon adını verdi. Ona göre sübjektiflik, insanın dayandığı iç objeye zarar verdiğini kabul etmesiyle aynıydı.

Bu durumda Klein için sübjektiflik ve bilinç arasında fark yoktu. İnsanın sorunu bir iç dünya inşa etmek ve ona girmeyi sürdürmekti. Paranoya pozisyonunda ilişkiler "objeleri bölmek" için oluşurken, depresyon pozisyonunda "bütün objeler" temsil etme gayreti vardı, yani diğerlerini konu olarak tanımak söz konusuydu.[23] İç gözlem incinebilirlik, bağımlılık ve suçun farkına varmayı içerdiğinden, özellikle yansıtıcı olmayan aksiyonla, depresyondan kaçınmak için "manik" girişimler başlatır. Bir yorumcuya göre, "depresyonlu pozisyonun kalbi, güvenliğin sadece sorumlulukla sağlanabileceğini idrak etmektir." Bireyin kendi dayandığı bir objeye zarar verdiğinin farkına varması ve bunu yapması, "onarım" gayretlerini kışkırtır ki bilebileceğimiz tek iyilik budur.

Klein'ın evrensel moral düşüncelerin aksine, egonun somut ilişkilerden ayrılamayacağı konusundaki ısrarı, Orson Welles'in 1941 yapı-

mı *Yurttaş Kane* filmiyle ilgili denemesinde görülür. Filmde genç Kane'in annesinden şiddetli ayrılışı vardır. Kendini savunmak için kullandığı kızak –"Rosebud"– hayatının gizemidir. Klein'a göre onun ölüm sözü "göğüs, sine" ima eder. Kane'in yaşamı ona bağlıdır ama ulaşmasına izin verilmez. Bu yaşam desteği elbette sadece süt değildir; o daha çok annesine yaklaşmak ve onunla bozulan ilişkisini düzeltmek ister. Klein, "Kane'in depresyonlu duyguları manik mekanizmalar tarafından yüklenir ve kontrol altında tutulur," diye yazdı. Kane'in iyi yanları –politik ve aşk yaşamında– onun bağlanma gayretinden gelir. O böylece bir reformcu olur ama bunu sağlayan doğru yanlış prensipler duygusu değil, bireylere ve gruplara karşı duyduğu şefkat duygusu ve somut yükümlülüktür. Ama travmalı kopuşu nedeniyle bu gayretini sürdüremez; "Fakirlerle ilgilenme duygusunu yitirmiştir. Bunlar... çok geçmeden onları kontrol etme şekline dönüşür." Kane aynı şekilde karısı Suzan'ın yetersizlik ve çaresizliğini düşünür, bu ona mahvolan kendi iç dünyasını hatırlatır, ama onunla evlendikten sonra Kane'in duyguları "kontrol girişimlerine dönüşür." Klein, "Aşk kapasitesi başarısız oldukça manik mekanizmalar da arttı," diye yazar.[24]

Klein otuzlu yılların sonlarında, karmaşık ve derinden hissedilen kişisel yaşamı destekleme gücü olan bir iç obje dünyası inşa etme sorunlarıyla ilgili yeni bir dil oluşturdu. Bu dil yeniliği kavramlaştırma konusuna Freud'unkinden farklı bir yol gösterdi; evrensel ahlâk sorunlarıyla daha az ilgiliydi bu yol, toplumlarla küçük, anlamlı ilişkilere daha çok önem veriyordu. Klein'ın görüşü kültür tanımlamasında çağdaşlarına yeni bir sözlük getirdi. D. W. Winnicot modern kenti manik bir savunma çevresinde organize olmuş olarak tanımladı: "asla susturulmayan telsiz, bitmeyen bir gürültü," dedi. Adrian Stokes yontu sanatı ve mimarlık gibi uğraşların getirdiği güveni, tüm objelerin zulüm endişesinden kurtuluşu sağlaması olarak tanımladı. Galerici Donald Meltzer, "Yeniden obje inşa etme gibi bir şey umuduyla kendini başka biri ya da şey sanma girişimi," diye yazdı.[25]

Klein'ın çalışması aynı zamanda analitik pratiğin yeniden formüle edilmesini, özellikle de direniş sorununu ima ediyordu. Arkadaşı John Riviere'in 1936'daki, "Negatif Terapi Tepkisi Analizine bir Katkı" adlı denemesi değişime bir örnektir. Freud'a göre direnişin temel kaynağı bilinçaltı suç iken, Riviere'e göre depresyonlu pozisyona bozuk geçişti. Freud'a göre analizin amacı özerklikti; önemli olan hastanın ken-

dını tanımasıydı. Riviere'e göre analizin hedefi hastaya iç objeyi yeniden keşfetme yeteneği kazandırarak bağlantıyı desteklemekti. Freud için analizci, egonun yansıtıcı kapasitesini örnek almak için mesafe ve tarafsızlığını korurdu. Riviere içinse tam tersine, analizci bir obje olarak hazır olmak zorundaydı. Hem Freud ve hem de Riviere direnişin kökenini narsisizmde bulmuşlardı ama ikisinin narsisizm anlayışı farklıydı. Freud narsisizmin transferansı önleyerek analizi engellediğine inanıyordu. Riviere ise analizcinin depresyona ulaşmak için onun üstündeki narsisizm yüzeyini geçmesi gerektiğini söylüyordu; "İç obje için sevgi suçun arkasında bulunmalı," dedi.[26]

O halde hem Freud ve hem de Klein için, birey biraz iyilik elde etmek için çabalıyordu. Fakat Freur için bu gayret Kantçı ve ahlâkî, Klein içinse somut ve ilişkiye bağlıydı. Freud için süperego kişisellik dışında kategorik bir zorunluluktu; Klein içinse süperego ayrıntılı ve somut diğerlerini ifade ediyordu. Freud için iç yaşam, bireyin dünyadaki yerini bulma sorunuyla ilgiliydi; Klein içinse bireyin sorumluluk duyduğu kişilere karşı yükümlülüğünü yerine getirmesiydi. Kant'ta olduğu gibi, insan olma erdemiyle ilgisi yoktu bunun, çünkü birey belirli ilişkiler ve koşullarda buluyordu kendini. Freud'a göre bireyin ahlâkî özü, insanlığı oluşturan yasalardan, özellikle de akraba ziyası tabusundan çıkan anlaşmazlıklarla oluşuyordu; Klein'a göre ise anlaşmazlıkların özü, temel maddesel ihtiyaçların asabiyeti ve bunların sonucu olarak her zaman görülen öfke ve kıskançlığı yansıtıyordu. Potansiyel olarak, Klein'ın başkalarına karşı somut sorumluluk konusuna olan odaklanması, Freud'un otonomiye odaklanmasını zenginleştirdi ve karmaşıklaştırdı.

Otuzların ortasında Klein'ın çalışmaları İngiliz analitik çevrelerde büyük heyecan yarattı. Winnicott, analizcisi James Strachey'in bir terapi sırasında işini bırakıp kendisine bu konudan söz ettiğini açıkladı.[27] Klein daha sonra kendisine yapılan saldırılar karşısında, İngiliz Psikanaliz Derneğine, bir zamanlar onun çalışmalarından gurur duyduklarını hatırlattı. Sürekli kitap yazarak bazılarını kızdırdı. Jones'a göre bazıları onun çok ileri gittiğini söylediklerinde, aslında çok hızlı gittiğini söylüyorlardı. Ama bu kadın her zaman için tuhaf bir Yahudi'ydi ve Bloomsbury arkadaşları ise Hıristiyan ve zayıf insanlardı.[28]

Klein'ın çalışmaları ayrıca Anna Freud ile olan fikir ayrılığı nedeniyle de renklendi, çünkü bu anlaşmazlık ikisinin de çocuk analizi ko-

nusunda yazmalarıyla ortaya çıktı.[29] Anna'nın arkasında Sigmund Freud vardı. Ferenczi 1927'de Londra'yı ziyaret ettikten sonra Freud'a, Klein'ın büyük etkisinden ve bunun Viyana'ya yönelmesinden söz etti. Freud buna sesini çıkarmadı ama Jones'a yazdığı mektuplarda Klein ve Riviere'i eleştirdi. Ama Londra'da Anna'nın çocuk analizi çalışmalarına karşı kampanya başlatan ve Klein'e hoşgörülü davranan Jones'a kızıyordu aslında.[30] Eitingon'a, "Klein'ın fikirlerine kıyasla Anna tutucu sayılır, hatta gerici bile denebilir, ama bana haklı gibi görünüyor," diye yazdı.[31] Daha sonra da, "Klein'ın gözlemlerini çıkardığı alan bana yabancı," diye konuştu. Ölümünden önce birkaç ay sürekli olarak Klein'ın çalışmasını eleştirdi ama bunu tamamlayamadı.[32]

Londra ve Viyana arasındaki mücadele görünüşte önemliydi. Nazilerin 1933 zaferlerinden sonra Avrupa'nın en önemli analitik dernekleri onlardı. Viyana derneği tamamen Klein karşıtıydı. Jones 1935'te iki dernek arasında Klein'ın çalışmaların tartışmak amacıyla birkaç kez fikir alışverişi sağladı. Viyana'nın Klein eleştirilerinin temelinde, psikanalizin çocuk-geliştirme protokolleriyle uyum içinde olması gerektiği yatıyordu. Örneğin Robert Walder'e göre, Klein bebeğin idrak potansiyelini abartıyor ve çocuğun gerçekçi korkularını görmezden geliyordu.[33] Klein ayrıca eski kuşaklar tarafından günah keçisi olarak kullanılmıştı. 2. Dünya Savaşı sırasında "Tartışmalı Görüşmeler" sürerken Klein'a yeni bir argüman yöneltildi ve çalışmalara orijinal bir şey getirmediği söylendi. Walter Schmideberg (Klein'ın damadı) on yıl önce Londra'ya geldiğinde eski arkadaşlarını yeni adlarıyla gördüğünü söyledi. "Boehms'in gizli penisi bile Bayan Klein'ın valizinde bulundu," dedi. (Babanın penisinin anne içinde bulunması fantezisi böyle doğdu.) "Onu bulan lütfen sahibine, Berlin'deki Dr. Felix Boehm'e göndersin."[34] Yani Klein yanılıyordu; ayrıca söylemek zorunda oldukları zaten iyi biliniyordu.

Klein'ın çevresi otuzlu yılların sonlarında zayıfladı. Klein ve Riviere'in *Aşk, Nefret ve Onarım*'ı (1937) pek ilgi çekmedi. Otto Fenichel ve Michael Balint dahil bir çokları ona karşı cephe aldılar ve Nina Searl, Ella Sharpe, John Bowlby ve John Rickman gibi ünlü İngiliz analizcileri ondan uzaklaştılar. Klein'ın analizci ve doktor olan kızı Melitta Schmideberg bile onun gerçek anne sevgisini anlamadığını söyleyerek kendi annesini eleştirdi. Schmideberg'in analizcisi olan Edward Glower hastasını açıkça destekledi. Klein, "Melitta'nın saldırısına yaramaz

bir kızın oyunu olarak bakmak istiyorum... çünkü toplum bu konuda ne yapılacağını bilmiyor," dedi.[35] O dönemde anlatılanlar Klein'ın güç durumda olduğunu gösterir. Joan'ın kızı Diana Riviere, "Klein hep dalgındı, birisi bir şey söylediğinde irkilirdi," dedi. Donald Woods Winnicott, "Klein hep düşünürdü... yeni bir fikri olduğunda bunun çok önemli olduğunu söylerdi," diye konuştu.[36] Virginia Woolf 1939'da onu, "Karakter sahibi, güçlü ama batmış gibi, sanki yeraltında çalışırmış gibi görünüyordu. Tehdit eder gibi bir hali vardı. Tok sözlü, kır saçlı bir hanımdı, büyük, parlak, hayal kuran gözleri vardı," şeklinde anlattı.[37]

İşte Sigmund Freud 1938'de ailesi ve otuz sekiz analizciyle birlikte Londra'ya geldiğinde kendisini böyle kırık bir analitik toplum içinde buldu. Ertesi yıl Leonard ve Virginia Woolf onu Hampstead'de ziyaret ettiklerinde, karşılarında iyice yaşlanmış, adeta kurumuş, maymun gözleri gibi parlayan gözleriyle, felçli gibi, rahatça konuşamayan, ama yine de dikkatli bir adam buldular... titrek yanan eski bir ateşti o.[38] Kendini inceler gibi bir hali vardı.[39] Bir torunu onu 1939 yazında ziyaret ettiğinde Noel'de geleceğini söyleyince Freud ona, orada olmayabileceğini belirtti. Ona 2. Dünya Savaşının son savaş olduğu söylediklerinde, "Diyelim ki benim son savaşım olacak," dedi. 1939 Ağustosu sonlarında not defterine, "Mistisizm id'in, ego dışında anlaşılması güç, karanlık kendini-anlamasıdır," diye yazdı.[40] Bir ay kadar sonra doktoru Max Schur'a, verdiği sözü tutmasını ve ölümüne yardımcı olmasını söyledi. Schur, "Ona sözümü unutmadığımı söyledim," diye yazdı. "Rahatlayıp içini çekti, elimi biraz daha tuttu ve, *'Ich danke Ihnen'* (sana teşekkür ederim,) dedi ve sonra, *'Sagen Sie es der Anna'* (Bunu Anna'ya söyle) diye ekledi."[41] Anna Freud daha sonra bir arkadaşına, "Bir insanın en yakınının sevdiği özelliklerini kaybettiğini görmek kadar kötü bir şey yok. Babam beni bundan kurtardı," dedi.[42] Şükür ki Freud iki yıl sonra beş kız kardeşinden dördünü kaybedeceğini bilmiyordu. Onlar 1941'de Viyana'da tutuklanarak Theresienstadt'a, bir yıl sonra da Auschwitz'e götürüldüler.[43]

Freud'un 1939'da ölmesiyle, Klein ve Anna arasındaki fikir çatışması büyüdü. 1940'ta Londra'daki İngiliz Psikanaliz Derneğinde kırk sekiz aktif üye vardı; göçmen analizcilerin çoğu başka kentlere ya da ABD'ye gitmişlerdi. Hasta rekabeti güçlüydü.[44] Klein'ın karşıtları onun ve yandaşlarının İngiliz toplumunu etkileyeceğini söyleyip onları eleş-

tiriyorlardı. Dernek başkan yardımcısı, "Dernek son yıllarda Freud'dan uzaklaştı... aslında Derneğin amacı Freud çalışmalarını izlemekti," diye yazdı. Klein da derneği zayıf ve etkisiz, üyelerini ayırımcı olmakla suçladı ve Jones'a, Sigmund Freud'un halefliği konusundan söz ederek, "Freud *Çekingenlikler, Belirtiler ve Endişeler*'de zirveye çıktıktan sonra gerilemeye başladı," diye yazdı. "Teoriye daha sonraki katkılarında bazı büyük bulguları zayıfladı ya da terk edildi ve o da çalışmalarından kapsamlı sonuçlar alamadı. Bunun yaşı, hastalığı gibi nedenleri olabilir elbette, zaten bir insan ne kadar dâhi olursa olsun belirli bir noktadan öteye geçemez. Ama onu tutan faktörlerden birinin Anna olduğuna inanıyorum ben... Ne kadar trajiktir ki, onu bana karşı savunduğunu sanan kızı, benim ona kendisinden daha fazla hizmet verdiğimi anlamıyor."[45] Klein ayrıca, Jones'u, Freud ve grubunu Londra'ya getirterek psikanalize zarar verdiği için suçladı. "Bazı analizciler ABD'ye gitmek istiyordu ama senin davetin üzerine Londra'ya geldiler," dedi. Anna Freud'un biyografisini yazan Elisabeth Young-Bruehl belki de bunun için Klein'ın hayal gücü fazla, hırslı ve engellenemez egoizmi olan bir kadın olduğunu yazdı.[46]

Fikir çatışması savaş boyunca sürdü. Young-Bruehl, Anna Freud yandaşlarını hiyerarşik bir manastıra, Kline savunucularını da karizmatik bir külte benzetti. John Bowlby ise Anna Freud'un Aziz Sigmund tapınağında ibadet ettiğini, Melanie Klein'ın da Azize Melanie kilisesine gittiğini söyledi. Young-Bruehl'e göre, Anna Freud için babasının ölümünden sonra onun teorilerini yeniden düzenlemek, çalışma odasını yeniden tanzim etmek kadar dayanılmaz bir şeydi. James Strachey de Anna Freud'un analize Freud ailesine ait bir av alanı gibi baktığını söyledi.[47] İngiliz Psikanaliz Derneğinin yeni başkanı Sylvia Payne 1944'te Anna Freud'un psiko-analizi tecrit etme konusunda babasının kararlılığına sahip olduğunu söyleyerek Jones'a şikâyette bulundu ve "Ne yazık ki Melanie de bu konuda çok güçlü ve bu yüzden çalışmaları sorun çıkarıyor," dedi.[48] Klein ise Anna Freud'un kendi görüşleri olmadığını söyledi; ona göre Anna babasının görüşlerini yansıtıyordu ve bunlar da psikanalizciler açısından tamamen bağlayıcıydı.[49]

Freud'un arkasından uzun bir yas süreci yaşandı. Anna Freud babasından sadece belgelerini değil, havasını da miras olarak almıştı. Babası ölümünden yedi yıl sonra ona bazı rüyalarında göründü. "O tekrar burada. Son gördüğüm rüyalar birbirine benziyor; esas olan benim

ona özlemim değil, onun bana duyduğu özlem. İlk rüyamda bana, 'Seni hep özlüyorum,' dedi babam. Dünkü rüyamda ben dağ tepesinde bir şeyler yaparken o da etrafta dolaşıyordu. Aynı zamanda içimde bir huzursuzluk vardı, sanki elimdeki işi bırakıp onun yanında yürümek istiyordum. Zaten sonra beni çağırdı ve bunu kendisi istedi."[50]

Klein çevresindeki tartışmalarda bir cinsiyet alt metni vardı ki zaman içinde daha belirginleşti. Sylvia Payne'in inancına göre, Edward Glover gibi Klein aleyhtarları onun gibi başarılı, entelektüel, rakip bir kadından çekiniyorlardı.[51] Freud'un ölümünden sonra Klein karma-cinsiyet analiz alanından çekildi ve sadece kadın analizleri çalışması yapmaya başladı. Joan Riviere ve Payne gibi feminist kolayca feminist diyebileceğimiz kadınları içine alan Klein çevresi anne ile ilgili çalışıyordu.

İlk zamanlar Freud ve çevresinin baba/oğul ilişkilerini araştırdığı gibi, Klein'ın çevresi de anne/kız ilişkilerini incelemeye başladı. Özel olarak İngiliz işçi sınıfı ailesiyle ilgilenmeye başladıklarında çalışmalar ayrı bir anlam kazandı. Orta sınıfın "arkadaşlık gibi evlilik" fikrine karşı olarak, işçi-sınıfı kadınların en yakın ilişkileri anneleriyleydi. Bir kadın bir sosyologa, evliliğinin daha birinci haftasında, iyi olmadığını anladığını söyledi. Kadın hamile kaldığında, "Tanrım, çocuğum kız olsun, o benim arkadaşım olur, ondan sonra yalnızlık çekmem," diye dua ediyordu. Tarihçi John Prest 1947'de RAF'a (İngiliz Kraliyet Hava Kuvvetleri) girdiğinde oradaki askerlerin hep annelerini övdüklerini gördü, çoğu işe yaramaz babalardan hoşlanmıyordu.[52] Klein'ın grubunda da bu ortada görünmez baba duygusu vardı.

İngiltere Savaşı devam ederken, Haziran 1940'ta Joan Riviere'in Melanie Klein'a yazdığı bir mektup, Klein'ın bazı genç kadın analizciler için nasıl bir anne figürü haline geldiğini gösterir; aynı zamanda anne merkezli teoriye geçişin, cinsiyetle ilgili analitik düşünceyi nasıl değiştirdiği görülür. Riviere bu konuda Klein'a şöyle yazdı:

> İşgalle ilgili ilk resmi konuşmalar başladığında çalışmalarımızın sona ereceğinden çok korktum ve her şeyi kalplerimizde muhafaza etmemiz gerektiğini hissettim... gelecek için bunu korumanın tek yolu bu olacaktı... Elbette sürekli olarak, insanlığın başına gelebilecek böyle bir kaybın psikolojik nedenini düşünüyordum. Sonra senin

bana ve bizim gruba bu nedenler hakkında düşündüklerini anlatabileceğin geldi aklıma... Önce son savaştan beri Alman psikolojik durumunun nedenleri ve ikinci olarak Avrupa'nın geriye kalanı ve özellikle Müttefikler hakkında neler düşünüyorsun. Bana göre Müttefiklerin, özellikle de İngiltere'nin kayıtsızlığı açık değil. (Bunu hiç paylaşmadım.) Erkek çocuğun annesi ve ülkesi için savaşma konusundaki yeteneksizliğini, yani "Münih" kompleksi dediğim kavramı nasıl bağdaştırırız bununla?... Büyük bir soru da şu: cesur olmak ve başa gelecek her şeye katlanabilmek neden o kadar önemli? *Gerçekte* her şey buna bağlı.[53]

Riviere'in bu mektubu Klein'ın belgeleri arasındadır ve dosyada Klein'ın "Ölüm Birey İçin Ne anlama Gelir" adlı yazısı da vardır ki burada Hitler'in silahı "tahrip edici ve tehlikeli bir penis" olarak yazılmıştır. Klein, "Erkeklerin içinde gizli, pasif eşcinsel fanteziler gizli, tahrip edici babanın planları ön plana çıkıyor... Tehlikeli babayla sadistçe bir ittifak yapmanın suçu yalanlamanın, reddetmenin önemli nedenlerinden biri," diye yazdı. Sadist bir iç dünya babasıyla bilinçaltı bir ilişki anlaşılmadığında onun üstünlüğü muhtemeldi. Örneğin bir erkek saldırı konusunda ısrarcı olduğunda, kendisine tecavüz edilme arzusuna ve korkusuna karşı koymak için aktif eşcinsellik arzusu gösterdiği söylenebilirdi.[54] Riviere de mektubunda İngiliz erkeğinin kayıtsızlığını "eşcinsellik eğilimi" olarak tanımladı.

Bu formüller hiç kuşkusuz iğrençtir—ama o dönemde İngiliz eşcinsellere yapılan eziyetleri ve suçlamaları biliyoruz. Her şeye rağmen bunlar feminizm, Halk Cephesi ve psikanaliz arasındaki önemli ilişkileri ortaya çıkarırlar. Aile imajı ana merkezlidir. Burada en çarpıcı gerçek Riviere'in Kline'den açıklama istemesidir ve bunu yaparak çocuklarını korumaya çalışır. Annenin rolü artmış, eğitim ve korumayı da kapsamıştır. İyi, güzel, koruyucu baba -Freud'un yazılarında önemli rol oynayan baba- ortadan kaybolmuştur. En önemli erkek rolü şimdi, babanın koruma yükümlülüğünü almış olan erkek çocuktadır. Burada anahtar soru, erkek çocuğun annesi, kız kardeşleri ve onların çocukları, yani zayıf olanlar için savaşabilecek kadar güçlü olup olmadığıdır. Oğul, çocukluğundaki zayıf yanlarından -depresyonlu pozisyonu, annesiyle olan ilişkisi- diğerleri için sorumluluğunu öğrenmiştir. Ama İngiliz erkek çocukları sadomazoşist ilişkiler, penis gösterileri, manik gayretler ve ahlaksızca

davranışlar içinde kayıptır. Riviere'in sözünü ettiği "eşcinsel eğilimler" erkeklerin Hitler gibi sert ya da tehdit edici figüre karşı pasif ilişkileridir. İngiliz erkeğini faşizmle bilinçsiz suç ortaklığına götüren aynı zayıflık, onun kadın ve çocuklara karşı sorumluluk duymasını engellemiştir.

Bu belgelerin homofobisi tartışma götürmez, ama Riviere ve Klein'ın amacı eşcinsel objenin seçimini suçlamak değildi. Çünkü bulundukları ortam çoğunlukla eşcinseldi ve Klein imajı çoğunlukla seksin dışındaydı. Bu durumda Riviere ve Klein erkek/kadın ilişkilerine odaklandılar ama bunun nedeni heteroseksüelliğin büyüsüne kapılmış olmaları değildi. Onlar daha ziyade erkek çocuğun anne/çocuk ilişkisini koruma konusundaki gücünü yeniden tanımlamak istiyorlardı. Klein'ın görüşüne göre, her iki cinsiyet için anneyle ilişkileri tanımak, zayıflığı ve bağımlılığı tanımak demekti. Her iki cinsiyette de anneyle ilişkiler etik sorumluluğun anahtarıydı.[55]

Klein dünya görüşü elbette önce feministti. Savaş zamanı İngiltere'de cinsiyet farkının belirli şekilde zayıfladığı bilinirken, Klein ve Riviere'in vatanı Nazilerden kurtarma görevini neden esas olarak erkek sorumluluğuna yükledikleri sorulabilir. Ama burada mesele kadını küçük görmek değildi. Klein ve yandaşları daha ziyade, çapraz-seks yükümlülüklerini insan zayıflığının ve toplumda çocuk yetiştirme konusuna verilen önemin etik onayı olarak görüyorlardı. Onların bu görünüşleri, eşcinsellik için annelerin kısırlaştırılmasını suçlayan 2. Dünya Savaşı sonrası analizcilerin görüşlerine tezat oluşturabilir. O sırada Riviere'in dünya politikalarının değiştirme gücü konusundaki önsezisi doğru çıktı.

Savaşın çıkışı Klein fikirlerinin gelişmesi ve kabul edilmesinin koşullarını değiştirdi. Savaş dünyaya korkunç acılar getirdi. Nüfusu otuz sekiz milyon olan İngiltere'de bir milyon insanın dörtte üçü öldü, ölenlerin yaklaşık üçte biri evliydi. İnsanlar acılar içinde kıvranıyor, çoğu zaman ölenleri gömecek yer bile zor bulunuyordu. Bombalanmış siviller, mahvolmuş askerler ve yetim kalmış çocuklarla uğraşan psikanaliz, Freud'un ego teorisinden Klein'ın bağlantı ve kopma fikirlerine kaymaya başladı. Peter Thomas, "Savaş zamanı Londra'da metapsikoloji [yani id, ego ve süperego] çöktü. Sosyal yapının değişmesi, ve savaşta ölenlerin ulusal matem havasıyla psikanaliz sanki ortadan kayboldu, çoğu asker ve çocuk olan hastalarla uğraşan klinik ve teorik çalışmalara bıraktı yerini."[56]

Sheffield, İngiltere, 1941

Savaş diğer yandan muazzam entegre enerjileri serbest bıraktı. 1. Dünya Savaşı Avrupa toplumlarında iç aykırılıklara neden olmuştu, ama 2. Dünya Savaşı en azından Müttefikler arasında birlik, amaç paylaşımı ve ulusal güven duyguları getirdi. Almanların Londra'yı 1939-40 yıllarında bombalaması sırasında halk birbirine bağlandı, birlik oluşturdu. Belgesel film yapımcısı Humphrey Jennings Ekim 1940'ta karısına, "Londra'nın bazı yerlerinde korkunç hasar var, ama halk üzerindeki etkisi müthiş! İnsanlar çok sıcak ve cesur! Herkes kararlı."[57] Özellikle gençlerde ve kadınlarda görülen kurtuluş etkisi ilginçti. Özellikle East End'in bombalanmasından ve çoğu fakir olan kadın ve çocuklardan oluşan 3.5 milyon insan kırsal kesime kaçırıldıktan sonra sınıf bariyerlerinin önemi kalmadı.[58] Blitz'in (Alman bombardımanı) en dramatik imajları bombalanma sırasında emirlere karşı gelerek metro tünellerinde uyuyan insanlar oldu ki Henry Moore resimleriyle ebedileştirdi bunu. Bu resimler kuşatma altındaki bir şehirde kamu ve özelin birbirine karışmasını ve korkulu bir ortamda çocukların durumunu simgeledi.

Alman hava saldırısı sırasında bir tünelde uyuyan Londralılar. 1940

İngilizlerin bombalara verdiği yanıt, esas Batı değerleriyle hemen hemen mite ait bir kimlik duygusu üzerinde kaldı. 1. Dünya Savaşı'nda Alman müziği sevilmez ve hatta yasaklanırken, 2. Dünya Savaşı'nda Müttefiklerin zafer simgesi Beethoven'in Beşinci Senfonisinin açılış bölümü oldu. Tabloları boşaltılmış olan Ulusal Galeride öğle konserleri verilirken bazen dışarıda bombalar patlıyordu. Jennings'in filmlerinden birinde piyanist Myra Hess Beethoven'in "Appasionata" sonatını ve Bach'ın "Jesu, Joy of Man's Desiring"ini çaldı. Kenneth Clark olayı, "Dinleyicilerin yarısı gibi ben de ağladım. Hepimiz bunu, ebedi değerlerin teyidini bekliyorduk," diyerek hatırladı.[59]

Bu teyidin arkasında İngiliz halkının bir aile olarak imajı, Sol ve Sağ arasındaki farkı aşan imajı yatıyordu. George Orwell'in Londra'da bombardımanın en şiddetli günlerinde "Sosyalizm ve İngiliz Dehası" adıyla yazdığı denemesinde, refah devleti tartışmasında aile imajı kullanıldı. Orwell, "Paralı sınıfın pençesinden kurtulmak için demokratik

bir devrime ihtiyaç vardı," dedi. "Yoksa İngiltere yanlış üyelerin kontrolde olduğu bir aile gibi kalırdı... Kibirli, soğuk bir Victoria ailesi gibi... dolapları iskelet dolardı. Bu ailenin önünde diz çökülecek zengin ilişkileri ve korkunç fakir ilişkileri ve aile gelirinin kaynağı [İngiliz imparatorluğu] hakkında da derin bir sessiz fesat tertibi var. Bu öyle bir aile ki genelde gençleri engelleniyor ve gücün çoğu da sorumsuz amcaların ve yatalak teyzelerin ellerinde. Ama o yine de bir aile. Onun özel bir dili ve ortak anıları var ve düşman yaklaşırken safları sıklaştırıyor.[60]

Bu ailenin oluşumunda anne imajı anahtar rolü oynadı. Savaş sırasında üretilen en ünlü sanat eseri olan Henry Moore'un *Madonna ve Çocuk* adlı heykeli 1943'te Northampton'da St. Matthew Kilisesinde sergilendi. Heykel İngiliz Kilisesinin sanatta yine önder rolü oynamasını isteyen Rahip Walter Hussey'nin teşvikiyle yapıldı. Hussey More'un resimlerinde "bir kalite ruhu ve derin insanlıkla birlikte anıtsal ve zamansızlığı teklif eden bir şeyler var," dedi. Hussey heykelin ithaf töreninde cemaate, "Kutsal Çocuk çalışmanın merkezini oluşturuyor, ama konu Vücut Bulmaktan söz ediyor -Hz. İsa'nın bir insan anneden doğmuş olması- o halde Kutsal Bakire normal bir hamilelik yaşadı, bebeği küçük ve kırılgan değil, büyük, güvenliydi ve yaşam gücü sağlamdı," diye konuştu.[61]

Refah devletinin merkezinde de anne imajı vardı. Odak noktası anneler ve çocuklar olan *Beveridge Raporu* savaşın en karanlık yılı olan 1942'de yayınlandı. East End'in (doğu bölgesi) bombalanmasından sonra kraliçe, "İnsanlar çok acı çekti," diyerek tedavinin sosyalleştirilmesini istedi.[62] Winston Churchill 1943'te bir "Ulusal Sağlık Servisi" ve herkes için beşikten mezara sigorta sistemi kurulmasını emretti.[63] Ulusal Sağlık Servisi 1948'de kurulduğunda, Batı dünyasında tüm halkı kapsayan ilk bedava sağlık bakımı ve tedavi sistemi oldu, sigorta sistemine bağlı değildi, aidat ödenmesi gerekmiyor, sadece sosyal vatandaşlık prensibine dayanıyordu.[64] Bunun sonucu sadece bir maddi destek olarak kalmadı. Bir hak olarak evrenselleşti ve anne-merkezli işçi sınıfı yaşamına destek oldu.

Analizciler bu genel ruha katıldılar. 1938'de psikiyatrların yazdığı bir rapora göre, Alman hava bombardımanlarının etkisi çok yıkıcı olacak, psikiyatri hastaları -mermi şoku- fiziksel yaralı ve hastaların üç katını bulacaktı. Gerçekte ise bombardımanlar sonucunda akıl hastaneleri daha az kullanılmaya başladı, intiharlar ve alkolikler de azaldı. Ed-

ward Glover Psikanaliz Kliniğini açtıktan bir ay sonra yeterli hasta gelmediği için kapadı.[65] Ona göre İngiliz halkının morali çok iyiydi, terapiye ihtiyacı yoktu.

Psikiyatri şimdi mermi şoku yerine, kurtarılmış, yetim ve evsiz kalmış çocuklar konusunda çalışmaya başladı. Aralık 1939'da Londra'nın bombalanmasını dikkate alan üç İngiliz psikanalisti, D. W. Winnicott, John Bowlby ve Emmanuel Miller, *İngiliz Tıp Dergisine* bir mektup yazarak, "İki ile beş yaş arasındaki kurtarılmış çocuklar önemli psikolojik sorunlara neden olacaklardır," dediler.[66] Bu mektup pek çok ilgiliye gönderildi. İngiliz ve Amerikan insan severlerinin önemli bir bölümü uzun zamandır çocuklar konusuna odaklanmıştı. ABD savaş girince, Walter Langer, William Bullitt, Bettina Warburg ve ABD'nin İngiltere büyükelçisi Joseph Kennedy ile denizaşırı bir ağ kuruldu. Bunlar analizcilerin ABD'ye göç etmelerine yardımcı olurken aynı zamanda, özellikle Savaş Çocukları için Amerikan Destek Ebeveynler Kurumu kanalıyla çocuk yetiştirme ve beslenme konulu araştırmaları desteklediler. Anna Freud evsiz çocuklar için yuva olan Hampstead Çocuk Bakım Evleri Kompleksinin yöneticisi oldu. Onun 1944'te Dorothy Burlingham ile birlikte yazdığı *Ailesiz Çocuklar* adlı kitap, kayıp ebeveynler ve kurumlara yerleştirilmiş çocukları konu almıştı.

Çocuklar konusuna odaklanmayla birlikte, ekip çalışmaları arzusu da İngiliz analizinin yeni, halkla ilgili yüzünü özetliyordu. İngiliz Psikanaliz Derneğinin başına Donald Woods Winnicott ve John Bowlby gibi gençler geldi. Klein'ın etkisinde, ama Klein yandaşı olmayan bu gençler analitik enerjileri savaş gayretlerine yönlendirdiler, "moral oluşturma" konulu grup-psikolojisi çalışmaları yaptılar. Halk psikanalizine yönelerek Klein'ın "anne", "etik sorumluluk" ve "bağlantı" temalarını vurguladılar ama onlara farklı yollar açtılar. Klein'ın bağımsız yaşayan insan kavramını ve büyük enstitülerin potansiyel emirlerine karşıtlığını bir yana bırakıp, analizi bir sosyal rasyonelleştirme ve entegrasyon aleti haline getirdiler.

Temel hareket, grup üzerinde yeni, pozitif -ama soyut- bir odaklanma oluşturmaktı. Freud grupları baba lider arayan akılsız kitleler olarak tanımlarken, yeni-Klein'cılar grupları bireylerin doğal matrisi olarak gördüler. Wilfred Bion'a göre Freud histeriyi obje seçimi üzerinde bir anlaşmazlık olarak açıklayıp yanlış yola sapmıştı. Nevroz belirtilerinin açıklamasını bireyde değil de, bireyin objeyle ilişkilerinde ara-

dığında, oluşturduğu devrimin doğasında yanılmıştı.[68] Çocukla grup arasındaki bağlantı sadece şartlara bağlı değildi. Bion, "Bebeğin memeyi bulması gerektiği gibi, yetişkin de grubun duygusal yaşamıyla temasa geçmeli," diye yazdı.[69]

Grup üzerinde odaklanma için iki pratik neden vardı. Birincisi, savaş zamanı politikacıların, devlet görevlilerinin ve generallerin asla aklından çıkmayan moral konusuydu. Edward Glover, "Bilgi Bakanlığı ilk kez olarak grup duygularının psikolojik olduğunu kabul etti," diye yazdı.[70] "Burada amaç etkili bir geçit gösterisi ya da yetkililere itaat değil, sadece demokrasi-benzeri bir grup ruhu, ekip çalışması oluşturmak, milyonların birbirine desteğini sağlamaktır... Bizi bizden başka kimse durduramaz."[71] Mermi (bomba) şokunu tedavi etmek için grup terapisi uygulandı ki bu da zaman içinde arttı.

Savaşla yakından ilgilenen ve grup çalışmalarından etkilenen İngiliz analizciler, iç dünyaya konan yapay engelden kurtulma duygusu içindeydiler. Bunlardan biri, "Sosyalin, bireyin iç parçası değil de dışardan gelen bir şey olduğunu düşünen Ruslar yanılıyorlar... Sosyal ve kültürel eleman bireyin içinde kökleşmiştir ve büyük çapta bilinçsizdir.[72] Jacques Lacan 1947'de İngiltere'ye gittiğinde İngiliz analizcilerin grup psikolojisi çalışmalarından etkilendi ve "Savaş bana güçlü bir gerçekdışı etkisi yaptı ki Fransızların kolektifliği yaşamıştı bunu, ama İngiliz zaferinin moral bir kaynağı var... gerçekle gerçekçi bir ilişki bu," diye yazdı. Özellikle psikiyatrlar ve "Çocuk Yönlendirme" hareketinden etkilendi Lacan. Bion ve diğerlerinin deneyimleriyle Freud'un ilk adımlarının etkisini tekrar hissettiğini söyledi. "Bion bilerek lidersiz bir grup kurmuş... kendi varlığının zorluklarını dikkate alması ve kendine karşı gittikçe daha şeffaf hale gelmesi için zorluyor onu," diye yazdı.[73]

Psikanalizin göze çarpan yenilikleri İngiliz Psikanaliz Derneğini değiştirdi. John Bowlby orduda iki yıl görev yaptıktan sonra askeri psikiyatrların analizle yakında ilgilendiğini söyledi. "Dernek izole edildi, psikanaliz talebi beklendiğinden fazla," dedi.[74] Dernek 1943'te ilaçta sosyalleşme için bir komisyon kurdu. 1944'te İngiliz silahlı kuvvetlerinde psikiyatriyi Freudcular kontrol ediyordu.[75] 1945'te seçimleri İşçi Partisi kazandı ve üç yıl sonra da psikoterapi dahil Ulusal Sağlık Hizmetleri kuruldu.

Savaştan sonra İngiliz ve Amerikalıların anne/çocuk ilişkisine

odaklanmaları yoğunlaştı. 1945'te *Çocuğun Psikanaliz İncelenmesi* adıyla yeni bir dergi yayınlandı. Editörlüğünü Londra'da Anna Freud, New York'ta da Heinz Hartmann, Ernst Kris ve Rudolph Ldwenstein'ın yaptığı dergi dünyanın en etkin analitik yayını oldu. Derginin annelikle ilgili yazıları 1940'ların sonlarında bu konudaki tüm yayınları etkiledi ki bunlar dışarıda çalışan annenin çocuk için oluşturduğu tehlikeleri öne çıkarıyordu. 1953'te John Bowlby'nin Dünya Sağlık Örgütü için yazdığı *Anne Bakımı ve Akıl Sağlık* adlı kitap, annesi dışarıda çalışan çocuğun vitaminsiz kalmış gibi etkileneceğini açıklıyordu.[76] Melanie Klein bile anneye "hadım eden, korkulan kadın" demekten vazgeçti ve "güzel sine", "yaratıcı olduğu kadar tükenmez sabrı olan, anne iyiliğinin prototipi" demeye başladı.[77] Analitik yazılarda yeni deyimler ortaya çıktı. "Oedipus anlaşmazlığı", "süperego" ve "suç" gibi sözcükler gittikçe azalıyor, "kederlenme", "kıskançlık", "minnettarlık" ve "sorumluluk" gibi sözcükler yaygınlaşıyordu. Lacak "sadist" sözcüğünün hemen tamamen kaybolduğunu söyledi.[78]

Bu gelişmeler analiz kültüründe, onları kişiselleştiren kişilerde yansıyan bir çok değişiklik meydana getirdi. Virginia Wooolf'un, şahsında tehdit edici bir şeyler gördüğü Melanie Klein artık simgesel analizci değildi. Çocuklar ve anneleri adına konuşan, erkeklik uzuvlarından söz etmeyen, şefkatli, amca tipli analizciler çıktı ortaya; İngiltere'de Donald Woods Winnicott ve ABD'de Benjamin Spock bunlara örnektir. 1896'da başarılı bir işadamı ve politikacının oğlu olarak doğan Winnicott birçok annesi olduğunu söylerdi ki bunun nedeni, annesi, ablaları ve dadısı olmasıydı. Savaşta ve savaş sonrasında BBC radyosunda annelere konuşmalar yaptı ve Londra Ekonomi Okulunda sosyal alanda çalışanlara ders verdi.[79] Benjamin Spock, diğer önemli üyeleri Margaret Mead, Kurt Lewin, Elton Mayo, George Homans ve Lawrence Frank olan çocuk-incelemesi hareketinin önemli bir elemanıydı. Hareketin amacı, daha işbirlikçi, fikir birliğine ve grup bilincine daha yatkın bir toplum oluşturmaktı.[80] Winnicott analizci olarak çalışırken çocuk doktoru olduğunu söylerdi ama Spock analizci olduğundan başka bir şeyden söz etmezdi. Belki de kendine göre bir nedeni vardı bunun için; 1946'da *Bebek ve Çocuk Yetiştirmede Sağduyu Kitabı* adıyla basılan kitabı yirminci yüzyılın en çok satan kitabı oldu, kırk milyon sattı.[81] Böylece savaş nedeniyle İngiltere'de erkek analizciler ön plana çıktılar. Ve bunlar Klein ve Riviere'in özlemini çektiği iyi, sorumlu analizcilerdi.

Böylece savaş genelde psikanalizi yeniden aile çerçevesine oturttu ki aykırı bir olaydı bu. Analizciler bir yandan psikolojik bilgilere tarihsel bir demokratikleşme getirdiler. Eğitim, sosyal çalışma ve çocuk yargı sistemi gibi çocuk yetiştirme konuları daha önce orta sınıfa hitap ediyor, işçi sınıfıyla pek ilgilenmiyordu. Fakat analizciler çalışan annenin günlük, eğitimsiz yaşamını değerlendiren kontrolden ziyade sezgi ve duyguya doğru bir değişim yaptılar. Böylece Winnicott, "mükemmel" rejimi izleyenden ziyade gelişmelere daha yumuşak bakan iyimser anne teorisini geliştirdi. "Doğal, kendini hasretmiş anne" olarak adlandırdığı kadının, çocuk yetiştirme kitapları okuyan orta sınıf kadın yerine, "hisseden" bir çalışan kadın olduğunu söyledi.

Fakat bu katkı aynı zamanda, tam gün evinde çalışan annenin gelen refah devletinin ideali olduğunu da vurguladı. Savaş sonrası İngiliz analizciler, gerçek kişisel yaşamın zorluklarını bir yana bırakarak, geleneksel işçi ailesinde kadının cinsel rolünü takviye ettiler. Ayrıca soğuk savaş başlarken ve aileye karşı Batı "saygısının" karşısına Sovyet "totaliterliği" çıkarken, kadının annelik tanımlaması Batının kritik olmayan övgüsüne katkıda bulundu. Winnicott, "Normal iyi aile istatistik araştırmasına meydan okuyan bir şeydir. Onun haber değeri yoktur, hayret edilecek bir şey değildir, kamuoyunda bilinen erkek ve kadınlar yaratmaz." dedi.[82] Her iki halde de -bağımlılığın tanımlanması ve annenin ideal görünüşünün oluşması- psikanaliz, ortaya çıkan Beveridge refah devletine uyum sağladı. Richard Titmuss'a göre savaş her şeyi değiştirdi, partiler ve halkla hükümet arasında yeni bir anlaşma sağladı ve bu da 1970'lere kadar sürdü. Bu anlaşma ekonomi açısından gelişmeci ama kültürel olarak tutucuydu ve bu yüzden savaş sonrası düzeni kurma konusunda sorunlu oldu.

İngiliz Psikanaliz Derneği psikanaliz tarihindeki önemli yerine rağmen, 2. Dünya Savaşının neden olduğu bozuklukların üstesinden tam olarak gelemedi. 1942-44 arasında süren tartışmalarda İngiliz derneğinin Avrupa'nın açık kalmış son analiz derneği olmasının ağırlığı vardı. Savaşın sonunda üyeler üç eğitim grubuna ayrıldılar; Klein (A grubu), Anna Freud (B grubu) ve bağımsız gruptu ki bunda D. W. Winnicott, Michael Balint ve W. R. D. Fairbairn gibi isimler vardı. Böylece İngiltere'de Klein fikirleri, özellikle de ABD ego psikolojisisin savaş sorası yaygınlaşmasıyla zayıfladı. Klein fikirlerinin çoğu ego psikolojisine

alınmıştı ama bunların ona ait olduğu onaylanmadı.

Savaş sırasında dernek üyelerini güçlü ama kısa süreli olmak üzere bir araya toplayan eğilim, savaş sonrası onları çeşitli yönlere dağıttı. Jones dernek arşivlerine bakmak ve bir Freud biyografisi yazmak üzere bir kenara çekildi. Strachey, *Standard Edition* adlı yayının yönetimini aldı. Bowlby psikiyatri ve etnoloji çalışmalarını bıraktı. Glover sapmalar yarattığı için Klein'ı suçlamayı kesti ve kriminolojiye döndü. Bion çalışmalarını daha çok toplumsal koşulların dışına taşıdı. Balint Manchester'de, Fairbairn de Edinburg'da kaldılar. Melinda Schmideberg ABD'ye gitti ve annesiyle asla barışmadı. Nicholas Wright'ın *Mrs. Klein* oyununda tanınan Klein yandaşı analizci Paula Heimann 1949'da teknik bir tartışma sonucu Klein ile bozuştu. Klein 1960'ta, anıları üzerinde çalışmaya başladıktan kısa süre sonra öldü. Yüzyıl sonunda nüfusu 60 milyon olan İngiltere'de İngiliz derneğinin sadece 405 üyesi vardı ki gelişmiş ülkeler arasında çok düşük bir rakamdı bu.

Dağılmalarına karşın İngiliz analizciler Klein örneğine göre çalışmayı sürdürdüler. İki önemli katılım özellikle önem kazandı. Birincisi Winnicott'un 1953'teki değişen obje teorisiydi. Winnicott, bireylerin *içinde* (psikanalizle) ve *dışında* (sosyal ve davranış bilimleriyle) neler olduğu konusunda çok şey bildiğimiz halde ikisi arasında hemen hiçbir şey bilmediğimizi söyledi ve obje-ilişkili bir yaklaşımın bireyler ve kültürleri arasındaki ilişkiyi açıklayabileceğini belirtti. Çocuk olarak annenin yanında "yalnız kalma kapasitesi"ni yalnız kalma" deneyimine kadar izleyerek fiziksel gelişmeyi anladı Winnicott; ona göre, ayrı kalmalarına karşın önemli bir şeyi paylaşan bireyler arasında "geçiş alanı" sağlayan bir gelişmeydi bu. Bu "ara" bölgeyi tanımlamak için pek çok çocuğun taşıdığı yırtılmış battaniye parçasını örnek gösterdi. Battaniye anne gibi sıcak, sarıcı ve rahatlatıcı olduğundan çocuk için annenin yerini tutuyor olabilirdi. Winnicott'a göre Freud teorisi temelde bu tür "bir şeyin yerini tutanlar" teorisiydi. Geçici bir obje aslında bir şeyin yerini tutamazdı, ama "iç ruhsal gerçekle" "iki kişi arasında ortak olarak algılanan dış dünya" arasında bir buluşma zeminiydi. Winnicott bu geçiş alanını bir oyun sahasına benzetti ve onun yaratıcı, paradoks özelliğini ve o zeminin iki kişiye de ait olmadığını vurguladı.[83] Ona göre aslında onun bireyin "içinde" ya da "dışında" mı olduğu sorusu sorulmamalıydı.

Michael Balint'in 1959'da yayınlanan ve bugün oldukça unutulmuş olan *Heyecanlar ve Geri Çekilmeler* de önemli bir eserdir. Balint

ikisi de çok patolojik olan iki ideal psikolojik tip önerdi; biri, "Bir bireyin iç dünyası korkunç boşluklarla ayrılan objelerden oluşur" şeklinde, diğeri de "dostane alanlar tehlikeli ve tahmin edilmeyen az ya da çok yoğun noktalarla belirlenmiştir," idi. Balint bu fikirleri sürerek Ferenczi'den alınmış eski görüşünü düzeltti ki o da "Boşluktan korkan kişinin özelliği olan sarılma duygusu esastır," şeklindeydi. Analizinde, "Kendimizi hastalarımıza her zaman sarılmaları gereken bir obje gibi gösteriyor, sarılmaya, tutunmaya karşı olan her şeyi de direnç, saldırganlık, narsisizm, hassasiyet, paranoya endişesi, hadım edilme korkusu v.b. olarak yorumluyoruz," diye yazdı.[84] Ama sonradan, "Objelerden kaçınma ihtiyacına benzeyen tutunma ihtiyacı, travmaya karşı bir tepki... terk edilme, düşürülme korkusunun bir ifade şeklidir, bunu anladım," dedi. "Esas amaca sarılmayla ulaşılamaz. Esas amaç objeye tutunmak değil, onun tarafından tutulmaktır... Trajik olan şudur; insan ne kadar sıkı tutunursa, obje tarafından da o kadar gevşek tutulur.[85]

Savaştan sonra anne tarafından tutulma ihtiyacı, pek çok İngiliz analizcisine psikanalizin güç veren koşulu gibi göründü. Freud bunu önceden düşünmüş ama asla dile getirmemişti. Winnicott, "Ego psikolojisi sadece bağımlılık temeline oturtulursa anlam kazanır," diye yazdı.[86] Ona göre Freud ilk annelik durumları konusunda çok şey yazmamıştı ama çalışmalarında büyük olasılıkla farkında bile olmadan düşünmüştü bunu. Analizci tam zamanında tam yerinde bulunmalı, güvenilir, canlı olmalı, hastasını düşünmelidir.[87] Freud'un *Zevk Prensibinin Ötesinde* adlı çalışmasında anlatılan anne, Mesut Han'a göre koruyucu kalkandı. Christopher Bollas'a göre analizci, yorumlardan daha önemli olan bir "anne sesi - bir tür mırıldanma" sağlamıştı. Bollas özetinde, "Freud'un kendinde analiz edemediği şey -kendisiyle annesinin ilişkisi- psikanaliz tekniği ekolojisi seçiminde kendini gösterdi," diye yazdı.[88]

Herkes bu fikirde değildi. Anna Freud 1982'de ölene kadar Freud'un Londra'da Maresfield Gardens No. 20 adresindeki evinde yaşadı. Jones bir gün Klein'a, Anna'nın sert bir insan olduğunu söyledi ama o babasının çalışmalarının kaybolmasından endişe ediyor, üzülüyordu.[89] Anna 1947'de, "Obje ilişkileri psikanalizin özünü kaçırdı ki bu da "bireyin içindeki çekişmeydi... bireyi uygar bir toplumda tutmak için gerekli itkilerle savaşan amaçlar, fikirler ve ideallerdi," diye yazdı. "Her birey annesiyle iyi geçinmek, onunla iyi ilişkiler içinde olmak ister, bir çocuk olarak onun tarafından sevilmek ister. Bu şekilde kaybedilen çok şey

vardır. Örneğin suç iki kişi arasında bir ilişki değil, zihnin parçaları arasında, yani egonun süperegoyla ilgili olarak duyduğu bir endişeydi. Ona göre psikanaliz her şeyden önce psikolojik itkiydi. "Ama nedense insanlar bunu istemiyor," dedi.[90]

Bölüm On Bir

KARİZMA MI, RASYONELLEŞME Mİ? SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİNDE ABD PSİKANALİZİ

Benim kuşağım kişisel ilişkilere dayanamayacağı kadar yoğun yatırımlar yaptı, sonradan anlaşıldı bu; fakat birbirimizin yaşamıyla ilgili tutkulu merakımız duygulu bir geri çekilme olarak tanımlanamaz elbette. Biz artık politikada ya da çalışma hayatında bulunamayacak olan ortak amaç yoğunluğunu arkadaş çevresinde yeniden oluşturmak istedik.

—Christopher Lasch- *The True and Only Heaven*

İngiliz psikanalizini Beveridge refah devletiyle olan ilişkisine götüren faşizm ve savaş krizlerinde, Avusturya, Almanya ve Fransa'dan çoğu Yahudi olan yaklaşık iki yüz psikanaliz uzmanı ABD'ye göç etti. Savaştan sonra psikanalizin etkisi bir patlama yaşadı. Erich Heller 1950'lerin ABD'sini yazarken, "Analiz ruhla ilgili muhtemel teorilerden biri olmanın ötesinde bir şey; o daha ziyade belirli bir dönemin ruh doğası ve karakterinin sistematik bilinci olmaya yakın geliyor," dedi.[1] Ama Heller'in bu ifadesi biraz fazla abartılı oldu; o dönemde varoluşçuluk ve varoluşçu teolojisi de önemliydi. Ama psikanaliz 1950'lerde ABD kültüründe olağanüstü bir etki yaptı. İngiltere'de olduğu gibi orada da desteğini totalitercilik karşıtlığından aldı, ama İngiltere'nin aksine, ABD'de kolektif gelenekler hassastı ve psikanaliz kendinden önceki zihin tedavisi yöntemlerinin markasını taşıyordu. Biraz da bu nedenlerle, savaş sonrası psikanaliz homofobi, kadın düşmanlığı ve soğuk savaş normalleşme projesinin özünde olan tutuculuğun kaynağı oldu. Yine de ellili yılların Lionel Trilling, Philip Rieff, Norman O. Brown ve Herbert Marcuse gibi düşünürleri sosyal kontrol ve uygunluk eleştirisi

yapacakları zaman psikanalize döndüler. Psikanalizin her iki kolu da -rasyonelleşme ya da sosyal-kontrol kolu ve kritik ya da anti-rasyonelleşme kolu- Freud karizmasının kalıbına bağlıydı.

Gördüğümüz gibi bu karizma Freud'un yeni bir deneyimi ifade yeteneğinden geliyordu, buna göre, bireyin kimliği ailedeki yerinden, toplumdan ya da iş alanından farklı ve bağımsızdı, fakat karizma kurumsallaşırdı; rutinleşmeyle organizasyon yapısı içinde donuyordu. Ama aynı zamanda, ölmek üzere olan ruhu yeniden canlandırmak için ortaya çıkan hareketlerde, ahlâk kurallarına karşı gelenlerde ya da anti-kurumsallaşmalarda yeniden ortaya çıkabilirdi.

2. Dünya Savaşı başladığında psikanaliz ABD'de kurumsallaşıyordu. Weber'in Protestanlığı gibi, o da etik rasyonelleşmenin dünya programı olarak, sosyal-hizmet işleri, sosyal bilimler ve refah devleti gibi normal kurumlarla bir araya geliyordu. Ama psikanaliz rutinleşirken karizmatik bağlantılarını bırakmadı, bunu biraz kurucu babaların bağlantılarıyla, biraz da sanat ve din çevreleri kanalıyla, ama özellikle de seksüel aşk kanalıyla yaptı ki Weber bu konuda, "Seksüel aşk en mantıksız ve bu nedenle de hayatın gerçek özüne açılan bir kapı gibi çıktı ortaya," diye yazdı.[2] ABD analizcileri 1950'lerde bu konuların üstüne giderek heteroseksüel aileyi tekrar kutsallaştırmak için ellerinden geleni yaptılar. Bunu yaparak her zaman kontrol edemedikleri karizmatik güçlerin himayesini istediler. 1960'larda analize bağlı olarak yükselen dalgalar analiz mesleğinin, heteroseksüel ailenin ve refah devletinin sınırlarını aşmaya başladı. Karizmatik güçler tarafından desteklenen ABD'li analizciler hem 1950'lerde açılan kişisel yaşamın büyüyen rasyonelleşmesi ve hem de 1960'larda başlayan rasyonelleşme eleştirilerinin önemi ve günlük olayların karizmatik reddi ortasında kaldılar.

Psikanalizin rasyonelleşmesi savaş zamanı göçlerinden önce başladı. Amerikalı sosyolog Edward Ross 1907'de dış baskılardan, içerde istenen öz-kontrole geçişi tanımlamak için "sosyal kontrol" deyimini açıkladı. Ross'a göre vatandaş ya da çalışan kişi, emir verilecek pasif bir insan değil, özgür, kararını kendi verebilen bir bireydi. Michel Foucault da sosyal kontrolün, "baskıcı" ya da üretici" güç şekillerinden bireylerin aktif işbirliğini gerektiren şekillere geçiş anlamına geldiğini söyledi. Bu proje de belirsiz, karmaşıktı. Bir yandan, bireysel ve kolektif karar vermek için artırılmış bir alana gereksinme vardı. Diğer yandan da, sanayi

dönemi sınıf çatışmalarına yönelik olarak ayarlama, psikoloji çalışmaları ve yeni, profesyonel bir sınıfın ortaya çıkması isteniyordu.

Ford döneminde pek çok ABD planlamacısı psikanalizle sosyal kontrol projesi arasında bağlantı kurdu. 1927'de siyasal bilimci Harold Lasswell, "sınıf politikalarının" kargaşa ve retoriğini dağıtma konusunda Freud'un, politikaların çoğu zaman özel sektörün ihtiyaçlarına göre yürütüldüğünü belirten fikrinden söz etti.[3] Aynı fikir ünlü Hawthorne çalışmasını da aydınlatıyordu ki orada işçiler çalışma koşullarından çok şikâyetlerinin dikkat çekip çekmediğine önem veriyorlardı.

Tüm bu gayretler çıkış noktası olarak Freud'un bilinçaltı fikrini alıyorlardı. 1930'larda Amerikan psikanalizinin profesyonelleşmesi ve Berlin'li Franz Alexander gibi analizcilerin ABD'ye göç etmesiyle birlikte farklı bir analitik düşünce akımı çıktı ortaya ki, sosyal kontrol için ego psikolojisiydi bu. Ego psikolojisinin özündeki fikir, egonun iki yanlı olmasıydı; ego aynı zamanda hem öz-yansımanın rasyonel bir faili, hem de öz-yansımaya direncin yeriydi. Böylece analiz hem egoyla ve hem de ona karşı çalışmak durumundaydı. Fakat bu teorinin ABD'de kabulü ve gelişmesi sırasında bu iki yanlı karakter kayboldu. Egonun direncin yeri olduğu görüşü geriledi, ego gittikçe daha çok mantık ve kontrolün yeri olarak ortaya çıktı.

Bu değişimin başlıca mimarı, 1937'deki "Ego Psikolojisi ve Uyum Sorunu" adlı çalışmasıyla 1940 ve 1950'li yılların ABD'li psikologlarının gelişmelerine temel oluşturan Heinz Hartmann'dı. 1894'te doğan Hartmann Viyana'nın seçkin Yahudilerinden biriydi. Bir dedesi 1848'de Frankfurt yönetiminde görev yapmış, bir diğeri de Freud'un sözleriyle, "Viyana doktorlarının en seçkini" olmuştu. Hartmann'ın babası Viyana Üniversitesinde tarih hocalığı yapmış, kendi hocası Viyana belediye başkanı olmuştu ve karısı da çocuk doktoruydu. Hartmann seçkin bir entelektüeldi; 1918'de Viyana'da Max Weber'in derslerini izlemiş, deneysel psikoloji çalışmaları yapmış ve Freud onu davet ederek analiz etmişti. Bu yüzden analizciler arasında büyük prestiji vardı.[4]

Hartmann'ın ana konusu egonun "gücüydü"; uyum yeteneği ve dış dünyaya olan hakimiyetiydi. O daha önceki analizcilerin itkilerin gücünü abarttığını söylüyor ve psikanalizi, düşünme, hatırlama ve idrak etme gibi fonksiyonları açıklayabilecek bir genel psikolojiye çevirmeyi umuyordu. Hartman 1937 derslerinde egoyu, esas fonksiyonu düşüncenin, tarafsız ya da seksin dışındaki enerjilerle mümkün olan bir

uyum ve ayarlama aygıtı olarak tanımladı. Bu enerjiler hakkında konuşurken Freud'u anma konusunda dikkatliydi ama yine de birçok Freud yandaşına karşıt olarak, her çevre uyumunun savunmacı çatışma sonucu olmadığını söyledi. Böylece ego, aslında cömertlik gibi, itki karşıtı tepki oluşumu olarak ortaya çıkan bir davranışı, bağımsız bir motivasyon kaynağına dönüştürebilirdi. Hatta orgazm gibi doğrudan itkilerden kaynaklanan deneyimler bile, "bazı ego fonksiyonlarının ego-kontrollü süspansiyonu" ya da "ego hizmetinde geri çekilme" olarak daha iyi anlaşılabilirdi. Hartmann'ın temel ilgi alanı egonun id ile ilişkileri değil de, sosyal normlar, fikirler ve taleplerle olan ilişkileri olduğundan, psikanalizi sosyal planlama için dizginlemeye çalışanlar için en önemli psikanalizci oldu. 1963'te Bruno Betelheim ve Morris Janowitz, egoyu "enerji ve inisiyatiften yoksun" gören egemen görüşü kırdığı için övdüler onu. Hartmann sadece egonun Freud'un anladığından daha fazla güçlü olduğunu değil, aynı zamanda id'in toplumdan etkilenebileceğini, "gerçeğin sadece egoyu değil, temel oluşturan itkileri de şekillendireceğini" gösterdi.[5]

Egonun gücünü ortaya koyan ego psikolojisi, sosyal kontrol projesiyle güzel uyum sağladı. Olanakları en iyi anlayan düşünür Talcott Parsons oldu. Parsons otuzlu yılların sonlarında "faşizm" ve "komünizmin" cazibesine karşı koyabilen demokratik karakter formları ve sosyal organizasyonların teorilerini kurmaya çalıştı. Boston'da Edward ve Grete Bibring gibi göçmen analizcilerle çalışan Parsons, dış otoriteler karışmadığında öz-kontrolün güçlendirilebileceğini öğrendi. 2. Dünya Savaşı başladığında, 1. Dünya Savaşında olduğu gibi çıkacak olan savaş karşıtı protestolara yanıt vermemesi için hükümeti uyardı. "Bir propaganda ajansı tarafsız kalmalı ve hükümet politikasının düşmanca yorumlarına karşılık vermemeli - böylece onaysız bırakarak bir hastanın nevroz anlayışını zayıflatan bir terapist gibi onları yenebilir," dedi. "Partisan politikalardan kaçının, bütünleyici ulusal simgeleri benimseyin, dürüst ve bütünleşme taraftarı olduğunuzu gösterin," diyordu Parsons. Franklin Roosevelt'in Büyük Buhran karşısındaki tutumu model oldu. Parsons, "Roosevelt kuşkusuz negatif transferans konusu olacağının bilincindeydi, ama konuşmaları bir psikanalizin yorumlarına benziyordu... Çok üst düzey bir yönetici aslında toplumlar karşısında fazla, çok sık ya da yanlış zamanlarda konuşmamayı öğrenmeli," dedi.[6]

Genelde sosyal kontrolde olduğu gibi, Parsons yaklaşımının anlattıkları oldukça karmaşıktı, hem demokratikleşme ve artırılmış oto-

nomi, hem de psikolojik manevra istiyordu. Sosyal kontrolü 2. Dünya Savaşı sırasında ve sonrasında büyük çapta bir yeniden sosyal organizasyon programına çeviren yetenek danışmanları, düşünürler, meslek danışmanları, okul psikologları, endüstri psikologları, şehir planlamacıları ve hepsinden çok doktorlar benimsediler bu belirsizliği.

Bu projenin merkezinde analizciler vardı. İngiltere'de olduğu gibi, Amerika'nın savaşa girmesi de analizciler ve devlet arasında yeni bir ittifak doğdu. 1. Dünya Savaşında askere çağırılıp da psikiyatrik nedenlerle alınmayanların oranı % 2 idi, ama bu oran 2. Dünya Savaşında % 8-10'a çıktı. Birinci savaşta askere alınmayışın temel nedeni akıl yetmezliği ve psikozdu, ikincide ise nevroz oldu.[7] 2. Dünya Savaşında Ordu Hastaneleri psikiyatri bölümü başkanı olan Tuğgeneral William Menninger'in, tüm askeri doktorların psikanalizin temel prensiplerini öğrenmesi için verdiği emir de bunda etkili oldu tabii.[8] Akıl yetmezliği ve nörolojik nedenlerle bir milyon erkek ve kadın askere alınmadı ve 850.000 askere de nevroz tedavisi uygulandı.[9]

Tedavide doktor sayısı yeterli olmadığında, klinik psikolojisi ve psikiyatri sosyal çalışma gibi yeni kurulan mesleklerden destek alındı. 1. Dünya Savaşında istihbarat, tasnif ve sınıflandırma benzeri görevlere eleman kazandırmak için yapılan bilgi ve yetenek testlerinin geliştirilmesiyle psikoloji yerleşmiş bir disiplin haline geldi. Ama 2. Dünya Savaşında psikolojinin klinik ve terapi kollarında büyük gelişme yaşandı. Carl Rogers'ın 1942 tarihli *Danışmanlık ve Psikoterapi* adlı çalışması bir kıvılcım gibi parladı. Rogers danışmanlıkla klasik psikanalizin farkını ortaya koydu, yorumdan ziyade "ayna tutma" ya da hükümsüz tanımayı savundu ve "hasta"dan ziyade "müşteri" deyiminin kullanılmasını istedi. Daha çok onun büyük etkisi sayesinde, psikologlar emekli askerlerin terapisinde psikoterapi kullanma yetkisi aldılar.[10] 1920'lerde de Freud etkisiyle sosyal çalışmada aynı şekilde gelişme yaşanmıştı. Fakat 2. Dünya Savaşında psikiyatride sosyal çalışmalar artırıldı ve topluma uyum sağlayamayan kişilere danışmanlık yoluyla destek verildi. [11]

Her şeye rağmen analizin savaş sonrası büyüyüp gelişmesi hemen tamamen psikiyatriye bağlıydı. 1940'ta ABD'de sadece 2.295 psikiyatr vardı ve bunların üçte ikisi devlet hastanelerinde çalışıyordu.[12] Bu rakam 1948'de 4.700 oldu ve artış devam etti. 1945'te hastanelerde yatan emekli askerlerin % 60'ı psikiyatri hastasıydı ve maluliyet maaşlarının % 50'si psikiyatri hastalarına veriliyordu. Ellili yılların ortalarında

ülkedeki hastane yataklarından yaklaşık yarısında akıl hastaları yatıyordu ve Hoover Komisyonu 1955'te bu durum için, "ulusun sağlığıyla ilgili en büyük sorun," ifadesi kullandı. Sağlık Bakanlığının en hızlı gelişen bölümü olan Akıl Sağlığı Ulusal Enstitüsü (NIMH), çocuk suçları, intihar, alkolizm ve TV'de şiddet gibi konularda psikiyatri araştırmaları başlattı. 1976'da ABD'de 27.000 psikiyatr vardı.[13]

Kırklı yılların sonlarında bu çok sayıda hastayı tedavi etmeye çalışan psikanalizci sayısı yaklaşık 400 kişiydi. Bunun nedeni savaş sonrası psikiyatrisinin, eski korunmuş imajı reddeden bir reform ya da "psikodinamik" disiplin olarak büyümüş olmasıydı. Akıl hastaneleri çoğu zaman mantıklı itirazcıların etkisinde kalarak eski psikiyatrların ilaç ve elektroşok terapisine saldırıyorlardı. Albert Deutsch'un *Devletin Utancı* adlı kitabında akıl hastaneleri toplama kamplarına benzetildi. Buna karşılık "konuşma terapisi" bir reformdu. Psikiyatrlar hastanelerde bölüm başkanı olarak sosyal çalışanları ve klinik psikologlarını kontrol ettiklerinden analizin çalışma alanı genişti. Danışmanlık, test yapma, bakım, eğitim, personel ve hukuk ve çocuk suçları ile ev ilişkileri ve kriminoloji gibi yeni çalışma alanları değiştirildi.[14] Çocuklar, yetişkinler ve aile ile ilgili hemen tüm çalışmalar büyük oranda etkilendi.[15] Psikolojik danışmanlığın yapıldığı alanlardan biri olan din de buna dahil oldu.[16] Fakat en büyük etki genel tıp alanında görüldü, orada belirli hastalıkların tedavisinden çok hastalığın sosyal ve kişilerarası boyutlarına inildi. Bu değişimde de psikanaliz formülleri yol gösterme işaretleri oldu.[17]

Yani analiz her alanda, savaş sonrası sosyal organizasyonlarda temeldi. Artık "pederşahî" olarak damgalanan ilk sosyal müdahale şekillerinin tersine, sosyolog Morris Janowitz'e göre, yeni disiplinlerin hedefi, "otonom ego kontrollerinin geliştirilmesi ve güçlendirilmesiyle bireyin kontrolüne güç katmaktı."[18] Yeni analitik bilgilerle desteklenen ayarlama ajansları ve mekanizmaları, sübjektiflik elemanı yardımıyla egoyu rasyonel, kendini ayarlayan bir aktör olarak gördüler; onun olgunlaşması da dış yönetimden çekinen müdahalelerle kolaylaşacaktı.[19]

Yeni rejim Anatole Litvak'ın, analiz kodlu doktorla eski tip psikiyatrı karşılaştıran *Yılan Yuvası* (1948) gibi savaş sonrası psikiyatri filmleriyle temsil edildi. Bu filmlerin önemli noktası, hastanın öfkesine analizcinin karşılık vermemesi ve böylece onun öz-kontrolünü kolaylaştırmasıydı.[20] Bu filmler Foucault'nun 1970'lerde "dışardan değil, içerden... bi-

reyleri ve aksiyonlarını zorlamadan, ama onları üreterek çalışan," diye tanımladığı modern güç şeklinin olgunlaşacağını gösteriyordu.[21]

Foucault yeni güç şeklini tamamen negatif olarak tanımladı ama aslında sonuç belirsizdi. 1950'lerde Amerika'da psikoloji uzmanlarının gelişen rejimi bir yandan normal insanlara öz-düşünce pratikleri ve sözlükler vererek onları eski toplum kontrolü formlarına karşı güçlendiriyor, diğer yandan da sadece doktorlara ve terapistlere değil, halkla ilişkiler uzmanlarına, personel uzmanlarına, rahiplere, hahamlara ve lise danışmanlarına da daha önce görülmemiş yeni güçler sağlıyordu. Eşcinsellik terapisi bu belirsizliğe bir örnektir.

Savaştan önce orduda eşcinseller ceza alırdı, oral seksin cezası on beş yıl hapisti. Analizcilerin önderliğinde psikiyatri reformcuları "cinsel sapık" deyimini "eşcinsel" olarak değiştirmeyi ve cezayı indirmeyi başardılar. Onların çalışmasıyla Başkan Roosevelt eşcinsellikle suçlanan bir deniz subayının cezasını affetti. Bu çalışmalar sonunda silahlı kuvvetlerde kontroller artırıldı, eşcinsellerin durumları ceza sisteminden alınıp psikiyatriye nakledildi ve savaş sonrasında ayırım artırıldı. Freud'un görüşünün aksine eşcinsellik yeniden ve bir hastalık olarak tanımlandı.[22] O zaman daha insancıl olduğu düşünülen bu değişim aslında yasal cezadan daha sinsi ve kötü olabilirdi, çünkü eşcinselin özanlayışını daha derinden etkileme olasılığı daha yüksekti.

Sosyal yeniden organizasyonda "iç" boyutun önemi, bireysel özel yaşamda kendine daha ağırlıklı bir kültürel ifade buldu. Nazi ve Stalin rejimlerinin yakınlığı düşünülürse, özel ve kişisel yaşamda özgürlük toplum yaşamında özgürlük için zorunluydu. Bu konu Hannah Arendt'in *Totalitarizmin Orijinleri* (1951) ve *İnsanlık Koşulları* (1958) adlı çalışmalarının temelini oluşturuyordu. Ama analizciler buna karizmatik derinlik verdiler.

Bu konuda en aydınlatıcı çağdaş eser belki de Bruno Bettelheim'ın 1943 tarihli, "Aşırı Koşullarda Birey ve Kitle Davranışları" adlı çalışmasıdır.[23] 1903'te doğan Bettelheim Viyana'da analizci olarak çalışırken tutuklanıp önce Dachau, sonra da Buchenwald'a gönderildi ve orada bir yıl kaldı. Büyük olasılıkla rüşvetle kurtuldu kamptan ve 1939'da ABD'ye gitti. Yaşadığı esaret hayatını 1943'te Harvard psikologu Gordon Allport editörlüğünde *Anormal ve Sosyal Psikoloji Anıları* adıyla yayınladı. Eisenhower 1945'te kitabın işgal Almanya'sındaki tüm Ame-

rikalı subaylara dağıtılması emrini verdi. Dwight Macdonald kitaptan bazı bölümleri *Politics* gazetesinde yayınladı. Hannah Arendt kendi çalışması *Totalitarizmin Orijinleri*'nde bu kitaptan alıntılara yer verdi. Bettelheim 1960'ta yazdığı *Bilgilendirilmiş Kalp* adlı kitabının özü olarak aldı bu eseri. Kitap Stanley Elkins'in *Kölelik* (1954) ve Betty Friedan'ın *Kadınlık Mistiği* (1963) adlı eserini de etkiledi. Kısacası adeta bir ikona oldu.

Bettelheim anılarının konusu, birey kişiliğinin, onu tahrip etmeye hedeflenmiş bir ortamda hayatta kalmasıdır. Bettelheim, "Çok iyi bilinen Nazi devleti ideolojisine göre, böyle bireyin varlığı kabul edilmez ya da hiç önemli değildir," diye yazdı. Kampın kuruluş amacı, mahkumları insanlar olarak kırmak ve aynı zamanda sivil direnişi önleyici önlemler konusunda deneyler yapmak üzere bir laboratuvar görevi yapmaktı. Sakin, mantıklı ve sosyal-bilim stilinde yazan Bettelheim üç tip kamp davranışı saptadı –bireysel, kitlesel ve özel– ama sadece sonuncudan örnek verdi; esir olduğu süreçte kendi düşünceleriydi bu. Ona göre hayatta kalmasının anahtarı buydu; kendini gözetleyen ve gözetlenen ego olarak ikiye ayırmıştı.

Bir ego psikologu olarak Bettelheim birçok konu koydu ortaya ki bunlar daha sonra başlangıç şoku, sınırdışı edilme ve götürülme ve eski ve yeni mahkumlar arasındaki fark gibi Yahudi katliamı edebiyatında standart oldular. Ama en önemlisi, mahkumun psikolojik geri çekilişini anlatımıydı. Mahremiyet dahil tüm haklarından mahrum olan insanlar tuvalete gitmek için bile izin istemek, birbirlerine "sen" diye hitap etmek zorunda kalıyor, hemen her zaman sürü muamelesi görüyor, sürekli işkence tehdidi altında yaşıyor ve özellikle az ceza gördüklerinde utanıyorlardı. Hiç kuşkusuz mümkün olmayacak intikam hayalleri kuruyorlardı. Ama hepsinden önemlisi, nöbetçileri taklit ediyorlar, kötü davranan mahkumlara onlar gibi hakaret ediyorlar, gazetelerde kampları lanetleyen eski mahkumları eleştiriyor ve yaptıkları için ceza gördükleri halde, gestapoya benzemek için üniformalarının yırtıklarını dikerek onarmaya çalışıyorlardı. Muhafızlar onlara her zaman hakaret ediyor ama esirler ya da mahkumlar onların gizlice kendilerinden yana olduğunu düşünüyorlardı. Bir gün muhafızlardan biri barakaya girerken çizmelerini temizlediği için esirler bunun bir saygı ifadesi olabileceğini düşünerek haftalarca tartıştılar.

Betelheim'ın yazdıkları daha sonra başka esirler tarafından tartı-

şıldı ama burada önemli olan, yazılanların doğru olup olmadığı değildir.[24] Daha önemli olan, onların nasıl kabul edildiğidir. Bettelheim gözlemlerinin sadece esir kamplarını değil, aynı zamanda Alman toplama kamplarını da kapsadığını söyledi. Okurları onun yazdıklarını tüm modern toplumlarda otonomiyi tehdit eden faktörlerin genel anlatımı olarak okudular. Analizlerini Freud'un gruplar teorisi temeline oturtmuş olan Bettelheim gibi, onlar da sadece grubun bir bireyi olarak muamele gören insanın otonomisini sürdürmek için karşılaştığı güçlükleri düşündüler.[25] Ve böyle bir ortamda bir insanın ruhunu korumak için neler yapması gerektiği konusunda Bettelheim'ı izlediler; psikanaliz özdüşünmeydi bu.

Bettelheim'a göre kampın korkunç bir yer olmasının nedeni, muhafızlardan kaçış ve toplum ve özel yaşam arasında fark olmamasıydı. Bu farkın kutsallığı konusu 1950'lerde Amerikan sosyal bilimlerinde büyük çalışmaları kapsar. Arendt'in *Totalitarizmin Orijinleri* kitabında özel yaşamın mahvolması, totaliterliği, temelde özel alanı oldukça rahat bırakmış olan eski zulüm rejimlerinden ayırmıştır. Elkins'in *Kölelik* kitabına göre, Kuzey Amerika köle yaşamında kölelere ait ev, bahçe gibi yerler ve seyahat özgürlüğü yoktur ama Brezilya ya da Haiti'de kölelere kalabilecekleri yerler verilmektedir. Friedan ve destekçilerine göre de ev kadın için bir hapishanedir ve kadın bu yüzden bunalımdadır.[26]

Özellik konusuna yapılan vurgu sonucu politikalardan içe doğru bir dönüş yaşandı. Yolculuğa birlikte başladığımız tarihçi Carl Schorske ordudan ayrılınca öğretmen oldu ve öğrencilerinin ilgi alanlarının ekonomi, politika ve sosyolojiden edebiyat ve felsefeye kaydığını gördü.[27] Gunnar Myrdal'ın *Bir Amerikan İkilemi* (1944) gibi büyük sosyal bilim eserlerinde bile "moral mücadele sadece insanlar arasında değil, onların içinde de vardır," fikri görülür.[28] Çoğu insan için McCarthy'ciliğin acısı dünya görüşleri arasındaki mücadelede değil, bireylerin kendi bilinçlerine ve arkadaşlarına ihanet etmeleri arzusundadır.[29] Pek çok gözlemci aynı zamanda, atom çağının psikoloji anlayışını Popüler Cephe'den daha çok gerektirdiğine inandı. Norman Cousins *Saturday Review*'da "ilkel korku, bilinçaltından fırlayıp bilince giren, aklı ilk seziyle dolduran, bilinmeyenin korkusu," diye yazdı.[30]

Özellik konusuna vurgu yapmak çoğu zaman ev hayatına önem vermek gibi anlaşıldı. Savaş sonrası ailesinin egemen ideolojisi özel karakterini vurguladı, aile bireyleri Amerikan hükümeti de dahil olmak

üzere dış dünyaya karşı korunuyordu. İdeoloji, sınıf ve halk-bazlı sanayi toplumundan, kitle tüketimine yönlendirilmiş aile-bazlı "sanayi sonrası" toplumuna doğru değişimi yansıtıyordu.[31] Daha önce akla bile gelmeyen özel tüketim, kişisel, özel yaşam gibi konular kitlelerin ideolojisi haline geldi. İdeallerin dürtüsüyle her iki cinsiyette de evlilik yaşı, boşanma oranı küçüldü, çocuk sayısı artı ve bu eğilim altmışlı yılların sonlarına kadar sürdü. Reklamlar ve Hollywood filmleri tüketimi iyice hızlandırdı. 1930'larda işçi sınıfının yaşamını güçlü etnik topluluklar ve sanayi kuruluşları organize ederken, savaş sonrası dönemde prefabrik banliyö evleri, çamaşır makineleri, buzdolapları ve diğer lüks eşyalar sınıflar arasındaki farkı azalttı. Büyük alışveriş merkezleri zincirleri etnik dükkanların yerini aldı; büyük radyolar yerelleri susturdu ve işçi ailelerinin evlerine televizyon girmeye başladı.

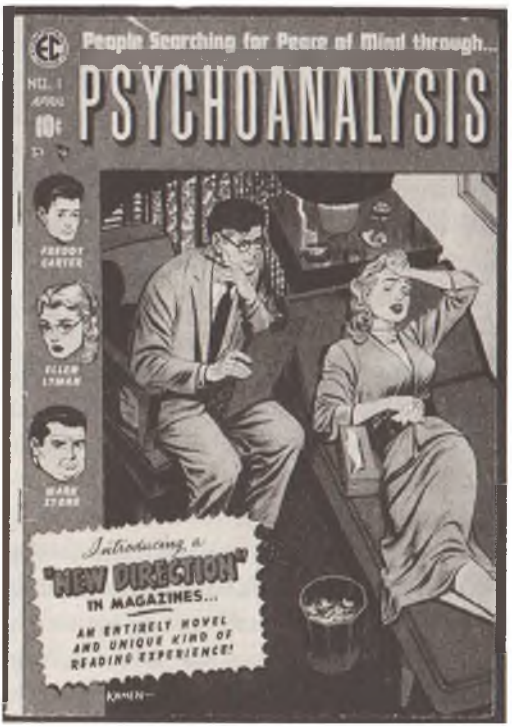
Bu koşullarda yeni bir "olgunluk", "sorumluluk" ve "yetişkinlik" etiği çıktı ortaya, psikanalizi şekillendirdi ve aynı zamanda onun tarafından şekillendirildi. Erik Erikson, "Olgun insan farklara karşı hoşgörülüdür, değerlendirmede dikkatli ve metodiktir, hükümlerinde dürüsttür, hareketlerinde ihtiyatlıdır ve... imanlıdır ve öfkelenebilir," diye yazdı.[32] Kadınların ailenin önemiyle ilgili tarihsel vurgusunu ve orta sınıfın işçi sınıfına karşı gibi gösterilmesini yansıtan "olgunluk" sözcüğü, erkeklerin homososyal, yetişkin "arkadaşlar" dünyasını reddediyor, evli çift yaşamını ve evliliğin sorumluluklarını kabul ediyordu. Olgunluk aynı zamanda limitlerin kabulünü de ima ediyordu. Philip Rief'in formülüne göre, insanın kendi moral olanaklarıyla yaşamayı kabul etmesi, boşuna etik yükseklikler için arama yaparken başarısızlıklar için acı çekmemesi anlamına da geliyordu.[33]

Olgunluk etiğini iyi inceleyen psikanalizciler onu aile yaşamına bağladılar. Cinsellikle birleşmiş karizmatik anlamlı aile ortamını, kendini tanıyan insanı ve özel yaşamı bir araya getiren bu uzmanlar heteroseksüel yaşamı ve evliliği yeniden kutsadılar. New Deal döneminde erkek için sıradan, tahammül edilebilen bir otorite ve kadınlar içinde ücretsiz çalışma alanı gibi görülen aile, 1950'lerde belki de özellikle kadınlar için güçlendirici anlamı olan bir yer oldu. 1950'lerin feminist portresinde biraz gerçeklik payı olsa da, kadınlar Freud'un okuyucuları ve analiz hastaları olarak çoğunluk olmayı sürdürdüler.[34] Yuvanın yeni ideallerine, çocuk yetiştirmenin büyük önemine ve ödüllendirici karakterine, yaşam boyu taahhüdün etik değerine ve buna bağlı olgunluk

hedefine inananlar çoktu. *Gri Elbiseli Adam* adlı filmde (1956) evin hanımı (Jennifer Jones) daha güzel bir ev ister ve daha çok para kazanması için kocasını (Gregory Peck) zorlar. Ama erkek yeni başladığı halkla ilişkiler işinde dürüstçe ve sadece "evet efendim" diyerek başarılı olamayacaktır. Evin hanımı da gittikçe olgunlaşır. Daha sonra kocasının savaş sırasında bir İtalyan kızıyla olan ilişkisini öğrenir ama olgun davranır ve onun savaş çocuğu için hissettiği finansal sorumluluğu paylaşır; Amerika'nın 1950'lerin ortalarında İtalya'ya karşı duyduğu finansal sorumluluk da simgelenmiş olur.

2. Dünya Savaşı sırasında ve sonrasında erkeklik kavramı da değişikliğe uğradı. Daha önce tutucu bilim adamları New Deal (Yeni Anlaşma) döneminin başkalarına bağımlı, zayıf insanlar üreteceğini sanarak endişelendiler. General George C. Marshall 1943'te, "Düşmanlarımız çocuklarına zorluklara dayanmayı öğretirken, bizimkiler devlete dayanmayı öğreniyor," diye yazdı. William Menninger de Amerikan toplumunun henüz gelişme aşamasında olduğunu, tam olgunlaşmadığını ve 'Ben istediğimi istediğim zaman alırım,' mantığıyla davrandığını söyledi.[35] Fakat 1943'te Dwight Eisenhower, psikiyatrik nedenlerle hastaneye yatırılan askerleri tokatladığı için General George Patton'u suçladı. Patton bir askere, "Kes şu lanet ağlamayı!" diye bağırmıştı. Olayı öğrenen gazeteler psikolojik sorunu olanın aslında Patton olduğunu yazdılar.[36] Savaştan sonra Gaziler yönetimi *Adamlar* (1950) gibi filmlerin çevrilmesini teşvik etti, bu filmde Marlon Brando belden aşağısı felç olan bir adamın mücadelesini anlatıyordu. Filmde Marlon Brando hastaneden çıktıktan sonra felçli bacaklarını sürüyerek şehir dışındaki küçük evine gider ve karısı yardıma ihtiyacı olup olmadığını sorunca, "Lütfen," der.[37]

Savaş sonrası dönem genelde büyük sosyal ve kültürel değişikliklere neden oldu. Silahlı kuvvetler, iş alanları ve meslekler yeni bir bireysel sorumluluk duygusu yaşarken, evlilik ve aile yaşamı gittikçe değer kazandı; bu değişimlerde karizma ve rasyonelleşme iyice birbirine karıştı. Bir yanda karizmatik birlikler yeni bilimsel çalışmalara, yeni organizasyonlara derini kişisel anlam kazandırdılar. Diğer yandan aile yaşamının yeniden kutsallaşması bireyin yaşamına rasyonellik getirdi. Bunun sonucunda varolan toplumlar ve grup dayanışmaları tahrip edildi, bürokratik ve teknik olarak oluşmuş yeni düzenler -psikiyatri, sağlık kurumları, refah devleti, büyük üniversiteler, askeri kurumlar, aile- ortaya çıktı ki 1960'ların kuşakları bunlara karşı başkaldıracaktı.

Psikanaliz kitle kültüründe yaygınlaştı, 1955

Amerikalı psikanalizciler rasyonelleşme ajanlarıydı. Ama onlar da onun tarafından değiştirilmişlerdi. Görünüşte anahtar faktör tıptı—her analizcinin tıp diploması sahibi olması gerekiyordu. Daha derinde ise, psikanalizle Amerikan zihin-tedavisi kültürü arasında özel bir yankılanma vardı. Yaşanan göç olayları ikisinin kader birliğini sağladı. Avrupa psikanalizinin en kötü eğilimleri –mükemmelleştirme, bilime adeta tapınma, otoriterlik, politikadan korkma ve ona karşı saygısızlık– yeni, karakteristik bir Amerikan eğiliminin etkisinde kaldı.

Ives Hendrick, Ralph Kaufman, Bertram Lewin, Gregory Zilboorg ve Lawrence Kubie gibi genç Amerikan analizcileri, gücü Abraham Brill çevresine toplanmış Doğu Avrupa-egemenliğindeki New York grubunun elinden alınca, psikanalizin Amerikanlaşması da ekonomik krizin ilk yıllarında başladı.[38] Genç analizciler eğitim, klinik çalışmaları ve popülerleşmeyi bir araya getirecek profesyonel enstitüler kurmak istiyorlardı. Bu fikir psikiyatrların yasallık arayışına uygundu ve bu da psiki-

yatride analitik eğitime sponsorluk yapan kuruluşlarda yansıtıldı.[39] Otuzlu yıllarda çoğu grup yaşamıyla ilgilenen gece okulları olan yerel enstitüler açıldı. Seçkin enstitülerde psikiyatri ihtisası için bölümler vardı.[40] 1930'lu yıllarda psikanaliz eğitimi alacak adaylardan, onaylı bir enstitüden psikiyatri ihtisas belgesi getirmeleri isteniyordu.[41]

Avrupa'dan mülteci doktorların gelmesi üzerine tıp doktorluğu eğilimi güçlendi. Bunların çoğu Berlin Psikanaliz Enstitüsünden geliyordu ve profesyonelleşme konusu güçlendi. Mülteci olarak gelenlerin hepsi de genç analizcilerin heveslerini paylaşan ego psikolojisinin öncüleriydi; aslında çoğu daha önce Avusturya ve Almanya'da Amerikalı hastaları olan analizcilerdi. Columbia Üniversitesine giden Sandor Rado ve 1934'te Los Angeles'te ilk psikanaliz derneğini kuran Ernst Simmel bunlar arasında önemli olanlardır ki daha sonra Otto Fenichel ve Martin Grotjahn da Simmel'e katıldılar.[42] Helene Deutsch Freud'un dinlemedi ve 1935'te Viyana'dan Boston'a gitti, daha sonra Hanns Sachs'a katıldı ve Edward ve Grete Bibring de onun yanına gittiler. Theodor Reik 1933'te Berlin'den kaçarak önce Lahey'e, sonra da New York'a gitti. Lacan'ın analizcisi Polonya Yahudisi Rudolph Loewenstein, Viyana Tarih Müzesi müdür yardımcısı olan ve Freud'un antika koleksiyonuna yardım eden Ernst Kris, 1941'de New York Psikanaliz Derneği araştırma müdürü olan Heinz Hartmann'la birlikte Annie Reich, Hermann Nunberg, Edith Jacobson, Kathe Wolf ve Marianne Kris de New York'a gittiler. New York kalabalıklaşınca daha sonra gelen Robert Walder Philadelphia'ya, Richard ve Edith Sterba Detroit'e, Else Fraenkel-Brunswick San Francisco'ya, David Rapaport Topeka'daki Menninger Kliniğine ve Frieda Fromm-Reichmann da Maryland'deki Chesnut Lodge Sanatoryumuna gittiler.[43]

Mülteci doktorlar o zamana kadar renksiz olan mesleğe büyük prestij kazandırdılar. Birisi, "Analiz Sofokles'ten Shakespeare ve Goethe'ye kadar pek çok ünlünün imaj ve fikirlerini açma zeminine karşı gelişti," diye yazdı.[44] Bir diğeri, "Gay" sözcüğünün eşcinsel anlamına geldiğini bilmeyen biri nasıl analiz yapabilir?" diye sordu. Mülteci doktor ve bilim adamlarının çoğu bir üstünlük havasına girdiler. Abram Kardiner, "Biz geldiğimiz yerde her şeyi farklı yapardık," dedi. Amerikan psikanaliziyle "hizmet yönlendirmeli ve daha ziyade akılsızca" diyerek adeta alay ettiler.[45] Dorothy Burlingham, (doğuşu Tiffany) Amerikalıların "büyük iş" yöntemlerini Anna Freud'a şikâyet etti.[46] Ameri-

ka-doğumlu psikiyatrlar da bazen onlara aynen karşılık verdiler. Bu nedenle Karl Menninger, 1938'de "Sen esnek bir adamsın, uluslararası bir kişisin... Yahudilerle bir arada değilsin," diyerek Franz Alexander'ı kutladı. William Menninger de kardeşine, "Son zamanlarda mülteci olarak gelen psikanaliz grubu gibi, içinde garip kişiler olan bir tıp grubu görmedim... Kendimi onlarla bir tutma konusunda hiç acelem yok... Ben daha ziyade Amerikan Psikiyatri ya da Doktorlar gruplarıyla aynı ortamda olmak isterim," dedi.[47]

Mülteci olarak gelenlerle birlikte asimilasyon da başlayınca tıp diplomasına olan ihtiyaç da büyüdü. William Alanson White Enstitüsünde tıp diploması olmayan terapistler, analiz yapmayacaklarına dair belge imzalamak zorundaydılar.[48] Başka yerlerde, doktor olmayanların da bulunduğu çalışma gruplarına analizcilerin katılmasına izin yoktu. Lionel Trilling doktor olmadığı için analizci olarak onurlandırılması mümkün olmadı. Freud'un sekreteri Paul Federn de mülteci olarak ABD'ye gittikten yedi yıl sonra doktor olduğunda analizciler derneğine üye olabildi.[49] Freud buna çok kızdı ve onlara bir protesto mektubu gönderdi. Erik Erikson, Siegfried Bernfeld ve hatta Anna Freud bile daha önce doktor olmadıkları için kabul edilmediler. Eğitimci analizci olarak New York Psikanaliz Derneğinden çıkarılınca kendi derneğini kuran Karen Horney bile, tıp diploması olmadığı için Erich Fromm'u kendi derneğinden uzaklaştırdı.[50] Durumu Freud'un 1926 tarihli *Meslek Dışı Analiz* kitabına konu olan Theodor Reik şöyle yazdı: "Ben 14'ten fazla kitap ve psikanaliz yayınlarına sayısız yazı yazdım. Gerçekten çok büyük bir kabul bekliyordum. Ama tıp doktoru olmadığım için hiçbirinin kabul görmediğini çok geçmeden öğrendim. Analiz çalışması yapmamam koşuluyla bana önemsiz bir görev verdiler. Psikanalizde tıp doktoru meslektaşlarım kadar uzman olduğuma bazen kendim bile inanmadım."[51]

Analizciler psikiyatriyi fethederken, onun değerlerini de gittikçe daha çok zaptetmeye başladılar. 1955'te Amerikan Psikanaliz Derneğinde (APA) bir konuşma yapan Ives Hendrick'e göre, başarının anahtarı Freud dogmatizmine egemen olmaktı. Amerikalı psikanalizciler teorik dogmayla boğulmak istemiyorlardı. Pragmatizm olarak hizmete açık olduğu için onun dayanıklı olmasını onaylıyorlardı.[52] Franz Alexander'in 1948 tarihli *Psikanalizin Esasları* adlı çalışmasında, "Geleneksel tarihi takdimler çoğu zaman kafa karıştırdığı için artık analitik tarihi te-

olisinin incelenmesi istenmiyor," diye yazıyordu. "Bir metin psikanaliz bilgisinin şimdiki aşamasıyla ilgili kapsamlı görüş belirtmeli," dendi.[53] Alexander 1965'te, Freud'un resmi psikiyatriden dönmesiyle psikanalizin yoldan çıktığını göstermek için onun Eugene Bleuler'le olan yazışmalarını yayınladı.[54]

Analiz ve psikiyatri arasındaki sınır zayıflarken, analizciler büyük prestij ve para kazanmaya başladılar. ABD'ye sığınan mülteciler arasında en başarılı olanlar analizcilerdi. Buna rağmen, örneğin Woyfgang Koehler, Max Wertheimer ve Kurt Koffka, bir daha Gestalt psikolojisini canlandıramadılar.[55] Nathan Hale'e göre 1947 sanki bir "altına hücum" yılı oldu.[56] C. P. Oberndorf 1953'te APA başkanı olarak yaptığı konuşmada, "Psikanaliz sonunda saygın ve yasal oldu," dedi. İki yıl sonra Ives Hendrick, "Analiz (görünüşte olsa bile) piyasaya egemen olan markadır, üyeleri gittikçe artıyor. Başarımız muazzam... Diğer tıp gruplarının saygısı bize hiç beklenmeyen güçler kazandırdı; fakülte tayini, öğrenci seçimi, müfredat programı ve güven belgeleri gibi konularda çok güçlüyüz," dedi.[57] Forest Hill, New York'daki ofisinde iyi para kazanan Wilhelm Reich Gıda ve İlaç Yasasına göre sahtekârlıktan mahkum oldu ve hapiste akıl hastası olarak öldü.[58] Alfred Kazin 1956'da analizin büyük ve düzgün bir iş olduğunu söyledi.[59]

Psikanalizin Amerikan refah devletine sokulması, Amerikan hırsmakinesi tarafından baştan çıkarılmış yetenekli birinin anlattığının ötesinde bir şeydi. Bir yanda Amerikan dinsel değişimleri, "zihin-tedavisi" ve kendine yardım gelenekleri arasında bir yakınlaşma, diğer yanda ise psikanalizin ütopik zorlaması söz konusuyken, Amerikan analizinin kaderini etkileyecek olan şey soğuk savaştı. 1940'lar ve 50'lerde Amerika'daki tüm tutucu güçler çarpıtılmış bir dış düşman korkusu içindeydi. Muhalif olmak marjinalleşmiş, suçlanmış, kendini büyüten çıkarlar gelişmişti. Yasallaşan ve etkileri artan analizciler de uygunluk ve baskı ortamının bir parçası olmaya başladılar. Otoriterlik, bilim ve ihtişama olan eğilimleri gibi, analizin marjinallik döneminde pek ortada görülmeyen kavramlar, analizcilerin soğuk savaş kültürüne alışmaları sonunda birden büyüdü, kötü bir hal aldı.

Analizin soğuk savaş devletine entegrasyonu başlangıçta onu, çok geçmeden kendisine karşı kullanılacak olan pozitifçi bilim nosyonuna bağladı.[60] Alan A. Stone 1977'de, savaş sonrası Boston'daki eğitimi sırasında, hocasının analitik çalışmayı geçmişin büyük, kolektif işleriyle

kıyasladığını hatırladı. Yarım yüzyıl sonra analizin karizması söndüğünden, Stone psikanalizin bir bilim olmadığına inandığını söyledi, toplanan, her zaman gözlemlenen bilgilere dayanan ve kehanete açık bir bilim dalı değildi.[61] Stone'un gücü tükenmiş bilim nosyonu, insanların fiziğe dayanmayan incelemelerinin bütün yollarını dışarıda bırakmalıydı; gerçekten de fizik daha karmaşıktır. İdealleşmiş ve doğal bilimlerin gereksiz yere kısıtlanmış kavramlarının altında kalmak, eleştiri ve spekülasyonların dışında bırakılmak, deneysel onaylar gerektiğinde soru sormayı reddetmek ve cevap alamamak, incelenen konunun aslında konu değil de özgür bir varlık olduğunu anlamanın ihmali, incelenme sürecinde kendi kendine değişebilme yeteneği - tüm bunlar kırklı yılların sonlarında soğuk savaş kültürüyle birleşti.[62]

Bir bilimsel kültür analizcilerin bireysel ya da kolektif olarak kendilerini düşünmediklerini doğruladı. Hiçbir şey daha az analitik olamazdı, ama analiz onun pratiğini yapanların söylediklerinden daha etkin bir tedaviydi. Buna göre psikanaliz çoğu zaman kötü inançlı bir çalışmaydı, başarılarıyla övünür, başarısızlıklarını görmezdi, sınıf çalışmalarını çarpıtır ve kendini düzeltme yollarından kaçardı. Mesele hiç kuşkusuz karmaşıktır. Analiz karizmatik bir güç olarak uygulayıcıları ve hastalarından çok şey istedi. Her şeye rağmen çok başarısızlık, ikinci ve üçüncü analizler ve kamuoyuna yansımayan çarpıtılmış yaşamlar vardı. Frederick Crews'un, "Onun kasıtlı soğukluğu, duygusal geri çekilmeyi beslemesi, hastanın kendi algıladıklarını gerçekdışı olarak değerlendirmesi, suçu pervasızca reddi, kadınların moral açısından aşağılık ve pasif olmaları gibi tarihsel görüşü ve her zaman analizcinin haklı olduğuna dair esnek yorumlama gücü," dediği analizi suçlamasında gerçek payı vardır.[63] Bu vaziyet iç otoriterlikle pekiştirildi. Bir analizci çalışmasıyla ilgili olarak, "Bir öğrenci herhangi bir soru sorduğunda susturulur ve ona direndiği söylenirdi," dedi.[64]

Soğuk savaş koşullarında tedavi ihtiyacı depolitize olmayı ve hatta reaksiyonu cesaretlendirdi. Analizcilere resmî güç verildiğinde, "profesyonellik" ve "analitik tarafsızlık" idealleri başka bir anlam kazandı. Soğuk savaş sürerken politikaüstü olma talepleri özellikle tehlikeli olmaya başladı. Bunun en kötü örneği Brezilya'da görüldü. Üçüncü Reich (iktidar, yönetim) döneminde Alman psikanalizinin önde gelen temsilcilerinden Werner Kemper, 1946'da Rio de Janeiro Psikanaliz Derneğinin kurucuları arasındaydı. Daha sonra tıp doktorluğunun söz konusu

olmasıyla, Kemper'in eğittiği bir analizcinin gözetiminde Amilcar Lobo adlı analizci adayı kurbanların fiziksel ve ruhsal durumlarını gözlemleyerek işkencecilere yardımcı oldu. Müdahale taleplerine rağmen IPA olayın önemini görmezden geldi.[65]

İngiltere'de antikomünizm, Popüler Cephenin şekillendirdiği analitik geleneği gölgeledi, ama ABD'de McCarthy döneminde liberal analizciler bile kabul gördüler. Arthur Miller'e göre, yaşadığı zorluklar kuşkusuz kişiseldi, ama psikanalizin sadece Marksizm için değil, her türlü sosyal aktivite yerine de kullanıldığından kuşkulanıyordu.[66] Bazı analizciler hastalarına HUAC ve McCarthy soruşturmalarında yardımcı olmalarını söylüyorlardı.[67] Analizcisi bir eski-komünist olan aktör Sterling Hayden, "Hiçbir suç işlememiş insanları ihbar etmedikçe FBI yakamı bırakmayacak," dediğinde analizcisi ona, "FBI bu bilgiyi gizli değerlendirecektir," dedi. Hayden avukatının kendisine FBI'a güvenme dediğini aktarınca analizcisi, "Avukatını değiştir," tavsiyesinde bulundu ve "FBI ile gizlice konuşmakla fikrini Washington'da açıklamak arasında pek bir fark yoktur. Onlara zaten bazı bilgiler verdin. Çok iyi danışmanların var ve zamanı geldiğinde insanlar sana belki de bir zamanlar bir hata yapmış örnek bir adam olarak bakacaktır," dedi.[68]

Analizciler bir zamanlar egoya egemen kültürün sağladığından daha hoşgörülü bakıyorlardı; şimdi ise Batının "bireye saygı" görüşünü paylaşıyorlardı. UNESCO'nun Paris'te yaptığı 1948 konferansında Harry Stack Sullivan ve arkadaşları, Budapeşte'den Alexander Szalai önderliğindeki Doğu Avrupa sosyal bilimcileriyle konuştular. Amerikalıların savunduğu Batı psikolojisi, sosyal koşulları değiştirmeden bireyin bilincini değiştiremezsiniz şeklindeki ortodoks Marksist fikrini kolayca yendi; ama tartışmaların sonu değil, sadece başlangıcıydı bu.[69] Amerikalılar ayrıca soğuk savaşta zaferi daha yakın gibi gösteren bir misyon tavrı takıldılar. Karen Horney ABD'ye "duygusal denge için uzun vadeli planlama" tavsiye ederken, Sullivan, "dünya çapında psikiyatri seferberliği," istedi ve Henry A. Murray da, "Sosyal bilimciler değerler ülkesini istila etmeli ve topluma doktor olmalılar," dedi.[70]

Devlet destekli psikanalizin belirsizliği dış işlerinde oldukça netleşti. Japonya'nın işgalinde Marksist teorici Masao Maruyama Japon militarizmini ülkedeki "modern egonun" zayıflığına bağladı. Almanya'da ikinci kuşak teorici Alexander Mitscherlich, Alman psikanalizinin Nasyonal Sosyalizmle suç birliği yaptığını açıkladı. Amerikalı yetkililer

her iki girişimi de görmezden geldiler. Soğuk savaşın etkisinde analizin gelişmesini geçmişi unutmanın bir yolu olarak teşvik ettiler. Almanya'da Ekim 1945'te, Felix Boehm ve Karl Müller-Braunschweig dahil bazı analizciler, psikoterapi için devlet desteğinde ödeme yapacak bir sigorta şirketi kurulmasını sağladılar. On yıl sonra Almanya ABD'nin birinci soğuk savaş ortağı olurken, Almanlar IPA içinde en büyük grubu oluşturdular. Göring Enstitüsü tarihe karışırken analizciler de kendi çalışmalarına çekidüzen verdiler, Nazilerle ilgili kararsızlıklarını, yaşadıkları zorlukları açıkladılar ve ABD ve İngiltere'de eskiden dostları olan Yahudi analizcilerle temasa geçtiler.[71] Böylece Amerikalı analizciler daha büyük bir sürecin parçası olarak Freudculuğun sterilize edilmiş bir versiyonunu ihraç ettiler ki ABD böylece her iki ülkeye de kendi yaşam tarzını göndermek istiyordu.

Rutinleşme sürecine kapıldıkları halde, karizmatik bir anlam kaynağına bağlanmak Amerikan analizcilerinin iç yaşamlarını şekillendirdi ve onları doktor arkadaşlarından ayırdı. Taraftarlığı, feragati, eğitim yıllarını, gece sınıflarını, manastır davranışlarını, gizliliği ve analizciyi üreten adamayı hiçbir ekonomik ödül açıklayamazdı. Psikanaliz her şeyden önce bir *meslekti.* Michael Balint, "Analitik eğitim, özel, güç anlaşılan bilgileri, dogmatizmi ve otoriteyle ilgili teknikleriyle, ilkel üyeliğe kabul törenlerine benziyordu," diye yazdı. Bunun merkezinde, otoritesini Freud'dan alan biriyle karşı karşıya yapılan eğitim analizi vardı. Bunun amacı, rahiplik eğitiminde olduğu gibi, adayın kendisini hocasına benzetmesi, onun ideallerini benimseyerek tüm hayatını etkileyecek güçlü bir süperego edinmesiydi.[72] İlticaların travması bu ikili bağlantıları yoğunlaştırdı ama aynı zamanda onları yeraltına itti.

Analiz refah devletine girerken, analizcilerin kendi iç kimliklerini sürdürmek için gereken en önemli kaynak Freud'un idealleşmiş imajı, paylaşılan ego idealiydi. 1955'te bir yemekte konuşan Lionell Trilling, "Freud'un kişiliğinde gerçek ve dramatik şekilde gelişen... tüm tarihi gözlerinin önünde olan psikanalizi kutluyorum," dedi. Freud'un doğumunun yüzüncü yılı olan 1956'da Freud'un onaylamayacağı hiçbir şey yapılmaması kararlaştırıldı. Ruth Thomas, "Galiba sonunda hepimiz Freud'a saygı gibi bir konuda fikir birliğine vardık," diye konuştu. Ernst Kris ABD'ye gitmeye hazırlanan Anna Freud'a, "Herkes senin önünde saygıyla eğilecek, sadece Freud'un kızı olduğun için değil elbette, ama

bunun da hiç kuşkusuz rolü olacaktır. Eğer istersen onların babana karşı hissettikleri kararsızlığın pozitif yanını sana yönlendirilmiş gibi farz edebilirsin," dedi.[73]

Freud'a karizmatik bağlantının tekrar oluşturulmasını sağlayan analiz eğitiminden başka iki ilave yol daha vardı.[74] Birincisi Freud'un kitaplarını ve özellikle de *Rüya Yorumları*'nı okumaktı. Heinz Kohut'un dediği gibi, öğrenciler bu kitabı okuyarak, onun zihninin en derin çalışmalarına yakınlık hissediyor, bir başka insanın zihniyle adeta birleşerek bilinçten bilinçaltı düzeylere iniyorlardı. Bunlar en yakınlarımızla, aile bireyleri ve dostlarla günlük ilişkilerimizde bile olmayan şeylerdi. Freud'a tekrar yaklaşmanın ikinci yolu, onun öz kimliğini benimsemek ve bir yazar olmaktı. Ernst Kris 1945'te "gerçek Freud psikanalizi olduğuna inandığımız otoriter ifadeler" çağrısı yaptı. Londra'dan bir "MEMORANDUM - Bundan Sonra Ne Yapılır Konusuna Özgür Kurumlar" gönderdi ve "Şu anda yazmak kadar önemli hiçbir şey yok," diye yazdı.[75]

Freud'un mirasını korumak arzusu yeni bir sistemleşme döneminde yansıtıldı. Bu dönemin en önemli ürünleri Hartmann, Kris ve Loewenstein'ın *Çocuğun Psikanaliz İncelenmesi* adlı yayında sürekli çıkan yazıları, David Papaport'un 1959 *Psikanaliz Teorisinin Yapısı* ile, Dorothy Burlingham tasarımı ve Anna Freud sponsorluğuyla çıkan *Hampstead Psikanaliz İndeksi*'dir ki, bunda analitik bilgiler sistematik kıyaslamayı mümkün kılan bir yolla kaydedilmiştir.[76] Melanie Klein, "İnsan kederlendiğinde evini temizler, düzenler," dedi.[77] Sistematikleşme aynı zamanda sağlık ve pozitivizme de yol açtı. Freud'un süperegonun egoya onay verip vermemesi, deneysel bir boyutu korumasından söz ettiği yerde, Hartmann, Kris ve Loewenstein, iki fail arasında "gerginlik derecesi" konusunda Freud'un dilini düzelttiler.[78]

Bu kuşağın en önemli projeleri –Ernest Jones'un üç ciltlik Freud biyografisi ve James Strachey'nin *Sigmund Freud'un Komple Psikoloji Çalışmaları Standart Baskısı*– aynı anda hem yas tutma ve hem de düzeltme çalışmalarıydı. Jones'un "ölümsüz bir büyük adamın gerçek kızına" diye yazıp Anna Freud'a ithaf ettiği biyografi 1954'te çıkmaya başladı. Biyografide Freud imajı o kadar güçlüydü ki, analizciler Jones'un hayatının son on yılındaki olgunlaşmasını, yumuşamasını bu konudaki malzemeye bağladılar.[79] Jones analizi bilimsel açıdan destekleyebilmek için, Freud'un Brückean materyalizmiyle ilişkisini vurguladı, Fre-

ud'un Franz Brentano'nun felsefe derslerine girerken, bu gerçeğin fazla önemli olmadığını kaydetti.[80] Jones karizmatik başkaldırı sonrasının etkileriyle mücadele ederken, *Mannerbund* deneyiminin yoğunluğunu minimuma indirgedi, analiz ve politika arasındaki tüm bağlantıları görmezden geldi, Rank ve Ferenczi ile eski hesaplarını kapadı ve Peter Homans'ın psikanalizde "*ur*-endişe"si dediği kavramı örnek göstererek bunun bir din gibi görüleceğini söyledi.[81]

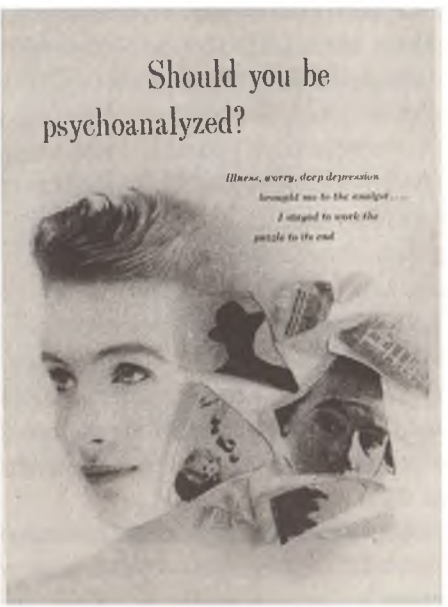
Küçük, uluslararası bir analizciler grubu tarafından hazırlanan yirmi dört ciltlik *Standart Baskı* çalışmaları 1946'da başladı ve yirmi yıl sonra tamamlandı, böylece Jones'un Freud'a verdiği ilk söz yerine getirildi.[82] Marx, Weber ya da Nietzsche dahil, tüm diğer modern Avrupalı düşünürlerin hiçbiri için bu büyüklükte bir İngilizce baskı yoktur. İngiltere'de hazırlanan ve Amerikan Psikanaliz Derneğinin büyük finans yardımıyla basılan bu esere dernek beş yüz kopya almayı da garanti etti.[83] Strachey daha önceki ve özellikle Joan Riviere ve Katherine Jones tarafından yapılan İngilizce çeviriler üzerinde çalışarak onları daha etkili hale getirdi.[84] Kendi hayalindeki okuyucuyu, "Yüksek düzeyde eğitim görmüş, bilime yakın ve on dokuzuncu yüzyıl ortalarında doğmuş İngiliz insanı," olarak tanımladı.[85]

Eserin çevirisi İngilizce dilinin bir anıtıdır, ama aynı zamanda tıbba yönelişi de yansıtır. Eserin en zayıf yanı, Freud'un bunları yazarken günlük dili kullanmış olmasıdır. Freud hem ruhsal yapı ve hem de deneyimli benliği için *Ich* "ben" deyimini kullanmış, böylece ona çifte anlam vermiştir. Strachey çevirisinde *Ich*'e "ego" diyerek bu ikiliği ortadan kaldırmıştır. Strachey'nin tıbba meyilli olan klasik terimler kullanması sorunu derinleştirmiştir. "Güzel," "uygun," olmuş, "ihtiyaç"a "zaruret" denmiş ve buna benzer değişiklikler yapılmıştır. Etkili, aktif ve dinamik yapılar yerlerini tarafsız, pasif ve statik olanlara bırakmıştır. Freud'un çoğu zaman bilinçaltının zamansızlığını yakalamak için kullandığı şimdiki zaman yerine basit geçmiş zaman kullanılmıştır.[86] Standartlaştırılmış bir sözlük kullanımı analizlerdeki İngiliz-Amerikan egemenliğinin önemini göstermiştir. Strachey'nin çevirisi günümüze kadar uluslararası standart kabul edilmiştir.

O dönemin diğer çeviri ve baskıları da eseri güzelleştirmeye çalışmıştır ama muğlâktır. Freud 1883'te yazdığı ve 1960'ta İngilizceye çevrilen bir mektubunda Martha Bernays'a, "artık daha mütevazı, normal bir yaşam süreceğini... keşifler peşinde koşup kendini harap etme-

yeceğini," bildirmiştir. Ama Freud'un Almanca sözcüğü burada *Gojim*'dir ki bu da Musevi olmayan anlamındadır.[87] 1954'te *Psikanalizin Orijinleri* adıyla yayınlanan eserde Freud'un Fliess'e gönderdiği mektuplar verilmiş, ama Ernst Kris buraya, Freud'un 1897 yılında yazdığı ve iki yaşındaki kızına tecavüz eden babanın korkunç olayından söz eden mektubunu almamıştır.[88] Bu tür yazıları vermeyerek Freud'un korunmasını amaçlayan girişimler aslında analiz geleneğinin zedelenmesine neden olmuştur.

Gerçekten de bu girişimlerde pek çok kafa karışıklığı vardır. Daha sonra Freud ve psikanalizi gözden düşürmeye çalışanların çoğu, Helene Deutsch'un yardımcısı Paul Roazen ya da Anna Freud ve Kurt Eissler'in yardımcısı Jeffrey Masson gibi, ortodoks analizcilerin yandaşı olan kişilerdir. Freud'u kötüleyenlerin başında gelenlerden biri olan Frederick Crews, bir zamanlar Amerika'nın önde gelen psikanaliz edebiyatı eleştirmenlerindendi. Önemli Amerikalı analizcilerden Robert Wallerstein 1983'te, "Amerikan analizcileri Freud için asla tam olarak yas tutmadılar, kararsızlıklarını onunla paylaşmadılar ve onunla bir arada olmadılar," diye yazdı.[89]

Psikanaliz, kadınlar ve kitle tüketimi (*Mademoiselle*, Ekim, 1953)

Analitik karizmayı soğuk savaş normalleşmesine bağlamak en derin etkisini cinsellik alanında gösterdi. Savaş sonrası Amerikan toplumunda analiz aile yaşamını iyice inceledi ve etkiledi. Analizciler bu yeteneğe sahipti, çünkü insanlar onlara güveniyordu. Bir tıp mesleği kadınların, eşcinsellerin ve diğerlerinin arzularını patolojik olarak ele alıyor ve bu güvene ihanet ediyordu.

Amerikan ego psikolojisinin uluslararası psikanaliz hareketinde üstün duruma gelmesi, analize çok sayıda kadının girmesi, içlerinden liderler çıkması ve analiz teorisine getirdikleri anne-çocuk örneğinde yaptıkları değişimle aynı zamana denk geldi. Fakat ego psikologları güç kazanınca analizi etkili biçimde erkekleştirdiler. Tıp doktorluğu zorunluluğu kadın analizci sayısında büyük düşüşe neden oldu. 1940'larda tıp öğrencilerinin sadece yüzde 6'sı kadındı ve 1930'larda kadın analizcilerin yüzde 27 olan oranı 1950'lerde yüzde 9'a düştü. Tıp doktoru olma zorunluluğu neden oldu bu düşüşe.[90] Uluslararası organizasyonlarda liderliği ABD yaptığı ve analizi ülke dışına taşımaya çalıştığı için cinsiyetteki bu farklılık tüm hareketi etkiledi.

Erkeklerin çoğunluğu alması nedeniyle, ilk zamanlar anne-çocuk ilişkisi teorisi kadınlar tarafından uygulanır ve kadınlara yönelik olarak yapılırken, değişiklikten sonra kadınlara karşı yönlendirilen bir tıp teorisi oldu. Başarılı kariyerleri olan yaşlıca kadın analizciler bile kadın hastalarını çalışma hayatından çekilmeleri ve evlerinde kocalarını mutlu etmeleri konusunda etkilemeye başladılar. Sosyal sorunlar çıktı ortaya. Abram Kardiner'e göre aile içinde kadın etkisi artarken babanın rolü azalmaya başladı. Çocuk suçlular için narsisist anneler, akıl hastası çocuklar için şizofren anneler suçlanıyor, siyah erkekte onur olmaması "zayıf, anne-merkezli aileye bağlanıyordu. Erkek eşcinselliği için "gümüş kordon" suçlanırken, erkeklerin soluk yüzlü olmaları da anneye fazla bağımlı olmaya bağlanmaktaydı.[91] Böylece ironi olarak analiz, cinsiyet ve cinsellik konularında harekete geçirdiği devrimci kültürel değişimlerin ortasında bir erkek egemenliği kurdu. Psikanaliz yirminci yüzyılın cinsellik şevki ve gizemiyle birlikte yükselişe geçtiyse de normalleşme sürecinde inişe geçti.

Anne-çocuk örneğinde zayıflıklar olmadığı anlamına gelmez bu elbette. Tam tersine, analitik testler anneyi kültürel ve tarihsel olarak değişme gücü olmayan bir ontoloji kategorisine soktular. Ayrıca Klein'ın somut yükümlülüklerle ego eşitliği Freud projesinin merkezinde-

ki otonomi ve kendini-düşünme sorununu çıkarmıştı. Anne-çocuk örneği Amerikan ego psikolojisine çevrilince, açıkça bir gelişme psikolojisine geçme eğilimi gösterdi.

Erkek analizciler bu sorunları çözmeye kalkmadılar. Jacques Lacan gibi bazıları, daha ziyade savaş sonrası hareketin anaerkil, ya da Ernest Jones ve Edward Glover gibi bazıları da, kadın komutasında olduğunu söylediler.[92] Özellikle Anna Freud psikanalizin erkek egemenliğine geçmesini teşvik etti. Anna Freud, "Babam erkek ya da kadın özelliklerin gelişerek bireyleri değişik yaşam görevlerine hazırlamalarına anatomi karar verecek der, buna inanırdı," diye yazdı. 1977'ye kadar feministlerle tartıştı ve anatominin kız çocuğunu erkek çocuklar karşısında dezavantajlı duruma soktuğunu söyledi. [93]

Bununla beraber 1. Dünya Savaşı sonrası ortaya çıkan kadın özgürlüğü geleneği bazı analitik bölgelerde ısrarla kalmıştı. Phyllis Greenacre ve Grete Bibring kadın hastalarını erkeklere boyun eğmeme konusunda uyardılar.[94] Helene Deutsch'un 1950'lerde anne/kız ilişkileri konusunda yazdıkları feminist sosyolog Nancy Chodorow'u etkiledi. Viola Klein'ın *Kadın Karakteri* (1949) Freud fikirlerini Margaret Mead ve William I. Thomas'ın feminist sosyal bilimleriyle birleştirdi.

Fakat bunlar istisnalardı. Böyle olunca da 1960'ların "psikanaliz feminizme düşmandır" anlayışı üzerinde etkileri pek olmadı. Ferdinand Lundberg ve Marynia F. Farnham'ın 1947'de yazdıkları *Modern Kadın: Kayıp Cinsiyet* kitabı örnek olabilir. Betty Friedan'ın 1963'te yazdığı *Feminen Mistik* kitabında savaş sonrası psikiyatrik dünya görüşüne örnek olarak gösterdiği kitap buydu. Gerçekten de Lundberg ve Farnham, "feminizm özünde bir hastalık... Kadın organizmasının erkek başarısı yoluyla kendini iyi hissetmesi mümkün olamaz," diye yazdılar.[95] Daha sonra bu çalışma Freud'un görüşlerine örnek olarak kadın özgürlüğü çevrelerinde ve kadın eğitim programlarında ün kazandı. Aslıda Lundberg ve Farnham analizci değillerdi. Ayrıca Frances Arkin üç ayda bir çıkan *Psikanaliz* dergisini okuduktan sonra yazarların sıkıcı görüşlerinden şikâyet etti ve "Saati tersine, sanayi devrimi öncesine çalıştırıyorlar," dedi.[96]

Savaş sonrası Amerikan analizi tamamen antifeminist değildi belki ama yine de cinsiyet ve cinsellik normalleşmesini zorladı. Feminizm yanlısı olarak adları geçen tüm analizciler –Phyllis Greenacre, Grete Bibring, Helene Deutsch, Viola Klein ve Francis Arkin– kadındı. Roy Scha-

fer'in Freud'u 1974'te eleştirisine kadar, ABD'de feminizme sempatiyle bakan erkek analizci bulmak zordu.[97]

Her zaman olduğu gibi, tedavi aşamalarında kötü suçlar işlendi. Talcott Parson'ın kızı Annie Parsons, Swarthmore ve Radcliffe'de psikoloji eğitimini tamamladı, Paris'te Levi-Strauss, Lacan ve Piaget ile çalıştı, Harvard Tıp Fakültesinde araştırma yaptı ve bir analizci olarak Boston Psikanaliz Enstitüsüne başvurdu. Ama son derece ortodoks analizcisinin yanıtı onu mutsuz etti, söyleyecek bir şeyi olmadığını yazdı. Tarihçi Winifred Breines, "Analizcisi onun adaylık için yeterli olmadığı konusunda hiçbir şey göstermedi," diye yazdı. Annie Parsons 1963'te "temel kadınlık içgüdüleriyle uzlaşamadığı" gerekçesiyle reddedildi. Genç kadın bunun etkisinden kurtulamadı ve otuz üç yaşında intihar etti.[98]

Kurbanlar sadece kadınlar değildi. O döneme ait anılar ve biyografilerde kâbus benzeri analizden söz edilir. Lionel Trilling'in analizcilerinden Ruth Mack Brunswick uyuşturucu bağımlısıydı. Trilling o dönemle ilgili olarak, "Dr. Brunswick'in tedavisiyle geçirdiğim beş yıl hayatımın en zor yıllarıydı. Sadece onun ofisindeyken değildi rahatsızlığım, geceleri de onun garip davranışlarından anlam çıkarmaya çalışır, uyuyamazdım," dedi.[99] Calvin Trillin'in 1950'lerde *Life* dergisinin kapağında resmi çıkan ama daha sonra intihar eden "Denny" ile ilgili anılarında, Denny'nin analize giren bir eşcinsel olduğu yazar, ama ayrıntı yoktur.[100] Yazar Dan Wakefield uzun analiz seansının sonunda analizcisinin ofisinde yerde yatarken bulur kendini ve öyle berbat durumdadır ki ayağa kalkamayacağını sanır."[101]

Eşcinsel çoğu zaman özel hedefti. Anna Freud 1956'da babasının bir eşcinselin annesine 1935'te yazdığı ünlü mektubundan söz etmemesini rica etti gazeteci Nancy Procter-Gregg'den ki o mektupta eşcinselliğin hastalıklarla ilgili olmadığından söz ediliyordu. Anna Freud'a göre analizciler artık eşcinselliği tedavi edecek yöntemlere sahiptiler ve babasının mektubu da eşcinsellerin cesaretini kıracaktı.[102] Bu tedavi üzerinde çalışan analizcilerden biri de Lawrence Kubie oldu. Moss Hart'ın *Karanlıktaki Kadın* adlı oyunu Broadway'da 467 kez oynandı, ama Hart, Kubie'nin eşcinsellik tedavisi[103] nedeniyle depresyona girmiş ve erken ölmüş olabilir. Kubie, Vladimir Horowitz adlı hastasına, eşcinsel ilişki arzusu gelince kendisini bir odaya kilitlemesini ve bir diğerine, Tennessee Williams'a da hayatının en güzel ilişkisine son vermesini tavsiye etti.[104] Allen Ginsberg 1950'de bir kadın psikiyatra gitti-

gini anlattı ve "Kadın babama telefon etti ve ebeveynime, benim erkeklerden hoşlandığım gerçeğini kabul etmelerini söyledi," dedi. Biseksüel aktör Montgomery Clift, eşcinsel Harry Stack Sullivan'ın yakın dostu olan eşcinsel analizcisi William Silverberg'le tatil yaptı.[105] Psikanalizci Robert Lindner 1956'da, "Meslektaşlarımdan çoğu eşcinselliğin bir hastalık olduğu konusundaki basit ama insancıl görüşü terk ettiler; onu daha ziyade, kapalı erotik itkileri ifade etmenin yolunu arayan bir kişilik isyanı olarak görüyorlar," diye yazdı.[106]

Biseksüellik teriminin kariyeri özellikle belirleyicidir. Gördüğümüz gibi Freud'un bunu tanımlaması analizin yaratılışında vardı ve terim her zaman, verilen cinsiyet rollerinden özgürlüğü çağrıştırdı. Fakat 1940'ta Columbia Üniversitesinden Sandor Rado kavramın bilimsel yararlılığını yitirdiğini söyledi. Teori embriyolojiden psikolojiye kendince bir sıçrama yapmıştı... istisnalar hemen hemen ihmal edilebilirdi, her birey ya erkek, ya da kadındı. Rado, Freud öncesi heteroseksüel içgüdü nosyonuna dönerek, bir ya da diğer cinsiyetten olmanın belirli bir cinsellik ima ettiğini söyledi. Bu nedenle "her homoseksüel görünmeyen bir heteroseksüeldir," dedi.[107] Ernest Jones ve Anna Freud da Sigmund Freud'un tüm insanların biseksüel mizacını fazla önemsediğine inananlar arasındaydılar.[108] Erkek eşcinselliği psikanaliz teorisi tarihçisi Kenneth Lewes, "Freud'un fikirlerinde muğlak olan, basit ve doktrin oldu," dedi.[109]

1948'de Alfred Kinsey ve diğer araştırmacılar hayvanlarda eşcinselliği, eşcinselliğin normal olduğu toplumları ve mutlu olan eşcinselleri tanımladıklarında, analizciler onları kötülediler. Edmund Bergler hiç kuşkusuz aşırı bir vakaydı ama çalışması hiçbir zaman açıkça reddedilmedi. 1951'de çıkan *Nevrozlu Sahte Seks* adlı eserinde eşcinsellerin sadece dışardan seksle ilgili göründüklerini söyledi. Ona göre Kinsey'nin hatalı sonuçları dış ülkelerde ABD aleyhine kullanılacak, ulusu lekeleyecekti.[110] Charles W. Socarides'e göre de eşcinseller Oedipus öncesi anneyle birleşmeye korkuyorlardı... Eşcinsellik davranışlarda bir nebze erkeklik kazanmayı umuyorlardı. Bağımlı gibi eşcinselin de istediği şeyler vardı.[111] Amerikan Psikiyatri Derneği 1952'de bu görüşler ışığında, *Akıl Hastalıkları Tanı ve İstatistik Kitabı*'nda (DSM-1) eşcinselliği sosyopatik kişilik bozukluğu sınıfına soktu.[112] Lewes bu nedenle haklı olarak ve cömertlikle, savaş sonrası dönemi "moral korunmanın psikolojik geleneği" şeklinde tanımladı.

Kurumsallaşacak kadar uzun süre yaşayan her karizmatik fırka ya da mezhep sonunda katılaşır, kemikleşir ve konu bağımlısı olur. Amerikan psikolojisi 1950'lerin ortalarında bu noktaya vardı. Bireyselliğin en özel ve sosyal olmayan boyutlarına hitap ederek, bir rasyonelleşme ajanı, dönemin korktuğu bir "organizasyon adamı" simgesine uyan bir evcimenlik simgesi haline geldi. Anna Freud gibi uzmanlar psikanalizin bir "yaratıcı dönemde" olmadığını kabul ettiler ve Anna Freud, "Babam şimdi yaşıyor olsaydı bir analizci olmak istemezdi," dedi.[114] Din tarihinde olduğu gibi, yenilenme dışardan, bu durumda yazarlardan ve sosyal teoricilerden gelmek zorundaydı. Fakat dışarıdakiler de rasyoneller gibi aynı karizmatik kaynaklardan etkilendiler.

Rasyonelleşme karşıtlığı tutuculuk ve radikallik olmak üzere iki şekil aldı. Bölücü nokta kurumların statüsüydü. Lionell Trilling ve Philip Rieff gibi tutucu anti-rasyonelleştirmeciler, bürokrasi ve uygunluk için bireyselliğin içgüdüsel ve cinsel temellerini dilerken kurumlara, mesleklere ve siyasi otoriteye ihtiyacı savundular. Norman O. Brown ve Herbert Marcuse gibi radikaller kurumlaşma karşıtıydılar. Onlar bireyleri baskıcı kurumlardan, özellikle de heteroseksüel ailenin sınırlamalarından kurtarmayı umut ediyorlardı.

Bu akımların 1950'lerin New York entelektüelleriyle bağlantıları vardı ve bunlar arasında psikanalizde tıpla olan ilginin kesilmesi isteniyordu.[115] Bu grup değişik olmasına karşın bir tür Marksizm yorgunluğu ve New Deal (Yeni Anlaşma) liberalizminin limitleri duygusunu paylaşıyordu. Bunlar Stalinciliği reddetmiş, Halk Cephesinden de geri çekilmişlerdi. Birey ve toplum arasındaki anlaşmazlığın, işçiler ve kapitalistler arasındaki çatışmadan daha önemli olduğunu düşünerek, ekonomik mücadele şekillerinin artık en önemli konu olmadığına karar verdiler. Bir kısmı Sağa geçerken, diğerleri "kitle toplumu" ve "kitle kültürü"nü eleştirmek için modernleşmeye, varoluşçuluğa ve psikanalize döndüler.[116]

Tıplı analizciler Freudculuğun damarlarını kuruturken New York entelektüelleri yenilikçi görüşü tekrar canlandırarak gerçek kişilik -cinsellikte, yaratıcılıkta ve kendiliğinden olan hareketlerde olduğu gibi- rasyonelleşmeye karşı sürekli bir kaynaktır dediler. Bu görüş Clement Greenberg ve Irving Howe gibi soyut ekspresyonistlerin aksiyon resimlerini ve Hannah Arendt'in siyasi aksiyon felsefesini yansıtıyordu.[117]

Bir komünist gazetesi olarak çıkan *Partisan Review*, yirminci yüzyıl başlarındaki yeniliği hem rasyonelleşme ve hem de Stalincilik için karizmatik bir direniş kaynağı olarak gördü. William Barrett, "Modernlik, hareketsiz ya da ona düşman bir toplumda bir tür bilinci canlı tutmak için gerekli gayret olarak bir edebiyat meselesi değildir," diye yazdı.[118] Arendt'in "sosyal" dediği refah devletine direnç ancak, kişisel yaşamın derin, karanlık akımlarıyla ilişkisi olan yenilikçilerden gelebilirdi.

Kendilerinden önceki Harlem Rönesansı katılımcıları gibi, pek çok savaş sonrası New York entelektüeli Afrika-Amerika müziğiyle, edebiyatıyla ve normalleşmeyi eleştiren protesto düşüncesiyle ilgilendiler. Çoğu için ırksal adaletsizlik insanlık dışı, kimlik kaybı ve modern toplumu daha genelde tanımlayan ikiliğin örneğiydi. Ralph Ellison'un *Görünmez Adam*'ı, Richard Wright'ın yenilikle ırksal kimliği birleştirme gayretleri ve James Baldwin'in ırksal ve cinsel kimlik çalışmaları bu görüşü yansıtıyordu.[119] Bazıları için Afrika-Amerika kültürü cazın zevkini doğallaştırıyor, duygusal müziğin havasını yayıyor ve marijuana da fiziksel gevşeme, yorgunluk ve cinsellik duygusu getiriyordu.

Analitik kurumun tutuculuğuna rağmen Freud bu kişiliğe dönüşün merkezinde kaldı. Çoğu insan için psikanaliz kemikleşmiş bir Marksizmin gerçek varisiydi. 1948'de *Yorum*'da çıkan bir yazıda, "30'ların siyasi klikleri etkilerini yitirip öldüler ama aslında tam olarak ölmediler ve Babanın sinesine sığındılar, garip bir şekil değişikliğine uğradılar. Psikanaliz işte bu yeni bakıştır," deniyordu.[120] Arthur Miller otobiyografisinde kırklı yılların sonlarında New York'taki psikanaliz fırtınasını hatırlatır. Bu konuda şöyle yazdı: "Şehir bombalanmış eski feragat şatosundan panik içinde kaçmaya çalışan, her şeyden mahrum liberaller ve solcularla doluydu, sosyal gelişme ve siyasi dürüstlüğe sonsuz güvenleri vardı bu insanların. Her zaman olduğu gibi, Amerikan insanı... kendisine moral verilmesini bekliyordu, ihtiyacı vardı buna... bu kez meydan okumanın bırakıldığı benim gibi kaybolmuşlar grev gözcülüğü yapmayacak ya da İspanyol tugayına katılmayacaklar ama sevmeyi asla öğrenmemiş bencil bir piç olduklarını da itiraf edecekler."[121] New York 1930'ların eski Marksist Solu ve altmışların (Freud kültürlü) yeni Solcuları arasında kritik bir köprüydü, ama Miller'in dediği gibi, psikanalizin radikal ruhu bazen morale ve kendini üstün görmeye de katkıda bulunabiliyordu.

Paul Goodman –eşcinsel, toplumcu, anarşist– Freud'un radikal olanaklarının yeniden keşfi olayında öncü bir isimdi. 2. Dünya Savaşı

sona ererken, New Deal gibi ego psikolojisinin de rasyonelleşmiş bir sosyalleşmeyi teşvik ettiğini... sosyal makinenin yumuşak çalışmasını sağladığını söyledi. William Reich da, "Eğitim, moral ve evlilikte otoritelerini genel seks liberasyonuna vermeyen analizciler gerçek doktor değillerdir," dedi. C. Wright Mills, Goodman'ın "yumurtalık devrim teorisini" eleştirdi ama o da beyaz-yakalılar ve güçlü seçkinlerle ilgili eleştirilerinde psikanalize dayandı.[122]

Freud Tom Lehrer'in halk müziğiyle karşıkültüre giriyor (1961)

New York'ta Freud fikirlerini okuma konusunda Lionell Trilling egemendi. Columbia Üniversitesinde İngilizce profesörü ve fakültedeki ilk Yahudilerden biri olan Trilling modern, orta-sınıf erkek ve kadınlar için bir görünüş olarak Marksizmin limitlerini uzun zaman önce anlamıştı. Çalışan sınıfın tarihsel rolünü ve Marksizmin geçerliliğini ve yeterince dindar olmadığını kabul ederek, orta sınıfın düşünce tarzını, romantizmle doğduğunu, kültürle tartışma durumunu itiraf etti. Trilling'e göre bu tartışma yeniliğin en büyük başarısıydı. Benliğin kültürden ayrı olarak varlığına inanmak, kültürün de iyi bileceği gibi, en asil ve en cömert başarıydı.

Trilling'e göre psikanaliz, biraz da sanatla bağlantısı nedeniyle, bu inancı adeta ilahlaştırıyordu. "Freud'un yazıları incelik ve karmaşıklık, ilgi ve trajik güç açısından insan zihninin tek sistematik anlatımı olarak edebiyatın yanında kalmayı hak ediyor."[123] Freud psikolojisinin tüm çekiciliğiyle artistik düşüncenin doğallığını getiriyor," diye yazdı.[124] Freud'un katkısı aynı zamanda sanatçı katkısının ötesine geçer. Trilling onun cinselliğe verdiği önem konusunda şöyle yazdı: "Onun buna verdiği önem reaksiyoner olmaktan çok potansiyel olarak liberal; bize kültürün hiç de güçlü olmadığını belirtiyor. Kültürel kontrolün ulaşamayacağı bir yerde bir insan kalitesi kalıntısı olduğunu, bu kalitenin temel olabileceğini ve kültürü de eleştiriye açtığını ve onu mutlak olmaktan çıkardığını söylüyor."[125]

Philip Rieff'in 1959 *Freud: Ahlakçının Zihni* adlı eseri de kişinin analitik savunmasına tersti, sadece totaliterliğe değil, 1950'lerin fazla sosyalleşmiş, aşırı yönetilmiş toplumuna da tezattı. Fakat Rieff için boşluk Trilling için olduğundan daha derindi. Rieff Freud'u, Batı uygarlığına egemen olmuş karakter tiplerin sonuncusu olan "psikolojik adam" -siyasi (eski), dinsel (ortaçağ) ve ekonomik (burjuva)- sözcüsü olarak tanımladı. Trilling'in sanatçı hatırlatmasının tersine, Rieff'in tanımlaması çarpıcı şekilde kahramanlık karşıtıydı. Kökeni "Homo economicus" olan ama artık zenginlik üretimiyle meşgul olmayan psikolojik insan babasının sinirli alışkanlıklarını almıştı. Freud bir tür "yatırım danışmanıydı... iç yaşamda zekice anlaşmalara niyetliydi, hastalarına tatmin oldukları ya da olmadıklarını dikkatle gözden geçirmelerini söylüyordu. Ama bunun karşılığı tamamen içe yönelikti. Rieff'e göre birey, toplumla daha olumlu ilişkilere girerek, bu ilişkilerde iniş çıkışların acı veren gerginliğinden kaçmayı öğrenmişti. Bireyin yeni sağlanmış olan sağlığı sosyal düşüncenin önüne geçen öz-ilgi gerektiriyor ve bireyde ironik bir anlayış tarzını destekliyordu. Rieff'e göre psikolojik insan "bundan böyle temelde sosyal ilişkileriyle tanımlanmıyordu."[126]

Radikal anti-rasyoneller aynı fikirdeydi. Ama Trilling ve Rieff'in yaptığı gibi, ruh ve sosyal kurumlar arasındaki gerginlik ya da kopukluğu değerlendirmek yerine, derin psikolojinin keşfettiği güçlerin kurumları aşacağına ve hatta değiştireceğine inandılar. Brown ve Marcuse daha tutucu karşıtları gibi ego psikolojisini reddettiler. Ama Trilling ve Rieff'in sonunda sessizce kabul ettikleri heteroseksüel olgunluk ve evcimenliği de geri çevirdiler. Trilling'in yayıncılıkta çalışan iki öğren-

cisi Jason Epstein ve Norman Podhoretz, 1959'da Norman O. Brown'ın Wesleyan Üniversite Yayınevi tarafından basılan *Ölüme Karşı Yaşam* adlı kitabını gördüler. Epstein Podhoretz'e bu kitabın tekrar yayınlanacak kadar değerli olup olmadığını sorunca Podhoretz hayretle ona baktı ve daha sonra, "İlk bölümleri okuyunca şaşırdım ve kitabı bitirdiğim zaman büyük bir düşünürün büyük bir eserini okuduğumu anladım," dedi. Freud'un tutucu bir düşünür ve liberal ve Marksist görüşleri çürüten bir bilim adamı olduğunu öğrenmiş olan Podhoretz, Brown'ın argümanları karşısında şaşkındı. Brown Freud'un eski eleştirmenleri Karen Horney ve Eric Fromm gibi gibi adamların "ucuz rölativizmini" küçük görüyordu ve Freud gibi bir devin ancak içinden geçilebileceğine inanmıştı. Podhoretz artık Freud'un kötümserliğinin onun teorisinden kaynaklanmadığını anlamıştı. Gerçekten de Freud'un çok şekilli çarpıklık konusundaki görüşünde tam bir yeni yaşam şekli ima ediliyordu, bir oyun ve içgüdüsel özgürlük yaşamıydı bu.[127]

Brown'ın görüşü ahlâk kurallarına karşı gelen ve mistik bir görüştü; o psikanalizi din ve sanat ustalarının bildiği trans- ya da süperkişisel deneyimlere bir geçiş kapısı olarak kullanmak istedi. Marcuse ise onun tersine, politik bir düşünürdü, psikolojinin sosyal değişim projesine katkıda bulunacağına inanıyordu. Trilling ve Rieff gibi Marcuse de bu değişimi, gittikçe otomatikleşen, 2. Dünya Savaşından sonra ortaya çıkan kitle-tüketim toplumunun sağladığı yeni olanaklarda buldu. Bir sonraki bölümde göreceğimiz gibi, Marcuse sosyal değişimin öncü koluna iki karizmatik ve dramatik kişilik koydu; sanatçı ve eşcinseldi bunlar ve ikisi de üretim-yönlendirmeli ve baba-egemen heteroseksüel ailenin ötesini işaret ediyorlardı. Marcuse ve Brown'ın kitapları elli yıllarda yayınlandı ama onlar Yeni Solun birçok anti-kurumsal temalarını beklediler, özellikle de kişisel yaşamın azat edici enerjilerinden.

Trilling ve Rieff'in dehşete düştüğü 1960'lı yıllarda Marcuse ve Brown gelişmelerden memnun oldular. Fakat her iki radikal ve tutucular da aynı karizmatik cinsellik, bireysellik ve kişisel bilinçaltı kaynaklarının etkisinde kaldılar. Böylece ego psikologları çok şey yaptılar. Bu yüzden bu dönemin tarihini kötü rasyonellerin iyi doktrin karşıtlarıyla, ya da uyumlu 1950'lerin asi 1960'lara karşı mücadelesi olarak okumak yanlış olur. Karizma ve radikalleşme hemen her zaman birbirine karıştı: karizma motivasyonlu enerjiler ve etik vaatler ilham ederken, rasyonellik bu enerjileri ve vaatleri kurumlardan geçirerek yönlendirdi.

Bu yirmi yılda kişisel yaşamın yeni olanakları bu karizma için zemin oluşturdu. Böylece 1950'lerin aile yaşamı idealleriyle 1960'ların kişisel liberasyon politikaları arasında bir yeraltı sürekliliği vardı.

Bununla beraber Freud için şunu söyleyeceğim—adam pek çok insanı düşündürdü."

On yedinci yüzyıl kapitalizmi aile yaşamını kutsallaştırır, on dokuzuncu yüzyıl sanayileşmesi de yeni bir çalışma disiplini getirirken, kitle-tüketim toplumu da sübjektifliğin değişimi için gerekli araçlar istedi. Bu araçlardan en etkili biri de psikanaliz oldu. "Uzun 1950'ler" denebilecek bir süreçte psikanaliz, New Deal döneminde hâlâ geleneklere bağlı ve üretim-yönlendirmeli olan aileyi, küreselleşme ve sanayi sonrası kapitalizm döneminde kendini ifade eden bireylerin yaşadığı bu aile tipine dönüştürme konusunda tetikledi. Bu değişim sürecinde ego psikologlarının mantık, olgunluk ve egonun iç ve dış dünyaları organize etme kapasiteleri konusunda vurguları cinselliğin özgürlüğü kadar gerekli görüldü ki -rasyonellik karşıtlarının sezdirdiği gibi- bu konuya geçit verilmesine az kalmıştı.

Bölüm On iki

1960'LAR, FORDCULUK SONRASI VE NARSİSİZM KÜLTÜRÜ

Piyasa operasyonlarına göre inşa edilse de kapitalist sistem, Adam Smith'e göre motorunu çalıştıran bireyin avantajının takibiyle hiçbir bağlantısı olmayan bazı eğilimlere dayanıyordu... Aile ilk kapitalizmin entegre bir parçası oldu, çünkü ona bazı motivasyonlar kazandırdı... Soluduğumuz ve aktivitelerimizi mümkün kılan havayı doğal kabul ettiğimiz gibi, kapitalizm de içinde çalıştığı ve kendisine geçmişten miras kalan ortamı doğal kabul etti. Onun ne kadar gerekli olduğunu ancak havanın incelmesiyle anladı... Kapitalizmin miras kalan tarihsel değerlerini aşındırmaya başlayan ve onlar olmadan çalışmanın zorluklarını gösteren şey, yüzyılın son üçte birinde yaşanan kültürel devrim oldu... Onun çıplaklığı ve yetersizliği artık saklanamaz hale gelince piyasa zafer talep etti.

—Eric Hobsbawm, *The Age of Extremes*

1960'larda psikanalizin karşısına çıkan kültürel ufuk yeni bir patlayıcı ütopiyle süslenmişti. Tarihte kesintisiz en uzun süren bir ekonomik büyüme sürecinde Kuzey Amerikalılar daha önce görülmemiş bir güç ve olanaklar dönemi yaşadılar. Zengin toplum imajları, sibernetik ve uzayın fethi, bir bilimsel ilerleme ve ekonomik zenginlik göstergesiydi. Çok geçmeden 1950'lerin aile-merkezli kitle tüketimi ve olgunluk etiğinin modası geçti. Bu ruh sadece Kuzey Amerika'ya mahsus değildi elbette. Ford tarzı kitle tüketimi Batı Avrupa'yı da kapladı; Komünizm dünyasında reformcular çıktı ortaya; Asya ve Latin Amerika'da yeşil devrimin etkisiyle köylü sınıfında azalma, küçük çaplı sanayi kuruluşları ve doğum kontrolü çıktı ortaya. Tarihsel olanaklar ve soğuk savaşın bloke edilmesiyle beraber global bir öğrenci hareketi başladı ve 1968'de zirveye çıktı.

Psikanaliz son kez olarak kendini yine tarihsel bir değişimin ortasında buldu ve fikirleri, altmışlı yılların öğrenci hareketlerine ilham

olarak tarihinin en yüksek noktasına ulaştı. Aynı zamanda psikanaliz mesleği, en azından klasik ya da Freudculuk anlamında çöktü. Ama karizmatik lider Jacques Lacan etkisiyle Fransa, İtalya, İspanya ve Latin Amerika'da yeni merkezler kuruldu. Fakat meslek diğer ülkelerde tutarlılığını ve etkisini yitirdi. İkinci sanayi devriminde Calvinizm olarak hizmet verdikten sonra devrimin zayıflamasıyla taraftarları da azaldı. 1950'lerde kişisel yaşamın yeniden aileye döndürülmesinde öncülük ettikten sonra on yıl sonra gelen aile ötesi hareketlerle kendini adeta kaybetti. Soğuk savaşın zirvesinde antidemokratik güçlere destek verdikten sonra yönünü kaybetti psikanaliz ve 1960'larda demokratik güçler tarafından çökertildi. Her şeyden ötesi, gerçek-yönlendirmeli, uyumlu egoyu değerlendirdikten sonra kendini belirsiz bir ortamda buldu ve bazı hallerde tanımlama ve kimliğe doğru patlayıcı yeniden yönlendirmenin içinde kalıp eridi.

1960'larda Freudculuğun paradokslu kaderi -kitle yayılması ve aceleci gerileme- ikili karakterini yansıttı. Kişisel yaşam pratiğinin ilk önemli teorisi olarak Freudculuk oradaydı ama bu dünyadan değildi. Tarihi boyunca aslında olan bu ikilik şimdi ön plana çıktı. Bir yanda bir ortodoks Freud, ego psikologunun gerçeğe uyumuna yetki vermiş gibiydi; Amerika'nın dünya hegemonyasına, bilimlerin modern organizasyonuna ve soğuk savaş refah devletine izin çıkmıştı sanki. Diğer yanda ise ikinci bir karizmatik Freud vardı, bu Freud için mantık delilikten çıkmıştı ama kolayca ayrılamıyordu ondan. Profesyonel yasaların dışında kalan ama asla tamamen uzaklaştırılmayan bu Freud, Paul Goodman, Norman O. Brown ve Herbert Marcuse gibi kişilere ilham kaynağı oldu. Bu ikinci, şeytani Freud için kişisel yaşam bir eleştiri ve üstünlük noktası olarak hizmet etti. 1960'ların kuşağı ona döndüğünde "olgunluk etiği" zorluklarını ve o arada klasik psikanalizi de patlattı.

Kapitalizm karakterinde dönemsel bir değişim bu patlamayı kontrol altına aldı. Dört faktör özelikle önemliydi. Birincisi, Ford döneminin büyük megaliti (tarih öncesi büyük taş anıt) -otomobil endüstrisi, dayanıklı tüketim malları, çelik, petrol ve elektrik- çözülmeye, dağılmaya ve dağıtılmaya başladı. Bu dağılma Fordculuğun büyük çapta, kişilik dışı, üretim-bazlı arka planını zayıflattı ki Fordcu-Freudcu aile ve modern kişisel yaşam oradan çıkmıştı. Onun yerine açık, belirsiz, değişken ağlar ve bölgelenmiş akışlar ortaya çıkmaya başladı.

Daha sonra kitlelere yönelik mal üretimi, yerini bireye göre üre-

tim yapan servislere bıraktı. Sınıf tabakalarının yerini Pazar bölgeleri, demografi, ve psikografikler aldı ki bunlar "farklı tüketici grupları için faklı mal üretmek, herkes için tek tip mal üretmekten daha etkilidir" mantığına dayanıyordu.[1] Kapitalizm bir fabrikadan çok bir mağazaya benziyordu. Marka imajı ve tüketici kimliği birleşti. Bireylerin iç ihtiyaçları ve kapitalizmin servis kapasiteleri arasındaki yeni ayarlama kişisel yaşama yeni bir tanımlama getirdi, intrapsişik ve dış gerçekler arasında bir ayrılık görülmüyordu artık.

Üçüncüsü, beyaz erkek, sendikalı ve temel işgücüyle, kadınlar, ırksal azınlıklar ve Üçüncü Dünya insanları arasındaki Fordculuk ayırımı kırılmaya başladı. Kolonici imparatorlukların sonu ve küresel ticaretin önem kazanması ırksal, etnik ve ulusal farklılıkların önemini artırdı. Çalışan sınıfın şekil değiştirmesi, ikinci sanayi devriminin ekonomik dağılıma odaklanmasından, farkın tanınmasıyla ilgili yeni taleplere geçişi teşvik etti.[2] 1960'larda çalışan aile kavramında da değişiklikler oldu ve feminizm yeniden çıktı ortaya. 1968'de Almanya'da bir grev sırasında bir kadın işçi, "İşçi hareketinde pederşahi bir yapı var," diye şikâyet etti. "Bu yapı kadınları sadece işçiler, sosyalizmin ortak yaratıcıları olarak görebilir... onların kadının öznelliğiyle ilgili otonom talepleri onaylanmadı." Fordcu-Keynesçi refah devletinin büyük, normalleştiren kategorileri –"homoseksüel", "çalışan anne", "ırksal azınlık", "sosyal organizasyon bozukluğu"– şimdi saldırı altında, tıpkı onların yerleşmesine yardımcı olan psikanaliz gibi, dendi.

Sonuncu olarak, reklamcılar öğrencilerin satınalma gücünü ortaya koyunca, piyasa güçleri genelde belirli gençlik kimliğini birleştirdiler. Blucin kıyafet, rock müziği ve eğlencelerde uyuşturucu kullanımıyla simgeleşen gençlik kültürü, yeni renkli TV ve elektronik oyunlarla beraber gittikçe daha çok gösterdi kendini. Gençler arasında ahlâksızlık arttı, feminizm gibi bu akım da aile dışına taştı ve kültürde yaralar açmaya başladı. Şair Philip Larkin cinsel ilişkilerin 1963'te artmaya başladığını, romancı Harold Brodkey eroinin kullanımının zirve noktasına çıktığını ve Marksizmin öldüğünü yazdılar. On dokuzuncu yüzyılın sonları "kontrolden" "serbestliğe" geçişe, 1970'lerde başlayan yirminci yüzyılın sonları da iç gözlemden etkin ifadeciliğe, bilinçaltından sürrealizme, düşünceden aksiyona geçişe tanıklık etti.[3]

Psikanalizle karmaşık, yeraltı bağlantıları olan Fordculuk zayıflarken, yeni, Ford sonrası kültür ortaya çıkmaya başladı, orta sınıf aile

-analitik pratiğin tarihsel yeri- krize girdi. Boşanmaların, dışarıda çalışan evli kadınların, yalnız yaşayan insanların, eşcinselliğin, eğlence yaşamı ve sanatın artış göstermesiyle bir kültür savaşı başladı. Kendiliğinden ortaya çıkan sözde uzmanlar "işini kendin gör" mantığıyla ahlâk kurallarını hiçe sayarken, tutucular düşünmeden çocuk yetiştirme olayını kınadılar. Psikanaliz de karıştı bu savaşa. Bir yanda, kimlik, tanınma ve aile ortamı mücadelelerini Freud öncesi döneme göre geri çekilme olarak gören olgunluk etiği temsilcileri, diğer yanda ise kültürel devrim sempatizanları vardı.

1960'lar ve 70'lerde aile kavramının yeniden kurulması gayretlerine elbette psikanalizi yeniden getirme çabaları da katıldı. Bunların hepsi narsisizm kavramı etrafında dönüyordu. Sanki kültür potansiyel olarak yaratıcı olsa da, masif bir ricat yaşıyormuş gibi ego vurgusu *benlik* vurgusuna yol açtı. Yapısal teori -ego teorisi- Freud'un 1914 narsisizm deneyine geri döndü. Direniş analizi "iki-kişilik" ya da "ilişkiye bağlı" pratiğe dayanamadı. Aynı zamanda analiz karizmasının çoğu, yeni ve parlak bir kadın özgürlük grubunun, kimlik politikalarının, postmodern edebiyat ve düşünce hareketinin içine çekildi. Bu süreç on yıla yayıldı ve bir nefis ıslahı olarak düşünülebilir; büyük ve bölünmez psikanaliz kilisesinin, kutsal, Katolik görünüşlü Ford döneminin çöküşü yaşandı ki bu dönem doğumundan ölümüne kadar herkesi etkilemişti.

1950'de David Riesman'ın *Yalnız Kalabalık* adlı kitabı zengin, yeni bir fikir getirdi: Henry Ford'un öldüğü yıl (1947) "diğer-yönlendirilmiş" kişiliklerin doğduğu fikriydi bu.[4] Riesman'ın demek istediği, önceki otonomi idealinin yeni bir aynaya bakış ve tanınma ihtiyacını ortaya çıkarmış olduğuydu. Riesman'ın mecazına göre, insanı dış etkilerden koruyarak yoluna devamını sağlayan jiroskop, iç yönlendirme cihazı, dış çevreyi tarayan bir radar ışını haline gelmişti. Riesman Frankfurt Okulunun etkisini yansıtarak, bu değişikliği ailenin öneminin azalmasına ve yerini emsal grubun ve medyanın almasına atfetti.

Riesman'ın argümanı karmaşıktı ama sonuç olarak, Batı dünyasının elle çalışma ve üretime dayalı endüstri toplumundan, hizmet ve teknolojiye dayalı endüstri sonrası topluma doğru geçtiği görüşünü yansıtıyordu. Bu görüş 2. Dünya savaşı sırasında ve sonrasında gelişen sosyal adalet kavramıyla çakışıyordu. Özellikle de faşizme karşı mücadele, daha önceki ırk ayırımı ve Yahudi düşmanlığının karşılığı gibiy-

di. Ekonomik adaletsizlikle ilgili geleneksel Fordcu düşünceler devam ediyorsa da, ırk ayırımına ve sömürgeciliğe karşı yoğun bir odaklanma vardı. Bu mücadelelerde *tanınma* talebi ön plana çıktı ve bu talep de analizi etkiledi.

Pek çoğunun gördüğü gibi, ırkçılığın sadece maddesel değil, ruhsal maliyetleri de vardı. Bu yüzden ABD'de Yüksek Mahkeme 1954'te siyah öğrencilerin çıkar ya da haklarını değil de, onurlarının zedeleneceğini düşünerek ayrı okullar açılmasına karar verdi. Martinik'te sürrealist ressam Aime Cesaire, milyonlarca insana korku, aşağılık kompleksi, dehşet, umutsuzluk gibi duygular aşıladığını söyleyerek sömürgeciliği protesto etti.[5] Sartre'ın varoluşçuluğundan etkilenen ve Cezayir devrimiyle karşı karşıya kalan Fransız psikanalizi özellikle bu mantığa açıktı. Örneğin Octave Mannoni, prestij, soğuma, anlaşma pozisyonları ve minnettarlık borçlarında, yeni mitlerin ve yeni kişilik tiplerinin ortaya çıkışında verilen mücadelelerde eşitsizlikler olduğunu görmeyen Komünist Partiyi eleştirdi.[6] Cezayir'de çalışan Martinikli psikiyatr Frantz Fanon, ırk ayırımının sömürgeciliğin tüm hayaletini yapılandırdığını öne sürdü. Siyah Afrikalılar duvarlara yazılan "Pis Zenci!", "Bak Bir Zenci var," gibi yazılarla aşağılanıyordu. Bu tür davranışlarla karşılaşanların psikanalize değil, bir temizlik devrimine ihtiyaçları vardı.

Bu yanlış tanımlamaların neden olduğu ruhsal hasarlar çoğaldıkça, psikanalizde intrapsişik otonomi paradigmasından bir sübjektiflikarası paradigmaya doğru değişim zorunluluğu çıktı ortaya. Böyle bir değişim ego psikologları arasında da bağımsız olarak gelişiyordu. Erik Erikson orta-sınıf gençliğinin gittikçe artan kendini-tanıma olayına 1956'da "kimlik" ve "kimlik krizi" kavramlarını getirerek cevap verdi. Erikson'a göre yetişkinlik, tarihsel olarak üretimde aile rolünün sona ermesiyle gelmiş yeni bir yaşam aşamasıydı. Erikson tanıma temasını açık olarak geliştirmedi ama kimliği, bilinerek reddedilen çocukluk tanımlamasının ortaya çıkışı, benimsenmesi, *başkalarıyla ilgili olarak* yeniden şekillenmiş olarak tanımladı, sadece aile tarafından değil, toplum, din, ekonomik kurumlar ve devlet tarafından da şekillenmişti. Bu etkileşimlerin amacı iç uyum ve süreklilikti ki Erikson da kimlikle bunu kastetmişti ve bunun sadece benlikle ilgili olarak asla başarılamayacağında ısrarlıydı.[7]

Erikson'un analizin ana görüşü üzerinde etkisi pek olmadı ama sübjektiflikarası yönlendirme aynı zamanda daha ortodoks bölgelere açıldı. Bunun sonucu olarak 1946'da Heinz Hartmann, Ernst Kris ve Ru-

dolph Loewenstein, Freud'un narsisizmle ilgili metninde "ego" sözcüğünün "kişilik" sözcüğüyle değiştirilmesini istediler. Sonra da, "Freud'un bu sözcüğü kullanımı belirsiz; o 'ego' sözcüğünü bir psişik organizasyonu ve bütün bir kişiyi belirtmek için kullanıyor," dediler. Onlara göre narsisizm, id'e karşı egonun bir libido yatırımı değil, dünyaya karşı *kişiliğin* yatırımıydı.[8] Şartlara bağlı olabilirdi ama "kişilik" kavramı bir anlam taşıyordu. Freud'un 1914 narsisizm teorisine dönerek üç ayrı nosyonu bir araya getiriyordu ki bunlar; kendini sevme olarak narsisizm, egonun gelişme aşaması olarak narsisizm ve yeni bir obje ilişkisi, yani tanıma, tanınma gerektiren narsisizmdi.

Kişilik kavramıyla takdim edilen patlayıcı olasılıklar aynı zamanda, 2. Dünya Savaşında İngiliz psikanalizinin öncülük yaptığı anne/çocuk paradigmasına doğru değişimi de yansıtıyordu. Edith Jacobson 1953'te, özellikle Melanie Klein'ın ego psikolojisi üzerindeki geniş ama onaylanmamış etkisine cevap olarak, annenin dokunması, beslemesi, gözetmesi, dinlemesi, görmesi -yani çocuk yetiştirmesi- sonucu "kişilik ve konu dünya" arasındaki sınırın nasıl oluştuğunu tanımladı.[9] Çok geçmeden analizciler ruhu, kişi ve konu temsilcilikleriyle oluşmuş bir "iç temsil dünyası" olarak tanımlamaya başladılar.[10] Ego psikologlarının psikanalizi akademik psikoloji ve felsefeyle uzlaştırma girişimleri de sübjektiflikarası yöne yol açtı. Psikanaliz bir itki psikolojisiydi ama akademik psikoloji ve felsefe itkiden değil etkiler ve duygulardan söz ediyordu; fakat duygular, itkilerin aksine, doğal olarak kişiliğin ve diğerlerinin temsiline doğru yönlendirilmişti.[11]

Amerikan psikanalizi egodan kişiliğe dönünce analitik ve analitik olmayan yaklaşımlar arasındaki fark da bulanıklaştı. 1969'da George S. Klein analitik dilin "karmaşadan" "ikileme", "savunmadan" "uyuma", ve "cinsel ve saldırgan itkilerden" "genelde motivasyona" doğru değiştiğini söyledi. Ona göre bunun toplam etkisi "bilinçli niyet için açıklamalı eşitlikti."[12] 1950'lerde çok sık görülen "psikanalizin genişleyen alanı" cümlesi onun yayılan etkisini gösteriyordu. Fakat altmışlı yıllarda aynı cümle , analizin yerini derleyici psikoterapiye bıraktığını gösteriyordu. Psikanaliz sözcüğü bile yerini "dinamik psikoloji", "dinamik psikiyatri" ve "psikodinamik terapi" deyimlerine bırakmaya başladı.

Ego psikologları teorilerini Zeitgeist'e göre ayarladıkları halde, kadınların geleneksel aile rollerini reddetmesi ve eşcinsellerin kendini empoze etme tutumu dahil, onun yaşam tarzı değişikliklerine direndi-

ler. Böylece artan bir siyasallaşma döneminde 1960'ların narsisizm kültürüne saldırdılar, Oedipus otoritesinin zayıflayan güvenilirliğinin, çocukluğun kendini mahvedici ilkel, sadistçe dürtülerine güç verdiğini söylediler.[13] Bruno Bettelheim genel gözlemlerden memnun olmadı ve Vietnam savaşını destekleyenlerin, olgunlara örnek olduğunu ima ederek, savaş karşıtı hareketi "oedipal gösteri" olarak lanetledi. 1968'de, Fakirlikle Savaşın zirvesinde Lawrence Kubie, bir akıl hastanesinde meslektaşlarını, "Rusların tüm psikiyatri hastalıkları sosyal haksızlıkların sonucudur fantezisini savundukları için" eleştirdi.[14] Bu yüzden ego psikolojisinin gözden düşmesi sürpriz olmadı.

Amerikan Psikanaliz Derneğine bireysel ve kurumsal adaylık başvuruları 1960 yılında azaldı. Üyelerin ortalama yaşı yükseliyor, hasta sayısı azalıyordu. 1966'da ilk kez olarak gelen olmadığı için bir toplantı iptal edildi. APA başkanı Leo Rangell hastane başvurularında değişiklik, bilimsel ve entelektüel ortamlarda, tıpta ve medyada karşıtlık tavırlarında artış görüldüğünü belirtti.[15] Altmışlı yılların sonlarında yapılan bir dizi röportajda bir tek kıdemli analizci meslek hakkında olumlu konuşamadı. Birçoğu Hartmann'ın, Freud'un etkisine boyun eğerek parıltısını kaybetmiş, depresyona girmiş bir adam olduğunu söylediler.[16] 1972'de yapılan bir ankette Freud'un ölümünden sonra hiçbir önemli buluşun yapılmadığı çıktı ortaya.[17] Kurt Eissler, "Freud'un otobiyografisine, kayıtlarına bakılırsa 1. Dünya Savaşı psikanaliz hareketine zarar vermedi. Ama ne yazık ki 2. Dünya Savaşı için aynı şey söylenemez," diye yazdı."[18]

Amerikalı analizcilerin gerileyen prestijleri daha geniş kültüre de yansıdı. 1940'ların ve 50'lerin filmlerindeki analitik bütünlüğün tersine, 1960-70'lerin filmlerinde analitik çürüme ana motifti. Bu da şaşırtıcı değildi, çünkü 60'lı yıllarda analizci/hasta ilişkilerinde sınır zorlamaları arttı. Elaine May 1963'te analizcisi David Rubinfine ile evlendi ve *Aşk Hastası* filminde anlatılan hikâyede, Freud'un hayaletini oynayan Alec Guiness maceracı analizciyi eleştirdi.[19] Milton Wexler bir hastasıyla birlikte Hollywood senaryoları yazdı ve Woody Allen'in *Manhattan* filminde analizci, gece vakti hastasını çağırarak ağlamasını istedi ondan. George Pollock bir hastasını dolandırdığı için mahkemeye verildi. Erica Jong'un *Uçma Korkusu*'nda ise Denver'e giderek "Grup Kayak Terapisi" yapanlara katıldığı için New York analiz çevrelerinde ün kazanan "kara sakallı Dr. Stanton Rappaport-Rosen" anlatıldı.[20] Marshall Brick-

man'ın Neimann Fek'inde emici kâğıt şirketi Kimberly-Clark'ın getirdiği çözüm anlatıldı ve hastanın bıraktığı, "Sakal ve ücreti mükemmelleştirmek için yetmiş yıl uğraştık. Sonunda işte peçete. Artık kimse delirme ihtiyacı duymayacak," yazılı notu gösterildi.[21]

Analitik kilise bir süre sonra terapiye yönelik "kendini iyi hisset" kültürüyle eleştiriler arasında adeta askıda kaldı ve son bir kez büyük bir sarsıntı geçirdi. Bir yanda iç reform yandaşları vardı. Protestan Devrimi öncesindeki büyük manastır hareketleri gibi -Cluniaklar, Dominikanlar ve Franciskanlar- analiz reformcuları analizi çağın ihtiyaçlarına göre uyarlamak istediler. Diğer yanda ise Ortodoksluk savunucuları vardı. Reform karşıtı rahipler gibi, onlar da psikanalizi sonuçta mahvedecek olan uygulamalara direniyorlardı.

Doğal olarak narsisizm konusunda işler bir süre sonra dönüm noktasına vardı. Freud'un 1914 deneme yazısından beri, olgunluğa geçişte çocukça bir an olarak narsisizmin negatif bir çağrışımı vardı. Analiz kurumu altmışlı yıllarda terimi bu anlamda kullanmayı sürdürdü, altmışlı yıllar kuşağının vaatlerde bulunma, uzun vadeli projeler yapma ve kendini büyük amaçlar uğruna feda etme yeteneğine sahip olmadığını belirtti. Buna karşın reformcular narsisizmi yeniden değerlendirip altmışların kültürüne uyum sağlamaya çalıştılar. Viyana'da doğan Chicago merkezli analizci Heinz Kohut bu noktayı kavrayan ilk analizci oldu.

Kohut'a göre, narsisizme karşı olumlu tutum ego psikolojisinden doğal olarak gelişti. Klasik nevrozda geri çekilen bir itki elemanı tatminkârlık ararken, daha yeni sınır hattında ya da narsisist hastalarda "yaralanmış bir narsisist ego güven arardı." Bu hastalar narsisizm ortamında güçlü bir öz-saygı kaynağı ya da diğer duygusal destek açlığı çekerler. Cinsellik çoğu zaman bu açlığın hizmetindedir. Analizciler çocukluk travmalarının tanınmasına yarayacak talepleri izleyecek yerde, hastaların kendilerini yansıtmalarındaki yasallığı tanımalı, ya da onların kendilerini bütün ve önemli hissetmelerini sağlamalıdır.

Orta Çağın kaybolan hümanist reformcuları gibi Kohut da önce kiliseyi güncelleştirmek istedi. Çağın tanımlayıcı meselesi olarak narsisizmin cinselliğin yerini aldığını ısrarla söylerken, psikanaliz kurumunun kurtuluşa bir engel oluşturduğunu açıkladı. Ego psikologları gerçeklik ahlâkına bakarken, sağlık ve olgunluk ahlakı onları otonomiye karşı savunma olarak, yasal tanınma taleplerini yorumlamaya götürdü.

Analitik sadizm ve tenezzül, analizcinin kendi narsisizm ihtiyaçlarını reddetmesini yansıttı. Freud fikirlerinde de görülen bir yalanlamaydı bu ki, tüm tanımayı kurucuya ayırdı. Analizciler narsisist ihtiyaçların geçerliliğini reddederek yaşam sorunlarına sadece bir tek çözüm buldular; evlilik, çocuklar, hak ve talep etme. Narsisizme saygı duymak onları başka bir tutuma götürecekti; aileyi reddedenlere, sosyal amacı olmayan tatmin edici aktivite sürdürenlere, ya da entelektüel olarak kendilerinden olanlara vuranlara karşı samimi davranmak.[22]

Kohut'un argümanı psikanalizin yeni "işini kendin gör" kültüründe eriyeceğini ima eder gibiydi. O kendi mantığına göre davranarak analize son verdi ve onun yerine temel motifi suç değil, trajedi olacak bir kişi psikolojisi benimsedi. Girişimleri sonucunda Otto Kernberg önderliğinde bir karşı oluşumu ortaya çıkarması doğaldı. Kohut narsisizmle patolojinin ilişkisini bozmaya çalışırken Kernberg bunu istiyordu.

Kernberg de Viyana'da doğdu ve Şili'ye göç ederek Klein'cılar tarafından eğitildi. Ego psikolojisini bir "iç temsili dünya" teorisine çeviren 1950'ler ve 60'ların uzun gelişme sürecinin bir ürünü olarak, yeni narsisist kültürünü anlamak için bu psikolojinin gücünü savundu.[23] Ona göre narsisist hasta tanınmaya ihtiyacı olan güvensiz bir kişi değil, hırslı sözler ve kopmuş bağlantıların acısıyla derinden rahatsız olmuş biriydi. Böylece narsisizmin yüzeysel çekiciliği, bireyin kendini yansıtmada başarısız olduğu yerde patlayacak olan bir öfkeyi maskeliyordu. Narsisist kişinin uyuşturucu, rasgele seks ve sorumsuzlukla ayakta duran intrapsişik dünyası "heybetli, gösterişli kendisi" ve diğerlerinin değersiz, gölgeli imajlarından oluşuyordu. Narsisistler kendilerini bir kurt gibi görüyorlardı. Doğrulanmaya ihtiyaçları yoktu, sadece analizci kuşakların sağladığı dengeli, sağlam ve objektif mesafeydi onların istediği. Fakat diğerleriyle gerçekçi ilişkiler kuramadıkları için analiz edilmeleri hemen hemen olanaksızdı. Sadece yaşlandıkça hissettikleri büyük acılar sonucu buna izin veriyorlardı.

Kohut gibi Kernberg de narsisist patolojileri ailedeki değişimlere bağlıyordu, ama Kernberg için bu değişikliklerin çoğu olumsuzdu. Kernberg'e göre, gerçek bir cinsel ilişki için insanın çocukça duygularına giriş anlamında bir olgunluk ve kendi saldırganlığının üstesinden gelme yeteneğine sahip olması gerekti. Altmışların izin veren kültürü, protofeminist "evlilik sevgisi" ve bunu izleyen "arkadaşça evlilik" edebiyatı çiftin yaşamında saldırganlığı reddediyordu. Kernberg, "Bu tür

bir reddediş derin aşk ilişkisini, aşk özünden mahrum yüzeysel ve geleneksel bir ilişkiye çeviriyor," diye yazdı. "Cinsel aşk gruba her zaman açık ya da gizlice karşı durumdadır. Doğal olarak geleneksel değildir. Çevre sosyal grupların baskısından kurtulma, özgür olma konusunda çift uyuşmuş durumdadır... çiftin iç tutumu çoğu zaman çok hassas bir biçimde onları birbirine bağlar ve bu bağ yüzeysel uyum tarafından sosyal çevreye karşı maskelenebilir."[24]

Böylece 1970'lerde Kernberg gibi analizciler gençlik ve görünüşmerkezli kültüre seçenekler sundular ama onların "perhiz" ve "olgunluk" savunması bir artçı savunmaydı. Kernberg daha sonraki kariyerinde analitik teoriyle ilgili olarak Herküle yakışır açıklamalar yaptı, bazen doktrinlerini sistemleştirerek ve düzene sokarak çürüyen kilisenin yıkılışını engellemeye yönelik Trent Konseyi gibi restorasyon planlarını destekledi.[25] Bir süre sonra psikanalizin yaratıcı ruhu reformcular ve katedraldeki rahiplerden doktrin karşıtlarına ve devrimcilere geçti. Narsisizm fikri, toplu olarak Yeni Sol diye bilinen çok merkezli, global olarak dağınık, devrim yanlısı öğrenci ve gençlik grupları yanında kendini aşacak toplumsal ve ütopik bir patlama yapmak üzereydi.

Ego psikoloji çevresindeki gerginlik analizin ikiliğini yansıttı. Ortodoks Freudcular klasik teorinin kurtulması için çabalarken, şeytancı Freudcular analiz kurumunu tümüyle mahvedecek kültürel bir devrim peşindeydiler. Kısa sürdü ama öğrenci hareketinin psikanalizle karşılaşması bu devrimde kritik bir an oluşturdu. Dinsel devrim sırasında Anabaptistler, Diggerler ve kutsal Rollerlar gibi aşırı uçlar dünyada kurtuluşu yaşatmak istediler. 1960'larda Yeni Solun aşırıları dış dünya ile psikanalizin kurucu önerisi olan intrapsişik gerçek arasındaki kopukluk fikrini reddettiler. Bilinçaltını incelemek için değil, ama onu sosyal ve politik dünyaya yeniden bağlamak için ikinci -ütopik- Freud'a döndüler. Bununla bir tür şok bölüğü görevi yaptılar, olgunluk etiğinin ne kadar yıpranmış olduğunu göstermekle kalmadılar, yeni toplumun ufkunu da resmettiler.

Yeni Solun ikinci Freud'a olan ilgisi yeni, Ford sonrası, "endüstri sonrası" kültürün keskin kenarındaki yerinden çıkıp yükseldi. Böylece Jane Jacobs'un *Büyük Amerikan Kentlerinin Yaşam ve Ölümü* (1961), Rachel Carson'un *Sessiz Bahar* (1962) ve Ralph Nader'in *Her Hızda Güvensiz* (1965) gibi Yeni Sol üzerinde entelektüel etkileri olan eserler şir-

ket ilhamlı tasnif eleştirileriydi. Aynı şekilde C. Wright Mills'in "Yeni Solun Mektubu" da, sanayi çalışanlarının devrim aracı olacağı görüşüne meydan okudu. Almanya'da SDS, ABD'de SDS ve Japonya'da Zengakuren gibi Yeni Sol öğrenci hareketleri, işçi-hareketi-bazlı "gençlik organizasyonlarına" karşı isyana başladılar. Kısacası, Yeni Sol "savaş-refah devleti" dediği kavramı reddetmeye başladı.

Yeni Sol Fordculuğu reddederek kendi mitini ortaya koyarken aynı zamanda Fordculuğun asil vahşi -yani kişisel yaşam- mitini reddetti. Bu yeni mit Fordculuğun aksine içeriyle dışarısı, evle evin dışı, uygarla doğal arasında fark olmadığını anlatıyordu. Farklılıkları yok etmek, herkesi bir arada tutmak ve bir toplum dünyası oluşturmak için, 1960'lar kuşağı bireyi değil de toplumu çılgın olarak tanımlayan William Reich, Herbert Marcuse, Norman O. Brown, R. D. Laing ve Ken Kesey gibi ütopik Freudculara döndü. Üçüncü Dünya halklarına yoğun dayanışma duygusunun başarılı olması Yeni Sol mitinin birlik ve uyumu sayesinde sağlandı. Fakat bu aynı zamanda kurumsal reform sorununun heybetini ve ondan kaçınmayı da açıklar.

Yeni Sol psikanalizde en azından üç farklı alanda ütopik akımlarla ilgilendi. Birincisi, aileye boğucu uygunluk gibi gördüğünü reddetti ki bu da cinsellik konusuna ayncalık ve eşcinsellik baskısı getirmişti. Yeni Sola göre Eros (aşk tanrısı) serbest kalmalıydı; ifadesini çalışma ve siyaset yaşamında, sokaklarda ve halk yaşamının diğer alanlarında bulmalıydı. Başlangıçta özellikle kadınlar eve bağımlılığın tersi olan erosu sevinerek karşıladılar.[26] Eşcinseller de öyle düşündü. Yerel yönetimler, uyuşturucu kullanımı, çıplaklık, rahat kıyafetler, kendini ifşa etme gibi daha önce sahne arkasında yaşananların sahneye çıkması, eylemci kültürü gibi kavramlar Freud'un ütopik okunmasına sosyal temel oluşturdu.

İkincisi, Yeni Sol baskı ve yüceltmeyi reddederek onların yerine gerçeklik, ifade özgürlüğü ve oyunu yeğledi. Ford döneminin şimdi gri gibi görünen düzeni yerine Yeni Sol renkli, hareketli ve bilinçaltı id'in temel ritimlerine yol açtı. Eski yenilikçilerin mirasçısı olan öğrenci radikaller, rock müziği, poster tasarımı, TV, sinema ve moda gibi alanlarda halka açık, Fordculuk sonrası kitle kültürüne geçişi kolaylaştırdılar. Yeni Solun baskıları reddetmesi sonucu, gizli hiçbir şey kalmaması, her şeyin bilinmesi konusunda çabalar görüldü, savaş karşıtı hareketlerde, Katolik kilisesinde ve üniversitelerde hissedildi bu akımlar ve Batı Almanya'daki Nazizm suç ortaklığı ortaya çıktı.

Yeni Sol sonunda Freud'un ütopik enstrümentalizm ve başarı etiği geleneğiyle de ilgilendi. Öğrenci eylemcilere göre, çalışma sadece insanın hayatını kazanmasını sağlamakla kalmamalı, onu tatmin etmeliydi. Bu da Ford sonrası ortaya çıkan "bilgi ekonomisinde" öğrencinin yerini yansıtıyordu; bu ekonomide itici güç olarak üniversite otomobilin yerini almıştı. Tamıyla yönetilen geleceğin toplumuyla ilgili vizyonlar ve teknolojinin bilinci tek yanlı olarak özgürleştireceği konusundaki McLuhan'cı kehanetlerle, Yeni Solun Andre Gorz, Serge Mallet ve Tom Nairn gibi entelektüelleri yaratıcılığı, bilgiyi ve teknik kapasiteleri aslında diyalektik ve sosyal olarak gösterdiler.[27] Onların "yeni çalışan sınıf" teorilerinin arkasında yeni bir anlayış vardı; kendisini oluşturan bireysel ruhu geliştirmeden yeni bir ekonomi geliştirmek mümkün değildi.

Psikanalizdeki ütopik kuşağı Yeni Solla birleştiren O. Brown'ın *Ölüme Karşı Yaşam*'ından sonra gelen en önemli eser Herbert Marcus'un *Eros ve Uygarlık* adlı çalışmasıydı. Çeşitli dillere çevrilen bu kitap, Marcuse'u yaşlanan Alman-Yahudisi göçmen profesörlükten çıkarıp -Frankfurt Okulu üyesi- Che Guevara ya da Frantz Fanon gibi Yeni Solun uluslararası bir ikonası yaptı. Marcuse'un Freud'u okumasında *Ananke* -nadir oluş- baskının arkasında kaldı. Ama ikinci sanayi devriminin getirdiği muazzam teknolojik olanaklar sayesinde, gerekli ile *fazlalık* baskı arasındaki farkı ayırmak mümkün oldu. Bazı baskılar kaçınılmazdı ama çoğu sınıf egemenliğinin getirdikleriydi. Bu nedenle tarihsel olarak okunduğunda, Freud'un yazılarında gizli, devrimsel bir baskısız toplum kavramı vardı; ve gereklilik alanı küçüldükçe daha uygun oldu bu da.

Marcuse baskısız toplumla ilgili vizyonunun bir parçası olarak narsisizm kavramı konusunda müthiş şeyler yazdı; analizcilerin Yeni Solu kınamak için kullandıkları kavramdı bu. Marcuse ego psikologlarının kişi kavramını dikkate almadı, Freud'un eski çocuk/anne ilişkilerindeki ilk narsisizm karakterine geri döndü. İlk narsisizm "Ben"in ortaya çıkmasından önce bile vardı; kişide psişik bir yatırım oluşturmak yerine, rahim yaşamını, uykuyu ve mistiklerin bildiği benlik kaybını karakterize ediyordu. Freud'un "okyanus duygusu" dediği bu kavram, egonun orijinal, "dış dünya ile ayrılmaz bağlantısını" yansıtıyordu.[28]

Herbert Marcuse 1968'de Berlin Özgür Üniversitede öğrencilerine ders veriyor.

Marcuse ilk narsisizmi, Ford döneminde yüceltilen rasyonel, otonom egoya tezat olarak ortaya koydu, olgunluk etiğini destekleyen egoydu bu. Marcuse'a göre, çevrenin rasyonel değişimini üzerine alan ego aslında saldırgan bir konuydu, düşünce ve aksiyonları objelere sahip olmak için tasarlanmıştı. Bir objeye karşı bir konuydu o... Doğa (kendisi ve dış dünya) egoya savaşılması, fethedilmesi ve hatta bozulması gereken bir şey gibi verilmişti.[29] "Otonom ego" üretici olmaktan ziyade alıcı olan meleke ve tutumlara muhalifti ki onların eğilimi üstünlükten ziyade zevke doğruydu, zevk prensibine bağlıydı. Temel narsisizm ise tam tersine, "gerçeğe temelden ilgili olma" durumu oluşturuyordu. Marcuse'a göre, cinsel uzuvların üstünlüğü altında zorlanmış cinsellikten, tüm beden erotizmine, ve enstrümental rasyonellikten sanata, oyuna ve narsizm gösterisine giden yolu gösteriyordu. Serbest bırakıldığı takdirde ilk narsisizm "kapsamlı bir varolan düzen" getirebilirdi.

Marcuse narsisizmde ütopik elemanı ifade ederek Ford döneminin üretime dayalı mitini yıktı. Marx'ın ateş sırrını çalan tarihsel kahramanı Prometheus'un yerine Marcuse, eşcinselliği insanlık toplumuna getiren şair/müzisyen Orpheus'u taçlandırdı. Orpheus da Narcissus gibi, normal Eros'u din uğruna değil ama kapsamlı bir Eros uğruna reddetti. Brown'ın *Ölüme Karşı Yaşam* adlı eseri de henüz canlı olan "sa-

hip olma egosu" oluşumuna karşı "polimorfoz sapıklık" kavramını savundu. Marcuse gibi Brown da kadınlık motiflerini değerlendirdi. Anneye karşı yönlendirilmiş düşmanca eğilimler gibi görünen "sahte-bireylik" kavramını reddederek, Bachofen'in "Jungian *Scpwarmerei*"den anaerkil bulgularının kritik yanı olarak gördüğünü kurtarmaya çalıştı.[30]

Bu durumda 1960'larda, analizin içinde önemli rol oynadığı "ikinci yenilik" durmuş gibiydi. İlk Calvinizm yoğunluğunun bürokrasi "demir kafesine" ve maddelere yol verdiği gibi, Freud etkili üçlü vaatler de enstrümentalizme, heteroseksüellik ayrıcalığına ve soğuk savaş durumuna yol açtı. Fakat psikanalizin ütopik olanakları henüz tükenmemişti. Marcuse, Brown ve Laing gibi bilim adamları psikanalizde hâlâ, hareketi olgunluk etiğinin ötesine taşımayı kolaylaştıracak bir gizli soy buluyorlardı. Toplumların yaşayan kritiğini seslendirip, Yeni Solun enstrümental kritiğine, onun doğayla yeni bağlantı arzusuna ve cinselliği heteroseksüel limitler taşıma girişimine destek verdiler.

Aşırıların Hıristiyanlığı yeni icat eden Protestanlığa yol gösterdiği gibi, Yeni Solun Freud'la ilgili yorumları da Jacques Lacan'ın psikanalizle ilgili müthiş keşiflerine yol açtı. Fakat Marcuse'un ilk narsisizm vizyonu ilk Yeni Solun özellik konusundaki özel durumunu yansıtırken, Lacan'ın "Freud'a dönüşü" de Yeni Solun zayıfladığını ve Marx/Freud sentezi umutlarının sönüşünü yansıtıyordu. Lacan da analizi narsisizm teması etrafında işledi. Fakat onun için narsisizm bir liberasyon temeli değil, bir tuzak ve hileydi.

1901'de bir üst sınıf aile çocuğu olarak doğan Lacan Cizvit eğitimi aldı. Psikiyatr olarak eğitimini tamamladıktan sonra 1934'te Paris Psikanaliz Derneğine katıldı. Marie Bonaparta öncülüğündeki bir ortodoks grupla, Yahudi karşıtı, faşist gramerci Edouard Pichon arasında kalan dernek ilk yıllarında politikanın etkisindeydi. Lacan ilk yıllarında Pichon'a karşıydı. 1937'de dernek başkanı olan Lacan, Viyana en basitinden en gelişmişine kadar farklı aile türlerinin eritme potası olduğu için bir Yahudi'nin Oedipus kompleksini orada düşündüğünü anladı.[31] 1940'ta dernek savaşın etkisiyle parçalandı ve kapatıldı.[32] Savaş sonunda eski üyelerden çoğu işbirliği nedeniyle saf dışı bırakıldığı için Lacan, Sacha Nacht ve Daniel Lagache ile birlikte derneği tekrar kurdu. 1951'de Freud'la ilgili haftalık seminerler vermeye başladı ve 1981'de ölene kadar devam etti buna.

Jacques Lacan 1960'lı yıllarda: ego psikolojisi eleştirmeni ve dilbilim savunucusu

Gördüğümüz gibi Lacan kariyerine Freud'un ego teorisini sorgulayarak başladı. Freud egoyu, idrak ve bilinç sistemlerinden çıkan ve nefsi koruma ve cinselliğin serbest kalmasında itkilere hizmet veren ruhsal kavram olarak tanımlamıştı. Lacan 1936'da Marienbad psikanaliz kongresinde yaptığı ünlü "ayna-aşaması" konuşmasından sonra, Freud'un egoyu bir fail olarak tanımlamasını reddetti. Ona göre psişik gelişme faille değil, asıl eksiklik, terör ya da varlıksızlığın boşluğuyla başlıyordu. Lacan'ın "narsisizm egosu" dediği "Ben", bu boşluğun travmalı keşfine bir savunma yanıtıydı, bir hayalî yapı, bir "imajlar kristalleşmesi" idi.[33]

Lacan içgüdüsel terimlerden ziyade bilinçaltını dil ve imaja göre tanımlayan temel yönlendirmesini sürrealizmden alarak, narsisizm egosunu *karşılıklı konuşmalara* doğmuş gibi tanımladı, yani ona göre bilinçaltı, çok sesli birlik akımları, kendi ihraç, yasaklama ve ayrıcalık kurallarına göre yönetiliyordu. Konuşma örnekleri olarak "baba adı", "anne arzusu" ve daha büyük sosyal konuşmalar için de din, milliyet ve politika da verilebilirdi. Nevrozlar konuşma bağlarıydı; histeri hiyeroglif, çekingenlik bir bulmacaydı ve karakterin eşiti "armalı davranıştı". Analizciler yorumları yapardı. Analizci egodan daha büyük bir gücü kullanıp yönlendirirken otonomiyi değil de sübjektifliği teşvik ediyor, yani arzu akışının kendini ifade etmesine izin veriyor, başkalarının ar-

zu akışlarını da duyuyordu.

1950'li yıllarda eski düzen küçük üreticilerin uzun zaman geciken parçalanması ve kitle tüketim toplumunun ortaya çıkması Fransız psikanalizine destek verdi. Lacan'ın seminerleri yeni moda kendine güveni yansıtıyordu. Lacan bilinçaltını hüküm süren "karmaşık, bölünmez, doğal insan kavramından" kurtarmak istedi ve insanın içinde her zaman yaşam düzeniyle ilgili bir çatlak, huzursuzluk vardır diyerek Freud'un ölüm-içgüdüsü hipotezini destekledi.[34] Bu çatlağı ön plana çıkarmak için narsisizm egosunu üç farklı düzenin ya da kaydın kavşak noktasına yerleştirdi. Hayalî düzen "Ben"i taahhüt eden birlik imajını üretti. Dil, kültür ve pederşahi yasanın simgesel düzeni "arzulu konuyu", psikanalizin bölünmüş konusunu üretti. Sonuçta olasılık düzeni anlamındaki "gerçek", konunun her zaman dengesiz olduğunu gösterdi.

Lacan 1953'te Roma'daki bir analiz kongresinde yakın arkadaşlarına yaptığı bir konuşmada, bölünmüş konu nosyonunu ego psikolojisi ve obje ilişkileriyle karşılaştırdı. Ona göre Amerika'ya göç ve psikanaliz grubunun güven bulduğu sosyal direncin olmaması, ego psikologlarının analitik deneylerde baskı altında kalmasına neden olmuş, özellikle teknikle meşgul olmak durumunda kalmışlardı. Bilinçaltı konusunda anlayışları zayıf olduğundan kişi fikrini icat etmek zorunda kalmışlardı. Klein'cılar "hayalinin fonksiyonu" (fantezi), "obje ilişkileri" (varoluşçu fenomenoloji) ve karşıtransferans (analizci transferansı) gibi önemli yeni alanlar açarken, doğacı İngilizlerin bağımlılık ve anne ihtimamı konularına olan vurgusu da Freudcu keşiflerin etkisini azaltmıştı.[35]

Ellili yılların ortalarında Fransız psikanalizi Marshall Planı kitle tüketimi dalgasına kapıldı. Bol para akışıyla tanışan Lacan Amerikalı meslektaşları gibi özel terziler, berberler ve lüks otellerle zengin bir yaşama başladı.[36] Ama onların aksine, kısa seanslar sayesinde (bazen beş dakikalık) kazandığı paralarla çevresindeki yandaşlarını artırdı. Biyografisini yazan Elisabeth Roudinesco'ya göre, "seans sırasında karnını güzelce doyurabilir, acelesi varmış gibi davranır, ofisinde aşağı yukarı dolaşır, bir şeyler mırıldanır, şaşkınlık belirtisi gösterir ya da masasına oturup bir şeyler yazardı." Hastası duruma itiraz ettiği zaman da, "Fakat dostum, benim terapime karışmayın," derdi. Lacan'ın davranışları özür kaldıracak gibi değildi ama o Amerikalı meslektaşlarını taklit ediyordu. Melanie Klein'ın spekülatif davranışları psikanalizin olumlu görüntüsünü mahvederken, Lacan'ın gösterişli tavırları da kendisini komik duru-

ma düşürüyordu.[37]

Lacan 1960'larda garip davranışlarla etrafını etkilemeye çalışıyordu. 1951'de arkadaşlarıyla birlikte Fransız Psikanaliz Derneğini (SFP) kurdu ve IPA üyesi olmak için başvurusunu yaptı. Ama başında Winnicott'un bulunduğu IPA komitesi, Lacan'ın klinik ününe bakarak SFP'nin üyeliğini reddetti. IPA 1963'te derneğin üyeliğe kabulü için Lacan'ın ihracını şart olarak ileri sürdü. Lacan kendisini Spinoza'ya benzeterek bu kararı aforoz olarak kabul etti. Öğrencilerinden çoğu onu terk ederek IPA'ya katılmak istediğinde, "Hepiniz delisiniz... ünlü olmaya başladığım şu sırada beni terk ettiğiniz için delisiniz siz," diye bağırdı.[38]

Lacan ihraç edilince Marcuse gibi bir Yeni Sol ikonası oldu ama daha da güçlüydü. Marksist filozof Louis Althusser'in daveti üzerine Saint Anne Hastanesinden Ecole Normale Superieure'e geçti ve ilk seminerlerine beş yüz kişi gibi kalabalık dinleyici kitleleri geldi.[39] Çok geçmeden kendini Martin Luther'e benzeterek Freud Okulunu kurdu ve Luther nasıl İncil'e döndüyse kendisinin de Freud'a döndüğünü söyledi. Ve Luther'in rahipler hiyerarşisini reddettiği gibi, Lacan da eğitim analizlerini reddetti ve "Analizciye sadece ben yetki veririm," dedi. Analitik kiliseyle arasının açılması sonucunda psikanaliz tıptan koptu ve 1960'ların özelliği olan sosyal, kültürel ve yaşam stili değişikliklerine entegre oldu.

Le Champ freudien (Freud sahası) denen yeni oluşum "konunun ölümü" sloganıyla birlikte üretim ve ekonomiden ideoloji, kültür ve medyaya doğru büyük bir sol kanat değişimi başlattı. Descartes'ın *Cogito*'sunun yerini alacağı söylenen Lacan'cılık, sosyal egemenliğin çalışma yerinden ziyade medya imajları ve konuşmalarla sağlanacağını söylüyordu. Yanıltıcı "Ben" karakterinin önemsenmesi sayesinde, belirli bir metnin ideolojik etkisi sadece içeriği (kapitalizm, ırkçılık, cinsellik) açısından değil, daha ziyade hayali bir bütünlük ve birliği destekleme şeklinde anlaşıldı. Lacan'cılık, dikkatini yazar ya da çalışmanın farz edilen içeriği yerine, okuyucuya, film izleyene ya da müzeye gidene vererek, daha önce "süper yapı" denen kavrama yeni bir yaklaşım getirdi.[40]

Her şeye rağmen Lacan'cılığın radikalizmi fazla uzun sürmedi. Marcuse altmışlı yılların başları ve ortasıyla ilgili bölgesel deneyimlerden söz ederken, Lacan on yılın sonunda yer alan kopuk, ironik, özelleşen kültür hareketlerinden söz etti. 1968'de miting yapan öğrencilere, "Devrimci olarak istediğiniz çok önemlidir. Arzunuza kavuşacaksı-

nız," diye konuştu.[41] Eğer Freud'un tipik hastası bütünlük, dürüstlük için mücadele ettiyse, ve eğer Ferenczi'den Kohut'a tüm analiz hastaları analizciyi bir narsisism kaynağı olarak görmüşse, o zaman tipik Lacan analizcisi bir işaret, dil sistemi konusunda gelişmiş bir öğrenci, filmleri, siyasi olayları ve kitle kültürünü çözebilen biriydi. Eğer Lacan bazılarının modası geçmiş içgüdü dünyası dedikleri şeye artık bağlı olmayan bir Freud sonrası psikanaliz başlattıysa, bu değişiklik tüketicinin yeni, Ford-sonrası yetki verilmesiyle aynı zamana denk geldi. Bu rastlantıyı yansıtan Lacan dünyası iyi görüntü veriyor, görüntüleri iyi yansıtıyordu, çünkü onların sadece görüntü olduklarını biliyordu.

1968 Fransız darbesinin bastırılmasından sonra birkaç genç Fransız entelektüeli Lacan'ın Freud'a geri dönüşünü reddettiler. Böylece Gilles Deleuze ve Felix Guattari'nin 1972 *Anti-Oedipus*'u psikanalizi Rus devrimine benzetti, "ne zaman kötüleştiği bilinmiyor," dendi. Fakat o an çabuk geçti. Lacan matematik formüllere dönüp, Möbius şeritleri, yumruları, Escher objeleri ve Borromean düğümleriyle zihnin imkânsız boşluklarını tanımlamaya çalıştı ama yine de çevresindeki dinleyici kitlesini kaybetmedi. 1978'de geçirdiği küçük iri araba kazasından sonra biraz geri çekildi. Yeni akademik yılın açılışında şaşkın ve sessiz dinleyicilerin karşısında konuşma gücünü kaybetti. Roudinesco o günü şöyle anlattı: "Otuz yıl boyunca Freudcu Fransa'yı nefessiz bırakan o gür sesini kaybeden yaşlı adama herkes şaşkın gözlerle baktı... ama yine de 'önemli değil, seni yine de seviyoruz,' dediler."[42]

Lacan'ın devam eden etkisi, psikanalizin 1960'larda yaşadığı krize verdiği yanıttan doğdu. 1920'lerden beri psikanalizin merkezi olan ego psikolojisi geri çevrilemez bir düşüşe geçmişti. Dönemin diğer teoricileri gibi Lacan da, otorite psikolojisinin narsisizm teorisine doğru çöktüğünü idrak etti. Fakat, narsisizme doğru olumlu tutumuyla psikanalizin kitle kültüründe erimesini gösteren Kohut, ya da prensip olarak asla kurumsallaştırılamamış temel narsisizme ütopik ayrıcalık veren Marcuse'un aksine, Lacan psikanalizin kritik fonksiyonunu hedefleyen akıllı ve pratik bir strateji geliştirdi. Bunu yaparak üç katlı yenilik vaadinin daha da karmaşıklaşmasına katkıda bulundu. Otonomiyle ilgili olarak, narsisizme doğru nüanslı ve kritik tutum lehine olan talep ve onay taleplerini reddetti. Kadın eşitliği konusunda, psikanalizi anne-merkezli çocuk teorisine çevirme gayretlerini reddetti, baba önemini ve cinsel farklılık konusunu yine gündeme getirdi. Demokrasi konusunda, Mar-

cuse'un Marksist-ilhamlı bolluk mitolojisini reddetti, psikanalizi demokratik, tüketici kapitalizmden oluşan yeni bir sosyal alana oturtma ihtiyacını belirtti.[43] Dinsel devrimin Hıristiyanlıkta reform yapamayacağını anlayan Anglican ve Lutheran rahipler gibi, Lacan da "ikinci Freud" anlayışının korunması isteniyorsa, psikanalizin devletle barış yapması gerektiğini anladı. Ama altmışların patlamalarının bozulamayacağını da idrak etti. Luther'in ulusal kiliseleri yasalaştırıp papalığın evrensel gücünü tahrip ettiği gibi, Lacan da güney Avrupa ve Latin Amerika'da psikanalizin büyümesini kolaylaştırarak IPA'nın hegemonyasını (onun New York'taki St. Peter Katedralini) zayıflattı. Altmışlı yılları izleyen karşı devrimle aynı zamana denk gelen Lacan'ın psikanalize getirdiği karmaşa ve kapalı dil, onun diktatörler yönetimindeki Latin Amerika'da yaşamasını sağladı. Lacan böylece Luther ya da Freud'un yapamadığını yaptı; Katolik dünyasına gerçek kişisel bir etik getirdi.

1968 yılına gelindiğinde, psikanalizli kilise katı, ortodoks, kemikleşmiş ve gözle görülüş şekilde riyakârdı. Bir zamanlar cesurca öncülük ettiği fikirler dinsel görüşler haline geldi. İç reform çabaları söndü. Freud'un ötesine geçme, onu tarihleştirme ya da ona geri dönme çağrıları pek duyulmaz oldu. Başkaldıran aleyhtarlar, protestocular, azizler kilise kapılarında bir araya geldiler. Din tarihinde olduğu gibi sonunda iki alternatif çıktı ortaya; kendi derinliğine giren, daha derin gerçeği arayan ahlâk kuralları karşıtları (antinomianlar) ve ahlâkı ve kolektif davranışları düzeltmeye çalışan Arminian'lardı bunlar.

Kişisel yaşam tarzı 1960'larda uyuşturucu, müzik, cinsellik ve kutsallaşmış toplumlar olarak, alternatif yaşam şekilleriyle çıktı ortaya. Ama 1968'den itibaren Yeni Solun sürrealist, karşıkültür ve eğlence düşkünü elemanları zirveye ulaştılar. Özel sanki toplum oluyordu; Freud'un intrapsişik ve aileye ait olarak tanımladıkları sosyalleşiyor, politik sahne alıyordu. Daha önce özel ve bastırılmış kavramlar -cinsellik, aile, cinsiyet- dışa vuruluyor, antinomianlar Arminian'laşıyor, yani siyasi hareket girişimleri başlıyordu. Eskiden psikanaliz "bireyleri" incelerdi. Fakat yetmişli yılların başlarında aile politikasına karışan aktörler artık bireyler değil, kimlikleri cinsiyet, cinsellik ve ırk gibi kavramlar üzerinde yoğunlaşmış gruplardı. Gittikçe artan biçimde zihinde değil de bedende kökleşen bu kimlikler yeni politikaların temeli olarak hizmet verdi.

Antimonian'lıktan Arminian'lığa geçiş, dünyayı sarsan olayların arka planına karşı meydana geldi. Michael Herr'in *Gönderme* ve Tim O'Brien'ın *Taşıdıkları Şeyler* adlı eserlerinde anılara yerleşen korkunç Vietnam Savaşı Ocak 1968'deki Tet taarruzuyla zirveye çıktı. Nisan'da Prag isyanı, Mayıs'ta Paris öğrenci/işçi grevi yaşandı. Yıl sonunda De Gaulle Fransa'da gücünü yitirdi, ABD'de New Deal koalisyonu çöktü, Martin Luther King Jr. ve Robert Kennedy öldürüldü. Mexico City'de üniversitede solcu öğrenciler katledildi. Çok geçmeden Şili, Paraguay, Brezilya, Arjantin ve Uruguay'da Yeni Sol eylemcileri ortadan kayboldu, bazıları canlı olarak askeri uçaklardan yere atıldı. Böyle bir ortamda ve tüm dünya TV ve film kameraları sayesinde olayları izlerken, Freud görüşlerini sosyolojik ve politik ortama yansıtmak için son bir gayret gösterildi.

Narsisizm yine bir rehber kavram olarak hizmet verdi—ama bu kez ayrı bir bölüm başlığı altındaydı. Freud'da narsisizm sadece bireyle değil, ırk, ulus ya da etnik orijin gibi kimlik bazında gruplarla da ilgiliydi. İnsanları bir bireyler koleksiyonu değil de grup üyeleri yapan şey, onların ortak bir ego ideali paylaşmalarıydı. Fakat psikanaliz grup kimliğine birinci-şahıs perspektifinden bakıyordu. Altmışlı yılların kimlik üzerinde odaklanmasında önemli nokta, üçüncü-şahıs görüş açısıydı. Jean-Paul Sartre'ın *Yahudi Düşmanları ve Yahudiler* adlı eserinde tartıştığı gibi, insanları siyah, eşcinsel ya da kadın olarak tanımlayan kişi diğeriydi. Birey ya da kimlikle ilgili yeni politikalar ortaya çıkarken klasik psikanalizin karşısına dikildi, onun şeklini değiştirdi ve büyük kısmını emdi.[44]

"Diğer yönlendirmeye" ve tanımaya doğru dönüşü beklenen Yeni Solun bilinçaltı ve toplumla ütopik birleşmesi, psikanalizden kimlik politikalarına değişimi hızlandırdı. 1950'lerin "antipsikiyatri" hareketi kritik bir dönüm noktasıydı. Bölüm 1'de gördüğümüz gibi, modern psikiyatri deliliğin "zihne vurulmuş kelepçe" olduğu düşüncesiyle başlamıştı. Psikanaliz ve psikiyatriyi bir arada gören antipsikiyatri, akıl hastalığının psişik bir rahatsızlık olduğu fikrini reddetti.

Antipsikiyatrinin kökleri psikanalizin içindeydi. Ronald David Laing örneğiyle görülen İngiliz -Amerikan antipsikiyatrisi İngiliz obje-ilişkileri teorisinden kaynaklandı. Glasgow Üniversitesinde eğitim gören psikiyatr Laing 1956'da Tavistock Kliniğinde D. W. Winnicott, Melanie Klein ve Susan Isaack ile çalıştı ve Charles Rycroft ile analize girdi. Laing'e göre psikanaliz "örtünün ilk kaldırılışı - bilince bakmak için bilinç

objelerinden ilk ayrılıştı." Erving Goffman'ın çalışması da Laing'e iyiliksever kurumlaşmanın ne kadar etkili olabileceğini öğretti.[45] Laing altmışlı yılların başlarında Thomas Szasz ve diğerleriyle birlikte şizofrenin bir intrapsişik durum değil de bireye psikiyatr tarafından empoze edilen bir durum olduğunu söylemeye başladı.[46]

Antipsikiyatrinin diğer büyük temsilcisi de Michel Foucault idi. İlk kapsamlı kitabı olan *Delilik ve Uygarlık*'ta (1963) psikiyatriyi, mantıksızlık seslerinin kendileri adına konuştuğu bir monolog olmaktan ziyade, "delilik konusunda bir mantık monologu" olarak tanımladı.[47] Foucault'ya göre, psikiyatr ile psikanalizciyi birbirine bağlayan bağ, her ikisinin de düzen temsilcisi olmasıydı. Yine de psikanaliz yeni bir şeyler getirmişti. Hipnoz gibi ilk kontrol şekilleri konularını objelere indirgerken, Freud'un icat ettiği teknikle özgür konular kendilerini köleliğe indirgiyor, sefilce hep geri çekilen ve imkânsız bir kendini-tanıma arıyorlardı. Freud hakkında karışık hisler besleyen Foucault, cezaevlerini, askeri kuruluşları, klinikleri, bilimsel enstitüleri ve hastaneleri de kapsayan tüm eserlerini bir "psikanaliz arkeolojisi" olarak tanımladı.

Deliliğin kişilikler arası ve sosyal terimler olarak yeniden tanımlanması psikanalizin feshedilmesinde sadece bir ilk adımdı. Delilik psikolojik karakterinin Aydınlanmayla keşfi nasıl modern psikiyatriye yol açtıysa, yeni kadına (yani isterik) ve eşcinsele (yani biseksüel erkek) psikolojik yaklaşım da psikanalizin yolunu açtı. Fakat 1960'lı yıllarda dişilik, histeri, baskı, eşcinsellik, sapıklık ve çocuk cinselliği gibi kavramların hepsi saldırıya maruz kaldı. Bunun sonucu, kimlik politikalarına doğru bir ikinci büyük adım oldu.

Benjamin Spock iki yıldan fazla bir süre tüm yorumlarına itiraz eden feminist bir kadın hastası yüzünden rahatsız oldu ve 1930'larda analiz çalışmalarını bıraktı.[48] Ama Spock, aile sisteminin tam gün anne istediği ve aile dışında yaşamanın güç ve olağandışı olabileceği bir dönemde rastladı bu hastasına. Fakat altmışlı yıllarda aile yaşamında yirminci yüzyıl sonlarının devrimi başlamıştı. Bu nedenle New York'lu analizci, Betty Friedan'a, Freud'un feminizm teorisini yirmi yıl boyunca hastalarının ruhsal yaşamına uyguladığını, ama artık bunu yapmak istemediğini söyledi. Bir kadını iki yıl boyunca tedavi ettikten sonra ancak anlayabildi onun gerçek sorununu—sadece ev kadını ve anne olmak yetmiyordu kadına. Kadın bir gece rüyasında öğretmen olduğunu ve öğrencilerine ders verdiğini görmüştü. Spock kadına bu rüya konu-

sunda yorum yapamayacağını söyledi.[49]

İkinci feminizm dalgası bu analizcinin idrakini politize etti. İlk feminizm dalgasının ihmal ettiği cinsellik ve kişisel yaşam konularında gerekenlerin yapılacağını anlatan ikinci dalga feminizm başlangıçta kendisini analize karşı gibi tanımladı. Böylece, Kate Millett'in 1970 *Seksüel Politikalar* adlı eserine göre, psikanaliz yirminci yüzyıl feminizmine ve "yerinde kalmak istemeyen her kadına" karşı zamanlaması çok iyi olan bir suçlamaydı.[50] Shulamith Firestone'a göre pederşahi ailede bir "Freudcu yapı" vardı ki feministlerin bunu sökmesi gerekiyordu. Gayle Rubin'e göre ise psikanaliz "başarısız bir feminist teorisiydi."[51]

Madem ki psikanaliz bir intrapsişik gerçekliğin teorisiydi, Millett, Firestone ve Rubin erkek baskısının sosyal ve politik yapısına bir saldırı çağrısı yaptılar. Aynı zamanda kadın hareketleri "bilinç artışına", kadınların paylaştığı baskıların grup tartışmalarına dönüştü; "bireysel açıklamalar" resmen engellendi. Psikanaliz içinde yasaklanan ya da askıya alınanlar ayrıcalıklı oldu. Oedipus kompleksi yeniden "güç psikolojisi" olarak yorumlandı. Penis kıskançlığı aslında "güç kıskançlığı, özlemiydi."[52] Freud'un Dora'sı psikanalizi reddederek kaderini kontrol altına almış gibi farz edildi ve bu nedenle adeta bir feminist ikonası oldu. Helene Cioux'ya göre o, sisteme direnen, aile ve toplumun, kadının bedeni, kullanıldıktan sonra aşağılanan, sevilmeyen bedenleri üzerine kurulmasına dayanamayan biriydi.[53] Jong'un 1973 *Uçma Korkusu'nda* kadın kahramanının analizcisine vedası simgeseldi; kadın olayı şöyle anlattı: "Ona, 'Erkeklerin kadınları hizada tutmak için her zaman feminizmi kullandıklarını görmüyor musun? Kadın olmanın anlamı hakkında söylediklerini neden dinleyeyim? Sen kadın mısın? Neden bir kez de kendimi ve diğer kadınları dinlemeyeyim ki?' dedim... Sonra rüyadaymış gibi (bunu yapabileceğimi hiç sanmıyordum) uzandığım divandan kalktım (oraya kaç yıldan beri böyle uzanıyordum?) kitabımı aldım ve çıktım oradan... özgürdüm artık!"[54]

Gerçekten de yirminci yüzyıl kadını ondan hemen vazgeçemeyeceği kadar alışmıştı psikanalize. Böylece birkaç yıl sonra yeni, feminist bir psikanaliz çıktı ortaya. 1974'te Juliet Mitchell *Psikanaliz ve Feminizm* adlı eserinde Freud teorilerinin ataerkil kültürün savunmasını değil, analizini yaptığını söyleyerek o zaman yürürlükte olan feminist akidesinin doğruluğuna meydan okudu.[55] Mitchell dışla ilgili aşırı vurguyu eleştirdi ve akıl yaşamından vazgeçtikleri için Millett ve Firestone

gibi düşünürleri kınadı. Onlar için, "Bu gerçekten oluyor... sosyal gerçeklikten başka gerçeklik yok," diye yazdı. Ama Mitchell kendisi de ataerkil bilinçaltını, akrabalık üzerine yoğunlaşmış ataerkil sosyal yapının yansıması olarak tanımladı. Burada ana nokta -yani kişi yaşamının sosyal ve psikolojik ilişkileri ve böylece cinsiyet farkının anlamını değiştirmesi şekli- görmezlikten gelinir gibiydi.

Kadının kurtuluşu: bir kişisel yaşam teorisi ve pratiği olarak psikanalizin halefi (1970)

Eşcinsel kimliği de eski psikanaliz eleştirisini etkiledi. Alfred Kinsey 2. Dünya savaşı sonrasında Çarşamba Psikoloji Derneğinin kayıtlarını okurken, "Eski analizcilerin mastürbasyonu bir hastalık ve hamlık olarak değerlendirdiklerini okuyunca şaşırdım," dedi.[56] Fakat kadınlar psikanaliz konusunda kafa karışıklığı yaşarken eşcinsel erkekler onu canlanmış bir düşman olarak gördüler.[57] Tipik bir olayda, New York şehri sağlık müdürü Howard Brown'a analizcisi, cinsel eğilimi açısından doğuştan ikiye bölünmüş olduğunu söyledi ve "Eğer bunu değiştiremezsem ben de iki kat başarısız olacağım," dedi. Brown daha sonra yeteneği olmadığını söyleyerek analizi bıraktı ve kendini toparlaması yirmi yıl sürdü. 1973'te Amerikan Psikiyatri Derneğinin bir konferansında psikiyatrlar cinsel sapma için tiksindirici bazı şartlanmalar dinlediler. Çoğu konuşmacıyı dinlerken, "Berbat!", "İşkence bu!" ve "Sen Auschwitz'de mi öğrendin bunları?" diye bağırdı. Konuşma bitince dinleyiciler, "Biz seni dinledik, şimdi de sen bizi dinle," dediler.[58] Uzun za-

mandan beri eşcinsellikle ilgili analitik düşünceyi değiştirmeye çalışan Judd Marmor gibi analizcilerin etkisinde kalan APA, 1973'te eşcinselliği hastalık olarak sınıflandırmaktan vazgeçti.

Klasik psikanalizde homoseksüel objenin seçimi psikolojik olarak anlaşılabilirdi, ama "homoseksüel" diye bir varlık yoktu. Fakat eşcinseller yetmişli yıllarda, tarihsel olarak belirli bir topluma ait farklı yaşamı olan kişiler olduklarını anlamaya başladılar.[59] Bu bağlamda, eşcinsellik psikolojisini anlama gayretleri, ırk psikolojisini anlama çabaları gibi bağnazlaşmaya başladı. Eşcinseller psikanalizin en son ihtiyaçları olduğunu düşünüyorlardı; onların hizmetlere, toplum enstitülerine ve politik organizasyonlara ihtiyacı vardı. Psikoterapi ancak bireysel sorunların sosyal etkileyicilerini anladığı takdirde yararlı olabilirdi. Kimlik konusu o kadar güçlüydü ki, pek çok kadın eşcinsel psikanalizin feminizm konusundaki çalışmalarını bile reddettiler, çünkü bunlar kadınları erkeklerle ilişkiye göre değerlendiriyordu. Adrienne Rich'in "Zorunlu Heteroseksüellik ve Lezbiyen Varlığı" adlı eserine göre, lezbiyenin daha geniş bir bütünle ve cinsellikle ilgisi yoktu. Lezbiyenlik daha ziyade bir toplum üyeliğine dayanan bir kimlikti.

Freud 1920'lerde analitik hareketin onun ölümünden sonra uzun sürecek bir ölüm dönemine gireceğini düşünmüştü.[60] Yetmişli yılların sonlarında cinselliği önce yeniliğe bağlayan psikanaliz kategorisi, yani histeri, bir klinik varlık olarak ortadan kayboldu. Onun yerine sadece kimlik hareketi ve toplumlar değil, aynı zamanda yorgunluk belirtisi, kurtarılmış-anı belirtisi, çoklu-kişilik belirtisi, şeytani ayinler ve yabancı kaçırma gibi kavramlar geldi. Yeni kiliseler ortaya çıkarken psikanaliz hegemonyası tarihe karıştı.

Martin Luther'in doksan beş önerisini katedral kapısına çivilemesiyle, Karşı Devrimin Protestanlığın yayılışını durdurduğu zaman arasında sadece kırk yıl geçti. O zamana kadar mezhepler bile birbiriyle çatışmış ve Protestanlar bile Reformasyonun (dinsel devrimin) da yeniden devrime ihtiyacı olduğunu söylemişlerdi. Psikanaliz için de aynı şey söz konusuydu. Altmışlı yılların sonlarında büyük Freudcu kilise rahiplerin evlenmesine izin verdi. Üç büyük düşünce grubu vardı -ego psikolojisi, obje ilişkileri ve Lacan'cılık ama hepsi de birbiriyle ilişki duygusunu yitirmişti. Oldukça küçülmüş olan psikanaliz alanı dışında, otorite ruhban sınıfı dışına, özellikle de kadınlara ve eşcinsellere doğru kaydı. Freud imajı gücünü korurken, birden sosyal enstitülerde temelden koparılmış ve hiç beklenmeyen bir şekilde saldırıya açık hale gelmişti. Her şeye rağmen, Protestan devriminde olduğu gibi, Freudcu ayaklanma Batının yaşamında devamlı bir referans noktası oluşturdu ki daha sonraki ayaklanmalar da ona dönecekti.

Son Söz

GÜNÜMÜZDE PSİKANALİZ

Baba katilliği kötü bir fikir... Babanı öldürmene gerek yok, onu zaman öldürecek, tam bir gerçek bu. Senin gerçek görevin başka yerde... Sen baban olmalısın, ama beti benzi atmış, soluk yüzlü bir baba... senin katkın da pek küçük olmayacak.

—Donald Barthelme, *The Dead Father* (1975)

Psikanaliz en iyi günlerinde iki büyük akıntının kavşağında duruyordu. Bunlardan biri bilimseldi. Bunun en önemli referans noktası, belirli ortamlarda tatmin etmek istediği iç ihtiyaçlar tarafından işletilen bir organizma olarak insanoğlunun Darwinci vizyonuydu. Bu akım kendisini psikanaliz ve nöropsikoloji arasındaki yakın ilişkiyle; örneğin, içgüdülerin soma ve ruh arasındaki sınırda bulunması fikrinde, ya da zihnin gerginlik deşarj ettiği ya da sinir sistemi benzeri, refleks olarak hareket etmesi fikrinde ifade ediyordu. Ruhun cinsellik aşamalarının gelişmesi ya da ego fonksiyonları gibi özelliklerinin uzun bir tarihsel gelişmenin ürünü olması, iç ve dış ihtiyaçlara sürekli uyum sağlanması görüşüne de götürüyordu bu.

Diğer akıntı hümanistlikti. Bunun en önemli ifadesi insanoğlunun moral mücadelesinde analitik odaklanmaydı, ebeveynlerle ilgili olarak ortaya çıkan ve ölümle yüzleşme zamanında sona eren bir mücadeleydi bu. Bu akıntı İbrani kutsal kitabına, Yunan tragedyasına, Shakespeare, Goethe ve Dostoyevsky'ye, modern edebiyat ve felsefeye, aynı zamanda günlük ya da halka ait psikolojik yaşam anlayışına dayanıyordu. Freud bu iki akımı olağanüstü bir yeni sentez halinde birleştir-

di, ne tamamen bilimsel, ne de hümanistti bu. Sentezi aynı zamanda hem uyumlu, hem de zorlayıcı yapan şey, insan yaşamının özelliği olan, anlam-yoğun, moral olarak değiştirilmiş fiziksel yaşamıydı. İnsan konusunun bu yeni kavramı, ikinci sanayi devrimiyle birlikte kitle halinde ortaya çıkan kişisel yaşam şekilleriyle birlikte yankılandı.

İnsan konusunun psikanaliz kavramı Aydınlanma projesini hem karmaşıklaştırdı, hem de derinleştirdi. Orijinde özellikler ve ihtimaller üzerindeki Freudcu baskının amacı, Aydınlanmanın aktif, rasyonel konusunu zorlayan limitleri, "zihin kelepçelerini" açmaktı. Aslında Freudculuk Aydınlanmanın sadece kasıtlı, bilinçli ve rasyonel kararlarını değil, aynı zamanda niyetlenilmiş ama bilinçaltı düşünce ve aksiyonlarını kaplamak için gerekli bireysel sorumluluğunu artırdı. İnsanın kendine objektif olarak bakabilme -analitik olarak- ve bir başkasının iç dünyasına girme kapasitesini teşvik ederek, moral kapasitesini büyük ölçüde artırdı analiz. Dönemsel bir sosyal değişimin öncüsü olarak, anlamlı bir yaşamın derinlerde düşünme gerektirdiğini farz eden yeni bir etik getirdi. Analitik hegemonya döneminde bu etik bir çağrının tutkusuyla doluydu.

Psikanalizin insan konusu kavramı her zaman savaşa hazır olarak, 1960'larda büyük ölçüde zayıfladı. Daha sonraki on yılda, bireysel sorumluluk ve kendini-tanıma konusunda analitik odaklanma yerini gurup-yönlendirmeli tanıma ve kimlik projelerine bıraktı. Tarihsel analizin büyük kısmı, başı sonu belli olmayan, şöhret ve itirafın üstünlüğünde, muazzam, büyük ekranların ve özelle kamu arasındaki yeni geçirgenliği olan yeni bir dünya piyasasında kayboldu. Bu gelişmelerin bir araya gelmesi daha geniş analitik projenin tutarlılığını zayıflattı.

Bu proje gücünü bilimsel ve insancıl akımları bir araya getirme yeteneğinden almıştı. 1970'lerde bu akımların yolları ayrıldı. Psikanaliz birbirinden ayrılan iki projeye bölündü; biri akıl ve duygusal bozuklukların güya-tıbbi tedavisi, diğeri ise kültür incelenesi amaçlı yeni yaklaşımlardı. İki yeni proje - "terapiyle ilgili" ve "açıklayıcı" ayrı gelişme aşamalarından geçtiler. Psikanalizin bilimsel çalışmaları önce ABD'de ve sonra başka ülkelerde de sinir hastalıkları bilimine, beyin araştırmalarına ve psikofarmakolojiye yol açtı. İnsancıl ve kitaba bağlı çalışmalar kültürel çalışmalara, feminist teorisine, "eşcinsel" teorisine, kimlik, anlatma ve temsil araştırma çalışmalarına yol açtı. Yeni zihin tedavisi yöntemleri ortaya çıkınca kendini-yansıtma etiği tamamen ortadan

kalktı. 1968'den sonraki psikanaliz tarihi işte bu dağılımın tarihidir.

Paradoks olarak ego psikologları, psikolojik koşulların medikal modelini değerlendirdiklerinde, psikanalizin değişmesi için gerekli tohumları nörobilim ve farmakoloji içine ekmişlerdi. Medikal model hastalık ve hasta arasındaki keskin ayırım temeline oturtulmuştur. Hastalığın tanısını belirtilere ya da testlere göre yaparak gerekli tedaviyi belirler. Analiz ise her zaman ilişkili olmuştur. Anlayış getirmeye çalışır, transferli ilişkiler kanalıyla çalışır ya da destek verir, sadece belirtileri yok etmek ve davranışı değiştirmek değildir amacı. İronik olarak gördük ki, ABD'li ego psikologları medikal model örtüsünü ne kadar çok istedilerse, o kadar çok bilimsel olmamakla eleştirildiler.

Bazı psikiyatrlar her zaman, analizin tıp kriterlerine uyma konusunda başarısız olduğunu söylediler ve 1960'larda bu sesler arttı. Freud daha önce genetikleri görmezden gelerek ve Lamarckianizme tutunarak psikanalizcilerin canını sıkmıştı.[1] Altmışlı yıllarda çocuk geliştirme araştırmacıları "temel narsisizm" ve "ilk göğüs" gibi analitik nosyonları bir yana bıraktılar, yeni doğanın dış dünyaya tepkisini adeta hemen gösterdiler, gerginlik giderici olduğunu, "emme" ya da "göğüs" deneyimi olmayıp geştalta cevap olduğunu söylediler.[2] Hiç kuşkusuz penis kıskançlığı konusundaki heyecan, kızgınlık ve Amerikan Psikanaliz Derneğinin eşcinsellik konusunda aldığı kararlar, psikanalizin arzularını bilimsel duruma getirip güçlendirmedi.

Kuzey Amerika psikiyatrisinin kutsal kitabı olan *Akıl Hastalıklarının Tanı ve İstatistik El Kitabı (DSM)* 1980'de eleştiriler dikkate alınarak değiştirildi. 1968'de yayımlanan DSM-II büyük ölçüde psikanalitik iken, DSM-III medikal ve psikodinamik modelleri bir araya getiriyordu. Bu kitaptaki Freud'un selefi Emil Kraepelin'in çalışmalarında iki ana tanı kategorisi verildi. Eksen I temelde biyolojikti ve şizofreni, depresyon, bipolar bozukluk (manik depresyon) ve obsesif-zorlayıcı bozukluk içeriyordu. Eksen II daha psikodinamikti ve bunda da narsisist şizoid (şizofreni eğilimi), sınırda ve antisosyal kişilikler vardı. Psikiyatrların çoğu, 19. yüzyılda büyük gelişme kaydedilen temel psikiyatri tekniğine analizcilerin itiraz ettiklerini söyleyerek şikâyet ettiler ve DSM-III'e "psikiyatri sorunlarına uygulanan medikal modelin savunması" olarak baktılar. [3]

İlaçlar analizden daha ucuz ve sosyal yumuşatma getirme açısından daha etkin olduklarından bir dönüm noktası oluşturdular. İlk önemli antipsikotik ilaç olan Thorazine 1954'te piyasaya çıktı ama ağır

yan etkileri vardı. İlaç araştırmaları sonucunda 1987'de Prozac (fluoksetin hidroklorid), onun arkasından depresyon ilaçları olan Paxil ve Zoloft çıktı. Bu ilaçların yan etkileri eskilerden daha azdı ve daha etkiliydiler. Aynı zamanda psikanaliz konusunda bilimsel, yasal testler yapılıyordu. 1979'da Rafael Osheroff adlı bir dahiliye uzmanı doktoru tedavi etmeye çalışan analizciler başarılı olamadılar. Birkaç aylık terapiden sonra ailesi onu analizcilerden alıp bir akıl hastanesine götürdü ve doktor orada ilaçlarla tedavi edildi. Aile 1988'de analizcilere dava açtı ve cezalandırılmalarını sağladı.

Asabiye bilimindeki hamleler çok geçmeden medikal modele geçti. Manyetik rezonans görüntüleme (MRI) ve pozitron emisyonu tomografisi (PET) sayesinde operasyonlar sırasında beyni gözlemlemek mümkün oldu. 1993'te Steven Hyman ve Eric Nesetler'in çıkardığı *Psikiyatrinin Moleküler Temelleri* adlı kitap, tedavide beynin sinirsel yapısının yol gösterici olduğunu öne sürdü.[4] Bir psikiyatr bu kitapla ilgili görüşlerini şöyle açıkladı: "Beynin çalışması ve konuşmaya etkisi konusunda mantıklı görüşler var bu kitapta. Analizciler gibi, kekelemenin çocukluk anlaşmazlıklarına bağlı olduğunu düşünen pek fazla insan olduğunu sanmıyorum. Yani demek istiyorum ki, ülserin bakteri etkisiyle meydana geldiği anlaşılmadan önce bazı psikanalizciler annenin mide astarını yediğini bile söylediler."[5]

Seksenli yıllarda psikiyatrlar, ilaçlarla psikodinamik ve psikososyal tedavi şekillerini bir arada kullanarak yeni tedavi şekilleri üzerinde çalıştılar. Doksanlı yıllarda çok yöntemli tedavi şekline son verildi. Pek çok bilim adamına göre Adolph Grünbaum'un *Psikanalizin Temeli* (1984) adlı kitabı meseleyi çözmüş gibi görünüyordu.[6] Bilime bir kavramsal konuyu araştırma yöntemi değil de bir dizi test edilebilir hipotez olarak bakan Grünbaum, psikanalizi bilim dünyasından ayrı tuttu ve böylece nicel kıyaslama-çıkışlı, davranışa bağlı teknikler ve psikofarmokoloji üzerindeki yönlendirilmiş bakıma güveni destekledi.[7] Bu açıdan bakıldığında, akıl hastalıklarının açıklayıcı temeli kişinin yaşadığı yaşamda değil, daha çok kişilik ötesinde, birlikten kaçan biyolojik mikroyapılarda yatıyordu.[8]

Psikodinamik dile dayanan Psikiyatrik-ilaç reklamı
(*American Journal of Psychiatry*, Ağustos, 1952)

Psikanaliz eğer bilimsel temele dayalı medikal bir çare olarak işe yaramadıysa, bir kültürel açıklayıcı olarak daha çok işe yaramış gibi görünüyordu. Altmışlı yıllardan sonra analitik kavramın cinsiyet, milliyet ve cinsel kimlik gibi kültürel fenomene uygulanması insanlığın hemen her alanında çoğaldı. Fakat bu "kültürel incelemeler" davranış ve farmakolojide psikanaliz kullanımını azaltacağı yerde onların tamamlayıcısı oldu. Kültürcüler Freud'u bir sanatçı olarak överken, bir bilim adamı olmadığı konusunda fikir birliği içindeydiler. Örneğin Harold Bloom'a göre Freud'un edebi rakipleri Platon, Montaigne, Shakespeare ve Yaratış, Çıkış ve Numaralar gibi kitapların adları bilinmeyen yazarlarıydı.[9] Fakat Blom'un amacı insanlığı bilime karşı yüceltmek iken, Freudculuğun amacı ikisi arasında mantıklı bağlantılar kurmaktı.

Gördüğümüz gibi, Freud'un insan hayal gücü üzerinde altmışlı yılların sonlarına kadar etkili olmasının nedeni, onun da Dostoyevski, Shakespeare ve Tevrat yazarları gibi çocukluk, cinsellik, aşk, aile ve son

gibi insan yaşamının temel yönlerine odaklanmış olmasıydı. Halbuki altmışların kuşağı bunun aksine, umutlarını radikal politik kültüre ve bu kültürün dayandığı ilişkilere yerleştirmişti. Yetmişli yılların Freud-sonrası metinleri bireyin göreceli önemsizliğini telkin ettiler. Onların amacı sosyal ve politik boyutları üzerinde ısrar ederek kişisel yaşamı geliştirmekti, ama istemeyerek de olsa analizin yerini alan grup-yönlendirmeli teorilere öncülük ettiler. Psikanalitik yapının bir yanı psikofarmakoloji içinde kaybolurken, bir yanı da kimlik politikalarına kaydı.

Bunun bir etkisi, psikanalizin yeni "tanıma" ya da psikolojik olmayan ve antipsikolojik "diğer-yönlü" paradigmaların içinde emilmesini sağlamaktı. Bu emme olayı iki aşamada oldu. Birincisi, analitik kavramlar davranış ve kişilikarası terimlerle yeniden belirtildiler. Böylece biseksüelliğin anlamı bireydeki farklı tanımlama ve eğilimlerden, bireyin hangi cinsiyetle yattığı anlamına kaydı. Eşcinsellik evrensel, çocukça cinsel akım çağrışımını kaybetti, sadece bir konu seçimi anlamına geldi. Evrensel ya da kişisel olmayan bir görüş açısı tahkir edilir, küçük görülürken, çocuksu ve ruhsal karmaşa konusu bir yana bırakıldı. Irk, milliyet ve cinsiyet gibi şekillerde olan kültür artık, kişisel kimliğin kaynağı ve etkileyicisi olarak anlaşılmadı; bunun yerine kimlik *basitleştiricinin* kurucusu oldu.

İkinci adım psikanalizi rehinden kurtarmak amaçlıydı ama bunu bireyin "yapısını yıkan" bir teori olarak yaptı. Birinci adımın "gerekliliğini" dağıtmak isteyen ikinci dalga kültürel teoriciler, bireysel kimliği "hitabeye" daldırmaya çalıştılar. Böylece Leo Bersani "düşünücü kimliğini konuşmanın içine ya da arkasına koyma konusunu sorun yapan" Freud metinlerini övdü.[10] Julia Kristeva, Freud metinlerine, "bir dizi değişen, kontrollü kimlikle... sadece pederşahi yasanın keyfi konuşu" ile birlikte "söylenmeden anlaşılan erkek ego"yu yerleştirdi.[11] Bu tür teoriciler için kimliğin dengesizliği, daha gelişmiş bir toplumun habercisi olarak algılandı.

Hiç kuşkusuz psikanalizin postmodern ve post-yapısal felsefeye, sanata ve edebiyata dönüşümüyle ilgili birçok kitap yazılacaktı. Ama bu noktada, en yaratıcı ve dayanacağı belli olan bir değişimden söz etmek yerinde olacaktır: Derrida 1964'te deliliğin toplumdışı bir tecavüz ve ayaklanma prensibi örneği verdiğini söyleyerek Foucault'nun *Delilik ve Uygarlık* kitabını eleştirdi. Derrida'ya göre delilik "mantık imparatorluğunun" içindeydi ki o da sadece içerden eleştirilebilirdi. Derrida

daha sonra bu analitik anlayışını psikanalize de uyguladı. Ona göre delilik ve tecavüz, iç ve dış, gerçek ve sahte, bilinç ve bilinçaltı arasındaki aşırı farklılıkları nedeniyle psikanaliz içinde bastırılmıştı. Derrida bir analizci değildi ama, yeni bir yazı şekli icat etti; buna göre bilinçaltı, niyetlenilen tüm anlamları engelliyor, geciktiriyor, yalanlıyor, uzaklaştırıyor ve şiddetlendiriyor ve bu şekil bu yolu dramatize ediyordu.[12] Onun çalışması bir yandan bilinç ya da idrak arasındaki sınırda, diğer yandan da dinamik ya da motive edilmiş bilinçaltında bulunan bilinç öncesi zihni uyandırıyor gibi okunabilirdi.

Kimlik politikalarının altında ezilen Freud (*Der Spiegel, 1998*)

Bu nedenle bir zamanlar göz korkutan psikanaliz projesi 1960'lardan sonra parçalandı; bilimsel ve kültürel boyutlarının bölünmesiyle Freudculuk başıboş kaldı. Ama analizlik mesleği sadece yaşamını sürdürmekten fazlasını yapmıştı. Rahipler gücünün normal insana geçtiği dinsel devrimde olduğu gibi, mütevazı analizciler günlük yaşama hizmet etmeye devam ettiler. Aslında psikanalizin uzun zaman önce erte-

lenmiş olan idealleşme karşıtı hareketi sonunda yaşanıyor, yeni analitik toplumlar içe dönüyor, kendilerini marjinal olarak yeniden ortaya koyuyor, yeni bir derleme dönemi geliştiriyorlardı.

Kuzey Amerika ego psikolojisinin psikanaliz üstündeki egemenliğinin yok olması, bu değişim için istenen bir koşuldu. Altmışlı yıllar geride kalır ve ABD ego psikologları tıpta güçlerini yitirirken, söyleyecek pek bir şeyleri de kalmadı. New York Psikanaliz Derneği başkanı Alan J. Eisnitz 1979'da *New York Times*'a yazdığı bir mektupta, kardeş rekabeti, rüyaların özel rolü ve "hayal gücü ve yaratıcılıkta anlayışlar" gibi "etkili fikirlerini" sıralayarak Freud'u savundu ama bir bütün olarak analitik kavramı anlatmadı.[13] On yıl sonra Uluslararası Psikanaliz Derneğinin başkanı Robert Wallerstein analizcilerin teorik pozisyonlarını -ego, psikolojisi, obje ilişkileri, Lacancılık- büyük çapta açıklayıcı mecazlar... simgecilik... çoğulculuk... inanç konuları olarak tanımladı. [14] Mary Douglas Kuzey Amerika psikanalizini uzun bir seyahate hazır ama demirli, yelkenleri açılmamış, ipleri sarkmış, hareketsiz bir gemiye benzetti. Teori rüzgarlarının esmemesi diye bir şey söz konusu değildi, ama bir yere gitme konusunda motivasyon eksikliği vardı.[15]

Medikal merkezi parçalanırken, kadınlar ve eşcinseller ABD analiz mesleğini ele geçirme hamlesi başlattılar. 1988'de bu hamleler sonucunda analiz kurumları doktor olmayanları da almak zorunda kaldı ki bunların çoğu kadındı. Medikal kanat yaşamını sürdürmesine rağmen, bugün Kuzey Amerika psikanalizinde en güçlü sesler feministlerin ve eşcinsel özgürlüğü yandaşlarının sesleridir. Egemen yaklaşım, Freud'un hatalarını düzeltmeye dayanan "ilişkiye bağlı" yaklaşımdır. 1966'da Amerikan psikanalizinin zayıf kimliği Frederick Crews'un Freud'a saldırılarıyla açığa çıktı ama bunlar çoğunlukla yanıtsız kaldılar. [16]

Başka yerlerde durumu biraz daha canlıydı. 1974'te Fransa'da her birinin kendi gazetesi olan üç önemli analiz grubu vardı; yaklaşık 500 üyeli Paris Psikanaliz Derneği (gazetesi *Etudes Freudiennes*) dünyanın en büyük analiz derneklerinden biriydi. Diğerleri Lacan'ın Ecole Freudienne'i (gazetesi *Scilicet*) ve Jean Laplanche ve Jean-Bertrand Pontalis yönetiminde Fransız Psikanaliz Derneğiydi (gazetesi *La Nouvelle Revue de Psychanalyse*). Lacan sayesinde bugün de Fransa'da her entelektüel Freud'u ciddi olarak okur. Didier Anzieu, Piera aulagnier, Janine Chasseguet-Smirgel, Julia Kristeva ve Andre Green gibi yeni düşünürler analiz ve felsefenin parametrelerini genişlettiler. 1994'te Uluslarara-

sı Psikanaliz Derneğinin (IPA) üye sayısı dokuz bine yakındı ve bunların yaklaşık üç bini Kuzey Amerikalıydı. Fransa'da ise IPA üyesi olmayan yaklaşık beş bin analizci vardı ve bunların beşte dördü Lacancıydı.

En çarpıcı örnek Latin Amerika idi ve 1994'te orada 2.200 IPA üyesi analizci vardı. Gördüğümüz gibi kırklı ve elli yıllarda Hitler'den kaçan Yahudi Freudcular Buenos Aires'e yerleştiler. Altmışlı yıllarda önce Hannah Segal'ın Kleincılığı, sonra da Lacancılık etkisinde büyük gelişme yaşandı orada. Demokrasi yerleştikten sonra Buenos Aires kendini "dünyanın psikanaliz başkenti" ilan etti. IPA'nın orada yaptığı 1991 konferansı, Moskova'daki Uluslararası Satranç Turnuvası ya da New York'taki Dünya Serisi kadar izleyici topladı. Brezilya'da bugün on bir dernek vardır, bunlar Kuzey Amerika ve Batı Avrupa eğilimlerinden kaçınarak kendi Freud biyografilerini ve psikanaliz çalışmalarını üretmişlerdir.

Psikanaliz tarihi altmışlı yıllardan beri merkezden kaçış ve çoğulluk teorileriyle klasik dönemde kontrol altına alınamayan zorluklar yaşadı. Bunlardan biri psikanalizin Yahudi orijini ve Yahudi tarihiyle düşünce tarzının etkisidir.[17] Böylece 1977'de Kudüs'teki Yahudi Üniversitesinde dünyanın ilk psikanaliz kürsüsü kuruldu.[18] Seksen iki yaşında ve kurucu babasına en yakın bağlantı olan Anna Freud kürsüye bir mektup göndererek analizin "bir Yahudi bilimi" olduğunu ve bunun Şeref Unvanı olacağını belirtti.[19] Bu arada Yahudi analizciler IPA'nın Almanya'da toplanmasına her zaman itiraz ettiler ama 1985'te yumuşadılar. Hamburg'daki toplantıda Göring Enstitüsünün tarihini anlatan bir sergi açıldı ve bir Alman psikanalizci, "Tanrıya şükürler olsun ki geldiniz, 40 yıldan beri utanç içinde yaşıyoruz biz burada," diye konuştu.[20] Yine de Yahudi konusu bazıları için belirli bir soru olarak kaldı. Pençaplı/İngiliz analizci Mesut Han *Uzun Bekleyiş* (1988) adlı otobiyografisinde "İbrani prangasını" atarak psikanalizdeki Yahudi eğiliminin kendi "kişisel etnik stilini" hep engellediğini söyledi.[21]

Normalleşme diğer anlamlarda da gelişmesini sürdürdü. 1979'da Alain de Mijolla önderliğinde bir meslek tarih organizasyonu kurulurken, dışarıda da Paul Roazen, Henri Ellenberger, Peter Gay, Michael Molnar, Elisabeth Roudinesco, Frank Sulloway, Alexander Etkind ve Carl Schorske ekibi tarafından meslek tarihi yazılmaya başlandı. Yeni gazeteler, özellikle de *Psikanaliz ve Tarih*, yerleşmiş tarih araştırmalarıyla eski kutsal bazı kitapların yerini aldı. Peter Gay ilk transferans sonrası Sigmund Freud biyografisini yazdı. İngiliz, Fransız ve Alman der-

nekleri büyük araştırma koleksiyonları yaptılar. Ernest Jones'un kilise yasalarından çıkarmaya çalıştığı Otto Rank gibi tekrar eski yerlerine kondular ve pek çok analizciye göre, özellikle ABD'de Sandor Ferenczi Freud'a rakip olarak görüldü. Freud eserlerinin yeni çevirileri piyasaya çıkarak Stratchey'nin *Standard Edition*'una alternatifler getirildi.

Peki ama normalleşmeyle ne kastediliyordu? Psikanaliz tarihinde belki de tüm diğer tarihlerden daha çok travma vardı—yani canlı ama çözümsüz kalmış felaketler yaşanmıştı.[22] Bunların içinde kişilik tecavüzleri, talihsiz yaşamlar, boşa harcanmış yıllar, tahrip edilmiş belgeler, gizli arşivler, unutulmuş günahlar ve açıklanamayan kopmalar vardı. Normalleşme yumuşak bir tarzda açılmadı. Bunun en çarpıcı örneği psikanaliz tarihinin en önemli felaketi; Nazilerin yükselmesi değil, analizcilerin onlara zayıf yanıtı ve aslında Yahudi katliamıydı.

Altmışlardan önce IPA Alman analizcileri için özel bir sığınak olarak kabul edildi, onların ulusal geçmişlerinden kaçışlarına olanak tanındı. Fakat 1968 radikalleri analizci olunca bu örtü de kritik incelemeye konu oldu. 1980'de Bamberg'deki konferansta genç analizciler patladı: "Senin analizcin kimdi?" "Ne yapıyordun?" "Bu gizem duygusu, yalanlar, gerçeklik duygusu patolojisi nerden geldi?" soruları soruldu. Helmut Dahmer, Regine Lockot, Geoffrey Cocks ve diğerleri Göring Enstitüsü tarihiyle Reich'ın dışarıda kalışını ortaya koydular. 1997'de ünlü Alman analizcisi Werner Bohleber, 1968 sonrası Alman psikanalizinde önemli teorik gelişmelerin olmamasını Alman analizcilerinin hep geçmişleriyle meşgul olmalarına bağladı.[23]

Latin Amerikan psikanalizinde de altmışlı yılların sonlarından geriye işkence, sürgün ve kayıplar kaldı. Sürgüne gönderilen analizciler arasında bulunan Juan Carlos Volnovich Arjantin'den Küba'ya kaçtı ve çalışmalarına orada devam etti. Marcelo ve Maren Vinar bir Tupamaroyu tedavi ettikleri için işkence gördüler ve Uruguay'dan sürgüne gönderildiler. Elizabeth Lira El Salvador'da demokrasiyi kurtarmak için kiliseyle birlikte çalıştı. Orta Amerika'nın en önemli sosyal psikologu Ignacio Martin-Baro 1989'da ABD eğitimli Salvador askerleri tarafından öldürüldü. Sürgüne gönderilenler arasında Marie Langer ve başka analizciler de vardı.[24] Pek çok analizci de yerlerinde kaldılar ve diktatörlerin emrinde çalışmalarını sürdürdüler. Bugün ise artık uzlaşmalar görülüyor. Örneğin Julia Braun, Marcelo Vinar, Emilio Rodriguez, Elizabeth Jelin ve diğerleri kaybolanların psikolojisi üzerinde çalışıyorlar. Bir kıs-

mı karışık kimlikleri ve koloni travması sonucu ortaya çıkan erkeklik şekil bozukluklarını araştırıyorlar. Bu anıları ve tarihi yakalama çabalarını bir analitik kültür kaplıyor. Arjantin genelkurmay başkanı 1995'te "kolektif bilinçaltı" "yas çabaları" ve "çalışmayı tamamlama" gibi konulardan söz ederek özür diledi.[25]

1989'da başarılı olan *samizdat* ve diğer antikomünist hareketler, kopmuş olan bir diğer analitik tarih ipinin ele alınmasını sağladılar. 1979'da Rusya'da Aron Belkin ulusal kırıklığı açıklamak için analize başvurdu, Yüce Rehber [Stalin] fikrinin aile babası figürünü ezdiğini, insanların her türlü alternatife şeytani bir duyguyla bakmasına . . . sonuçta da düşünce ölümüne neden olduğunu söyledi. Bir diğer reformcu, "Kaybolan babayla ilgili sabit fikir, sürgün ya da halk düşmanı olarak ortadan kaldırılan babadan dolayı duyulan utanç duygusu ve erkek çocuğun yalnızlık ve şaşkınlığını" anlattı.[26] Freud'un çalışmaları glastnostla beraber, otuzlu yılların başlarından beri ilk kez olarak yayınlandı. 1989'da Andrei Zagdansky'nin *Rüya Yorumları* filminde Sovyet tarihinden sahnelerle birlikte Freud'un yazılarından parçalar okundu. Çağdaş Çin'de bile yasaklı postmodern romancı Wei Hui, *Shanghai Baby* adlı romanında kadın kahramanı kafası karışık, şöhret peşinde ve Freud okuyan bir kadın olarak anlatır.

O halde psikanaliz mesleği hem psikofarmakolojik saldırıyı ve hem de kültürel dönüşümü yaşadı ve yaşamına devam ediyor. Fakat burada yaşamını sürdürme olanağını kaybedebilecek olan şey, psikanalizin bir zamanlar parçası olduğu öz-araştırmanın analitik etiğidir. Sonuçta bu kayıp ne kadar önemli olabilir?

Bu kitapta tanımlandığı gibi bir öz-araştırmanın süresi, doğası itibariyle kısa olacaktır. Zihnin yönü normal olarak dışa doğrudur. Böylece psikanalizde yoğun ilginin geçişi -onun altın çağını yansıtan ilgi- beklenmektedir. Şimdi sorulacak olan soru, ne öğrenilmiş olduğudur. Bir inancı tek ve eşsiz ve çeşitlilikle doğrulamak yetmez. Kişisel yaşam gerçek pratikler, kurumlarla birleşmeden ve daha geniş bir tarih ve toplum anlayışıyla ilişkili olmadan yaşamını sürdüremez. Madem ki psikanalizin yirminci yüzyılda oynadığı rolü yirmi birincide oynama olasılığı yok, onun başarılarını korumak istiyorsak; anlayışlarını içine alan ve onların üstüne yenilikler inşa edecek yeni kurumlar icat etmek durumundayız. Psikanalize daha ne kadar güvenebiliriz, ona nereye kadar halefler icat edebiliriz ve bu halefler nasıl olur, bunlar halen yanıtı bulunmayan sorulardır.

1993'te Time dergisi: soru cevapsız kalıyor. (Kapaktaki soru: Freud öldü mü?)

Bu sorulara nasıl yanıt verirsek verelim, savunmamız gereken bir dizi anlayış şeklinde bir terapi olmaz bu; yani her bireyin bir iç dünyası vardır ki büyük bölümü sadece bilinçaltı değil, bastırılmıştır; bireyin diğerleriyle, özellikle de sevdikleriyle ilişkileri bu bilinçaltı dünyasının imajları ve arzularıyla dolmuştur; bir erkek ya da kadın olmak karmaşık, şüpheli bir sürecin sonucudur ve hiç kimse sadece o ya da bu cinsiyete ait değildir; bireylerin intrapsişik yaşamıyla, yaşadıkları kültürel, sosyal ve politik dünya arasında küçültülemez bir boşluk vardır; bir tek bireyin değerinden söz ettiğimizde, aklımızda olan doğruların ve mantığın soyut yeri değildir bu, somut, belirli ve şarta bağlı bireydir; toplum ve politikalar sadece bilinçli çıkarlar ve idrak edilen gereksinmelerle değil, aynı zamanda bilinçli motivasyonlarla, endişelerle, yarı-konuşulan anılarla harekete geçirilir ve büyük devletler bile travma acısı yaşar, aniden yön değiştirir ve geri çekilirler.

Psikanalizin karizması, çektiği muazzam idealleşme bunları ve iliş-

kili anlayışları korumanın bir yoluydu, kişisel yaşamı korumanın bir yoluydu. Öyle bir anlayış psikanalizin çöküşüne dayanabilir mi? Global hızlanma, kamuyla özel arasındaki sınırın çökmek üzere olması ve anlamın psikolojisini bilgi transferine indirgeyen bilgisayarlaşma intrapsişik deneyimin içini boşalttı mı? Irk, ulus ve cinsiyet konusundaki yeni anlayışlarımız insanların kendi bireyselliklerini anlama ihtiyacını engeller mi? "Fark" konusunda daha dikkatli olma arzumuz, artık insan olmanın ne anlama geldiği konusunda bir ortak nosyona, ya da bunu tartışmak için gerekli ortak bir dile ihtiyacımız olmadığı anlamına mı gelir? Eğer öyleyse korkunç bir fakirleşmenin eşiğindeyiz demektir. Boş bir "rasyonel seçim" kavramını kucaklarken, eski kişisel yaşam ideallerine sahte bağlılık gösterme riski taşıyoruz. Baş eğmeye doğru etkin şekilde yönlendirilirken, kendi zihinlerimizi tanıdığımız için kendimizi kutlama riskiyle karşı karşıyayız.

Hiç kuşkusuz şimdiki üç katlı yenilik vaadi iyimser olmak için yeterli neden vermiyor bize. Psikanaliz döneminde otonomi, "yetki verme" ya da faydacıl sorun-çözme değil, karmaşık, yaşam boyu bir farkında olma durumu ima ediyordu. Kadın eşitliği onların erkek gibi olmak istediği ya da feminizmin kutlanması anlamına değil, iki cinsiyetin mümkün olan en iyi şekilde ilişkide olması anlamına geliyordu. Demokrasi kendini kutlayan vatanseverlik ve partizan zorbalık değil, özdüşünme ve öz-eleştiri gerektiriyordu. Tarihinin ilk zamanlarında psikanalizin itici gücü olan iyimserlik -insan gelişmesinde ilk kitle ekonomik fazlalıkla ilgili iyimserlik- artık kolay ele geçmiyordu. Günümüzde iyimserlik aradığımız zaman içe doğru bakmamız gerekiyor. Böyle yaparak yakın zamanda çıktığımız psikanalizin altın çağına olan borcumuzu bir kez daha açıklayacağız.

Notlar

Notlarda sık sık belirtilen çalışmalar aşağıdaki kısaltmalarla tanımlanmıştır:

Freud-Abraham Sigmunt Freud ve Karl Abraham. *Psikanaliz Diyalogu: Sigmund Freud ve Karl Abraham mektupları*, 1907-1926. Editörler Hilda C. Abraham ve Ernst L. Freud. Çeviri Bernard Marsh ve Hilda C. Abraham. New York: Basic Books. 1965

Freud-Ferenczi Sigmund Freud ve Sandor Ferenczi. *Freud ve Ferenczi Yazışmaları*. Editörler E /a Brabant, Ernst Flazeder ve Patrizia Giampieri-Deutsh. 3 cilt. Cambridge, Mass.: Harvard Üniversitesi Yayınları, 1993.

Freud-Fliess Freud ve Fliess. *Sigmund Freud'un Wilhelm Fliess'e Tüm Mektupları*, 1887-1904. Editör ve çevirmen Jeffrey Moussaieff Masson. Cambridge, Mass.; Harvard Üniversitesi Yayınları, 1985.

Freud-Jones Sigmund Freud ve Ernest Jones. *Freud ve Jones'un Tüm Yazışmaları*, 1908-1939 Editör R. Andrew Paskauskas. Cambridge, Mass.: Belknap Press, Harvard Üniv. 1993.

Freud-Jung Sigmund Freud ve Carl G. Jung. *Freud-Jung Mektupları*; Editör William McGuire Çeviri Ralph Manheim ve R.F.C.Hull. Cambridge, Mass. Harvard Üniversitesi Yayınları, 1988.

Freud-Salome Sigmund Freud ve Lou Andreas Salome Mektupları. Editör Ernst Pfeiffer. Çeviri William ve Elaine Robson-Scott. New York: Harcourt Brace Jovanovich, 1972.

Jones Ernest Jones. *Sigmund Freud'un Hayatı ve Çalışmaları*, Cilt 1, Şekil Veren Yıllar ve Büyük Buluşlar, 1856-1900; cilt 2, Olgunluk Yılları, 1901-1919; cilt 3 Son Aşama, 1919-1939. New York BasicBooks, 1953-57.

LSF Sigmund Freud. *Sigmund Freur Mektupları*, 1983-1939. Editör Ernst Freud ve Lucie Freud. Çeviri Tania ve James Stern. NewYork: Basic Books, 1960.

SE Sigmund Freud. Freud'un Komple Psikolojik Çalışmalarının Standart Baskısı. James Strachey editörlüğünde Anna Freud, Alix Strachey ve Alan Tyson çevirisiyle. 24 cilt. NewYork: Norton, 1976.

Giriş

1. Carl E. Scherske, *Fin-de-siecle Vienna: Politics and Culture* (New York: Knopf, 1980)
2. Daha kesin bir formül bu açıdan akrabalık, eve yaşamı ve aileyi ayırt eder. Genelde bk. Eli Zaretsky, *Capitalism, the Family and Personel Life* (1976; New York, Harper & Row, 1986).
3. Philip Rieff, *The Triumph of the Therapeutic: Uses of Faith After Freud* (New York: Harper & Row, 1966).
4. Claude Levi-Strauss, "The Effectiveness of Symbols" *Structural Anthropology* (Chicago: Üniversite Yayınları, 1983). s. 186-205.
5. Marc Bloch, *The Royal Touch: Sared Monarchy and Scrofula in England and France*, çeviri J. E Anderson (Londra: Routledge & Kegan Paul, 1973)
6. Max Weber The Social Psychology of the World's Religions (1920-21) Calvinci sorumluluk duygusunu Konfüçyüz yanlılığı gibi bireysellik iç dünyası ve kozmik örnekle karşılaştırır. Fakat Weber Calvinci etikle yirminci yüzyıl kişisel ya da psikolojik otonomiyi karşılaştırmadı.
7. S.E. cilt 15, s. 18.
8. S. N. Eisenstadt, ed. *Max Weber on Charisma and Institution Building: Selected Papers* (Chicago Üniversitesi Yayınları, 1968.)
9. "İkinci sanayi devrimi" terimi bazen Patrick Gedes'in *Cities in Evolution* adlı kitabına atfedilir (Londra: William & Norgate, 1915) David Landes'in The Unbound Prometheus'unda önemli tartışmalar bulunabilir. (Cambridge Üniversite Yayınları, 1969) teknolojik değişimler ve finansal yenilikler vardır. Eric Hobsbawm'ın *Industry and Empire* adlı eseri (Londra, Weidenfeld & Nicholson, 1968), s. 144-49, burada bilimin yeni rolü, montaj hattı ve tüketicilik anlatılır. Diğer yararlı tartışmalar şunlardır: N. Rosenberg "The Growing Roleof Science in the Innovation Process," (Science, Technology and Society in the Time of Alfred Nobel, ed. Carl Gustaf Bernhard) Oxford Üniversite Yayınları, 1982, s. 231-46; PeterTemin, "The Future of the New Economic History (Journal of Interdisciplinary History, Sonbahar 1981, 179-97; ve James P. Hull, "From Rostow to Chandler to You: How Revolutionary Was the Second Industrial Revolution?" *Journal of European Economic History* 25 (İlkbahar 1996): 191-208.

Bölüm Bir

1. Klasik beyan ve "petty spite" deyimi için bk. John Ruskin, *Sesame and Lilies: Two Lectures Delivered at Manchester in 1864* (New York: J. Wiley & Son, 1865).
2. William James, *Varieties of Religious Experience* (Cambridge, Mass. Harvard Üniversite Yayınları, 1985) s. 108-9.
3. "Hemen hemen sıvı gibi" deyimi Ruth B. Caplan'dan, *Psychiatry and the Community in Nineteenth Century America: The Recurring Concern with the Environment in the Prevention and Treatment of the Mental Illness* (New York: Basic Books, 1969) s. 8. Ayrıca bak. Robernt Young, Mind, Brain and Adaptation in the nineteenth Century: Cerebral Localization and Its Biological Context from Gall to Ferrier (Oxford: Clarendor Yayınları, 1970), s. 15.
4. Dugald Stewart'ın Peter Gay, *The Enlightment: An Interpretation*'ından alıntısı (New York: Knopf, 1966-69) cilt 2, s. 168. Voltaire ruh romantizminden kaçınarak tarihini yazma konusunda yollar aradığı için Locke'yi övdü. Onun *Letrres sur l'Anglais*'si Ernst Cassirer'in *The Philosophy of the Enlightenment*'ında anlatıldı (Boston; Beacon Yayınları, 1995), s. 94.
5. Marcel Gauchet ve Gladys Swain: *La Pratique de l'esprit humain: L'Institution asilaire et la revolution democratique* (Paris, Gallimard, 1980). Daha önce psikiyatrlar akıl hastanelerinde nöbet tutardı. Samuel Tuke modern İngiliz akıl hastanelerinin kurucularındandır.
6. Eski doktorların karizmalarıyla güven sağladıklarını bildikleri için normal doktorların da itaat sağlamak için eğitilebileceklerini düşündüler. Daha önce Pinel George III'ün doktoru olan Francis Willis'in eşsiz kişisel armağanlarını vurguladı. Bak. Jan Ellen Goldstein, *Console and Classify: The French Psychiatric Profession in the Nineteen th Century* (Cambridge İngil. ve New York, Cambridge Üniversite Yayınları, 1987), s. 86.
7. Benjamin Rush, *Medical Inquiries and Observations upon the Diseases of the Mind* (New York; Hafner, 1962), s. 174-78.
8. Percy Shelly, zihin kendi yeridir, ceneti cehennem, cehennemi cennet yapabilir, diye yazdı. Bak. Meyer Howard Abrams, *The Mirror and the Lamp: Romantic Theory and the Critical Tradition* (New York: Oxford Üniversitesi Yayınları, 1953).
9. Leon Chertok ve Raymond de Saussure, *The Therapeutic Revolution, from Mesmer to Freud* (New York: Brunner/Mazel, 1979), s. 5-14, 34-35; Henri Ellenberger, *The Discovery of the Unconscious: The History and Evolution of*

Dynamic Psychiatry (New York: Basic Books, 1970) s. 72, 155-56.

10. Ellenberger, *Dicscovery* s. 160'da, "teknik bağlamak ve uyarmak için doğanın bir cinsiyete verdiği üstünlüğü kullandı," diye yazdı.
11. William James, *The Principles of Psychology*, 2 cilt (Ne York, H. Holt, 1890)
12. Jose M. Lopez Pinero, *The Historical of the Concept of Neurosis* (Londra: Cambridge Üniversite Yayınları, 1958), s. 58. Nevrasteni ilk kez olarak Amerikan Nöroloji Derneğinde George Beard tarafından açıklandı: bak. *Medicaland Surgical Journal* 3, no. 217 (29 Nisan 1869); James Gilbert, Work Without Salvation: America's Intellectuals and Industrial Alienation, 1880-1910 (Baltimore: Johns Hopkins Üniversite Yayınları, 1977), s. 33; Charles E. Rosenberg, "The Place of George M. Beard in Nineteenth Century Psychiatry," *Bulletin of the History of Medicine* 36 (1962): 245- 59; Gillian Brown, "The Empire of Agoraphobia," Representations 20 (Sonbahar 1987), 148. Bovarizm için bak. Yannick Ripa, *Women and Madness: The Incarceration of Women in Nineteen Century France* (Minneapolis: Minnesota Üniversite Yayınları, 1990) s.62. "Amok" için bak. Mardi Horowitz, ed., Hysterical personality Style and the Histrionuc personality Disorder (Northvale, N. J. Aronson, 1991).
13. Bak. Alan Krohn, *Hysteria: The Elusive Neurosis* (New York: International Üniversiteler Yayınları, 1978).
14. Valery Theodore Zeldin'de anlatıldı, France (New York: Oxford Üniversitesi Yayınları, 1979), cilt 2, s. 338. Baudelarie için bak. Eugen Weber, Fransa: Fin de siecle (Cambridge, Mass.: Harvard Üniversite Yayınları, 1986),s. 12. Breuer Elaine Showalter'de anlatıldı, *The Female Malady: Women, Madness and the English Culture*, 1830-1980 (New York, Pantheon Books, 1987), s. 158.
15. *The Diary of Alice James*, ed. Leon Edel (New York: Dodd, Mead, 1964), 26 Ekim 1890 ve 4 Aralık 1891. Ruth Bernard Yeazell, *Sex, Politics and Science in the Nineteenth Century Novel* (Baltimore: John Hopkins Üniversite Yayınları, 1986), s. 37.
16. Edward Shorter, "The First Great Increase in Anorexia Nervosa," *Journal of Social History 20, no.I* (Sonbahar 1987); Barbara Sicherman, "The Uses of a diagnosis: Doctors, Patients and Neurasthenia," Journal of the History of Medical and Allied Sciences 22, no. I (Ocak 1977); 41. Aslında "sinir" ya da "fonksiyon hastalığı" denen nevroz gittikçe daha çok, duygusal yaşamdaki rahatsızlıkların sonucu olarak düşünülüyordu. SE cilt 12, s. 329.
17. SE, cilt I, s. 10.
18. George Rosen, "Freud and Medicine in Vienna," *Freud: The Man, His World,*

His Influence, ed. Jonathan Miller (Boston: Little, Brown,1972), s. 35. Hiç kuşkusuz Fransızlar da otopsi yara ve hasarlarını göstermek istediler.

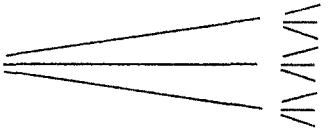
19. Jan Goldstein, "The Hysteria Diagnosis and the Politics of Anticlericalism in Late-Nineteenth- Century France," *Journal of Modern History* 54 (Haziran 1982): 216.
20. Daniel Pick, *Faces of Degeneration: A European Disorder*, 1848-1918 (Cambridge, U.K. Cambridge Üniversite Yayınları, 1989), s. 100. Hippolyte Taine, Fransız Devrimi ve Paris bölgesinde görüldüğü farz edilen "yozlaşmayı" açıklamak için Morel'in teorilerini kullandı.
21. Martha Evans, *Fits and Starts: A Genealogy of Hysteria in Modern France* (Ithaca, N.Y. Cornell Üniversite Yayınları, 1991), s. 21. Le Bon için bak. Robert Gildea, Barricades and Borders: Europe, 1800-1914, (New York, Oxford Üniversite Yayınları, 1987), s. 388.
22. 1889'da tıp fakültelerinin yüzde 48'i, hukuk fakültelerinin yüzde 22'si ve felsefe fakültelerinin yüzde 15'i Yahudi idi. Freud tıp diplomasını aldıktan üç yıl sonra, 1885'te Viyana tıp öğrencilerinin yüzde 41.5'i Yahudiydi. Robert S. Wistrich, *The Jews of Vienna in the Age of Franz Joseph* (Oxford Üniversite Yayınları, 1990); Friedrich Heer, "Freud, the Viennese Jew," Miller'in Freud'unda, s. 1-20.
23. Hâlâ yayınlanmamış yazışmalar vardır. James Barclay, "Franz Brentano and Sigmund Freud," *Journal of Existentialism 5, no. 17* (Yaz 1964): 8; John Toews, "Historicizing Psychoanalysis: Freud in His Time and for Our Time," *Journal of Modern History 63* (Eylül 1991): 538-41.
24. Toews "Historicizing". Frederick Gregory'nin yazdığı gibi, on dokuzuncu yüzyıl onu düşünürleri, "Tanrı vergisi fikirleri savunurken gerçekleri görmezden geliyor. Nedensellik, mekan, zaman v.b. kavramların orijinleri zihin yapısında değil, insanın dünyadaki deneyimlerindedir," diyerek Kant'ı eleştirdiler. Gregory, *Scientific Materialism in Nineteenth Century Germany* (Dordrecht, Hollanda ve Boston: D. Reidel, 1977), 147. Freud Kant'ın etkisini yaşamı boyunca hissetti; yirmi yaşından önce onu okudu ve anladı. William J. McGrath, *Freud's Discovery of Psychoanalysis: The Politics of Hysteria* (Ithaca, N.Y. Cornell Üniversite Yayınları, 1986) Freud'un arkadaşı Silberstein'a 11 Nisan 1985 tarihli mektubunu verir ki Freud orada Kant'ı okuyup anladığını yazmıştır. Freud 1882'de *The Critique of Pure Reason*'ı alıp okuyarak yorumladı. Londra'da ziyarete açık olan özel kütüphanesinde kitaplar tarihsel olarak sıralanmıştır ve arkeoloji ve eski tarih, modern edebiyat, bilim, seksoloji ve psikanaliz bölümleri vardır. Ama Critique ve Locke'nin *Essay Con-*

cerning Human Understanding adlı eseri ayrı bir yerdedir, arkeoloji ve tarih öncesi eserler arasında durur ve onun zihin kategorileri hakkında görüşünü yansıtır. Freud daha sonra bilinçaltını, "Kant'la başlamış olan düzeltmelerin uzatımı," olarak tanımladı. Kant'ın bizi, zaman ve uzatımı dış gerçeğe benzetmeme konusunda uyardığı gibi, psikanaliz de bilinçli idraki, konusu olan bilinçaltı mental süreç yerine koymamızı istemez. Sigmund Freud, "The Unconscious," *General Psychlogical Theory* (New York, Collier Books, 1963), s. 121.

25. SE, cilt 20, s. 9.
26. Freud'dan Bernays'a, 24 Kasım 1885, LSF , s. 185.
27. Freud'dan Fliess'e, 28 Aralık 1887, Freud-Fliess, s. 17.
28. Peter J. Swales, "Freud, His Teacher and the Birth of Psychoanalysis, Paul E. Stepansky'nin eserinde: Freud, Appraisals and Reappraisals, Contributions to Freud Studies (Hillsdale, N.J. Analytic Press, 1986), cilt 1, s. 49.
29. 1889'da ileri eğitim için Fransa'da Nancy'ye gitti. Hippolyte Berhheim ona "yoğunluk" ve "basınç" tekniklerini öğretti. Hastası bir şeyi hatırlayamadığı zaman Freud onun alnına basınç uyguluyor ve bu basınç devam ettiği sürece hastanın resim ya da fikirler şeklinde bir şeyler göreceğini söylüyordu. Basıncı kaldırınca hastaya "Ne gördün?" ya da "Sana ne oldu?" gibi sorular soruyordu. 31 Ekim 1883 Jones, cilt 1, s. 247. Freud Otobiyografi İncelemesinde (1925) bu ziyaretten sonra hipnotizmayı bıraktığı anlatır. Frank Sulloway, *Freud, Biologist of the mind: Beyond the Psychoanalytic Legend* (New York; Basic Books, 1979), s. 48, 73. Ayrıca bak. SE cilt 20, s. 17.
30. Sulloway, Biologist, s. 271-72'de anlatımı değil, tartışmayı okuyun.
31. William James, "'Über den Psychischen Mechanismus Hystericher Phanomene' Josef Brauer ve Sigmung Freud (1894), "Psychological Review I (Mart 1894): 199.
32. Zaman dilinde nevroz "bilinç alanından geri çekilme; psikolojik sentez zayıflığı, psikolojik gerginliğin azaltılması," anlamına geliyordu. Histeri bir kişisel sentez hastalığıydı. Pierre Janet, "Psikanaliz" Journal of Abnormal Psychology 9, (1914-15): 1-35, 153-87.
33. Freud 1909'da Janet'in fikrine tezat olan görüşünü söyledi: "Psişik bölünmeyi zihnin kalıtsal olan sentez yeteneği zayıflığından çıkarmayız; onu karışık mental güçlerin çatışmasından çıkarıp dinamik olarak açıklarız," dedi. Bak. SE, cilt II, s. 21, 25-26.
34. Genelde bak. Freud-Fliess, s. 15, 27,73, 87, 301, 313, 412. Ben Marie Bonaparte, Anna Freud ve Ernst Kris çevirilerini izledim, *The Origins of Psycho-*

analysis (New York, Basic Books, 1977).

35. Peter Gay, *Sigmund Freud: A Life for Our Time* (New York: Norton, 1988) s. 68.
36. Ayrıca bak. SE cilt 2, s. 268-69.
37. Freud-Fliess 16ç Ağustos 1895, s. 136. Aynı düşünce yayıncısının yazılarını da kapladı. 1896'da savunmayı, bir yanda "savunma nevrozu" ya da histeri ve fikri sabit içeren "psikonevroz" ile diğer yanda masturbasyon, perhizden doğan bedensel ya da "gerçek nevroz" arasında bölünme noktası yaptı. Bak. SE cilt 3, s. 162-85.
38. Freud'dan Fliess'e, 25 Mayıs 1895, s. 129.
39. Freud'a göre Interpretation 1896 başlarında ana hatlarıyla tamamlanmıştı ama 1899 yazına kadar tamanen yazılamadı. SE, cilt 14, s. 22.
40. Onun ruhu "devrim geçirmiş gibiydi" Gay, Freud, s. 390. Örneğin babasının cenazesine gecikmişti. Cenaze töreninden sonraki gece gördüğü rüyayı şöyle anlattı: "Orada bir levha gördüm, üzerinde gözlerimi kapamam yazılıydı." Freud'dan Fliess'e, 2 Kasım 1896, s. 202.
41. Böylece Freud'un doksanlı yılların sonlarında yaşadıklarında otorite psikolojisi ve narsisizm psikolojisi arasında bir iç bağlantı olduğu düşünülebilir. "Divan arkasındaki mesafe ve görülmezliğin yerini Viyana Berlin arasındaki mesafe almıştı." Heinz Kohut, "Creativeness, Charisma, Group Psychology," *The Search for the Self* (New York: International Üniversite Yayınları, 1978), s. 806-7.
42. Rüya ile ilgili daha fazla bilgi için bak. Freud to Abraham, 9 Ocak 1908, Freud-Abraham, s. 20. Ben görüşmemi Didier Anzieu'ye borçluyum, *Freud's Self-Analysis*, çeviri Peter Graham (Madison, Conn.: International Üniversite Yayınları, 1986). Rüyanın üç parçalı yapısı trimetilamin formülünde tekrarlanmıştır: Şekil

ki bu da Freud'un ruhun üç parçalı haliyle ilgili teorisinin beklentisini ortaya koyar.

43. Freud'un baştan çıkarma teorisiyle ilgili kişisel kuşkuları daha güçlüydü. Gerald N. Izenberg, "Seduced and Abandoned: The Rise and Fall of Freud's Seduction Theory," The Cambridge Companion to Freud, ed. Jerome Neu

(New York: Cambridge Üniversite yayınları, 1991), s. 28.

44. "Ölümden sonra cinsel travmayla meydan gelen olay güncelmiş gibi oluyor," diye yazdı. SE, cilt I, s. 233, 356-59.
45. Ocak 1897'de travmanın içeriği nevroz tipini belirler fikrinden vazgeçti. Mayısta anıların değil, dürtülerin baskı altında olduğunu yazdı. Eylülde teoriyi bütünüyle terk etti. Freud teoriden vazgeçtiğini belirttiği mektubun sonuna şöyle yazdı: "Tüm değerlerin çöktüğü yerde, psikolojik olan doknulmadan kaldı... İnsanın rüya yorumları yaparak hayatını kazanamaması kötü bir şey!" Freud'dan Fliess'e, s. 226-28, 239, 264-66. Freud daha sonra teoriye birkaç kez geri döndü.
46. Anlatım Charcot'dan. Ellenberger, *Discovery*, s. 149. Ayrıca bak. Nathan G. Hale, Freud in Alerica, cilt 1, (New York: Oxford Üniversite Yayınları, 1971), s. 125.
47. Freud Studies in Hysteria'da anıyla idrak arasındaki farkı çıkarmaya başladı, idraki yansıtıcı bir teleskopun aynasına, anıyı da bir fotoğraf plakasanı benzetti. Yayınlanmamış 1895 "Proje"sinde bu görüşü sürdürdü, idraki yeni dürtülere açık olarak, anıyı da izi silinemez olarak tanımladı ama Rüya Yorumlarında onu temel konu yaptı. SE cilt 2, s. 189.
48. Freud to Fliess, 6 Aralık 1896, *Freud-Fliess*, s. 207.
49. Freud to Fliess, 25 Mayıs 1897 tarihli mektup dahil, *Freud-Fliess*, s. 246-47.
50. SE, cilt 5, s. 421-22, 427-28, 441-42.
51. Aynı, s. 442; Sander L. Gilman, Freud, Race and Gender (Princeton, N.J. Princeton Üniversite Yayınları, 1993), s. 12, "insanın vatan toprağı veremediği çocuklarının geleceğiyle ilgili endişesini belirtir."
52. SE, cilt 4, s. 101-2.
53. Freud to Fliess, 3 Ocak 1899, *Freud-Fliess*, s. 338.
54. Aynı, 23 Mart 1900, s. 405.
55. Biyografici Didier Anzieu'ye göre Freud her bireyin kendisi için özel olanlara -adı, stili, çalışmaları- ne kadar bağlı oldğunu idrak etti. Anzieu, Self-Analysis, s. 516.
56. Stilinin ana hatları yetişkinlik döneminde yazdıklarından çıkarılabilir: "Freud'un Yayınlanmamış Bazı Gençlik Dönemi Mektupları," International Journal of Psycho-Analysis, 50 (1969): 419-27. Onun edebi modeli, düşyünürün düşüncesini açığa çıkaran tarzın savunucusu, on sekizinci yüzyıl Alman eleştirmeni ve dramatisti Gotthold Lessing'di. Lessing etkisi için bak. Joseph Wortis, "Fragments of a Freudian Analysis," American Journal of Orthopsychiatry 10 (1940), 848; Walter Kauffmann, Discovering the Mind, cilt 1; Go-

ethe, Kant and Hegel (New Brunswick, N. J.: Transaction publishers, 1990). Yaşamının başlarında göçmen ve sonunda da sığınmacı olan Freud derin insani temaslarından çoğunu yazışmalarla sağladı ve psikanaliz tarihi bir anlamda Freud'un yazar olarak aldığı transferanslar tarihidir.

57. SE, cilt 22, s. 7. 1907'de Jung'a yazdığı bir mektupta kendini anlatırken, kıyıdaki kayalara benzettiği Rüya Yorumlarına tutunur gibi hissettiğini söyledi. Jung, cilt 2, s. 112.
58. H. Stuart Hughes, *Consciousness and Society: The Reconstruction of European Social Thought*, 1890-1930 (New York, Vintage, 1961), çeşitli yerlerde.
59. Hans Gerth ve C. Wright Mills, From Max Weber: Essays in Socsiology (New York: Oxford Üniversite Yayınları, 1946), s. 345-47.

Bölüm İki

1. SE, cilt 12, s. 99. Philip Rieff'in Freud belgeleri yayınındaki çeviriyi izledim: 10 cilt (New York: Collier Books, 1963).
2. Anne McClintock, *Imperial Leather: Race, Gender and Sexuality in the Colonial Contest* (New York: Routledge, 1995), s. 44.
3. W. Arthur Calhoun, *A Social Histrory of the American Family* (Cleveland, Arthur H. Clerck Company, 1919), cilt 3, s. 157-58.
4. Edward Shorter, *The Making of the Modern Family* (New York: Basic Books, 1975); Kathy Peiss, *Cheap Amusements: Working Women and Leisure in Turn of the Century NewYork* (Philadelphia: Temple Üniversite Yayınlan, 1986); Christine Stansell, *City of Women: Sex and Class in New York, 1789-1860* (New York, Knopf, 1986); George Chauncey, Gay *New York: Gender, Urban Culture and the Makings of the Gay Male World*, 1890-1940 (New York: Basic Books, 1999).
5. Rudolph Binion, "Fiction as Social Fantasy," *Journal of Social History 27, no. 4* (Yaz 1994): 679-99.
6. Harriet Anderson'un 'Utopian Feminism: Women's Movemenets in Fin-de-Siecle Vienna'sından (New Heaven, Conn.: Yale Üniversite Yayınları, 1992), s. 5.
7. Michelle Perrot'nun 'Stepping Out'undan, George Duby ve Michelle Perrot'nun 'A History of Women in the West'inden (Cambridge, Mass.: Harvard Ünivresite Yayınlarının Belknap Yayınlarından, 1992), cilt 4, s. 463.
8. Elizabeth Cady Stanton, "Solitude of the Self" Kadın Oy Hakları konusunda ABD Senato Komisyonunda ifadesi, 20 Şubat 1892, yeniden yayını *The Concise History of Women's Suffrage*, ed. Mari Jo Buhle ve Paul Buhle (Urbana:

Illinois Üniversite Yayınları, 1978), s. 325-26.

9. Edna Kenton, "Feminism Will Give...," *Delineator 85* (Temmuz 1914): 17; George Burman Foster, "The Philosophy of Feminism," Forum 52 (Temmuz 1914): 16. Her ikisi de Mari Jo Buhle'nin '*Feminism and Its Discontents: A Century of Struggle with Psychoanalysis*' adlı kitabında, (Cambridge, Mass.: Harvard Üniversite Yayınları, 1998), s. 2.
10. Oscar Wilde'ın '*An Ideal Husband*'ı, boş bir yaşam sürdüğü suçlamasına karşı kahramanını savundu: "Sabah saat onda kürek çeker, haftada üç kez operaya gider, günde en az beş kez kıyafet değiştirir ve her akşam bir restorana gider... Böyle bir yaşama boş diyemezsiniz, değil mi?" Ayrıca bak. Rita Felski, 'the Gender of Modernity' (Cambridge, Mass.: Harvard Üniversite Yayınları, 1995), s. 103-5.
11. Alan Sinfield'in 'the Wilde Century: Effeminacy, Oscar Wilde and the Queer Movement'ından (New York: Columbia Üniversite Yayınları, 1994), s. 1.
12. 'Çok doğal' diye başlayan alıntı Tony Brown'dan, ed. 'Edward Carpenter and Late Victorian Radicalism' (Londra ve Portland, Ore.: Frank Cass, 1990), s. 10. Whitman referansı Carpenter'ın 1916 'My Days and Dreams'inden; 'great leveler' Carpenter'ın 1897 'Sexual Inversion'ından; ve 'Bhagavadgita' Juan Morasco'nun 1962 çevirisinden. Hepsi Brown'ın 'Edward Carpenter'ından alıntı, s. 10-12. Bir kuşak sonra Christopher Isherwood, analizci John Layard'ın kendisine, "Sadece bir tek günah var, o da kendi doğamızın iç yasasına karşı gelmek," diyerek kendisine eşcinselliğini kabul ettirdiğini söyledi. Bak. Noel Annan, 'Our Age: English Intellectuals Between the Worl Wars - A Grup Portrait' (New York: Random House, 1990), s. 119.
13. Freud'dan Bernays'a, 29 Ağustos 1883, LSF, s. 50, 76. Çeviriyi hafifçe değiştirdim.
14. Nöroloji gibi seksolojinin de adli tıpla önemli ilişkileri vardır. Örneğin Krafft-Ebing'in 1886 'Psychopatia Sexualis'inde mahkemeye getirilen cinsel suçluların sorumlulukları anlatılır. Bak. Judith Walkowitz, 'Dangerous Sexu alities' "A History of Women in the West", ed. Genevieve Fraisse ve Michelle Perot (Cambridge, Mass.: Harvard Üniversite Yayınları, 1993), s. 395.
15. Frank J. Sulloway 'Freud, Biologist of the Mind: Beyond the Psychoanalysis Legend (New York: Basic Books, 1979),s. 172, 277, 146.
16. Havelock Ellis, 'Studies in the Psychology of Sex' (1905; New York: Bantam House, 1942), cilt 1, kısım 2, s. 189, 249, 256; cilt 3, s. 15-17.
17. "Homoseksüel" sözcüğü büyük olasılıkla Almanca-konuşan doktor K.M

Benkert tarafından icat edildi. Yunan referans noktasına dikkat edin. Örneğin Platon'un 'Symposium'unda aynı cinsiyetle aşk Uranus'un kızı Aphrodite'e atfedilir. Bak. Robert Nye, 'Masculinity and Male Codes of Honor in Modern France' (New York: Oxford Üniversite Yayınları, 1993), s. 108.

18. Jeffrey Weeks'in yazdığına göre bu "konuşan sapık baskısında patlamaya neden oldu, cinsel dürtüleriyle öne çıkan kadın ya da erkek belirtildi.": Weeks, 'Sexuality and Its Discontents' (Londra: Routledge & Kegan Paul, 1985), s. 67, 91; Estelle Freedman ve John D'Emilio, 'Intimate Matters: A History of Sexuality in America (NewYork: Harper & Row, 1988), s. 226. Heteroseksüellik tarihi için bak. Jonathan Katz, "The Invention of Heterosexuality," *Socialist Review 20* (Mart 1990): 7- 34.
19. George Mosse, 'the Image of Man (New York: Oxford Üniversite Yayınları, 1966), s. 90-91.
20. Bloch'dan alıntı George L. Mosse'un *'Nationalism and Sexuality: Respectability and Abnormal Sexuality in Modern Europe'* (New York: Howard Fertig, 1985), s. 32. Bak. Chauncey, 'Gay New York'. Bu fenomenin incelenmesi aynı zamanda psikolojileşme değişiminin bir parçasıydı. Seksologlar "cinsel sapıklığın" psikolojik ya da biyolojik olarak ele alınmasını tartıştılar. Medikal resimler cinsel uzuvlardan yüz resimlerine kaydı. Arnold I. Davidson, "How to Do History of Psychoanalysis: A Reading of Freud's Three Essays on the Theory of Sexuality,'" Critical Inquiry 13 (Kış 1987): 152, ve "Sex and the Emergence of Sexuality," Critical Inquiry 14 (Sonbahar 1987): 16.
21. Soksolog L. Von Römer'e göre, çifte cinsiyetli fikri, kadın hassasiyetini aktif yaratıcı güçle bir araya getiren sanatçıların çalışmalarında görülüyordu. Natalie Barney "Apollo'yu efemine, tanrıçaları ise erkek gibi güçlü yapan geçmiş çağı özledi." Alıntı Mosse, 'Image of Man', s. 92-93. Colette çifte cinsiyet fikrini genişleterek cinsel karışıklık, belirsizlik haline getirdi.
22. Otto Weininger, 'Sex and Character' (New York: Howard Fertig, 2003), s. 320, 73, 406. Bu tür fikirlerin nerelere kadar paylaşıldığı konusu oloukça önemlidir. Eric Hobsbawm'a göre kitap 22 yılda 25 baskı yaptı. *'the Age of Empire'* (New York: Vintage, 1989), s. 206. Weininger'in 1903'te Beethoven evinde intiharı Avrupalı okuyucuları elektrikledi. Kitabın etkisi eski erkeklik idealiyle biseksüellik temasını birleştirdiği gerçeğini yansıtır. August Strindberg, "Weininger'in "huşu ihlam eden kitabı... muhtemelen tüm sorunların en güç olanını çözdü," diye yazdı. D. H. Lawrence, James Joyce, Giorgio De Chirico ve İtalyan fütüristleri bundan etkilendiler. Weininger'e göre biseksüellik 'Ulysses'i de kapsadı. Wittgenstein bunu yaşamı boyunca okudu ve

yakınlarına, arkadaşlarına tavsiye etti. Weininger kadınlar ve eşcinseller hesabına özgürlük istediyse de Rosa Mayreder ve Magnus Hirscfeld bile dikkatle övdüler onun çalışmasını. Bak. Emile Delavenay, "D. H. Lawrence, Otto Weininger ve Rather Raw Philosophy," (D. H. Lawrence: New Studies) ed. Christopher Heywood (Houndmills, Basingstoke, Hampshire: Macmillan, 1987); Ray Monk, "Ludwig Wittgenstein" (New York, Penguin Books, 1990), s. 19; Alan Janik, "Essays on Wittgenstein and Weininger (Amsterdam: Rodolphi, 1985). Mayreder için bak. Anderson, "Utopian Feminism" s. 150; ayrıca bak. Magnus Hirschfeld, "The Sexual History of the World War (New York: Falstaff Yayınları, 1937), s. 58.

23. Darwin "The Descent of Man"de "Tüm omurgalıların uzak atalarının çift cinsiyetli olması ihtimali yüksek," demiştir. Charles Darwin, "The Descent of Man (New York: American Home Library, 1902), cilt 1, s. 215-16. Freud'un 1870'lerde ilk laboratuvar çalışmalarında yılan balığı seks organları araştırmalarını, kabuklularda biseksüellik araştırmasıyla ünlü Carl Claus yönetmiştir. Freud'un Viyana Üniversitesinden arkadaşı Richard von Krafft-Ebing 1886'da "Psychopathia Sexualis"i yayınladı. Krafft-Ebing biseksüellik konusunda Claus ve psikiyatr James G. Kiernan'ı anlattı, "the rudimentary female organs o the male" (örneğin meme uçları) ve kadında "erkekleşme" (örneğin yüz kılları). Sulloway, "Biologist", s. 159.
24. George Chauncey Jr., "From Sexual Inversion to Homosexuality: Medicine and the Changing Concepttualization of Female Deviance," (Salmagundu 58-59) (Sonbahar 1982): 131. Richard von Craft-Ebing, "Psychopathia Sexualis (New York; Physicians and Surgeons Book Co., 1933), s. 137-38. Lawrence Birken, "Consuming Desire: Sexual Science and the Emergence of a Culture of Abundance, 1871-1914" (Ithaca, N.Y., Cornell Üniversite Yayınları, 1988), s. 101-2
25. Sullaway, "Biologist", s. 292.
26. Fliess'ten Freud'a, 26 Temmus 1904, s. 465-66.
27. Peter Newton, "Freud's Mid-Life Crisis", "Psiychoanalytic Psychology 9, no. 4 (1992):468-69. Freud'dan Fliess'e, 15 Temmuz 1896, s. 195. Masson "befruchtenden Stromes"i "uyarıcı akım" olarak tercüme etti ama befruchen aynı zamanda dölleyici anlamına da gelir.
28. Freud-Fliess 6 Aralık 1896 ve 25 Mayıs 1897, s. 211, 246. Freud ayrıca Fliess ile bir konuda anlaştı; bu maddeler 23 ve 28 günlük devrelere göre organize olmuş uzun vadeli ritimler olarak anlaşılmalıydı. Bu fikri hangi erken cinsel deneyimlerin hoşnutsuzluğa neden olduğunu açıklamak için ayartma te-

orisinde kullandı.

29. Aynı. 4 Ocak 1898, s. 292. Paul Rosen'e göre bu bir kişisel görüşmedir.
30. Aynı, 1 Ocak 1896. s. 169.
31. "Draft M: Histerinin Mimarisi" Freud'dan Fyliess'e mektuba ilişiktir, 25 Mayıs 1897, Frneud-Fliess, s. 246. Çeviri "The Origins of Psichoanalysis"de, ed. Marie Bonaparte, Anna Freud ve Ernst Kris (New York: Basic Books, 1977) "esas baskılı eleman her zaman dişiliktir." Masson'un çevirisi ise, "Temelde baskı için sorumlu olan eleman her zaman dişi olandır," şeklinde. Freud'un Almancası muğlak olmasına rağmen Kris'in çevirisi bir sonraki cümlede verilir ki ikisi de aynı şekildedir: "Erkekler kadar kadınlar da erkeklerden ziyade kadınlarla deneyim yaşayabileceklerini kabul ederler. Erkeklerin aslında baskı altında tuttukları homoseksüellik öğesidir."
32. Freud-Fliess, 14 Kasım 1897, s. 281.
33. Freud, "Origins", s. 224: Freud-Fliess, 25 Mayıs 1897, s. 245.
34. Freud-Fliess, 1 Ağustos 1899, s. 364.
35. Aynı, 22 Eylül 1898, s. 326.
36. Aynı, 11 Ekim 1899, s. 379.
37. Aynı, 7 Ağustos, s. 448.
38. Aynı zamanda şunu yazdı: "Aslında temel gerçek bu olmasına karşın, insan karmaşık bir meseleyi fazla basitleştirmeden sadece, 'bilinç egemendir, bilinçaltı onun altında yatan seksüel faktördür," diyemez.
39. Fliess ile yazışmaları kesildiği için Freud'un düşüncelerindeki gelişmeleri 1890'larda olduğu gibi 1900'larda da izleyemiyoruz. Bununla beraber Freud 1905'te "Üç Deneme"yi yayınladı, "The Interpretation of Dreams: Psychopathology of Everyday Life, Wit and the Unconscious," ve özellikle "Fragment of an Analysis of a Case of Hysteria" ya da "Dora"yı 1900'da tamamladı.
40. Swoboda Freud'a fantezilerinden söz ettiğinde Freud ona bunların köklerinin evrensel biseksüellikte olduğunu söyledi. Peter Heller, "A Quarrel over Bisexuality," (The Turn of the Century) ed. Gerald Chapple ve Hans Schulte (Bonn: Bouvier, 1981, s. 98. Sanırım Heller ilk psikanalizi bir Mannerbund olarak tanıdı.
41. Daha sonra "The Psychopatology of Everyday Life'a (1901)" yaptığı ekte Fliess'in biseksüellik konusundaki bazı fikirlerini orijinal örnekler gibi verdi. Bak. SE, cilt 6, s. 143-34 ve fn. 1. Freud sonradan pişman olduğunu ve "Wit and Unconscious"u tamamlayamadığını söyledi, çünkü o da biseksüellik fikrine bağlıydı. Freud-Fliess, 23 ve 27 Temmuz 1904, s. 464-68.
42. SE, cilt 23, s. 188.

43. Aynı, cilt 7, s. 160.
44. Aynı, s. 278.
45. Aynı, s. 120.
46. Aynı, cilt 9, s. 166.
47. Aynı, cilt 10, s. 238.
48. Aynı, cilt 7, s. 156-67. Freud 1915'te "Three Essays"e eklediği bir notta her insanın bir eşcinsel konu seçebileceğini, çünkü herkesin bunu bilinçsiz olarak yaptığını yazdı. Aynı, s. 145.
49. Magnus Hirschfeld "obje ve insan arasındaki terse dönüş farkını" karıştırdı. Freud'dan Ferenczi'ye 20 Mayıs 1910, cilt 1, s. 175 fn 2. Freud, Karl Ulrich'in erkek eşcinselliği tanımını ironik olarak, "erkek bedeninde kadın beyni" şeklinde tanımladı ve kadın beyninin özelliklerini bilmediğimizi söyledi.
50. Buhle, "Feminism"den alıntı, s. 50.
51. Aileye bir saldırı olmamasına rağmen husumet yarattı ve ayarlama gerektirdi. Ellen Herman, "The Competition, Psychoanalysis, Its Feminist Interpreters and the Idea of Sexual Freedom, 1920-1930," (Free Associations 3, kısım 3, no. 27, 1922); 391-97.
52. Rus Bolşevik feminist Alexandra Kollontai'ye Freud'un yazılarına sokan kişi Meisel-Hess'tir.
53. Bu Havelock Ellies'in tanımlamasıydı. Buhle, Feminism, s. 40.
54. Nancy Cott'un iyi bilinen argümanının aksine, "feminizm" deyimi kendilerini kadın hareketlerine adamış olan Karl Mayreder gibi adamların tanımlanmasında kullanıldı.
55. Anderson, "Utopian Feminism," s. 134-35.
56. Henry James, "The Bostonians" (Londra, Everyman, 1994), s. 300.
57. Mosse, "Image of Man"dern alıntı, s. 85.
58. Krafft-Ebing, "mastürbasyon yapay olarak erkek eşcinseller yarattı," diye yazdı. Mosse, "Nationalism and Sexuality," çeşitli yerlerde.
59. Gail Bederman, "Manliness and Civilization: A Cultural History of Gender and Race in the United States, 1880-1917 (Chicago Üniversite Yayınları, 1995).
60. Sander L. Gilman, "Freud, Race and Gender" (Princeton, N.J. Princeton Üniversite Yayınları, s. 167, alıntı Eric Sanner "My Owon Private Germany: Daniel Paul Schreber's Secret History of Modernity" (Princeton Üniversite yayınları, 1996) s. 116.
61. Santner, "Private Germany", s. 121, 117.
62. Caillebotte'nin "Man at the Bath"i Tamarz Garb'ın "Bodies of Modernity: Figure and Flesh in Fin-de-Siecle France'ında (Londra: Thames and Hudson,

1998) Kafka alıntısı Mark M. Anderson'un "Kafka's Clothes: Ornament and Aestheticism in the Habsburg Fin de Siecle (Oxford and New York: Oxford Üniversite Yayınları, 1992), s. 89.

63. Jones, cilt 2, s. 83.
64. SE, cilt 10, s. 167.
65. Aynı, cilt 7, s. 198-99.
66. Schreber'e göre: "Kendimi hem erkek ve hem de kadın olarak ve kendimle cinsel ilişkide bulunuyormuş gibi düşünmeliyim... bu başka koşullarda ahlaksızca görülebilir, ama mastürbasyon ya da öyle bir şeyle ilgisi yok. Eğer bundan küçük de olsa cinsel bir haz duyarsam sanırım buna hakkım var." Daniel Paul Schreber, "Memoirs of My Nervous Illness" (1902, Cambdirge, Mass.: Harvard Üniversite Yayınları, 1988), s. 147-49, 204-10.
67. SE, cilt 17, s. 100, 110-12.
68. Jung'da Freud'a, 28 Ekim, 1907, "Freud-Jung", s. 95.
69. Freud'dan Ferenczi'ye, 2 Ekim 1910 ve 17 Kasım 1911, "Freud-Ferenczi" cilt 1, s. 215, 314. İlk alıntı için eski çevirileri izledim.
70. Rudolph Carnap, "The Logical Structure of the World" çeviri Rolf A. George (California, Berkeley Üniversite Yayınları, 1967), s. xviii, alıntı Richard Bernstein, "Praxis and Action" (Philadelphia, Pennsylvania Üniversite Yayınları, 1971), s. 238.
71. SE. Cilt, 12, s. 99.
72. Robert Musil, "The Man Without Qualities" (1930 tekrar yayın, New York: G. Putnam, 1980), cilt 1, s. 139, 312, alıntı Robert A. Nye'ın "Crime, Madness and Politics in Modern France: The Medical Concept of National Decline" (Princeton, N.J.: Princeton Üniversite Yayınları, 1984, s. 338-39.

Bölüm Üç

1. H. Stuart Hughes, "Consciousness and Society: The Reconstruction of European Social Thought, 1890-1930 (New York: Vintage Books, 1961), s. 27-29.
2. Arno Mayer, "The Persistence of the Old Regime: Europe to the Great War (New York: Pantheon Books 1981), s. 25 ve çeşitli yerlerde.
3. Paul Weindling, "Health, Race and German Politics Between National Unification and Nazizm, 1870-1945 (New York, Cambridge Üniversite Yayınları, 1989) s. 80-81.
4. Renato Pogioli, "The Theory of the Avnt-Garde" (Cambridge, Mass. Harvard Üniversite Yayınları, 1968).

5. "Mikro devreler yoğunlaşmış sistkemi" Edward Timms'in "Karl Kraus, Apocalyptic Satirist: Culture and Catastrophe in Hapsburg Vienna"sında (New Haven, Conn. Yale Üniversite Yayınları, 1986) s. 9.
6. Bruno Bettelheim, "Freud's Vienna and Other Essays" (New York: Knopf, 1990), s. 20, 46: "1880'lerde bir Yahudi ailesinin altı odalı bir evde yaşaması, Freud'un babasının geldiği fakir mahallisiyle kıyaslandığında, ailenin durumunun mükemmel olduğu anlaşılıyordu."
7. Peter Gay, "Sigmund Freud: A Life for Our Time (New York: Norton, 1988), s. 176.
8. Phyllis Bottome, "Alfred Adler: Apostle of Freedom" (Londra, Faber and Faber, 1939); Bertha Orgler, "Alfred Adler, the Man and His Work (New York, Liveright, 1963); William Stekel "The Autobiography of William Stekel: The Life History of Psychoanalyst (New York, Liveright, 1950).
9. Paul Federn, "Zur Reform des Arztlichen Spitaldienstes," (Wiener Klinische Rundschau 15 (15 Nisan 1901), alıntı Louis Rose'un "The Psychoanalytic Movement in Vienna: Toward a Science of Culture" (Doktora tezi, Princeton Üniversitesi, 1986), s. 53.
10. David S. Luft, "Robert Musil and the Crisis of European Culture: 1880-1942 (Berkeley; California Üniversite Yayınları, 19080), s. 8-12. Ayrıca bak. John Boyer, "Freud, Marriage and Late Viennese Liberalism: A Commentary from 1905," (Journal of Modern History 50 (Mart 1978): 91-99.
11. Carl E. Schorske, *Fin de siecle Vienna: Politics and Culture* (New York: Knopf, 1980), s. 186. Freud 1897-1902 arasında B'nai Brith üyesiydi.
12. Jan Goldstein, "The Wandering Jew and the Problem of Psychiatric anti-Semitism in Fin-de-Siecle France," (*Journal of Contemporary History 20, no. 4, 1985*) ; 521-52.
13. G. D. H. Hole, "The Second International, 1889-1914, cilt 3" (*A History of Socialist Thought*, (Londra; Macmillan, 1965), kısım 2, s. 592; "Avusturya'lılar, en azından Viyana'lılar Sosyalistler dünyanın en kültürlü ve bilgili proleterleri oldular."
14. Louis Rose, "The Freudian Calling; Eadly Viennese Psichoanalysis and the Pursuit of the Cultural Science" (Detroit: Wayne Devlet Üniversites Yayınları, 1998), s. 34.
15. Edward Timms, "'The Child-Woman': Kraus, Freud, Wittels and Irma Karczewska," Vienna 1990: From Altenberg to Wittgenstein, ed. Edward Timms ve Ritchie Robertson (Edinburgh Üniversite Yayınları, 1990) s. 88; Paul E. Stepansky, "Freud's Shadow: Adler in Context" (Hillsdale, N.J. Analytic Yayın-

lar, 1983); Henri Ellenberger, "The Discovery of Unconscious: The History and Evolution of Dynamic Psychiatry (New York: Basic Books, 1970).

16. Pappenheim Alman sosyal çalışmalarında önemli bir isim ve "The Jewish Problem in Galicia"nın yazarıdır. Bak. Marion A. Kaplan, "The Jewish Feminist Movements in Germany: The Campaigns of the Jüdischer Frauenbund, 1904-1938" (Westqort, Conn. Greenwood Yayınları, 1979); Ellen Jensen, "Anna O: A Study of Her Later Life," (Psychoanalytic Quarterly 39, 1970): 269-93.
17. Lisa Appignanesi ve John Forrester, "Freud's Women" (New York, Basic Books, 1993) s. 78-138.
18. Hermann Nunberg ve Paul Federn, "Minutes of the Vienna Psychoanalytic Society" (New York: International Universities Press, 1962-75).
19. Freud'dan Jung'a, 7 Nisan 1907, s. 28.
20. Polonyalı nöroıizyolog Manfred Joshua Sakel 1927'de Viyana'da genç bir doktorken şizofren ve diğer akıl hastaları için insülin koma terapisini buldu.
21. Freud-Fliess, 21 Eylül 1899, s. 374.
22. Jones, cilt 1. s. 338.
23. Freud-Fliess, 7 Mayıs 1900, s. 412.
24. John Kerr, "A Most Dangereous Method: The Story of Jung, Freud and Sabina Spielrein (New York, Knopf, 1933), s. 38.
25. Bleuler "dementia praecox"un bir çok hastalık anlamına geldiğine inanıyordu.
26. Ellenberger, "Discovery", s. 668. Karısının parasının sonucu biraz da buydu. Jung'un geçmişiyle ilgili bak. Richard Noll, "The Jung Cult" (Princeton, N.J.: Princeton Üniversite Yayınları, 1994).
27. Kerr, "Dangerous Method", p. 46; Carl Gustav Jung, "Memories, Dreams, Reflections" (New York, Pantheon Books, 1973).
28. Jones, cilt 2, s. 257; Peter Homans, "The Ability to Mourn: Dissillusionment and the Social Origins of Psychoanalysis (Chicago Üniversite Yayınları, 1989), s. 176 ff.
29. Ernest Jones, "Free Associations: Memories of a Psychoanalyst" (New York: Basic Books, 1959) s. 153.
30. Bir hasta Cinsel Temizlik Derneğine şikayet edince aynı sorunu orada da yaşadı. Ernest Jones'dan Sigmund Freud'a, 8 Şubat 1911, "Freud-Jones", s. 88. İlk İngiliz psikanalizi için bak. Adam Philips, "D.W. Winnicott (Cambridge, Mass. Harvard Üniversite Yayınları, 1988), s. 39; Pearl King "Early Divergences Between the Psycnoanalitical Societies in London and Vienna," (*Freud in Exile: Psychoanalysis and its Vicissitudes*), ed. Edward Timms ve Naomi Segal (New Haven, Conn. Yale Üniversite Yayınları, 1988); Edith Kurzweil,

"The Freudians: A Comparative Perspective." (New Haven, Conn. Yale Üniversite Yayınları, 1989), s. 52; Elizabeth Abel, "Virginia Woolf and the Fictions of Psychoanalysis" (Chicago Üniversite Yayınları, 1989), s. 15-17.

31. Freud-Jung, 3 Mayıs 1908, s. 145.
32. Iwan Bloch, "The Sexual Life of Our Times in Its Relations to Modern Civilization" (Londra; Rebman, 1906, 1910); Kerr, "Dangereous Method", s. 129. Organizatörleri arasında Max Weber ve Werner Sombart'ın da bulunduğu Anneleri Koruma Derneği de 1905'te kuruldu.
33. Freud-Abraham, 10 Ağustos 1907, s. 9. Bak. Kurzweil, "Freudians", s. 30-40. Hirschfeld Weimar kongresine katıldıktan sonra 1911'de dernekten ayrıldı. Bak. Charlotte Wolff, "Magnus Hirscfeld: A Portrait of a Pioneer in Sexology (New York: Quartet Books, 1986), s. 101.
34. Ünlü Berlin'li nörolog Hermann Oppenheim 1910'da Alman Nörologlar konferansında konuşurken psikanaliz uygulayan kliniklere boykot edilmesini istedi. Bak. Freud-Ferenczi, cilt 1, s. 152, 241 fn 2, 376.
35. Gyogyaszat gazetesi için yazdı. Matin Stanton, "Sandor Ferenczi: Reconsidering Active Intervention (Northvale, N. J. J. Aronson, 1991), s. 10; Paul Harmat, "Freud, Ferenczi und die ungarische Psychoanalyse" (Tübingen, 1988); Ilse Barande, "Sandor Ferenczi (Paris, Petite Bibliotheque Payot, 1972)
36. Freud-Ferenczi, 5 Şubat 1910, cilt 1, s. 131.
37. Freud'dan Pfister'e, 9 Şubat 1909, alıntı Peter Gay "A Godless Jew: Freud, Atheism and the Making of Psychoanalysis (New Haven, Conn. Yale Üniversite yayınları, 1987), s. 73.
38. Max Graf, "Reminiscensec of Prof. Sigmund Freud, "Psychoanalysis Quarterly 2" (1942) s. 471-2.
39. Hanns Sachs, "Freud, Master and Friend", (Salem, N. H. Ayer, 1944), s. 3-4, 25-27.
40. Freud-Jung, 24 Mayıs 1907, s. 49.
41. Freud-Ferenczi, 5 Ekim 1909, cilt 1,s. 76.
42. Freud-Ferenczi, 6 Ekim 1910, aynı, s. 221. Freud orada gerçekten, "Ben yarattığımız psikanaliz süpermeniyim," diye yazdı. Alman sayısında oraya "değil" diye bir not düşülmüş. İlginç bir not!
43. Freud-Abraham, 3 Haziran 1912, s. 118-19.
44. Freud-Jones, 30 Ocak 1912, s.130.
45. Marthe Robert, "The Psychoanalytic Revolt: Sigmund Freud's Life and Achievements (New York, Harcourt Brace & World, 1966), s. 244.
46. Robert Steel, Freud and Jung (Londra ve Boston; Routledge & Kegan Paul,

1982), s. 206.

47. Sachs, Freud, s. 57.
48. Freud-Abraham, 26 Temmuz 1914, s. 186.
49. Freud-Abraham, 27 Ağustos 1918, aynı, s. 278. 1920'de Freud Theodor Reik'i Berlin'e götürmek istediğinde, Abraham ona yeterli hasta olmadığını söyledi.
50. Ralph Waldo Emerson, Nature (Boston, James Monroe, 11836), s. 13.
51. Donald Meyer: "The Positive Thinkers: A Study ofthe AmericanQuest fon Health, Wealth and Personal Power from Mary Baker Eddy to Norman Vincent Peale, (Garden City, N.Y. Doubleday, 1965) s. 14. Zihin tedavisi kadırlar ilişkisi konusunda bak. Ann DOuglas "Terible Honesty: Mongrel Manhattan in the 1920s" (NewYork: Farrar, Straus and Giroux, 1995), s. 242-43.
52. Henry H. Goddard, "The Effects of Mind on Body as Evidenced by Faith Cures," (American Journal of Psychology 10, 1899) 431-502, alıntı Eric Kaplan "Mind Games: American Culture and the Birth Psychotherapy (Berkeley, California Üniversite Yayınları, 1998), s. 87.
53. Reinhard Bendix, "Work and Authorily in Industry: Ideologies of Management in the Course of Industrialization (New York: John Wiley, 1963), s. 259.
54. Lary May, "Screening Out of the Past: The Birth of Mass Culture and the Motion Picture Industry (New York: Oxford Üniversite Yayınları, 1980), s. 61.
55. Alıntı Caplan'dan "Mind Games", s. 64.
56. Andrew Abbott, "The System of Professions: An Essay on the Division of Expert Labor" (Chicago Üniversite Yayınları, 1988), s. 280-314. Nathan G. Hale, "Freud and the Americans: The Beginning of Psychoanalysis in the United States, 1876-1917 (New York, Oxford Üniversite Yayınları, 1971), s. 248-49'a göre, Elwood Worchester tarafından başlatılan Emmanuel hareketi zihin tedavisinde süpernatüralizmden bilimsel psikoterapiye geçişi sağladı.
57. Caplan, "Ming Games", s. 98-99. William Jones "kadınlık mistik zihni" ile "bilimsel-akademik zihni" birleştirmek istedi ve zihin tedavinin etkinliğini reddeden bir bilim benim önümde yerlerde sürünecek," diye yazdı. Alıntı Douglas'tan, "Terrible Honesty", s. 217-18.
58. William James, "Varieties of Religious Experience" (Cambridge, Mass. Harvard Üniversite Yayınları, 1985), s. 108-9.
59. Hale, "Freud and the Americans," s. 127-28. Prince'in "The Dissociation of a Personality" (1906; yeni bas. New York: Greenwood Yayınları, 1969), çeşitli kişilerin incelenmesi sonucu Prince'in onaylamadığı kişileri yeniden baskı altına alma çalışmasını anlatır.

60. Richard C. Cabot, "The American Type of Psychotherapy" William Belmont Parker'ın "Psychotherapy: A Course Reading in Sound Psychology, Sound Medicine and Sound Religion, 1908", s. 1, alıntı Caplan, "Mind Games", s. 4.
61. Psychotherapy için bak. Hale, "Freud and the Americans", s. 231.
62. Hugo Munsterberg, "Psychotherapy" (New York: Moffat, Yard, 1909), s. x; Hale, "Freud and the Americans", s. 127, 140.
63. Boris Sidis, "The Psychlogy of Suggestion" (New York: D. Appleton, 1898); Robert Fuller, "Americans and the Unconsscious" (New York: Oxford Üniversite yayınları, 1986), s. 102, 106.
64. Freud-Ferenczi, 10 Ocak 1909, cilt 1, s. 33.
65. Freud-Jung, 7 Ocak 1909, s. 194; Kerr, "Dangereous Method", s. 209.
66. Freud-Jung, 9 Mart 1909, s. 210. Bağımsızlık Beyannamesi kopyası ofis duvarında asılıydı.
67. Freud-Jung, 17 Ocak 1909, aynı, s. 196: "Jones'un gözlemleri akıllıca ve iyimser, Brill her şeyi pembe gözlüklerle görüyor. Ben Jones'la aynı fikirde olmak istiyorum."
68. Freud-Ferenczi, 10 Ocak 1909, cilt 1,s. 33.
69. Freud'u ilk kez 1895 ya da 1896'da dinlemiş olan Emma Goldman Worschester'de bir konuşma yapıyordu ve o da bulundu orada. Clark derslerinin tanımlamaları arasında olanlar; Dorothy Ross, "G. Stanley Hall: The Psychologist as Prophet" (Chicago Üniversite Yayınları, 1972) ve Saul Rosenzweig, "Freud, Jung and Hall the Kingmaker: The Historic Expedition to America, 1909) (Seattle, Hogrefe & Huber, 1992). Güneyli sosyolog Howard W. Odum da oradaydı. Bak. Daniel Joseph Singal, "The War Within: From Victorian to Modernist Thought in the South, 1919-1945" (Chapel Hill: Kuzey Carolina Üniversite Yayınları, 1982), s. 141. Kurgu versiyon bak. E. L. Doctorow, "Ragtime", (Toronto, Penguin, 1996).
70. Jones'dan Freud'a, 7 Şubat 1909, Freud-Jones, s. 13, ff: Vincent Brome, "Ernest Jones, Freud's Alter Ego (Londra: Caliban, 1982), s.66.
71. SE, cilt 4, s. xxv. Bu referansı John Forrester'e borçluyum.
72. Hale, "Freud and the Americans", s. 5. Derslerin Almanca verildiği doğrudur.
73. Lewis A. Closer, "Refugee Scholars in America: Their Impact and Their Experiences, (New Haven, Conn. Yale Üniversite Yayınları, 1984). Belki de en önemli popüler kişi "Everybody's Magazine" ile Max Eastman oldu. Daha önce popüler olanlar James Jackson Putnam'ın "Human Motives"i (1915), William A. White'ın "Mental Hygiene of Childhood'u" (1916), Isador Cori

at'ın "What is Psychoanalysis?"i, A.A. Brill'in "Fundamental Conceptions of Psychoanalysis"i oldu (1921). Freud'un kitapları ABD'de 1930'lara kadar pek fazla satmadı.

74. Gay, "Freud", s. 207.

75. Freud'dan Jones'a, 24 şubat 1921, *Freud-Jones*, s. 132-33.

76. Jones'dan Freud'a, 19 Haziran 1910, aynı, s. 61.

77. Frederick H. Gerrish, ed. "Psychotherapeutics" (Boston: Badger, 1909), s. 101; Sanford Gifford, "The American Reception of Psychoanalysis: 1908-1922" 1915'te: "The Cultural Moment" ed. Adele Heller ve Lois Rudnick (New Brunswick, N. J. Rutgers Üniversite Yayınları, 1991).

78. Ernest Jones, "The Treatment of Neuroses (1920; tek. New York: Schocken, 1963), s. 56. Orijinalde son cümle italiktir.

79. Coser, "Refugee Scholars, s. 43-45; Jones, cilt 2, s. 119. Kısa süre sonra Boston ve Washington/Baltimore'da dernekler kuruldu.

80. "Indispensable" Ernest Jones'dan, alıntı Hale'in "Freud and the Americans"ından, s. 442. 1909'da A. A. Brill 35, Jones 30, Smith Ely Jelliffe 43, William Alanson White 39, Edward J. Kempf 24, Putnam 63 yaşındaydılar. Gerald Grob, "Mentall Ilness and American Society, 1875-1940" (Princeton Üniversite Yayınları, 1938), s. 120-21. Murray H. Sherman, ed. "Psychoanalysis in America: Historical Perspectives (Springfield, Ill.: C. C. Thomas, 1966). Akıl hastanelerinde Freud tekniklerini ilk kullanan Amerikalı psikiyatrlar muhtemelen Kempf, White ve Jeliffe idi.

81. Hale, "Freud and the Americans", s. 443-44.

82. Freud'un "sadece hastalarımızın insancıl ve sosyal durumlarına" çağrısıyla birlikte bedensel konuya dikkat çekmesi bu görüşü teyit etti. Bak. SE, cilt 7, s. 18.

83. 1915'ten itibaren hastane bazlı psikiyatriye destek olacak olan psikiyatri çalışmaları çalışma yaşamında, ceza bilimi ve hukukta da önem kazandı. William Healey'nin "The Individual Delinquent (1915) ve Bernard Glueck'in "Studies in Forensic Psychiatry" (1916) dönüm noktaları oldu. Yirmili yıllarda bir sosyal çalışma bir sosyal çalışma test kitabında şöyle deniyordu: "Sosyal alanda şimdiye kadar yapılan en güzel çalışmalar akıl sağlığıyla ilgili olanlardır." Alıntı Roy Lubove'un "Professional Altruist: The Emergence of Social Work as a Career"inden, (New York, Cambridge Üniversite Yayınları, 1965), s. 113.

84. Hale, "Freud and the Akmericans" s. 324, 355; J. B. Watson, "Behaviorism" (New York, Macmillan, 1914), s. 106-8. Edwin Holt'un "The Concept of Cons-

ciousness (1914)" Psikanaliz konusunda ilk popüler Amerikan çalışması, "arzuyu" "organizmanın motor takımı" olarak tanımladı.

85. Helen Swick Perry, "Psychiatrist of Amerika: The Life of Harry Stack Sullivan", (Cambridge, Mass. Harvard Yayınlarının Belknap Yayınları, 1982), s. 237.
86. Riccardo Steiner, "'Die Weltmachtstellung des Britischen Reich': Notes on the Term 'Standard' in the First Translations of Freud," Timms ve Segal'ın "Freud in Exile'ında, s. 182.
87. Jones, Freud'un, çevirilerinin telifleri konusunda centilmence davrandığını söyledi. "İngilizce çeviriler için telif hakkı istemez. Amerika'daki telif haklarını yeğeni Edward Bernays'a verir ve Amerika'ya geldiğinde Rank ile çalışır ve düzeltilmesi gereken yerleri düzeltirdi," dedi. Bak. Jones, cilt 3, s. 50; Frederick J. Hoffman, "Freudianism anhd the Literary Mind" (Baton Rouge: Louisiana Üniversite Yayınları, 1967), s. 49-50.
88. James Strachey, "Obituary of John Riviere (1883-1962)," (International Journal of Psychoanalysis 44 (1963): 229.
89. Steiner, "'Die Weltmachtstellung des Britischen Reichs'" s. 182-83-84, 186-87; Darius Ornston "Freud's Conception Is Different from Strachey's," (Journal of the American Psychoanalitic Association 33, ek (1985); Michael Balinht, "Problems of Human Pleasure and Behaviour (New York: Liveright, 1957). "Lust" için bak. SE, cilt 7, s. 135, 212.
90. Freud'dan Jung'a, 17 Ekim 1909, "Freud-Jung", s. 158. Psikiatri ile ilgili benzer ifadeler için bak. aynı, s. 126.
91. Freud'dan Jung'a, 22 Ocak 1911, Freud-Jung, s. 338; Jones'dan Freud'a, 15 Mart 1912, Freud-Jung, s. 135.
92. Freud'dan Ferennczi'ye, 12 Nisan 1920, Freud-Ferenczi, cilt 1, s. 160.
93. Ferenczi'den Freud'a, 7 Aralık 1909, aynı, s. 111.
94. Freud'dan Jung'a, 29 ve 31 Ekim 1910, Freud-Jung, s. 363, 367-68.
95. Nunberg ve Federn "Minutes", cilt 1, s. 251 (27 Kasım 1907)
96. Nevrozlu olanlar "kendisi için kendi hayal dünyasını yaratarak kendi dışında olan büyük grup oluşumlarını kendi belirti oluşumuyla bertaraf eder, kendi hayal sistemini, kendi dinini kullanır ve böylece insanlık kurumunu çarpık bir yoldan özetler." Bu cümle SE cilt 13, s. 73'den, ama benzer bir formül Nunberg ve Federn "Minutes"de bulunabilir, cilt 1, s. 251. (27 Kasım 1907)
97. Editör notu, Freud-Ferenczi, cilt 1, s. 146.
98. Ferennczi'den Freud'a, 22 Mart 1910, aynı, s. 153-54. Orijinalde italik.

99. Jones, cilt 2, s. 67-68; Freud'dan Jung'a, 13 Şubat 1910, Freud-Jung, s. 295; Auguste Forel, "Out of My Life and Work" (New York: Norton, 1937).
100. Freud'dan Jung'a, 13 Şubat 1910, Freud-Jung, s. 295; Jones, cilt 2, s. 67-68.
101. Ferenczi Nuremberg kongresi için hazırlanırken Freud'den, analizlerin sosyolojik önemini düşünmesini istedi. Bir parti ile hizaya gelme anlamında söylemedi bunu. Yazdığı yazıda Marksist parti dolayısıyla terörizmin işçiyi korkuttuğunu belirtti. Ferennczi'den Freud'a, 22 Mart 1910, Freud-Ferenczi, cilt 1, s. 153-54.
102. Freud 1910'da "metapsikoloji" yazma niyetini açıklayınca Viktor Tausk "terim meta değil, trancendental psikoloji olmalı," dedi, "koşulsuz fonksiyonları açan bir psikoloji olmalı." Nunberg ve Federn, "Minutes", cilt 2, s. 332 (24 Kasım 1909).
103. Nicholas Sombart'ta Otto Gross alıntısı, "Max Weber ve Otto Gross: On the Relationship Between Science, Politics and Eros in Wilhelmine Germany." "History of Political Thought 8, no. 1" (İlkbahar 1987): 140. Gross'un sert bir kriminoloji uzmanı olan babası Hans Gross ünlü bir olayda oğlunu tutuklattı. Anarşist dergi "Revolution" bu olayda özel sayı çıkardı. Franz Kafka da etkilendi bu olaydan.
104. Max Runciman, ed. "Max Weber: Selections in Translation" (New York: Cambridge Üniversite Yayınları, 1978), s. 383. Bak. Marianne Weber "Max Weber: A Biography (New York, Wiley, 1975) s. 375.
105. Magnus Ljunggren, "The Psychoanalytic Breakthrough in Russia on the Eve of the First World War," (Russian Literature and Pyscoanalysis", ed. Daniel Rancour-Laferriere, Amsterdam: John Benjamins, 1989), s. 173-91; Dr. Sara Neidietsch ve Dr. Nikolai Ossipow, "Psychoanalysis in Russia," (International Journal of Psychoanalysis 3, 1922): 514-17; Martin A. Miller, "Freud and the Bolsheviks: Psychoanalysis in Russia and the Soviet Union" (New Haven. Conn. Yale Üniversite Yayınları, 1998), s. xi.
106. Alexander Etkind, "Eros of the Impossible: The History of Psychoanalysis in Russia" Çev. Noah ve Maria Rubins (Boulder, Colo. Westview Yayınları, 1997), s. 3, 4, 29, 52, 58, 66, 71.
107. SE, cilt 11, s. 151.
108. Freud'dan Ferenczi'ye, 2 Şubat 1913, *Freud-Ferenczi*, cilt 1, s. 465.
109. Freud'dan Putnam'a, 5 Aralık 1909, "James Jackson Putnam and Psychoanalysis: Letters Between Putnam and Sigmunt Freud, Ernest Jones,William James, Sandor Ferenczi and Morton Prince, 1877-1917", ed. Nathan G. Hale (Cambridge, Mass. Harvard Üniv. Yayınları, 1971), s.338.

110. Ferenczi'den Freud'a, 5 Şubat 1910, *Freud-Ferenczi*, cilt 1, s. 130.
111. Fritz Wittels, "Sigmund Freud: His Personality, His Teaching and His School" (Londra: Allen ve Unwin), 1924), s. 139-40.
112. SE, cilt 11, s. 146. Çarşamba toplantısında Viktor Tausk, Darwinciliğin yayılmak için belirli bir organizasyona ihtiyacı olmadığını söyledi. Taut Viyana'nın Freud öğretisi için mükemmel olduğunu belirtti... "çünkü hasta bir toprak orası. Psikanalize sadece tıp açısından bakmamak gerekir," dedi. Nunberg ve Federn, "Minutes", cilt 2, s. 465-67 (6 Nisan 1910); Rose, "The Freudian Calling" s. 211-12. Wittels anlattı: "Zürihliler Freudcu olmak için eğitildiler; belki aynı güçle başka doktrini de savunabilirlerdi. Ama Viyana toplumu tarihsel olarak büyüdü; hepimiz sinirliyiz ve Freud öğretilerine ihtiyacımız var; İsviçrelilerin olup olmadığı ise sorulabilir." Nunberg ve Federn, Minutes, cilt 2, s. 468 (6 Nisan 1910).
113. Jones, cilt 2, s. 69-70. Paul Rozen'de Stekel versiyonu, "Freud and His Followers" (1974, yen. New York Üniversite Yayınları, 1984), s. 183: "Kıyafetimi kıskanıyorlar, gelecekte ekmeğimi kazanabilecek miyim bilmiyorum." Yanaklarından yaşlar süzülüyordu.
114. Editör notu, "Freud-Jung" s. 223.
115. Ferenczi'den Freud'a, 9 Temmuz 1910, *Freud-Ferenczi*, cilt 1, s. 186-87.
116. Freud'dan Ferenczi'ye, 24 Nisan 1910, aynı, s. 165.
117. Jung Abraham'a bir ventilmen olarak bakmıyor, Abraham da Jung'a sahtekar diyordu.
118. Freud'dan Abraham'a, 3 Mayıs 1908. Freud-Abraham, s. 34. Freud, "Nerdeys onun ortaya çıkışı bir Yahudi olayı olma tehlikesini psikanalizden uzaklaştırdı diyecektim," dedi.
119. Freud'dan Ferenczi'ye, 3 Nisan 1910, Freud-Ferenczi, cilt 1, s. 154-55.
120. Freud'dan Jung'a, 10 Ağustos 1910, Freud-Jung, s. 343.
121. Kerr, "Dangerous Method", s. 284, 290.
122. Eugene Bleuler'den Sigmund Freud'a, 19 Ekim 1910 ve 11 Mart 1911. Gay'ın Freud'unda, s. 215. Bak. Franz Alexander ve Sheldon Selesnick, "Freud-Bleuler Correspondence," (Archives of General Psychiatry) cilt 12 (Chicago: American Medical Ass. 1965), s. 5.
123. Jung'dan Freud'a, 17 Haziran 1910, *Freud-Jung*, s. 328.

Bölüm Dört

1. Ernst Cassirer, "The Philosophy of the Enlightenment" (Boston: Beacon Press, 1955), s. 94.
2. SE, cilt 20, s. 154-55.
3. Freud'un anlattıklarını daha sonraki "obje ilişkileri" ve sübjektiflik arası teoricilerinden ayıran şey şu görüştü: obje niteliğinde obje ihtiyacı doğuştan değildir, daha ziyade derin incinebilirlik koşullarında ortaya çıkar ve büyür. Bunun sonucu, eğer insanlar da hayvanlar gibi doğuştan obje-yönelikli olsalardı onların obje ihtiyaçları da daha karmaşık olurdu.
4. Alfred Adler, "On the Psychology of Marxizm," (Minutes of the Vienna Psychoanalysis Society) cilt 2: 1908-1910, ed. Hermann Nunberg ve Ernst Federn (New York International Üniversite Yayınları, 1962-75), s. 172-78 (10 Mart 1909) Bak. 2 Haziran 1909 notları.
5. Adler'in Viyana toplumuna esas takdimi 23 Şubat 1910 idi. Nunberg ve Federn, "Minutes", cilt 2 s. 423-27. Alfred Adler "Der psychische Hermaphroditismus im Leben undin der Neurose," (Heilen und Bilden; Frankfurt, 1973), Alfred Adler'in "Cooporation Between Sexes" eserinde "Erkek protestosu ve Freud eleştirisi" şeklinde çevrilmiştir, ed. Heinz C. Anbacher (New York: Anchor, 1978), s. 59. Adler'in "aşağılık kompleksi" deyimini ne zaman kullanmaya başladığı bilinmiyor ki bunu muhtemelen Janet'ten aldı.
6. SE, cilt 14, s. 52-55. Çeviri Freud'un toplanmış belgeleri Reiff yayınından.
7. Nunberg ve Federn, Minutes, cilt 2, s. 541.
8. Freud'dan Jung'a, 19 Aralık 1909, *Freud-Jung*, s. 276-78.
9. Adler'le birlikte üç üye dernekten ayrıldı ve yedi üye bunu kışkırtıcı buldular. Bernhard Handlbauer "Die Adler-Freud Kontroverse" (Frankfurt a.M.: Fischer Tasdenbuch Verlag, 1990), s. 157.
10. John Kerr, "A Most Dangerous Method: The Story of Jung, Freud and Sabina Spielrein (New York, Knopf, 1993), s. 354.
11. Freud'dan Jung'a, 3 Aralık 1910, Freud-Jung, s. 376.
12. Freud'dan Jung'a, 22 Ocak 1911, aynı, s. 387.
13. Nunberg ve Federn, Minutes, cilt 3, s. 148 (1 Şubat 1911).
14. Ferenczi'den Freud'a, 19 Aralık 1910, Freud-Ferenczi, cilt 1, s. 245. Orijinal italik.
15. Phyllis Grosskurth, "Melanie Klein: Her World and Her Work" (New York: Knopf, 1986), s. 211.
16. Warren Susman "Culture as History: Transformation of American Society

in the Twentieth Century (New York: Pantheon Books, 1984).

17. Peter Gay, "Sigmund Freud: A Life for Our Time" (New York: Norton, 1988), s. 227; Kerr, Dangerous Method, s. 219, 227. Kerr'in Dangerous Method'u benim Jung anlayışımı çok etkiledi.
18. Jung'dan Freud'a, 25 Aralık 1909, Freud-Jung, s. 280. Kerr, "Dangerous Method", s. 269; Jacques Quen ve Eric T. Carlson, ed. "American Psychoanalysis: Origins and Development (New York: Brunner/Mazel, 1978), s. 91. Eugene Taylor, "C. G. Jung and the Boston Psychopathologists, 1902-1912," *Voices: The Art and Science of Psychotherapy 21, no. 2* (1985), 132-45.
19. Freud'dan Pfister'e, 17 Mart 1910, alındı *Freud-Jung*, s. 304.
20. Jones, cilt 2, s. 86; F. H. Matthews, "The Americanization of Sigmund Freud: Adaptations of Psychology Before 1917," (*Journal of American Studies 1, no. 1* (Nisan 1967), 258.
21. Herbert Silberer, "Mantik und Psychoanalyse," *Zentrallblatt für Psycanalyse 2* (1912); Kerr, Dangerous Method, s. 110-11.
22. Jung'dan Freud'a, 2 Aralık 1909, *Freud-Jung*, s. 270.
23. Jung'dan Freud'a, 5 Ekim 1906, aynı, s. 4-5; Carl C. Jung, "Freud and Psychoanalysis, Collected Works of Carl C. Jung," ed. Gerhard Adler, çev. F. Hull (Princeton, N. J. Princeton Üniversite Yayınları, 1961), cilt 4, s. 123.
24. Jung'dan Freud'a, 8 Mayıs 1912, Freud-Jung, s. 503. Richard Noll'un "The Jung Cult"una göre, (Princeton, N.J. Princeton Üniversite Yayınları, 1994), s. 119: "Wandlungen Aryan kültürü incelenmesine vakfedilmiş psikanaliz ve Alman bilimlerinin birbirine uydurulması girişimidir... insan ruhu ve kültürünün iki büyük teorisi olan seksüel mitoloji ve güneş mitolojisinin uyumudur." Johann Jacob Bachofen'in 1861 "Das Mutterecht"i pek çok Alman anaerkil teorisinin kaynağıydı ama Jung bundan söz etmedi, çünkü zamanın antropologları onu küçümsüyordu.
25. Jung'un "Transformations and Symbols of the Libido"su (1911-12) İngilizceye önce "Psychology of the Unconscious" olarak 1916'da çevrildi (1916; tek. New York: Dodd, Mead, 1947). Jung'un Freud'la işbirliği dönemine ait çalışmaları onun toplanmış çalışmalarının 4. cildindedir, "Freud and Psychoanalysis; bak. s. 155. Paul E. Stepansky, "The Empiricist as Rebel: Jung, Freud and the Burdens of Discipleship," (*Journal of the History of Behavioral Sciences 12, 1976*), s. 225.
26. Jung'dan Freud'a, 8 Kasım 1909, *Freud-Jung*, s. 258.
27. Freud'dan Ferenczi'ye, 23 Haziran 1912, *Freud-Ferenczi*, cilt 1, s. 387.
28. Jung, "The Theory of Psychoanalysis," (Collected Works), cilt 4, s. 121-26. Bu

çalışmanın temeli Jung'un New York dersleridir.

29. Linda Donn, "Freud and Jung: Years of Friendship, Years of Loss" (New York: Scribners, 1988), s. 148. 1913'te Jelliffe ve White'ın "Psychoanalytic Review"sunun ilk sayısında Jung'un psikolojiiyle ilgili soruları belirten bir mektubu vardı: psişik belirtileri enerji değişimlerine eşit görüyor, 'sembolizm, yapısal analoji... entelektüel gelişimden söz ediyordu." Bak. Gerhard Adler ve Aniela Jaffe, ed. C.G. Jung Letters (Princeton Üniversite Yayınları, 1973), s.29; Jung, Derlenmiş Çalışmalar, cilt 4, s. 83.
30. Jung'dan Freud'a, 11 Şubat 1910, ve Freud'dan Jung'a, 13 Şubat 1910, *Freud-Jung*, s. 294-95.
31. Jonis'dan Freud'a, 15 Mart 1912, *Freud-Jones*, s. 135.
32. Freud'dan Fliess'e, 17 ve 24 Ocak 1897, *Freud-Fliess*, s. 224-28. Freud Fliess'e, isterik belirti, nedeninin, babanın çocuğa indiği yükseklik olduğunu söyledi.
33. Freud'dan Jung'a, 13 Ağustos 1908, *Freud-Jung*, s. 169.
34. Freud'dan Jung'a, 11 Aralık 1908, aynı, s. 186.
35. SE, cilt 13, s. 157.
36. Sigmund Freud, "A Phylogenetic Fantasy" (Cambridge, Mass.; Harvard Üniversitesi Belknap Yayınları, 1987), s. 89, 99.
37. John Locke, "Two Treatises of Government: First Treatise (Londra: A. Chirchill, 1690), kıs. 2, böl. 6, 59, 72.
38. Carl Jung, "Transformations and Symbols of the Libido," böl. 2 (1912), "Psychology of the Unconscious: A Study of the Transformations and Symbols of the Libido: Contribution to the History of the Evolution of Thought," çev. Beatrice Hinkle (New York: Moffat, Yard, 1916), s. 432.
39. Freud'dan Abraham'a, 13 Mayıs 1913, *Freud-Abraham*, s. 139.
40. Ferenczi'den Freud'a, 25 Ekim 11912, *Freud-Ferenczi*, cilt 1, s. 417. Orijinal italik.
41. Ferenczi'den Freud'a, 26 Aralık 1912, aynı, s. 450. Orijinal italik.
42. Freud'dan Ferenczi'ye, 8 Haziran 1913, aynı, s. 490-91.
43. Emma Jung'dan Freud'a, 30 Ekim 1911 ve 6 Kasım 1911, *Freud-Jung*, s. 452, 456-57.
44. Freud'dan Jones'a, 9 Ağustos 1911, *Freud-Jones*, s. 112.
45. Jones'dan Freud'a, 30 Temmuz 1912, aynı, s. 146; R. Andrew Paskauskas, "Freud's Break with Jung: The Crucial Role of Ernest Jones," Free Associations 11 (1988), s. 7-34.
46. Freud'dan Jones'a, 1 Ağustos 1912 ve Jones'dan Freud'a 30 Temmuz 1912, Freud-Jones, s. 146. Ferenczi'ye göre iç saha yeni başlayanlara gelip öğren-

meleri için merkez olacaktı.

47. Freud, "Her birimizin öldürme güdüsüne karşı diğerlerinin bunu engelleme girişimleri gerçekten çok ilginç," dedi. Freud'dan Abraham'a, 13 Mayıs ve 9 Kasım 1913, 25 Mart 1914, Freud- Abraham, s. 139, 157, 168.
48. Jones, cilt 2., s. 150, Kerr, *Dangerous Method*, s. 465-66.
49. Freud'dan Abraham'a, Gay, Freud'da, s. 241. Freud Ferenczi'ye Yahudilerle diğerlerini bir araya getirme gayretinin işe yaramadığını söyledi. "Bunlar su ve yağ gibi ayrıdır." Freud'dan Ferenczi'ye, 28 Temmuz 1912, Freud-Ferenczi, cilt 1, s. 312.
50. Michael Balint, "Primary Love and Psychoanalytic Technique" (New York: Liveright, 1965), s. 275-76; Freud'dan Jung'a, 17 Ekim 1909, *Freud-Jung*, s. 252; ve Freud'dan Ferenczi'ye, 22 Ekim 1909, *Freud-Ferenczi*, cilt 1, s. 85. Bak. Ernest Gellner, "The Psychoanalytic Movement" (Londra, Paladin, 1985), s. 55: "Analitik dünyayı bir arada tutan duygusal bağ, analiz olanlarda edenler arasındaki çarpıcı ikili ilişkiler ağıdır... Bu ilişki konusunda tam bir araştırma yapılmamış olması da acı ve şaşırtıcıdır."
51. Cinselliği tartışmak için erkek ve kadınları ilk kez bir araya getirenlerden biri de 1880'lerde Londra "Erkek ve Kadınlar Kulübü" oldu ve burada Olive Schreiner, Annie Besant ve Eleanor Marx-Aveling gibi başarılı kadınlar vardı ki bunlar evlilik konusunda yenilikler getirdiler. Fakat kulüp bir süre sonra kapandı, çünkü erkekler anelik içgüdüsünü, kadınların seks ihtiyacını küçümsediler ve bilimsel çalışmaları önemsemediler. Judith Walkowitz, "City of Deradful Delight" (Chicago Üniver. Yayınları, 1912), s. 135, 145-46. Fakat cinsellik organizasyonu kişisel yaşam konusunda araştırma yapamazken, Karl Mayreder gibi düzgün erkekleri kabul eden Avusturya Kadınlar Derneği de bir şey yapamadı. Böyle bir grup eşitlik, karışık cinsiyet değişimleri ve otorite konusunda yansıtıcı fikirler ileri süremedi. Gerekli olan yeni tür bir sosyal ortamdı, cinsellikle ilgili olmayacak ama kadınlara kapalı da olmayacaktı.
52. Nunberg ve Federn, Minutes, cilt 1, s. 195-201 (15 Mayıs 1907).
53. Aynı, cilt 2, s. 49, 514, cilt 3, s. 112-15.
54. Ferenczi'den Freud'a, 17 Ağustos 1910, *Freud-Ferenczi*, cilt 1, s. 206.
55. Jones'dan Freud'a, 25 Nisan 1913, *Freud-Jones*, s. 199.
56. Freud'dan Jung'a, 7 Haziran 1909, Freud-Jung, s. 231. Birkaç yıl sonra bir karşı transferans denemesi istedi ve "Ama bunu yayınlayamayız, sadece kendi aramızda bilgileri paylaşınız," dedi. Freud 1909'da karşı transferansı "kutsal bir kıyafet değiştirme" olarak tanımladı. Freud'dan Jung'a, 6 Temmuz 1909

ve 31 Aralık 1911, aynı, s. 230-31.

57. Abraham'dan Freud'a, 7 Nisan 1909; Freud'dan Abraham'a, 27 Nisan 1909, *Freud-Abraham*, s. 76-78. Değişim Jung'un bir yazısıyla gerçekleşti: "Die Bedeutung des Vaters für das Schickssal des Einzelnen," *Jahrbuch für psychoanalyse 1* (1909).
58. Freud'dan Ferenczi'ye, 18 Mart 1912, *Freud-Ferenczi*, cilt 1, s. 360. Freud'un kadın gelişmesiyle ilgili teorisi için bak. 3 Mart 1912 tarihli mektubu.
59. Lisa Appignanesi ve John Forresbter, *Freud's Women* (New York: Basic Books, 1993), s. 240.
60. Aynı alıntı, s. 243. Erkek kardeşinin anılarına göre, aşıklarından biri şöyle dedi: "Delici mavi gözleriyle sana bakar ve der ki, 'Meninin girişi dünyanın bana en büyük zevkini veriyor,'". H. F. Peters, "My Sister, My Spouse: A Biography of Lou Andreas-Salome" (New York: Norton, 1962), s. 263.
61. Gay, Freud, s. 338.
62. Freud'dan Ferenczi'ye, 17 Haziran 1913, *Freud-Ferenczi*, cilt 1, s. 492.
63. SE, cilt 14, s. 223.
64. Aynı, s. 88, 91, 95-97; ve cilt 12, s. 318.
65. Aynı, cilt 17, s. 100, 110-12. Freud vakayı 1914-15 kışında yazdı ama 1918'de yayınladı.
66. "Deneysel ve geleneksel" için bak. aynı, cilt 23, s. 188.
67. Aynı, cilt 12, s. 318.
68. Freud'dan Andreas-Salome'ye, 31 Ocak 1914, Freud-Salome, s. 26-29; Lou Andreas-Salome, "Looking Back: Memoirs" (New York, Paragon, 1991).
69. Freud'dan Abraham'a, 4 Mayıs 1915, *Freud-Abraham*, s. 220.
70. Freud'dan Ferenczi'ye, 15 Aralık 1914, *Freud-Ferenczi*, cilt 2, s. 36, "özel siper" verir.
71. Freud'dan Jones'a, 25 Aralık 1914, *Freud-Jones*, s. 309.
72. Fred'dan Andreas-Salome'ye, 25 Kasım 1914, *Freud-Salome*, s. 21.
73. SE, cilt 5, s. 559-60.
74. Freud'dan Abraham'a, 10 Aralık 1917, Freud-Abraham, s. 264. Aslında Freud'un Siyonizme karşı tavrı -en azından Almanya'daki Nazi gücünden önce- biraz nüanslıydı. 1930'da Dr. Chaim Koffler Freud'a Kudüs'te yeni açılan Yahudi Üniversitesinde bir pozisyon teklif etti. Freud 26 Şubat 1930'da yazdığı cevapta, "Filistin'in bir Yahudi devleti olacağını sanmıyorum. Hıristiyan ve İslam dünyası da kutsal yerlerinin Yahudi egemenliğine girmesini istemez. Ben yaşamımı tarihsel olarak tehdit altında olmayan topraklarda sürdürmeyi yeğlerim," dedi. Mektup Kudüs'teki Yahudi Üniversitesi kütüpha-

nesindedir ve Londra'daki Freud Müzesi Web sitesinde görülebilir.

75. Friedrich A. Kittler, "Discourse Networks 1800/1900" çev. Michael Metteer ve Chris Cullens (Calif. Stanford Ünivers. Yayınları, 1990), s. 302.

Bölüm Beş

1. Eric J. Leed, "No Man's Land: Combat and Identity in World War 1" (New York, Cambridge Üniv. Yayınları, 1979), s. 1.
2. Kenneth Silver, "Esprit de Corps: The Art of the Parisian Avant-Garde and the First World War, 1914-1925" (Princeton Ünivers. Yayınları, 1989), s. 27, 3.
3. Modris Eksteins, "Rites of Spring: The Great War and the Birth of the Modern Age" (Boston: Houghton Mifflin, 1989), s. 212.
4. Kadınlar oy verme hakkını Avusturya'da 1907'de, İngiltere'de 1918'de (30 yaş üstü), ABD'de 1920'de ve Hindistan'da 1925'te aldılar. Almanya'da kadınların eşitliği Weimar anayasasına yazıldı.
5. Vera Brittain, "Testament of Youth: An Autobigraphical Study of the years 1900-1925 (New York: Macmillan, 1933), s. 165-66; Susan Kent, "Making Peace", (Princeton Üniv. Yayınları, 19913), s. 72-3.
6. Enst Jünger, "Kampf als inneres Erlebnis," alıntı Leeds "No Man's Land," s. 153. Çeviriyi biraz değiştirdim.
7. Charles Maier, "Recasting Bourgeois Europe: Stabilization in France, Germany and Italy in the Decade After World War 1" (Princeton Üniver. Yayınları, 1988), s. 32.
8. Hemingway'in 1929 "A Farewell to Arms"ından alıntı Paul Fussell'in "The Great War and Modern Memory"sinde (New York, Oxford Üniver. Yayınları, 1975), s. 21.
9. Marcel Proust'dan alıntı Michael Sqprinker'in "History and Ideology in Proust"unda, (Londra, Verso, 1988), s. 175.
10. Ann Douglas "Terrible Honesty: Mongrel Manhattan in the 1920s'inden alıntı (New York, Farrar, Straus and Giroux, 1995), s. 31.
11. Genelde histerik denen "demiryolu nevrozları" en yakın vakalardır. Harold Merskey'e göre: "Hiçbir konu "mermi şoku" kadar çeşitli kola ayrılamış ve psikiyatri, tıp ve toplum için bu kadar çok sonuç doğurmamıştır." Merskey, "Mermi Şoku" (100 Years of British Psychiatry," ed. German Barrios ve Hugh Freeman (Londra, Gaskell, 1991), s. 246.
12. Alman psikiyatr Hermann Oppenheim 1915'te mermi şokunun fiziksel doğasıyla ilgili bir kitap yazdı. Bak. Jose Brunner, "Freud and the Politics of

Psychoanalysis" (Oxford, İngil. Cambridge, Mass. Blackwell, 1995), s. 106-22.

13. Elaine Showalter, "Hysteria, Feminism and Gender," Sander Gilman, "Hysteria Beyond Freud (California Üniver. Yayınları, 1993), s. 321.
14. Brunner, "Freud and the Politics," s. 109; Fransız ve İngilizler bu yöntemleri Alman canavarlığı olarak tanımladılar, ama şikayetlerin hukuksal olup olmadığını da sorguladılar.
15. Ecksteins'ın "Rites of Spring"inden alıntı, s. 172.
16. Ernst Simmel, "Krieg-Neuroses und Psychisches Trauma" (Münih, Otto Nemnich, 1918), s. 5-6, 82-84.
17. Hal Foster, "Compulsive Beauty" (Cambridge, Mass. MIT Yayınları, 1993), s. xi.
18. Bak. Tausk'un 1916 yazısı, "On the Psychology of the War Deserter," çeviri ve yayın "Psychoanalytic Quarterly 38 (1969): 354-81 ve yeni yayın Paul Roazen, "Tausk, Sexuality, War and Schizophrenia: Collected Psychoanalytic Papers (New Brunswick, N. J. Transaction, 1991), s. 141-65. Tausk burada "psikolog araştırmalarının ordu gereksinmelerine uygun olup olmadığını düşünmez," diye yazdı, s. 354.
19. Brunner, "Freud and the Politics", s. 113. Savaşta analiz çalışmaları basitti. Freud 1918'de Simmel'e şöyle dedi: "Terapin psikanalizden ziyade müshil etkisi yapmalı. Temel olarak 'Studies in Histeria'daki görüş noktasını almalısın." David Brunswick ve Ruth Lachenbruch, "Freud's Letters to Ernst Simmel," çev. Frances Deri ve David Brunswick, "Journal of American Psychoanalytic Association 12, no. 1 (Ocak 1964), s. 93-109.
20. Leed, "No Man's Land", s. 176.
21. W.H.R. Rivers 1917'de Ronald W. Clark'ın "Freud: The Man and the Cause"unda anlatıldı (New York, Random House, 1980), s. 385. İngiltere için bak. Jones, cilt 2, s. 235; SE, cilt 17, s.209-10.
22. Ted Bogacz, "War Neurosis and Cultural Change in England, 1914-22: The Work of the War Office Committee of Enquiry into 'Shell Shock'" (Journal of Contemporary History 24, 1989), 239.
23. W. M. Maxwell, "A Psychological Retrospect of the Great War (Londra: Macmillan, 1923).
24. Leed, No Man's Land, s. 181-83.
25. Eckstein'ın "Rites of Spring"inden, s. 173.
26. Karl Abraham, "Psychoanalysis and the War Neuroses" (Clinical Papers and Essays on Psychoanalysis) (New York; Brunner/Mazel, 1955), s. 61-63.
27. Freud'un not ettiği gibi, salgın hastalık paralı asker yerine normal asker almadan kaynaklandı. "Celple alınan askerler profesyoneller gibi olmayıp so-

runlu insanlardı... barışçı egoyla savaş egosu arasında kaldılar... eski ego tehlikedeydi." SE, cilt 17, s. 209. Bak. Freud'dan Jones'a, 18 Şubat 1919, Freud-Jones, s. 334.

28. Pat Barker, *Regeneration* (Londra: dutton, 19912).
29. SE, cilt 18, s. 16.
30. Aynı, s. 56.
31. Aynı, cilt 17, s. 209, "gördüğü hayatını tehdit ediyordu."
32. Travma ya da travma korkusu her tranferans nevroz olayının dibinde bulunuyordu (Übertraggs- neurose). Freud'dan Jones'a, 18 Şubat 1919, *Freud-Jones*, s. 334.
33. Thomas Mann, *Diary* (Londra, Robin Clark, 1984), 24 Mayıs 1921, s. 115.
34. François Furet, "The Passing of an Illusion" (Chicago Üniver. Yayınları, 1999) s. 48.
35. Winston Churchill, "The World Crisis", 1911-18 (Londra, Thornton Buterworth, 1931), s. 19-20.
36. Robert Musil, *Diaries*, 1899-1941, Almanca'dan (Adolphe Frise) seçme, çeviri ve yayınlama Philip Payne, ed. Mark Mirsky (New York, Basic Books, 1998), s. 271.
37. Paul Johnson, "Modern Times: The World from the Twenties to the Eighties" (New York: Harper & Row, 1983), s. 5-6; Jones, cilt 2, s. 223. Hollanda gibi bazı nötrler vardı ama Fransa, İngiltere ya da ABD'den kimse yoktu.
38. Bu iddia bir çok bilimsel çalışmada, belki özellikle de Bertram Lewin ve Helen Ross'un "Psychoanalytic Education in the United States"inde vardı, (New York, Norton, 1960). Ama Paul Roazen bana şöyle yazdı: Budapeşte kongresi tüm analizcilerin analez olması gerekir tezini çürüttü. Rank ve Tausk buna karşı çıktılar... Lewin ve Ross yanılıyorlar." Roazen'ın çıkacak olan çalışması bu iddiayı düzeltmeye götürebilir beni.
39. Frank Eckelt, "The Internal Policies of the Hungarian Soviet Republic," (Hungary in Revolution, 1918-19), ed. Ivan Völgyes (Lincoln: Nebraska Üniver. Yayınları, 1971), s. 61-88.
40. SE, cilt 17, s. 167. Freud'a göre, analizin "altını" teklifin "bakırı" ile alaşım yapılsa bile tüm popüler terapilerin en önemli maddeleri kesin psikanalizden alınmışlar olacaktır.
41. H. V. Dicks, "Fifty Years of Tavistock Clinic" (Londra, Routledge, 1970), s. 1.
42. Elisabeth Young-Bruehl, "Anna Freud: A Biography (New York: Summit Books, 1988), s. 92; Michael Balint, "On the Psychoanalytic Training System," (Primary Love and Psychoanalytic Technique (New York: Liveright, 1965), s. 168.

43. Susan Quinn'in "A Mind of Her Own: The Life of Karen Horney"inden alıntı (New York: Summit Books, 1987), s. 196. Walter Laqueur, "Weimar: A Cultural History, 1918-1933" (Londra: Weidenfeld ve Nicholson, 1974), s. 215. Bak. SE cilt 17, s. 167; Peter Gay, "Sigmund Freud: A Life for Our Time" (New York: Norton, 1988), s. 462. Birliğin diğer üyeleri Heinrich Meng ve Angel Garma.
44. SE, cilt 19, s. 285.
45. Balint, Macaristan analizinin çok solcu olduğunu söyledi. Michael Balint söyleşisi, 6 Ağustos 1965, Oral History Collection, Columbia Üniver. Kütüphanesi; Gay, "Freud", s. 462-3. Amerikan analizi ise paralıydı. Buhran yıllarında bile ABD'de sadece Chicago ve Topeka, Kansas'ta iki ucuz analiz kliniği vardı. Nathan G. Hale, "From Bergasse XIX to Central Park West," (*Journal of the History of Behavioral Sciences 14" 1978, s. 302.*
46. Hannah S. Decker, "Psychoanalysis in Germany," (Comparative Studies in Society and History 24, no. 4 (Ekim 1982): 591; Edith Kurzweil, "The Freudians: A Comparative Perspective (New Haven, Conn. Yale Üniver. Yayınları, 1989), s. 44-47; Elisabeth Roudinesco ve Michel Plon, "Dictionnaire de la psychanalyse (Paris: Fayard, 1997), s. 30. Eitingon 1930'da on yıllık bir çalışma özeti çıkardı; 721 analiz terapisi dahil 1.955 hastaya bakmıştı.
47. Sheldon Gardner ve Gwendolyn Stevens, "Red Vienna and the Golden Age of Psychology" (New York: Praeger, 1992), s. 126. Dernek armağanı geri çevirdi, çünkü inşaat için para yoktu. Enstitü 1935'e kadar kurulamadı. Bak. Gay, "Freud", s. 458.
48. Bernfeld, Reich'a alternatif olarak "sosyaller" kavramını geliştirdi. Siegfried Bernfeld.."Antiautoritare Erziehung und Psichoanalyse: Ausgewahlte Schriften," 3 cilt, ed. Lutz von Werder ve Reinhart Wolff (Darmstadt: Marz-Verlag, 1969); ve "Der sociale Ort und seine bedeutung für Neurose, Verwahrlosung und Pedagogik," Imago, 1929. Bak. Philip Utley, "Siegfried Bernfeld's Jewish Order of Youth, 1914-22" (Leo Baeck Institute Yearbook, 1979).
49. Denise Riley, "War in the Nursery: Theories of the Child and Mother" (Londra: Virago Press, 1983), s. 71; Anna Freud, "The Psychoanalytic Treatment of Children: Technical Lectures and Essays", çev. Nancy Procter-Gregg (Londra: Imago, 1947), Anna Freud'un Montesso ile ilişkisi için bak. LSF, s. 319-20; Kurzweil, "Freudians", s. 134. Budapeşte'de çocuk analizi için bak. Ferenczi'den Freud'a, 31 Mayıs 1931, *Freud-Ferenczi*, cilt 3, s. 411.
50. SE, cilt 12, s. 305; Paul'un oğlu Ernst Federn, "Biz psikanalizle mi büyütüldük? Hiç kuşkusuz bedensel ceza yoktu," diye yazdı. Ernst Federn, "Witnes-

sing Psychoanalysis: From Vienna Back to Vienna via Buchenwald and the USA" (Londra, Karnac, 1990), s. 283.

51. Balint, "Psychoanalytic Training", s. 168, 261; Lewin ve Ross, "Psychoanalytic Education), s.29.
52. SE, cilt 12,s. 330-31.
53. Diğer tıp dışı analizciler Robert Walder, J.C. Flugl ve James Strachey idi. Bak. Gay, "Freud", s. 492; Elisabeth Roudinesco, "Jacques Lacan and Co.: *A History of Psychoanalysis in France, 1925-1985*, çev. Jeffrey Mehlman (Chicago Üniver. Yayınları, 1990), s. 39.
54. SE cilt 17, s. 171.
55. Aynı, s. 161, 164-65.
56. Aynı, s. 144.
57. Freud 1912'de Jung'a, Odessa'da büyük ilgi olduğunu bildirdi. Alexander Etkind, "Eros of the Impossible: The History of Psychoanalysis in Russia", çev. Noah ve Maria Rubens (Boulder, Colo. Westview Press, 1997), s. 115.
58. Evin başında Moshe Wulff ve Vera Schmidt vardı. Okşamanın yerini daha rasyonel yöntemler almıştı. Petrograd, Kive, Odessa ve Rostov'da başka dernekler kuruldu. Psikiyatr ve edebi eleştirmen I. D. Ermakov da önemli bir kişiydi. Vera Schmidt, "Psychoanalytic Education in Russia, 1924"; Roudinesco, "Lacan & Co." s. 39; Jones, cilt 2, s. 76; E. James Lieberman, "Acts of Will: The Life and Work of Otto Rank" (New York: Free Press, 1985), s. 186; Dr. Sara Neidietsch ve Dr. Nikolai Ossipow, "Psychoanalysis in Russia," (International Journal of Psychoanalysis 3 (1922): 514-17. Rusya'da Freud, Jung ve Piaget ilgisini Sabina Spielrein uyandırdı. Bak. Lisa Appignanesi ve John Forrester, "Freud's Women" (New York: Basic Books, 1993), s. 225; Mirelli Cifali, "Une femme dans la psychanalyse: Sabina Spielrein, un autre portrait," Le Bloc - Notes de la Psychanalyse 8 (1988): 253-66.
59. Martin A. Miller, "Freud and the Bolsheviks: Psychoanalysis in Russia and the Soviet Union" (New Haven, Conn. Yale Ünivers. Yayınları, 1998), s. 59.
60. Etkin, "Eros", s. 179. Lenin 1920'de Clara Zetkin'le konuşurken aşırı seks yerine sağlıklı spor tavsiye etti. Bak. Beatrice Farnsworth, "Alexandra Kollontai: Socialism, Feminism and the Bolshevik Revolution" (Stanford Üniver. Yayınları, 1980). Lenin'in sol-kanat komünizmini "çocukça nevroz" ve Sosyal Devrimcileri "histerik" olarak tanımlamasında olduğu gibi, baskı altındakiler elbette döndüler.
61. Etkind, "Edos", s. 179.
62. Alex Kozulin, "Psychology in Utopia: Toward a Social History of Soviet

Psychology" (Cambridge, Mass. MIT Press, 1984), s. 87-88; Martin A. Miller, "Freudian Theory Under Bolshevik Rule: The Theoretical Controversy During the 1920s," (Slavic Review 44, no. 4 (1985): 628. Vygotsky'nin ilk yayınlanan çalışması Freud'un "Beyond the Pleasure Principle"ine bir girişti. Freud'la zımnen diyalogda sosyal öncesi, ya da dil öncesi düşünce formu olmaz görüşü öne sürüldü.

63. Biyografçısı Isaac Deutscher'a göre Trotsky psiknaliz konusunu incelemişti ve bu yüzden yöntemin kusurlarını biliyordu. Etkind, "Eros", s. 232.
64. Trotsky'ye göre insan "karanlık güçleri" önce sanayiden, sonra politikadan ve aileden kovmuştu ve en sonra bireysel ruhtan da kovacaktı. "Günümüz insanı tüm tezatlarına ve uyumsuzluğuna rağmen yeni ve daha mutlu bir ırka yol açacaktır." Bak. Etkind, Eros, bölüm 7. Trotsky refleks vurgusundan hoşlanırdı, çünkü bu psikoloji ve fizyoloji arasındaki farkı yok ediyordu. Pavlov'a, şartlı reflekslerin Freud teorilerinde olup olmadığını sordu. David Joravsky, "Russian Psychology: A Critical History," (Oxford, ve Cambridge, Mass. Blackwell, 1989), s. 211, 217, 235-36, 248. Trotsky'nin 1909'da Viyana'da analizcilerle buluşması konusunda bak. Roudinesco, "Lacan & Co." s. 35. "Reflexology" A. R. Luria, L. S. Vygotsky ve A. B. Zalking gibi analiz savunucularıyla ilgiliydi.
65. Gross sevgi dolu, kadınların söz sahibi olduğu ve çocuk yetiştirmede işbirliği olan bir toplumda yaşadı. Martin Stanton, "Otto Gross's Case Histories: Jung, Stekel and Pathologization of Protest," (Carl Gustav: Critical Assessments) ed. Renos Papadopoulos (Londra ve New York: Routledge, 1992), cilt 1, s. 200-208; Otto Gross, "Über Psychopathische Mindewertigkeiten) s. 49-52, Arthur Mitzman, "Anarchism, Expressionism and Psychoanalysis," (New German Critique 10 (Kış 1977): 77-104. Gross'un yakın arkadaşı Franz Jung Rus devriminden sonraki kadın, gençlik ve hür düşünce mücadelelerini tanımladı.
66. Paul Federn, "Zur psycholgie der Revolution: Die Vaterclose Gesellschaft (Viyana: Anzengruber-Verlag Brüder Suschitsky, 1919); Rudolf Ekstein, "Reflections on and Translation of Paul Federn's 'the Fatherless Society,'" (Reiss-Davis Clinic Bulletin, 1971-72. Çeviriyi değiştirdim.
67. Luisa Passerini, "Europe in Love, Love in Europe, Imagination and Politics Between the Wars (Londra, Touris, 1999), s. 82-87.
68. Sigmund Freud, "The Future of an Illusion (New York: Norton, 1961), s. 10-11.
69. John Dos Passos, 1919 (New York: Harcourt, Brace, 1932).
70. Etkind'in tartışmasını W. C. Bullitt, Eros'ta anlatır. "The Bullitt Mission to

Russia" ABD Dışişleri Komisyonu ifadesi (1919) (New York: Hyperion, 1977).

71. Jones, cilt 2, s. 201, 215.
72. Young-Bruehl, "Anna Freud," s. 91; Ann Douglas, "Terrible Honesty," s. 123; Gay, Freud, s. 380.
73. Freud'dan Jones'a, 12 Şubat 1920, *Freud-Jones*, s. 370.
74. Freud'dan Abraham'a, 27 Ağustos 1918, Freud-Abraham, s. 278; Jones, cilt 3, s. 7; Young- Bruehl, "Anna Freud", s. 92; Balint, "Psychoanalytic Training,", s. 168. Peter Homans, "The Ability To Mourn: Disillusionment and the Social Origins of Psychoanalysis" (Chicago Üniv. Yayınları, 1989), s. 155, 165, 168.
75. Komünist yönetimin çalışmadığı dönem psikanaliz tarihi için bak. Paul Harmat, "Freud, Ferenczi und die ungarische Psychoanalyse" (Tübingen: Edition Dikord, 1988), s. 72-76.
76. Rundbriefe ilk başta yaklaşık her on günde bir çıktı; beş yılda 327'den fazla yazıldı. New York Colombia Üniversitesi'nde bulunur ve çeviri yapılmakta.
77. SE, cilt 18, s. 175, 178.
78. Phyllis Grosskurth, "The Secret Ring: Freud's Inner Circle and the Politics of Psycoanalysis (Reading, Mass.: Addison-Wesley, 1991).
79. Fussel, "Great War", s. 102.
80. Leonard Woolf, "Downhill All the Way: An Autobiography of the Years 1919-1939" (New York: Harcourt, Brace, 1967), s. 164; Jan Ellen Goldstein, "The Woolf's Responce to Freud: Water Spiders, Singing Canaries and the Second Apple," (Literature and Psychoanalysis, ed. Edith Kurzweill ve William Phillips (New York: Columbia Üniv. Yayınları, 1983), s. 235-36.
81. Jean-Paul Sartre, "An Interview," (New York Review of Books), 26 Mayıs 1970, s. 23.
82. Theodor Adorno, "Der Begriff des Unbeussten in der Transzendentalen Seelenlehre", 1924, (Gesammelte Schriften) (Frankfurt, a. M.: Suhrkamp, 1973), cilt 1, Martin Jay, "Marxism and Totality: The Adventures of a Concept from Lukacs toHabermas" (Calif. Üniv. Yayın. 1984), s. 245.
83. Jane Ellen Harrison, "Reminiscences of a Student's Life," Arion 4 (Yaz 1965), orijinal baskı Londra: Hogart Press, 1925, kısmi anlatım Sandra J. Peacock, "Jane Ellen Harrison: the Mask and the Self" (New Haven, Yale Üniv. Yayın. 1988), s. 237, 179-223. Bak. Elizabeth Abel, "Virginia Woolf and the Fictions of Psychoanalysis" (Chicago Üniv. Yayın. 1989), s. 27.
84. Devam eder: "Ah, Freud ne kadar sıkıcı! Onun Amerikasını keşke onsuz keşfetseydik düşüncesi geliyor bana!" Andre Gide, "Journal" New York: Vin-

tage, 1956, 4 Şubat 1922, s. 349; 19 Haziran 1924, s. 379. Nouvelle Revue Française çevrelerinde dinleyicileri olan Polonyalı Eugenie Sokolnicka tarafından analiz ortamına sokulduğunda kırklı yaşlardaydı Gide. Gide'in "Les faux-monnayeurs" adlı eserinde Madam Sophroniska olarak görünür Sokolnicka. Orada kadın, erkek kahramanını rüya analizine alır ve mastürbasyonu engellemeye çalıştığı için onun annesini eleştirir. Jean Delay, "The Youth of Andre Gide (Chicago Üniv. Yayın. 1963), s. 100-101; Andre Gide "Les faux-monnayeurs", (Paris: Gallimard, 1997), s. 176-80; Andre Gide, "Journal des faux-monnayeurs (Paris: Gallimard, 1927); Michel Gourevitch, "Eugenie Sokolnicka," (Medecine de France 219, 1971), 17-22.

85. Harold L. Poor, "Kurt Tucholsky and the Ordeal of Germany, 1914-1935" (New York: Scribner's 1968), s. 67.
86. 1915 Lawrence'in "The Rainbow"u müstehcen sayıldı ve kitapları toplatılıp yakıldı; 1928 Radclyffe Hall "The Well of Loneliness; ve 1933 "Ulysses". Michael Holroyd, "Bernard Shaw" cilt 3 (New York, Random House, 1988), s. 170.
87. Rolland alıntısı, George Hutchinson, "The Harlem Renaissance in Black and White" (Harvard Üniv. Yayın., 1995), s. 106.
88. Michael Holroyd, "Lytton Strachey: A Critical Biography" (Londra: William Heinemann, 1967), cilt 2, s. 329. "Victorian" terimi şeceresi Michael Mason'un "The Making of Victorian Sexuality" adlı kitabında (New York, Oxford Üniv. Yayın. 1995).
89. Leon Edel, "Bloomsbury: A House of Lions" (Philadelphia: lippincott, 1979), s. 228.
90. Linda Colley, "Lewis Namier" (New York, St. Martin's Press, 1989). Namier 1921'de Theodor Reik tarafından analiz edildi.
91. "Teoriler insanın gittiği her yerde önemli konuşma konusuydu." Elizabeth Abel, "Virginia Woolf", s. 15-17.
92. Nathan G. Hale, "Freud and the Americans" (New York, Oxford Üniv. Yayın. 1971), s. 399.
93. Douglas, "Terrible Honesty", s. 124.
94. Sherwood Anderson, "Memoirs" (New York, Harcourt, Brace, 1942), s. 243.
95. Lincoln Steffens, "The Autobiography of Lincoln Steffens" (New York, Harcourt, Brace, 1931) s. 655-56.
96. Johnson, "Modern Times", s. 8.
97. Fussell, "Great War" s. 113.

Bölüm Altı

1. Philip Kerr, "Can We Learn From America?" (Nation and Athenaeum), [Londra] 40 (1926): 76-77, Daniel T. Rogers, "Atlantic Crossing: Social Politics in a Progressive Age" (Cambridge, Mass.: Harvard Üniv. Belknap yayın. 1998), s. 375.
2. Stephen Meyer III, "The Five Dollar Day: Labor Management and Social Control in the Ford Motor Company, 1908-1921 (Albany: SUNY Press, 1981), s. 123-24.
3. Stephen P. Waring, "Taylorism Transformed: Scientific Management Theory Since 1945" (Chapel Hill: Kuzey Carolina Üniv. Yayın, 1991).
4. Lizabeth Cohen, "Making a New Deal: Industrial Workers in Chicago, 1919-1939" (New York: Cambridge Üniv. Yayın. 1990), s. 173.
5. Marinetti "The Futurist Manifesto"da "Kaputu borularla süslenmiş yarış otomobili Samothrace'da Zafer'den güzeldi," diye yazdı.
6. Antonio Gramsci, "Americanism and Fordism," (Selections from the Prison Notebooks of Antonio Gramsci," ed. Quintin Hoare ve Geoffrey Nowell Smith, (New York: International Publishers, 1971), s. 287.
7. John E. Bowlt, ed., "Russian Art of the Avant-Garde: Theory and Criticism, 1902-1934 (New York: Viking Press, 1976), s.89. Alıntı 1913'te.
8. Gramsci, "Americanism," s. 277-321. Gramsci, montaj hattında bile sadece "fiziksel jest"in mekanize olduğunu söyledi. "Mumyalanmaktan çok uzak olan işçinin beyni düşünmek için çok fırsat bulurdu."
9. Cohen, "New Deal," s. 129.
10. Jacques Donzelot'nun yazdığı gibi, "psikanaliz kusurlarıyla aile orijinindekuşku yarattı ve aileyi bireylerin fethedebileceği bir ufuk olarak gösterip yanlış değerlendirlemele yol açtı" Ronzelot, "The Policing of Families" (New York: Random House, 1979), s. 208-9, 233.
11. Lewis A. Coser, "Refugee Scholars in America: Their Impact and Experience," (New Haven, Conn. Yale Üniv. Yayın. 1984),s. 45.
12. SE, cilt 22, s. 8.
13. Jackson Lears, "Fables of Abundance: A Cultural History of Advertising in America" (New York: Basic Books, 1994), s. 139, 208.
14. Bernays 1928'de yazdığı *Propaganda* adlı kitabında reklamcılığı otorite karşısında bir devrim olarak gösterdi; böylece sigara, herkesin önünde kadınlar tarafından içilince "özgürlük meşalesi" oldu. Bak. Stuart Ewen, "Captains of Consciousness" (New York: McGraw Hill, 1976), s. 160-61.

15. Ewen, "Captains", s. 80.
16. Nathanael West, "Some Notes on Miss L.," (Contempo) 15, (Mayıs 1933). Freud'un adı haber değil de daha çok magazin sayfalarında geçiyordu.
17. 1920'lerin başlarında ABD'de yaklaşık 18.000, İngiltere'de 4.000, Almanya'da 3.700 ve Fransa'da yaklaşık 2.500 sinema salonu vardı. Bak. Kristin Thompson, "The End of the 'Film Europe' Movement," (History on/and/in Film,) ed. T. O'regan ve B. Shoesmith (Perth: History and Film Association of Australia, 1987), s. 45 - 56.
18. Irving Schneider, "The Theory and Practice of Movie Psychiatry," (American Journal of Psychiatry 144, no. 8 (Ağustos 1987); Ann Douglas, "Terrible Honesty: Mongrel Manhattan in the 1920s" (New York: Farrar, Straus and Giroux, 1995), s. 123 ve çeşitli yerlerde.
19. Schneider, "Movie Psichiatry," s. 999.
20. Freud da bir süre önce Cosmopolitan'dan teklif aldığı için ticaretin cazibesine kapılmıştı. Bak. Jones, cilt 3, s. 29.
21. Freud 1909'da New York'ta gördüğü ilkel filmlerden pek fazla zevk almadı, fakat Jones'a göre Ferenczi sevmişti sinemayı. Melanie Klein'ın on yaşındaki hastası ona sinemaya gidip gitmediğini sorunca, Klein kitap okuduğunu söyledi. Jones, cilt 2, s. 56; "Freud Journal of Lou Andreas- Salome," (New York: Basic Books, 1964), s. 101-3; Melanie Klein, "Narrative of a Child Anlysis" (Londra: Virago, 1989), s. 343. Her iki referans ve Rank için bak. Stephen Heath, "Cinema and Psychoanalysis," (Endless Night: Cinema, Psychoanalysis, Parellel Histories," ed. Janet Bergstrom, (Berkeley, California Üniv. Yayın. 1999), s. 26, 51.
22. Abraham'dan Freud'a, 18 Temmuz 1925, anlatım Heath, "Cinema," s. 53. Freud Clark derslerinde, baskı ve analizi anlatmak için, salonda gürültü yaptığı için dışarı çıkarılan ve daha sonra ikna edilerek sessizce yerine dönen birini örnek olarak verdi. Fakat Abraham ve Sachs bu imajı filmde kullanmak isteyince onlara itiraz etti.
23. Freud'dan Abraham'a, 9 Haziran 1925, *Freud-Abraham*, s. 384; Barbara Eppensteiner, Karl Fallend ve Johannes Reichmayr, "Die Psychoanalyse im Film 1925/26," (Berlin/Viyana), "Psyche 2" 1986; Irving Schneider, "The Psychiatrist in the Movies: The First Fifty Years," (The Psychoanalytic Study of Literature,) ed. Joseph Reppen ve Maurice Charney, (New York: Academic Press, 1985).
24. Freud'dan Jones'a, 13 Aralık 1925, Freud-Jones, s. 586.
25. Lois Palken Rudnick, "Mabel Dodge Luhan: New Woman, New Worlds" (Al-

buquerque: New Mexico Üniv. Yayın. 1984), s. 139: Nathan G. Hale, "Freud and the Americans: The Beginnings of Psychoanalysis in the United States, 1876-1917," (New York: Oxford Üniv. Yayın. 1971), özellikle s. 399, 346; June Sochen, "Movers and Shakers: American Women Thinkers and Activists, 1900-1910," (New York: Quadrangle Books, 1973); Catherine Covert, "Freud on the Front Page: Transmission of Freudian Ideas in the American Newspaper of the 1920s" (Doktora tezi Syracuse Üniv. 1975). Brill Luhan'ın analizcisiydi, ona muhtemelen normalliğin zor olduğunu ve sabretmesi gerektiğini söyledi. Bak. Mabel Dodge Luhan, "Intimate Memories" (New York: Harcourt, Brace, 1936), cilt 3, s. 505-12.

26. Jones, cilt 3, s. 103; Douglas, "Terrible Honesty", s. 123. Freud'u bir cinayet olayına danışmak için çağıran ilk kişi Hearst değildi. 1924'te Hanover, Almanya'da seri katil Fritz Haarman'ın avukatı mahkemede danışman olarak Freud, Alfred Döblin, Alfred Adler ve Ludwig Klges'i çağırmak isteyince reddedildi ve yargıç, "Ona psikolojik olarak ne sorulabilir ki?" dedi. Bak. Maria Tatar, "Lustmord: Sexual Murder in Weimar Germany", (Princeton, Üniv. yayın. 1995), s. 48-50, 192.
27. Paula Fass, "The Damned and the Beautiful: American Youth in the 1929s" (New York: Oxford Üniv. Yayın. 1977), s. 291.
28. Bir zamanlar yuva olan evin ekonomik bir birim haline gelmesi Scott ve Nellie Nearing'i de üzdü. Daniel T. Rodgers, "The Work Ethic in Industrial America" (Chicago Üniv. Yayın. 1974), s. 190- 96.
29. Eli Zaretsy'den, *"Capitalism, the Family and Personal Life,"* (New York: Harper & Row, 1986), s. 85, 87.
30. Christabel Punkhurst 1913'te İngiltere'de "Kadınlara oy hakkı, erkeklere iffet" çağrısı yaptı ve ülkede erkeklerin yüzde 80'inde zührevi hastalık olduğunu söyledi. Susan Kent, "Sex and Suffrage in Britain, 1860-1914" (N.J. Princeton Üniv. Yayın. 1987), s. 3-13.
31. Karşı devrim tezi konusunda bak. Karen Offen, "European Feminisms 1700-1950: A Political History", (Calif. Stanford Üniv. Yayın., 2000), s. 274.
32. Karşıt görüş için bak. EllenKay Trimberger, "Intimate Warriors: Portraits of a Modern Marriage, 1899-1944/Selected Works by Neith Boyce and Hutchins Hapgood, (New York: Feminist Press, New York Üniv. Yayın. 1991).
33. D.H. Lawrence'in "The Rainbow"u 1915'te müstehcen bulunduktan ve Radclyffe Hall'ın "The Well of Loneliness"i 1928'de yasaklandıktan sonra doğum kontrolu konusunda konuşmak serbestti ve feminizmi artistik modernizme bağladı.

34. New Yorks Times, 16 Temmuz 1922, Douglas'tan "Terrible Honesty", s. 246 47. Kızlarının namusundan sorumlu anneler onları kısırlaşma korkusuyla dizginlediler. Yirmilerin kültüründe önemli konuydu bu ve 1925'te *Stella Dallas* filminde vampir olarak görülen anne kızından yararlanarak yaşıyordu. Bak. douglas, "Terrible Honesty", s. 245; 1926'da The Nation'da annenin kızına aşırı düşkünlüğünden söz ediliyordu.
35. Susan Kent, "Making Peace: The Reconstruction of Gender in Interwar Britain" (N. J. Princeton Üniv. yayın. 1993), s. 6.
36. Anton Gill'den, "A Dance Between Flames: Berlin Between the Wars" (New York: Carroll ve Graff, 1993), s. 230; Alex Zwerdling, "Virginia Woolf and the Real World (Berkeley, Calif. Üniv. Yayın. 1968), s. 168. Virginia Woolf, "Oğlancı sözcüğü ağzımızdan düşmedi," dedi. Leon Edel, "Bloomsbury: A House of Lions" (Philadelphia: lippincott, 1979), s. 149. Berlin'de Weimar sansür yasası Avrupa'nın en baskıcı yasasıydı. *The Blue Angel* gibi Alman filmleri Paris yada Londra'da izlenemiyordu. Fakat Robert Graves ve Alan Hodge, "The Long Week-end: A Social History of Great Britain, 1918-1939" (1940; yeni bas. New York: Norton, 1963) kitabında iki savaş arası Londra'da yasal evlilik kadar gebelikten korunma ve eşcinselliğin de açık olduğunu doğruladılar.
37. Niall Fedguson, "The Pity of War", (New York: Basic Books, 1999), s. 349.
38. Blühler, "Andrew Hewitt'ten, "Political Inversions: Homosexuality, Fascism and the Modernist Imagery" (Calif. Stanford Üniv. Yayın. 1996), s. 112, 123; bak. Harry Oosterhuis ve Hubert Kennedy, ed. "Homosexuality and Male Bonding in Pre-Nazi Germany (New York: Haworth, 1991), s. 243.
39. Douglas, "Terrible Honesty", s. 134-35, 139.
40. Harrison'a göre evlilik bağı kadınların birbirine bağlanmasını önlüyordu. Onun 1921'de çıkan "Epilegomena to the Study of Greek Religion" adlı kitabı Freud'un, "cinsel arzular erkekleri birleştirmez, ayırır," sözünü destekledi, ama Freud'un tersine, Harrison gözlemlerinden cinsellik karşıtı sonuçlar çıkardı. Bak. Jane ellen Harrison, "Reminiscences of a Student's Life," Arion 4 (Yaz 1965), Londra Hogarth Press, 1925; Sandra J. Peacock, "Jane Ellen Harrison: The Mask and the Self (New Haven, Conn.: Yale Üniv. Yayın, 1988), s. 237, 179-223; Elizabeth Abel, "Virginia Woolf and the Fictions of Psychoanalysis (Chicago Üniv. Yayın. 1989), s. 27-28.
41. Henry Seidel Canby, "The Age of Cnfidance: Life in the Nineties (New York: Farrar ve Rinehart, 1934).
42. Floyd Dell, "Love in the Machine Age: A Psychological Study of the Transition from Patriarchal Society (New York: Octagon, 1973), s. 7. Casey Bla-

ke'in "Beloved Communty"sine göre Thorstein Veblen işçiliğin davranıştaki içgüsünü tanımladı, ama Twain and James çalışmalarında Van Wyck Brooks, Bernard Hart'ın "Psychology of Insanity"sini kullandı.

43. Douglas Clayton, "Floyd Dell: The Life and Times of an American Rebel (Chicago: Ivan R. Dee, 1994); Floyd Dell, "Homecoming: An Autobiographie" (Port Washington, N.Y.: Kennikat Press, 1969), s. 249-50, 271-72, 362; William O'Neill, ed. "Echoes of Revolt: The Masses, 1911-17 (Chicago: Quadrangle Books, 1966), s. 21; Albert Parry, "Garrets and Pretenders: A History of Bohemianism in America" (New York: Covici, Friede, 1930), s. 278. Teknik olarak "bohemia" terimi çoğu zaman on dokuzuncu yüzyıl için kullanıldı: yirminci yüzyıl kullanımı kitle kültürü sonucuydu.
44. W. David sievers, "Freud on Broadway: A History of Psychoanalysis and the American Drama" (New York: Hermitage House, 1955), s. 53. Bak. Eugene O'Neill "The Emperor Jones, 1920), "Desire Under the Elms" (1924), "Strange Interlude (1928), ve "Mourning Becomes Electra (1931). Ayrıca bak. Christine Stansell, "American Moderns: Bohemian New York and the Creation of a New Century" (New York: Metropolitan Books, 2000), s. 301.
45. Amerikan Yahudilerinden söz etmek yerinde olur. Almanya doğumlu ve Amerikan psikanalizi kurucularından olan Yahudi Ludwig Lewisohn hem asimilasyon eleştirmeni ve hem de psikanaliz destekçisiydi. Ona göre analiz, asimilasyona tabi olan Yahudilerin ruhlarını kartarmak için önemli bir çalışmaydı. Yahudilere kültürleri, içgüdüleri ve varlık nedenleriyle ilgili birleşme çağrısı yaptı. Lewisohn'un olağanüstü kariyeri sivil haklar eylemcisi Ralph Melnick tarafından yeniden keşfedildi. Bak. Ralph Melnick, "The Life and Work of Ludwig Lewisohn" 2 cilt (Detroit: Wayne State Üniv. Yayın. 1998). Bak. David singer, "Ludwig Lewisohn and Freud: The Zionist Therapeutic," (Psychoanalytic Review 58, İlkbahar 1971), 169-82.
46. W.E.B. Du Bois, "The Souls of Black Folk" (New York: Penguin, 1903), s. 11-12.
47. Paul Garon, "Blues and the Poetic Spirit" (San Francisco: City Lights, 1975), psikanaliz ve sürrealizm ilişkileri tartışır.
48. Jean Toomer ve Mae Wright, 4 Ağustos 1922, George Hutchinson, "The Harlem Renaissance in Black and White (Cambridge, Mass. Harvard Üniv. Yayın. 1995), s. 131.
49. Edward Sapir, "From a Review of Oscar Pfister, 'The Psychoanalytic Method'" (Selected Writings of Edward Sapir in Language, Culture and Personality), ed. David G. Mandelbaum, (Berkeley, California Üniv. Yayın. 1949), s. 522. Alfred Kroeber pratik yapan bir analizciydi ama antropolojik çalışması

psikanalizle ilgili değildi.

50. Zora Neale Hurston, "Moses, Man ofthe Mountain" (New York: Lippincott, 1939).
51. Jean Toomer, "Negro Psychology in 'the Emperor Jones'", in Jean Toomer: Selected Essays and Literary Criticism, ed. Robert B. Jones, (Knoxville: Tennesse Üniv. Yayın. 1996), s. 6.
52. Horace R. Cayton, "Long Old Road" (New York: Trident Press, 1965), s. 260.
53. Richard Wright, "The Blaçk Atlantic: Modernity and Double Consciousness (Cambridge, Mass. Harvard Üniv. Yayın. 1993), s. 186; Richard Wright, "Psychiatry Comes to Harlem," Free World 12 (Eylül 1946): 49-51; James baldwin, "Alas, Poor Richard," (Nobody Knows My Name: More Notes of a Native Son) New York: Dell, 1961, s. 181-215.
54. W.E.B. Du Bois, "My Evolving Program," Claudia Tate, "Psychoanalysis and Black Novels: Desire and the Protocols of Race (New York: Oxford Üniv. Yayın. 1998), s. 51.
55. Wordsworth 1800'de sordu: "Bir şair, bir avukat, doktor ya da denizci gibi nasıl bir bilgi ister? Onun sadece günlük yaşamın sempatisine ihtiyacı var." William Wordsworth, "Observations Prefixed to 'Lyrical Ballads'" Mark Schorer, Josephine Miles ve Gordon McKenzie, ed. "Criticism: The Foundation of Modern Literary Judgement (New York: Harcourt, Brace, 1958), s. 36.
56. "Suçsuz açıklama" ve Gauguin alıntısı Donald Kuspit, "Signs of Psyche in Modern and Postmodern Art (New York: Cambridge Üniv. Yayın. 1993), s. 3, 14.
57. Meyer Schapiro, "Modern Art, 19th and 20th Centuries (New York: G. Braziller, 1978), s. 202. Rus sanatçısı Vladimir Markov, "Somut gerçeğin bittiği yerde başka bir dünya başlar," dedi. Bak. Herschel B. Chipp, ed. "Theories of Modern Art" (Berkeley: California Üniv. Yayın. 1968), s. 334.
58. George Groddeck'in "Der Seelensucher"i daha önce olabilir. Bak. Jacques Le Rider, "La Psychanalyse en Allemagne," (*Histoire de la psychanalyse*), ed. Roland Jaccard (Paris: Seuil, 1982), s. 129; Harry Goldgar, "The Square Root of Minus One: Freud and Robert Musil's 'Törless'" (Comparative Literature 17, 1965), 117-32.
59. Virginia Woolf'un imzasız J. D. Bresford yazısı, "An Imperfect Mother", "Freud Kurgusu" başlığıyla Times Literary Supplement'ta yayınlandı, 25 Mart 1920.
60. James Joyce, "Finnegans Wake" (New York: Viking Press, 1939), s. 378, 411.
61. Ronald Clark, "Freud: The man and the Cause" (Londra: Paladin Grafton,

1982), s. 418; Judith Ryan, "The Vanishing subject: Early Psychology and Literary Modernism" (Chicago Üniv. Yayın. 1991), s. 207-8; Jean Finck, "Thomaş Mann und die psychoanalyse" (Paris: Les Belles Lettres 1973).

62. Roger Fry, "The Artist and Psychanalysis," (The Hogarth Essays), ed. Leonard S. Woolf ve Virginia S. Woolf (1928; yeni, Freeport, N.Y. Books for Library Press, 1970), s. 279-303.
63. Değer bir tartışma için bak. E. H. Gombrich, "Freud's Aesthetics," (Encounter 26, no. 1 (Ocak 1966): 30-40.
64. D. H. Lawrence, "Women in Love", (Londra: Heineman, 1954), s. 223.
65. 4 Aralık 1921 tarihli mektup, "The Letters of D. H. Lawrence", ed. Tames T. Boulton, 8 cilt (Cambridge Üniv. Yayın. 1979-2000), s. 142, 151. "Biliyorum... başka yer" ibaresi 19 Şubat 1924 tarihli mektuptan, aynı, s. 585.
66. D. H. Lawrence, "Apropos of Lady Chatterley," (Lady Chatterley's Lover, Londra: Phoenix, 1960, s. 34).
67. Wyndham Lewis, "Paleface", (Enemy 2, 1927): 61,65, "Freudianism and the Literary Mind, 2. bas." ed. Frederick John Hoffman (Baton Rouge: Louisiana Üniv. Yayın. 1957); Wyndham Lewis, "The Art of Being Ruled" (New York: Harper Brothers, 1926), s. 287.
68. Fransa uzun süre yeniliğin, modanın merkezi ve sanatçıların destekçisi oldu. On dokuzuncu yüzyıl sonlarından itibaren ikinci sanayi devriminin rasyonelleşme ve Amerikanlaşma akımlarına karşı dayandı, aile yuvasını, küçük burjuva sanatçıyı ve fakirin gıdasını korudu. Fransa psikanaliz modasına katılmadı ve bu yüzden orada sürrealistlerin tartışacağı bir analiz mesleği pek olmadı.
69. Andre Breton, "Surrealism and Painting" (New York: Harper & Row, 1972), s. 2; Richard Wolin, "Walter Benjamin: An Aesthetic of Redemption" (New York: Columbia Üniv. Yayın. 1982), s. 127.
70. Hans Richter, "Dada: Art and Anti-Art" (New York: Abrams, 1964), s. 57. Fransız psikiyatrlarının sürrealistler üzerindeki etkisine dikkat çekildi ama onlar temel düşünme süreci konusunda bir teori araştırmak için Freud'a döndüler.
71. Breton, "Ben entelektüel zevkimi sadece analog düzeyde tattım," diye yazdı. "Benim için tek gerçek ipucu, sağduyunun asla bir araya getiremeyeceği iki şey arasında aniden hissedilen, kendiliğinden oluşan açık ilişkidir." Alıntı Herbert S. Gershman, "The surrealist Revolution in France" (Ann ARbor: Michigan Üniv. Yayın. 1969), s. 1.
72. Kuspit, "Signs of Psyche", s. 81, 52.

73. Onların arasında: bir ana baba katili olan Violette Papin, anarşist Germaine Barton ve Bataille'ın üne kavuşturduğu bir mistik ve fahişe olan Edwarda vardı. Bu figürler geriye, Charcot'nun ünlü isteriği Augustine'e, ileride de Lacan'ın Aimee'sine baktılar.
74. John MacGregor, "The Discovery of the Art of the Insane" (N. J. Princeton Üniv. Yayın. 1989), s. 289.
75. Victor Ehrlich, "Modernism and Revolution" (Cambridge, Mass.: Harvard Üniv. Yayın. 1994); Elisabeth Roudinesco, "Jacques Lacan & Co.: A History of Psychoanalysis in France, 1925-1985 çev. Jeffrey Mehlman (Chicago Üniver. Yayın. 1990), s. 32; Anna Balakian, "Surrealism: The Road to the Absolute (New York: Dutton, 19959), s. 132.
76. Roudinesco, "Lacan & Co." s. 6-7. "İsteri patolojik bir fenomen değildir ve her zaman mükemmel bir ifade aracı olarak düşünülebilir," diye yazdılar. "İsteri azaltılamayan bir akıl rahatsızlığıdır, insan kendini içinde bulduğu anormal durumda bir katılımcı olduğunu düşünür. Bu mental durum karşılıklı ayartma ihtiyacına dayanır ki bu da acele kabul edilen medikal teklifleri açıklar." (Revolution surrealiste), Mart 1928, alıntı aynen, s. 7.
77. Freud'dan Stefan Zweig'a, 20 Temmuz 1938, alıntı Jones, cilt 3, s. 235. Psikanaliz sonunda Fransa'ya girerek popüler oldu, ama Jacques Lacan sürrealist öncüleri izleyerek pozitivizm imalarını reddetti, psikanalizi kültürel eleştiriye bağladı ve ona özel moda kılıfı giydirdi.

Bölüm Yedi

1. SE, cilt 9, s. 248.
2. Morris Eagle, "Recent Development in Psychoanalysis: A Critical Evaluation" (Cambridge, Mass. Harvard Üniv. Yayın. 1987), s. 81, 109. Bak. SE cilt 22, s. 94 (1933): "Korkulan, endişenin objesi olan değişken olarak travma anının gelişidir ki zevk prensibinin normal kurallarıyla çözülmez."
3. SE, cilt 19, s. 30.
4. Richard P. Blackmur, "Anni Mirabilis, 1921-1925: Reason inthe madness of Letters (Washington, D.C.: Kongre Kütüphanesi, 1956), s. 30.
5. SE. cilt 23, s. 122.
6. Sigmund Freud, "New Introductory Lectures on Psycho-Analysis (New York: Norton, 1933) s. 79.
7. Elisabeth Young-Bruehl, "Anna Freud: A Biography" (New York: Summit Books, 1988) s. 162.

8. SE, cilt 19, s. 48-59.
9. Aynı, s. 18.
10. Daha sonra Ferenczi ve Horney ile çalışan Clara Thomson psikanalizin terapi etkisi konusunda iyimserliğin arttığını söyledi, ama Thompson daha sonraki hoşnutsuzlukları geri çevirdi. Clara Thompson, "Psychoanalysis: Evolution and Development (New York: Hermitage House, 1950), s. 172.
11. Ed. Pearl King ve Riccardo Steiner, "The Freud-Klein Controversies, 1941-45 (Londra ve New York: Tavistock/Routledge, 1991), s. 90.
12. Karl Abraham, "A Particular Form of Neurotic Resistance Against the Psichoanalytic Method", orijinal yayın Internationale Zeitschrift, Ekim 1919.
13. Ann Douglas, "Terrible Honesty: Mongrel Manhattan in the 1920s" (New York: Farrar, Straus and Giroux, 1995). Gördüğümüz gibi zihin tedavisi ABD'de iyice yaygındı, özellikle Amerikan kadın gelenekleriyle muhafazakar Protestanların karıştığı bölgelerde amatör terapi özellikleri vardı. Hıristiyan bilim adamları erkek otoritesinden soyutlanmış bir "Baba-Anne Tanrı" konusunda lobi yapıyorlardı. "Bugün bize ekmeğimizi ver," şeklindeki dua, "Aç kalmış sevgimizi besle," şekline dönüşmüştü.
14. Karl Abraham, "Psychoanalytic Notes on Coue's System of Self-Mastery," *International Journal of Psychoanalysis 7* (1926).
15. Abram Kardiner, "My Analysis with Freud: Reminiscense (New York: Norton, 1977), s. 67. 17. 16. Frederick Crews, "The Unknown Freud," (New York Review of Books, 18 Kasım 1993, ve "The Revenge of the Repressed," (New York Review of Books, 17 Kasım ve 1 Aralık 1994).
17. Young-Bruehl, "Anna Freud", s. 157; Myron Sharaf, "Fury on Earth: A Biography of Wilhelm Reich" (New York: St. Martin's Press, 1983).
18. Wilmhelm Reich, "Character-Analysis" (New York: Farrar, Straus ve Giroux, 1972), s. xx; Sharaf, "Fury on Earth", s. 160-67.
19. Reich, "Character-Analysis", s. 31, 54 ve böl. 4.
20. Freud'dan Reich'a, 14 Aralık 1924, İngiliz Psikanaliz Derneği Arşivi (BPS), Londra, CFE/F20/02.
21. Zamanın bir yorumcusu şöyle dedi: "Karakter direnci tranferans direncinden fenomen olarak ayırt edilebilir, çünkü kişisellik dışı görünür ve sevgi canlılığı yoktur... analizci dokunulmamış gibi hisseder." Helmuth Kaiser, "Probleme der Technik," (Internationale Zeitschrift für Psychoanalyse 20 (1934): 490-522, çev. ve yayın *The Evolution of Psychoanalysis Technique*, ed. Martin S. Bergmann ve Frank R. Hartman (New York: Basic Books, 1976), s. 398. Bak. "Reich Speaks of Freud," ed. Mary Higgins ve Chester M.Rapha-

el (New York: Farrar, Straus ve Giroux, 1967); ve Reich, "Character-Analysis", s. 25.

22. Richard F. Sterba, "Clinical and Therapeutic Aspects of Character Resistance," (Psychoanalytic Quarterly 22" (1953); Reich, "Character-Analysis", s. 70.
23. Abraham'ın 1924'te yazdığı oldukça etkili bir yazı çocukluk gelişmeleriyle objeler arasında ilişkiyi anlattı: yemek, akılda tutmak, akıldan çıkarmak, oral ve anal özelliklerle ilişkilendirildi. Karl Abraham, "A Short Study of the Development of the Libido in the Light of Mental Disorders" (1924), Abraham, "Selected Papers on Psychoanalysis" (New York: Brunner/Mazel, 1927), s. 418-502. Ayrıca bak. Abraham, "The First Pregenital Stage of the Libido" (1916), aynı eserde ve onun karakterle ilgili çalışmalarında.
24. Sachs üç teknik aşaması teklif etti: (1) belirtilerin yorumu, (2) direncin yorumu ve (3) tekrar için hatırlananların yerine koyma. İkinci aşama Reich'ın "karakter analizi" idi. Sachs bu metoda "metapsikolojik" dedi, çünkü her aşama zihni görmenin bir yoluna uyuyordu; bilince karşı bilinçaltı, egoya karşı id ve aksiyona karşı hafıza. Bak. Hans Sachs, "Metapsychological Points of View in Technique and Theory," (International Journa of Psycoanalysis 6 (Ocak 1925): 6.
25. Freud'dan Abraham'a, 30 Mart 1922, *Freud-Abraham*, s. 330.
26. Sandor Ferenczi ve Otto Rank, "The Development of Psyco-Analysis" (1923, yeni bas. New York ve Washington, D.C.: Nervous and Mental Disease Publishing, 1925), s. 3-4, 23; E. James Lieberman, "Acts df Will: The Life and Work of Otto Rank" (New York: Free Press, 1985), s. 208. Macaristan'dan kaçmış genç bir Berlin ego psikologu Franz Alexander, "Katharsis (gizli hisleri açığa çıkaran psikoterapi) geçmişten çıkmaya başladı," dedi. Franz Alexander, "The Problem of Psychoanalytic Technique," (Psychoanalytic Quarterly 4) 1935: 588-611.
27. Sandor Ferenczi'nin 1919 yazısı, "Technical Difficulties in the Analysis of a Case of Hysteria (Larvalarda onanizm de dahil), Sandor Ferenczi, "Further Contributions to the Theory of Psychoanalysis (Londra: HogarthPress, 1950), s. 193; SE, cilt II, s. 145.
28. Ferenczi ve Rank, "Development", s. 20.
29. Ruth Leys'den, "Traumatic Cures: Shell Shock, Janet and the Question of Memory," (Critical Inquiry 20, Yaz 1994): 633-34.
30. Jones, cilt 3, s. 58.
31. Analizciler her zaman anne üzerinde durdular. Freud id için, "kayıp bir temel durumu yeniden kurmak için libidonun çabası," dedi. Rank'in "muam-

ma" dediği "tanımlama" anneyle eski ilişkinin kurulmasıydı. Otto Rank, "The Trauma of Birth," (New York: Dover, 1993), s. 6, 35, 90, 92.

32. Viyana'lı analizci Siegfried Bernfeld, Freud'un eski kuşaklara söylediği, "ölüm ve yeniden dirilme" sözünü anlamanın güç olduğunu yazdı. Bernfeld, "Onlara karşı id güçlerinin ve tepki oluşumlarının patlaması vardı. Rank vakası (Freud'un ölümü analiz projesini bitirecek diye korkuyordu) id patlmasını açıkça gösterebilir... Bazıları tehdit altında kayıp nedeniyle endişelendiler ve psikanalizin geleceği hakkında sorumluluk duyduklarından heterodoksiye karşı set oluşturmak istediler." Paul Roazen, "Helene Deutsch: A Psychanalyst's Life (Garden City, N.Y.: Anchor Press/Doubleday, 1985), s. 221; Siefried Bernfeld, "On Psychoanalytic Training," Psychoanalytic Quarterly 31 (1962): 453-82.
33. Jones, cilt 3, s. 59. Abraham'a yazdığında, "Belki Oedipus kompleksinde durmakla hata ettik," dedi, 4 Mart 1924, *Freud-Abraham*, s. 352.
34. Freud'un 15 Şubat 1924 tarihli sirküleri, Freud-Abraham, s. 344 - 48; Lieberman, "Acts of Will," s. 222.
35. Jessie Taft, "Otto Rank" (New York: Julian Press, 18958), s. 107; Peter L. Rudnytsky, "The Psychoanalitic Vocation: Rank, Winnicott and the Legacy of Freud" (New Haven, Conn. Yale Üniv. Yayın. 1991), s. 44.
36. SE, cilt 23, s. 216.
37. Aynı, cilt 12, s. 115, cilt 17, s. 10-11.
38. Helen Swick Perry, "Psychiatrist of America: The Life o Harry Stack Sullivan (Cambridge, Mass. Harvard Üniv. Yayın. 1982), s. 228.
39. Peter Gay'den, "Sigmund Freud: A Life for Our Time" (New York: Norton, 1988), s. 477.
40. Samuel Eisenstein, "Otto Rank," (Psychoanalytic Pioneers), ed. Franz Alexander, Samuel Eisenstein ve Martin Grotjahn (New Brunswick, N.J.: Transaction Puslishers, 1995), s. 48.
41. Freud'dan Abraham'a, 4 Temmuz 1920, *Freud-Abrahams*, s. 315.
42. Freud'dan Abraham'a, 15 Şubat 1924, aynı, s. 345.
43. Jones, cilt 3, s. 146-47; Ronald W. Clark, "Freud: The Man and the Cause," (Londra: Paladin Grafton, 1982), s. 449.
44. Anna Freud'dan Max Eitingon'a, 16 Eylül 1924. Young-Bruehl'den, "Anna Freud," s. 149. Internationaler Psychoanalytischer Verlag'a yönetici editör olarak Rank'in yerine Romanya doğumlu Viyana'lı analizci A.J. Storfer geldi ve 1932'ye kadar orada kaldı.
45. Jones'dan; "1927 Innsbruck Kongresinden sonra Komitenin yapısını değiş-

tirdik, artık özel olmayan bir Uluslararası Birliğe, bir gruba çevirdik. Eitingon Başkan, Ferenczi ve ben başkan yardımcıları olduk, Anna Freud sekreter ve van Ophuijsen muhasebe müdürü oldular. Yıllardır sessiz ortak olan Sachs ayrıldı." Jones, cilt 3, s. 135.

46. Clark, "Freud," s. 449; Taft, Rank, s. 103.
47. Clark, "Freud," s. 402; Roazen, "Helene Deutsch," s. 229.
48. En azından 2. Dünya Savaşı sonrasına kadar, Rado psikanalizi Colombiya Üniv. Tıp Fakültesine kabul ettirdiğinde.
50. Freud'dan Ferenczi'ye, 14 Ağustos 1925, Freud-Ferenczi, cilt 2, s. 222.
51. Henry Abelove, "Freud, Male Homosexuality and the Americans," Henry Abelove, Michele Aina Barale ve david M. Halperin, ed. "The Lesbian and Gay Studies Reader," (New York: Routledge, 1993), s. 282-83.
52. Lieberman, "Acts of Will," s. 176.
53. Freud, Kenneth Lewes'ın "The Psychoanalytic Theory of Male Homosexuality," de anlatılır (New York: Simon and Schuster, 1988), s. 33.
54. Ferenczi'den Eitingon'a, 1 Aralık 1919, Gerhard Wittenberger, "The Circular Letters," Sigmund Freud'un 'Gizli Komite' haberleşmeleri, "Behing the Scenes: Freud in Correspondence," ed. Patrick Mahoney, Carl Bonomi ve Jan Stensson (Stockholm: İskandinav Üniv. Yayın. 1977), s. 299.
55. Lavinia Edmunds, "His Master's Choice," (John Hopkins Magazine, Nisan 1988). Clarence Oberndorf 1923'te yazdığı mektupta Frink'i Jones'a, Freud'un yeni evlatlığı olarak anlattı," BPS, COA/Fo2/30.
56. Karen Brecht, "Here Life Goes On in a Most Peculiar Way," (Hamburg: Kellner Verlag).
57. Bak. Freud-Abraham, s. 306-13; Edith Kurzweil, "The Freudians: A Comparative Perspective (New Haven, Conn. Yane Üniv. Yayın. 1989), s. 44-47; Perry Meisel ve Walter Kedrick, ed., "Bloomsbury Freud: The Letters of James and Alix Strachey, 1924-25 (New York: Basic Books, 1985). Eitingon ya da Otto Fenichel on yılda 1.955 hastaya baktıklarını belgelediler, bunlardan 721 tanesi analizdi. Elisabeth Roudinesco ve Michel Plon, "Dictionnaire de la psychanalyse," s. 30, Eitingon'u över. Bak. Otto Fenichel, "Statistischer Berich Über die Therapeutische Tatigkeit 1920-30," (Zehn Jahre Berliner Psychoanalytisches Institut für Psychoanalyse, 1930," s. 13-19.
58. Bertram Lewin ve Helen Ross, "Psychoanalytic Education in the United States," (New York: Norton, 1960), s. 6; Adam Phillips, "D. W. Winnicott," (Cambridge, Mass.: Harvard Üniv. Yayın, 1989), s. 39-40.
59. Anna Freud 1934'te Helen Deutsch'un yerine eğitim müdürü oldu. Freud-

Ferenczi, cilt 3, s. 116.

60. Anna Freud, "*The Ego and the Mechanisms of Defense*," (New York: International Üniv. Yayın. 1985), s. 13-14, 22; orijinal italik. Çalışma 1935 Viyana Psikanaliz Derneğine sunuldu, 1936'da Almanca, 1946'da İngilizce basıldı. Albert J. Solnit, "International Journal of Psychoanalysis 64" (1983): 379. Anna Freud daha sonra kitabı ego teorisinin dört büyük revizyonuna cevap olarak tanımladı: Ferenczi ve Rank'in aktif tekniği; Rank'in doğum travması kavramı; çocuğun ilk anne ilişkilerinde yaşadığı sorunlara Ferenczi'nin verdiği önem; ve genital organ bozukluklarına neden olan baskıları saldırgan tutumlara bağlayan Reich. Phyllis Grosskurth, "Melanie Klein: Her World and Her Work," (Cambridge, Mass. Harvard Üniv. Yayın. 1987), s. 337.
61. Bruce Fink, "The Lacanian Subject: Between Language and Jouissance" (Princeton, N.J.: Princeton Üniv. Yayın. 1995), s. 84.
62. Balint özetledi: Egonun ilk tutumu "hemen hemen tamamen pasiftir." Sözcüklerle şöyle ifade edilebilir: "Her zaman, her yerde, tüm bedenim ve varlığımla sevileceğim—hiç eleştirisiz ve hiç uğraşmadan." Michael Balint, "Critical Notes on the Theory of the Pregenital Organization of the Libido", (1935), Michael Balint, "Primary Love and Psychoanalytic Technique" (New York: Liveright, 1965), s. 46-50. Aktif obje aşkı bile onun orijinal pasif durumuna bir sapmadır: "Onun da bizi sevmesi ve hoşnut etmesi için sever ve memnun ederiz ortağımızı."
63. Diğer Macar analizcileri, Amerikan ego psikolojisi kurucularından David Rapaport, anti-psikiyatri kurucularından Thomas Szasz ve psikanalitik antropolog Geza Roheim'dı. Roazen, "Helene Deutsch," s. 204; Ernst Federn, "Witnessing Psychoanalysis," (Londra: Karnac, 1990), s. 286; Andre E. Haynal, "Controversies in Psychoanalytic Method: From Freud and Ferenczi to Michael Balint," (New York Üniv. Yayın. 1989), s. 45-48; Jean-Michel Palmier, "La psychanalyse en Hongrie," (Histoire de la psychanalyse), ed. Roland Jaccard, (Paris: Hachette literature generale, 1982); Joseph Gabel, "Mannheim and Hungarian Marxism" (New Brunbwick, N.J.: Transaction, 1991), s. 5.
64. "Düzeltici duygusal deneyim" deyimi Franz Alexander'a aittir.
65. SE, cilt 20, s. 73.
66. Roudinesco ve Plon, "*Dictionnaire*," s. 238-39. Gemelli için bak. Victoria De Grazia, "How Fascism Ruled Women: Italy, 1922-1945" (Berkeley: California. Üniv. Yayın. 19912), s. 10-11, 218.
67. Peter Kutter'den, ed. "Psychoanalysis International: A Guide to Psychoanalysis Throughout the World, cilt 1, (Stuttgart: Fromman-Holzboog, 1992), s. 9.

Amerikalı Esther Menaker bunu gruba yakışır ve eşsiz buldu. Bak Menaker, "Appointment in Vienna: An American Psychoanalyst Recalls Her Student-Days in Pre-War Austria," (New York: St. Martin's Press, 1989); Helene Deutsch'un benzer görüşleri için bak. Lisa Appignanesi ve John Forrester, "Freud's Women," (New York: Basic Books, 1993), s. 323.

68. Fransız psikiyatr Pierre Janet bir uluslararası konferansta psikanalizin Viyana ahlâksızlığının bir sonucu olduğunu söyledi. Roudinesco ve Plon, "Dictionnaire," s. 320.
69. Daniel Gerould'nun "Witkacy: Stanislaw Ignacy Witkiewicz as an Imaginative Writer"ında Witkiewicz'in deneyimi, (Seattle: Washington Üniv. Yayın. 1981). Constantin Vlad Romanya'da daha başarılıydı.
70. Bu Samuel Beckett'in anısıydı. Bak. James Knowlson, "Damned to Fame: The Life of Samuel Beckett" (New York: Simon and Schuster, 1996), s. 167.
71. Thomas F. Glick, "The Naked Science: Psychoanalysis in Spain," 1914-1948," (Comparative Studies in Society and History 24, no. 4) (Ekim 1982): 540; Rockwell Gray, The Imperative of Modernity: An Intellectual Biography of Jose Ortega y Gasset (Berkeley: California Üniv. Yayın. 1989).
72. Raul Paramo-Ortega, "Freud in Mexico: Zur Geschichte der Psychoanalyse in Mexico" (Berlin: Quintessenz, 1992), analiz ve Marksizm arasındaki ilişkiyi belirtir.
73. H. Stuart Hughes, "The Sea Change: The Migration of Social Thought, 1930-1965 (New York: Harper & Row, 1975), s. 10; Jones cilt 3, s. 170. Öncüler arasında Gustavo Modena ve Roberto Assagioli vardır. Marce Levi-Bianchini 1925'te dernek kurdu. Levi Bianchini için bak. Abraham'dan Freud'a, 31 Ekim 1914, Freud-Abraham, s. 199-200. Paul Roazen'in Edoardo Weiss hakkındaki katibına bakın.
74. Bunlar A. B. Zalkind'in sözleridir. Martin A. Miller, "The Reception of Psychoanalysis and the Problem of the Unconscious in Russia," (Social Research 57, no. 4, Kış 1990): 876-88; bak. Alexander Etkind, "Russia," Kutter, (Psychoanalysis," cilt 2, s. 339: Alexander Etkind, "Eros of the Impossible: The History of Psychoanalysis in Russia," çev. Noah ve Maria Rubens (Boulder, Clorado: Westview Press, 1997), s. 116.
75. Martin A. Miller,"Freud and the Bolsheviks: Psychoanalysis in Imperial Russia and the Soviet Union" (New Haven, Conn.: Yane Üniv. Yayın. 1998), s. 92.
76. Hans Lobner ve Vladimir Levitin'den, "A Short Account of Freudism: Notes on the History of Psychoanalysis in the USSR," (Sigmund Freud House Bulletin 2, no. 1 (1978): 14. Freud 1913'te Siyonizm kurucusu Theodor Herzl'in

oğluna, "Baban hayalleri gerçekleştiren adamlardan biridir. Bu çok nadir ve tehlikeli bir soydur... Ben onlara sadece bilimsel çalışmamın en sert muhalifleri diyorum," dedi. A. Falk, "Freud and Herzl," (Midstream" Ocak 1977, s. 19.

77. Sheldon Gardner ve Gwendolen Stevens, "Red Vienna and the Golden Age of Psychology," (New York: Praeger, 1992), s. 96. Fakültede Paul Lazersfeld, Karl ve Charlotte Bühler ve Paul Schilder ile birlikte Alfred Adler, Franz Brentano, Ernst Mach, Ernst Brücke, Sigmund Exner, Theodor Meynert, Josef Breuer ve Richard von Krafft-Ebing gibi eski analizciler de vardı. Savaş sonrası mültecilerin bırakılması çocuk yetiştirme konusuna ilgiyi artırdı. Viyana'daki Kızılhaç yetkilisi George Bakeman 1921'de Survey'e "Viyana'daki savaş sadece Viyana çocuklarının hayatlarını değil, aslında çocukluklarını kurtarma savaşıdır," diye yazdı.
78. İki dernek birbirlerine gevşek bağlarla bağlı olan İsviçre Psikanaliz Derneğiyle Cenevre Psikanaliz Grubuydu.
79. Diğer üyeler içinde ünlü dil bilimcinin oğlu Raymond Saussure ve Edouard Claparede de vardı. John Kerr, "A Most Dangerous Method: The Story of Jung, Freud and Sabina Spielrein," New York: Knopf, 1993); Mireille Cifali, "Entre Geneve et Paris: Vienne," (Le Bloc: Notes de psychanalyse 2) 1982: 91-130; Jones'dan Freud'a, 17 Mart 1919, "Freud-Jones," s. 337; Fernando Vidal, "Piaget et la psychanalyse: Premiere rencontres," (Le Bloc: Notes de la psychanalyse) 1986.
80. Richard von Mises, "Probability, Statistics and Truth (New York: Macmillan, 1938), s. 237-38. Marie Jahoda, "The Migration of Psychoanalysis: Its Impact on American Psychology," The Intellectual Migration: Europe and America, 1930-1960, ed. Donald Fleming ve Bernard Bailyn (Cambridge, Mass.: Harvard Üniv. Yayın. 1969), s. 427. David Shakow ve David Rapaport, "The Influence of Freud on American Psychology (New York: International Üniv. Yayın. 1964), s. 142: "Freud'un kavramları belirsizleşti, pek ilgili değil ve bazen gerçekten orijinal şekillerine de aykırı."

81. John Dollars, "Frustration and Aggression (New Haven, Conn.: Yale Üniv. Yayın. 1939). Dollard'ın dışlayıcı geliştirme modeli çocuk saldırganlığını inkar etti ve annenin güçlü rolünü destekledi.
82. Terman, George E. Gifford Jr.'un "Psychoanalysis, Psychotherapy and the New England Medical Scene, 1894-1944"ünde anlatılır (New York: Science History Publications, 1978), s. 33. Hull Jahoda'da verilir, "Migration," s. 427.
83. Freud'dan Saul Rosenzweig'a, 24 Şubat 1934, Adolph Grünbaum, "The Fo-

undations of Psychoanalysis: A Phylosophycal Critique" (Berkeley: California Üniv. Yayın. 1984), s. 101.

84. İlk Hollandalı psikanalizci August Starcke idi, bu ülkede 1905'ten beri çalıştı. Bak. Ilse N. Bulhof, "Psychoanalysis in the Netherlands," (Comparative Studies in the Society and History 24, no. 4) Ekim 1982: 573; Christine Brinkgreve, "Psychoanalytic Underground" (Holland, 1940-5)." (Current Issues in Psychoanalytic Practice 3, no. 1) (New York: Hawornt Press, 1986); Freud-Jung, s. 522 fn. 1. Jan E. E. van Emden ve Jeanne Lampl-de Groot diğer önemli isimlerdi. Van Emden 1. Dünya Savaşında Jones ve Freud arasında aracıydı.
85. Miller, "Freud and the Bolsheviks," s. 61.
86. Roudinesco ve Plon, "Dictionnaire," s. 774. Belçika Psikanaliz Derneğini Julien Varendonck kurdu.
87. Jacques Quen ve Eric T. Carlson, "American Psychoanalysis: Origins and Development," (New York: Brunner/Mazel, 1978), s. 81; Sandor Lorand, "Reflections on the Development of Psychoanalysis in New York from 1925," (International Journal of Psychoanalysis 50) 1969: 591.
88. Jones, cilt 3, s. 297-98.
89. Douglas, "Terrible Honesty, s. 123.
90. Freud 23 Mayıs 1924'te Rank'e yazdı: "Şimdi eski hastalarımın çoğunu aldın ki ben onların analizlerini hatırladığımda tatmin olmuyorum." Phyllis Grosskurth, "The Secret Ring: Freud's Inner Circle and the Politics of Psychoanalysis," (Reading, Mass.: Addison-Wesley, 1991), s. 158.
91. Freud'dan Abraham'a, 6 Ocak 1920, Freud-Abraham, s. 301.
92. Jones, cilt 3, s. 168-69.
93. Gay, "Freud,", s. 496.
94. Grosskurth, "Secret Ring,", s. 183.
95. Jones, cilt 3, s. 168-69, 145-46, 287-301; Clarence Oberndorf, "A History of Psychoanalysis in America," (New York: Grune and Stratton, 1953), s. 176; Lewin and Ross, "Psychoanalytic Education, s. 33". Bak. Jones'dan Freud'a, 5 Mayıs 1932, Freud-Jones, s. xxxvi, 694-95.
96. Psikanalizci Heinz Kohut'a göre iki grup Amerikan analizcisi vardı. Büyük ama etkisi azalan grubun çoğu Doğu Avrupa gettolarından gelmişti ki onlar için Amerika kurtuluştu. İçlerinde William Alanson ve Harry Stack Sullivan gibi isimlerin olduğu diğer grup Kohut'a göre, dogmanın yerine önderlik çalışmalarını, ilerleyici sosyal faaliyetleri ve sosyal reformu yeğleyen kişilerdi. Bunlar uluslararası tedavi, yardım ve reform çalışmalarıyla psikiyatriye yakın kaldılar. (Heinz Kohut'tan Anna Freud'a, 4 Ağustos 1964) (The

Curve of life: The Correspondence of Heinz Kohut,) Chicago Üniv. Yayın. 1994, s. 101. Ayrıca bak. Perry, "Psychiatrist of America, s. 223; Nathan G. Hale, Jr., "From Bergasse XIX to Central Park West: The Americanization of Psychoanalysis, 1919-1940," (Journal of the History of Behavioral Sciences 14, 1978: 299-315; Fred Matthews, "In Defense of Common Sense: Mental Hygiene as Ideolagy and Mentality in 20th Century America," (Prospects 4, 1979: 459-516; Arcangelo R. T. D'Amore, ed. William Alanson White: The Washington years, 1903-1937 (Washington, D.C., U.S. Government Printing Office, 1976); E. Fuller Torrey, "Freudian Freud: The Malignant Effect of Freud's Theory on American Thought and Culture (New York, Harper Collins, 1992), s. 151. White Washington St Elizabeth Hastanesini 1903'ten beri yönetti, Adler'i çevirdi ve Psychoanalytic Review kurucularından. White'ın etkisinde kalan Sullivan 1922'de St Elizabeth'e geldi.

97. Berlin'e giden Harry Sullivan, Chicago Üniversitesinde uygulamak üzere Alexander'ın yöntemini araştırdı. Alexander testi muhtemelen geçti. Washington D.C.'de ilk Uluslararası Akıl Sağlığı Konferansına katıldığında büyük ilgi gördü. Helene Deutch'a göre sihirli gücüyle yüksek mevkilerdeki eşcinselleri etkiledi, kendine esir etti. Herbert Hoover kongre başkanıydı. Parasal desteğin çoğu "The Mind That Found Itself"in yazarı Clifford Beers tarafından verildi. Bak. Frankwood E. Williams, "Proceedings of the First International Congress on Mental Hygiene," "New York: International Committee for Mental Hygiene, 1932); Franz Alexander, "The Western Mind in Transition: An Eyewitness Story," (New York: Ransom House, 1960); Roazen, "Helene Deutsch," s. 271; Susan Quinn, "A Ming of Her Own: The Life o Karen Horney," (New York: Summit Books, 1987), s. 249. Chicago'da analize ilgi, derneğin ilk kurucusu olan Lionell Blitzen ile Nornthwestern Üniversitesi tıp fakültesinde başladı. Bak. Harry Sullivan, "The Fusion of Psychiatry and Social Science," (New York: Norton, 1964), p. xxviii; Oberndorf, "History,", s. xvi.

98. Paul Roazen'a göre Viyana orta halli bir yaşamı olan bir analizci Amerika'da ünlü olabilirdi. Roazen, "Helene Deutsch," s. 271.

99. Linda Donn, "Freud and Jung: Years of Friendship, Years of Loss," (New York: Scribners, 1988), s.111: Freud'dan Jones'a, 12 Nisan 1921, *Freud-Jones*, s. 418-42: Grosskurth, "Secret Ring," s. 192. "Dollaria" için bak. Gay, "Freud,", s. 210.

100. Ilse Grubrich-Simitis, "Back to Freud's Texts: Making Silent Documents Speak," çev. Philip Slotkin (New Haven, Conn. Yale Üniv. Yayın. 1996) s. 176-

81.

101. SE, cilt 21, s. 39.

102. Warwick Anderson, "The Trespass Speaks: White Masculinity and Colonial Breakdown," (American Historical Review," Aralık 1997, s. 1343-1370. Alıntı s. 1360'dan.

103. Christiane Hartnack, "British Psychoanalysts in Colonial India," (Psychology in Twentieth Century Thought and Society, ed. M.G. Ash ve W. Woodwarnd, (Cambridge, İng.: Cambridge Üniv. Yayın. 1987), s. 247.

104. T. C. Sinha, "Development of Psychoanalysis in India," (International Journal of Psychoanalysis, 1966), s. 430. Çin için bak. Lieberman, "Acts of Will," s. 187, ve Jones, cilt 3, s. 191.

105. Sudhir Kakar, "Culture and Psyche: Psychoaalysis and India," (New York, Psyche Press, 1997), s. 50-51.

106. Ashis Nandy, "The Savage Freud," (Savage Freud and Other Essays on Possible and Retrievable Selves), Princeton Üniv. Yayın, 1995, s. 103, 109; Sinha, "Psychoanalysis in India," s. 430.

107. Kutter, "Psychoanalysis International," cilt 2, s. 124-131; T. Takahashi, "La Psychanalyse au Japon," (Histoire de la Psychanalyse), ed. R. Jaccard (Paris: Hahette, 1982), s. 41-38; Jones'dan Anna Freud'a, 12 Temmuz 1934, İngiliz Psik. Derneği Arşivleri, CFA/Fo2/o1.

108. Wang Ning, "Confronting Western Influence: Rethinking Chienes Literature of the New Period," (New Literary History 24, no. 4 (Sonbahar 1993): 905-26.

109. Vera Schwarcz, "The Chinese Enlightenment: Intellectuals and the Legacy of the May Fourth Movement of 1919," "Berkeley, California Üniv. Yayın. 1986), s. 104.

110. Jinguyan Zhang, "Psychoanalysis in China: Literary Transformation, 1919-1949," (Ithaca, N.Y. Eeast Asia Program, 1992), s. 13. 1949'a kadar Freud'un sadece beş çalışması Çince'ye çevrildi. Barbara Low ve bazı analizciler yorumlar yaptılar. Wilhelm Reich daha çok çevrildi.

111. "Tafsir el ahlam," (Al Qahirah: Dar el M'aref, 1958). Safouan, Hegel'in "Phenomenology of the Mind"ının ilk Arapça çevirisini yaptı.

112. Wulf Sachs, "Black Hamlet," (Londra: G. Bles, 1937); Megan Vaughan, "Curing Their Ills: Colonial Power and African Illness," (Cambridge, İng. Polity Press, 1991).

113. Zhang, "Psychoanalysis in China," s. 6.

114. Freud'dan Salome'ye, 13 Mart 1922, "Freud-Salome," s. 114; Kalpana Sesha-

di-Crooks, "The Primitive as Analyst: Postcolonial Feminism's Access to Psychoanalysis," Cultural Critique, Sonbahar, 1994.

115. Freud, "Letters,", s. 392, Roudinesco, "Dictionnaire," s. 82; Jones, cilt 3, s. 128, Freud'dan Ferenczi'ye, 13 Aralık 1926.
116. SE, cilt 22, s. 179.
117. Aynı, cilt 21, s. 64-68.
118. Moshe Gresser, "Dual Alliance: Freud as a Modern Jew," (Albany: SUNY Press, 1994), s. 175.

Bölüm Sekiz

1. Marshall Stalley, ed. "Patrick Geddes: Spokesman for Men and the Environment (New Brunswick, N.J.: Rutgers Üniv. Yayın. 1972), s. 289-380: Frank G. Novak, Jr., ed. "Lewis Mumfod and Patrick Geddes: The Correspondence (New York: Routledge, 1995).
2. H. G. Wells anlatımı Susan Kent'den, "Making Peace (Princeton Üniv. Yayın. 1993), s. 42.
3. Elaine Showalter, "Introduction," (These Modern Women: Autobiographical Essays from the Twenties (Old Westbury, N.Y. Feminist Press, 1978), 22. Margaret Sanger'in doğum kontrolü yazıları ve Marie Stopes'un kitabı, "Married Love," bu değişikliği gösterir.
4. Mari Jo Buhle'nin "Feminism and Its Discontents,"inden alıntı, (Cambridge, Mass. Harvard Üniv. Yayın. 1999), s. 96. Ellen Key'nin popüler olmasının bir nedeni annelik ve cinselliği bir araya getirmesiydi. Charlotte Gilman'ı okuyan herkes 1924'te feminist olarak tanınan Key'e döndü. Rheta Chile Dorr, "A Woman of Fifty," (New York: Funk and Wagnalls, 1924), 224.
5. George Chauncey, "Gay New York: Gender, Urban Culture and the Making of the Gay Male World, 1890-1940 (New York: Basic Books, 19914), s. 188.
6. Suzanne LaFlotte, "Concerning Women," (New York: Albert and Charles Bond, 1926), s. 270.
7. Salt Lake City için bak. John D'Emilio and Estelle B. Freedman, "Intimate Matters: A History of Sexuality in America," (New York: Harper & Row, 1988), s. 288; Vern Bullough ve Bonnie Bullough, "Lesbianism in the 1920s and 1930s: A Newfound Study," (Signs 2) no. 4 (1977): 895-904. Pelletier için bak. P. Vigne d'Octon, "La Vie et L'Amour: Les doctrines freudiennes et la psychanalyse," (Paris: Editions de l'Idee Libre, 1934), s. 71-2; John Scott, "Only Paradoxes to Offer," (Cambridge, Mass. Harvard Üniv. Yayın.) s. 140-

47.

8. Ann Douglas, "Terrible Honesty: Mongrel Manhattan in the 1920s," (New York: Farrar, Straus and Giroux, 1995), s. 245-47.
9. Nellio Thompson, "Early Women Psychoanalysts," (International Review of Psychoanalysis 14 (1987), s. 392.
10. W. R. D. Fairbairn, "Impressions of the 1929 International Congress of Psychoanalysis," (From Instinct to Self: Selected Papers of W. R. D. Fairbairn), ed. Elinor Fairbairn Birtles ve David Scharf (Northvale, N.J.: J. Aronson, 1994), s. 457.
11. Jill Stephenson, "Women and the Professions in Germany, 1900-1945," (German Professions: 1800-1950), ed. Geoffrey Cocks ve Konrad H. Jarausch, (New York, Oxford Üniv. Yayın. 1990), s. 279: "1933'te kendi organizasyonları sertifika başvurusu için kadın doktorlara yüzde 5 kota koydu."
12. Atina Grossman, "German Women Doctors from Berlin to New York: Maternity and Modernity in Weimar and Exile," (Feminist Studies 19, no. 1 (İlkbahar 1993): 67.
13. Sarah Kofman, "The Enigma of Woman in Freud's Writings," çev. Catherine Porter (Ithaca, N.Y. Cornell Üniv. yayın. 1985), s.194.
14. SE, cilt 22, s. 116, 130-31, 135.
15. Nancy J. Chodorow, "Feminism and Psychoanalytic Theory," (New Haven, Conn.: Yane Üniv. Yayın. 1989), s. 202.
16. Charlotte Wollf, "Hindsight: An Autobiography," (Londra: Quartet, 1980), s. 66.
17. Joan Riviere, "Womanliness as a Masquerade," (International Journal of Psychoanalysis 10) 1929: 303-4.
18. Lisa Appignanesi ve John Forrester, "Freud's Women," (New York: Basic Books, 1993), s. 312; George E. Gifford, ed. Psychoanalysis, Psychotherapy and the New England Medical Scene, 1894-1944," (New York, Science House, 1978), s. 360-61: Paul Roazen, "Helene Deutsch: A Psychanalyst's Life," (Garden city, N.Y.: Anchor Press/Doubleday, 1985), s. x, 244. Deutsch'un suiistimalle deneyimleri konusunda bak. onun denemesi, "On the Pathological Lie, 1921," (Journal of the American Academy of Psychoanalysis 10, 1982): 369-86. Bak. Helene Deutsch, "Confrontations with Myself," (New York: Norton, 1973).
19. Roazen, "Helene Deutsch," s. 159, 178; Deutsch'un "George Sand: A Woman's Destiny," başlıklı çalışması Mart 1928'te yayınlandı ve Paul Roazen'ın takdimi ile birlikte International Review of Psychoanalysis 9'da tekrar yayın-

landı, 1982: 445-60.

20. Phyllis Grosskurth, "Melanie Klein: Her World and Her Work," (New York: Knopf, 1986), s. 134.
21. Elisabeth Young-Bruehl, "Anna Freud: A Biography," (New York: Summit Books, 1988), s. 15.
22. "The Adolescent Diaries of Karen Horney," (New York, Basic Books, 1980), s. 90-93, Buhle, "Feminism," s. 69-70.
23. Dee Garrison, "Karen Horney and Feminism," (Signs 6, Yaz 1981): 672-91: Janet Sayers, "Mothers of Psychoanalysis: Helene Deutsch, Karen Horney, Anna Freud, Melanie Klein," (New York: Norton, 1991), s. 85-91. Abraham'dan Freud'a, 25 Şubat 1912, Freud-Abraham, s. 114.
24. Buhle, "Feminism,", s. 70.
25. Atina Grossman, "Abortion and the Economic Crisis: The 1931 Campaign Against Paragraph 218," (When Biology Becomes Destiny: Women in Weimar and Nazi Germany," ed. Renata Bridenthal (New York: Monthly Review Press, 1984), s. 125.
26. Riviere'den Jones'a, 25 Ekim 1918, Vincent Brome, "Ernest Jones: Freud's Alter Ego," (Londra: Caliban Books, 1982), s. 113: Jones'dan Freud'a, 21 Ocak 1921. Her iki alıntı, Stephen Heath, "Joan Riviere and the Masquerade," (Formations of Fantasy), ed. Victor Burgin, (Londra ve New York: Methuen, 1986), s. 45.
27. Atina Grossman, "Reforming Sex: The German Movement for Birth Control and Abortion Reform, 1920-1950," (New York, Oxford Üniv. Yayın. 1995).
28. Payne'den Klein'a, 16 Mart 1924, İngiliz Psikanaliz Derneği Arşivi (BPS), CKB/Fol/o6
29. SE, cilt 18, s. 164.
30. Melanie Klein mektupları, 15 ve 27 Nisan 1941, BPS, PP/KLE.
31. Roazen, "Helene Deutsch," s. 338; ayrıca bak. Marie Bonaparte, "Passivity, Mazochism and Femininity," (Psychanalysis and Female sexuality), ed. Hendrik M. Ruitenbeek (New Haven, Conn. Yale Üniv. yayın. 1966), s. 136.
32. SE. cilt 21, s. 225-43.
33. Aynı, cilt 11, s. 205.
34. Karen Horney, "Inhibited Femininity" 1926-27. Horney, "Feminine Psychology", ed. Harold Kelman (New York: Norton, 1973), s. 74. J.H.W. Van Ophuijsen 1917'de erkeklik kompeksiyle kadın kısırlık kompleksini ayırdı. Birincide kötü muamele görmek ve sonuçta kötü hissetmenin yanında suçluluk duygusu yoktur. Van Ophuijsen'in "Erkeklik Kompleksine Katkılar"ı Ruiten-

beek'in "Psychoanalysis and Female sexuality, s. 61"de bulunabilir. Bu çalışma 1917'de Hollanda Psikanaliz Derneğinde okundu ama 1924'te basıldı.

35. SE, cilt 19, s. 251.

36. Karl Abraham, "Manifestation of the Female Castration Complex," (International Journal of Psychoanalysis 3) Mart 1922: 1-29. Tebliğ ilk kez 1920 Lahey konferansında takdim edildi. Louise Kaplan'a göre çalışma, erkeklerin kadınlarla ilgili şikayetleriyle ilgiliydi. Kaplan, "Female Perversions," (New York: Doubleday, 1991), s. 79. Ayrıca bak. Freud-Abraham s. 287'de 5 Mayıs 1919 tarihli Abraham mektubu.

37. Freud 1928'de Jones'a yazdığı bir mektupta ilk kadın gelişmelerinin tatmin edici olmadığını ve kadın heteroseksüelliğinin kız çocuğun anne memesini emmesiyle başladığını belirtti. Freud'dan Jones'a, 22 Şubat 1928, Freud-Jones, s. 641; Grosskurth, "Melanie Klein," s. 181.

38. SE, cilt 19, s. 142, 175. Abraham'ın çalışmasından üç yıl sonra Freud "Penis durumu" ve "kısırlık kompleksi" fikrini ortaya sürdü. Daha önce oral, anal ve genital olmak üzere üç seks gelişme aşamasından söz etmişti. Her aşam dünyayı organize etmenin bir türüne uyuyordu: konu/obje, aktif/pasif ve erkek/dişi. Yeni çalışmada anal ve genital aşama arasında bir de erkeklik uzvu aşaması varsayıldı. Bu aşamada her iki cinsiyet de bir tek, sadece erkek tenasül uzvunun farkındaydı. Bu aşamanın bölünme özelliği olan erkek uzvu/hadımlık, önemli bilgiydi ve iki tenasül uzvu olduğunu gösteriyordu.

39. SE, cilt 20, s. 143; cilt 22, s. 124.

40. Aynı, cilt 20, s. 137-38.

41. Viyana'daki gençler kliniğinin başında August Aichhorn vardı. Erik Erikson ve Peter Blos da gençler analiz çalışmaları yaptılar. Bak, SE, cilt 19, s. 273; Denise Riley, "War in the Nursery: Theories of the Child and Mother," (Londra: Virago Press, 1983), s. 71; Anna Freud, "The Psychoanalytic Treatment of Children: Technical Lectures and Essays," çevir. Nancy Procter-Gregg, (Londra: Imago Yayınları, 1947), s. x, 319-20: Edith Kurzweil, "The Freudians: A Comparative Perspective (New Haven, Conn.: Yale Üniv. Yayın. 1989), s. 134. Budapeşte'de çocuk analizi için bak. *Ferenczi-Freud*, 31 Mayıs 1931, Freud-Ferenczi, cilt 3, s. 410.

42. Helene Deutsch, "The Psychology of Woman in Relation to the Functions of Reproduction," (International Journal of Psychoanalysis 6 - 1925): 404-18 (onun Salzburg kongresi konuşması); Karen Hornel, "The Flight from Womanhood: The Masculinity Complex in Women, as Viewed by Men and Women," (International Journal of Psychoanalysis 7- Temmuz-Ekim 1927):

324-39; Roazen, "Helene Deutsch," s. 338-43; Helene Deutsch, "Zur psychologie der weiblichen Sexualfunktionen" (Viyana: Verlag, 1925), çev. Psychoanalysis of the Sexual Functions of Women), Londra'da Karnac 1991'de yeni baskı yaptı; Helene Deutsch, "On Female Homosexuality," (Psychoanalytic Quarterly - 1923): 484-510. Ayrıca bak. Appignanesi ve Forrester, "Freud's Women," s. 307.

43. Horney, "Flight," çeşitli yerlerde.
44. Melanie Klein, "The Psychological Principles of Infant Analysis, 1926", (Contributions to Psychoanalysis, 1921-1945), Londra: Hogarth Press, 1948, s. 140-51. Çocuğun anneye karşı korkusuna misileme konusunu inceleyen Klein en küçük çocuğun bile bilinçaltı suç duygusu hissettiğini belirtti. Grosskurth, Melanie Klein, s. 123-24: Pery Meisel ve Walter Knedrick, ed. "Bloomsbury/Freud: The Letters of James and Alix Strachey, 1924-25" (New York, Basic Books, 1985), s. 21.
45. Edrnest Jones şöyle yazdı: "Erkek analizciler gereksiz yere penisle ilgili görüşlere yönlendirildiler... kadın organlarına yeterince önem verilmedi." "Phallocentric" terimi (penis merkezli) ilk kez 1927'de OED'de görüldü. Bazıları bunu Jones'un icat ettiğini söylediler.
46. Jeanette C. Gadt, "The New Democratic Woman of Modernity: Georgia O'Keeffe and Melanie Klein, "American Journal of Psychoanalysis 54," no. 2 (1994): 173:87.
47. Melanie Klein, "The Psychotherapy of the Psychoses" 1930, Klein, "Contributions to the Psychoanalysis", s. 251-53, 268.
48. Melanie Klein, "The Psychoanalysis of Children," çevi. Alix Strachey, düz. Strachey ve H.A. Thorner, (New York: Free Press, 1984), s. 35-57.
49. SE, cilt 21, s. 230-31.
50. Sudhir Kakar, "Culture and Psyche: Psychoanalysis and India," (New York: Psych Press, 1997), s. 60. Ayrıca bak. Ashis Nandy, "The Savage Freud," (The Savage Freud and Other Essays on Possible and Retrievable Selves), Princeton, N.J.: Princeton Üniv. Yayın. 1995, s. 103, 109; T.C. Sinha, "The Development of Psychoanalysis in India," International Journal of Psychoanalysis 47 (1966): 430.
51. Tanrıça Devi bir gün sadece kendisini yenebilecek bir erkeği koca olarak kabul edeceğini söyledi. Şeytani Mahisasaura büyük bir orduyla gelip onu almak istedi; Devi yalnız başına, bir aslana binmiş olarak geldi. Sonra aslandan indi ve kılıcıyla binlerce şeytanın başını kesti. Mahisasaura şaşırdı ve bir file dönüştü. Devi onun hortumunu kesince düşmanı bu kez buffalo ul-

du ve Devi ona binerek ölümüne götürdü. Ancak Shiva gelip onun önünde eğilince Devi çılgınca dansını bıraktı, dilini çıkardı ve utandı. Diğer bir deyişle annenin gücü her şeye yeter, cinsellik açısından da güçlüdür o ama baba ya da oğul onun karşısında boyun eğerler.

52. Bu mahremiyetin değeri ve psikanaliz için imaları çoğu zaman modernizmin çağdaş çalışmalarında unutulur. Örneğin Ann Douglas, "Terrible Honesty"sinde cinsellik dolu modern kültürün, Victoria kültürel topraklarında devriye gezen güçlü kadın gardiyan Titaness'e saldırdığı anlatılır. James Joyce da kadınlarda şiir fikrine son verdiği için T. S. Elliot'un "The Waste Land"inden söz eder, Joseph Hergesheimer Amerikan edebiyatını eteklik içinde boğulmuş olarak tanımlamış, George Simmel de anneyi modernizm kırlarında kımıldatılmaz bir kayaya benzetmiştir. Fakat Douglas modernizmin bu yorumunu kendi gözlemleriyle uzlaştırmaz ve Titaness'in bazen kendi kızlarına karşı da acımasız olduğunu söyler. Modern erkek çocuk kendisini annenin çevresinden koparırken, kız çock da aynı şeyi yapar. Anneler kızlarını kısırlıkla korkutarak korumaya çalışırlar. Douglas'ın gösterdiği gibi, 1926 "The Nation" serisinde annelerin bazen yaralayıcı baskısından söz edilir. Stella Dallas filminde anne kızının kanını emen bir vampir gibi gösterilmiştir.
53. Herney'nin Abraham'la analizi Elisabeth Roudinesco ve Michel Plon'un "Dictionnaire de la Psychanalyse"inde anlatılır, (Paris: Fayard, 1997), s. 460-61. Alıntı, Horney, "Flight,"tan, s. 331, 338.
54. Alex Zwerdling, "Virginia Woolf and the Real World," (Berkeley, California Üniv. Yayın, 1968), s. 294-96.
55. Jacques Quen ve Eric T. Carlson, "American Psycoanalysis: Origins and Development (New York: Bruner/Mazel, 1978), s. 148. John Dollard ve Edward Sapir'ın kurduğu "Kültür ve Kişilik" antropoloji okulu, ortak yanları ve deneyimleri olan insanların bir arada olduğu bir topluluğun tanımını yapmayı amaçlıyordu. Columbia'da Clark derslerinden sonra Freud konulu bir seminer veren Franz Boas'la birlikte antropologlar Freud'la ilgilendiler. "American Anthropologist"te (1916) Freud konusunu işleyen ilk antrpolog Elsie Clews idi, ama esas ilhamı veren Edward Sapir oldu. Weston LaBarre'a göre, "Resmî antropoloji yayınları psikanalizi görmezden gelir ve onlara değer vermezken, Sapir öğrencilerine Abraham, Jones, Ferenczi ve diğer klasik yazarların eserlerini okutuyordu." Bak. Steven Marcus, "Psychoanalytic Theory and Culture," (Partisan Review 49, no. 2, 1982: 224-37: Ralph Linton, "The Study of Man" (New York: D. Appleton- Century Co., 1936): Thomas Hartshorne, "The Distorted Image: Changing Conceptions of the American Cha-

racter Since Turner," (Cleveland: Case Western Press, 1968), s. 119-34; Fred W. Vogt, "A History of Ethnology," (New York: Holt, Rinehart ve Winston, 1975), s. 440; Edward Sapir, "The Emergence of the Concept of Personality in a Study of Cultures" (1934), Culture, Language and Personality, (Berkeley, California Üniv. Yayın. 1949); Geza Roheim, "The Origin and Function of Culture (New York: Nervous and Mental Disease Monographs, 1943), s. 83-84; B. J. Bergen ve S.D. Rosenberg, "The New Neo-Freudians," (Psychiatry 34, no. 1 (1971): 31; Paul Robinson, "The Freudian Left: Wilhelm Reich, Geza Roheim, Herbert Marcuse (New York: Harper & Row, 1969), özellikle s. 93-96; Weston LaBarre, "Geza Roheim," Franz Alexander, "Psychoanalytic Pioneers," (New York: Basic Books, 1966).

56. Eric Fromm'un Amerikalı sosyal bilimciler 1941 listesinde özellikle psikanalizden etkilenmiş olanlar içinde Dollard, Laswell, Benedict, J. Hallowell, Linton, Mead, Sapir ve Kardiner de vardı. Bak. Fromm, "Escape from Freedom," (New York: Farrar & Rinehart, 1991), s. 13. Yale okulunun etkisi sosyal psikolog Otto Klineberg ve antropolog Hortense Powdermaker'da görülür.
57. Karen Horney, "The Neurotic Personality of Our Time," (New York: Norton, 1937), s. 46-47, 14, 34-36, 76-77, 86, 140, 270, 276, 280, 284-87.
58. Horney, "Inhibited Femininity," s. 74, 89.
59. Horney, "Feminine Psychology," s. 83 ve çeşitli yerlerde. Horney, Robert Briffault'un "The Mothers," (1927) çalışmasına dayandı.
60. Horney'e göre mazoşizmin amacı insanın kendisine acı vermesi değil feragat etmesidir. Alıntı Susan Quinn'den, "A Mind of Her Own: The Life of Karen Horney," (New York: Summit Books, 1987), s. 270.
61. Alıntı Martin Birnbach'dan, "Neo-Freudian Social Philosophy," (California Stanford Üniv. Yayın. 1961), s. 52.

62. Carl Rollyson, "Rebecca West: A Life," (Londra: Hodder and Stoughton, 1995), s. 134-35.
63. Kent'den alıntı, "Making Peace," s. 136-37.
64. Aynı, s. 134.
65. Virginia Woolf'tan Molly McCarthy'ye, "The Letters of Virginia Woolf," ed. Nigel Nicholson (Londra: Hogarth Press, 1977), cilt 3, s. 134-35.
66. Zwerdling, "Virginia Woolf and the Real World," s. 295-96; Virginia Woolf, "A Room of One's Own," (San Diego, HParcourt Brace Jovanovich, 1989), s. 58. "Three Guineas"ın ilk adı, "Men Are Like That," idi.
67. Bazılarına göre, Freud'un 1925 denemesinden sonra geçen sessiz altı yıl,

onun annesi Amelie ile olan karmaşık ilişkilerini yansıtıyordu. Didier Anzieu şöyle yazdı: "Freud'a göre Kronos gibi çocuklarını yiyip bitiren kişi babaydı; anne bir noktaya kadar tehdit ediyordu; baba parçalanma ve suçlayıcı endişe duygularını fiziksel analizle değil, kokain ve tütünle bastırıyordu." Didier Anzieu, "Freud's Self-Analysis," çev. Peter Graham, (Londra: Hogarth Press and the Institute of Psychoanalysis, 1986), s. 570. Elisabeth Roudinesco dahil bazıları da Freud'un yirmili yıllar sonundaki sessizliğini kızı Anna'nın görüşlerini Melanie Klein'a karşı savunmasına bağladılar. Roudinesco ve Plon, "Dictionnaire," s. 976.

68. SE, cilt 21, s. 226.
69. Jones'dan Freud'a, 10 Ocak 1932, ve Freud'dan Jones'a, 23 Ocak 1932, Freud-Jones, s. 689; Appignanesi ve Forrester, "Freud's Women," s. 444.
70. SE, cilt 21, s. 234.
71. Aynı, cilt 22, s. 120.
72. Donald L. Burnham, "Freud and Female Sexuality: A Previously Unpublished Letter," (Psychiatry 34 (Ağustos 1971): 329.
73. SE, cilt 21, s. 236-37, 243. Freud küçük kızın o yaşta kadınlaştığı fikrini reddetti cinselliğin biyolojik özelliğine karşı çıkarak psikolojik özellik üzerinde durdu. 1930'da şöyle yazdı: "Belirli bir yaştan sonra iki cinsiyet arasında belirli bir çekim alanı olduğuna inansaydık kolay bir çözüm bulmuş olurduk. (Aynı, cilt 22, s. 119). Erkek cinselliği de elbette psikolojikti, ama onun psikolojisi erken dişi objesi ve penisin davranışıyla biyolojinin gereğini daha yakından izliyordu. Freud'un dişilik konusundaki görüşü pek çok eleştirinin aksine onun biyolojik yoldan sapmasını vurguluyordu. Bu da onu diğer bazı özellikler gibi psikanaliz düşüncenin ve modern kültürün merkezine yerleştirdi.
74. Aynı, cilt 21, s. 157.
75. Riviere, "Womanliness as a Masquerade," Ayrıca bak. James Strachey, Paula Heimann ve Lois Munro, "Joan Riviere," (International Journal of Psychoanalysis 44 (1963): 228-35.
76. SE, cilt 23, s. 250-53.

Bölüm Dokuz

1. "Genel" ve "Özel" kavramları Hannah Arendt tarafından 1956'da "The Human Condition" ile yeniden keşfedildi. Fakat Arendt bunları eski Yunan anlamlarında kullandığını düşünüyordu. Yetmişli yılların başlarında ikinci fe-

nimizm dalgasının etkisiyle kavramlar yeniden düzeltildi, benim çalışmam "Capitalism, the Family and Personal Life," 1971-72'de Socialist Revolutin gazetesinde yayınlandı ve 1976'da kitap olarak çıktı. Bu kitap "kamu, ya da genel" ve "özel" sözcüklerini sanayileşmeyle başlayan aile ve ekonomik yaşam arasında uygulayarak tarihe mal etti.

2. Zeev Sternhell, "Fascism," (The Blackwell Encyclopedia of Political Though," ed. David Miller (Oxford: Blackwell, 1987), s. 148-50.
3. Freud'un çalışmasının Almanca başlığı "Massenpsychologie," Max Horkheimer ve Theodor W. Adorno'ya göre bir tür "yansıtmayan katılım, ya da paylaşma" anımsatıyor, "Aspects of Sosiology" (1956; yeni bas. Boston: Beacon Press, 1972), s. 72.
4. SE, cilt 23, s. 126.
5. Aynı, cilt 18, s. 69.
6. Hippolyte Taine, "Les Origines de la France Contemporaine," (Paris: Hachette, 1875-93). Freud'dan Minna Bernays'a, 3 Aralık 1885, Jones'dan alıntı, cilt 1, ve Peter Gay, "Sigmund Freud: A Life for OurTime," (New York: Norton, 1988), s. 48. Ayrıca bak. Jaap van Ginneken, "The Killing of the Father: The Background of Freud's Group Psychology," (Polytical Psychology 5, no. 3 (1984): 391-414.
7. SE, cilt 18, s. 78.
8. Wilhelm Reich, "Reich Speaks of Freud," ed. Mary Higgins ve Chester M. Raphael (New York: Farrar, Straus ve Giroux, 1867), s. 20, 35.
9. Paul Weindling, "Health, Race and German Politics Between National Unification and Nazism, 1870-1945" (Cambridge, İng.: Cambridge Üniv. Yayın. 1989).
10. Helmut Gruber, "Red Vienna: Experiment in Working-Class Culture, 1919-1934," (New York: Oxford Üniv. Yayın. 1991); Max Adler'in takipçisi ve eğitimli teorici olan Otto Felix Kanitz yeni eğitim sisteminin proletarya çocuklarına sosyal aşağılık duygularını yenmeyi öğreteceğini söyledi. Anson Rabinbach, "The Crisis of Austrian Socialism," (Chicago Üniv. Yayın. 1983), s. 188-89.
11. Paul Robinson, "The Freudian Left: Wilhelm Reich, Geza Roheim, Herbert Marcuse (New York: Harper & Row, 1969), s. 53.
12. Rabinbach, "Austria Socialism," s. 32-33.
13. Wilhelm Reich, "People in Toruble," (New York: Farrar, Straus and Giroux, 1976).
14. Walter Rathenau'nun sağcı Yahudi düşmanları tarafından öldürülüşünü

protesto eden işçilerin 1922 Frankfurt mitingi Canetti'yi etkiledi. Freud'un "Crowds and Power,"ına cevabını 1959'a kadar tamamlayamadı ama Freud okumasının bağımsız entelektüel yaşamının başı olduğunu söyledi. Elias Canetti, "The Torch in My Ear," çev. Joachim Neugroschel, (New York: Farrar, Straus ve Giroux, 1982), s. 147-49; Thomas H. Falk, "Elias Canetti," (New York: Twayne, 1993), s. 84.

15. Elias Canetti, "Crowds and Power," (New York: Seabury, 1978), s. 29.
16. Canetti'ye göre Schreber'in kalabalık fantezilerinin Naziler hakkında kehanetti; ikisi de ortaçağ Almanyası ormanından doğmuş, Alman halkının özel kalabalık simgesi olan ordudan söz ettiler. Ritchie Robertson, "Between Freud and Nietzsche: Canetti's Crowds and Power," Edward Timms ve Ritchie Robertson, "Psychoanalysis in Its Cultural Context," (Edinburg Üniv. Yayın. 1992), s. 109-24.
17. Gruber, "Red Vienna," s. 158-161. Atina Grossman, "Reforming sex: The German Movement for Birth Control and Abortion Reform, 1920-1950," (New York, Oxford Üniv. Yayın. 1995). Reich'ın önemini abartma konusunda uyardı.
18. SE, cilt 21, s. 113.
19. Reich'ın anaerki konusundaki fikirleri için bak. onun 1932 "Imposition of Sexual Morality," (Sex- Pol: Essays, 1929-1934), ed. Lee Baxandall (New York: Vintage, 1972), s. 89.
20. Elisabeth Roudinesco, "Histoire de la psychanalyse en France," 2 cilt (Paris: Fayard, 1994), cilt 2, s. 45. Rusya'da psikanaliz için bak. Die Internationale Zeitschrift für Psychoanalyse, Alexander Luria, 1923, 1924 ve 1926 ve Siegfried Bernfeld, 1932.
21. Martin A. Miller, "The Origins and Development of Russian Psychoanalysis, 1909-1930," (Journal of the American Psychoanalytic Association 14, no. 1:132; Alexander Etkin, "Eros of the Impossible: The History of Psychoanalysis in Russia," çev. Noah ve Maria Rubens, "Boulder, Colo.: Westview Press, 1997), s. 243-44.
22. Wilhelm Reich, "The Sexual Revolution: Toward a Self-Governing Character Structure, değ. ed. çev. Theodore P. Wolfe," (New York: Farrar, Straus ve Giroux, 1969), s. 123-25, 142-43, 238. Ayrıca bak. Wilhelm Reich, "Dialectical Materialism and Psychoanalysis," (orijinali Moskova gazetesinde, 1927'de "Under the Banner of Marxism," adıyla çıktı, ve "The Sexual Struggle of Youth," (1932; yeni baskı, Londra: Socialist Reproduction, 1972).
23. Higgins and Raphael, "Reich Speaks," s. 114.
24. Wilhelm Reich, "Die Stellung der Psychoanalyse in der Sowjetunion," (Die

psichoanalytische Bewegung, no. 4 (1929): 359-68; Moshe Wulf, "Zur Stellung der Psychoanalyse in der Sowjetunion," (Die psychoanalytische Bewegung No. 1 (1930): 70-75.

25. Gruber, "Red Vienna," s. 158-161-62.
26. Emil Lederer 1929 yılında yazdığı bir denemesinde iki gurubun ortam bir amaçla birleşmesini istedi. En önemli çağdaş anlatım, Siegfried Kracauer'in 1930 "White Collar Workers"da orta sınıfın güvensizliği ve duygusal hassasiyeti anlatıldı. Kracauer, "Onlar ekonomik krizden etkilenmiş liberal sistemde yer bulamıyor ama Marksizme de sığınmak istemiyorlar," diye yazdı, "The Mass Ornament: Weimar Assay," (Cambridge, Mass.: Harvard Üniv. Yayın. 1995), s. 123. Ayrıca bak. Arno Mayer, "The Lower Middle Class as Historical Problem," (Journal of Modern History 47 (Eylül 1975): 409-36.
27. "Faşist zihniyeti esir olmuş ama otoriter olmak isteyen ve aynı zamanda asi küçük adam zihniyetidir," dedi. Bak. Wilhelm Reich, "The Mass Psychology of Fascizm," (New York: Farrar, Straus ve Giroux, 1970), s. 47.
28. Grossman, "Reforming Sex," s. 120-21; Gruber, "Red Vienna," s. 158-59, 169-70; Roudinesco, "Histoire," cilt 2, s. 45; Daniel Burston, "The Legacy of Erich Fromm," (Cambridge, Mass.: Harvard Üniv. Yayın, 1991), s. 208; David Boadella, "Wilhelm Reich: The Evolution of His Work," (Boston, Arkana, 1985), s. 82-83.
29. Grossman'a göre, "Reforming Sex, s. 120-21," SEXPOL Alman Komünist Partisinin Birlik Komitesi ya da Proletarya Seksüel Reform İttifakıydı.
30. Freud'dan Ferenczi'ye, 24 Ocak 1932, Freud-Ferenczi, cilt 3, s. 426; Jones, cilt 3, s. 166; Robinson, "Freudian Left," s. 36-37. Freud'un Reich'ı "saçma" olarak tanımlaması, Michael Molnar, ed. "The Diary of Sigmund Freud: A Record of the Final Decade," çeviri, Michael Molnar (New York: Scribners; Toronto: Maxwell Macmillan Canada; New York: Maxwell Macmillan International, 1992), s. 119. Freud'un teklif editör yorumu Higgins ve Raphael "Reich Speaks," s. 155.
31. Anna Freud'dan Jones'a, 27 Nisan 1933, CFA/Fol/30; Jones'dan Anna Freud'a, 9 Aralık 1933, CFA/Fol/o6; Anna Freud to Jones, 1 Ocak 1934, CFA/Fol/o6, İngi. Psikanaliz Derneği Arşivi (BPS).
32. Karl Fallend ve Bernd Nitzschke, ed. "Der Fall Wilhelm Reich zum Verhaltnis von Pslychoanalyse und Politik," (Frankfurt: Suhrkamp, 1997); Zvi Lothane, "The Deal With the Devil to Save Psychoanalysis in Nazi Germany," The Psychoanalytic Review 88 (2001): 197-224.
33. Wilhelm Reich, "The Function of the Orgasm: Sex-Economic Problems of

Biologycal Eenergy," çeviri Theodore P. Wolfe, (New York: Noonday Press, 1961), s. 265; Higgins and Raphael, "Reich Speaks," s. 189, 255-61.

34. Russell Jacoby'den alıntı, "The Repression of Psychoanalysis," (New York: Basic Books, 1983), s. 82.
35. Robinson, "Freudian left," s. 56.
36. Geoffrey N. Cocks'dan alıntı, "Psychotherapy in the Third Reich: The Göring Institute," (New York: Oxford Üniv. Yayın. 1985), s. 88. Ayrıca bak. Geoffrey N. Cocks, "The Professionalization of Psychotherapy in Germany, 1928-1949," (German Professions: 1800-1950) ed. Geoffrey Cocks and Konrad H. Jarausch, (New York: Oxford Üniv. Yayın, 1990), s. 308-28.
37. Monlar, "Diary," 17 Nisan 1933 girişi. Anlatımlarım bu malzeme yanında Regine Lockot'a da dayanır, "Erinnern und Durcharbeiten: Zur Geschichte der Psychoanalyse und Psychotherapy im Nationalsozialismus," (Giessen: Psychosozial-Verlag, 2002), ve Karen Brecht, "Here Life Goes On in a Most Peculiar Way," Hamburg: Kelner Verlag.
38. Harald Schultz-Hencke'nin 1927 "Einfuhrung in die Psychoanalyse"i, çocukça arzuların söndürülmesinde yetişkin yaşamın ve kültürün rolü üzerinde durdu ve bu anlamda Reich'ın tersi bir görüş bildirdi. Reich ve Schultz-Hencke, Karen Horney'yi önemli ölçüde etkilediler.
39. Jones, cilt 3, s. 185; Cocks, "Psychotherapy, s. 90. Bu da daha büyük bir göçün bir parçasıydı. Almanya'da 1933'te yaklaşık iki bin psikiyatr varken, bu sayı 1939'da yaklaşık altı yüze indi. Edward Timms ve Naomi Segal, ed. "Freud in Exile: Psychoanalysis and Its Vicissitudes," (New Haven, Conn.: Yale Üniv. Yayın, 1988), s. 54; Uwe Henrick Peters, "The Psychoanalytic Exodus: Romantic Antecedests and the Loss of Geman Intellectual life," (Freud in Exile," s. 65-79; Susan Quinn, "A Mind of Her Own: The Life of Karen Horney," (New York: Summit Books, 1987), s. 241. Eitingon bu kritik dönemin büyük bölümünde Filistin'deydi.
40. Anna Freud'dan Jones'a, 18 Ağustos 1934, CFA/Fo2/10, BPS.
41. "Psychoanalysis and Contemporary Thought 11, no. 2 (1988): Norbert Freedman, "The Setting and the Issues," s. 2002-202; Anna Antonovsky, "Aryan Analysis in Nazi Germany," s. 218-19; Karen Brecht, "Adaptation andr Resistance: Reparation and the Return of the Repserred," s. 235; Robert S. Wallerstein, "Psychoanalysis in Nazi Germany: Historical and Psychoanalytic Lessons," s. 356. Ayrıca bak. Edith Kurzweil, "The Freudians: A Comparative Perspective," (New Haven, Conn.: Yale Üniv. Yayın. 1989), s. 48.
42. Mektup Bernd Nitzschke'nin, "La psychanalyse consideree comme une sci-

ence <a> politique," (Revue international d'histoire de la psychanalyse) no. 5 (1992): 174.

43. Anna Freud aynı zamanda Edith Jacobson'un dikkatsiz olduğunu ve analiz hareketini tehlikeye attığını düşünüyordu, bak. Mrs. Hoel'den Ernest Jones'a, 4 Ocak 1935, Go7/BC/Fo1/o1, BPS.
44. Jones cilt 3, s. 185; Cocks, "Psychotherapy: Kurzweil, "Freudians," s. 48; Dierk Juelich, "Critique of Civilization and Psychoanalytic Identity," (Psychoanalysis and Contemporary Thougt 11, no. 2 (1988): 321-35. "Gleichschaltung," için bak. Renate Bridenthal, Atina Grossman ve Marion Kaplan, "When Biology Became Destiny: Women in Weimar and Nazi Germany," (New York: Monthly Review Press, 1984), s. 21.
45. Aryeh Maidenbaum ve Stephen A. Martin, ed. "Lingering Shadows: Jungians, Freudians and Anti- Semitism," (Boston: Shabmhala, 1991), s. 37.
46. Jones'dan Anna Freud'a, 11 Kasım 1935, Go7/GC/Fo1/15, BPS.
47. Van Ophuijsen'den Jones'a, 18 Temmuz 1933, COA/Fo6/56, BPS.
48. Jones, cilt 3, s. 296-301.
49. Edith Kurzweil, "The New York Psychoanalysis Between 1933 and 1943," yayınlanmamış çalışma.
50. Fenichel'den Jones'a, BPS.
51. Anna Freud'dan Jones'a, 3 Kasım 1936, BPS.
52. Molnar, "Diary," s. 300.
53. Dörtle on dört arasında değişen ve Grup A denen birlikti bu. Bazı raporlara göre Hitler ve Freud resimleri yan yana asılıydı.
54. Molnar, "Diary," s. 209; Richard F. Sterba, "Reminiscences of a viennese Psychoanalyst," (Detroit: Wayne State Üniv. Yayın. 1982).
55. Norbart Freedman, "Setting," s. 200; Brecht, "Adaptation," s. 240/-41; Marie Langer, "From Vienna to Managua: Journey of a Psychoanalyst," (Londra: Free Association Books, 1989), s. 1, 78-80,
56. Elisabeth Roudinesco, "La bataille de cent ans," cilt 1, (Paris: Ramsay, 1982; Seuil, 1986), s. 181-221, 395-411.
57. Roudinesco, "Histoire," cilt 2, s. 170; Elisabeth Roudinesco, "Documents concernant l'histoire de la psychanalyse en France durant l'Occupation," (Confrontations 16) Sonbahar 1986: 243-78; Alain de Mijolla, "La psychanalyse et psychanalstes enFrance, 1939-1945," (Revue internationale d'histoire de la psycanalyse, no. 1) 1988: 167-222.
58. Paul Roazen, "Psychoanalytic Ethics: Edoardo Weiss, Freud and Mussolini," (Journal of the History of Behavioral Sciences 27) Ekim 1997: 370; A.M. Ac-

cerboni, "Psychoanalysis and Fascism, Two Incompatible Approaches: The Difficult Role of Edoardo Weiss," (Review of the International History of Psychoanalysis 1) 1988: 225-40; Glauco Carloni, "Freud and Mussolini: A Minor Drama in Two Acts, One Interlude and Five Characters," (L'Italia nella Psicoanalisis,) 1989: 51-60.

59. H. Stuart Hughes, "The Sea Change, 1930-1965," (New York: Harper & Row, 1975), s. 10; Jones, cilt 3, s. 180, 221. Bak. Abraham'dan Freud'a, 31 Ekim 1914, Freud-Abraham, s. 201, Levi-Bianchini hk. Jones ve Hughes'un bahsettiği Mussolini yardın teklifi bilimsel araştırma gerektirir.
60. Freud 1931'de onun o pozisyona gelmesini istedi ama Ferenczi yirmili yılların sonlarında IPA başkanlığına seçilmeyince kırıldı. Ferenczi, "kayıp vakaların sığınağı" olarak ünlenmişti. Michael Balint, "Sandor Ferenczi, Obit 1933," (International Journal of Psychoanalysis 30, 1949): 30, 215-19; Michel Franz Basch, "The Self-Object Theory of Motivation and the History of Psychoanalysis," (Kohut's Legacy,) ed. Paul Stepansky ve Arnold Goldberg (Hillsdale, N.J.: Analytic Press, 1984) s. 10.
61. Molnar, "Diary," s. 111.
62. Freud'dan Eitingon'a, 9 Ocak 1932, Molnar, "Diary," s. 119.
63. Onun sözleri: "Baskı altında sükûnet, profesyonel riyakarlık ve -onun arkasına gizlenmiş ama asla açıklanmamış- hastadan hoşlanmama ki bunu tüm benliğinde hissetti—böyle bir durum hastayı çocukluğunda etkileyen durumdan pek de farklı değildi." Sandor Ferenczi, "Confusion of Tongues Between Adults and the Child," (Final Contributions to the Problems and Methods of Psychoanalysis) Londra: Hogarth Press, 1955, s. 159-60.
64. Her üye gibi baba da baştan sona eleştiriye tâbi olabilirdi ki bunu aile babasının saçma üstünlüğü olmadan kabul edecekti." Sandor Ferenczi, "Über den Lehrgang des Psychoanalytikers," (Bausteine zur Psychoanalyse, Band II-I: Arbeiten aus den Jahren 1908-1933 (Bern: Huber, 1964) s. 468-89; Andre E. Haynal, "Controversies in Psychoanalytic Method: From Freud to Ferenczi to Michael Balint," (New York Üniv. Yayın. 1989), s. 27-28. Ferenczi 1932 Wiesbaden kongresine hazırladığı baştan çıkarma savunmasını Freud'a okudu ve o da Anna'ya şöyle yazdı: "Onu dinlerken şaşkına döndüm. Benim otuz beş yıl önce inandığım ve sonra terk ettiğim etiolojik görüşleri var... Malzemeyi sağlama tekniği konusunda hiçbir şey söylemedi bana." Bak. Molnar, "Diary," 2 Eylül 1932, s. 131. Ferenczi konfgrede kendisini susturmak isteyenlere cevap verdi. Oedipus kompleksi yanında, büyüklerin çocuk sevgisi gibi göstermeye çalıştığı, bastırılmış cinsel duygulara dikkat etmek gerekir," de-

di. Bak. Sandor Ferenczi, "The Principle of Relaxation and Neocatharsis," (Internationale Zeitschrift, 1939), yeni baskı Ferenczi, "Final Contributions."

65. Balint'ten Ernest Jones'a, 22 Ocak 1954, CBC/Fo2/11, PBS.
66. Sigmund Freud, "In Memorium S. Ferenczi," (International Journal of Psychoanalysis 14 (1933): s. 299.
67. Peter Kutter, ed. "Psychoanalylsis International: A Guide to Psychoanalysis Througout the World (Stuttgart: Fromman-Holzboog, 1992).
68. Benjamin Harris ve Adrian Brock, "Otto Fenichel and the Left Opposition in Psychoanalysis," Journal of the History of Behavioral Sciences 27, (Nisan 1991): 159.
69. Jacoby, "Repression," s. 90, 105, 96, 132. Fenichel'in Marx-Freudcu düşüncesi için bak. onun "Psychoanalysis as the Nucleus of a Future Dialectical Materialist Psychology," (American Imago 24, no. 4 (Kış 1967): 290-311.
70. Landauer tutuklanmadan önce Hollanda'ya gitti. Christine Brinkgreve, "The Psychanalytic Underground (Holland, 1940-45)," (Current Issues in Psychoanalytic Practice 3, no. 1) New York: Havorth Press. 1986; Ernst Federn, "Witnessing Psychoanalysis: From Vienna Back to Vienna via Buchenwald and the USA," (Londra: Karnac, 1990). Ernst Federn ile Viyana'da söyleşi, Kasım 1994.
71. Freud-Jung, s. 260, no. 4, 411 no. 4.
72. Maurice Haber, "Belgium," Kutter, ed. (Psychoanalysis International, cilt 1, s. 25.)
73. Frederik van Gelder, "Psychoanalysis and the Holocaust," (Institut für Sozialforschung 6: 81. Frank muhtemelen kamplarda birkaç saat kaldı.
74. William M. Jonston, "The Austrian Mind: An Intellectual and Social History, 1848-1938. (Berkeley: Califonia Üniv. Yayın. 1983), s. 381.
75. Gottfried R. Bloch, "Unfree Associations: A Psychoanalyst Recollects the Holocaust," (Los Angeles: Red Hen Press, 1999).
76. Elisabeth Roudinesco ve Michael Plon, "Dictionnaire de la psychanalyse," (Paris: Fayard, 1997), s. 906.
77. Gay, "Freud," s. 460; Ruth Jaffe, "Moshe Wulff," Franz Alexander, "Psycoanalytic Pioneers," (New Brunswick, N.J.: Transaction, 1995), s. 200-209. Filistinli aydın Yahudiler arasında psikanalize duyulan ilgiyle ilgili ilk ipucu 1910'da Freud'un Yahudi Folklorcu Alter Druyanov'a yazdığı mektuptur; Freud burada rüya teorisinin Talmud'a dayanmadığını ve Yunan rüya teorilerine benzediğini söyler.
78. Jones, cilt 3, s. 30.

79. Martin Shepherd, "Fritz." (New York: Dutton, 1975).
80. Wulf Sachs, "Black Anger," Saul Dubow'un Black Hamlet'i Wulf Sachs'a takdimi, (Baltomore: John Hopkins Üniv. Yayın. 1996), s. 27.
81. Marcia Reynders Ristaino, "Port of Last Resort: The Diaspora Communities of Shanghai," (Stanford, Calif. Stanford Üniv. Yayın. 2001), s. 131; Kutter, "Psychoanalysis International," cilt 2, s. 97.
82. Arnaldo Rascovsky, "Notes on the History of Psychoanalytic Movement in Latin America," (Psychoanalysis in the Americas: Orijinal Contributions from the First Pan-American Congress for Psychoanalysis," ed. Robert E. Litman (New York: International Universities Prass. 1966); Jorge Balan, "Cuentame tu vida: Una biografia colectiva del psicoanalisis argentino (Buenos Aires: Planeta Espejo de la Argentina, 1991); Mariano Ben Plotkin, "Freud, Politics and the Portenos: The Reception of Psychoanalysis in Buenos aires, 1910-1943," (Hispanic American Historical Review 77, no. 1 (Şubat 1997).
83. Marie Langer, "Vienna to Managua: Jodurney of a Psychoanalyst," (Londra: Free Association Press, 1989).
84. E. Fuller Torrey, "Freudian Fraud: The Malignant Effect of Freud's Theory on American Thought and Culture," (New York: Harper Collins, 1992), s. 35-37. "Commenweal" 1933'te "Freud'a Elveda," başlığıyla psikanalizin bittiğini yazdı. 1935'te "American Mercury," de "Psikanalizin Alaca Karanlığı," başlığıyla bir yazı verdi.
85. Franz Alexander, "Psychoanalysis Comes of Age," (Psychoanalytic Quarterly 7, 1938): 99-106.
86. K. R. Eissler, "Medical Orthodoxy and the Future of Psychoanalysis," (New York: International Universities Press, 1965), s. 232, n. 50.
87. Jones, cilt 3, s. 300; Clarence Oberndorf, "A History of Psychoanalysis in America," (New York: Grune and Stratton, 1953), s. 180-81.
88. Elisabeth Young-Bruehl, "Anna Freud: A Biography," (New York: Summit Books, 1988), s. 262; Jones, cilt 3, s. 300; Oberndorf, "History," s. 204; Bertram Lewin ve Helen Ross, "Psychoanalytic Education in the U.S. (New York: Norton, 1960), s. 6-7; "Minimal Standards forthe Training of Physicians in Psychoanalysis," (Bulletin of the American Psychoanalytic Association 1, 1937-38), s. 35-37. Jones 4 Mayıs 1938'de Anna Freud'a derneklerinin uluslararası dernekten ayrılışına Amerikan görüşünü yazdı. (OFF/Fol/17, BPS).
89. Freud'dan Jelliffe'e, 9 Şubat 1939, John Burnham ve William McGuire, "Jelliffe, American Psychanalist and Physician: His Correspondence with Sigmund Freud and C. G. Jung," (Chicago Üniv. Yayın. 1983), s. 279; SE, cilt 21,

s. 254-55. Oberndorf, "History," s. 172. Freud ABD'yi de, "Büyük Hata," olarak değerlendirdi. Linda Donn, "Freud and Jung: Years of Friendship, Years of Loss," (New York: Scribners, 1988), s. 111; Freud'dan Jones'a, 12 Nisan 1921, Freud-Jones, s. 419; Jones, cilt 2, s. 60. Freud 1932'de Eitingon'a, "Brill'in görünmeyen Amerikan Yahudi karşıtlığını hissettiğini," yazdı. Gay, "Freud, s. 497, 562-70. Birill ile ilgili bölüm s. 563'de.

90. Gay, "Freud," s. 566; Franz Alexander, "The Western Mind in Transition: An Eyewitness Story New York: Random House, 1960), s. 99; Alexander, "Sandor Rado," (Psychoanalytic Pioneers,) s. 243; Jacques M. Quen ve Eric T. Carlson, "American Psychoanalysis: Origins and Development," (New York: Brunner/Mazel, 1978).
91. H.D.'den, "Tribute to Freud," William H. Gass, (The World Within the Word), Boston: David R. Godine, 1978), 214.
92. Freud'dan Zweig'a, 5 Mart 1939, "The Letters of Sigmund Freud and Arnold Zweig," ed. Ernst Freud, (New York: Harcourt, Brace, 1970), s. 179.
93. Rolf Wiggershaus, "The Frankfurt School: Its History, Theories and Political Significance," Çev. Michael Robertson, (Cambridge, Mass.: MIT Yayın. 1994), s. 113.
94. Aynı, çeşitli yerlerde; Gay, "Freud," s. 571. İngiltere'de grup psikoterapi kurucularından Ernst Schneider ve Foulkes da Frankfurt Enstitüsündeydi. Alexander, "Psychoanalysis pioneers," s. 340.
95. Erich Fromm, "The Working Class in Weimar Germany: A Psychological and Sociological Study (Cambridge, Mass.: Harvard Üniv. Yayın. 1984); Wiggershaus, "Frankfurt School," s. 52-60. Gershom Scholem, Fromm gibi bazı en iyi öğrencilerinin Yahudi dinini analizle bıraktığını söyledi. Scholem, "From Berlin to Jarusalem: Memories of My Youth," (New York: Schocken, 1980), s. 156.
96. Erich Fromm, "The Theory of Mother Rightand Its Relevance for Social Psychology," orijinal baskısı, "Zeitschrift für Sozialforschung, 1934", yeni baskı "The Crisis of Psychoanalysis"de (NewYork: Holt, Reinhart ve Winston, 1970), s. 84-109; Martin Jay, "The Dialectical Imagination: A History of the Frankfurt School and the Institute of Social Research, 1923-1950," (Boston: Little, Brown, 1973), s. 95.
97. Fromm, "The Social Psychological Significance of Matriarchal Theory," (Zeitschrift für Sozialfoschung, 1934); Wiggershaus, Frankfurt School, s. 151-55.
98. Siegfried Kracauer, "Girls and Krise" (1931), "Frankfurt Zeitung", Patrice Petro, "Discourse on Sexuality," (New German Critique 57, 1987), s. 137.

99. Kracauer, "Mass Ornament," s. 24.
100. Roland Marchan, "Advertising in American Dream," (Berkeley, California Üniv. Yayın. 1986), s. 146.
101. Hery M. Sayre, "The Object of Performance: The American Avanü Garde Since 1970," (Chicago Üniv. Yayın. 1989), s. 10, Thomas Crow anlatımı.
102. Adorno'dan Horkheimer'a, 8 Haziran 1935, Wiggershaus, "Frankfurt School," s. 194.
103. Theodor W. Adorno, "Notizen zur neuen Anthropologie," (Frankfurt am Main: Adorno Estate, 1942), s. 6. Theodor Adorno, "Sociology and Psychology," (New Left Review, no. 46 (Kasım- Aralık 1967): 67-80 ve no. 47 (Ocak-Şubat 1968): 79-97.
104. Theodor Adorno, "Freudian Theory and Patters of Fascist Propaganda," (The Frankfurt School Reader,) ed. Andrew Arato ve Eike Gebhardt (New York: Urizen Books, 1978), s. 134-35; Herbert Marcuse, "Five Lectures," (Boston: Beacon Press, 1970), s. 45, 47, 50, 61.
105. Savaş bitince Adorno Horkheimer'a yazdı: "Ebeveynlerle ilişkilerimiz gittikçe kötüleşiyor. Onlar ekonomik güçleriyle beraber saygınlık ve tüm güçlerini yitirdiler." Max Horkheimer ve Theodor Adorno, "Dialectic of Enlightenment," (New York: Herder & Herder, 1972), s. 203.
106. Richard Violin, "Walter Benjamin: An Aesthetic of Redemption (New York: Columbia Ünive. Yayın. 1982) s. 127.
107. Sürrealistler ve psikanalizcilerle mücadele eden biri de George Bataille idi. Bataille'ın 1933'deki denemesi, "The Notion of Expenditure" geleneksel aile yapısına bağlı tüm faydacılık şekillerine saldıran ve baba/oğul ilişkilerini rezil eden bir çalışmaydı. Ona göre psikanaliz aile yaşamının günlük kurallarına boyun eğmeyi gerektiriyordu. O ise örneğin lüks, kederlenme, savaş, kültler, abideler, oyunlar, sanat ve sapık cinsel ilişkiler de dahil olmak üzere üretimin ötesine geçen sosyal aktiviteleri onaylıyordu. Bataille'ın 1933'te yazdığı "Psychological Structure," Freud'un "Grup Psychology"sini reddetti, çünkü o çalışma baskı modeline dayanıyordu. Halbuki Bataille sadece zorlanarak aşılabilecek sınırların inşasından kaynaklanan ihraç şekli olarak "heterojenin bölünmesini" kabul ediyordu. Ona göre Freud sınır tecavüzü ihtiyacını uygun bulmuyordu. Bataille faşizmin kazandığını, çünkü "sınır ihlalini, faydacılık karşıtlığını ve öz-kaybın devrimsel özelliğini bildiğini söylüyordu.
108. Freud'dan Andreas-Salome'ye, 6 Ocak 1935, Frneud-Salome, s. 205.
109. Freud'dan Zweig'a, 17 Kasım 1937, Max Shur, "Freud, Living and the Dying, (New York International Üniv. Yayın. 1972), s. 492.

110. Freud'dan Bonaparte'a, 23 Şubat 1938, Gay, "Freud,", s. 618.
111. SE, cilt 22, s. 179. Freud 1937'de, "Bir zamanlar varlığına inandığım Marksizm ve psikanaliz arasındaki tezatı hükümsüz kılıyor," diyerek, ne Marks ve ne de Engels fikirlerin ve süperegonun etkisini reddeti diyen bir mektuba cevap verdi. Jones, cilt 3, s. 345.
112. SE, cilt 21, s. 111-12.
113. Aynı, s. 113.
114. Richard Sterba, "Reminiscences of a Viennese Psychoanalyst," (Detroit: Wayne State Üniv. Yayın. 1982), s. 116.
115. Heinz Hartmann, "Ego Psychology and the Problem of Adaptation," (New York: International Üniv. Yayın. 1977), s. 65. Hartmann'ın kitabı 1937'de Viyana Psikanaliz Derneğinde bir dizi konuşma olarak takdim edildi ve 1939'da Almanca olarak yayınlandı.
116. SE, cilt 22, s. 247-48.
117. Aynı, cilt 23, s. 106-7
118. Aynı, cilt 21, s. 141.
119. Aynı, cilt 23, s. 109.
120. Molnar, "Diary,", 13 Ekim 1935, s. 191.
121. Freud'dan Andreas-Salome'ye, 6 Ocak 1935, Freud-Salome, 1966, s. 204.
122. Freud'dan Jones'a, 3 Mart 1936, Freud-Jones, s. 751. Bu yüzden Freud'u suçlayanlar arasında Leo Strauss ve Gershom Scholem de vardı.
123. SE, cilt 23, s. 43.
124. Freud'dan Zweig'a, Eylül 1934, Kurzweil, "Freudians," s. 293.
125. SE, cilt 23, s. 136.
126. Evan Burr Bukey, "Hitler's Austria: Popular Sentiment in tne Nazi Era, 1938-1945," (Chapel Hill: Kuzey Carolina Üniv. yayın. 2000), s. 131.
127. Young-Bruehl, "Anna Freud," s. 224, 226, 227.
128. George Sylvester Viereck, "Glimpses of the Great," (New York, Macaulay, 1930), s. 30; M. Johnson, "Pro-Freud and Pro-Nazi: The Paradox of George S. Viereck," (Psychoanalytic Review 58, 1971-72): 553-62.
129. SE, cilt 13, s. xv.
130. Gaye, "Freud," s. 597. "Herodic Wall," için bak. Sigmund Freud'dan Chaim Koffler'a, 26 Şubat 1930, Schwadon El Yazısı Koleksiyonu, Kudüs Yahudi Üniv. ve Ulusal Kütüphane. Freud Viyana Psikanaliz Derneğini kapadıktan sonra İkinci Mebat'in Titus tahribinden sonra Tevrat dersleri vermek üzere kaçarak okul açan Haham Jochanan ben Zakkai'yi anarak dualar etti. Molnar, "Diary," s. xxiv; Sander L. Gilman, "Freud, Race and Gender," (N.J. Prinç-

ceton Üniv. Yayın. 1993) s. 35.

131. SE, cilt 23, s. 301.

132. Viyana demeği üyeleri Richard ve Edith Sterba, ve August Aichhorn dışında tamamen Yahudilerden oluşuyordu.

Bölüm On

1. SE, cilt 17, s. 245.
2. Stephen A. Marglin ve Juliet B. Schor, ed. "The Golden Age of Capitalism: Reinterpreting the Postwar Experience," (New York: Oxford Üniv. Yayın. 1990).
3. Örnek olarak Aneurin Bevan 1948'de şöyle dedi: "Eğer olanaklar yetersiz diyerek bir hastaya tedavi uygulanamıyorsa o topluma uygar denemez." New York Times, 30 Ocak 1997.
4. Peter Stansky ve Willam Abrahams, "London's Burning: Life Death and Art in the Second World War," (Londra: Constable, 1994), s. 84. Leonard Woolf, "After the Deluge: A Study of Communal Psychology," 1930'larda Marx ve Freud'un İngiltere'deki etkilerine bir diğer örnektir. Woolf tarihi üç dünya arasındaki etkileşimin sonucu olarak gösterdi ki bunlar; bilinçaltı, ortak psikoloji ve sosyal yapıydı. "After the Deluge" 1931 ve 1939 arasında basıldı ve 1953'te "Principia Politica" adıyla ilaveli olarak yayınlandı. Leonard Woolf, "Principia Politica: A Study of Communal Psychology," (Londra: Hogarth Press, 1953). Ayrıca bak. Ted Winslow, "Bloomsbury, Freud and the Vulgar Passions," (Social Research 57, no. 4 (Kış 1990): 782-819.
5. "Bir insan etrafındakilere değil de bankadaki hesabına zalim davranmalıdır." Keynes alıntısı Winslow'da, "Bloomsbury, Freud," s. 815-16.
6. O zamana kadar hatta daha sonra da İngiliz endüstrisi genelde aile şirketlerinin kontrolünde kaldı. Bu konuda tam bilgi için bak. J. Urry, "Scientific Management and the Service Class," (Production, Work, Territory: The Geographical Anatomy of Industrial Capitalism," ed. Allen J. Scott ve Michael Storper, (Boston: Allen ve Unwin, 1986), s. 58.
7. Ross McKibbin, "Classes and Cultures: England, 1918-1951," (New York: Oxford Üniv. Yayın. 1998), s. 87.
8. Raymond William, "The Bloomsbury Fraction," (Problems in Materialism and Culture: Selected Essays," (Londra ve New York: Verso, 1980), s. 149.
9. Paul Johnson, "Modern Times: The World from the Twenties to the Eighties," (New York: Harper & Row, 1983), s. 167.

10. John Maynard Keynes, "My Early Beliefs" (1938), Robert Skidelsky, (John Maynard Keynes," (New York, Penguin, 1983), s. 141.
11. Elizabeth Abel, "Virginia Woolf and the Fictions of Psychoanalysis," (Chicago Üniv. Yayın. 1989), s. 25.
12. Perry Meisel ve Walter Kendrick, ed. "Bloomsbury/Freud: The Letters of James and Alix Strachey, 1924-25," (New York, Basic Books, 1985), s. 45.
13. Felix Boehm 1933'te İngiliz Psikanaliz derneğinde bir tek Yahudi üye olduğunu söyledi ki o da muhtemelen Melanie Klein idi. Karen Brecht, "Here Life Goes On in a Most Peculiar Way," (Hamburg: Kleiner Verlag), s. 133.
14. Charles Rycroft, "Psychoanalysis and Beyond," (Chicago Üniv. Yayın. 1985), s. 34.
15. Klein'dan Jones'a, 24 Ekim 1926, Phyllis Grosskurth, "Melanie Klein: Her World and Her Work," (New York: Knopf, 1986), s. 133, 161.
16. Örneğin, "Dick'in daha sonraki gelişmesi acı oldu, çünkü annenin bedenine sadistçe ilişkiye fantezi olarak bakamadı." Bak. Melanie Klein, "The Importance of Symbol Formation in the Development of the Ego," (1930), Klein, "Contributions to the Psychoanalysis, 1921-1945," (Londra: Hogarth Press, 1948), s. 236-37, 246, 249.
17. Farklı bir görüş için bak. Joan Riviere: "Ego içinde obje kavramları tanımlamadan ayrı olduğu için Freud'un çalışmalarında pek tartışılmadı." Joan Riviere, "A Contribution to the Analysis of the Negative Therapeutic Reaction," (International Journal of Psychoanalysis 17 (1936): 304-20, yeni baskı, "The Evolution of Psychoanalytic Technique," ed. Martin Bergman ve Frank Hartman, (New York: Basic Books, 1976), s. 414-29.
18. Klein'ın çocuklarda otorite, suçluluk ve sorumluluk duygusunun anneyle ilk ilişkilerde ortaya çıktığına dair görüşü, Anna Freud'la ilk tartışmasının nedeniydi. Anna Freud çocuk analizi konusunda verdiği 1927 dersi içeren ilk kitabında, çocukların süperegoyla ilgili ahlâk duygusunu henüz geliştirmedikleri için dış etki altında kaldıklarını anlattı. Verdiği bir örnekte, on sekiz aylık bir kız çocuğu ebeveynin talepleri azalınca tuvalet korkusunu kaybetmişti. Anna Freud'a göre, bu korku çocuğun süperegosundan gelseydi kaybolmayacaktı. Klein bu yorumu reddetti. Ona göre Anna Freud çocuğun süperegosunu görememişti, çünkü o çocuğu kazanmak girişiminde bulunan pozitif transferansla birlikte çalışmıştı. Anna Freud çocuğu korkusunda kurtarmak için süperego rolü üstlenmiş ve bastırılmış melekelerin temsilcisi olmuştu. Klein, "Eğer Anna Freud içgüdüsel dürtüleri daha iyi analiz etseydi, çocuğa bunları kontrol etmeyi öğretme gereği kalmayacaktı." Melanie Kle-

in, "Love, Guilt and Reparation and Other Works, 1921-1945," (New York: Free Press, 1984), s. 143, 163; Anna Freud, "Introduction to the Technic of Child Analysis," (New York: Nervous and Mental Diseases, 1928), s. 7; Elisabeth Young-Bruehl, "Anna Freud: A Biography," (New York: Summit Books, 1988), s. 177.

19. Klein'a göre suçluluk ve sorumluluk duygusu insanı temel ihtiyaçları konusunda sinirlenmesi ya da tatmin olması sonucu gelir. Freud 1930'da "Civilization and Its Discontents"e yazdığı bir notla bu görüşü reddetti. Ernest Jones, Susan Isaacs, Klein, Reik ve Alexander'ı eleştirdi, çünkü onlara göre sinirlenmek ya da tatmin olmamak suçluluk duygusuna neden olabiliyordu. Freud'a göre bu ancak saldırgan içgüdüsel sinirlilik hallerinde doğruydu. Bak. SE, cilt 21, s. 138. Yani Freud süperegonun dürtüleri ayırdığını ve Oedipus kompleksine ait olanları anttığını varsaydı. Klein ise onun aksine, "saldırganlık ve suçluluk ilk bağımlılık ilişkilerinin parçalarıdır," diyordu, "bu ilişkiler gelişir ama asla değişmez ve egonun öz-eleştiri konusu olmaz."
20. Melanie Klein, "Draft Statement," 1 Ocak 1942, CKB/Fol/32, BPS. Klein obje-ilişkili teori geliştiren ilk analizci değildi. Klein'ın ilk analizcisi ve hocası olan Ferenczi, ego gelişmesinde ilk aşama olarak alırlık ve adlandırmak üzerinde durdu ama bu onun obje kavramı geliştirmesini engelledi, çünkü ayırma kavramı yoktu onda. Fakat Abraham doğrudan etkiledi Klein'ı. Abraham oral birleşme ya da anal alıkoyma gibi içgüdüsel süreçleri obje ilişkilerinde prototipler olarak gördü. Ona göre, daha sonraki yaşamımızda olduğu gibi, ilk içgüdüsel yaşamımızda da tutar, defeder ya da yutardık. Klein, "Abraham iç objeler kavramına yaklaştı. Oral dürtüler ve fanteziler konusundaki çalışması F'nin çalışmasını geçti. A benim çalışmamla F'ninki arasında bağ oluşturdu," diye yazdı. Bak. Klein, "Draft Statement." Ayrıca bak. Grosskurth, "Melanie Klein," s. 109. Yine de Abraham için obje ilişkileri egonun bir fonksiyonuydu. Klein'a göre obje ilişkileri egoyu oluşturur. Freud'un iç objeler kavramına sahip olduğu konusunda kuşku yoktu ama bu objelerin nasıl ve ne zaman ortaya çıktığı soruluyordu. Klein'a göre, introjeksiyon (kendini başka biri ya da şey sanma) gibi ilk psişik süreçlerde psişik obje vardı. Bak. Joan Riviere, "Development in Psychoanalysis," e giriş, ed. Melanie Klein, (Londra: Hogarth Press, 1952), s. 13.
21. Klein, "Draft Stamemint."
22. Klein, "A Cohtribution to the Psychogenesis of Manic-Depressive States," Klein, "Contributions."
23. Klein, "obje tümüyle sevilmeden kaybı tam olarak hissedilmez," diye yazdı.

Klein, "Contributions," s. 284.

24. Klein'ın "Citizen Kane," hakkındaki yayınlanmamış denemesi için bak. Melanie Klein Papers, Section C, Welcome Kütüphanesi, Londra.
25. D. W. Winnicott, "The Manic Defense," (Through Pediatrics of Psychoanalysis: Collected Papers), New York: Brunner/Mazel, 1992, s. 131. Meltzer için bak. Adrian Stokes, "The Critical Writings," (Londra: Thames and Hudson, 1978), cilt 3, s. 221-22, 226. Richard Wollheim, ed. "The Image in Form: Selected Writings of Adrian Stokes," (Harmondsworth, İng: Penguin, 1972), s. 68.
26. Riviere, "Negative Tnerapeutic Reaction," s. 304-20.
27. Adam Philips, "D. W. Winnicott," (Cambridge, Mass.: Harvard Üniv. Yayın. 1989), s. 39, 45. Winnicott'un ikinci analizcisi Joan Riviere idi.
28. Grosskurth, "Melanie Klein," s. 133.
29. Bu tartışmanın içeriği için bak. not 18.
30. Genelde Young-Bruehl'in "Anna Freud", s. 140-85'inde yazılanları izledim; Grosskurth, "Melanie Klein," s. 162; Jones, cilt 3, s. 197; Peter Gay, "Sigmund Freud: A Life for Our Time," (New York, Norton, 1988), 467-69; ve Riccardo Steiner, "Some Thoughts About Tradition and Change Arising from an Examination of the British Psychoanalytic Society's Controversial Discussions (1943-44)" (International Journal of Psychoanalysis 15 (1985): 27-71; Ferenczi'den Freud'a, 30 Haziran 1927, *Freud-Ferenczi*, cilt 3, s. 313, "domineering" için alternatif çeviri verir. Freud'dan Jones'a, 23 Eylül 1927, *Freud-Jones*, s. 623: "Onun yeterince analiz edilmediğinden şikâyet ediyorsun... böyle bir eleşti tehlikeli olur, buna izin verilemez. Kim yeterince analiz edilmiş ki? Ben Anna'nın, örneğin senden daha iyi analiz edildiğini söyleyebilirim." Bak. Jones cevabı. "Tolerans" için bak. Freud'dan Jones'a, 9 Ekim 1927, aynı, s. 633.
31. Freud'dan Eitingons'a, 23 Kasım 1926, Young-Bruehl, "Anna Freud," s. 163.
32. Young-Bruehl, "Anna Freud," s. 258. Paul Roazen bana yazdığı bir mektupta Young-Bruehl'in iddiasını sorguladı.
33. Joan Riviere ve diğerleri, çocuk fantezi yaşamının "bedensel dürtülerin tabiatında varolan bilgi,"ye dayandığı konusunda fikir birliği ettiler ve bilinçaltı fantezi teorisi geliştirmek istediler. Bak. Grosskurth, "Melanie Klein," s. 221. Walder'in "Problems in Ego Psychology,"si yayınlanmadı. Diğer çalışmalar için bak. Pearl King ve Ricardo Steiner, "The Freud-Klein Controversies, 1941-45," (Londra: Tavistock, 1991)
34. Grosskurth, "Melanie Klein," s. 293.

35. Aynı, s. 299.
36. Aynı, s. 208; Winnicott'dan Donald Meltzer'e, 25 Ekim 1966, "The Spontaneous Gesture: Selected Letters of D. W. Winnicott," ed. F. Robert Rodman, (Cambridge, Mass.: Harvard Üniv. Yayın.1987), s. 160.
37. Grosskurth, "Melanie Klein," s. 237.
38. Quentin Bell, "Virginia Woolf: A Biography," (New York: Harcourt Brace Jovanovich, 1972), cilt 2, s. 209, Virginia Woolf'un 29 Ocak 1940 günce girişi; Leonard Woolf, "Downhill All the Way: An Autobiography of the Years 1919-1939," (New York: Harcourt, Brace, 1967), s. 168 Freud'u "yarı sönmüş bir volkan" olarak tanımlar.
39. Freud 1936'da, sekseninci doğum gününde Marie Bonaparte'a şunu yazdı: "Dünyanın bana ve çalışmalarıma yirmi yıl önce olduğu gibi yine dostça bakmadığını biliyorum. Ben de durumun değişmesini, sinemadaki bir 'mutlu son' istemiyorum." Jones, cilt 3, s. 202. Freud Woolf'a, "Ben ünlüyüm ama kötü ünlüyüm," dedi. Woolf, "Downhill, s. 169. 40. SE, cilt 23, s. 300.
41. Max Schur, "Freud, Living and Dying," (New York: International Üniversiteler Yayın. 1972), s. 529.
42. Young-Bruehl, "Anna Freud," s. 239.
43. Linda Donn, "Freud and Jung: Years of Friendship, Years of Loss," (New York: Scribners, 1988) s. 20; Isidoro Berenstein, "Analysis Terminable and Interminable, Fifty Years On," International Journal of Psychoanalysis 68, no. 21 (1987): 24.
44. Sylvia Payne'e göre, 2. Dünya Savaşı öncesinde, bilimsel görünüşe ek olarak ekonomik bir korku vardı. BPS.
45. Young-Bruehl, "Anna Freud," s. 265; Grosskurth, "Melanie Klein," s. 283, 287.
46. Young-Bruehl, "Anna Freud," s. 268.
47. Anna Freud bir gün klasik analizi savunmasını Ispartalı kahramanların savaşına ve aynı zamanda Thermopylae'nin başarısız savaşına benzetti ve yeğeni Ernest Freud'a, Amerikalılara Simonides'in satırlarını okumasını söyledi: "Git Ispartalılara, gördüğün herkese söyle,/Biz onların yasalarına uyarak burada yatar kalırız." Michael John Burlingham, "The Last Tiffany: A Biography of Dorothy Tiffany Burlingham," (New York: Atheneum, 1989), s. 312.
48. Grosskurth, "Melanie Klein," s. 279, 301, 352; Young-Bruehl, "Anna Freud," s. 259-75.
49. Klein'dan Marjorie Brierley'ye, PP/KLE/E7, BPS. Klein bir konuşmasında, "Freud analizlerinden konuşmaya devam etmenin doğru olduğunu sanmıyorum," dedi.

50. Young-Bruehl, "Anna Freud," s. 286.
51. Payne'den Klein'a, 16 Mart 1942, CKB/Fol/o6, BPS. Diğer yandan erkek analizciler kadınların çoğunlukta olduğunu söylüyorlardı. Jones 1941'de Klein'a, "Glover'ın, analitik olmayan bir topluluk önünde komik duruma düşmeden çıkabilecek tek erkek analizci olacağını söyledi." Jones'dan Klein'a, 6 Nisan 1941, CKB/Fol/ol, BPS.
52. McKibbin, "Classes," s. 168-73.
53. Riviere'den Klein'a, 3 Haziran 1940, PP/KLE/C95, BPS.
54. Melani Klein, "Ölüm Bireye Neyi Temsil Eder?" Melani Klein Çalışmaları, Bölüm C, Wellcome Kütühpanesi.
55. İngiliz derneğinin resmi pozisyonu, eşcinselliğin ham ilişkiler yaratacağını söyleyen görüşle, cezalandırılmasını isteyen görüşleri bir araya topladı.
56. Peter Homans, "The Ability to Mourn: Disillusionment and the Social Origins of Psycoanalysis," (Chicago Üniv. Yayın. 1989), s. 114, 226; Ian Suttie, "The Origins of Love and Hate," (Londra: Paul, 1945).
57. Stansky ve Abrahams, "London's Burning," s. 101.
58. Harold Perkin, "The Rise of Professional Society," (New York: Routledge, 1988), s. 411.
59. Stansky ve Abrahams, "London's Burning."
60. Peter Hennessy, "Never Again: Britain, 1945-1951," (New York: Pantheon, 1993), s. 37.
61. Stansky ve Abrahams, "London's Burning," s. 65. Hussey aynı zamanda Haçta İsa resmini yapan Graham Sutherland'ın hamisiydi.
62. Perkin, "Professional Society," s. 334-43.
63. Hennessy, "Never Again," s. 123. İltica eden sosyal teorici Franz Neumann'a göre, Churchill bilinmeyen bir tehlikeyi bilinene çevirdi ve liderlik fonksiyonlarını yerine getirdi... ki bunlar ego organizasyonuyla bireyin yaşamını tamamladı. Bak. Neumann, "The Democratic and Authotoritarian State," (New York: Free Press of Glencoe, 1957), s. 406-7.
64. Rudolph Klein'a göre: "Getirildiği zaman piyasa toplumunda mükemmel bir kolektif sağlık bakım koşullarıydı." Hennessy, "Never Again," s. 132.
65. Philip Ziegler, "London at War," (New York: Knopf, 1995), s. 170.
66. Phillips, "D. W. Winnicott," s. 62.
67. Burlingham, "Last Tiffany." Rene Spitz yuvalara yerleştirilen çocuklarda depresyonla ilgili çalışmalar yaparken Amerika'da paralel gelişmeler yaşanıyordu. 68. W.R. Bion, "Experience in Groups and Other Papers," (New York: Basic Books, 1961), s. 134. Bion'un referansı Freud'un histeri teorisiyle ilgili.

69. Aynı, s. 141-42.
70. Edward Glover, "The Birth of Social Psychiatry," 24 Ağustos 1940, s. 239, Nikolas S. Rose, "Governing the Soul," (Londra: Routledge, 1990), s. 22.
71. Ben Shepred, "A Bunch of Loony-bin Doctors," (Times Literary Supplement, 7 Haziran 1996).
72. Siegmund Heinz Foulkes, "Discussion of the Soviet View on the Basis of Group and Psycoanalysis," PP/SHF/F.3/15, BPS. Foulkes'ın asıl adı Fuchs idi ve o Frankfurt Psikanaliz Estitüsünün ilk önemli isimlerinden biriydi.
73. Jacques Lacan, "La psychiatrie anglaise et yla guerre," 1947, (Travaux en intervensions), John Forrester, "The Seductions of Psychoanalyisis," (Cambridge, İng.: Cambridge Üniv. Yayın. 1990), s. 186-87.
74. Grosskurth, "Melanie Klein," s. 307.
75. Phyllis Kurzweil, "The Freudians: A Comparative Perspective," (New Haven, Cann.: Yale Üniv. Yayın. 1989), s. 285.
76. John Bowlby, "Maternal Care and Mental Health: A Report Prepared on Behalf of the World Health Organization as a Contribution to the United Nations Programme for the Welfare of Homeless Children," (New York: Schocken Books, 1966).
77. Melanie Klein, "Envy and Gratitude," (Londra: Tavistock, 1957), s. 180. Bakıcı çift cinsellik dışı, mükemmel bir ebeveyn bakımı sağladılar." Lisa Appignanesi ve John Forrester, "Freud's Women," (New York: Basic Books, 1992), s. 4.
78. Jacques Lacan, "The Seminar of Jacques Lacan," ed. Jacques-Alain Miller, (New York: Norton, 1988).
79. Denize Riley, "The War in the Nursery: Theories of the Child and Mother," (Londra: Virago Press, 1983), s. 88, Winnicott'un BBC yayınlarını tartışır.
80. William Graebner, "The Unstable World of Benjamin Spock: Social Engineering in a Democratic Culture," (Journal of American History 67), no. 3 (Aralık 1980): 612-29.
81. Ona, "miniklerin nerde?" diye sormak istedi. Spock anneleri Oedipal-yaşı oğulları konusunda uyardı. New York Times, 5 Mart; Benjamin Spock, "The Common Sense Book of Baby and Child Care," (New York: Duell, Syoan and Pearce, 1946), s. 299, 301, 303. Spock'un analizciliği için bak. Lynn Z. Bloom, "Doctor Spock: Biography of a Conservative Radical," (Indianapolis: Bobbs-Merrill, 1972), s. 84; Michael Shulman, "The Humanization of the American Child: Benjamin Spock as a Popularizer of Psychoanalytic Thougt," (Journal of the History of Behavioral Sciences 9, - 1973: 258-65; William G. Bach, "The

Influence of Psychoanalytic Thought on Benjamin Spock's Baby and Child Care," (Journal of the History of Behavioral Sciences 10 - 1974): 91-94.

82. D. W. Winnicott, "The Meaning of the Word 'Democracy'", (Home is Where We Start From," ed. Clare Winnicott, Ray Shepherd ve Madeleine Davis), (New York: Norton, 1986).
83. D.W. Winnicott, "Playing and Reality," (Londra: Tavistock, 1971).
84. Michael Balint, "The Unobtrusive Analyst," (British School of Analysis: The Independent Tradition), ed. Gregorio Kohon, (New Haven, Conn.: Yale Üniv. Yayın, 1988), s. 276.
85. Tüm psikanaliz şekilleri için, "Tutmakla tutulmak arasındaki farkı anlamada başarısız olmak, objeleri anlama konusunda karışık ilişkileri araştırmaya bağlı bir çalışmaya yol açtı," diye yazdı, "burada da bir yanda büyük oranda tatmin olamayan bir öfke, diğer yanda da büyük bir suçluluk ve pişmanlık duygusu vardı." Michael Balint, "Thrills and Regressions," (New York: International Universities Press, 1959), s. 32-39, 55, 84, 98, 103-5.
86. Donald W. Winnicott, "The Maturational Processes and the Facilitating Environment: Studies in the Theory of Emotional Development," (New York: International Univ. Press, 1965), s. 9.
87. Judith Hughes, "Reshaping the Psychoanalytic Domain: The Work of Melanie Klein, W.R.D. Fairbairn, and D.W. Winnicott," (California Üniv. Yayın, 1989), s. 177.
88. Christopher Bollas, "The Transformational Object," Kohon, (British School), s. 97.
89. Jones'dan Klein'a, 6 Nisan 1941, CKB/Fol/ol, BPS.
90. Anna Freud'dan J. C. Hill'e, 21 Ekim 1974, Young-Bruehl, "Anna Freud," s. 332, 457. Analiz geleneğini bilenler Andre Green'in şu saçma sözü gibi bir şey bulamazlar: "Hayatın ilk yılı için yapılan gayretli aramalarda çok şey kaybedildi. Bir hastam var ki onun için kendi anal aşamasını anlamak, hayatını anlamak anlamına geliyor." Andre Green, "The Work of the Negative," çeviri Andrew Weller, (Londra ve New York: Free Association Books, 1999), s. 31.

Bölüm On Bir

1. Erich Heller, "Observations on Psychoanalysis and Modern Literature," (Literature and Psychoanalysis," ed. Edith Kurzweil ve William Phillips, (New York: Columbia Üniv. Yayın, 1983), s. 72-73; Lionell Abel, "The Intellectual

Follies: A Memoir of the Literary Venture in New York and Paris," (New York: Nortorn, 1984), s. 222, "Ellili yıllarda Amerikan yaşam tarzı genelde bir psikanaliz yaşamıydı," diye yazar.

2. Lewis A. Coser, "Refugee Scholars in America: Their Impact and Their Experiences," (New Haven, Conn. Yale Üniv. Yayınları, 1984), s. 20; Hans Gerth ve C. Wright Mills, "From Max Weber: Essays in Sociology," (New York: Oxford Üniv. Yayınları, 1946), s. 345.
3. Fred Matthews, "The Utopia of Human Relations: The Conflict-Free Family in American Social Thought, 1930-1960," (Journal of the History Behavioral Sciences 24 - Ekim 1988): 348; Harold Lasswell, "Propaganda Technique in World War I" (1927; yeni baskı Cambridge, Mass.: MIT Yayın. 1971), s. 4-5.
4. H. Stuart Hughes, "The Sea Change," (New York: Harer & Row, 1975), s. 201-3; Marie Jahoda, "The Migration of Psychoanalysis," (The Intellectual Migration: Europe and America, 1930-1960, ed. Donald Fleming ve Bernard Bailyn (Cambridge, Mass.: Harvard Üniv. Yayın. 1985), s. 201-17; Ruth S. Eissler ve K. R. Eissler, "Heinz Hartmann: A Biographical Sketch," (Psychoanalysis - A General Psychology: Essays in Honor of Heinz Hartmann," ed. Rudolph M. Loewenstein, (New York: International Univ. Press. 1966), s. 3-15.
5. Daniel Yankelovich ve William Barret, "Ego and Instinct," (New York: Random House, 1970), s. 97. Heinz Hartmann, "Ego Psychology and the Problem of Adaptation," (New York: International Univ. Press, 1958), s. 8, 24-26, 56-59, 65, 69, 94. Bir sonraki kuşağın önemli ego psikologlarından Roy Schafer'a göre, Hartmann bir yazısında, "Psikanaliz yeni bir teorik alanda," diye yazdı. Bak. Roy Schafer, "A New Language for psychoanalysis," (New Haven, Conn.: Yale Üniv. Yayın. 1976), s. 64-5. George Klein'a göre psikanalizci ego psikolojisinde Freud kadar Hartmann'ın da emeği vardı. Harmann psikanalizi diğer akademik disiplinlerle ilgili olarak bir yere koyarken, çalışmalarının sosyoloji ve psikanaliz arasındaki boşluğu dolduracağını umuyordu.
6. Talcott Parsons, "Propaganda and Social Control," (1942), (Essays in Sociological Theory, Pure and Applier," 2. sayı (Glencoe, Ill.: Free Press, 1954), s. 89-103. George Kennan 2. Dünya Savaşı sonrası politikasını incelerken yazdığı ünlü, "long telegram" çalışmasında, ABD'nin sabırla kural tanımaz, mantıksız bir hastayı, yani Sovyetler Birliği'ni incelediğini belirtti. Parsons da muhtemelen kendisini Grete Bibring'e analiz ettirdi.
7. Bu rakam içinde hem kabul edilenler ve hem de psikiyatride istenmeyenler vardır. ABD Ordusu, Sağlık Dairesi, "Neuropsychiatry in World War II," cilt 1, ed. Robert S. Anderson, "Zone of Interior," (Washington, D.C.: Office of

the Surgeon General, Dept. of the Army, 1966). Bak. Albert Glass, Norman Brill yazıları ve Bernard D. Karpinos ve Albert Glass ekleri; Adolf Meyer, Edrward Strecker ve Harry Stack Sullivan, "Mental Hygiene in the Emergency," (Mental Hygiene 25, no. 1 (Ocak 1941).

8. John G. Howells, ed. "World History of Psychiatry," (New York: Brunner/Mazel, 1975), s. 464; William Claire menninger, "Psychiatry in a Troubled World: Yesterday's War and Today's Challenge," (New York: Macmillan, 1948), s. 452.
9. Paul Starr, "The Social Transformation of American Medicine," (New York: Basic Books, 1982), s. 344. Bu numaralar minimumdur. Richard A. Gabriel, "No More Heroes: Madness and Psychiatry in War," (New York: Hill and Wang, 1987), s. 117'de 1.6 milyon erkeğin (yüzde 18.5) reddedildiğini yazar.
10. Ellen Herman, "The Romance of American Psychology: Political Culture in the Age of Experts, 1940-1970," (Berkeley: California Univ. Yayın. 1995), s. 2'6.
11. James W. Callicut ve Pedro J. Lecca, "Social Work and Mental Health," (New York: Free Press, 1983); Smith College School of Social Work, "Ego-Oriented Casework," (Family Service Assocciation of America, 1962). Çoğu zaman Otto Rank düşünce tarzı sosyal çalışmalarda etkiliydi.
12. Gerald Grob, "From Asylum to Community: Mental Health Policy in Modern America," (N.J. Princeton Üniv. Yayın. 1991), s. 3.
13. Starr, "Social Transformation," s. 344; Nathan G.Hale, "The Rise and Crisis of Psychoanalysis in America," (New York: Oxford Üniv. Yayın. 1995), s. 246; Herman, "Romance," s. 242-43; Morris Janowitz, "The Last-Half Century: Societal Change and Politics in America," (Chicago Üniv. yayın. 1978), s. 429. O dönemde ABD'de enhızlı büyüyen profesyonel kurum Amerikan Psikoloji derneğiydi -klinik psikologları- ve Emekliler Dairesi psikologlarının etkisi oldu bunda.
14. E. Fuller Torrey, "Freudian Fraud: The Malignant Effect of Freud's Theory on American Thought and Culture," (New York: Harper Collins, 1992), s. 165; Hale, "Rise and Crisis," s. 211-12; Thomas Stephen Szasz, "Law, Liberty and Psychiatry: An Inquiry into the Social Uses of Mental Health Practices," (New York: Macmillan, 1963).
15. Torrey, "Freudian Fraud," s. 165; Szasz, "Law, Liberty and Psychiatry."
16. Samuel Klausner, "Psychiatry and Religion," (New York: Free Press of Glencoe, 1964).
17. Janowitz, "Half-Century," s. 417-29.

18. Aynı.
19. Nikolas Rose, "Gdverning the soul: The Shaping of the Private Self," (New York: Routledge, 1990), s. 257-58.
20. Dönemin psikiyatri filmlerinden önemliler: Jacques Tourneur'ün "Cat People,"u (1942), Otto Preminger'in "Whirlpool"u (1949), Nunnally Johnson'un "The Three Faces of Eve"i (1957), Edmund Goulding'in "Nightmare Alley,"si (1947), Curtis Bernhardt'ın "High Wall"u (1947), William Dieterle'nin "The Accused"u, (1949), Robert Siodmak'ın "The Spiral Staircase"i (1945) Curtis Bernhardt'ın "Possessed"i ve Mitchell Leisen'in "Lady in the Dark"ıydı (1944) sonuncusu Moss Hart tarafından yazılmış ve analizcisine ithaf edilmiş bir müzikaldi.
21. Michel Foucault, "Discipline and Punish," (New York: Vintage books, 1979), s. 203.
22. 2. Dünya Savaşında silahlı kuvvetlerde eşcinseller için bak. John Costello, "Virtue Under Fire," "Boston: Little, Brown, 1985), ve Alan Berube, "Coming Out Under Fire," (New York: Free Press, 1990), s. 150, 131. Yirmi bir eyalet ve District of Columbia (D.C.) 1947-1955 arasında seks-psikopat yasaları çıkardılar. "Çocuk tecavüzcüsü," "homoseksüel," "cinsel sapık," ve benzeri sözcükler her yerde duyuluyordu. Berube, "Coming Out," s. 158, 259.
23. Bruno Bettelheim, "Individual and Mass Behavior in Extreme situations," (Journal of Abnormal and Social Psychology 38 - 1943): 417-52.
24. Terence Des Pres, "The Survivor: An Anatomy of Life in the Death Camps," (New York: Oxford Üniv. Yayın. 1976), Bettelheim'ın kamp yazısı hakkındadır. Bettelheim'ın Lina Wertmuller'in "Seven Beauties" adlı çalışmasıyla ilgili yazısı da farklı bir anlatım verir. Ayrıca Richard Pollak'ın "The Creation of Dr. B: A Biography of Bruno Bettelheim," (New York: Simon and Schuster, 1997) Bettelheim hakkında ilginç bir çalışmadır.
25. Bettelheim Reich'ın çok önemli bir düşünür olduğunu söyler ve bazen bu önemli kişiyi yeterince önemsemediği için Freud'u eleştirir. "Psikanaliz terapi temelde sosyal durumu güçlendirmekten başka bir yey değildir... eşsiz sonuçlarıyla çok özel bir ortamdır." Bruno Bettelheim, "The Informed Heart: Autonomy in a Mass Age," (Glencoe, Ill.: Free Press, 1960), s. 11, 22, 36. Bettelheim'a göre, Freud eğer Viyana'yı terk etseydi bunun daha çok farkında olacaktı. Karen Horney de kültürdeki rolünün farkına varmasını iltica etmesine atfetti.
26. Friedan şöyle yazdı: "Sadece ev kadını olmak isteyen kadınlar da toplama kamplarında ölen milyonlarca kadın kadar tehlikede sayılırlar -ve de topla-

ma kamplarının varlığını reddedenler kadar- aslında ev de rahat bir toplama kampı değil mi? Kadın evinde bağımlı, pasif ve çocuk gibi olur." Wilfret M. McClay, "The Masterless: Self and Society in Modern America," (Chapel Hill: Kuzey Carolina Üniv. Yayın. 1994), s. 232.

27. Paul A. Carter, "Another Part of the Fifties," (New York: Columbia Üniv. Yayın. 1983), s. 160.
28. Herman, "Romance," s. 179.
29. Holden Caulfield'in sahtekâr ve pisliklerle uğraşması Salinger'in 1951 "Catcher in the Rye," adlı eserinde; yeni ortamı güzel anlatır.
30. William Graebner, "The Age of Doubt: American Thought and Culture in the 1940s," (Boston: Twayne, 1991), s. 20.
31. Kitle tüketiminin ortaya çıkışı New Deal (Yeni Anlaşma) ile ilgili görülmelidir. Bir süre önce ABD'ye göçmen olarak gelmiş olan Olga Ferk adlı kadın 1935'te Başkan Roosevelt'e bir mektup yazdı, ipotek ödemelerinde sadece 19 dolar geride olduğunu ve oğluna verilen işsizlik parasının hep geciktiğini bildirerek şikayette bulundu. "Bu rezil durum daha ne kadar sürecek böyle? Sabrımın sonuna geldim. Zengin daha zenginleşirken fakir cehenneme gitsin deniyor galiba... Lütfen bir şeyler yapılsın artık." Kadın devletin kendisine rahat yaşayacak kadar yardım etmesini bekliyordu ki, ABD'de daha önce böyle bir durum görülmemişti. Onun bunu beklemesinin nedeni, Amerika'da etnik grupların güçlenmesi, 1930'larda sanayideki gelişmelerle işçilerin daha iyi ortamlarda çalışma olanağı bulmasıydı. Etnik gruplar, siyahlar, beyazlar ve kadınlar aynı haklara sahip olduklarını söylüyor, çok şey bekliyorlardı. Lizabeth Cohen, "Making A New Deal: Industrial Workers in Chicago, 1919-1939," (New York: Cambridge Üniv. Yayın. 1990), s. 252.
32. Christopher Lasch, "Haven in a Heartless World: The Family Besieged," (New York: Basic Books, 1977) s. 108; Robert Lindner, "Must You Conform?" (New York, Rinehart, 1956), s. 183. 1950'lerin ilgilendiği gençliğe de bir olgunluk dili hakim oluyordu. Fred Hechinger'in "Teen Age Tyranny" adlı çalışmasına göre, "Amerikan uygarlığı gençliğin fikirleri, kültürü ve amaçlarıyla dolu bir gençlik toplumu olma yolunda" idi. Luisa Passerini, "Youth as a Metaphor for Social Change: Fascist Italy and America in the 1950s," (A History of Young People in the West," ed. Giovanni Levi ve Jean-Claude Schmitt, (Cambridge, Mass.: Harvard Üniv. Yayın. 1997), s. 322.
33. Philip Rieff, "The Feeling Intellect: Selected Writings," (Chicago Üniv. Yayın. 1990), s. 8. Rieff, "sırların sırrı insanın kendini özel bir anlama ya da objeye tutkuyla bağlaması değildir," diyen Freud'u övdü. Bak. Philip Rieff, "The Tri-

umph of the Therapeutic: Uses of Faith After Freud," (New York: Harper & Row, 1966), s. 59.

34. Aslında çalışan kadın sayısı artıyordu. Fakat kültür evcimenlik üzerinde duruyordu.
35. William Menninger, "Public Relations," böl. 7, "Zone of the Interior," cilt 1, (Neuropsychiatry in World War II." Tartışma basına sızdı ve psikiatri konusuna sansür kondu. Edward Strecker annelerin asker oğullarına acı mektuplar yazarak dönmelerini istediklerini anlattı. Askere giden siyah gençlerin tren istasyonlarında annelerinden ayrılırken ağladıkları söyleniyor ve bu da siyah ailelerdeki zayıf yanları gösteriyordu. Bak. Edward A. Strecker, "Their Mother's Sons: The Psychiatrist Examins an American Problem," (Philadelphia: Lippincott, 1946), s. 28-29.
36. Rebecca Plant, "Combat Exhaustion, Masculinity and Democracy: Psychiatrists and Their Subjects During World War II," yayınlanmamış çalışma; Ladislas Farago, "Patton: Ordeal and Triumph," (New York: Ivan Oblensky, 1964), s. 318-42.
37. Graebner, "Age of Doubt," s. 15. Erkeklerin incinebilirliği kabul ettiklerini gösteren en güzel film büyük olasılıkla "The Best Years of Our Lives" idi, (1946).
38. Coser, "Refugee Scholars," s. 42-54. Bak. Ives Hendrick, "Professional Standards of the American Psychoanalytic Association," (Journal of the American Psychoanalytic Association 3 (Ekim 1955): 561-99, ve "The Birth of an Insttute," (Freeport, Me.: Bond Wheelwright Co., 1961); Bertram Lewin ve Helen Ross, "Psychoanhalytic Education in the United States," (New York: Norton, 1960).
39. Bunların içinde Commonwealth, Josiah Macy, Jr. ve Rosenwald Vakıfları da vardır. Clarence Oberndorf, "A History of Psychoanalysis in America," (New York: Grune and Stratton, 1953), s. 190; Jones, cilt 3, s. 291; Sandor Lorand, "Reflections on the Development of Psychoanalysis in New York from 1925," (International Journal of Psychoanalysis, no. 50 (1969): 590.
40. Amerikan Psikiyatri Derneği 1933'te psikanalizde özel bir bölüm açtı. Bak. Matthew Gitelson, "On the Identity Crisis in American Psychoanalyisis," (Journal of the American Psychoanalitic Association 12 (1964): 468-69, 473.
41. Psikiyatri vakaları konferansları psikanaliz çalışması olarak yönlendiriliyordu; Matthew Gitelson, "Bildiğim kadarıyla on doktordan üçü resmen analiz ediliyor, diğerlerimiz birbirimizi analiz ediyorduk," diye yazdı. Analizinde ona kekemeliğin psikanalizle yok edilip edilmeyeceğini de sormuşlardı. Gitemson, "Identity Crisis," s. 468; Coser, Refugee Scholars; Edward Timms ve

Naomi Segal, ed. "Freud in Exile: Psychoanalysis and Its Vicissitudes, (New Haven, Conn.: Yale Üniv. Yayın. 1988, s. 30; Susan Quinn, "A Mind of Her Own: The Life of Karen Horney," (New York: Summit Books, 1978), s. 296; Boston Enstitüsü Raporu, 1937, "Psychoanalytic Quarterly 8 (1939)dan: 406-7, sulandırma tehlikesine karşı uyardı. 1938'de Boston Psikanaliz Enstitüsüne üç üyelik ilanı 75 soruşturmaya neden oldu. 1937'de New York Enstitüsünde 70 olan aday sayısı dört yıl sonra 110'a çıktı ve standartların yükseltilmesi istendi. Bu gelişmelerle birlikte analiz ders kitapları, sınavlar ve lisans konusu ortaya çıktı.

42. Edith Kurzweil, "The Freudians: A Comparative Perspective," (New Haven, Conn.: Yale Üniv. Yayın. 1989), s. 39-44.
43. Coser, "Refugee Scholars," s. 48; Jahoda, "Migration,"; Geoffrey Cocks, "Psychotherapy in the Third Reich: The Göring Institute," (New York: Oxford Üniv. Yayın. 1985); Lewin and Ross, "Psychoanalysis Education," s. 15. İltica edenlerin hepsi analizci olarak kalmadı. Reich'dan terapi alan Fritz Pearl 1935'te Güney Afrika Psikanaliz Derneğini kurdu. "Gestalt terapi" mucidi Perls 1946'da New York'ta William Alanson White Enstitüsünde Fromm ve Sullivan'a katıldı. Bak. Martin Shepherd, "Fritz," (New York: Dutton, 1975). 1938'de kurulan Topeka, San Francisco ve Los Angeles (1946) dahil, kurulan enstitüler mülteci bilim adamlarının eseriydi.
44. Robert Walder, Richard Sterba'ya, "İnsanın klasik sözleri, bilgileri aktaramadığı bu yerde nasıl ders verebilirim?" diye yazdı. Bak. Frederick Wyatt, "The Severance of Psychoanalysis from Its Cultural Matrix," Timmis ve Segal'ın, "Freud in Exile," adlı çalışmasında, s. 148-55.
45. Wyatt, "Severance," s. 148, 151. Amerikan tıbbının pragmatik yönlendirilmesi konusunda arzulu olan mültecilerden Martin Grotjahn, Avrupalı analizcilerin "araştırma"ya yönelik çalışmalarına karşı hastaya-yönelik "psikodinamik tekrar inşa," uygulayarak sevincini gösterdi. Bak. Grotjahn, "On the Americanization of Martin Gotjahn," (The Home of the Learned Man: A symposium on the Immigrant Scholar in America," ed. John Koca, (New Haven, Conn.: College and Universty Press, 1968), s. 51-54.
46. Young-Bruehl, "Anna Freud," s. 243.
47. Karl Menninger ve Franz Alexander, 13 Nisan 1938, "The Selected Correspondence of Karl Menninger, 1919-1945," ed. Howard J. Faulkner and Virginia D. Pruitt, (New Haven, Conn.: Yale Üniv. Yayın. 1988), s. 265. 1971'de yapılan bir araştırmaya göre, Amerikan analizcilerinin % 62,1'i "Yahudi" kültürü aldıklarını belirttiler. % 18,6 bir şey söylemedi. Protestanlar % 16,7, Kato-

likler & 2.6 idi. Psikiyatrların % 50,5'i Yahudi iken psikologlarda da bu oran % 49,8 idi. Aynı araştırmalara göre analizciler politik olarak liberaldi. Bak. William Henry, John H. Simms ve S. Lee Spray, "The Fifth Profession." (San Francisco: Jossey Bass, 1971), s. 11, 74. Karl'ın erkek kardeşi William Menninger 1946'da Amerikan Psikanaliz Derneği başkanı seçildi. Hararetli bir asimilasyon yanlısı olan Menninger "analiz yönlendirmeli psikiyatr" hatta daha çok "genel pratisyen" taraftarıydı. APA'yı genişleterek analiz edilmeyen doktorları da dahil etmek istedi ama onlara sadece oy hakkı olmayan misafir üye statüsü alabildi. Ives Hendrick ise üye fazlalağından dolayı analiz çalışmalarına durgunluk geldiğinden şikâyet etti. Bak. Hale, "Rise and Crisis," s. 213.

48. Samuel Klausner, "Psychiatry and Religion," (New York: Free Press of Glencoe, 1964), s. 226.
49. *Freud-Ferenczi*, cilt 1, s. 130, n. 1; ayrıcabak. s. 311, n. 3.
50. Edith Kurzwell, "Freudians and Feminists," (Boulder, Colo.: Westview Press, 1995), s. 39-40. Oberndorf, "History," s. 207; Robert Coles, "Karen Horney's Flight from Orthodoxy," (Women and Analysis), ed. Jean Strouse (New York: Grossman, 1974), s. 171-86.
51. Karen Brecht, "Here Life Goes On in a Most Peculiar Way," (Hamburg: Kellner Verlag n.d.) s. 73.
52. Oberndorf, "History," 1953, s. 247; Hendrick, "Professional Standards," s. 562, 589: Kurt Eissler, "Medical Orthodoxy and the Future of Psychoanalysis," (New York.: International Univ. Press, 1965), s. 91-93.
53. Freud "yeni gerçeklerin toplanması" ile ilgili fikirlerini değiştirmemiş miydi? Franz Alexander, "Fundamental of Psychoanalysis," (New York: Norton, 1948), s. 5-6.
54. Frans Alexander ve Sheldon Selesnick, "Freud-Bleuler Correspondence," (Archives of General Psychiatry 12 - 1965): 1-9.
55. Coser, "Refugee Scholars," çeşitli yerlerde.
56. Hale, "Rise and Crisis," s. 211-12; James Gilbert, "Another Chance: Postwar America, 1945- 1968," (Philadelphia: Temple Üniv. Yayın. 1981), s. 28.
57. Amerikan Psikanaliz Derneği üye sayısı 1940-1960 yılları arasında beş kattan fazla arttı. Enstitü sayısı 1933'te üç iken, 1960'ta yirmi dokuz dernek ve yirmi enstitüye çıktı. 1978'de toplam 4.500 psikiyatrdan yaklaşık yedide biri pratik yapan analizciler oldular. Bak. Coser, "Refugee Scholars"; Lewin ve Ross, "Psychoanalytic Education," s. 10, 53, 245; Kurzweil, "Freudians.s. 54, 208. R.P. Knight aşağıdaki tabloyu verdi:

Yıl	APA Üye Sayısı
1932	92
1938	157
1940	192
1942	230
1944-45	247
1946	273

Knight, "The Present Status of Organized Psychoanalysis in the United States," (Journal of the American Psychoanalytic Association 1, no. 1-4 (1953): 207, tablo 1. 1958'de 888 öğrenci, 100 diplomalı, 222 gözetimci analizci vardı. 1960'larda Amerikan Psikanaliz Derneği (ya da Birliği) üye sayısı 1.302 idi. 1945'te ABD'de 69 eğitimci analizci vardı. Torrey, "Freudian Fraud," s. 93.

58. Paul A.Robinson, "The Freudian Left: Wilhelm Reich, Geza Roheim, Herbert Marcuse," (New York: Harper & Row, 1969), s. 56. 1950'lerde psikanalizin kaderinden söz eden Kurt Eissler, geçen yüzyılda Amerika'ya gelen çocuğun milyoner olma hikâyesini anlattı. Eissler, "Medical Orthodoxy," s. 92-93.
59. Alfred Kazin, "The Freudian Revolution Analyzed," (New York Times Dergisi, 6 Mayıs 1956), s. 22.
60. O dönemde özellikle bilim, tıp ve profesyonellikte çalışmalar etik bir özellik gösteriyordu. David Hollinger'in söylediği gibi, Hitler'in bir "Nazi bilimi" kurma söylemi bilim ve bireysel özgürlük arasındaki bağlantıları hatırlatıyordu ki bu bağlar en azından on yedinci yüzyıla kadar gidiyordu. Yahudi düşmanlığının gözden düşmesiyle birlikte savaş sonrası psikanalizde büyük bir patlama yaşanmasının nedeni çok sayıda Yahudinin üniversitelere, tıp ve hukuk mesleklerine girmesiydi ki Hollinger buna, "Hıristiyanlıktan kaçma" adını verdi. Burada da karizma ve rasyonelleşme birbirine karıştı. David A. Hollinger, "Science, Jews and Secular Culture: Studies in Mid-Twentieth-Century American Intellectual History," (N. J. Princeton Üniv. Yayınları, 1996), s. 81.
61. Alan A. Stone, "Psikanaliz Nereye Kadar Yaşayacak?" (Harvard Dergisi, Ocak-Şubat 1997) s. 35.
62. Bir diğer trajik sonuç da, organik ve psikolojik koşullar arasındaki farkta, örneğin otizm (içe kapanma) ve şizofreni tedavisinde ortaya çıkan bulanıklıktı.
63. Frederick Crews, "The Unknown Freud," (New York Review of Books, 18 Kasım 1993) s. 60. Psikanaliz refah devletine girip yerleşmeden önce Helene

Deutsch ondan "hayalet yöntem" ve hatta "dolandırıcılık" diye söz ederken, Ferenczi istemeyerek de olsa, "Aslında Freud analize gerçekten inandı," dedi ve Freud da analizin zorlukları ve limitlerinden söz ederek, onun tedavide değil de aslında araştırma konusu olarak değerli olduğunu söyledi. "The Clinical Diary of Sandor Ferenczi," 1 Mayıs 1932; Lisa Appignanesi ve John Forrester, "Freud's Women," (New York: Basic Books, 1992), s. 324. Freud için en ünlü örnek, "Analysis, Terminable and Interminable," idi.

64. Mortimer Ostow, "The Hartmann Era," ed. Martin S. Bergmann, "New York: Other Press, 2000), s. 232-33.

65. IPA 1967'de Portekiz analizcilerinin, yetenekli olmasalar bile ülkenin başındaki diktatöre yakın olan adayların birliğe alınması teklifini kabul etti. Lucia Villela, "Cale-se, the Chalice of Silence: The Return of the Oppressed in Brazil," yayınlanmamış çalışma; Gerard Haddad, "Judaism in the Life and Work of Jacques Lacan: A Preliminary Study," (Yale French Studies, no. 85 - 1994): 214-15; Helena Besserman Vianna, "Politique de la psycanalyse face a la dictature et a la torture: n'en parlez a personne," (Paris: L'Harmattan, 1977) ve Journal of the American Psychoanalytic Association Gazetesi 47'de Robert Wallerstein tarafından eleştirisi, (1999): 965-73.

66. Arthur Miller, "Timebends: A Life," (New York: Grove Press, 1987), s. 320-21.

67. Bir Beverly Hills psikanalizcisi sekiz tanığın bilinç spazmını HUAC önünde rahatlattı. Olay moral açısından basitti: "Lanet osun, bunların hepsi zaten adlandırılmıştı." David Caute, "The Great Fear: The Anti-Communist Purge Under Truman and Eisenhower," (New York: Simon and Schuster, 1977), s. 505-6. Analizcilerin soğuk savaş ilişkileri için bak. "Come Over, Red Rover," Robert Lindner, "The Fifty-Minute Hour: A Collection of True Psychoanalytic Tales," (New York: Holt, Rinehart ve Winston, 1954).

68. Hayden partide bulunduğunu kabul etti ama orada bulunanların adlarını vermeyince, analizcisi, "Elbette verebilirsin. Neden vermiyorsun?" diye sordu. Sterling Hayden, "Wanderer," (New York: Knopf, 1964), s. 371, 377, 387. Victor S. Navasky, "Naming Names," (New York: Penguin, 1981), s. 133-43'de Hayden'in analizcisinin Phil Cohen olduğunu yazar.

69. Steve Heims, "The Cybernetic Group," (Cambridge, Mass.: MIT Press, 1991), s. 170.

70. Horney'den alıntı Edith Kurzweil, "Psychoanalytic Science: From Oedipusto Culture," (Psychoanalytic Review 79 - Sonbahar 1992); Harry Stack Sullivan, "Remobilization for Enduring Peace and Social Progress," (Psychiatry 10 - 1947): 239; Lasch, "Haven in a Heartless World," s. 97; Stansfield Sargent ve

Marian W. Smith, ed. "Culture and Personality," (New York: Wenner- Gren Foundation for Anthropological Research, 1949), s. 203-4. Lawrence Frank, "Kültürümüz hasta, akıl hastası ve tedavi istiyor," dedi. "Society as the Patient," (American Journal of Sociology 42 (Kasım 1936): 335.

71. J. Victor Koschmann, "Revolution and Subjectivity in Postwar Japan," (Chicago Üniv. Yayın. 1996), s. 174; Kurzweil, "Freudians," s. 136, 211, 232; Helmut Thoma, "Some Remarks on Psychoanalysis in Germany, Past and Present," (International Journal of Psychoanalysis 50, 1969: 683-92; Edith Kurzweil, "The Freudians Meet in Germany," Partisan Review 52, no. 4 (1985). Balint'in rolü için bak. Wyatt, "Severance," p. 151. İşgal yetkilileri Avusturya'da analizi teşvik ettiler ama, Avusturya'nın savaştaki rolü gibi bunda da samimiyet yoktu. Bu durum ancak 1970'lerde, Freud'un resminin paraya basılması ve turistlerin ilgilenmesiyle değişti.
72. Michael Balint, "On the Psychoanalytic Training System," International Journal of Psychoanalysis, 29 (1948): 167.
73: Stone, "Psikanaliz Nereye Kadar Yaşayacak?" s. 35; Kris'ten Anna Freud'a, 13 Mart 1950, Elisabeth Young-Bruehl, "Anna Freud: A Biography," (New York: Summit Books, 1988), s. 345-58.
74. Eğitim analizlerinin amacı idealleşmiş bir şekille kesin yerleşmiş tanımlamaydı, (ama Heinz Kohut'un not ettiği gibi çoğu zaman bu kimliğe karşı başkaldırı getiriyordu). Bak Kohut, "Creativeness, Charisma and Group Psychology: Reflections on the Self-Analysis of Freud," (The Search for the Self: Selected Writings of Heinz Kohut), ed. Paul H. Ornstein (New York: International Univ. Press, 1978-1991), s. 793.
75. Young-Bruehl, "Anna Freud," s.271.
76. S. Lustman, "The Scientific Leadership of Anna Freud," (Journal of the American Psychoanalytic Association 15 (1967): 822.
77. Erik Erikson'un değişim yanlısı "Young Man Luther"i (1950) bile bir hatırlama çalışmasıydı. Freud ve Luther kendi yaşlarının gerektirdiği pis işleri yapmak istiyorlardı. Erik Erikson, "Young Man Luther: A Study in Psychoanalyisis and History," (New York: Norton, 1958), s. 9-10.
78. Heinz Hartmann, Ernst Kris ve Rudolph Loewenstein, "Comments on the Formation of Psychic Structure," Psychoanalyse Study of the Child 2 (1946): 16.
79. Young-Bruehl, "Anna Freud,", s. 313. Jones da örneğin Rank ve Ferenczi ile olan eski hesapları kapamak için biyografiyi kullandı.
80. Jones, cilt 1, s. 56.

81. Peter Homans, "The Ability to Mourn: Disillusionment and the Social Origins of Psychoanalysis," (Chicago Üniv. Yayın. 1989), s. 17, 68.
82. Malcolm Pines, "The Question of Revising the Standard Edition," Timms ve Segal, "Freud in Exile," s. 177, 194. Jones: "Eğer ölmeden önce senin çalışmalarını toplayıp bir araya getirebilirsem ve Gazeteyi organize olmuş şekilde bırakabilirsem değerli bir yaşam sürdüğüme inanacağım, ama Psa için daha çok şeyler yapmak istiyorum." Jones'dan Freud'a, 10 Nisan 1922, *Freud-Jones*, s. 473.
83. Perry Meisel ve Walter Kendrick, ed. "Bloomsbury/Freud: The Letters of James and Alix Strachey, 1924-25," (New York: Basic Books), s. 317.
84. Riccardo Steiner, "'Die Weltmactung des Britischen Reichs': Notes on the Term 'Standard' in the First Translations of Freud," Timms ve Segal, (Freud in Exile," s. 188-90.
85. Meisel ve Kendrick, "Bloomsbury/Freud," s. x-xi. Winnicott, "Strachey'nin yaptığı Freud'un yazılı çalışmalarını alarak entelekütüel dürüstlüğün hüküm sürdüğü edebiyata yerleştirmek," şeklinde yorumladı. D.W. Winnicott, "Psycoanalytic Explorations," ed. Clare Winnicott, Ray Shepherd ve Madeleine Davis, (Cambridge, Mass.: Harvard Üniv. Yayın. 1989), s. 509.
86. Böylece, "Eine grose Halle - viele Gaste, die wir empfangen. - Unter Ihnen Irma, die ich sofort beiseite nehme, um gleichsam ihren Brief zu beanworten, ihr Vowufe machen, das sie die Losung' noch nicht akzeptiert. Ich sage..." (Gessamelte Werke,) s. ii-iii, III çeviri: Büyük bir salon - çok misafir geliyor - Irma da onların arasında. Mektubuna cevap vermek için onu kenara çekip ona kızıyorum, çünkü benim çözümümü kabul etmiyor. Ona diyorum ki..." şeklindeki çeviri şöyle oluyor: "Büyük bir salon - bir çok misafir arasında Irma da var. Mektubuna cevap vermek ve çözümümü henüz kabul etmediği için ona güvenmek üzere bir kenara çıkiyorum ona. Ona dedim ki..." SE, cilt 4, s. 107; Darius Ornston, "Freud's Conception Is Different from Strachey's," (Journal of the American Psychoanalytic Association 33, supp. (1985): 382, 403-4; Timms ve Segal, "Freud in Exile," s. 204, 208, 212-13, 216. Standard Edition'un telif hakkı Eylül 1989'da sona erdi ve İngilizceye çevrilebilir oldu. Londra Psikanaliz Enstitüsü Nisan 1989'da Freud'un yeniden çevrilmesiyle ilgili konferans yaptı. Almancada en güzel ve bilimsel versiyon "Studienausgaben"dir ama S. Fischer'in bu yayını tamam değildir. İsveççe yayın hazırdır.
87. Josef Hayim Yerushalmi, "Freud's Moses: Judaism Terminable and Interminable," (New Haven, Conn.: Yale Üniver. Yayın. 1991), s. 39. 4 Eylül 1883 ta-

rihli mektubun İngilizce çevirisi LSF, s. 54'de.

88. Maria Torok, "Unpublished by Freud to Fliess: Restoring an Oscillation," (Critical Inquiry 12, no. 2 (Kış 1986).
89. Robert S. Wallerstein, "Reflections," (The Identity of the Psychoanalyst,) ed. Edward D. Joseph ve Daniel Widlocher, (New York: International Univ. Press, 1983), s. 265-76; Nancy Chodorow, "Beyond Drive Theory: Objeck Relations and the Limits of Radical Individualism," (Theory and Society 14, no. 3 (Mayıs 1985): 271.
90. 1930'lu yıllarda analizcilerin yüzde 30'u kadındı ama bu sayı savaştan sonra çok düştü. Lewin ve Ross, "Freud in Exile," s. 53, 245; Kurzweil, "Freudians," s. 45, 208; Appignanesi ve Forrester, "Freud's Women," s. 6.
91. Philip Wylie'nin "Generation of Vipers" adlı kitabı 1942'de 180.000 sattı ve yazara, anneye aşırı ağlanmanın Amerikan erkeğini hadım ettiğini yazan yaklaşık 60.000 mektup geldi. Bak. Truman Keefer, "Phylip Wylie," (Bostan: Twayne, 1977).
92. "Anaerki" için bak. Edward Glover, "An Examination of the Klein System of Child Psychology," (Psychoanalytic Study of the Child 1, 1945). Bu da Jones'un sevdiği hipotezdi. Jones, 28 Ocak 1944, Phyllis Grosskurth, "Melanie Klein: Her World and Her Work," (Cambridge, Mass.: Harvard Üniv. Yayın. 1987), s. 343.
93. Young-Bruehl, "Anna Freud," s. 428-29; Betty Friedan, "The Feminine Mystique," (New York: Norton, 1963), s. 111: Erik Erikson, "Womanhood and the Inner Space," (Daedalus), İlkbahar 1964. Klitoris/vajina orgazmı konusu için bak. Daniel Brown, "Female Orgasm and Sexual Inadequacy," (Human Sexual Response), ed. Edward and Ruth Brecher, (Boston: Little, Brown, 1966), s. 125-75.
94. Kurzweil, "Feminists," s. 40, 51-52.
95. Ferdinand Lundberg and Marynia F. Farnham, "Modern Woman, The Lost Sex," (New York: Universal Library, 1947), s. 142. Dorothy Parken'ın 1947 cevabı dikkat çekicidir: "'Kayıp' sıfatı ile tanımlanmakta garip bir övgü var gibi... Tırnaklarımı kuma batırıp sırıtarak, "Oh Dr. Farnham ve Mr. Lundberg, yapmayın bunu - bunu her cinsiyete söylüyorsunuz!" diyorum. Mari Jo Buhle'den alıntı, "Feminism and Its Discontents: A Century of Struggle with Psychoanalysis," (Cambridge, Mass.: Harvard Üniv. Yayın. 1998), s. 128.
96. "Çok az sayıda geçerli işaret levhası ve çok az bilimsel psikolojik bilgi bulunan bir alanda zor bir görev üstlendiler. Ne yazık ki bu kitap da sadece kafa karıştırıyor." Frances S. Arkin, "Psychoanalysis Quarterly 6," (1947): 573.

97. Roy Schafer, "Problems in Freud's Psychology of Women," (Journal of the American Psychoanalytic Association 22 (Temmuz 1974): 459-85.
98. Winifred Breines, Young, White and Miserable: Growing Up Female in the Fifties," (Boston: Beacon Press, 1992).
99. Diana Trilling, "The Beginning of the Journey: The Marriage of Diana and Lionel Trilling," (New York: Harcourt Brace, 1993), s. 240.
100. Calvin Trillin, "Remembering Denny," (New York: Farrar, Straus ve Giroux, 1993).
101. Dan Wakefield, "New York in the Fifties," (Boston: Houghton Mifflin, 1992), s. 152.
102. Elisabeth Roudinesco ve Michel Plon, "Dictionnaire de la psycanalyse," (Paris: Fayard, 1997), s. 454-55.
103. Stephen Ferber ve Marc Green, "Hollywood on the Couch: A Candid Look at the Overheated Love Affair Between Psychiatrists and Moviemakers," (New York: Morrow, 1993), s. 58-61.
104. James Merrill, "A Different Person: A Memoir (New York: Knopf, 1993), s. 229. Detre'nin ailesi Auschwitz'de öldü ve o da daha sonra ABD'ye mülteci olarak gitti.
105. Patricia Bosworth, "Montgomery Clift," (New York: Harcourt Brace, 1978), s. 203-6, 215-16, 230-33. Ellili yılların sonunda bir eşcinsel psikanalizci olayı için bak. Richard A. Isay, "Becoming Gay," (New York: Pantheon, 1996).
106. Robert Lindner, "Homosexuality and the Contemporary Scene," (The Problem of Homosexuality in Modern Society), ed. Hendrik M. Ruitenbeek, (New York: Dutton, 1963), s. 58.
107. Sandor Rado, "A Critical Examination of the Concept of Bisexuality," Psychosomatic Medicine 2, no. 4 (Ekim 1940); Ronald Bayer, "Homosexuality and American Psychiatry: The Politics of Diagnosis," (New York: Basic Books, 1981), s. 28, 30; C.W. Socarides, "The Psychoanalytic Theory of Homosexuality, with Special Referance to Therapy," (Sexual Deviation), ed. I. Rosen (New York: Oxford Üniv. Yayın. 1979), s. 246.
108. Young-Bruehl, "Anna Freud," s. 429-29. Freud'un biseksüellikle barışı olduğu konsundaki Jones görüşü için bak. Jones'dan James Strachey'e, 11 Ocak 1954, CSD/Fol/09, İngiliz Psikoloji Derneği Arşivleri.
109. Kenneth Lewes, "The Psychoanalytic Theory of Male Homosexuality," (New York: Simon and Schuster, 1988), s. 74, 93.
110. Edmund Bergler, "Homosexuality and the Kinsey Report," (The Homosexuals as Seen by Themselves andThirty Authorities," ed. Aron Krich, (New

York, Citadel Press, 1954). Ruitenbeek, "The Problem of Homosexuality," birçok analitik ifade içerer ama s. xii'de şöyle der: "Edmund Bergler'in herhangi bir denemeyi atlaması tamamen kasıtlıdır." Lewes, "Male Homosexuality," s. 153; Bayer, "Homosexuality and American Psychiatry," s. 36, 78; Lionell Trilling, "The Liberal Imagination: Essays on Literature and Society (Garden City, N.Y.: Doubleday, 1957), s. 216-17; Socarides, "Theory of Homosexuality," s. 78. Eşcinsellik konusunda araştırma yapanlar arasında Cleland Ford, Frank Beach ve Evelyn Hooker da vardır.

111. Bayer, "Homosexuality and American Psychiatry," s. 36.

112. Berube, "Coming Out," s. 158, 259. Silahlı kuvvetlerde de standart terminolojiye uygun olarak psikiyatri tanı çalışmaları yapıldı.

113. Lewes, "Male Homosexuality," s. 137.

114. "Yaratıcı dönem," için bak. Kurzweil, "Freudians," s. 209; "babam," için bak. Jeffrey Masson, "Final Analysis: The Making and Unmaking of a Psychoanalyst," (Reading,Mass.: Addison-Wesley, 1990), s. 167.

115. 1950'lerde anti-rasyonelleşme düşünce ve eylem merkezleri olarak "Politics" dergisi, Black Mountain Üniversitesi, Brandeis Üniversitesi ve San Francisco caz ve şiir dünyası sayılabilir.

116. Richard King, "The Party of Eros," (Chapel Hill: Kuzey Carolina Üniv. Yayın. 1972); James Gilbert, "Writers and Partisans," (New York: Wiley, 1968). "New York entelektüelleri" deyimi genelde "Partisan Review"yu yayınlayanlar için kullanıldı. Modernlik sorunu ekonomik değil, feragattır diyen ve "Politics"in editörü olan Dwight Macdonald da önemli bir isimdi ve Erich Fromm'un yayınladığı Marx'ın 1961 "Economic and Philosophic Manuscript"i de bu fikri destekledi. Dwight Macdonald, "The Root Is Man: Part II," Politics, Temmuz 1946.

117. Hannah Arendt "The Human Condition"da (1956) yazdı, s. 71: "Tamamen başkalarının arasında yaşanmış bir hayat sığlaşmış oluyor diyebiliriz. Görüş alanını muhafaza ederken, derinliğini gerçek anlamda kaybetmek istemiyorsa, gizli kalması gereken bir kuytu köşeden çıkıp kendini gösterme yeteneğini kaybeder."

118. Hugh Wilford, "The New York Intellectuals: From Vanguard to Institution," (Manchester, İng. ve New York: Manchester Üniv. Yayın. 1995), s. 66.

119. Ellison ve Baldwin sık sık "Partisan Review"ya yazdılar.

120. Milton Klonsky, "Greenwich Village: Declineand Fall," (Commentary), Kasım 1948, King, "Party of Eros," s. 44.

121. Miller, "Timebends," s. 320-21.

122. Paul Goodman, "The Political Meaning of Some Recent Revisions of Freud," (Politics 2, Temmuz 1945). C. Wright Mills, Goodman'ın "devre yumurtalık teorisini" eleştirdi ama kendi rasyonelleşme eleştirisi için diğer psikanaliz akımlarına dayandı. Bak. C. Wright Mills ve P. J. Salter, "The Barricades and the Bedroom," (Politics, Ekim 1945).
123. Lionell Trilling, "Beyond Culture: Essays on Literature and Learning," (New York: Viking Press, 1965), s. 104, 118. Trilling'in Marksizm alıntısı Cornel West'ten, "The American Evasion of Philosophy," (Madison, WI: Wisconsin Üniv. Yayınları, 1989), s. 104-05.
124. Lionel Trilling, "Art and Neurosis," (Liberal Imagination), s. 156.
125. Lionel Trilling, "Freud and Literature," (Liberal Imagination), s. 32-33. Trilling ayrıca cinsellik konusundaki aydınlatıcı çalışması için "The Kinsey Report"u övdü ama aynı zamanda yabancılaşma da getirdiğini belirtti. "Tüm kültürler cinsellikle ilgili korkular yaratır ama bizimki toplumun yarattığı korkular içinde bireyi tamamen izole ediyor. Rapor şimdi istatistik bilimi sayesinde yalnızlığın hayal ürünü olduğunu gösteriyor," diye yazdı. "Sadece bilim değil, ama en basitinden, maddesel bilimdi bu; fikirler değil, istatistik bilimiydi. Raporun yolu Freud tarafından hazırlandı, fakat Freud tüm çalışma yılları boyunca Raporun birkaç haftada yakaladığı başarıyı ele geçiremedi." Trilling, "The Kinsey Report," (Liberal Imagination), s. 216-28.
126. Philip Rieff, "Freud: The Mind of the Moralist," 3. baskı, (Chicago Üniversite Yayın. 1979), özellikle s. 329-57.
127. Norman Podhoretz, "Breaking Ranks: A Political Memoir," (New York: Harper & Row, 1979), s. 40, 47-49.

Bölüm On iki

1. Thomas Frank, "The Conquest of Cool: Business Culture, Counterculture and the Rise of Hip Consumerism," (Chicago Üniv. Yayın. 1997), s. 23.
2. Nancy Fraser, "From Redistribution to Recognition?" Dilemma of Justice in a 'Post-Socialist' Age," (New Left Review 212 (Temmuz-Ağustos 1995): 68-93.
3. 1970'lerin yüzyıl sonunu oluşturduğu fikri için bak. Natasha Zaretsky, "The End of the American Century? National Decline and Family Decline in the 1970s," (Doktora tezi, Brown Üniv. 2003).
4. David Riesman, Nathan Glazer ve Reuel Denney, "The Lonely Crowd: A Study of the Changing American Character," (New Haven, Conn.: Yale Üniv.

Yayın. 1961), s. 139.

5. Aime Cesaire, "Discours su le colonialisme," (Paris: Presence Africaine, 1955).
6. Dominique Octave Mannoni, "Prospero and Caliban," 2. baskı (New York: Praeger, 1964), s. 8, 46-47, 63.
7. Erikson'a göre, farklı kültür oluşumları nedeniyle Amerika'da kimlik sorunu vardı ve zor kazanılan kimliklerin kaybedilmesi korkusunun yaşandığı ve kimliklerin genişlemesi özelliği olan topraklarda ego ideallerini desteklemek zordu. Erik Erikson, "The Problem of Ego Identity," (Journal of the American Psychoanalytic Association 4 (Ocak 1956): 56-21; William Graebner, "The Unstable World of Benjamin Spock: Social Engineering in a Democratic Culture, 197-1950," (Journal of American History 67, no. 3 (Aralık 1980): 617.
8. Heinz Hartmann, Ernst Kris ve Rudolph Loewenstein, "Comments on the Formation of Psychic Structure," (Psychoanalytic Study of the Child 2 (1946): 16.
9. Edith Jacobson, "The Self and the Object World," (New York, International Univ. Press, 1964).
10. Joseph Sandler ve B. Rosenblatt, "The Concept of the Representational World," (Psychoanalytic Study of the Child 17 (1962): 128-45.
11. Örneğin depresyon artık "sinirli söylenme" meselesi olarak değil de, öz saygının azalması şeklinde görülüyordu.
12. George S. Klein, "Psychoanalytic Theory: An Exploration of Essentials (New York: International Univ. Press, 1976); Merton M. Gill ve Philip S. Holzman, ed. "Psychology vs. Metapsychology: Psychoanalytic Essays in Memory of George S. Klein," (New York: International Univ. Press, 1976).
13. Henry Lowenfeld ve Yela Lowenfeld, "Our permissive Society and the Superego," Psychoanalytic Quarterly 39 (1970): 590-607.
14. Lawrence S. Kubie, "Pitfalls of Communty Psychiatry," (Archives of General Psychiatry 18 (1968): 257-66.
15. Leo Rangell, "Psychoanalysis - A Current Look," (Journal of the American Psychoanalytic Association 15 (1967): 425. Genelde altmışlı yıllarda başkanlık konuşmaları reddetme modeliydi.
16. Oral History Collection, Columbia Üniversitesi.
17. G. K. Hofling ve R. Meyers, "Recent Discoveries in Psychoanalysis," (Archives of General Psychiatry 26 (1972): 518-23. İnceleme Edith Kurrzwell'in çalışmasında, "The Freudians: A Comparative Perspective," (New Haven, Conn.: Yale Üniv. Yayın. 1989), s. 209.

18. Kurt Eissler, "Medical Orthodoxy andthe Future of Psychoanalysis," (New York: International Univ. Press, 1965), s. 94-95, 232.
19. Stephen Farber ve Marc Green, "Hollywood on the Couch," (New York: Morrow, 1993), s. 14-17, 63, 157.
20. Erica Jong, "Fear of Flying: A Novel," (New York: Holt, Rinehart ve Winston, 1973), s. 4-5.
21. Marshall Bricman, "The Analytic Napkin," (The of Modern Humor," ed. Mordecai Richler (New York: Knopf, 1983), s. 448-52. Mel Brooks kendisini park etmiş arabalar arasında kusma adetinden vazgeçiren analizcisine teşekkür etti. Farber ve Green, "Hollywood on the Couch," s. 147.
22. Kohut, "Freud için paylaşılmış gönüllü çalışmayı teşvik eden bir eğitim analizini sona erdirmek sadece sosyal olarak kabul edilen bir büyük saygınlık değil, aynı zamanda giderken adayın acısını dindiren duygusal bir deneyim oluyor," diye konuştu. Heinz Kohut, "Thoughts on Narcissism and Narcissistic Rage," (The Search for the Self," (New York: International Univ. Press, 1978), cilt 2, s. 803. Darsteki alında cilt 1, s. 162-63, 479, 481. Ayrıca bak. Heinz Kohut, "The Analysis of the Self," (New York: International Univ. Press, 1971), s. 64, 46. Narkisizmin psikanaliz çalışmasıyla lekelendiği hakkında bir diğer tartışma için bak. Bela Grunberger, "Narcissism: Psychoanalytic Essays," (New York: International Univ. Press, 1979).
23. Kernberg çocuğun sıcak ve rahat narkisizmi ile patolojik yetişkinin soğuk, düşmanca narkisizmini karşılaştırdı; çocuk sevgi ve güzellik ararken, yetişkin bu güzelliklerin tek sahibi olmak istiyordu. Otto Kernberg, "Borderline Conditions and Pathological Narcissizm," (New York: J. Aronson, 1975). Jacobson, "Ego and the Object World," s. 20, 35-36, 46, 94; Rubin Blanck ve Gertrude Blanck, "Beyond Ego Psychology: Developmental Object Relations Theory," (New York: Columbia Üniv. Yayın. 1986), s. 10,12; Rene Spitz, "A Genetic Field Theory of Ego Formation: Its Implications for Pathology," (New York: International Univ. Press, 1959), s. 96-97.
24. "Olgunlaşmamış çift, bunun aksine, gruba olan karşıtlığını yitirir - aslında gruba geri döner." Otto Kernberg, "The Couple and the Group," Kernberg, "Love Relations: Normality and Pathology," (New Haven, Conn.: Yale Üniv. Yayın. 1995), s. 176-88.
25. Ayrıca restorasyon kavramı için bak. "The Last Stand of Chinese Conservatism: The Tung-chih Restoration, 1862-1874," (Calif. Stanford Üniv. Yayın. 1957).
26. Meredith Tax, "Woman and Her Mind: The Story of Daily Life," (Cambrid-

ge, Mass.: Bread and Roses, 1970).

27. Örneğin bak. Angelo Quattrocchi ve Tom Nairn, "The Beginning of the End: France, May 1968," (Londra: Panther Books, 1968), s. 163-64.
28. SE, cilt 21, s. 64-72.
29. Herbert Marcuse, "Eros and Civilization: A Philosophical Inquiry into Freud," (Boston: Beacon Press, 1974). Marcuse, Kant'a karşı, sanat ve oyunda mantığın duyumculukla uyum içinde olduğunu söyleyen filozof Friedrich Schiller'i övdü.
30. Norman O. Brown, "Life Against Death: The Psychoanalytical Meaning of History," 2. baskı, (Middletown, Conn.: Wesleyan Univ. Yayın. 1985), s. 118, 123, 128-29, 132, 142. Ayrıca bak. Herbert Marcuse, "Love Mystified: A Critique of Norman O. Brown," (Commentary," 43, no. 2 (Şubat 1967): 71-75.
31. Mikkel Borch-Jacobsen, "Lacan: The Absolute Master," çev. Douglas Brick (Calif. Stanford Üniv. Yayın, 1991), s. 40-41.
32. Elisabeth Roudinesco, "La bataille de cent ans," cilt 1, (Paris: Ramsay, 1982; Seuil, 1986), s. 181-221, 395-411.
33. Bruce Fink, "The Lacanian Subject: Between Language and Jouissance, (N. J. Princeton Üniv. Yayın. 1995), s. 84.
34. Jacques Lacan, "The Seminar of Jacques Lacan," ed. Jacques-Alain Miller (New York: Norton, 1988), cilt 2, s. 37.
35. "Rome Discourse," Jacques Lacan, "Ecrits: A Selection," (New York: Norton, 1977).
36. Kristin Ross, "Fast Cars, Clean Bodies: Decoonization and Reordering of French Culture," (Cambridge, Mass.: MOT Press, 1995).
37. Fransız analizci Daniel Lagache, "Analizcinin kötü bilincini cisimlendirdi o. Fakat... ama bir analizcide iyi bilinç de tehlikeli olabilir," diye konuştu. Roudinesco, "Bataille," cilt 2, s. 225, 231, 346. Tamamlayıcı bilgi için bak. Didier Anzieu, "A Skin for Thought," (Londra: Karnac, 1990), s. 27-28.
38. Ellili yıllarda Lacan'ın çalışma arkadaşları arasında Wladimir Granoff, Serge Leclaire, Didier Anzieu, Jean-Bertrand Pontalis, Jean Laplanche ve "Rüya Yorumları" ve "Zihnin Fenomenolojisi"inin Arapça çevirmeni Mustafa Safouan da vardı.
39. Lacan'ın yeni öğrencileri arasında olanlar, François Roustang, Michel de Certeau, Catherine Backes-Clement, Cornelius Castoriadis, Felix Guattari ve Luce Irigaray'dı. Roudinesco, "Bataille," cilt 2, s. 321; John Forrester, "The Seductions of Psychoanalysis," (Cambridge, İng.: Cambridge Üniv. yayın. 1990).

Paris Freud Ekolünün ilk üye sayısı 134 idi.

40. Lacan ayrıca Marksizm konusunda yeni düşüncelerle ilgil gayretleri de etkiledi. Özellikle Althusser'in Marksist ideoloji teorisiyle ilgili yeni söylemini etkiledi ki orada Althuser, "İnsanlar gerçek varlık koşullarını kendilerine hayali bir şekilde temsil ederler," formülünü reddediyordu ki bu da Lacan alternatifi lehine ortodoks Marksizm tabanı/süperyapı ayırımını koruyordu. Yani ideoloji gerçeğin aldatıcı bir temsili değil, daha ziyade onunla olan pratik ama bilinçsiz bir ilişkiydi.
41. Lawrence D. Kritzman, "Michel Foucault: Politics, Philosophy, Culture," (Le Magazine Literaire), no. 121 (Şubat 1977).
42. Roudinesco, "Bataille," Cilt 2, s. 640.
43. Didier Anzieu, Lacan'a neden eski sürrealistlere daha çok güvenmediğini sorduğunda, Lacan onları reddemediğini söyledi ve "Ben daha çok Mösyö de Tocqueville'in sayesinde katkı yapıyorum," dedi. Aynı, cilt 2, s. 268.
44. Philip Roth'un 1974 romanı "My Life as a Man,"de, yirmi dokuz yaşındaki Yahudi romancı Peter Tarnapol, analizcisinin kendisini bir vakada başarılı, kırklı yaşlarda bir İtalyan-Amerikalı şair gibi gösterdiğini tesadüfen öğrenir. Tarnapol, "Kırklı yaşlarla biri adamla yirmili yaşlarda bir delikanlı, bir Yahudi-Amerikalıyla bir İtalyan-Amerikalı, bir şairle bir romancı arasında çok fark vardır," der. Roth, "My Life as a Man," (Londra: Jonathan Cape, 1974), s. 239-40.
45. Goffman'ın çok az anlaşılan rolü için bak. Howard Brick, "Age of Contradiction: American Thought and Culture in the 1960s," (New York: Twayne, 1998).
46. R. D. Laing, "Sanity, Madness and the Family," (New York: Basic Books, 1964, 1971), s. 12.
47. "Maddness and Civilization," 1963'de İngilizce olarak bir seride yayınlandı ki seride R. D. Laing ve David Cooper'ın "Reason and Violence," ve Thomas Szasz'ın "The Myth of Mental Illness,"i de vardı. Giriş yazısını "antipsikiyatri" sözcüğünün mucidi David Cooper yazdı.
48. Lynn Z. Bloom, "Doctor Spock: Biography of a Conservative Radical," (Indianapolis: Bobbs- Merrill, 1972), s. 72, 83-84.
49. Betty Friedan, "The Feminine Mystique," (New York: Norton, 1963), s. 112.
50. Kate Millet, "Sexual Politics," (Garden City, N.Y.: Doubleday, 1970); Millett s. 189'da Freud'un görüşünü şu şekilde anlatır: "Bir kadının cinsiyetini keşfetmesi öylesine büyük bir felakettir ki yaşamı boyunca etkiler onu."
51. Gayle Rubin, "The Traffic in Women,". (Toward an Anthropology of Wo-

men), ed. Rayna, R. Reiter (New York: Mothly Review Press, 1975), s. 185. Analiz ve feminizm arasındaki ilişkier için bak. Mari Jo Buhle, "Feminism and Its Discontents: A Century of Struggle with Psychoanalysis," (Cambridge, Mass.: Harvard Üniv. Yayın. 1998).

52. Shulamith Firestone, "The Dialectic of Sex: The Case for Feminist Revolution," (New York: Morrow, 1970), s. 49, 51. Freud'un nevroz dediği de şimdi sosyal tahditer olarak ifade ediliyordu. Charles Bernheimer'ın, "Victoria dönemi kadınları kültürün çıkışına izin vermediği öfke ve saldırgan davranışları reddettikleri savunma stratejileri geliştirdiler. Böylece değişim reaksiyonları çıktı ortaya," dedi. Bak. Charles Bernheimer ve Claire Kahane, "In Dora's Case: Freud - Hysteria - Feminism," (New York: Columbia Üniv. Yayın. 1985), s. 5-6; Maria Ramas, "Freud's Dora, Dora's Hysteria," Feminist Studies 6 (1980), s. 472-510.
53. Helene Cixous ve Catherine Clement, "The Newly Born Woman," çev. Betsy Wing, (Minneapolis: Minnesota Üniv. Yayın. 1986), s. 153-54.
54. Jong, "Fear," s. 20-22. Kadınlara aktif rol tercihi de yasaklanmadı. Woody Allen'in orta yaşlı kitap kurdu değişik egosu Kugelmass bile analizcisine, "Yeni bir kadınla tanışmak istiyorum," diye sızlanıyordu, "Bir macera yaşamak istiyorum. Öyle görünmüyorum belki ama macera istiyorum." Analizcisi de ona, "Dışarıda dikkatli olmalısın, duygularını burada anlat ki birlikte bir çıkış yolu bulalım... Ben bir sihirbaz değil, sadece bir analizciyim," diye cevap verdi. O zaman Kugelmass, "Benim belki de bir sihirbaza ihtiyacım var," dedi ve Dora gibi çıkıp gitti. Woody Allen, "The Kugelmass Olayı," Richler, "Modern Humor," s. 409-10.
55. Juliet Mitchell, "Psychoanalysis and Feminism: Freud, Reich, Laing and Women," (New York: Vintage, 1974), s. xv.
56. Wardell Baxter Pomeroy, "Dr. Kinsey and the Institute for Sex Research," (New York: Harper & Row, 1972), s. 68. Kinsey "normal ve "anormal" sözcüklerinin bilimsel bir sözlükte bulunup bulunmadıklarını sorgulayarak, analizcilerin bilimsel topluma ait olup olmadıkları konusunda emin olmadığını söyledi. Bak. Alfred E. Kinsey, Wardell B. Pomeroy ve Clyde Martin, "Sexual Behavior in the Human Male," (Philadelphia: W. B. Saunders, 1948), s. 199-200, 637, 639, Jonathan Ned Katz'dan alıntı, "The Invention of Heterosexuality," (Socialist Review 90 nho. 1 (1990): 21.
57. Ronald Bayer, "Homosexuality and American Psychiatry: The Politics of Diagnosis," (New York: Basic Books, 1981), s. 105.
58. Aynı, s. 55, 95, 103-4.

59. Dennis Altman'ın yazıları bu değişimin örneği oldu. Altman cinsel sapıklıkları isyan başlangıcı olarak tanımlayan bir Marcuse yanlısı olarak işe başladı, ama yetmişli yılların başlarında "eşcinsel" sözcüğünün bir sıfat değil, belirli bir cinselliği olan insanı belirten bir isim olduğunu söyledi, yani eşcinsellik aslında bir kimliğin parçasıydı. Altmışlı yılların sonlarında eşcinsellik tarihçileri, her zaman varolmuş olan eşcinsel davranışlarla, on dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkan homoseksüel kimlik arasında bir fark olduğunu söylediler. Bak. John D'Emilio, "Sexual Politics, Sexual Communities: The Making of Homosexual Minority in the United States, 1940-1970," (Chicago Üniversitesi Yayınları, 1983). Foucault için "eşcinsellik on dokuzuncu yüzyıldan önce yasaklanmış bir şeydi, suç sayılırdı. Ama on dokuzuncu yüzyılda eşcinseller bir kişilik, bir davranış bozukluğu, bir yaşam şekli olarak kabul edildi." Michel Foucault, "The History of Sexuality," çev. Robert Hurley, (New York: Vintage, 1980), cilt 1, s. 42-43. Bak. John D'Emilio, "Capitalism and Gay Identity," (Powers of Desire: The Politics of Sexuality," ed. Ann Snitow, Christine Stansell ve Sharon Thompson, (New York: Monthly Review Press, 1983), s. 100-113. Eşcinsel toplumun merkezinde cinsellik değil, kimlik vardı. Br teorici, "Lesbiyenler kadınseven kadınlardır, yaratıcı ve bağımsız yaşamak için kendilerine bir ortam oluştururlar... Lesbiyenler sadece birlikte bazı fiziksel davranışlarla bulunan kadınlar olarak tanımlanamazlar," diye yazdı. Shane Phelan, "Identity Politics: Lesbian Feminism and the Limits of Community," (Philadelphia: Temple Üniv. yayın. 1989), s. 73-74.
60. Theodor Reik, "From Thirty Years with Freud," (Londra: Hogarth Press, 1942), s. 28.

Sonsöz

1. Pek çok çağdaşı gibi Freud için de Lamarck'ın kazanılmış özellikler teorisi biyoloji ve tarih arasındaki bağlantıyısağladı.
2. Daniel N. Stern, "The Interpersonal World of tne Infant," (New York: Basic Books, 1985); J. Lichtenberg, "Psychoanalysis and Infant Research," (Hillsdale, N. J.: Analytic Press, 1983).
3. "Psikiyatri bir kez daha bilimsel temel aramak için yola çıktı." Matthew Gitelson'dan, "On the Identity Crisis in American Psychoanalysis," (Journal of the American Psychoanalytic Association 12 (1964): 462-63. On dokuzuncu yüzyıl pskiyatrisi savunması için bak. aynı. DSM için bak. Tanya M. Luhr-

mann, "Of Two Minds: An Anthropologist Looks at American Psychiatry," "New York: Vintage, 2000).

4. Steven E. Hyman ve Eric J. Nestler, "The Molecular Foundation of Psychiatry," (Washington, D.C. American Psychiatry Press, 1993).
5. Luhrmann, "Of Two Minds," s. 173, 176.
6. Bilimel bir teorinin sahte olabileceğini söyleyen Popperian tartışmasından başlayarak, Grünbaum ilaçlar ve davranış tekniklerinin bilimsel olduğunu belirtti, çünkü bunlar tahmin ve test edilebilen, sonuçları bilinen şeylerdi ama analitik müdahaleler öyle değildi. Yani Grünbaum'a göre analitik müdahaleler kandırmacaydı. Grünbaum bunu söylerken bilimin kavramsal obje gerektirdiği fikrini bir yana bıraktı, bilimde karşılıklı iletişim sağlayan kavramlar gerekirdi ki psikanaliz de gelişmeli, yapısal, mikdara bağlı ve gelişmeli koordinatlarla tanımlanan psişik gerçeği ortaya çıkardığında bunu yapıyordu.
7. Edith Kurzwell, "The Freudians: A Comparative Perspective," (New Haven, Conn.: Yale Üniv. Yayın. 1989), s. 252.
8. Luhrmann, "Of Two Minds," s. 181.
9. Harold Bloom, "Freud, the Greatest Modern Writer," (New York Times, 23 Mart 1986).
10. Leo Bersani, "The Freudian Body: Psycnoanalysis and Art," (New York: Columbia Üniv. Yayın. 1986), s. 12.
11. Kristeva'dan alıntı Richard Feldstein ve Judith Roof'an, ed. "Feminism and Psychoanalysis, (Ithaca, N.Y.: Cornell Üniv. Yayın, 1989), s. 87.
12. Jacques Derrida, "Cogito and the History of Madness," (Writing and Difference, Chicago Üniv. Yayın. 1987). 2001'de Derrida New York'ta bana kendisini bir felsefe tarihçisi değil de bir psikanaliz tarihçisi olarak gördüğünü söyledi, sadece psikanalizle ilgili değil, aklına gelen her şeyi yazmak istiyordu. Derrida psikanaliz dilinin somutlaştırılması konusunda önemli eleştiriler yazdı. Fakat yine de bana, "yazarken sanki bilinçaltım çalışıyor," dedi.
13. "New York Times," 22 Ekim 1979, s. A20.
14. Robert Wallerstein, "One Psychoanalysis or Many," (International Journal of the Psychoanalytic Association 69 (1988): 17 n.
15. Mary Douglas, "The Active Voice," (Londra: Routledge & Kegan Paul, 1982), s. 14.
16. Philip Roth Freud'un tanımlamalarına , "bir tür şarlatanlık... hatta daha beter," diye yanıt verdi, "Bu büyük trajik şair, bizim Sofokles'imiz!" (The New Yorker, 8 Mayıs 2000).

17. Normalleşmesi gereken sadece psikanaliniz Yahudi kimliği değildi; Hıristiyanlıkla ilişkisinin de ihtiyacı vardı buna. Julia Kristeva Yeni Okulda psikanaliz ve kadınlarla ilgili ders verdi. Bir dersinde Hıristiyanlık kavramı olan "yeniden vücut bulma"dan söz edince öğrencilerden bazıları ona itiraz edip saldırıda bulundular ama o, ebeveyninden birinin Yahudi, diğerinin Hıristiyan olduğunu ve bir psikanalizci olarak çalışmalarında her iki dine de saygı duyduğunu söyledi.
18. Rafael Moses, "Address of Welcome, Jerusalem Congress, " (International Journal of Psychoanalysis 59, no. 3 (1978): 3.
19. Paul Schwaber, "Title of Honor: The Psychoanalytic Congress in Jerusalem," (Midstream, Mart 1978).
20. Robert Wallerstein, "Psychoanalysis in Nazi Germany: Historical and Psychoanalytic Lessons," (Psychoanalytic Quarterly 11 (1986): 351-70. "Psyche"in Aralık 1983 sayısında Helmut Dahmer bu konuda yazdı. Edith Kurzweil, "The Freudians Meet in Germany," (Partisan Review 52, no. 4 (1985); Susan Quinn, "A Mind of Her Own: The Life of Karen Horney," (New York: Summit Books, 1987), s. 241; Elisabeth Roudinesco, "Histoire de la psychanalyse en France," cilt 2, s. 615. Freud ABD'de pek çok Yahudi için kahramandı. Robert Lowell, öğrencisi Philip Levine'in Auden'den Freud anlayışını çaldığını söyleyince Levine, "Ben Yahudiyim, Freud görüşlerini doğrudan Freud'dan çalarım, o bizlerden biriydi," diye yanıt verdi. New York Times Review, 26 Şubat 1993.
21. Mesut Han, "The Long Wait and Other Psychoanalytic Narratives," (New-York: Summit Books, 1988). Mesut Han hakkında tamamlayıcı bilgiler bu kitap tamamlandıktan sonra elime geçti. O muhtemelen psikozlu bir adamdı. Onun bu alanda çalışmasına izin verilmesi analiz tarihinde işlenmiş büyük suçlardan biridir. Bunun nedeni Winnicott'tur ama tüm İngiliz toplumu da onun suç ortağı sayılır. Bu konuda bilgi için bak. Wynne Godley, "Saving Masud Khan," (London Review of Books), Şubat 2001.
22. W. R. Bion, "Attacks on Linking," International Journal of Psychoanalysis 40 (1959).
23. Werner Bohleber, Helmuth Dahmer ve Lutz Rosenkutter'le söyleşiler, 1997. Alman psikanalizinin yeniden keşfinde kritik teori de rol oynadı. Daha çok Adorno ve Horkheimer'ın girişimleriyle 1956'da Freud'un yüzüncü doğum yılı Frankfurt'ta bir uluslararası konferansta kutlandı. Jürgen Habermas konferansı anlatırken, "Genç Alman akademisyenleri Freud'un yaşayan bilimsel ve entelektüel bir geleneğin kurucu babası olduğunu ilk kez resmen bu kon-

feransta duydular," dedi. Habermas, "Psychic Thermidor and the Rebirth of Rebellious Subjectivity," (Habermas and Modernity," ed. Richard J. Bernstein, (New York: Polity Press, 1985), p. 68.

24. Nancy Caro Hollander, "Love in a Time of Hate: Liberation Psychology in Latin America," (New Brunswick, N. J.: Rutgers Üniv. Yayın. 1997), s. 12-15.
25. Mariano Ben Plotkin, "Freud, Politics andthe Portenos: The Reception of Psychoanalysis in Buenos Aires, 1910-43," (Hispanic American Historical Review 77, no. 1: 45); Isaac Tylim,b "Psychoanalysis in Argentina: A Couch with a View," (Psychoanalytic Dialogues 6, no. 5 (1996): 713-27.
26. Aleksandr Mikihalevich, "Russia: The Revenge of Subjectivity," UNESCO Courier, Mart 1993, s. 36; Arnold Rothstein, "The Moscow Lectures on Psychoanalysis," (New York: International Univ. Press, 1991); Martin A. Miller, "Freud and the Bolsheviks: Psychoanalysis in Imperial Russia and the Soviet Union," (New Haven, Conn.: Yale Üniv. Yayın. 1998), tam bir anlatım verir.

PAUL KRIWACZEK

Yahudi Medeniyeti

Unutulmuş bir ulusun doğuşu, yükselişi ve düşüşü

Sunday Telegraph Yılın En İyi Kitabı

PEGASUS

DÜNYAYI MATEMATİK DİLİ İLE KAVRAMAK

Einstein'ın Kahramanları

Robyn Arianrhod

PEGASUS

"Siz Sokrates ile yüz yüze geleceksiniz, sesini duyacaksınız ve onun insanların yaşamlarını nasıl değiştirdiğini göreceksiniz."

SOKRATES YÖNTEMİ

RONALD GROSS

Zihni En Üst Derecede Kullanmanın Yedi Temel Anahtarı

PEGASUS

GUINNESS REKORLAR KİTABI tarafından dünyanın en zeki insanı kabul edilen Marilyn vos Savant beyin ve zeka gücünüzü en üst düzeye çıkarmanın sırlarını paylaşıyor.

12 HAFTADA BEYİN GELİŞTİRME

MARILYN vos SAVANT
LEONORE FLEISCHER

PEGASUS

TÜM DÜNYADA BESTSELLER

EN YÜKSEK ZİHİNSEL PERFORMANS PROGRAMI

15 GÜNDE DAHİ BEYİN E

NASIL SAHİP OLURSUNUZ?

DR. DANIEL G. AMEN

PEGASUS

JEFF HAWKINS

İNSAN BEYNİNİN YAPAY ZEKA YOLUNDA HEYECANLI YOLCULUĞU

ZEKA ÜZERİNE

"Wired Dergisi
Yılın En İyi Kitabı
Teşvik Ödülü"

PEGASUS

"Joseph LeDoux duygusal yaşantımızı ve beynimizi anlama konusunda bizi en uç noktaya götürecek mükemmel bir rehber kitap hazırlamış."

— DANIEL GOLEMAN, Duygusal Zeka kitabının yazarı

DUYGUSAL BEYİN

Duygusal Yaşamın Gizemli Temelleri

JOSEPH LEDOUX

PEGASUS

PEGASUS YAYINLARI KİTAP LİSTESİ

İŞ DÜNYASI / BUSINESS KİTAPLAR

KİTAP ADI	YAZAR	FİYAT
Ceo Gibi Düşünmek	D. A. Benton	20.00
Ceo Olmanın Yolları	Leo Hindery	12.00
Ceo Sırları	Ram Charan	12.50
Ceo Mantığı	C.Ray Johnson	18.00
Dünyanın En Büyük Ceo ve Liderlerinin 10 Basit Sırrı	Carmine Gallo	14.00
Kendinizi Markalaştırmanın 50 Yolu	Tom Peters	13.00
'Vay Canına' Dedirtmek	Tom Peters	20.00
Google'ın Büyülü Öyküsü	John Battele	18.00
100 Günde Usta Satıcı Olmanın Yolları	Tony Buzan	14.00
Piyasayı Altüst Eden Küçük Kitap	Joel Greenblatt	10.00
5 Boyutlu Liderlik	Scott Campbell	17.00
7 Dahi CEO	Jeffrey A. Krames	12.50
Küçük İşletmelere Büyük Fikirler	Ruth King	15.00
100.000 $ Kazananlar Kulübü	D. A. Benton	13.00
Aslanlar Kükremeye Gerek Duymaz	D.A.Benton	15.00
İnternetten Para Kazanmanın 43 Kolay Yolu	Joe Vitale & Jo Han Mok	18.00

KİŞİSEL GELİŞİM

12 Haftada Beyin Geliştirme	Marlyn Vos Savant	15.00
15 Günde Dahi Beyin'e Nasıl Sahip Olursunuz?	Prof.Dr Daniel G. Amel	20.00
Küçük Mutluluklar	Kent Nerburn	9.00
Sokrates Yöntemi	Ronald Gross	16.00
Komedyen Gibi Düşünün	Karyn Ruth White & Jay Arthur	10.00
Bebeklerin İşaret Dili	Monta Z. Briant	10.00
Anlayarak Hızlı Okuma Teknikleri	Anthony Rain	8.00
Bir Bilgenin Mesajı	John Mc Donald	10.00
Sudoku-1	Will Shorts	6.00
Sudoku	Sudoku İnstutie	6.00
Kakuro	kakuro İnstutie	6.00
Kayıp Cennet	John Milton	15.00
Zeka Üzerine	Jeff Hawkins	16.00
Başkalarını Sizin Gibi Düşünmeye Nasıl İkna Edersiniz - İkna Etmenin Psikolojisi	Kevin Hogan	15.00
Kişilik Tipinize Göre Mesleğinizi Seçin	Paul D. Tieger ve Barbara B.Tieger	25.00
Kadınlar İçin Yaşam Rehberi	Eva Wiodarck	16.00
Çocuklarımıza Verebileceğiniz En Büyük 10 Armağan	Steven W. Vannoy	15.00

STRATEJİ / ANALİZ

İsrail'in Şifresi	Hakan Yılmaz Çebi	15.00
CIA Belgeleriyle Zihin Kontrol Operasyonları	Ömer Özkaya	20.00
Beynimizi Kimler ve Nasıl Yönetiyorlar	Dr. Tahir Tamer Kumkale	16.50
Atatürkçü Olabilmek	Dr.Tahir Tamer Kumkale	15.00
Küçük Ada'da Büyük Oyunlar	Dr. Tahir Tamer Kumkale	20.00
Türk İnsan Mühendisliği	Dr. Tahir Tamer Kumkale	20.00
Vatikan ve Papa'nın Gizli Türkiye Senaryosu	A. ALTINDAL - Dr.T. T. Kumkale	8.00
Dış Politika Kaskacında Türkiye	İnal Batu	13.00
Pentagon'un İran Operasyonu	Ömer OZKAYA	12.50
Avrupa'da Yükselen Hilal	Prof.Dr Nevzat Yalçıntaş	10.00
İsrail Nasıl Kaybetti	Richard Ben Cramer	15.00
CIA'in Gizli Tarihi	Joseph J. Trento	22.00
Savaş Devleti	James Risen	15.00
CIA İşkenceleri	Alfred W.McCoy	18.00
Diaspora Ermenileri'nin Soykırım Yalanları ve mücadele yöntemlerimiz	Dr. Tahir Tamer Kumkale	12.50
Derin Devlet Nedir	Dr. Tahir Tamer Kumkale	15.00
Anıtkabir'den Yükselen Ses	Gürol Gürses	19.00

BEYİNSELLER ROMAN

Aşk Masum Bir Öpücük	Kathleen Tessaro	17.00
Mısır Kraliçesi Kleopatra'nın Anıları	Margaret George	22.00
Tanrı'nın Doğduğu Yer	Bruce Feiler	20.00
Mafyanın 100 Yıllık Tarihi	W.Balsoma&George Carpozi	20.00
Dünyada Bir Yıl	Frances Mayes	20.00
Paris Ne İstediğimi Anlat Bana	Rachel Spencer	12.00
Mozart'ın Kadınları	Jane Glover	20.00
Sır Saklanamanın Kayıp Sanatı	Eva Rice	22.00
Buda, Geoff ve Ben	Edvard Canfor-Dumas	18.00
Alışverişe Kahve Molası	Neslihan Özyürek	10.00

SAĞLIK

Yeşil Eczane	Dr.James A.Duke	30.00
Duygusal Beyin	Joseph Ledoux	20.00
Sigarayı Bırakmak İçin 1440 Neden	Bill Dods	8.00
Omega Diyeti	Artemis P.Simopoulos	20.00
Uzun Yaşama Diyeti	Sally Beare	18.00
Dikkat! Kalbiniz Konuşuyor	Dr. Mimi Guarneri	15.00
Beyin Diyeti	Dr. Alan C. Logan	18.00

TARİH

Yeni Osmanlılar	Ebuzziya Tevfik	25.00
Osmanlı Sarayının Son Günleri	Lutfi Simavi	16.00
Uygarlık Tarihinde Araplar	Bernard Lewis	15.00
Mücevherlerin Gizli Tarihi	Victoria Finlay	24.00
Üçüncü Harname (Şeşek Kitabı)	Hayrullah Sanzumi	15.00
Hitler'in Sığınağında Son Günleri	Armin D. Lehman-Tim Carroli	17.50
Yahudi Medeniyeti	Paul Kriwaczek	25.00

BİLİM/SANAT

Leonardo'nun Makineleri	Domenico Laurenza	150.00
Einstein'in Kahramanları	Robyn Arianrhod	15.00
Küresel Isınma	Chris Spence	12.50

KOLAJ KİTAPLIĞI

Sanatın Tarihi	Özkan Eroğlu	60.00

"Zorunlu... Yirminci yüzyıl sonlarında psikanaliz düşüncenin, enstitülerinin ve pratiklerinin kaderinin değişim konusunda harika bir anlatım."
The Village Voice

"Büyük psikanaliz fikirler tarihinin etkileyici ve kaleydoskop gibi bir görünümü... Okuduğum kitapların hiçbiri psikanalizi Zaretsky gibi zaman çerçevesinde anlatamamış."
Robert S. Wallerstein, Uluslararası Psikanaliz Birliği Başkanı

"Sadece psikanalizin değil, yüzyılın kendisinin de kültürel bir tarihi."
St. Louis Post-Dispatch

"Büyüleyici ve müthiş bir kültürel tarih... açık, kolay okunur tarzda yazılmış... Zaretsky'nin bilgisi büyük ve psikanalizin karmaşıklığını çok iyi anlamış... Zaretsky'nin büyük başarısı tüm bu çelişkileri güçlü bir tartışma ortamında ve ikna edici tarzda oraya koyması."
Publishers Weekly

"Zaretsky psikanalizi geniş açıdan, büyük ustalıkla ve dikkat çeken ilim ve irfanıyla ele almış... Önemli bir konuda kalıcı, bilimsel, kolay okunabilir bir entelektüel tarih. Temel bir başyapıt."
Library Journal

"Muhteşem bir başarı... Psikanaliz ve onun tarihe olan etkisi üzerine en iyi kitap... Çok güzel yazılmış ve harika bir anlayış."
Paul Robinson, Richard W. Lyman
Hümaniter Bilimler Profesörleri, Stanford Üniversitesi

"Freud Yüzyılı'nın bitmesiyle psikanaliz artık bir tıbbi tedaviden ziyade bir kültürel inceleme konusu. Eli Zaretsky bunu iddia etmekle kalmıyor, aynı zamanda onun karmaşık tarihini de anlatıyor. Psikanalizi tarihsel ve sosyal çerçevesine oturtmak ve onun arkasındaki büyük önemi ve sürekli marjinalliği ortaya koymak beklediğimiz şeydi. Önemli bir kitap bu."
Juliet Mitchell